

Charles Dickens

A Jarndyce-örökösök

**FORDÍTOTTA ÉS ÁTDOLGOZTA
OTTLIK GÉZA**

TARTALOM

1. A per
 2. Esik Lincolnshire-ben
 3. Eszter elbeszélése
 4. Távcsöves emberszeretet
 5. Reggeli kaland
 6. Otthon
 7. A Kisértet útja
 8. Eszter elbeszélése
 9. Nyomok és jelek
 10. Az iratmásoló
 11. A család ügyvédje
 12. Eszter elbeszélése
 13. Választékos viselkedés
 14. A Coavinses gyerekek
 15. Jo egymagában
 16. Eszter elbeszélése
 17. Lady Dedlock
 18. Nyári szünet
 19. A Smallweed nagyapa
 20. Mr. Bucket
 21. Eszter elbeszélése
 22. Éleslövészet
 23. A Guppy nevű fiatalember
 24. Eszter elbeszélése
 25. A beteg és az ápolója
 26. A megbeszélte időpont
 27. Egy váratlan örökös
 28. Szorítás a csavaron
 29. Eszter elbeszélése
 30. Chesney Wold
 31. Látogatás Londonban
 32. Vendégek Chesney Woldban
 33. Eszter elbeszélése
 34. Fogják meg!
 35. Gyűlnek a viharfelhők
 36. Eszter elbeszélése
 37. A nyom
 38. Menekülés
 39. Eszter elbeszélése
 40. Egy téli nap és egy téli éjszaka
 41. Eszter elbeszélése
 42. Remények
 43. Acél és vas
 44. Eszter elbeszélése
 45. Az új élet
 46. Odalent Lincolnshire-ben
 47. Eszter elbeszélése véget ér
- A regény szereplői

1. A per

London. Könyörtelen novemberi idő. A füst lefelé száll a kéményekből, sár és köd mindenütt.

Az utcai gázlámpák fénye imitt-amott átdereng a ködön. A boltok java részében két órával hamarabb meggyújtották a gázt, mint ideje lett volna, de a lámpák csak bágyadtan, kedvetlenül világítanak. A fellebbviteli törvényszék őszi ülésszaka nemrégiben ért véget, s a Lordkancellár a Lincoln's Inn Hallban székel. Lágy vörös posztók, vörös függönyök között elnököl a nagy tárgyalóteremben, hallgatja egy vékony hangú, pofaszakállas, természetes ügyvéd végeérhetetlen előterjesztését, figyelmét a mennyezet üvegkupolájának irányítva, ahol nem láthat mást, csak ködöt.

A padsorokban ott ülnek, az előírással selyemtalárban, lószőr parókával a fejükön, a Kancellária ügyvédjei, el-elfojtva ásitásukat. A jegyző piros asztalán vádiratok és ellenbeadványok, jegyzékek, ellenjegyzékek, jelentések, végzések, hitelesített tanúvallomások, meghagyások, költséges jogi firkálmányok felhalmozott hegyei tornyosulnak. Homály üli meg a termet, itt-ott pislákolnak a gyertyák. A festett üvegablakok kifakultak, a nappali világosságot nem bocsátják be ide. Kit találhatunk még itt ezen a borús délutánon, az említett ügyvédeken, a Lordkancelláron és a jegyzőn kívül? A soros ügyészt, egy-két soha semmilyen ügyben sorra nem kerülő ügyészt, két-három patvaristát, ügyvédbojtárt vagy segédfiskálist vagy akármik is legyenek. Valamennyien ásítoznak.

A Jarndyce kontra Jarndyce, az éppen szóban forgó hagyatéki per ugyanis a mulatságnak egy szikráját sem nyújtja, kisajtolták már szárazra a hosszú évek alatt. A gyorsírók, a törvényszéki tudósítók, az újságok riporterei a hallgatóság többi megszokott tagjával együtt azonnal szedik a sátorfájukat, mihelyt a Jarndyce kontra Jarndyce-ügy kerül napirendre. Üres a helyük.

A terem oldalában, egy széken állva, hogy jobban bekandikálhasson az elfüggönyözött szentélybe, egy kis bolond öregasszony leskelődik összenyomorított kalapban; mindig itt látható a törvényszéken, az ülések megnyitásától a berekesztésükig, valami megfoghatatlan ítéletre várva, amely majd a javára szól. Azt beszélik, csakugyan érdekelt fél volt valamilyen perben; de senki sem tudja biztosan, mert senki sem törődik vele. A szatyrában magával hordoz egy halomnyi kacatot, amit okiratainak nevez, s ami főként papírivekből és száraz levendulából áll. Az örök egy fakó arcú foglyot hoznak föl már hatodszor vagy hetedszer, aki személyesen kívánja „tisztázni magát a szégyenletes vádak alól”, ez azonban, lévén egyedüli életben maradt felelős megbízottja olyan elszámolásoknak, amelyek már nyakig ellepték, s melyekről senki sem állítja, hogy valaha is lett volna tudomása róluk - ez azonban bajosan fog sikerülni neki valaha is. Egy másik tönkrement pereskedő, aki szabályos időközönként megjön Shropshire-ből, és az ülések vége felé erélyes kísérleteket tesz, hogy megszólítsa a Lordkancellárt, befészkezi magát egy jó helyre, fél szemét az elnökön tartva s készen arra, hogy a felállása pillanatában harsány, panaszos hangon rákiáltson: „Kegyelmes uram!” Néhány írnok meg mások, akik látásból ismerik ezt az ügyfelet, még maradnak, abban a reményben, hogy valami bolondsággal felvidítja majd nekik ezt a gyászos délutánt.

A Jarndyce és Jarndyce-ügy húzódik. Ez a madárijesztőper az idők folyamán olyan bonyolulttá vált, hogy eleven ember nem ismeri ki magát benne. Legkevésbé az érdekelt felek értik; megfigyelték azonban, hogy nincs két olyan jogász a Kancellárián, aki öt percig tudna beszélni róla anélkül, hogy az összes előzményekre vonatkozólag homlokegyenest ellent ne mondanának egymásnak. Megszámlálhatatlan gyerek született már bele ebbe a perbe; megszámlálhatatlan fiatal pár házasodott már bele; megszámlálhatatlan öregember halt már ki

belőle. Tucátjával vannak, akik rémülettel vették észre, hogy érdekelt félként belekeveredtek a Jarndyce és Jarndyce-ügybe anélkül, hogy tudnák, hogyan és miért; egész családok örökölték legendás gyűlölködéseket a perrel. A kis alperesek vagy felperesek, akiknek új hintalovat ígértek, majd ha a Jarndyce és Jarndyce-per eldőlt, felcseperedtek, valóságos lovakra tettek szert, és átügettek a túlvilágra. Szép törvényszéki gyámleányok fonnyadtak anyákká és nagyanyákká; Lordkancellárok hosszú sora jött és ment; a jegyzékek seregei alakultak át pusztá halotti névsorokká; talán három Jarndyce sem maradt az egész földgolyón, amióta az öreg Tom Jarndyce kétségbeesésében agyonlőtte magát a Chancery Lane egyik kávéházában: a Jarndyce és Jarndyce-ügy mégis vonszolódik a törvény előtt, örökkévalóan és reménytelenül.

- Mr. Tangle - szólal meg végül váratlanul a Lordkancellár.

- Elnök úr - mondja Mr. Tangle, s elhallgat.

Akik bóbiskoltak a teremben, gyéren szétszórva, prókátorok, patvaristák, ügyészek, ügyvéd-bojtárok meg a jegyző, parókában és talárban a bírói emelvény tövében, most felriadnak.

- Befejezi-e hamarosan az előterjesztését, ügyvéd úr? - kérdi a Lordkancellár.

- Elnök úr, még... még több pont van hátra... s úgy hiszem...

- Úgy hiszem - mondja a Lordkancellár halványan mosolyogva -, ma még szeretnének többen is sorra kerülni az ügyvéd urak közül, nem?

Tangle ügyvéd úrnak tizennyolc kitűnő kartársa ugrik fel a helyéről, mint tizennyolc zongorakalapács, jókora aktacsomóval a hónuk alatt, meghajolnak, aztán visszaereszkednek tizennyolc hely homályába.

- Elnapolom tehát a Jarndyce kontra Jarndyce-per tárgyalását - mondja a Lordkancellár -, szerdához két hétre.

A szőnyegen forgó kérdés ugyanis csupán valamiféle költségekre vonatkozik, csupán egy kis hajtása a törzsper terebélyes fájának, és a napokban csakugyan eldöntésre kerül.

A Lordkancellár feláll, bezárja az ülést; az ügyvédi kar felemelkedik; a foglyot sietve előreviszik; a shropshire-i ember felkiált: „Kegyelmes úr!” A bojtárok, gyakornokok, patvaristák méltatlankodva püsszegnek, és rosszálló tekinteteket vetnek a shropshire-i ember felé.

- Egyébként - teszi hozzá a Lordkancellár - a Jarndyce-ügyben megidézett fiatal leány...

- Bocsánatot kérek, lordságod, fiú - szól közbe Mr. Tangle szelesen.

- Megidézett fiatal leány és fiú - folytatja a Lordkancellár nyomatékosan...

Mr. Tangle meg van semmisítve.

- ...akiket mára iderendeltem, most a szobámban várakoznak. Majd beszélek velük, s magam fogom eldönteni, elrendeljük-e, hogy a nagybátyjuknál lakjanak.

Mr. Tangle újra felpattan.

- Bocsánatot kérek, kegyelmes uram, meghalt.

- Hogy a... - a Lordkancellár dupla szemüvegén keresztül belepislog az íróasztalán fekvő iratokba - nagyapjuknál lakjanak.

- Bocsánatot kérek, elhamarkodott cselekedet áldozata, agyonlőtte magát.

A köd távolabbi táján most hirtelen felemelkedik egy kicsi kis ügyész, s megszólal rettenetesen mély, dörgő hangon:

- Megengedi, kegyelmes uram? Én vagyok a képviselője. A rokonsághoz tartozik, távolabbi fokon. Ebben a pillanatban nem vagyok abban a helyzetben, hogy tájékoztathassam a törvényszéket, pontosan milyen fokon, de a rokonsághoz tartozik.

Míg ez a kis szónoklata, mint egy halotti beszéd, elvisszhangzik a tető szarufái közt, a kicsi kis ügyész visszamerül a ködbe, és eltűnik.

Mindenki forgatja utána a fejét. Senki sem látja semerre.

- Beszélni fogok mind a kettejükkel - szól újra a Lordkancellár -, hogy tájékozódjam a rokonuknál való elszállásolásuk ügyében. Holnap délelőtt az ülés kezdetekor majd szóba hozom a dolgot.

A Lordkancellár éppen meg akarja hajtani magát az ügyvédek felé, amikor elébe vezetik a foglyot. Egyéb nemigen sült ki a fogoly zűrzavaros előadásából, mint hogy megint visszaküldjék a börtönbe, ami hamarosan meg is történik. A shropshire-i ember újabb kísérletet kockáztat meg: „Kegyelmes úr!”, a Lordkancellár azonban számított rá, s már el is tűnt fürgén. A többiek is fürgén elpárolognak mind. Az írnokok egy rakomány iratokkal zsúfolt kék táskát cipelnek ki; a bolond kis öregasszony is elvonul az okmányaiival; a kiürült törvényszéket bezárják.

A barátságtalan délután itt a legbarátságtalanabb, a sűrű köd itt a legsűrűbb, és a sáros utcák itt a legsárosabbak, a Lincoln's Inn Hall környékén. A füst lefelé száll a kéményekből, puha fekete permeteget szítálva. A gyalogjárók egymás esernyőit lökdösik. Az utcák olyan sárosak, mintha az özönvíz csak az imént húzódott volna vissza a föld színéről, és talán azon sem csodálkozna az ember, ha találkozna egy ház nagyságú megaloszaurusszal, amint az óriási gyík a holborni dombra kacsázik éppen fölfelé.

Köd mindenütt. Köd a folyón fölfelé, ahol zöld bozótok és rétek közt kanyarog; köd a folyón lefelé, amerre a hajók sorai és egy nagy (és piszkos) város parti hányadéka közt hömpölyög. Köd az essexi mocsarakon, köd a kenti domboldalakon. Köd lopakodik be a szeneshajók konyháiba; köd lebeg a nagy hajók árbocai körül, köd ül a kötélzetükön; köd ereszkedik le a bárkák meg a kis csónakok peremére. Köd van az öreg greenwichi nyugdíjasok szemében és nyeldekklőjében, akik asztalmasan szuszognak menhelyük kandallója mellett; köd a haragos hajóskapitány ebéd utáni pipájában és pipaszárában, odalent a szűk kis kabinjában; köd csíp bele kegyetlenül a fedélzeten didergő kis hajósinas ujjába, lábujjába. A járókelő, ha egy hídon áthaladva lepillant a korlát mögül a lenti ködvilágba, köddel körülvéve mindenütt, úgy érezheti magát, mintha egy léghajón függne a felhők között, ködös magasságokban.

2. Esik Lincolnshire-ben

Odalent Lincolnshire-ben is könyörtelen novemberi idő járja. Lady Dedlock fel is költözött Chesney Woldból, vidéki kastélyából a városi házába. Pontosabban úgy szól a hír, hogy csak néhány napra költözött vissza londoni palotájába, Párizsba való utazása előtt, ahol több hetet szándékozik tölteni; további tervei még bizonytalanok. Így beszélnek a nagyvilági hírek, a párizsiak megnyugtatóására, s ezek a hírek mindenről tudnak, ami az előkelő világban történik.

Lady Dedlock odalent volt Lincolnshire-ben, lent a „tanyán”, ahogyan jó ismerősei előtt emlegetni szokta. Lincolnshire-ben árvíz volt. A park hídjának egyik ívét a víz meglazította és elsodorta. A környező síkság nyolcszáz méter szélességben állóvízzé vált, bánatos fák szigetekkéivel, a víz felszínét pedig véges-végig naphosszat veri a locsogó eső. Lady Dedlock „tanyája” reménytelenül sivár lett. Olyan nedves idő járta napokon, éjszakákon át, hogy a fák átáztak, s az erdész fejszéjének szelíd nyesegetései-mesegetései nem csattannak, nem reccsennek, hangot sem adnak. A csuromvizes szarvasok, őzek patái nyomán apró pocsolyák támadnak, amerre járnak. Az éles puskalövés tompán szól a nyirkos levegőben, füstjének kis felhőcskéje pedig tunyán száll a bokrokkal borított zöld kaptató felé, a zuhogó eső háttérében. A kilátás Lady Dedlock ablakaiból felváltva hol ólomszürke, hol tintafekete. A homlokzati kőterasz díszedényei egész nap gyűjtik az esővizet, s kopognak a nehéz csöppek, klip-klop, a széles, kikövezett járdán, melyet ősidők óta a Kísértetek Útjának hívnak. Vasárnaponként a park kis templomában minden penészszagú, a tölgyfa szószerk hideg csöppeket verejtékezik, s egyáltalában olyan szagú és ízű minden, mint a Dedlockok régi sírboltjában. Lady Dedlock (akinek nincs gyermeke), amint a kora reggeli szürkületben kinézett öltözőszobájából a kapus házikója felé, s megpillantotta az ablaktáblák résein átsugárzó tűz fényét, a kéményből felszálló füstöt meg egy gyereket egy asszonnyal a nyomában, aki kifutott az esőbe a kapun belépő, köpönyegbe burkolt férfi elé, egészen kijött a sodrából. „Halálra unta magát” - mondta.

Ennélfogva Lady Dedlock otthagya lincolnshire-i tanyáját, otthagya az esőnek, a varjaknak, a nyulaknak, az őzeknek, a foglyoknak és a fácánoknak. Az elköltözött régi Dedlockok festményei szinte beleolvadnak a dohos falak szürkességébe, pusztá rosszkedvűségükben, amint a gazdasszony végigjárja az öreg termeket, hogy betegye az ablaktáblákat.

Sir Leicester Dedlock csak báró, de nincs nála hatalmasabb báró. Családja olyan régi, mint a hegyek meg a völgyek, de sokkal-sokkal tekintélyesebb. Meggyőződése, hogy a világ meg lenne hegyek és völgyek nélkül, de oda lenne Dedlockok nélkül. Egészében véve megengedi, hogy a természet nem rossz gondolat (ámbár talán kissé közönséges, hacsak nincs körülkerítve egy parksövénnyel), de olyan gondolat, amelynek helyes kivitele az ország nagy családjaitól függ. Szigorúan lelkiismeretes úriember ő, megvet mindent, ami alacsonyrendű és közönséges, és kész bármikor, a legkisebb jelre meghalni inkább, mintsem hogy a legkisebb foltot is eltűrje feddhetetlenségén. Tisztességes, makacs, egyenes, nemes gondolkodású, mélységesen elfogult, tökéletesen esztelen férfiú.

Sir Leicester jó húsz évvel öregebb miladynél. Sosem lesz már újra hatvanöt éves, sőt talán hatvanhat se, sőt talán hatvanhét se. Hébe-hóba elfogja egy-egy köszvényroham, és kissé merev a járása. Világosszürke hajával és barkójával, finom ingfodrával, tiszta fehér mellé nyével és mindig begombolt kék kabátjának fényes gombjaival érdekes és tekintélyes jelenség. Szertartásos, méltóságteljes, miladyhez minden alkalommal rendkívül udvarias, és legnagyobb tisztelője személyes varázsának. A milady iránti változatlan lovagiassága az egyedüli kis regényes vonás a jellemében. Valóban szerelemből vette feleségül.

Azt suttogják, hogy az asszonynak nincs is családfája; mindenesetre Sir Leicesternek van akkora családfája, hogy talán elég is neki, és nincs is szüksége többre. De szépsége, büszkesége, nagyravágyása, rendíthetetlen akaratereje és esze volt annyi az asszonynak, hogy egész sereg előkelő hölgyet elláthatott volna belőle. A gazdagság és a rang, hozzáadva mindezekhez, hamarosan felfelé ragadta őt; s Lady Dedlock most már évek óta a társasági hírek középpontjában forog, és a nagyvilági élet egyik királynője.

Még mindig szép, s ha már nincs is virágjában a szépsége, de még nem is hervad. Finom az arca - eredetileg inkább csinosnak lehetett nevezni, mióta azonban elsajátította a nagyvilági helyzetéhez illő kifejezést, arcának klasszikus jellege sem vitás többé. Alakja elegáns, és karcsúnak hat. Nem mintha karcsú is lenne, hanem, ahogyan Bob Stables öméltósága eskü alatt erősítgeti igen gyakran: „Mindent ki tud hozni magából, amit csak lehet.”

Lady Dedlock tehát, arcának, hajának, természetének valamennyi tökéletességével együtt, megérkezett lincolnshire-i tanyájáról (a nagyvilági társaság hírszolgálatával szorosan a nyomában), hogy néhány napot töltsön városi házában, Párizsba való utazása előtt, ahol öladysége egy-két hétig szándékozik időzni; további tervei egyelőre bizonytalanok. Városi házában pedig ezen a locspocsos, komor délutánon egy régivágású idős úriember keresi őt fel, köz- és váltóügyvéd, a Kancellária helyettes ügyésze, akinek szerencséje van a Dedlockok jogtanácsosaként működni, s akinek az irodájában annyi „Dedlock” feliratú kovácsoltvas kazettája van, mintha a mostani báró valami bűvészmutatvány eszköze lenne, akit hol az egyikbe, hol a másikba lehet varázsolni. Az öregurat rizsposos hajú lakáj vezeti keresztül az előcsarnokon, föl a lépcsőn, végig a folyosókon és végig a termeken, amelyek ragyognak a társasági élet évadján, de nagyon szomorúan festenek utána - tündérország a látogatók számára, de sivatag bennük élni.

Az öregúr szemre kopottas, elhanyagolt, de mindenki tudja róla, hogy szép vagyont gyűjtött főúri házassági szerződéseken és főúri végrendeleteken, s hogy igen gazdag. Bizalmas családi ügyek titokzatos holdudvara veszi őt körül, melyeknek közismerten néma megőrzője. Vannak évszázados főnemesi mauzóleumok, parkok félreeső lombjai közt, páfrányok, szálas fák alatt, amelyek talán kevesebb főnemesi titkot őriznek, mint amennyi Mr. Tulkinghorn keblébe zárva az emberek közt sétál. Ezenfelül térdnadrágot visel, szalaggal megkötve, bokavédőt és harisnyát. Sohasem beszélget, hacsak hivatalosan nem kérdeznek tőle valamit. Sokszor látni őt szótlanul, de egészen otthonosan, vidéki kastélyok vacsoráin az asztal végében vagy szalonok ajtajában, melyekkel kapcsolatban a nagyvilági híreknek bőségesen van mondanivalójuk; errefelé mindenki ismeri őt, s minden második főrend megáll és megszólítja: „Jó estét, Mr. Tulkinghorn, hogy van?” Ezeket a köszöntéseket ünnepélyesen fogadja, aztán eltemeti magába a többi dolgok közé, amikről tud.

Sir Leicester Dedlock bent van öladységénél, és szintén örvend, hogy Mr. Tulkinghornt láthatja. Az ügyvéd megjelenésében van valami előírásos, ami mindig kellemesen érinti Sir Leicester; a hódolat egy fajtájának tekinti. Szereti Mr. Tulkinghorn ruháit is; ebben is a hódolatnak valamilyen formáját látja. Rendkívüli tiszteltetreméltósága valahogyan alattvalói. Azt fejezi ki, hogy ő a lakája a Dedlockok törvényes titkainak, ő a jogi pincéjük komornyikja.

Van-e minderről sejtelve magának Mr. Tulkinghornnak? Lehet, hogy van, lehet, hogy nincs; meg kell azonban jegyeznünk egy figyelemreméltó körülményt, s ez mindennel összefügg, ami Lady Dedlockot mint osztályának egyik tagját, mint a maga kis világának egyik vezércsillagát és képviselőjét illeti. Lady Dedlock kifürkészhetetlen lénynek tartja magát, elérhetetlennek és megfoghatatlannak közönséges halandók számára - a tükréből szemlélve önmagát, amelyben csakugyan ilyennek látszik. Holott a körülötte keringő leghalványabb kis csillagocska is ismeri, a szobalányától kezdve egészen az olasz operatársulat igazgatójáig,

valamennyi gyöngéjét, előítéletét, hóbortjait, fennhéjázását és szeszélyeit; s éppen olyan pontosan számolnak is erkölcsi természetének szabatos mértékével, mint ahogyan a szabója számol testi arányainak a mértékével. Új ruhákról, új divatról, új énekesről, új táncosnőről, újfajta ékszerekről, új apróságról vagy nagy dologról, új kápolnáról vagy valami új akármicsodáról van szó? Egy tucat különféle mesterségű engedelmes ember áll a rendelkezésére, akikről Lady Dedlock fel sem tesz egyebet, mint hogy alázatosan kiszolgálják, s akik úgy tudnak vele bánni, mint egy csecsemővel; akik mást sem tesznek egész életükben, csak őt kényeztetik; akik odaadó engedelmességet színlelve követik látszólag alázatosan a parancsait, miközben orruknál fogva vezetik őladységét és egész társaságát.

Minélfogva Mr. Tulkinghorn talán nem tudja, milyen gondolatokat forgatnak ebben a percben a Dedlock-koponyák, de az is könnyen lehetséges, hogy talán tudja.

- Milady ügye megint a Kancellária előtt van, ugye, Mr. Tulkinghorn? - szól Sir Leicester, kezét nyújtva az ügyvédnek.

- Igen. Ma ismét tárgyalta - feleli Mr. Tulkinghorn, s szokásos nyugalmával meghajol a Lady felé, aki a kandalló melletti pamlagon ül, legyezőjével eltakarva az arcát.

- Fölösleges is megkérdezni - mondja a Lady, még mindig a lincolnshire-i kedélytelenséggel a hangjában -, hogy csináltak-e valamit.

- Semmi nem történt ma, amit ladységed eredménynek nevezne - válaszolja Mr. Tulkinghorn.

- Sohasem is fog történni - mondja milady.

Sir Leicesternek nincsen semmi kifogása egy véget nem érő Kancellária-per ellen. Lassú dolog, költséges dolog, angol dolog, alkotmányos dolog az ilyesmi. Bizonyos, hogy nem fűződik életbe vágóan fontos érdeke a szóban forgó perhez, amely milady egyetlen hozománya volt; megvan ugyan az a zavaros érzése, hogy nevének - a Dedlock névnek - szereplése egy perben, így mellékesen és nem a per címében, módfelett nevetséges.

- Minthogy néhány újabb tanúvallomással bővült az anyag - mondja Mr. Tulkinghorn -, s minthogy rövidek, s minthogy nekem megvan az a kellemetlen alapelvem, hogy a per minden újabb fejleményével kapcsolatban felhatalmazást kérjek ügyfeleimtől - Mr. Tulkinghorn óvatos ember, aki nem vállal több felelősséget, mint amennyit szükséges -, és mivel továbbá úgy tudom, hogy Párizsba készülnek utazni, elhoztam magammal a zsebemben.

Mr. Tulkinghorn előszedi az irományait, engedelmet kér, hogy lerakhassa az őladysége könyökénél álló aranymívű asztalcsodára, felteszi a szemüvegét, és az ernyős lámpa alatt olvasni kezdi:

- „A Kancellária előtt. A John Jarndyce kontra...”

Milady félbeszakítja, és arra kéri, hogy hagyjon ki, amennyit csak lehet a hivatalos szörnyűségekből.

Mr. Tulkinghorn pislog a szemüvege fölött, és újra kezdi, néhány sorral lejjebb. Milady figyelmetlenül és fitymálóan forgatja a tekintetét. Sir Leicester nagy karosszékéből a tüzet bámulja, s mintha határozottan kedvelné ezeket a jogi ismételtetések és szószaporítások, a nemzet védőbástyái közé sorozva őket. A kandalló tüze történetesen hőséget kezd árasztani milady felé, s a legyező történetesen szebb, mint amilyen hasznos, mert ha méregdrága volt is, de kicsi. Milady megfordul ültében - látja az asztalon heverő iratokat, beléjük pillant, közelebből is beléjük pillant, aztán hirtelen azt kérdi:

- Ki másolta ezeket?

Mr. Tulkinghorn megakad, meglepődve milady lelkes érdeklődésén és szokatlan hangján.

- Ez az, amit maguk jogászírásnak neveznek? - kérdi az asszony újra, egyenesen a szemébe nézve, már ismét a szokott figyelmetlen módján, legyezőjével játszadozva.

- Nem egészen. - Mr. Tulkinghorn megnézi az írást, miközben beszél: - Talán már ki volt alakulva a kézírása, s csak azután vette fel ezeket a jogász jellegzetességeket. Miért kérdi?

- Csak hogy valami változatosság legyen ebben az utálatos egyhangúságban. Jaj, hát folytassa, folytassa!

Mr. Tulkinghorn tovább olvas. A hőség nő; milady legyezi az arcát. Sir Leicester szendereg, aztán egyszerre felrebben és felkiált:

- He? Mit mond?

- Mondom, azt hiszem - szól Mr. Tulkinghorn hirtelen felugorva -, hogy Lady Dedlock rosszul érzi magát.

- Elájultam - motyogja milady elfehérült ajakkal -, semmi; csak olyan érzés, mint a halál. Ne szóljanak hozzám. Csöngessenek, és vigyenek föl a szobámba!

Mr. Tulkinghorn elvonul egy másik szobába; szólnak a csengők, lépések csoszognak, kopognak, aztán megint csönd. A komornyik végül visszahívja Mr. Tulkinghornt.

- Jobban van már - mondja Sir Leicester, s int az ügyvédnek, hogy üljön le, és olvassa tovább neki egyedül. - Egészen megrémültem. Még sohasem ájult el a feleségem. De hát igazán rettenetes az idő, és igazán halálra unta magát odalent Lincolnshire-ben.

3. Eszter elbeszélése

Nagyon nehéz belekezdennem, hogy megírjam történetemet ezeken a lapokon, mert tudom jól, hogy nem vagyok elég okos hozzá. Ezzel mindig tisztában voltam. Emlékszem, amikor még igazán nagyon kicsi kislány voltam, a babámnak mondogattam mindig, ha magunkra maradtunk: „Nohát, babuskám, én nem vagyok okos, ezt te is tudod, és ezért olyan türelmesnek kell lenned hozzám, akár egy angyalnak!” Így aztán mindig csak ült velem szemben egy nagy karosszékből, hátratámasztva, gyönyörű arcszínével és rózsás ajkával, szemét rám meresztve - vagy nem is annyira rám, mint inkább a semmibe, gondolom -, mialatt én szorgalmasan öltögettem, és elmeséltem neki valamennyi titkomat.

Kedves régi babám! Sohasem mertem kiönteni a szívemet senki más előtt. Milyen megnyugvás volt mindig hazaérkezni az aznapi iskolából, felrohanni a lépcsőn szobámba és így szólani: „Ó, te drága, kedves, hűséges babuskám, tudtam, hogy te vársz engem!” - aztán lekuporodni a földre, és a karosszéknek támaszkodva elmesélni neki mindent, ami elválásunk óta történt.

Mióta csak az eszemet tudom, a keresztanyám nevelt - legalábbis én a keresztanyámnak tartottam. Nagyon jó asszony volt, nagyon szigorú és erkölcsös. Háromszor ment templomba minden vasárnap, reggeli misére minden szerdán és pénteken, minden szentbeszédet meghallgatott, ahányat csak tartottak; soha el nem mulasztotta. Szép volt; ha mosolygott volna (gondoltam magamban gyakran), olyan lett volna, mint egy angyal: azonban soha el nem mosolyodott. Ő maga olyan jóságos volt, úgy képzeltem, hogy a többi ember rosszasága megbotránkoztatta őt, és megkeserítette az egész életét. Én annyira különböztem tőle, még ha leszámítjuk is azt, hogy gyerek voltam, ő pedig felnőtt; olyan hitványnak, olyan jelentéktelennek, hozzá képest olyan csekélynek éreztem magam, hogy sosem tudtam elfogulatlan lenni vele szemben - sem nem bírtam őt úgy szeretni, ahogyan kellett volna. Elszomorított, ha arra gondoltam, hogy ő milyen jó, és hogy én mennyire méltatlan vagyok hozzá; s mindig reméltem, hogy megjavulok majd egyszer; és sokszor beszéltem is erről az én kedves, régi babámnak; de sohase szerettem a keresztanyámat úgy, ahogyan szeretnem kellett volna és ahogyan érzésem szerint szeretnem kellett volna.

Ettől, azt hiszem, még félénkebb és magányosabb gyerek lett belőlem, mint amilyen amúgy is voltam, és a babám lett az egyetlen barátnőm, akinek a társaságában jól éreztem magam. Történt aztán valami még egészen kicsi koromban, ami még jobban elősegítette mindezt.

Soha nem beszéltek nekem semmit az anyámról. Apámról se hallottam semmit, de anyám jobban érdekelt. Nem emlékeztem rá, hogy valaha is fekete ruhát viseltem volna. Sohasem mutatták meg nekem az anyám sírját. Sohasem mondták meg nekem, merre van. Még imádkozni se tanultam soha más rokonomért, mint a keresztanyámért. Sokszor megpróbáltam beszélgetést kezdeni ezekről a gondolataimról Rachaelnével, egyetlen szolgálónkkal, aki mindig elvitte a gyertyát, amikor lefeküdtem, s ő csak annyit mondott: „Jó éjszakát, Eszter!” - és kiment, otthagyt.

Hét lány volt a szomszéd iskolában, ahová naponta bejártam. Mindnyájan csak „a kis Summerson Eszter”-nek hívtak, és egyiküknek sem ismertem a családját. Valamennyien idősebbek voltak nálam, az igaz, de másvalami is elválasztott bennünket, mint ez a különbség. Még az első héten, hogy iskolába kezdtem járni, meghívott egyikük egy kis vendégségbe (nagyon jól emlékszem rá), rendkívüli örömömre. Keresztanyám azonban egy

kimért hangú levélben lemondott a nevemben, s nem is mentem el. Nem is mentem el soha senkihez.

Születésem napján történt. Mások születésnapját megünnepelték az iskolában; az enyémet nem. Mások születésnapján mulatságot rendeztek odahaza, amit a lányok egymás közötti beszélgetéseiből tudtam; az enyémen nem. Egész évben a születésem napja volt a legbúsabb nap odahaza.

Nagyon érzékeny a természetem; s ha ma kapnék egy ilyen sebet, ha lehetne egynél többször ütni ilyen sebet az emberen, talán ma is éppen olyan élénk fájdalommal hasítana belém, mint azon a születésem napján.

Befejeztük a vacsorát, kettesben ültem keresztanyámmal a tűz mellett. Az óra tiktakolt, a tűz pattogott; se a szobában, se a házban nem hallatszott más zaj, nem is tudom, milyen hosszú ideig. Egyszer felnéztem félénken a varrásomból, s megláttam az asztal másik oldalán ülő keresztanyám arcát, tekintetem találkozott komor tekintetével: „Sokkal jobb lenne, kicsi Eszter, ha nem is lenne születésed napja - ha meg se születnél volna soha!”

Sírva fakadtam, és így szóltam zokogva:

- Ó, kedves keresztanyám, mondja meg nekem, kérem szépen, mondja meg nekem, a születésem napján halt-e meg a mamám?

- Nem - felelte. - Ne kérdezz semmit, fiam.

- Ó, kérem szépen, beszéljen nekem róla valamit. Csak legalább most az egyszer, kedves keresztanyám, kérem szépen. Mit vétettem ellene? Miképpen vesztettem el őt? Miért vagyok én annyira más, mint a többi gyerek, és miért az én hibám ez, kedves keresztanyám? Ne, ne, ne, ne menjen el. Ó, szóljon hát egy szót!

A fájdalom rémületbe csapott át, s megragadtam a ruháját, és letérdeltem elébe. Ő csak azt ismételte: „Eressz, hagyj békén!” De most elhallgatott.

Elsötétülő arca olyan nagy hatással volt rám, hogy megfékezett heves kitörésem kellős közepén. Remegő kézzel nyúltam a keze után, de ahogy rám nézett, visszahúztam a kezem, és dobogó szívemre szorítottam. Felemelt, leült a helyére, s maga elé állítva engem, lassan, hideg és halk hangon megszólalt - még most is látom összeráncolt szemöldökét és kinyújtott mutatóujját:

- Az anyád, Eszter, a te szégyened, és te meg az övé. Majd eljön az idő, és elég hamar, hogy mindezt jobban megérted, és érezni is fogod, ahogyan csak egy asszony tudja érezni. Én megbocsátottam neki - az arca azonban nem enyhült meg -, megbocsátottam neki azt a rosszat, amit velem tett, és nem beszélek róla többé, pedig súlyosabb volt, mint ahogy valaha is el fogod tudni képzelni... mint ahogy bárki is el tudná képzelni. Te pedig, szerencsétlen gyermek, aki árvaságra és gyalázatba jutottál ennek a gonosz évfordulónak kezdetétől fogva, imádkozzál naponta, hogy a mások bűne ne szálljon a te fejedre, ahogyan írva van. Felejtsd el az anyádat, és hagyjad, hogy mások is elfelejtsék, mert nem tehetnek ennél nagyobb jót veled, boldogtalan gyermek. No, most eredj.

Mégis visszaintett, amikor dermedten indulni akartam, s még hozzátette:

- Alázat, engedelmesség, önmegtagadás és szorgalmas munka, csak evvel lehet felkészülni egy ilyen megbélyegzett életre. Te más vagy, mint a többi gyerek, Eszter, mert te nem a közönséges eredendő bűnből születnél, mint ők. Te nem tartozol közéjük.

Felmentem a szobámba, bebújtam az ágyamba, odaszorítottam a babámat könnytől ázott arcomhoz, s egyetlen barátomat magamhoz ölelve lassan álomba sírtam magam. Ha tökéletesen is, akárcsak a szomorúságomat, de megértettem, hogy soha életemben senkinek nem szereztem örömet, s hogy én senkinek a világon nem jelentettem azt soha, amit nekem a babám jelentett.

Ez után a születésem napja után még nagyobbnak éreztem a távolságot keresztanyám és köztem, és éreztem azt is, hogy elfoglalok egy helyet a házában, ami nem illet meg.

Egy napsütéses délután, ahogy hazaértem az iskolából, könyveimmel és táskámmal, hosszú árnyékomat kíséretve szememmel, s ahogy szokás szerint kapaszkodni kezdtem fölfelé a lépcsőn a szobámba, keresztanyám kinézett a nappali ajtaján, és visszahívott. Egy idegent találtam nála - ami igazán nagyon szokatlan esemény volt: egy pocakos, tekintélyes megjelenésű, talpig feketébe öltözött, fehér nyakkendőű úriembert, akinek az óraláncán nehéz arany csecsebecsék lógtak, s aranykeretes szemüveget és kisujján egy pecsétgyűrűt viselt.

- Ő - mondta keresztanyám lehalkított hangon -, ő a gyermek. - Aztán hozzátette szokott kemény beszédmódján: - Ő Eszter, uram.

Az úriember feltette szemüvegét, hogy megnézzem, s így szólt:

- Gyere ide, drágám.

Kezet fogott velem, s azt mondta, vegyem le a sapkámat. Amikor megtettem a kívánságát, így szólt:

- Ó! - Majd később: - Igen!

S levéve szemüvegét, összehajtotta, bedugta egy piros tokba, hátradőlt a karosszékből, és a szemüvegtokot forgatva a két kezében bólintott egyet keresztanyám felé. Mire keresztanyám így szólt:

- Felmehetsz a szobádba, Eszter. - Én pedig odaköszöntem az úriembernek, és otthagytam őket.

Két évvel később lehetett, már majdnem tizennégy éves voltam, amikor egy rettenetes este keresztanyámmal ültünk a kandallónál. Felolvastam neki, s ő hallgatta. Kilenc órakor jöttem le, mint mindig, hogy olvassak neki a Bibliából, s azt a részt olvastam János evangéliumából, hogy a mi Megváltónk hogyan hajolt le, és rajzolgatott a porba, mikor elébe hozták a bűnös asszonyt.

- „S amint tovább kérdezték őt, felegyenesedve mondta nekik: Aki közületek sohasem vétkezett, az dobja rá az első követ.”

Keresztanyám szakított félbe, aki felállt, fejéhez emelte a kezét, és így kiáltott rettenetes hangon, egészen más részből idézve az írásnak:

- „Vigyázzatok azért: nehogy váratlanul érkezzék, és alva találjon benneteket. És amit tinéktek mondok, azt mindnyájának mondom, vigyázzatok.”

Egy pillanatig állva maradt, aztán egyre csak ezeket a szavakat ismételve lerogyott a földre. Kiáltanom sem kellett; a hangja fellármázta az egész házat, kihallatszott az utcára.

Ágyba fektették. Több mint egy hétig feküdt így, külsőleg alig változva, arcára merevedett régi szép szigorú, rosszalló tekintetével, amelyet olyan jól ismertem. Ott ültem mellette szinte éjjel-nappal, s vánkósára hajtva fejemet, hogy jobban megértse a suttogásomat, csókoltam őt, hálálkodtam neki, imádkoztam érte, áldását és bocsánatát kértem, és esdekéltem valami kis

jelért, hogy megismer engem, és hall engem. Semmi jel, semmi jel. Arca mozdulatlan maradt. Az utolsó pillanatig, sőt még azután sem enyhült meg rosszalló arckifejezése.

A szegény jó keresztanyám temetése utáni napon újra megjelent a fekete ruhás, fehér nyakkendőes úriember. Rachaelné küldték értem, s a nappali szobába lépve ugyanott találtam az úriembert, ahol a múltkor, mintha azóta se mozdult volna onnét.

- Kenge a nevem - mondta -, talán emlékszik rá, gyermekem: Kenge és Carboy, a Lincoln's Innből.

Azt feleltem, emlékszem rá, hogy egyszer már találkoztunk.

- Üljön le, kérem, ide mellém. Ne keseregjen; az nem használ semmit úgysem. Rachaelné asszony, maga jól ismeri a néhai Miss Barbary ügyeit, úgyhogy fölösleges is mondanom, halálával együtt vagyona is kiapadt, s így ez az ifjú hölgy, most, hogy nagynénje meghalt...

- Nagynéném, uram!

- Azt hiszem, csakugyan fölösleges továbbra is fenntartani egy tévhitet, miután már semmit sem nyerhetünk vele - mondta Mr. Kenge könnyedén. - Tény az, hogy a nagynénje, habár nem törvényesen. Ne keseregjen! Ne sírjon! Ne remegjen! Rachaelné asszony, a mi kis barátnőnk bizonyára hallott már a... ő... a... Jarndyce és Jarndyce-ről.

- Soha - mondta Rachaelné.

- Lehetetlenség - folytatta Mr. Kenge, feltéve a szemüvegét -, hogy a mi kis barátnőnk... könyörgök, ne keseregjen!... ne hallott volna a Jarndyce és Jarndyce-ről?

Megráztam a fejemet, csodálkozva, hogy az mi lehet:

- Nem hallott a Jarndyce és Jarndyce-ről? - nézett rám Mr. Kenge a szemüvege mögül, olyan óvatosan forgatva körbe-körbe a piros tokot, mintha dédelgetné. - A Kancellária egyik legnagyobb peréről? Nem hallotta hírét a Jarndyce és Jarndyce-nak, ennek a... ő... joggyakorlatunk halhatatlan művének? Amelyben ismételten és többször is felmerült már (mondhatnám) minden elképzelhető bonyodalom, váratlan nehézség, minden jogász elmealkotás, a perrendtartás minden lehetséges eljárása, ami csak ennél a törvényszéknél előfordulhat? Olyan per ez, amely sehol másutt nem létezhetne, csak ebben a nagy és szabad országban. Kijelenthetem, hogy a Jarndyce és Jarndyce jogi költségei, Rachaelné asszony - attól féltem, hogy azért fordult most Rachaelnéhez, mert én nem figyeltem eléggé - ebben a pillanatban hat-van, usque het-venezer fontra rúgnak! - mondta Mr. Kenge, hátradőlve a karosszékében.

Roppant tudatlannak éreztem magam, de hát mit csináljak? Olyan tökéletesen idegen volt nekem az egész dolog, hogy még ezek után sem értettem belőle egy szót sem.

- És ő csakugyan soha nem hallott a perről? - mondta Mr. Kenge. - Meglepő!

- Miss Barbary, uram - válaszolta Rachaelné -, aki már a szeráfok muzsikáját hallgatja...

- Bizonyosan, egészen bizonyosan - mondta Mr. Kenge udvariasan.

- ...azt kívánta, hogy Eszter csak olyasmit tanuljon, aminek hasznát veheti majd. S egyebet nem tud, mint amennyit itt tanult.

- Helyes - szólt Mr. Kenge. - Egészében véve nagyon helyes. Térjünk hát a tárgyra - fordult felém. - Minthogy egyetlen hozzátartozója... (ténylegesen az; ugyanis kénytelen vagyok megállapítani, hogy törvényesen nincsen egyetlen rokona sem), minthogy Miss Barbary elhunyt, s természetesen nem lehet arra számítani, hogy Rachaelné asszony...

- Jaj istenem, dehogy! - szólt közbe Rachaelné sietve.

- Úgy van - hagyta helyben Mr. Kenge -, hogy Rachaelné asszony magára vegye a kegyed eltartásának és ellátásának terheit (nagyon kérem, ne keseregjen), ön abba a helyzetbe került, hogy elfogadhatja azt a megismételt ajánlatot, melyet felhatalmazásom alapján mintegy két évvel ezelőtt tettem Miss Barbarynek, s amely, bár akkor visszautasítást nyert, most magától értetődően megújítható a körülményekben azóta beállott sajnálatos változások folytán. Nos, ha bevallom önnek, hogy én a Jarndyce és Jarndyce-perben meg máskülönben is egy végtelenül emberséges, de egyszersmind külön embert képviselek, megsértem-e ezzel bárhogyan is a hivatásom kötelező titoktartását? - mondta Mr. Kenge, megint hátradúlva a székén s higgadtan szemlélve mindkettőnket.

Szemmel láthatóan a legnagyobb öröme abban telt, ha a saját hangját hallgathatta. Ezt nem is csodálтам, mert a hangja lágy volt és zengő, s nagy nyomatékot adott minden kimondott szónak. Nyilvánvaló meglepedettséggel hallgatta önmagát, s olykor az ütemet is jelezte tulajdon muzsikájához, a fejével finoman biccentve vagy egy kézmozdulattal kikerekítve egy-egy mondatát.

- Mr. Jarndyce - folytatta - tudomást szerezvén a mi kis barátnőnk, hogy úgy mondjam, elhagyatott állapotáról, felajánlja, hogy elhelyezi őt egy elsőrendű intézetben, ahol a nevelése befejezést nyer majd, ahol a nyugalma biztosítva lesz, s ahol megszerzi a legkiválóbb képezéseket, hogy az élet bármelyik szakaszában teljesíthesse majd kötelességeit, melyeket, ha szabad magam így kifejeznem, a gondviselés kijelöl majd számára.

A szívem úgy csordultig telt mind attól, amit mondott, mind pedig előadásmódjának nyájasságától, hogy meg sem tudtam szólalni, pedig megpróbáltam.

- Mr. Jarndyce - folytatta - nem szab semmilyen feltételt, csupán kifejezi azt a reményét, hogy a mi kis barátnőnk nem fogja elhagyni a szóban forgó intézetet az ő tudomása és hozzájárulása nélkül. Hogy hűséges odaadással igyekszik majd megszerezni azokat a képességeket, melyeknek gyakorlásától fog majd függeni végül is a megélhetése. Hogy az erény és a becsület ösvényén fog haladni, és... ö... így tovább.

Most még kevésbé bírtam megszólalni, mint az előbb.

- Nohát, mit szól hozzá a mi kis barátnőnk? - folytatta Mr. Kenge. - Gondolkozzék nyugodtan, van ideje! Adok időt a válaszra. Gondolja meg!

Nem szükséges ismételnem, hogy mit válaszolhatott erre az ajánlatra az a nincstelen, akihez intézték. Elmondhatnám, hogy mit felelt, ha érdemes lenne elmondani. De hogy mit érzett, azt sohasem tudnám elbeszélni.

Ez a találkozás Windsorban történt, ahol (tudomásom szerint) egész addigi életemet töltöttem. Pont egy hétre rá, bőségesen ellátva minden szükségessel, elutaztam Readingbe a postakocsival.

Rachaelné külön volt annál, hogy búcsúzásomkor bármilyen meghatódást érezzen; én azonban nem voltam külön, és keservesen sírtam. Mikor egy hideg búcsúcsókot pötytyentett a homlokomra, mint a kőpárányról csöpögő hólé - zimankós idő volt aznap -, egyszerre olyan lelkifurdalás és nyomorúságos érzés vett erőt rajtam, hogy a nyakába borultam, és megmondtam neki, tudom jól, hogy az én hibám, ha ilyen könnyen el tud búcsúzni tőlem!

- Nem, Eszter - felelte -, nem a hibája, hanem a szerencsétlensége!

A kocsi megállt a kerti kiskapuban - nem jöttünk ki, csak amikor meghallottuk a kerékhörgést -, így hát elváltam tőle bánatos szívvel. Bement a házba, még mielőtt felrakták volna poggyászatát a kocsi tetejére, s becsukta maga mögött az ajtót. Ameddig el nem tűnt a szemem elől, az ablakból néztem vissza a házra, könnyeimen keresztül. Keresztanyám Rachaelnéra hagyta minden apró ingóságát; eladásra készültek, s egy régi, rózsás mintájú kandalló elé való szőnyeg, melyet én mindig a világ legdrágább kincsének tartottam, most kint lógott a hóban és a fagyban. Már néhány nappal előbb bebugyoláltam régi kedves babámat a kendőjébe, és szép csendesen - félig-meddig szégyellem is elmondani - eltemettem a kert földjébe, a régi ablakomba hajló fa tövében. Nem maradt más társam, mint a madaram, melyet magammal vittem a kalitkájában.

Mikor a ház eltűnt a szemem elől, a kalitkát lerakva lábam elé a szalmára, előreültem az alacsonyabb ülésre, hogy kinézhesek a nagy ablakon; néztem a zúzmarás fák gyönyörű árbocait; néztem az éjszakai havazástól fehérre simított szántóföldeket; az égővörös napgolyót, ami nem adott meleget; a jeges talajt, ahol a korcsolyázók és a csúszkáló gyerekek fémes-feketére koptatták, és lesöpörték róla a havat. Egy úr utazott velem a postakocsin, a szemközti ülésen ült, s rendkívül testesnek látszott töméntelen sok kabátjában; kinézett a másik ablakon, s nem vett rólam tudomást.

Keresztanyám járt az eszemben, az az este, amikor felolvastam neki, az arcára fagyott szigorú rosszalló tekintete a halálos ágyán, az idegen hely, ahová vitt a kocsi, hogy milyen embereket találok majd ott, miféleké lesznek, mit szólnak majd hozzám - amikor hirtelen megszólalt egy hang a kocsiban, és szörnyen megijesztett.

- Mi az ördögöt pityereg itt? - azt mondja.

Úgy megrémültem, hogy csak suttogva tudtam válaszolni:

- Én, uram?

Mert persze tudtam, hogy csak a sok rétegbe bugyolált úriember szólíthatott meg, jöllehet egyre csak kifelé nézett az ablakán.

- Maga, maga - mondta megfordulva.

- Nem tudok róla, hogy sírtam volna, uram - dadogtam.

- Dehogyan - mondta az idegen. - Ide nézzen! - Odalépett elém, a kocsi túlsó feléből, kabátujjának nagy prémes hajtókájával megtörülte a szememet (anélkül hogy bajt csinált volna vele), s megmutatta, hogy nedves lett.

- Itt van! Hát látja, hogy sírt - mondta. - Nem igaz?

- De igen - mondtam.

- És miért sír? - kérdezte. - Nem szívesen megy oda?

- Hova, uram?

- Hova? Hát ahova megy! - mondta az úriember.

- De nagyon szívesen megyek, uram - feleltem.

- Hát akkor vágjon vidám képet - mondta a férfi.

Nagyon furcsa embernek találtam - legalábbis amit láttam belőle, az nagyon furcsa volt, mert nyakig be volt burkolva, s egy nagy kucsma az arcát is majdnem egészen eltakarta, a széles prém lehajtók pedig a fülére voltak húzva s az álla alatt megkötve; de már összeszedtem magam, s nem féltem tőle többé. Úgyhogy elmeséltem neki, hogy a keresztanyám halála miatt sírtam, meg azon, hogy Rachaelné el se szomorodott, amikor elbúcsúztunk.

- Ott egye a fene Rachaelnét! - mondta a férfi. - Csak hadd röpjön el a seprűnyelén!

Most már igazán félni kezdtem tőle, s a legnagyobb megdöbbenéssel néztem. De úgy látszott, kedves szeme van, ámbár egyre csak morgolódott magában mérgesen, csúnyákat mondvá Rachaelnéről.

Kis idő múlva kigombolta külső kabátját, amelybe belefért volna az egész kocsi, én úgy néztem, s fél karjával benyúlt az egyik feneketlen oldalsó zsebébe.

- No, ide nézzen! - szólt. - Itt van nekem becsomagolva - szépen összehajtogatott papírcsomagot szedett elő - a legfinomabb szilvás lepény, amit csak kapni lehet, ujjnyi vastagon áll rajta a cukor, akárcsak a sonkán a kövérje. Ez meg egy kis pástétom, elsőrangú holmi, nagyszerű minőség, francia pástétom. S mit gondol, miből csinálták? Kövér libamájból. Ez aztán a pástétom! No, lássuk, hogy fog ízleni magának!

- Köszönöm szépen, uram - válaszoltam -, igazán nagyon szépen köszönöm, remélem, nem bántom meg vele: de nem kérek.

- Megint leégtem - mondta az úriember, amiből egy szót se értettem; aztán mind a két csomagot kidobta az ablakon.

Többet nem szólt hozzám, míg ki nem szállt a kocsiból, valamivel Reading előtt; ott kezet rázott velem, s azt a tanácsot adta, hogy legyek jó kislány és iparkodó. Be kell vallanom, hogy megkönnyebbültem, amikor kiszállt. Egy mérföldkőnél hagytuk ott. Sokat sétáltam arra felé később, és mindig eszembe jutott, hosszú időn keresztül, s mindig számítottam rá, hogy talán találkozom majd vele. De nem találkoztunk; így aztán, ahogy telt-múlt az idő, lassacskán elfelejtkeztem róla.

Ahogy megállt a kocsi, egy igen csinos hölgy nézett be az ablakon, és így szólt:

- Miss Donny.

- Nem, asszonyom, Summerson Eszter.

- Helyes, rendben van - mondta a hölgy. - Miss Donny.

Most értettem csak meg, hogy ő mutatkozott be ezen a néven, s bocsánatot kértem tőle a félreértésemért, és megmutattam neki, kívánságára, a csomagjaimat. Egy takaros szolgálólány irányításával felpakolták mind egy kis zöld koci tetejére; aztán miss Donny a szolgáló meg én beültünk a kocsiába, és megindultunk.

- Készen várja magát minden, Eszter - mondta Miss Donny -, a tervek teljesen a gyámja, Mr. Jarndyce kívánságai szerint vannak összeállítva.

- Kinek a... hogy tetszik mondani?

- A gyámja, Mr. Jarndyce - mondta Miss Donny.

Úgy meghökkentem, hogy Miss Donny odanyújtotta nekem a szalmiákos üvegjét, abban a hiszemben, hogy átjárt a hideg.

- Tetszik ismerni a... gyámomat, Mr. Jarndyce-t - kérdeztem jó hosszú habozás után.

- Személyesen nem, Eszter - mondta Miss Donny -, csupán az ügyvédei révén, a londoni Kenge és Carboy urak révén. Mr. Kenge kiváló úriember. Valóban nagyszerűen beszél. Némelyik mondata egyenesen fenséges!

Nagyon helytállónak éreztem ezt a megjegyzést, de nem tudtam végiggondolni a dolgot, mert sokkal jobban meg voltam zavarodva. Zavarodottságomat még jobban növelte, hogy pillanatok alatt megérkeztünk rendeltetési helyünkre, mielőtt kissé összeszedhettem volna magamat. Sosem fogom elfelejteni ennek a délutánnak megfoghatatlan és valószínűtlen hangulatát Greenleafben (Miss Donny házában).

De nemsokára otthonosan éreztem magam. Hamarosan úgy beleszoktam a greenleafi élet mindennapos kerékvágásába, mintha már isten tudja, mióta lennék ott, s mintha a régi életemet keresztanyám házában csak álmodtam volna, sohasem éltem volna át a valóságban. Kifogástalanabbul, pontosabban és nagyobb rendben nem is mehetett volna semmi, mint Greenleafben. Az óramutató minden állásának megvolt a maga teendője, s minden akkor történt, amikor eljött az ideje.

Tizenketten voltunk bennlakók, s volt két iker Miss Donny. Úgy tudtuk, hogy idővel majd mint nevelőnő fogom megkeresni a kenyeremet; s nemcsak én tanultam valamennyi tárgyat, amit Greenleafben tanítottak, hanem csakhamar befogtak segítségnek a többiek oktatásához is. Ámbár minden más szempontból úgy bántak velem, mint az iskola többi növendékével, ez az egy megkülönböztetés kezdettől fogva fennállt. Ahogy kezdtem egyre többet tudni, kezdtem többet is tanítani; így aztán lassacskán alaposan megszaporodott a munkám, aminek nagyon örültem, mert ezáltal a kedves lányok megszerettek. A végén már minden új növendéket, aki kissé el volt szontyolodva, és boldogtalannak érezte magát, mivel biztosra vették, hogy velem majd összebarátkozik, az én gondjaimra bíztak. Sokszor eszembe jutott születésem napján tett fogadalmam, hogy iparkodom majd szorgalmas, megelégedett és egyenes lelkű lenni és valami jót tenni valakivel és megnyerni valakinek a szeretetét, ha bírom; s igazán szinte szégyenkeztem magamban, hogy olyan keveset tettem, és olyan sokat kaptam érte.

Hat boldog, békés esztendőt töltöttem Greenleafben. Itt, hála istennek, soha senkinek az arca nem mondta azt, ha eljött a születésem napja, hogy jobb lett volna meg se születnem. A szeretetnek, ragaszkodásnak olyan sok jelét hozta mindig ez a nap, hogy az emléktárgyak újévtől karácsonyig megszépítették a szobámat.

A hat év alatt egyszer sem hagytam el az iskolát, kivéve a környéken tett látogatásokat a szünidőkben. Az első félév vége felé tanácsot kértem Miss Donnytól, illik-e írnom Mr. Kenge-nek, hogy milyen boldog és hálás vagyok; s a beleegyezésével írtam egy ilyen levelet. Kaptam rá egy szabályszerű választ, melyben nyugtázták levelem vételét, mondván, hogy „tartalmát tudomásul vettük, és kötelességszerűen közölni fogjuk ügyfelünkkel”. Később gyakran hallottam, amint Miss Donny és a nénye szóba hozzák, hogy milyen pontosan fizetik értem az esedékes díjakat; s körülbelül félévenként írtam egy-egy hasonló levelet. Postafordultával megkaptam mindig szóról szóra ugyanazt a választ, ugyanazzal a gyöngybetűs kézírással és Kenge és Carboy másféle írású aláírásával, amit Mr. Kenge keze vonásának tartottam.

Hat boldog esztendőt (gondolom ezt már másodszor mondom) töltöttem el Greenleafben, a körülöttem levőkről, mint valami tükörből, olvasva le fejlődésem és átalakulásom minden újabb mozzanatát, amikor egy novemberi reggelen ezt a levelet kaptam. Kihagyom a keltezést:

*Old Square, Lincoln's Inn
Jarndyce és Jarndyce*

Summerson Eszter úrhölgynek

Kisasszony!

Minthogy ügyfelünk, Mr. Jarndyce, a Kanc. Törvénysz. végzése folytán magához készül fogadni a Törvénysz. Jarndyce és Jarndyce-perbeli gyámleányát, akinek a számára egy megf. társalkodónőt kíván szerezni, utasított bennünket, hogy közöljük önnel, nagyon örülne, ha szolgálatait a fent említett minőségben igénybe vehetné.

Megtettük az intézkedéseket, hogy a jövő hétfőn reggel nyolc órakor induló readingi postakocsi önt bérmentesen a londoni Fehér Ló fogadóba (Piccadilly) felhozza, ahol is irodánk egyik tisztviselője fogja önt várni, hogy elkísérje fenti cím alatti irodánkba.

Maradunk Kisasszonynak alázatos szolgálói

Kenge és Carboy

Ó, soha, soha, de soha el nem felejttem azt az izgalmat, amit ez a levél a Greenleaf-házban keltett! Annyi gyengédség volt bennük, hogy olyan sokat törődtek velem. Nem mintha azt kívántam volna, hogy ne búsuljanak utánam - hanem a boldogság és a fájdalom, a büszke öröm és az alázatos szomorúság úgy összekeveredett a szívemben, hogy majd megszakadt belé, noha csordultig volt lelkesedéssel.

A levél csak öt napot adott nekem a költözködésig. Mikor eljött végül az utazásom reggele, szobáról szobára hurcoltak, hogy még utoljára láthassam őket. A két Miss Donny ugyanolyan nehezen vált el tőlem, mint akár a legkisebbik a gyerekek közül; s a csúnya, öreg, sánta kertész, akiről azt hittem, alig vett észre az elmúlt évek alatt, szintén odajött a kocsihoz nagy lihegve, s a kezembe nyomva egy muskátlicsokrot, azt mondta, hogy én voltam a szeme fénye - mit is tehettem ellene, ha mindez úgy rám nehezedett a kocsiban.

Hanem persze hamarosan észbe kaptam, hogy nem szabad könnyes szemmel érkeznem Londonba. Így aztán abbahagytam a zokogást, és kényszerítettem magam, hogy lecsillapodjak, folyton mondogatva: „Eszter, ennek meg kell lennie! Ez így nem mehet!” Végül egészen szépen felvidítottam magam, ámbár attól félek, tovább tartott, mint kellett volna; mire megtörülgettem a szemem a hűsítő levendulavízzel, ideje volt készülődni Londonra.

Meg voltam róla győződve, hogy már ott vagyunk, amikor még tízmérföldnyire voltunk tőle; s amikor csakugyan ott voltunk már, szentül hittem, hogy soha az életben nem érünk oda. Mégis, ahogy döcögni kezdtünk a kövezeten, és kivált amikor úgy látszott, hogy minden szembejövő jármű belénk akar rohanni, és úgy látszott, hogy mi is bele akarunk rohanni minden járműbe, kezdtem hinni, hogy most már igazán közeledünk az utazásunk végéhez. Ezután csakhamar meg is állt velünk a kocsi.

Egy fiatalember, aki véletlenül összetintázta magát, a gyalogjárón álldogálva felém fordult és megszólított:

- Kenge és Carboytól vagyok, kisasszony, a Lincoln's Innből.

- Parancsoljon, uram - mondtam.

Rendkívül előzékeny volt; amikor felsegített egy egyfogatú bérkocsiba, miután intézkedett a csomagjaim elszállításáról, megkérdeztem tőle, nincs-e valahol valami nagy tűz, mert az utcákat úgy ellepte a sűrű, barna füst, hogy alig lehetett látni tőle.

- Jaj dehogy, kisasszony - mondta. - Ez egy londoni különlegesség. A borsóleves.

Ilyesmiről még sohasem hallottam. Borsóleves?

- Kőd, kisasszony - mondta a fiatalember.

- Ó, igazán! - mondtam.

Lassan kocogtunk keresztül a világ legpiszkosabb és legsötétebb utcáin (úgy találtam), olyan őriítő zajban és zűrzavarban, hogy csak bámultam, hogy az emberek nem bolondulnak meg tőle, míg egy öreg kapu alatt be nem hajtottunk egy négyszögletes térség hirtelen csöndjébe, s a néma udvar túlsó sarkában meg nem állt velünk a kocsis egy furcsa szöglet előtt, ahol meredek, széles, szabad lépcsőfokok vezettek a templomajtóhoz hasonlatos bejáráthoz. S csakugyan volt ott egy temető, kint az oszlopos folyosó alatt, mert láttam a sírköveket a lépcsőház ablakából.

Ez volt a Kenge és Carboy-iroda. A fiatalember bevezetett egy külső helyiségen keresztül Mr. Kenge szobájába - nem volt senki odabent -, s udvariasan egy karosszéket tolt nekem a kandalló elé. Aztán felhívta a figyelmemet egy tükröskére, ami egy szögön lógott a kandalló egyik oldalánál.

- Ha rendbe akarná hozni magát, kisasszony, az utazása után, minthogy a Lordkancellárhoz mennek majd. Nem mintha szüksége lenne rá - mondta a fiatalember nyájasan.

- A Lordkancellárhoz? - szoltam, egy pillanatra megdöbbenve.

- Csak egy formáság, kisasszony - felelte a fiatalember. - Mr. Kenge éppen a Törvényszéken van. Üdvözlétét küldi, és parancsoljon egy kis frissítőt - egy asztalkán száraz sütemény meg egy kancsó bor állt -, vagy átnézni az újságot - amit közben felém nyújtott. Aztán megpiszkálta a tüzet, és kiment.

Olyan furcsa volt minden - még furcsább, hogy nappal este volt, és a gyertyák fehér lánggal égtek, zord, hideg fénnel -, hogy csak olvastam az újság betűit, egy szót sem értve az egész-ből, s azon kaptam magam, hogy ugyanazt a mondatot kezdem előlről, isten tudja hányadszor. Ennek nem volt sok értelme, úgyhogy le is tettem az újságot. Egy pillantást vetettem a tükörbe, hogy rendesen áll-e a sapkám, körülnéztem a szobában (a nagyobbik fele sötétben maradt), az ócska, poros asztalokon, az iratkötegeken meg a könyvespolcon, ahol a legsemmitmondóbb külsejű könyvek sorakoztak, melyeket valaha is érdemesnek tartottak kinyomtatni. Aztán csak tovább tűnődtem, tűnődtem, tűnődtem; a tűz csak tovább sziszegett, pattogott, duruzsolt; és a gyertyák tovább lobogtak és csöpögtek, mert nem volt koppantó - míg a fiatalember végre-valahára hozott egyet, egy jó piszkosat, kétórai várakozás után.

Végre Mr. Kenge is megjött. Ő nem változott; de annál jobban meg volt lepve, hogy én ennyire megváltoztam, s egészen elégedettnek látszott.

- Mivel maga a társalkodónője lesz a fiatal hölgynek, aki most a Lordkancellárt várja a hivatali szobájában, Miss Summerson mondta -, úgy gondoltuk, legjobb lesz, ha csatlakozik hozzá. Azt hiszem, nem lesz zavarban a Lordkancellár előtt, ugye?

Mr. Kenge a karját nyújtotta, aztán befordultunk a sarkon, végigmentünk egy oszlopsor alatt, és benyitottunk egy mellékajton. Végül egy folyosón keresztül egy kényelmesen berendezett szobába értünk, ahol a nagy, zajosan pattogó kandallónál egy fiatal hölgy és egy fiatal

úriember álldogált. Egy kályhaellenző takarta el előlük a tüzet, s ők az ellenzőre támaszkodva beszélgettek.

Mindketten felnéztek, amint beléptünk, s látnom kellett, hogy a fiatal lány, akire ráesett a tűz fénye, milyen gyönyörű teremtés, milyen sűrű aranyszőke haja van, milyen szelíd-kék a szeme, milyen élénk, ártatlan és bizalmat keltő az arca!

- Ada kisasszony - szólt Mr. Kenge -, itt van Miss Summerson.

Felém indult, kedvesen mosolyogva és a kezét nyújtva, de aztán, úgy látszik, hirtelen meggondolta magát, és megcsókolt. Hogy rövid legyek, olyan természetes, közvetlen és megnyerő volt a viselkedése, hogy néhány perc múlva már kettesben ültünk az ablakban, s a lobogó kandallótűz fényében a lehető legelfogulatlanabban és legvidámabban beszélgettünk. Mekkora kő esett le a szívemről!

A fiatal úriember, amint Ada közölte velem, unokabátyja volt, távolabbi rokon, s Richard Carstone-nak hívták. Csinos fiú volt, az arca nyílt, őszinte, nevetése pedig nagyon megnyerő; s miután Ada odahívta mihozzánk, megállt mellettünk az ablaknál, őt is megvilágította a tűz fénye, s jókedvűen elbeszélgetett velünk, olyan gondtalanul, mint egy kisfiú. Nagyon fiatal volt - legfőlőbb ha tizenkilenc éves, de lehet, hogy még annyi se, Adánál azonban csaknem két évvel idősebb. Mindketten árvák voltak, s (amit nem gondoltam volna, és nagyon furcsának találtam) most látták egymást először életükben. Hogy mind a hárman most találkozunk először s ráadásul ilyen szokatlan helyen, ezt nem lehetett szó nélkül hagyni, s nem is hagytuk szó nélkül; a tűz pedig közben abbahagyta a dorombolást, s csak hunyorgott ránk vörös szemével - mint Richard mondta -, akárcsak a Kancellária álmos vén oroszlánja.

Halkan társalogtunk, mert egy díszöltözetű, hosszú parókás úriember folyton ki-bejárt a szobába; s amikor nyitotta és csukta az ajtót, távolról mindig behallatszott valami egyhangú zümmögés, ami nem volt egyéb, ahogyan közölte velünk, mint a mi ügyünk egyik ügyvédjének beszéde a Lordkancellár előtt. Mr. Kenge-zsel közölte, hogy a Lordkancellár öt perc múlva itt lesz; aztán zaj, lábdobogás, csoszogás támadt odakint, és Mr. Kenge mondta, hogy vége van az ülésnek, és ölordsága bejött a szomszéd szobába.

A hosszú parókás úriember szinte azon nyomban kiszólt Mr. Kenge-ért. Mire valamennyien megindultunk a másik szobába - s ott ült karosszékében, asztala előtt, közel a tűzhöz, egyszerű fekete ruhában ölordsága, gyönyörű aranypaszománnyal szegélyezett talárja pedig le volt dobva egy másik székre. Kutató pillantást vetett ránk, ahogy beléptünk, de udvariasan és nyájasan fogadott bennünket.

A hosszú parókás úriember iratcsomókat tett eléje az asztalra, s ölordsága kikeresett közülük egyet, és lapozgatni kezdte.

- Clare kisasszony - szólt a Lordkancellár -, Ada Clare kisasszony?

Mr. Kenge bemutatta őt, ölordsága pedig megkérte Adát, hogy üljön oda melléje.

- A kérdéses Jarndyce - szólt ölordsága, még mindig az iratokat lapozgatva -, a Pusztaház-beli Jarndyce, ugye?

- A pusztaházi Jarndyce, milord - mondta Mr. Kenge.

- Sivár név - mondta a Lordkancellár.

- De nem sivár hely, ez idő szerint, milord - mondta Mr. Kenge.

- És ez a Pusztaháza - mondta ölordsága - hol is fekszik?

- Hertfordshire-ben, milord.

- A pusztaházi Jarndyce nőtlen ember? - kérdezte őlordsága.

- Nőtlen, milord - mondta Mr. Kenge.

Kis szünet támadt.

- Itt van az ifjú Mr. Richard Carstone? - nézett fel a Lordkancellár a fiatalember felé.

Richard meghajolt és előrelépett.

- Hm! - mondta a Lordkancellár, s lapozott egy csomót.

- A pusztaházi Mr. Jarndyce - jegyezte meg Mr. Kenge halk hangon -, ha szabad emlékeztetnem rá lordságodat, egy megfelelő társalkodónót keresett a...

- Mr. Richard Carstone számára? - mintha ezt mondta volna őlordsága (de nem vagyok benne biztos), ugyanolyan halk hangon s elmosolyodva.

- Ada Clare kisasszony számára. Itt van az ifjú hölgy, Miss Summerson.

Őlordsága jóindulatú pillantást vetett rám, és nagyon kegyesen fogadta térdhajtásomat.

- Miss Summerson nincsen rokonságban semelyik peres féllel, ugye?

- Nem vagyok, milord.

Mr. Kenge, mielőtt még jóformán kimondtam volna, előre hajolt, és suttogni kezdett. Őlordsága, mereven bámulva az iratait, hallgatta, és kétszer-háromszor bólintott, aztán újra lapozgatni kezdett, s többé nem nézett rám, míg csak el nem mentünk.

Mr. Kenge Richarddal együtt hátrább húzódott az ajtó felé, ahol én álltam, Ada pedig ülve maradt a Lordkancellár mellett; őlordsága elbeszélgetett vele egy kicsit külön, kérdezgetve tőle (amint később elmondta nekem), hogy jól meggondolta-e a tervezett lépést, s hogy gondolja-e, hogy jól fogja érezni magát a pusztaházi Mr. Jarndyce-szal egy fedél alatt, és ha igen, akkor miért gondolja? Aztán udvariasan felállt, és elbocsátotta Adát; egy-két percre még beszélgetett Richard Carstone-nal, csak úgy állva s egyáltalán sokkal könnyedebben és kevesebb teketóriával.

- Jól van! - mondta őlordsága hangosan. - Kiadom a rendelkezéseket. A pusztaházi Mr. Jarndyce, amennyire képes vagyok megítélni - s ekkor nézett rám még egyszer -, nagyon jól választotta meg a kisasszony társalkodónőjét, és az egész elrendezés a lehető legjobbnak látszik az adott körülmények között.

Barátságosan elbocsátott bennünket. Mikor leértünk az oszlopsor alá, Mr. Kenge-nek eszébe jutott, hogy vissza kell mennie megkérdezni még valamit, s otthagyt bennünket a ködben, ahol a Lordkancellárra várt a kocsija meg a szolgálói.

- Nohát - mondta Richard Carstone -, *ezen* túl volnánk! És most hova megyünk, Miss Summerson?

- Hát maga nem tudja? - kérdeztem.

- Fogalmam sincs - felelte.

- És maga se tudja, drága szívem? - fordultam Adához.

- Nem! - mondta. - Maga se tudja?

- Nem én! - mondtam.

Egymásra néztünk, félig-meddig nevetve rajta, hogy úgy állunk itt, mint az erdőben eltévedt gyerekek, amikor egy furcsa kis öreg nő lépett hozzánk, összenyomott kalappal a fején, tarsollyal a kezében, hajbókolva és mosolyogva, roppant nagy ceremóniával.

- Ó! - mondta. - A Jarndyce gyámgyerekek! Mennyire örülök a szerencsének! Ifjúság, remény, szépség, jó jel, ha ezen a helyen találkoznak, és nem tudják, mi lesz a dologból.

- Bolond! - súgta Richard, nem képzelve, hogy meghallja majd.

- Úgy van! Bolond, fiatalúr - fordult meg olyan hirtelen, hogy a fiú egészen zavarba jött. - Én magam is voltam gyámleány. Akkor még nem voltam bolond - hajbókolt mélyen minden mondatához, mosolyogva. - Még megvolt a fiatalságom és a reményem. S azt hiszem, a szépségem is. Most már ez édeskeveset számít. Egyik se segített rajtam a három közül, egyik se mentett meg. Szerencsém van rendszeresen részt venni a törvényszék ülésein. Az okmányaimmal. Várom az ítéletet. Nemsokára meglesz. Az Ítélet Napján. Rájöttem arra, hogy a Jelenések Könyvében említett hatodik pecsét a Nagypecsét. Már régen fel van törve! Fogadják, kérem, őszinte áldásomat.

Mivel Ada egy kicsit megijedt, azt mondtam a szegény öreg néninek, nyugtatólag, hogy nagyon szépen köszönjük.

- Igen! - szólt finomkodva. - El tudom képzelni. Lám, itt jön a Társalgó Kenge. Az ő okmányai! Hogy s mint van, kegyes méltóságod?

- Köszönöm jól, köszönöm jól! No, ne alkalmatlankodjon. Jámbor lélek ez - mondta Mr. Kenge, elindulva velünk vissza az irodájába.

- Isten ments - mondta a szegény öreg hölgy, velünk tartva. - Dehogyan alkalmatlankodom. Birtokot fogok adományozni mindegyiküknek, ami nem alkalmatlankodás, ugyebár? Meglesz az ítélet. Hamarosan. Az Ítélet Napján. Jó jel ez önök számára. Fogadják áldásomat!

Megállt a széles, meredek kőlépcső tövében; de amikor fentről visszanéztünk, még mindig ott állt, rövid kis mondatait szapora mosolyokkal és hajbókolásokkal kísérve: „Ifjúság. És remény. És szépség. És Kancellária. És Társalgó Kenge! Haha! Kérem, fogadják áldásomat!”

4. Távcsőves emberszeretet

Az éjszakát, mondta Mr. Kenge, ahogy felértünk a szobájába, Mrs. Jellybyéknél fogjuk tölteni; aztán felém fordult avval, hogy én biztosan tudom, kicsoda Mrs. Jellyby.

- Sajnos, igazán nem tudom, uram - feleltem. - Talán Mr. Carstone... vagy Miss Clare...

De ők se hallottak soha Mrs. Jellybyről.

- Igazán? Mrs. Jellyby - Mr. Kenge háttal állt a kandallónak, szemét a poros szőnyegecskére szögezve, mintha onnét olvasná fel Mrs. Jellyby életrajzát - rendkívül erős jellemű hölgy, aki teljesen a köznek szenteli az életét. Sokféle-fajta közüggyel foglalkozott már, pillanatnyilag pedig Afrika ügyének szenteli magát, a kávécsereje széles körű művelése... és a bennszülöttek művelése... meg a túlszaporodott hazai lakosságunknak az afrikai folyók partjain való szerencsés letelepítése érdekében. Mr. Jarndyce, akihez nagyon gyakran fordulnak az emberbaráti intézmények, Mrs. Jellybyt, azt hiszem, igen nagyra tartja.

Mr. Kenge megigazította a nyakkendőjét, aztán ránk nézett.

- Hát Mr. Jellyby, Sir? - vetette föl Richard.

- Eh, Mr. Jellyby - szólt Mr. Kenge -, ő... egy... nem hiszem, hogy többet tudnék mondani róla, mint azt, hogy ő Mrs. Jellyby ura.

Mr. Kenge azt is elmondta nekünk, hogy miután az utazás Pusztaházára egy ilyen borús estén nagyon hosszú és fárasztó lett volna, s miután már úgyis eleget utaztunk mára, maga Mr. Jarndyce rendezte így a dolgot.

A fogat holnap kora délelőtt ott lesz értünk Mrs. Jellybyéknél, hogy levigyen bennünket.

Aztán megrázott egy kis csöngőt, és bejött a fiatalember. Guppy néven szólítva, Mr. Kenge megkérdezte tőle, hogy „átküldték-e” már Miss Summerson csomagjait meg a többi poggyászt. Mr. Guppy azt felelte, hogy igen, már átküldték, és a kocsis is vár már reánk, hogy bennünket is átvigyen, amikor parancsoljuk.

- Hát akkor nincs más hátra - szólt Mr. Kenge, kezét rázva velünk -, mint hogy örömmel és meglepedésemnek adjak kifejezést a mai (magamat ajánlom, Clare kisasszony!) szerencsés elintéződések és elrendezések felett, amelyek, remélem (Isten megáldja, Summerson kisasszony!), valamennyi érdekelt fél boldogságára, előnyére és (nagyon örülök, hogy megismerkedhettünk, Mr. Carstone!) minden tekintetben javára szolgálnak majd. Guppy, kísérje el a társaságot egészen odáig.

- Hol van az az „odáig”, Mr. Guppy? - kérdezte Richard, ahogy lefelé mentünk a lépcsőn.

- Nincs messze - mondta Mr. Guppy -, odaát a Thavies Innben, tetszik tudni.

- Nem nagyon tudom éppen, mert Winchesterből jövök, és idegen vagyok Londonban.

- Csak itt a sarkon - mondta Mr. Guppy. - Csak megkerüljük a Chancery Lane-t és átvágunk Holbornon, egy ugrás az egész, négy perc alatt ott vagyunk. Most van aztán igazi londoni különlegesség, ugye, kisasszony? - Szinte örülni látszott a ködnek a kedvemért.

- Nagyon sűrű a köd, csakugyan - mondtam.

- Magának mégsem árt, annyi bizonyos - mondta Mr. Guppy, felcsapva a kocsis felhágóját. - Sőt ellenkezőleg, úgy látszik, jól tesz magának, kisasszony, már ami a szépségét illeti.

Tudtam, hogy jót akart evvel a bókkal, s így kinevettem magamat, hogy belepirulok; becsukta az ajtót, és felkapaszkodott a bakra; mi hárman pedig nevetve fecsegtünk tapasztalatlanságunkról, London furcsaságairól, amíg csak be nem kanyarodtunk egy kőív alatt a szűk utcába, ahová igyekeztünk. Magas házsoraival olyan volt, mint egy hosszúkás vályú, amelybe a ködöt akarják felfogni. A háznál, ahol megálltunk, kisebbfajta tömeg gyűlt össze, egymás hegyen-hátán, főként gyerekek; a kapun megvakult réztábla hirdette ezt a nevet: JELLYBY.

- Ne ijedjenek meg! - szólt be a kocsiablakon Mr. Guppy. Az egyik Jellyby gyerekek beszorult a feje a pincerács közé!

Utat törtem magamnak a szegény kölyökhöz. Még életemben ilyen szutykos kis szerencsétlent nem láttam; nagyon meg volt ijedve és ki volt hevülve, bömbölt, a pinceablak két vasrácsa tartotta fogva a nyakát, miközben egy tejeskocsis meg egy templomszolga igyekezett őt, a legjobb szándékokkal bizonyára, a két lábánál fogva hátrafelé húzni, abban a hiszemben, hogy ilyen módszerrel sikerül majd a koponyáját összébb préselni. Amikor láttam (miután lecsitítottam), hogy kicsi fiúcska, csak a feje nagy, az a gondolatom támadt, hogy ahol a feje átfért, ott talán a teste is átfér, és felvettem az ötletet, nyomjuk inkább előre, befelé, a legkönnyebben így szabadíthatjuk ki. A tejesember és a templomszolga ezt annyira helyeslően fogadták, hogy azon nyomban betaszígták volna őt a pincébe, ha nem fogom a köténykáját, miközben Richard és Mr. Guppy a konyhán keresztül lerohantak a pincébe, hogy elkapják őt, ha majd eleressztjük. Végre sikerült neki szerencsésen leérnie minden baj nélkül, s ekkor dühösen verni kezdte Mr. Guppyt egy karikahajtó bottal, egészen magánkívül.

A háziak közül nyoma sem volt senkinek, kivéve egy fapapucsos nőszemélyt, aki egy seprűvel döfködte a gyereket alulról; nem tudom, mi célból, s azt hiszem, nem tudta ő sem. Ennélfogva azt képzeltem, hogy Mrs. Jellyby nincsen idehaza; s nagyon meglepődtem, amikor a nő megjelent a folyosón fapapucs nélkül, és Adát meg engem felvezetve az első emelet hátsó szobájába, így jelentett be bennünket:

- Ehen a két kisasszony, Missis Jellyby!

Útközben még néhány gyerekkel találkoztunk, akikre nagyon nehéz volt rá nem tiporni a sötétben; s amikor éppen Mrs. Jellybyhez értünk, az egyik szerencsétlen kis poronty legurult a lépcsőn le egészen a földszintig (legalábbis én úgy hallottam), nagy zajjal.

Mrs. Jellyby arcán semmi nem látszott abból a nyugtalanságból, amelyet mi nem tudtunk elrejtteni, hallván, amint a drága csemete feje egy-egy koppanással jelzi minden lépcsőfokon az útját lefelé - Richard, ahogy később elmondta, hetet számolt meg, a földet érő utolsón kívül. Mrs. Jellyby tökéletes közönnnyel fogadott bennünket. Csinos, rendkívül kis termetű, kövérkés asszony volt, negyven és ötven közt, a szeme szép, de mintha örökké valahová a távolba meredne. Mintha - megint Richard szavait idézem - semmit meg nem látna, ami Afrikánál közelebb esik!

- Igazán rendkívül örvendek a szerencsének - mondta Mrs. Jellyby kellemes hangján. - Nagy tisztelője vagyok Mr. Jarndyce-nak, és nem lehet közönyös számomra senki, akinek köze van hozzá.

Mi is kifejeztük neki a köszönetünket, és leültünk az ajtó mögötti rokkant, bicegő pamlagra. Mrs. Jellybynek nagyon szép haja volt, afrikai ügyei azonban annyira lekötötték, hogy nem ért rá megfésülködni. A kendője, amely hanyagul a vállára volt dobva, lecsúszott a székre, mikor felállt, és elénk jött; s ahogy megfordult, hogy megint visszamenjen a helyére, akár akartuk, akár nem, észre kellett vennünk, hogy a ruhája nem ér össze egészen a hátán, s a nyitott résen át kilátszik fűzősinórjának keresztrácsozata, mint egy nyaraló zsalugáterei.

A szobában papírok heverték szanaszét, s csaknem egészen betöltötte egy hatalmas íróasztal, telehintve hasonló limlommal; az egész helyiség nemcsak hogy rendetlen volt, hanem, kénytelen vagyok ezt mondani, nagyon piszkos is. De ami elsősorban a szemünkbe ötlött, az az íróasztalnál ülő, egészségtelen kinézésű, fáradt, ámbár semmi esetre sem csúnya lány volt, aki író tollát rágva meredt felénk. Nem hiszem, hogy valaha ember ilyen tintás lett volna. S nem hiszem, hogy lett volna rajta egyetlen ruhadarab, akár egy tű is, ami a helyén van, és rendes állapotban van, a kibontott hajától le egészen a csinos lábáig, melyet egy pár félretaposott sarkú, elnyűtt és rongyos atlaszpapucs formátlanított el.

- Kedveseim - szólt Mrs. Jellyby, lecsippentve a két nagy irodai gyertya kanócát, melyek ön gyertyatartóban álltak, s átható meleg faggyúszaggal árasztották el a szobát (a tűz már kialudt, a kandallóban nem volt egyéb, mint hamu, néhány hasáb fa és egy piszkavas) -, kedveseim, nyakig találunk a munkában, mint rendesen; de meg fogják ezt nekem bocsátani. Az afrikai terv mostanában minden időmet lefoglalja. Levelezést kell folytatnom közintézményekkel éppúgy, mint magánszemélyekkel szerte az országban, akik szívükön viselik fajtájuk sorsát. Örömmel mondhatom, hogy a dolog szépen halad. Bízunk benne, hogy mához egy évre lesz vagy százötven-kétszáz egészséges családunk a Niger bal partján, akik a kávéültetvények és a Borriobule-Ghé-beli bennszülöttek művelésével foglalkoznak.

Mint hogy Ada nem szólt semmit, csak rám nézett, azt mondtam, hogy ez igazán nagyszerű lenne.

- Nagyszerű is - mondta Mrs. Jellyby. - Minden erőmet igénybe veszi persze, de oda se neki, csak sikerüljön; és napról napra jobban bízom az eredményben. Tudja, Miss Summerson, szinte csodálkozom rajta, hogy maga még sohase gondolt Afrikára.

Ez a fordulat olyan váratlanul ért, hogy hamarjában azt se tudtam, hogyan fogadjam. Céloztam rá, hogy az éghajlat...

- A legpompásabb éghajlat az egész világon! - mondta Mrs. Jellyby.

- Igazán, asszonyom?

- Ha lennének olyan kedvesek - szólt Mrs. Jellyby, elének tolva egy csomó írást - belenézni ezekbe a hozzászólásokba, amíg én befejezem ezt a levelet... lediktálom a legidősebb lányomnak, aki a titkárom egyben...

Az asztalnál ülő lány abbahagyta a tollrágást, és üdvözlésünket félig szégyenlősen, félig durcásan viszonzta.

- Akkor pillanatnyilag be is fejeztem - folytatta Mrs. Jellyby édeskésen mosolyogva -, ámbár az én munkám sohasem ér véget. Hol tartunk, Caddy?

- „Üdvözleteimet küldöm Mr. Swallow-nak, és arra kérem...” - mondta Caddy.

- „...arra kérem, legyen szabad értesítenem, hivatkozva levelére, melyben az afrikai terv iránt érdeklődik...” Nem szabad, Pipi! Nem szabad, értetted!

Pipi volt az a boldogtalan gyerek, aki leesett a lépcsőn, s most megjelent, félbeszakítva a levélírást, homlokán egy tapasz csíkjával, hogy bemutassa sebesült térdét; Adával nem tudtuk, miért sajnáljuk jobban, a horzsolásokért vagy a piszokért. Mrs. Jellyby, derűs önuralommal, ahogyan mindig beszélt, csupán ennyit mondott: „Eredj innen, Pipi, haszontalan!” - s szép szemét újra Afrikára szögezte.

Én azonban, minthogy ő nyomban folytatni kezdte a tollbamondást, óvatosan megállítottam szegény Pipit, amint kifelé indult volna, felvettem az ölembe, és dajkálni kezdtem. A kisfiú roppant csodálkozással nézte mindezt meg azt is, hogy Ada megcsókolta; de hamarosan elaludt a karomban, zokogó szuszogása egyre lassúbbodott, míg teljesen el nem csöndesedett. Pipi annyira lekötötte a figyelmemet, hogy a levél részleteit nem jegyeztem meg, az egészből azonban nagyjából kivettem Afrika mérhetetlen fontosságát és a többi helyek és dolgok teljes jelentéktelenségét, úgyhogy egészen elszégyelltem magam, amiért eddig olyan keveset törődtem vele.

- Hat óra! - szólt Mrs. Jellyby. - Pedig állítólag ötkor szoktunk vacsorázni! Caddy, vezesd föl Miss Clare-t és Miss Summersont a szobáikba. Talán szeretnének átöltözni, ugye? Megbocsátják nekem, tudom, hogy ennyire el vagyok foglalva. Ó, ez a haszontalan, rossz gyerek! Kérem, tegye le, Miss Summerson!

Megkértem, hogy hadd maradjon velem, mondván, ami igaz is volt, hogy egyáltalán nincs a terhemre; aztán felvittem a szobámba, és lefektettem az ágyamba. Ada szobája is fent volt az emeleten, s egy ajtó kötötte össze az enyémmel. Mindkét szoba nagyon kopár volt és rendetlen, az én ablakomon a függöny egy villával volt megtűzve.

- Szeretne egy kis meleg vizet, nem? - kérdezte Jellyby kisasszony, keresgélve valami fűleskancsó-félét, de hasztalanul keresgélve.

- Hát, ha nem okozok vele nagy fáradságot - mondtam.

- Ó, nem is a fáradság - felelte Jellyby kisasszony -, az a kérdés: van-e egyáltalán?

Az este olyan hideg volt, és a szobák olyan nyirkosak és áporodottak voltak, hogy be kell vallanom, kicsit nyomorúságosan éreztem magam; Ada pedig majdnem sírt. Mégis hamarosan újra nevtünk; s már javában csomagoltunk kifelé, amikor Miss Jellyby azzal jött vissza, hogy sajnálja, de nincs meleg víz, mert a fazekat nem találják, a tea főző pedig használhatatlan.

Kértük, hogy ne is beszéljünk róla többet, és sietni kezdtünk, ahogy csak bírtunk, hogy minél előbb lent legyünk újra a tűz mellett. De a sok apró gyerek mind feljött, és a küszöbünk körül ólálkodott, látni óhajtván azt az eseményt, amint Pipi az ágyamban fekszik, úgyhogy az ajtónyílásban szüntelenül fel-feltűnő veszélyeztetett orrok és ujjak lekötötték a figyelmemet. Egyik szobának sem lehetett becsukni az ajtaját; az én ajtómnak hiányzott a kilincse, s úgy festett a zárja, mint egy felhúzásra váró óramű; Ada kilincse pedig, ámbár a legnagyobb könnyedséggel körbe-körbe lehetett forgatni, mégsem volt semmi hatással az ajtóra. Ennélfogva azt indítványoztam a gyerekeknek, hogy jöjjenek be a szobámba, és viseljék nagyon jól magukat, s akkor elmesélem nekik Piroska és a farkas történetét, mialatt öltözöm; be is jöttek, és olyan csöndben voltak, mint az egerek, beleértve Pipit is, aki éppen jókor ébredt fel, a farkas megjelenése előtt.

Mikor lementünk, a lépcsőház ablakában egy bögrét találtunk, „Tunbridge-Wellsi emlék” felirattal az oldalán, olajban úszó gyertyabéllel mécsessé alakítva; lent pedig a nappaliban (ami most egybe volt nyitva Mrs. Jellyby szobájával) egy flanellkendővel bekötött dagadt képű fiatal nőt, aki fújta a tüzet kegyetlenül, hogy majd megfulladt bele. Úgy füstölt (hogy rövid legyenek), hogy nyitott ablaknál kellett ülnünk mindnyájunknak, köhögve, könnyezve, félóra hosszat, mialatt Mrs. Jellyby változatlanul higgadt szeretetreméltósággal diktálta afrikai leveleit. Örültem, be kell vallanom, hogy ennyire elmerült a munkájába; ugyanis Richard elmesélte, hogy egy tésztástálban mosott kezet, s hogy az ő mosdóasztalán találták meg a fazekat; amivel úgy megnevettette Adát, hogy engem is elfogott egy örült nevetés.

Nem sokkal hét óra után lementünk vacsorázni; óvatosan, Mrs. Jellyby tanácsa szerint, mert a lépcső szőnyege, amellett hogy a rúdjai sok fokról hiányoztak, olyan hasadozott volt, mintha csapdákat téptek volna bele. Tőkehalat kaptunk, marhahúst, egy tál borjúszeletet és pudingot; nagyszerű vacsorát főztek, ha egyáltalán beszélni lehetett volna főzésről - sajnos majdnem teljesen nyers volt minden. A flanelkötéses fiatal nő szolgált fel; mindent lerakott az asztalra, ahová éppen jött, aztán hozzá se nyúlt többé, amíg ki nem vitte megint a lépcsőházba. A fapapucsos asszonyság (aki, azt hiszem, a szakácsnő volt) időnként megjelent, és veszekedett vele az ajtóban.

A vacsora sokáig elhúzódott, az olyan zavarok következtében, hogy a burgonyástalat véletlenül belerakták a szenesvödörbe, s hogy a dugóhúzonak kiszakadt a fogantyúja, és állon vágta a bekötött fejű szolgálót - Mrs. Jellyby azonban mindvégig megőrizte egykedvű nyugalma. Sok érdekeset mesélt nekünk Borriobule-Ghé-ről és a bennszülöttekről; sok levelet kapott: nőbizottságoktól, ezeket felolvasta nekünk; mások a kávétermelés és a bennszülöttek iránt érdeklődtek; volt, aki választ kért, s ezek miatt háromszor vagy négyszer felállította az asztaltól a legnagyobbik lányát levelet írni. Mrs. Jellybynek csakugyan rengeteg dolga volt, és, ahogyan közölte velünk, kétségtelenül teljesen az ügynek szentelte magát.

Szerettem volna tudni, hogy ki lehet az a szelíd, kopasz, szemüveges úr, aki lehuppant egy üres székre, amikor a halat leszedték, s aki megadóan látszott alávetni magát Borriobule-Ghé-nek. Minthogy egy árva szót sem szólt egész vacsora alatt, bennszülöttek is lehetett volna tartani, ha az arcszíne fekete lett volna. Csak amikor már felkeltünk az asztaltól, és ő egyedül maradt Richarddal, akkor jutott eszembe az a lehetőség, hogy talán ő Mr. Jellyby. Pedig hát csakugyan ő volt Mr. Jellyby. Szótlanul ült a sarokban, a falnak támasztva a fejét, mintha rosszkedvű lenne. Többször is úgy látszott, mintha szólásra akarná nyitni a száját, hogy támadt valami mondanivalója; de mindig újra csak becsukta, Richardot a legnagyobb zavarba hozva, anélkül hogy egy szót is szólt volna.

Mrs. Jellyby, papírhulladéka közé befészkelve, egész este csak kávézott, és koronként tollba mondott egy-egy levelet a lányának. Ezenkívül egyszer megvitattott valamit - mintha úgy értettem volna, hogy az Emberiség Testvériségéről volt szó -, s kifejezte egy-két nagyon szép gondolatát. Nem tudtam azonban annyira odafigyelni, amennyire szerettem volna, mert Pipi meg a többi gyerek körülvelt bennünket Adával, beszorítottak a szoba sarkába, rimánkodva, hogy meséljek még, míg csak Mrs. Jellyby aludni nem küldte őket. Mivel Pipi utánam kezdett sivalkodni, hogy én fektessem le, felvittem az emeletre, ahol aztán rájuk rontott a bekötött képű lány, mint egy sárkány, s az egész kis társaságot bependerítette az ágyacskáikba.

Ezután nekiálltam, hogy egy kicsit rendbe hozzam a szobánkat és hogy megbiztassam a makacsodó tüzet, amit a kandallóban raktak, s ami végül csakugyan lobogni kezdett, egészen jókedvűen. Amikor megint lementem a nappaliba, éreztem, hogy Mrs. Jellyby kicsit lenéz komolytalanságomért; sajnáltam a dolgot, de ugyanakkor tisztában voltam vele, hogy nincsenek semmiféle magasabb igényeim.

Majdnem éjfél lett, mire el tudtunk szabadulni, hogy aludni mehessünk; Mrs. Jellyby még ekkor sem mozdult irományai közül, csak kávézott tovább, Miss Jellyby pedig csak rágt a tollat tovább.

- Furcsa egy ház! - mondta Ada, ahogy fölfelé mentünk. - Milyen különös gondolat volt Jarndyce bátyámtól, hogy ideküldött bennünket!

- Kérdezhetek-e valamit? - szoltam, miután egy ideig csendben ültünk a tűz előtt.

- Akár százat is - mondta Ada.

- A nagybátyjáról, Mr. Jarndyce-ről. Olyan sokat köszönhetek neki. Írja le nekem, hogy milyen.

Ada hátrahajtott fejjel megrázta aranszőke haját, és olyan csodálkozó-nevető tekintettel nézett a szemembe, hogy magam is elálmélkodtam - részben a szépségén, részben a meglepetésén.

- Eszter! - kiáltott fel.

- Tessék, drágám...

- Azt akarja, hogy írjam le magának Jarndyce bátyámat?

- Igen, drágám, mert én még sohasem láttam őt.

- Én se! - felelte Ada.

Nohát, szépen vagyunk!

Nem, még ő sem látta sohasem. Bár nagyon fiatal volt, amikor az édesanyja meghalt, emlékezett rá, hogy mindig könnyes lett a szeme, ha a nagybátyjáról beszélt neki, a férfi jellemének nemes nagylelkűségéről, amelyben jobban meg lehetett bízni, ahogyan anyja mondta, mint bármiben ezen a földön; s Ada bízott is benne. Jarndyce bátyja néhány hónappal ezelőtt írt neki - mint Ada mondta: „egy egyszerű és becsületes levelet”, melyben ezeket a most elfogadott költözködések indítványozta, hogy „idővel talán begyógyulhasson egy-kettő a sebek közül, melyeket az a nyomorult Kancellária-per ütött”. Ada válaszában hálás köszönettel elfogadta az ajánlatot. Richard ugyanilyen levelet kapott tőle, és ugyanazt válaszolta rá. Ő találkozott egyszer Mr. Jarndyce-szal - de csak egyetlenegyyszer, öt éve, a winchesteri iskolában. Elmondta Adának, amikor a kályhaellenzőre könyökölve beszélgettek a Kancellárián, hogy úgy tud rá visszaemlékezni, mint egy „nyers modorú, piros képű alakra”. Ennél többet nem tudott mondani róla Ada.

Úgy elábrándoztam, hogy mikor Ada elszenderedett, én csak ülve maradtam a tűz előtt, és tovább tűnődtem a Pusztaház fölött, tűnődtem, tűnődtem, hogy milyen messze is van már az a tegnapi délelőtt. Nem tudom, merre kalandozhattak éppen a gondolataim, mikor arra rezzentem fel, hogy kopogtatnak az ajtón.

Kinyitottam csendesen, s ott találtam a didergő Miss Jellybyt, egyik kezében egy törött gyertyával, törött gyertyatartóban, másik kezében egy tojástartóval.

- Jó estét! - mondta nagyon mogorván.

- Jó estét! - mondtam.

- Bejöhetek? - kérdezte kurtán és váratlanul, de ugyanolyan barátságtalan hangon.

- Hát persze - mondtam. - Csak ne ébressze föl Miss Clare-t.

Nem ült le, megállt a kandallónál, s belemártva tintás középső ujját a tojástartó findzsába, melyben ecet volt, szétmázolta vele arcán a tintafoltokat - változatlanul komor tekintettel és szemöldökét ráncolgatva.

- Bár halna ki egész Afrika! - szólalt meg hirtelen.

Tiltakozásba kezdtem.

- De mondom! - szólt. - Hiába beszél nekem, Miss Summerson. Utálom, gyűlölöm Afrikát. Ronda szörnyeteg!

Mondtam neki, hogy fáradt lehet és hogy sajnálom. Megsimogattam a fejét, és megfogtam a homlokát, s mondtam, hogy most ugyan forró, de reggelre majd lehűl. Csak állt, duzzogva és sötét pillantásokat vetve rám; aztán egyszerre letette a findzsáját, és csendesen az ágy felé fordult, ahol Ada aludt.

- Nagyon szép lány! - mondta, ugyanolyan összeráncolt szemöldökkel és ugyanolyan durcás, goromba hangon.

Mosolyogva helyeselttem neki.

- Árva. Ugye?

- Az.

- De mennyi mindent tud, biztosan! Tud táncolni, zongorázni, énekelni, mi? Biztosan tud franciául is, meg tudja a földrajzot meg a csillagászatot meg kézimunkázni meg mindent?

- Biztosan - mondtam.

- Én nem tudok! - mondta. - Semmit nem tudok jóformán, csak írni. Örökké csak írok a mamának. Hogy maguknak kettőjüknek nem sült le a bőr az arcukról, amikor bejöttek délután, s láthatták, hogy semmi másra nem vagyok jó! Ebből is látszik a rosszindulatuk. Aztán milyen kiválónak tartják magukat, tudom!

Láttam, hogy a szegény lány közel jár hozzá, hogy sírva fakadjon.

- Gyalázat - mondta. - Maga is nagyon jól tudja. Gyalázat ez az egész ház. Gyalázatosak a gyerekek. Én is gyalázatos vagyok. Papa szerencsétlen, s nem is csuda! Priscilla iszik, folyton iszik. Szégyellheti magát, ha azt meséli, hogy nem érezte meg rajta ma este. Úgy dőlt belőle, mint egy kocsmából, amikor a vacsoránál felszolgált; maga is nagyon jól tudja!

- Drágám, én nem tudtam - kezdtem.

- De tudta - vágott közbe kurtán. - Ne mondja azt, hogy nem tudta. Tudta!

- Ó, lelkem - szóltam -, ha nem hagy szóhoz jutni.

- Dehogynem hagyom. Miért mondja, hogy nem hagyom? Ne beszéljen a levegőbe, Miss Summerson.

- Drágám - mondtam -, amíg nem hallgat végig...

- Nem akarom végighallgatni.

- Jaj, dehogynem akar - mondtam -, hiszen az nagy csacsiság lenne. Én nem tudtam erről, amiről maga beszél, mert a lány nem jött közel hozzám a vacsora alatt; de azért elhiszem magának, amit mond, és igazán nagyon sajnálom.

- Ne higgye, hogy ez olyan nagy érdem - mondta.

Még mindig az ágy mellett állt, s most lehajolt (de még mindig ugyanolyan elégedetlen képpel), és megcsókolta Adát. Aztán csendesen visszajött a kandallóhoz, és odaállt a székem mellé. Tüdeje fájdalmasan zihált, és nagyon sajnáltam szegényt, de jobbnak láttam, ha nem szólok semmit.

- Bárcsak meghalnék! - tört ki belőle. - Bárcsak mindnyájan meghalnánk. Sokkal jobb lenne valamennyiünknek.

Egy pillanattal később ott térdelt a lábamnál, belefúrta fejét a ruhámba szenvedélyes bocsánatkérésekkel, és sírt. Csitígtattam, fel akartam emelni, de azt kiáltotta: Nem, nem! - ott akart maradni.

- Maga tanított lányokat - mondta. - Ó, csak engem is taníthatott volna, mennyi mindent tanulhattam volna magától! Olyan szerencsétlen vagyok, és úgy szeretem magát!

Nem tudtam rávenni, hogy odaüljön mellém, se semmi másra nem volt hajlandó, csak arra, hogy odahúzzon maga mellé egy rongyos széket, s nekitámaszkodjon, továbbra is térdepelve és el nem engedve a ruhámat. A szegény, kimerült lány lassacskán elaludt; ekkor az ölemből húztam a fejét, és betakartam őt is meg magamat is a kendőmmel. A tűz kialudt, s ő az egész éjszakát így szenderegte át a kihűlő kandallórostély előtt. Eleinte kegyetlenül éber voltam, s hiába próbáltam csukott szemmel álomba merülni az elmúlt nap jelenetei előtt. Végül lassan, apránként kezdtek elmosódni és összekeveredni a képek. Kezdett összezavarodni előttem, hogy ki is alszik az ölemben. Egyszer Ada volt, egyszer az egyik régi readingi barátnőm, akiről még el sem tudtam hinni, hogy csak most nemrég búcsúzott el tőlem. Egyszer meg a kis bolond néni volt, kifáradva a sok hajbókolásban, mosolygásban; egyszer a Pusztaház ura volt. Aztán végül nem volt senki, és én sem voltam senki.

A vaksi reggel bágyadtan küzdött a köddel, amikor újra kinyitottam a szememet, hogy a pillantásom találkozzék egy szurtos képű apró kísértet rám szögezett tekintetével. Pipi kimászott az ágyacskájából, és hálóruhában, főkötősen odakúszott elé, s csak úgy vacogott a foga a hidegtől.

5. Reggeli kaland

Ámbár a reggel hideg volt és zord, s a köd is ólmosnak látszott - mondom, látszott, mert az ablaküvegekre úgy rátapadt a pizok, hogy az augusztusi verőfényt is ködnek mutatták volna -, eléggé el tudtam képzelni a ház falain belül ránk váró kora reggeli kellemetlenségeket, és Londonra is elég kíváncsi voltam ahhoz, hogy jó ötletnek találjam Miss Jellyby részéről, amikor azt indítványozta, tegyünk egy sétát a városban.

- Mama még isten tudja, mikor jön le - mondta -, és még azután is jó, ha egy óra alatt elkészül a reggeli, annyit pizmognak vele. Papa eszik, amit talál, és megy a hivatalba. Sosincs neki rendes reggelije. Priscilla kiteszi neki este a kenyeret meg egy kis tejet, ha van. Sokszor nincs tej, sokszor meg a macska kinyalja. De maga biztosan fáradt, Miss Summerson, s talán inkább aludna még az ágyban.

- Egy csöppet sem vagyok fáradt, drágám - mondtam -, és sokkal nagyobb kedvem van sétálni egyet.

- Hát ha tényleg van kedve - mondta Miss Jellyby -, akkor magamra kapom a holmimat.

Ada azt mondta, hogy ő is jön, és egykettőre talpon volt.

Miss Jellybyt a dolgozószobájában találtuk, amint melegedni próbált a kandallónál, ahová Priscilla akkor gyújtott be, egy kormos gyertyatartóval a kezében - mert a gyertyát bedobta a tűzbe, hogy jobban égjen.

Minden pont ugyanúgy volt a szobában, ahogy az este itthagytuk, és szemmel láthatóan nem is tervezték, hogy változtassanak rajta. Lent az ebédlőben nem szedték le az abroszt, hanem ott-hagyták a reggelihez. Az egész ház tele volt morzsával, szeméttel, szétszórt papírhulladékkal.

A ház előtti kerítésrácsra egy-két cinfazék lógott, meg egy tejeskanna; a kapu ki volt tárva; a szakácsnővel találkoztunk a sarkon, amint kifordult a kocsmából, a száját törülgetve. Ahogy elmentünk mellette, odaszólt nekünk, hogy csak azt nézte meg, hány az óra. De még a szakácsnő előtt beleütköztünk Richardba, aki fel-alá topogott a Thavies Innen, hogy melegítse a lábát. Nagyon megörült nekünk, hogy ilyen korán felkeltünk, és azt mondta, hogy boldogan jönne velünk sétálni. Így aztán csatlakozott Adához, mi meg előrementünk Miss Jellybyvel. Meg kell jegyeznem, hogy Miss Jellyby visszaesett előbbi mogorvaságába, s ha nem mondta volna, igazán nem hittem volna, hogy nagyon rokonszenvezik velem.

- Merre akarja, hogy menjünk? - kérdezte.

- Akármerre, drágám - feleltem.

- Akármerre az semerre - mondta Miss Jellyby, és csökönyösen megállt.

- Nohát, vigyen el valahová bennünket mindenesetre - mondtam.

Újra megindult velem, nagyon sebesen.

- Bánom is én! - mondta. - Maga a tanúm, Miss Summerson, hogy azt mondtam, füttyölök rá... Micsoda bolondot csinál magából mama is!

- De kedvesem! - emeltem fel a hangomat, hogy tiltakozzam a kifejezés ellen és Miss Jellyby hangsúlya ellen. - Gyermeki kötelessége...

- Jaj, ne beszéljen nekem a gyermeki kötelességről, Miss Summerson; hát mama szülői kötelessége? Azt mind a közügyekre és Afrikára fordítja, úgy veszem észre! Hát akkor csak várja el a köztől és Afrikától a gyermeki kötelességeket; sokkal inkább tartozik rájuk, mint rám. Most meg van botránkozva, ugye! Nagyon helyes, én is meg vagyok botránkozva; most hát mind a ketten meg vagyunk botránkozva, és kész!

Még szaporábban kezdett lépegetni velem. Richard és Ada mentett meg: nagy lépésekkel utolértek bennünket, és nevetve kérdezgették, vajon versenyt akarunk-e futni. Hogy félbeszakították, Miss Jellyby elnémult, és kedvetlenül lépegetett az oldalamon; én meg bámultam a szakadatlanul egymásra következő sokféle utcát, a jövő-menő tömérdek embert, a fel-alá haladó számtalan járművet, a kirakatok serény rendezgetését és a söpörgetést a boltokban meg a rongyos ruhájú furcsa alakokat, akik a kisöprü szemétként lopva matattak tük és más hulladék után.

- Nini, húgom - szólt Richard vidám hangon mögöttem Adához -, sose szabadulunk meg a Kancelláriától! A tegnapi találkozóhelyünkre jutottunk megint, kerülő úton... és jóságos egek, itt van megint az öreg hölgy!

Csakugyan, ott állt velünk szemben, hajbókolva, mosolyogva és a tegnapi pártfogó modorában szólalva bennünket:

- A Jarndyce gyámgyerekek! Na-gyon örvendek, igazán na-gyon örvendek!

- Korán felkelt, asszonyom - mondtam, ahogy felém is meghajtotta magát.

- I-igen! Itt szoktam sétálgatni kora reggel. Mielőtt megkezdődne a törvényszék ülése. Csendes, néptelen hely. Össze tudom szedni a gondolataimat, az aznapi ügyekre vonatkozólag - mondta az öreg néni finomkodva. - A napirenden levő ügyek nagy figyelmet kívánnak. A Kancellária igazságszolgáltatását nagyon nehéz követni ésszel.

- Hát ez ki, Miss Summerson? - kérdezte Miss Jellyby suttogva, s szorosabban belém karolt.

A kis öreg hölgy rendkívül éles hallású volt. Maga válaszolt a kérdésre.

- Peres fél vagyok, gyermekem. Szolgálatjára. Szerencsém van rendszeresen részt venni a törvényszék ülésein. Az okmányaimmal. Talán szintén a Jarndyce-per valamelyik ifjú ügyfeléhez van szerencsém? - mondta az öreg hölgy, összeszedve magát, félrebillent fejjel, egy nagyon mély meghajlásából.

Richard, hogy jóvátegye tegnapi tapintatlanságát, illedelmesen elmagyarázta, hogy Miss Jellybynek nincs semmi köze a perhez.

- Haha! - mondta a kis öreg. - Ő nem vár ítéletre? Azért mégis meg fog öregedni. De nem annyira. Jaj istenem, nem annyira! Ez itt a Lincoln's Inn kertje. Úgy hívom, hogy az én kertem. Nyáron át egészen kedves kis lugas. Énekelnek benne a madarak. A hosszú nyári szünet legnagyobb részét itt töltöm. Elmélkedésben. Ugye maguk is roppantul hosszúnak találják a nyári szünetet, nem?

Ráhagytuk, mert úgy láttuk, hogy ezt várja tőlünk.

- Mire a fák lehullatják leveleiket, és a virágok is elhervadnak, melyekből bokrétát lehetne kötni a Lordkancellár törvényszéke számára - mondta az öreg hölgy -, véget ér a vakáció, és újra érvénybe lép a Jelenések Könyvében említett hatodik pecsét. Jöjjenek, nézzék meg, kérem, a lakásomat. Jó előjel lesz ez számomra. Fiatalság, remény, szépség nagyon ritka vendég arrafelé.

Megfogta a karomat, s elindulva velem és Miss Jellybyvel, intett Richardnak és Adának, hogy jöjjenek ők is. Nem tudtam, milyen kifogást mondjak, és segélykérően néztem Richard felé. De őt, úgy látszik, félig-meddig mulattatta a dolog, félig-meddig kíváncsi is volt, és ő sem tudta kitalálni semmiképpen, hogyan szabadulhatnánk meg az öreg nénitől anélkül, hogy megbántanánk, úgyszólván jöttek utánunk ők is Adával, amint a furcsa kis öreg lépegetett velünk tovább; egyre magyarázgatva, nyájas leereszkedéssel, hogy egészen közel lakik.

Így is volt, amint hamarosan kiderült. Keresztülvonszolt bennünket egy kis mellékkapun, s aztán közvetlenül a Lincoln's Inn falai alatt, a bíróságok és hivatalok között, egy szűk sikátorban hirtelen egészen váratlanul megállt, és így szólt:

- Itt van a lakásom. Fáradjanak fel, kérem!

Egy boltajtóban állt meg, amely fölött ez volt olvasható:

KROOK RONGY- ÉS PALACKKERESKEDÉSE

Ezenkívül vékony, hosszú betűkkel:

KROOK ÓSZERES ÁRUHÁZA

Az ablak egy oldalában ki volt ragasztva egy kép, amelyen egy vörös papírmalom előtt tömerek ócska ronggyal tömött zsákok raktak le egy szekérről. A másik oldalában ki volt írva: *Csontot veszek. Odébb: Konyhaneműt veszek. Aztán: Ócskavasat veszek. Aztán: Hulladék-papírt veszek. Ezenfelül: Úri és női ruhák vétele.* Úgy látszott, hogy itt mindent vesznek, és semmit el nem adnak. Az ablak teljes-teljes volt piszkos üvegekkel - cipőkenőcsös palackokkal, borosüvegekkel, tintásüvegekkel. A boltocskában sok apróság érezte a jogászi környezet közelségét, sőt mintha az egész üzlet a törvénykezésnek lett volna valami piszkos elősdiye és kitagadott rokona. Az ajtó előtti rozoga padkán penészes öreg kötetek voltak kirakva, evvel a cédulával: *Jogi könyvek, darabja 9 penny.* Ezeknek a felsorolt feliratoknak egy részét olyan jogászirással írták, amilyent a Kenge és Carboy irodában is láttam az okmányokon meg a leveleken, amiket valaha kaptam az irodától. A feliratok közt volt egy, ugyanevvel az írással, melynek nem volt semmi köze az üzlethez, hanem egy tisztességes, negyvenöt éves férfi ajánlkozott rajta másolatok és tisztázatok csinos és gyors elvégzésére: cím Nemo, Mr. Krook kezéhez, bent az üzletben. Néhány kék meg vörös használt aktatáska is ki volt függesztve. Kicsit beljebb a boltajtóban egy halom gyűrött ócska pergamentekercs hevert, meg kifakult, számráfűltes okmánypapírok. Ha ránézett az ember az ócskavasként halomba söpört rozsdás kulcsrakásra, az a gondolata támadt, hogy ezek valaha ügyvédi irodák ajtóit vagy erős fiókjait nyitották. A rongycsomót, amely félig bele volt gyömöszölve egy egykarú mérleg kiegyensúlyozatlanul alácsüngő faserpenyőjébe, félig pedig kilógott belőle, talán egykori ügyészek gallérjaiból és talárjaiból hasogatták. Még csak azt kellett volna elképzelni, ahogy Richard Adának és nekem sügta, míg az ajtóból nézegettünk befelé, hogy az az egymásra dobált és szép tisztára lerágott csonttraktus amott a sarokban egykori ügyfeleké volt - hogy a kép teljes legyen.

Mivel még mindig köd volt és sötétség, s a boltocskát elől ráadásul a Lincoln's Inn fala is eltakarta jó darabon a világosságot, nem láttunk volna ennyit, ha egy pápaszemes, prémsipkás öregember nem járt-kelt volna fel-alá az üzletben égő lámpással a kezében. Ahogy az ajtó felé fordult, észrevett bennünket. Alacsony, ráncos, penészes, csonttá aszott emberke volt, feje besüppedt a két váll között, a lélegzete láthatóan jött a száján, mintha kigyulladt volna belülről, és füstölne. Ádámcsutkája, álla és szemöldöke olyan zúzmara volt az ősz hajcsomóktól és olyan bütykös, göcsörtös az erektől meg a kérgezős bőr redőitől, hogy a nyakától fölfelé egy behavazott vén fagyökrének festett.

- Hé, hé! - mondta az öreg, megindulva az ajtó felé. - Van valami eladnivalójuk?

Mi természetesen hátrébb húzódtunk, és az öreg néni felé fordultunk, aki a zsebéből előhúzott kulccsal a házba vezető ajtót próbálta kinyitni, s akinek Richard éppen azt mondta, hogy most, miután már volt szerencsénk látni, hogy hol lakik, búcsút kell vennünk tőle, mert sietős az utunk. Ilyen könnyűszerrel azonban nem tudtunk elválni tőle. Olyan hajmeresztő és követelődő komolysággal kezdett könyörögni, hogy menjünk fel, és nézzük meg a lakását csak egy pillanatra, s úgy megkötötte magát ártalmatlan módján, hogy felvigyen engem is, mint aki hozzátartozom szintén a kívánt jó előjelhez, hogy nem láttam más megoldást, mint kötélnak állni. Azt hiszem, mindnyájan többé-kevésbé kíváncsiak is voltunk; mindenesetre mikor az öreg boltos is csatlakozott a néni rábeszéléséhez, így nógatva bennünket: „Igen, igen! Tegyük meg neki! Csak egy perc az egész! Jöjjenek be, jöjjenek be! Jöjjenek erre a bolton keresztül, ha a másik ajtó nem nyílik” - mind a négyen bementünk, Richard bátorító nevetésétől ösztönözve s bízva az ő oltalmában.

- Házigazdám, Krook - mondta a kis öreg hölgy, fennkölt előkelőségéből leereszkedve a boltoshoz, amint bemutatta nekünk. - A környéken csak Lordkancellárnak hívják. Az üzletét pedig Kancelláriának. Nagyon különc ember. Rendkívül furcsa. Ó, mondhatom, hogy rendkívül furcsa!

Sokáig rázta hozzá a fejét, s a homlokát ütögetve igyekezett megértetni velünk, hogy kegyes elnézéssel kell lennünk iránta. „Ugyanis egy kicsikét... hiszen értik!... Bo...!” - tette hozzá a néni nagy méltósággal. Az öregember meghallotta, és nevetett egyet.

- Igaz, ami igaz - mondta, megindulva előttünk a lámpással -, hogy engem Lordkancellárnak hívnak, a boltomat meg Kancelláriának. Aztán mit gondolkod, miért hívnak engem Lordkancellárnak és a boltomat Kancelláriának?

- Fogalmam sincs, bizonyisten! - mondta Richard, elég figyelmetlenül.

- Tetszik tudni - mondta az öreg megállva és megfordulva -, azt tartják... Hi! Ni milyen szép haj! Van odafent három zsák női hajam, de nincs közte egy szál se ilyen gyönyörű és ilyen finom. Micsoda színe van, micsoda fogása!

- Jól van, barátocskám - mondta Richard, roppantul helytelenítve, hogy az öreg sárga ujjjaival végigsimította Ada egyik fürtjét. - Megcsodálhatja, mint mi mindnyájan, anélkül hogy efféle megengedne magának.

Az öreg hirtelen úgy rámeredt a fiúra, hogy még Adáról is elterelte a figyelmemet, aki pedig ijedt zavarában és pirulásában most olyan feltűnően szép volt, hogy egy pillanatra még a kis öreg hölgy ide-oda kalandozó figyelmét is lekötötte. Amint azonban Ada közbeszólt, nevetve, hogy csak büszke lehet az ilyen őszinte és valódi elismerésre, Mr. Krook éppen olyan átmenet nélkül visszazökkent előbbi magatartásába, mint ahogy kizökkent belőle.

- Tetszik tudni - kezdte megint, magasra tartva a lámpást -, annyi mindenféle holmim van itt, olyan sokféle-fajta, ami mind csak veszendőbe megy, mint a környéken tartják (ámbár nem tudnak ezek semmit), mind csak elrongálódik, elpusztul, hogy emiatt keresztelték el a boltomat meg engem. Annyi sok régi pergamen és iromány van a raktáromon. Aztán meg a rozsdát, a penészt, a pókhálót is szeretem. És mindent összeszedek, nekem minden jó. És nem tudok megválni attól, ami egyszer a kezembe került (legalábbis ezt tartják a környéken, de tudják is ezek!), se kisöpörtetni, se felsúroltatni, se kitakarítani, se kijavítani, se megváltoztatni valamit magam körül. Ezért ragadt rám ez a gonosz Kancellária név. Bánom is én. Hi, Lady Jane!

Egy nagy szürke macska ugrott a vállára valahonnét az egyik polcról, s mindnyájunkat megijesztett.

- Hi! Mutassa meg nekik, hogy tud karmolni. Hi! Tépjen, milady! - biztatta a gazdája.

A macska leugrott, nekiesett egy rongykötegnek, s olyan reccsenéssel vágta bele tigriskarmait, hogy végigfutott a hátamon a hideg.

- Így bánná el mindenkivel, akire ráuszítanám - mondta az öreg. - Egyéb mindennemű áru között macskairhával is kereskedem, az övét is úgy vettem meg valakitől. Nagyon finom bundája van, amint láthatják, mégsem nyúztam le róla. Ebben az egyben mégsem követtem a Kancellária gyakorlatát, tetszik látni!

Időközben keresztülvezetett bennünket az üzleten, s most a hátulsó felében kinyitott nekünk egy ajtót, amely a ház kapubejárata alá vezetett. Megállt, a kilincset fogva, a kis öreg hölgy pedig, mielőtt kilépett volna, kegyesen megjegyezte még:

- Jól van, Krook. Maga jót akar, csak feltart bennünket. Fiatal barátainknak sietős a dolguk. Magam sem érek most rá, mert nemsokára ott kell lennem a törvényszéken. Fiatal barátaim a Jarndyce gyámgyerekek.

- Jarndyce! - kiáltott fel az öreg megdöbbenve.

- Jarndyce és Jarndyce. A nagy per, Krook - ismételte a lakója.

- Hi! - mondta az öreg meglepetéssel és elmélázva s még nagyobb szemet meresztve ránk, mint eddig. - Ki hitte volna!

Egyszerre úgy elmerült a gondolataiba, és olyan kíváncsian bámult ránk, hogy Richard is megszólalt:

- Úgy látszik, maga is sokat vesződik tudós és kiváló fivérének, a másik Kancellárnak a peres ügyeivel!

- Igen - felelte az öreg szórakozottan. - De még mennyire! Az ön neve tehát...

- Richard Carstone.

- Carstone - ismételte a boltos, hüvelykujján, aztán sorban a többi ujján számolni kezdve a neveket, amint rendre felsorolta valamennyit. - Igen. Azután ott van még a Barbary név, azután a Clare név meg a Dedlock név is, úgy hiszem.

- Jobban ismeri a pert, mint az igazi Lordkancellár, aki a fizetést kapja érte! - szólt Richard Adához és hozzám, egészen elcsodálkozva.

- Az ám! - szólt az öreg, lassan magához térve ábrándozásából. - Igen! Tom Jarndyce, megbocsátanak nekem, hogy csak így nevezem a rokonai előtt, de mindig csak ezen a néven emlegették őt a törvényszék tájékán, s éppen olyan jól ismerte őt mindenki, ahogy... most őt ismerik itt - lakónője felé intett egy kis fejmozdulattal -, igen, Tom Jarndyce sokszor megfordult nálam. Az volt a szokása, hogy amikor kitűzték az ügyet tárgyalásra, vagy amikor várható volt, hogy kitűzik, nyugtalan csatangolásba kezdett mindig, s meg-megállt szóba ereszkedni a kis boltosokkal, hogy elmondja nekik, csak a Kancelláriától óvakodjanak, akármi történjék is velük. „Mert az annyi - mondogatta -, mint porrá őrlődni lassú malomban, hamuvá pörkölődni lassú tűzön, halálra szurkálódni apró méhcsípések által, víz alá merülni cseppenként; annyi, mint lassan, fokról fokra tébolyodni meg.” Olyan közel volt hozzá, hogy végezzen magával, pont ott, ahol most a kisasszony áll, amilyen közel csak lehetett.

Rémülten hallgattuk.

- Benyitott ezen az ajtón - folytatta az öreg, ujjával lassan mutatva lépéseinek képzeletbeli nyomát végig az üzleteken -, aznap, amikor elkövette... az egész környék már hónapokkal előtte beszélte, hogy meg fogja tenni, előbb vagy utóbb, bizonyosan... benyitott hozzám aznap, végigjött az üzleten, és leült a lócára, ami ott állt, aztán arra kért (jóval fiatalabb voltam persze, mint ma vagyok, gondolhatják), hogy töltsék neki egy kupa bort. „Mert nagyon rosszkedvű vagyok - azt mondja -, tudja, Krook; megint tárgyalják az ügyemet, és azt hiszem, közelebb vagyunk az ítélethez, mint valaha.” Nem volt szívem egyedül hagyni, s rábeszéltem, hogy menjen át a szemközti csapszékbe, az utca (úgy értem, a Chancery Lane) túlsó oldalán; aztán utána mentem, és benéztem az ablakon, s láttam, hogy nyugodtan ül karosszékében a tűz mellett. De alighogy ide visszatértem, lövés dördült el, és végigvisszhangzott az Inn sikátorain. Kirohantam, kirohantak mind a szomszédok, vagy húszan kiabáltak egyszerre, „Tom Jarndyce!”

Az öreg elhallgatott, farkasszemet nézett velünk, a lámpájára vetett egy pillantást, kioltotta, aztán becsukta a lámpa üvegét.

- Igazunk volt, ezt nem is kell mondanom. Hi! Aznap délután a környék előzőnlötte ám a törvényszéket, mikor a pert tárgyalták! Az én tudós és kiváló társam meg a többiek ott ugyanúgy piszmogtak, ugyanúgy keverték-kavarták az ügyet, mint máskor, igyekezve olyan képet vágni, mintha nem is hallottak volna erről a legújabb eseményről, vagy mintha az égvilágon semmi közük nem lenne hozzá, ó Uram, Istenem!

Ada egészen belesápadt, és Richard arcán sem maradt sokkal több szín. Azon sem tudtam csodálkozni, még ha a saját felindulásomat vettem is alapul, pedig engem nem érintett a Jarndyce-ügy, hogy a tapasztalatlan s még nagyon érzékeny fiatal lelkeket megdöbbenetette ez a rájuk szakadó sok évtizedes szerencsétlen örökség, melyhez oly sok embernek fűződött szörnyű emléke. Amiatt is aggódtam, hogy milyen hatással lesz majd ez a szomorú história a szegény zavarodott teremtésre, aki idehozott bennünket; meglepetésemre azonban a kis öreg hölgy tudomást sem vett az egésztől, csak elindult a lépcsőn fölfelé, közelebb velünk megint, azzal az elnézéssel, amellyel egy felsőbbrendű lény viseltetik a közönséges halandók gyarlóságai iránt, hogy a házigazdája „egy kissé... bo... tetszik tudni”.

Fent lakott a padlás tövében, egy elég nagy szobában, ahonnan a Lincoln's Inn Hallra láthatott. Ez lehetett nyilván a legfőbb indítéka eredetileg, hogy itt üsse föl a tanyáját. Az ablakából, mondta, éjjel is láthatta - kivált akkor, ha sütött a hold. A szoba tiszta volt és rendes, de nagyon-nagyon kopár. Csak a legszükségesebb szegényes bútorokat tudtam benne fölfedezni; a falra fel volt ragasztva néhány öreg, könyvekből kivágott kép, Lordkancellárok és ügyészek arcképei; s vagy öt-hat tarsolyban és kézitáskában őrizte itt az „okmányait”, amint közölte. A nyitott tűzhelyben sem szén, sem hamu nem látszott, ruhaneműt sem láttam semerre, se pedig semmiféle élelmiszert. Egy nyitott pohárszék polcán egy-két tányér, egy-két csésze állt, meg ilyesmi; de valamennyi tisztán és üresen. Kíéhezett külseje, most, ahogy körülnéztem itt, kezdett másféle értelmet kapni a szememben, mint eddig.

- Végtelenül megtisztelő rám nézve - mondta szegény háziasszonyunk -, igazán mondhatom, végtelenül megtisztelő, hogy meglátogattak a Jarndyce gyámgyerekek. És végtelenül le vagyok kötelezve a jó előjel miatt. Magányos fekvésű lakás. Elmélkedésre való. Meg vagyok kötve a helyválasztásban. Minthogy kénytelen vagyok részt venni az üléseken. Évek óta itt lakom. Napközben a törvényszéken tartózkodom, esténként és éjszaka itt. Hosszúnak találom az éjszakát mindig, mert csak keveset alszom, s annál többet gondolkozom. Fájdalom, nem tudom önöket megkínálni csokoládéval. Közelebbi ítélethozatalra számítok, s majd akkor nagyobb lábon élek. Pillanatnyilag, nem röstellem bevallani a Jarndyce gyámgyerekeknek (szigorúan bizalmasan), sokszor nehezemre esik fenntartani az illedelmes külsőségek

látszatát. Éreztem gyakran a tél hidegét. Éreztem a hidegnél is kegyetlenebbet néha. Igazán nem fontos. Kérem, bocsássák meg, hogy ilyen közönséges tárgyat érintek.

Kissé félrehúzta a széles, alacsony manzárdablak függönyét, hogy megmutassa nekünk a kiakasztott madárkalitkákat. Némelyikben volt egy-két madár. Pacsirták, kenderikék, aransármányok - volt belőlük legalább húsz, gondolom.

- Olyan céllal kezdtem tartani ezeket az apró teremtményeket - mondta -, amelyet önök könnyen meg fognak érteni. Azzal a szándékkal, hogy majd visszaadom a szabadságukat. Ha majd meghozták az ítéletet az ügyemben. I-igen! Mégis egyre-másra itt halnak meg a fogságban. Szegény kis csacska jószágok, olyan rövid az életük a Kancellária ügyviteléhez képest, hogy egyik a másik után, újra meg újra kihalt már az egész sereglet. Kétlem, tetszik tudni, kétlem, hogy lesz-e vajon ezek között egy is, ámbár mind fiatalok még, amelyik megérné, hogy kiszabadul. Na-gyon elszomorító, ugye?

Ámbár néha feltett egy-egy kérdést, sohasem várt rájuk feleletet, hanem csak fecsegett tovább, mintha ez lenne a szokása akkor is, amikor egymagában van idehaza.

- Csakugyan - folytatta -, csakugyan sokszor egészen határozottan arra kell gondolnom, vajon egy szép napon, még mielőtt elintézés nyernének az ügyek, s mielőtt feltörnék a hatodik Nagy Pecsétet, nem találnak-e majd itt engem is ugyanúgy megmerevedve és élettelenül, ahogyan én találtam már annyi madaramat.

Richard, feleletül arra, amit Ada résztvevő tekintetéből kiolvasott, kihasználta az alkalmat, és csendesen s észrevétlenül letett egy kis pénzt a kandalló peremére. Mi ezalatt közelebb léptünk a kalitkákhoz, s úgy tettünk, mintha a madarakat nézegetnénk.

- Nem engedhetem meg nekik, hogy sokat énekeljenek - mondta a kis öreg hölgy -, ugyanis (önök talán különösnek fogják ezt tartani) összezavarja a fejemet az a gondolat, hogy ők itt énekelnek, mialatt én a törvényszék okfejtésére figyelek. Pedig ahhoz igazán tiszta fejre van szükségem, tetszik tudni! Majd egyszer máskor megmondom a neveiket. Nem most. Egy ilyen szerencsés előjelű napon hadd énekeljenek, amennyit csak akarnak. Az ifjúság - bókolt egyet mosolyogva -, a remény - hajlongás - és a szépség - hajlongás, mosolygás - tiszteletére! Így! Engedjük be hozzájuk a teljes napvilágot.

A madarak röpdösésbe és csiripelésbe fogtak.

- Nem engedhetem be a szabad levegőt - mondta a kis öreg hölgy (a szoba fülledt volt, és nagyon ráfért volna) -, mert a macska, akit odalent láttak, a Lady Jane az életükre feni a fogát. Órák hosszat leskelődik rájuk a párkányon kuporogva. És rájöttem - suttogta titokzatosan -, hogy a vele született kegyetlenségét még fokozza az irigy félelme, hogy visszanyerhetik esetleg a szabadságukat. Az ítélet következtében, mely rövid időn belül várható.

A közeli tornyokban megkonduló harangok, figyelmeztetvén szegény lelket, hogy már fél tízre jár, többet tettek annak az érdekében, hogy véget érjen a látogatásunk, mint amennyire magunk szépszerével képesek lettünk volna. Gyorsan felkapta kis tarsolyát az okmányaiival, melyet bejövet az asztalra rakott, s megkérdezte, nem megyünk-e mi is a törvényszék felé. Azt feleltük, hogy nem, s hogy a világért sem szeretnénk őt feltartani, mire kinyitotta előttünk az ajtót, s lekísért bennünket a lépcsőn.

- Egy ilyen jó előjelű napon, mint a mai, még fontosabb, mint máskor, hogy ott legyek, mielőtt a Lordkancellár megérkezik - mondta -, mert előveheti az ügyemet elsőnek.

Lefelé menet megállított bennünket egy pillanatra, hogy suttogva közölje velünk, az egész ház zsúfolva van mindenféle furcsa kacattal, amit a házigazdája darabonként vásárolt össze, és nem akarja eladni, mivel kissé... bo... Ezt már az első emeleten mondta. De még a másodikon megállított már egyszer bennünket, némán rámutatva egy sötét ajtóra.

- Az egyetlen lakó rajtam kívül a házban - magyarázta suttogva -, ügyvédi írnok. A környékbeli utcagyerekek azt beszélik, hogy eladta magát az ördögnek. De ugyan hová tehetette a pénzt? Csitt!

Mintha gyanakodott volna, hogy innen kintről is meg találja őt hallani a lakó, s még egyszer csöndet intve: „Csitt!”, lábujjhegyen indult tovább, mintha még a lépteink zaja is elárulhatná a férfinak, hogy mit mondott.

Kifelé is a bolton keresztül mentünk, ugyanúgy, ahogy jöttünk, s az öreget most egy padlómélyedés fölé hajolva találtuk, ahová egy rakás selejtpapír-csomagot rakosgatott be. Szaporán tett-vett, homlokán gyöngyözött a veríték, s volt nála egy krétadarab, amellyel mindig kipipázta a fal faburkolatán, valahányszor elhelyezett egy köteget vagy csomagot a mélyedésben.

Richard és Ada, aztán Miss Jellyby meg a kis öreg hölgy elhaladtak mellette, s én is tovább akartam menni, amikor megérintette a karomat, hogy megállítson; krétájával egy *J* betűt írt a falra, de egészen furcsa módon, a végénél kezdve és visszafelé rajzolva ki a betű formáját. Nagybetű volt, nem nyomtatott, hanem szakasztott olyan, amilyent a Kenge és Carboy ügyvédi iroda bármelyik írnoka írt volna.

- El tudja-e olvasni? - fordult hozzám, éles pillantással.

- Hogyne - mondtam. - Nagyon jól olvasható.

- Milyen betű?

- *J*.

Megint rám nézett, aztán az ajtó felé nézett, letörülte a *J* betűt, egy *a* betűt rajzolt a helyére (ezúttal kisbetűt), és így szólt:

- Hát ez micsoda?

Megmondtam neki. Akkor ezt is letörülte, és egy *r* betűt kanyarított oda, s megint megkérdezte, hogy ez mi. Így folytatta sebesen, ugyanazzal a különös módszerrel, alulról kezdve és visszafelé rajzolva a betűket, míg ki nem hozta belőlük a teljes JARNDYCE szót, s közben sohasem hagyott két betűt egyszerre a falon.

- Hogy kell ezt kiolvasni? - kérdezte a végén.

Amikor megmondtam neki, felnevetett. Aztán felírta, ugyanezzel a furcsa eljárással és ugyanolyan gyorsasággal, egyenként megszerkesztve és egyenként letörülve, a PUSZTAHÁZA betűit. Ezt is elolvastam neki, kissé meghökkenve, s ő megint nevetett.

- Hi! - szólt az öreg, félretéve a krétát. - Látja, milyen jól másolok emlékezetből, kisasszony, pedig se írni, se olvasni nem tudok.

Olyan kellemetlen volt a nézése, s a macskája is olyan alattomosan bámult rám, hogy egészen megkönnyebbültem, mikor Richard jelent meg az ajtóban, és beszólt:

- Miss Summerson, remélem, nem a hajára alkudoznak. Ne hagyja magát rábeszélni. Három zsák odalent éppen elég Mr. Krooknak!

Nem sokat haboztam, hanem jó napot-ot mondtam Mr. Krooknak, és gyorsan kimentem a többiekhez, ahol aztán elbúcsúztunk a kis öreg hölgytől. Áldását adta ránk megint nagy ünnepélyességgel, s megerősítette tegnapi kijelentését, hogy birtokot szándékszik adományozni Adának és nekem. Mielőtt végképp elkanyarodtunk volna, kiérven a kis közök, átjárók közül, még egyszer visszaneztünk. Mr. Krook a boltja ajtajában állt, szemüvegesen, s nézett utánunk, macskája pedig égne emelt farokkal ült a vállán, mintha a prémes kucsma oldalába egy hosszú toll lett volna tűzve.

- Valóságos reggeli kaland Londonban - szólt Richard fellelegezve. - Jaj, húgom, kis húgom, de undok egy szó ez a Kancellária!

- Számomra is az - felelte Ada -, és mindig is az volt, mióta csak az eszemet tudom. Bánt, hogy egy csomó rokonomnak meg másoknak ellensége legyek, s hogy egész életünket szakadatlan bizonytalanságban és perlekedésben töltjük. Valahol csak van az igazság, s igazán nagyon furcsa, hogy ennyi sok év alatt még nem akadt becsületes bíró, aki komolyan nekilátva a feladatának, képes lett volna rátalálni.

- Ó, húgom! - szólt Richard. - Furcsa, csakugyan! Furcsa ez az egész hiábavaló, haszontalan packázás, játszadozás, nagyon furcsa! Ahogy elnéztem tegnap ezt a magabiztos törvényszéket, hogy milyen derűs nyugalommal csoszognak előre, s elgondoltam, hogy mennyi nyomorúság fekszik előttük az aktáikban, megfájdult tőle a fejem, és belefacsarodott a szívem is. Hogyan lehetséges ez, ha ezek az emberek se nem féleszüek, se nem gazemberek? De akárhogy is van, Ada... szabad Adának szólítanom?

- Persze hogy szabad, Richard.

- Akárhogy is van, Ada, a Kancellária rossz befolyása minket semmi esetre sem fog érinteni. Szerencsésen összehozott bennünket a sors, hála a kedves jó rokonunknak, s többé nem tud elválasztani most már!

- Remélem, soha, Richard!

Miss Jellyby megszorította a karomat, és sokatmondó pillantást vetett rám. Válaszul elmosolyodtam, s a hátralevő utat hazafelé nagyon jókedvűen tettük meg.

Egy félórával a megérkezésünk után megjelent Mrs. Jellyby is, s egy újabb óra alatt a reggeli különféle kellékei is bevándoroltak egyenként az ebédlőbe. Nem kételkedtem benne, hogy Mrs. Jellyby lefeküdt, és felkelt a szokásos módon, de a ruházata semmiféle változás jelét nem mutatta. Az egész reggeli alatt nagyon el volt foglalva, mert a délelőtti posta súlyos levélcsomót hozott neki Borriobule-Ghé tárgyában, s ez azt jelentette (ahogyan mondta), hogy fárasztó napja lesz. A gyerekek szétszéledtek, és tovább gyűjtötték a baleseteikről tanúskodó feljegyzéseket a lábszárukon, amely már eddig is egész kis naptára volt az elvarasodott meg az újabb keletű sebhelyeknek; Pipi pedig másfél órára elveszett, és a newgate-i piacról hozta vissza egy rendőr. Mindnyájunkat meglepett az a higgadt nyugalom, amellyel Mrs. Jellyby mind a távollétét, mind a családi körbe való visszahelyezését fogadta.

Egész idő alatt lankadatlanul diktált Caddynek, Caddy pedig rohamosan süllyedt vissza a tegnapi tintás állapotába. Egy órakor megérkezett egy nyitott kocsi értünk és egy szekér a poggyászuinkért. Mrs. Jellyby átadta számtalan üdvözlét kedves barátja, Mr. Jarndyce számára; Caddy felállt az íróasztalától, hogy elbúcsúzzon tőlünk, kikísért bennünket, engem megcsókolt a kijárat alatt, megállt a lépcsőn, és a tollat rágva zokogott; Pipi szerencsére elaludt, s így megtakarította magának a búcsúzás keserűségét; a többi gyerek pedig mind felkapaszkodott a hintó hátuljára, aztán lepotyogtak, s mi nagy aggodalommal láttuk szanaszét henteregni őket a Thavies Inn kövezetén, ahogy kirobogtunk a kerületből.

6. Otthon

Az idő szépen kiderült közben, sőt tovább tisztult az ég, ahogy haladtunk nyugat felé. Sütött a nap, a levegő üde volt, vitt bennünket a hintó, mi pedig bámultuk a széles, hosszú utcákat, a kirakatok ragyogását, a nagy forgalmat és az emberek áradatát, akiket, úgy látszik, a barátságosabbra fordult időjárás csalt elő, mint a sokféle színű virágokat az eső utáni napsugár. Lassacskán kezdtük elhagyni a csodálatos várost. Külvárosokon hajtottunk keresztül, amelyek magukban is jó nagy városoknak látszottak a szememben; aztán végül újra kiértünk az igazi országútra, szélmalomok, szérűskertek, mérföldkövek, parasztszekerek, szénaillat, himbálódzó kocsmacégérek és itatóvályúk, fák, szántóföldek és sövénykerítések között. Öröm volt nézni a széles zöld tájat előttünk, hátunk mögött a hatalmas világvárossal; s amikor szembejött velünk egy szekér, melybe gyönyörű lovak voltak befogva, cifra piros szerszámmal és tisztán csilingelő csengettyűkkel, azt hiszem, mind a hármunknak kedvünk lett volna énekelni ehhez a muzsikához, olyan vidám volt körülöttünk a világ.

- Ez az egész utazás középkori druszámnak, Whittington polgármesternek a balladáját juttatja az eszembe - mondta Richard -, s ez a szekér az utolsó ecsetvonás a képhez. Hé! Mi baj van?

Megálltunk, s a szekér is megállt. Ahogy a lovak megnyugodtak, a muzsika elcsendesedett, szelíd csilingeléssé halkult, csak ha valamelyik ló megemelte a fejét, vagy megrázkódott, akkor csendült fel egy futamnyi csengettyűszó kis záporosője.

- A kocsisunk a szekér felé nézeget - mondta Richard -, a szekeres pedig leszállt, és felénk jön... Adjonisten, barátom! - A szekeres megállt a kocsink ajtajánál. - Ejnye, de furcsa dolog! - tette hozzá Richard, közelebbről megnézegetve az embert. - A maga neve van a kalapja mellé tűzve, Ada!

Mind a hármunknak ott volt a neve a kalapján. Három kis üzenet volt betűzve a szalagja mellé - az egyik Adának szólt, a másik Richardnak, a harmadik nekem. A szekeres ember átnyújtotta mindegyikünknek a magáét, s Richard kérdésére, hogy ki küldte, csak azt felelte röviden:

- A gazda, kérem alássan - s újra fejébe nyomta a kalapját, pattintott egyet az ostorával, és felriaszta megint a muzsikáját, dallamosan elhajtott.

- Mr. Jarndyce szekere volt ez? - kérdezte Richard a kocsisunktól.

- Az, uram - felelte. - Megy Londonba.

Felbontottuk leveleinket. Egyik a másiknak volt a mása, s ez állt bennük, határozott, egyszerű kézírással:

Kedvesem, azt szeretném, ha mindketten könnyen és kényszeredettséggel esnének át ezen a találkozáson. Ennélfogva azt ajánlom, hogy üdvözljük majd egymást régi ismerősként, s tegyünk úgy, mintha semmi sem történt volna. Talán magának is könnyebbéget jelent majd, nekem pedig biztosan. Szeretettel üdvözlö

JOHN JARNDYCE

Nekem talán kevesebb okom volt meglepődni, mint két útitársamnak, miután eddig még sohasem nyílt alkalmam arra, hogy köszönetet mondjak ennek az embernek, aki annyi sok esztendőn keresztül volt jótevőm és egyetlen földi támaszom. Az üzenet Richardnak és Adának eszébe juttatta, hogy Jarndyce bátyjuk, akármilyen szívességet is tett valakinek,

sohasem túrt semmiféle hálálkodást. Ada halványan emlékezett anyjának egy régi elbeszélésére, még egészen kicsi gyerek korából, amikor egyszer nagybátyja valamilyen ügyben hallatlan nagylelkűséggel viselkedett iránta, s anyja elment hozzá, hogy megköszönje neki, véletlenül meglátta az ablakból a kapuhoz közeledő asszonyt, mire azon nyomban elmenekült a hátsó kijáraton, és három hónapig hírt sem hallottak felőle. Beszélgetésünk lassan egészen erre a tárgyra terelődött. Találgattuk, milyen lesz majd a ház, mikor érünk oda, vajon rögtön találkozunk majd Mr. Jarndyce-szal, mielőtt megérkezünk, vagy csak később, s mit mond majd nekünk, és mit mondjunk majd neki.

A rossz utakat nehezen bírták a lovak, a gyalogösvények azonban általában jók voltak; úgyhogy a kaptatóknál mindig leszálltunk, s gyalog sétáltunk fel a domboldalakon; olyan kedvünk jött aztán ehhez, hogy amikor felértünk a völgyből, a síkságon folytattuk a sétát. Barnetben pihent lovak vártak ránk; de mivel éppen abrakolták őket, egy újabb hosszú sétát tettünk a község legelőjén és egy régi csatatéren, amíg a fogat előállt. Ezek a késedelmek úgy megnyújtották az utazásunkat, hogy a rövid nap véget ért, és beállt a hosszú este, még mielőtt elértük volna St. Albans városát.

Addigra már olyan nyugtalanok és idegesek lettünk mindnyájan, hogy még Richard is bevallotta, amint végigdöcögtek a városka öreg macskakövein, hogy érez egy kis értelmetlen vágyat visszafordulni. Nekünk pedig Adával, ámbár nagy gonddal bebugyolálgatott bennünket a csípős esti hideg ellen, minden porcikánk reszketett. Amikor kiértünk a városból, egy kanyarodóban a kocsis, aki már régóta együttérzett izgatott várakozásunkkal, hátrafordult, és intett Richardnak. Felálltunk a hintóban, s körüljártattuk tekintetünket a rónaságon és a csillagfényes éjszakában, keresve rendeltetésünk helyét. Velünk szemközt, egy domb tetején világosság hunyorgott; „Ott van Pusztaháza!” - kiáltott hátra a kocsis, ostornyelével odamutatva, aztán a lovak közé csapott, s vágatni kezdett velünk, pedig dombnak mentünk, hogy a kerekek csak úgy hányták fejünk fölött az úti kötörmeléket. Eltűnt előlünk a fény, aztán megint láttuk, aztán megint eltűnt, aztán megint láttuk, s befordultunk egy széles fasorba, és vágattunk egyenesen szembe a sugárzó világossággal. A fény egy ház ablakából jött; a ház régimódinak látszott, a homlokzata fölött három csúcs emelkedett a tető fölé, és kör alakú kanyarodó vezetett az előcsarnok elé. Amint felhajtottunk, meghúztak egy csengőt, s míg mély hangja végigszállt az éjszakai csendben, távoli kutyaugatásoktól kísérve, s a nyitódó ajtóból kiözlő világosság az áthévülten lihegő és gőzölgő lovakra esett, hangos szívdobogással és nem csekély zavarodottsággal kiszálltunk a kocsiból.

- Ada, szívecském, Eszter, drágám, Isten hozta magukat. Örülök, hogy itt vannak! Rick, ha lenne még egy kezem, neked nyújtanám!

A férfi, aki tiszta, csengő, barátságos hangon ezt elmondta, egyik kezével Ada derekát karolta át, másikkal az enyémet, megcsókolt mind a kettőnket atyafiságosan, és a hallon keresztül bevezetett bennünket egy kis piros szobába, mely szinte izzott a lobogó kandallótűzben. Odabent megint megcsókolt bennünket, aztán eleresztette a derekunkat, s leültetett egymás mellé egy pamlagra, amit már előre odahúztak a kandallóhoz.

- Nohát, Rick - mondta -, most szabad lett a jobb kezem. Egy őszinte szó felér egy hosszú szónoklattal. Szívemből örülök, hogy láthatlak benneteket. Itthon vagytok. Melegedjete meg.

Richard két kézzel rázta meg a kezét, a tiszteletnek és a nyíltszívűségnek ösztönös mozdulatával, s csak annyit mondott:

- Ön végtelenül kedves, Sir. Nagyon hálásak vagyunk önnek - s azzal lerakta a kalapját és a kabátját, és odajött a tűzhöz.

- S milyen volt az utazás? És hogy tetszett Mrs. Jellyby, drágám? - fordult Mr. Jarndyce Adához.

Ada válaszolt neki, én pedig egy pillantást vetettem az arcára (nem is kell mondanom, hogy mekkora érdeklődéssel). Szép, élénk, kifejező arc volt, csupa mozgás és elevenesség; acélszürke hajába ezüst szálak vegyültek. Úgy éreztem, hogy közelebb járhat már a hatvanhoz, mint az ötvenhez, de egyenes tartású, vidám és erőteljes férfi volt. A hangja az első megszólalásától kezdve ismerősen csengett, felébresztett bennem valamilyen homályos emléket, csak nem tudtam, hová tegyem; de aztán hirtelen valami apróság a modorában és talán a kedves nézése egyszerre eszembe juttatta azt a sokkabátos úriembert, akivel együtt utaztam hat évvel ezelőtt a postakocsiban, Readingbe költözésem emlékezetes napján. Bizonyos voltam benne, hogy ő az. Soha életemben nem ijedtem meg úgy, mint amikor rájöttem erre a felfedezésre; ugyanis elfogta a pillantásomat, s mintha olvasni tudna a gondolataimban, az ajtó felé nézett, olyan tekintettel, hogy azt hittem, örökre otthagyt bennünket.

De hála istennek mégsem ment el, hanem maradt, ahol volt, és azt kérdezte tőlem, mi a véleményem Mrs. Jellybyről.

- Nagyon sokat fáradozik Afrikáért, Sir - feleltem.

- Nemes önzetlenség! - mondta Mr. Jarndyce. - Hanem maga is azt válaszolta, amit Ada. - Nem figyeltem Ada feleletére. - Valami mást gondolnak magukban, már látom.

- Csak azt gondoljuk talán - mondtam, Richardra és Adára pillantva, akik a tekintetükkel kértek, hogy beszéljek én -, hogy talán nem törődik eleget a háztartásával.

- Leégtem! - kiáltotta Mr. Jarndyce.

Megint megrémültem kissé.

- Nahát, azt akarom tudni, hogy mit gondolnak igazán, drágám. Meglehet, hogy szántsándékkal küldtem oda magukat.

- Úgy gondoljuk, Sir - szoltam habozva -, hogy talán helyes lenne az otthoni kötelességekkel kezdeni a dolgot; és hogy talán, ameddig ezeket semmibe vesszük, addig nem foglalkozhatunk helyettük más feladatokkal.

- A Jellyby gyerekek - szolt Richard, segítségemre sietve - igazán... kénytelen vagyok ilyen erős kifejezést használni, Sir... pokoli állapotban vannak.

- Ő jót akar - mondta Mr. Jarndyce sietve. - Keleti szél fúj.

- Északról fűjt, amikor jöttünk - jegyezte meg Richard.

- Kedves Rick - mondta Mr. Jarndyce, megpiszkálva a tüzet -, hajlandó vagyok megesküdni rá, hogy keleti, vagy keletre fordul. Mindig elfog egy kellemetlen rossz érzés, ha keleti szél fúj.

- A csúztól van, Sir? - kérdezte Richard.

- Alighanem, Rick. Azt hiszem, attól. Hát szóval a Jellyby gyere... magam is gyanítottam róluk... azt mondd, hogy... jaj, istenem, bizony, ez keleti! - mondta Mr. Jarndyce.

Határozatlanul lépegetve föl-alá, kétszer-háromszor megfordult közben, míg elmondta ezt a néhány félmondatot; egyik kezében a piszkavasat szorongatta, másikkal pedig a haját túrta, nagy kínban, szelíd bosszankodással, s olyan csodabogárnak látszott, és egyben olyan kedves volt, hogy valósággal el voltunk tőle ragadtatva, s ki sem tudtuk volna fejezni, mennyire tetszik nekünk. Egyik karját Adának nyújtotta, másikat nekem, Richardot megkérte, hogy

fogjon meg egy gyertyát, és megindult velünk kifelé, aztán hirtelen megint visszafordult mindnyájunkkal.

- Azok a Jellyby gyerekek - mondta. - Nem gondolják... nem lehetséges... hogy ha talán cukrozott gyümölcsök vagy háromszögletű málnatorták vagy ilyesmi potyogott volna az égből!

- Ó, bácsi - vágott közbe Ada rögtön.

- Jól van, kis bogaram. Bácsi, ezt szeretem. Vagy John bácsi, ezt talán még jobban.

- Hát John bácsi - kezdte Ada megint nevetve.

- Nagyszerű! - mondta Mr. Jarndyce nagy tetszéssel. - Igazán egészen természetesen hangzik. Tessék, drágám?

- Hát ennél is jobban jártak. Eszter pottyant le nekik az égből.

- Hogyan? - szólt Mr. Jarndyce. - Mit csinált Eszter?

- Hát úgy, John bácsi - mondta Ada, karjára kulcsolva a két kezét s tagadóan rázva a fejét felém a háta mögött, mert intettem neki, hogy hallgasson -, Eszter mindjárt a legjobb barátjuk lett. Eszter ápolta, dajkálta, altatgatta őket, megmosdatta, felöltöztette őket, mesét mondott nekik, és szegény Caroline-t, a legnagyobbik lányt pedig egészen megszelídítette és megnyugtatta. Nem, nem, hiába tiltakozik, Eszter, drágám! Tudja jól, hogy így van, tudja jól.

A melegszívű angyal áthajolt John bátyján, és megcsókolt; aztán bátran a szemébe nézve így folytatta:

- Hát mindenesetre megköszönöm magának, John bácsi, a társamat, akit kaptam.

Azt hittem, megint elüldözi ezzel. De nem.

- Mit is mondtál, Rick - kérdezte Mr. Jarndyce -, honnan fúj a szél?

- Északról, Sir, amikor jöttünk.

- Igazad lesz. Mégsem keleti. Tévedtem. Gyerünk, lányok, nézzék meg az otthonukat.

A ház azok közül az elragadó szabálytalan épületek közül való volt, melyekben le-fel jár az ember lépcsőkön, egyik szobából ki, a másikba be, s mindig újabb szobákra bukkan, amikor már azt hiszi, hogy valamennyit látta, és tele van mindenféle kis átjárókkal, hallokkal, folyosókkal, s az ember váratlan helyeken egyre újabb öreg toronyszobákba és nyári vendégszobáskákba nyit be, melyeknek ablakrostélyán keresztül nyomakodnak a zöld kúszónövények indái. Az enyém is ilyen volt, ahová legelőször bementünk, többszörösen megtört, sokszögletű mennyezettel, hogy a sarkokat sosem tudtam megszámlálni később sem, a kandallója pedig (lobogtak benne a fahasábok) tiszta fehér csempékkel volt körben kirakva, melyek élénken tükrözték vissza kicsiben a tűz fényét. A szobámból két lépcsőfok vezetett lefelé egy bájos kis nappaliba, mely a lenti virágágyakra nézett, s mely ettől fogva közös szobánk lett Adával. Innét pedig három lépcsőn lehetett felmenni Ada hálósobájába, ahonnét gyönyörű kilátás nyílt a szép, széles ablakból (most a csillagfényvel átszőtt végtelen feketeséget láttuk), s az ablakfülke olyan öblös volt, hogy Ada, a drágám, háromszor is belefért volna. Ebből a szobából egy kis előcsarnokba jutott az ember, ahonnét a többi fogadószoza nyílt (csak kettő), aztán egy kis lépcsőházon keresztül (alacsony lépcsőfokokkal és a hosszához képest rengeteg sarokszigettel) le a haliba. De ha az ember ahelyett, hogy Ada szobáján keresztül kiment volna, visszajött az én szobámba, s azon az ajtón ment ki, ahol bejött, és felfelé indult azon a néhány kikoptatott lépcsőfokon, mely egészen váratlanul ágazott el a fölépcsőtől, folyosók útvesztőjébe tévedt, ahol mángorlók álltak, háromszögletű asztalok meg egy eredeti hindu

szék, melyet egyszersmind pamlagnak, ládának és ágykeretnek is lehetett használni, minden alakjában úgy festett azonban, mint valami átmenet egy bambusz csontváz és egy nagy madárkalitka között, s egyszer Indiából hozták, de hogy kicsoda és mikor, azt senki sem tudta. Innét lehetett megközelíteni Richard szobáját; ez részben könyvtár, részben nappali, részben hálószoba volt, s csakugyan, többféle helyiség kellemes összetételének látszott. Innét viszont egy kis átjáró közbeiktatásával egyenesen eljutott az ember abba az egyszerű szobába, ahol Mr. Jarndyce aludt, télen-nyáron, mindig nyitott ablaknál; az ágya, hogy több levegője legyen, a szoba kellős közepén állt, a hideg fürdője pedig egy kis benyílószobában várt rá. Innét megint egy másik folyosóra lépett ki az ember; itt volt a hátsó lépcső, s ide felhallatszott, ha az istálló előtt csutakolták a lovakat, vagy ha „hó!”-val vagy „gyiá”-val biztatták őket, amint meg-megcsúsztak az egyenetlen köveken. Vagy pedig, ha az ember a másik ajtón hagyta el a szobát (mindegyik szobának legalább két ajtaja volt), néhány lépcsőn és egy alacsony bolthajtás alatt megint csak lejuthatott egyenesen a hallba, álmélkodva, hogy hogyan került ide vissza, vagy hogy miként tudott innét egyáltalán útnak indulni.

A berendezés, akárcsak a ház, inkább régimódi volt, mint öreg, s ugyanolyan kedvesen rendszertelen. Ada hálószobájában minden virágos volt: a bútorok chintz-huzatai, a tapéta, a bársonyok és a hímzések s a két peckes, előkelő szék brokátja, melyek a kandalló két oldalán álltak, lábuknál apródként egy-egy zsámollyal, a nagyobb méltóság kedvéért. Közös nappali szobánk zöld tapétás volt, s a falairól, bekeretezve és üvegezve, tömérdek meglepő és meglepődött madár bámult le a képekről egy kitömött pisztráng búrja felé, amely olyan barna volt, és úgy csillogott, mintha madeiramártásban szolgálták volna fel; meg Cook kapitány halála felé meg a kínai teakészítés teljes folyamata felé, amint azt a kínai művészek ábrázolták. Az én szobámban a hónapok képei voltak láthatók ovális metszeteken - szénagyűjtő hölgyek, rövid zekében s az álluk alatt megkötött széles karimájú kalapban jelképezték a júniust, egy táncos léptű gróf pedig, aki háromszögletű kalapban mutatott a falusi templom-tornyok felé, az októbert. Arcképekkel, pasztell-mellképekkel teles-teli volt az egész ház. Egy nálam látható ifjú katonatiszt bátyját a porcelán evőkészlet kis fülkéjében találtam meg, a szép, fiatal, virágcsokrot a kebléhez szorító menyasszonyomat pedig a reggelizőszobában fedeztem fel tisztaságában. Minden mozdítható tárgy is ugyanezt a különös változatosságot mutatta. Nem egyeztek meg semmiben, csak abban, hogy csinosak és tiszták voltak mind, s a fiókokban, kicsikben, nagyokban, ha akárhol kihúzott az ember egyet, tömérdek szárított rózsalevél és levendula közé voltak elrakva.

A ház, kivilágított ablakaival, melyekre itt-ott függönyök árnyéka esett, s melyeknek fénye kivetődött a csillagos éjszakába, a kivilágított, meleg, barátságos ház, a vacsora előkészületeinek felhallatszó vendégszerető csörgése, a nagylelkű házigazda mindenre derűt árasztó arca, a szél, ahogy halk kísérettel szolgált minden szavunkhoz - ezek voltak az első pusztaházai benyomásaink.

- Örülök, hogy tetszik maguknak - mondta Mr. Jarndyce, ahogy körbejárva visszaért velünk megint Ada nappali szobájába. - Igénytelen, de barátságos hely, remélem, s ezentúl még inkább az lesz. Már csak egy félóra van a vacsoráig. Nincs itt más, csak egy nagyszerű teremtes... egy gyermek.

- Megint gyerekek, Eszter! - mondta Ada.

- Nem szó szerint értem, hogy gyermek - folytatta Mr. Jarndyce -, éveinek száma szerint nem gyermek. Felnőtt, legalább olyan idős, mint én magam, de jámbor együgyűségében, lelkes jóhiszeműségében és gyámoltalanságában tökéletes gyermek.

Úgy találtuk, hogy nagyon érdekes ember lesz.

- Ismeri Mrs. Jellybyt is - mondta Mr. Jarndyce. - Zenebarát, műkedvelő, de akár hivatásos muzsikus is lehetne. Tehetséges ember, és megnyerő modora van. Nem volt szerencséje a pénzügyeiben, nem volt szerencséje a vállalkozásaiban, nem volt szerencséje a családi életében, de nem bánja... gyermek!

- És neki magának is vannak gyermekei talán? - kérdezte Richard.

- Vannak, Rick! Inkább egy egész tucat, mint egy fél, azt hiszem. De sohasem törődött velük. Hogy is tudta volna gondjukat viselni? Neki van szüksége rá, hogy valaki a gondját viselje. Gyermek, ha mondom! - ismételte Mr. Jarndyce.

- És a gyerekeknek maguknak kellett gondoskodniuk magukról? - kérdezte Richard.

- Hát ezt már el tudjuk képzelni - mondta Mr. Jarndyce, hirtelen elkedvetlenedve. - Jól mondják, hogy a szegény emberek gyerekei nem neveltetnek, hanem növekednek. Harold Skimpole gyerekei is felnőttek valahogyan. Már megint fordul a szél, attól félek. Érzem egy kicsit!

Richard megjegyezte, hogy a ház nagyon szabadon fekszik, és ki van téve az éjszakai szélnek.

- Ki van téve - mondta Mr. Jarndyce. - Úgy van, kétségtelenül ez az oka. Pusztaházának már a neve is úgy hangzik. Hanem mi együtt mehetünk. Gyere, Richard.

Poggyászuk közben megérkezett, s minthogy minden kéznél volt, pár perc alatt átöltöztem, és a holmimat kezdtem elrakni éppen, amikor bejött egy szobalány (nem az, aki Adát szolgálta ki, hanem egy másik, akit eddig még nem is láttam) egy kosár kulccsal, melyek két csomóba voltak kötve, és mindegyik kulcon cédula fityegett.

- A kisasszonynak hoztam - mondta -, tessék.

- Nekem? - kérdeztem.

- A háztartás kulcsai, kisasszony.

Nem titkoltam meglepetésemet; a szobalány ugyanis, némi kis csodálkozással a maga részéről is, hozzátette:

- Azt parancsolták, hogy hozzam fel, mihelyt egyedül lesz a kisasszony. Miss Summerson, ugyebár, nem tévedek?

- Igen - mondtam -, én vagyok.

- A nagyobbik csomón vannak a kamrakulcsok, a kisebbiken a pincekulcsok, kisasszony. Majd holnap reggel, amikor parancsolja, megmutatom a fehérneműs szekrényeket meg a hozzájuk tartozó holmikat.

Azt mondtam neki, hogy fél hétre kész leszek; aztán ahogy elment, csak néztem a kulcsos kosarat, egészen elkábulva, hogy milyen óriási hatáskört bíztak rám. Ada így talált, s amikor megmutattam neki a kulcsokat, és elmondtam a dolgot, úgy el volt ragadtatva, s olyan lelkesen bízott bennem, hogy butaság és hálátlanság lett volna, ha nem bátorodom fel tőle.

Amikor lementünk, házigazdánk bemutatott bennünket Mr. Skimpole-nak, aki a kandalló előtt állodogálva éppen azt mesélte Richardnak, mennyire szeretett iskolás gyerek korában futballozni. Élénk kis emberke volt, a feje elég nagy, az arca azonban finom, s a hangja lágy. Olyan közvetlen, olyan szívből jövő volt minden, amit mondott, s olyan megejtő vidámsággal mondta, hogy egyenesen lenyűgözte az embert a beszédével. Minthogy vékonyabb volt Mr. Jarndyce-nál, és az arca is pirosabb, elevenebb, s a haja is barnább, fiatalabbnak is nézett ki. Egyáltalán sokkal inkább nézte volna őt az ember egy kiélt fiatalembernek, mint egy elhasználatlan idősebb férfinak. Volt valami könnyed nemtörődömség a modorában, viselkedésében,

sőt még az öltözködésében is; a haja hanyagul fésületlen és a nyakravalója laza és libegő volt, ahogyan festők önarcképén láttam sokszor.

A beszélgetésből kivettem, hogy Mr. Skimpole az orvosi pályára készült, s el is végezte tanulmányait, és egyszer egy német herceg házában élt, hivatásos orvosként. Azonban, ahogyan elmesélte nekünk, a mérésekkel meg a súlyarányokkal szemben mindvégig gyermek maradt, soha nem is értett semmit ezekhez a dolgokhoz, úgyhogy képtelen volt a megkívánt pontossággal előírni a recepteket. Egyébként, magyarázta, a részletek őt amúgy sem érdekelték soha. S kitűnő humorral mesélte el, hogy valahányszor eret kellett volna vágnia a hercegen, vagy gyógykezelnie valaki mást a környezetében, úgy találták őt hanyatt fekvé az ágyában, amint újságot olvasott, vagy ceruzavázlatokat rajzolgatott, és nem tudott menni. A herceg végül kifogásolni kezdte ezt, „amiben - tette hozzá Mr. Skimpole őszinte nyílt-szívűséggel - tökéletesen igaza volt”, s a szerződést felbontották, s minthogy Mr. Skimpole-nak (amint elragadó vidámsággal mesélte) „nem volt miből megélnie, legfeljebb a szerelemből, szerelmes is lett, meg is házasodott, s egyre több rózsaszínű arcocska vette őt körül”. Jarndyce barátja meg néhányan a többi jóbarátja közül kétszer-háromszor a segítségére siettek akkoriban, hogy nekikezdhessen valaminek az életben; de hiába - ugyanis meg kell vallania, hogy két nagy hibája van, a két legrégibb gyarlóság a világon: az egyik az, hogy nincs semmi érzéke az időhöz, a másik pedig az, hogy nincs semmi érzéke a pénzhez. Ezért nem tudott soha életében betartani egy megbeszélt találkozót, nem tudott elintézni egy üzletet, nem ismerte soha semminek az értékét. Nohát! És mégis megélt, és most itt van, ni! Nagyon szeretett újságot olvasni, nagyon szeretett ceruzarajzokat csinálni, nagyon szerette a természetet, nagyon szerette a művészetet. Nem kívánt mást a társadalomtól, csak annyit, hogy hagyják őt élni.

Mindezt és még sokkal többet is nemcsak a legtündöklőbb vidámsággal adta elő nekünk, hanem valami sajátos felvillanyozott őszinteséggel is - s úgy beszélt önmagáról, mintha egyáltalában nem is tartoznának rá a saját ügyei, mintha ez a Harold Skimpole egy harmadik személy lenne, akinek ő nagyon jól ismeri a különös sajátságait, noha azt is jól tudja, hogy megvannak azért a maga igényei, melyeket a társadalomnak tudomásul kell vennie, és nem szabad lefitymálnia. Egészen elbűvölte az embert.

Mr. Skimpole tudott zongorázni és gordonkázni; zenét is szerzett - egyszer megírt egy operát félíg, de megunta és abbahagyta -, s a szerzeményeit ügyesen, ízléssel adta elő. A tea után egész kis hangversenyt rendeztek Adával. Egy kis idő múlva, amikor előbb Mr. Skimpole, aztán Richard tűnt el, s én éppen azon kezdtem törni a fejem, hol maradhat a fiú ilyen sokáig, a szobalány nézett be az ajtón, aki a kulcsokat hozta nekem, s hozzám lépett:

- Kisasszony, kérem, ráérne egy pillanatra?

Kimentem vele a hallba, s ahogy becsuktuk magunk mögött az ajtót, felemelte a két kezét.

- Jaj, kisasszony, kérem, Mr. Carstone azt üzeni, hogy tessék felmenni Mr. Skimpole szobájába. Nagy baj van vele, kérem!

- Nagy baj? - kérdeztem.

- Nagy baj. Hirtelen jött - mondta a lány.

Arra gondoltam, hogy talán még életveszélyes is a betegsége; de természetesen a szobalányt igyekeztem megnyugtatni, s arra kértem, hogy ne zavarjunk egyelőre senkit. Aztán összeszedtem magam, s mialatt sietve felmentünk az emeletre, gyorsan végiggondoltam, mik lennének a legjobb szerek, ha gyomorgörcsnek vagy szívrohamnak bizonyulna az eset. A szobalány kinyitotta előttem az ajtót, és beléptem a szobába, ahol Mr. Skimpole a legnagyobb

meglepetésemre ahelyett, hogy az ágyra fektetve, vagy a padlón elnyúlva találtam volna, a kandalló előtt álldogált, és vígan mosolygott Richard felé, Richard pedig kínos zavarral az arcán egy télikabátos emberre meredt, aki a pamlagon ült, és koponyájára simított gyér haját a zsebkendőjével még simábbra és még ritkábbra nyomogatta.

- Summerson kisasszony - fordult felém Richard gyorsan -, örülök, hogy feljött. Maga biztosan tud valami jó tanácsot adni nekünk. Barátunk, Mr. Skimpole... ne ijedjen meg!... Le van tartóztatva adósság miatt.

- Igen, kedves jó Summerson kisasszony - szólt, Mr. Skimpole is szokásos megnyerő őszinteségével -, csakugyan olyan helyzetbe kerültem, hogy sosem volt nagyobb szükségem a maga nagyszerű gyakorlati érzékére, okosságára, higgadt biztonságára, amit mindenkinek észre kell venni magában, aki olyan szerencsés, hogy egy negyedórát tölthet a társaságában, sosem volt még nagyobb szükségem rá, mint most.

Az idegen a pamlagon, aki úgy látszik, náthás volt, most egy olyan hangosat horkant, hogy egészen megijesztett.

- Nagy összeg miatt akarják letartóztatni, sir? - kérdeztem Mr. Skimpole-t.

- Édes jó Miss Summerson - mondta, kedvesen rázogatva a fejét -, fogalmam sincsen. Néhány font, egynéhány shilling és egy fél penny, azt hiszem, így mondták.

- Huszonnégy font tizenhat shilling meg hét és fél penny - jegyezte meg az idegen. - Ippen annyi.

- Mr. Skimpole - szólt Richard - nem szívesen fordulna a nagybátyámhoz, mivel éppen nemrégiben... azt hiszem, úgy értettem, hogy nemrégiben...

- Úgy van! - felelte Mr. Skimpole mosolyogva. - Bár nem tudom már, mennyi volt és mikor volt. Jarndyce készséggel kisegítene megint, de szívesebben venném - mondta, Richardra, aztán rám pillantva -, ha új termőtalajból kelthetném ki a nagylelkűség új virágait.

- Mitévők legyünk, Miss Summerson? - fordult hozzám Richard, halkán. - Mi lenne a legokosabb?

Mielőtt válaszoltam volna, megkérdeztem, hogy egyáltalán mi történnék, ha a pénzt nem teremtenék elő.

- Börtön - mondta az idegen, közömbösen belerakva zsebkendőjét a padlón heverő kalapjába.

- Börtön vagy Coavinses.

- Ha szabad kérdenem, uram, mi az a...

- Coavinses? - mondta az idegen. - Az egy ház.

Megint egymásra néztünk Richarddal. Furcsa volt, hogy a letartóztatás bennünket hozott zavarba és nem Mr. Skimpole-t. Nyájas érdeklődéssel figyelt bennünket; de ez az érdeklődés, ha szabad megkockáztatnom ilyen ellentmondást, teljesen önzetlennek látszott. Mosta a kezét, és lerázta magáról az egész kellemetlenséget; kizárólag a mi ügyünk lett a dolog.

- Arra gondoltam - vetette fel az ötletet, hogy jóindulatúan segítsen rajtunk -, miután egy nagy perük folyik a Kancellárián, tekintélyes örökségük körül (így beszélnek), Mr. Richard vagy szépséges unokahúga vagy talán mind a ketten aláírhatnak valamit, vagy kötelezettséget vállalhatnak, vagy valami zálogot vagy kötelezvényt adhatnak. Nem tudom, hogy hivatalosan hogy hívják ezt, de gondolom, hatalmukban áll valamilyen módon elintézni ezt a dolgot.

- Egy fenét - mondta az idegen.

- Nem? - kérdezte Mr. Skimpole. - Ezt furcsának találom. Nagyon furcsa egy olyan embernek, aki nem ért ezekhez a dolgokhoz!

- Furcsa vagy még furcsább - szolt az idegen nyersen -, annyit mondhatok, hogy egy fenét!

- Ne heveskedjen, barátom, ne heveskedjen! - oktatta őt szelíden Mr. Skimpole, mialatt rajzolni kezdte a fejét egy könyv előzéklapjára. - Ne jöjjön ki a sodrából. Mi el tudjuk választani magát a mesterségétől. Mi meg tudjuk különböztetni az ember személyét a foglalkozásától. Nincsenek olyan előítéleteink, hogy azt képzeljük, maga nem lehetne a magánéletében a legtisztéletreméltóbb férfiú, nagy adag költészettel a lelkében, amiről talán nem is tud.

Az idegen mindössze egy újabb dörgedelmes szipákolással válaszolt, de hogy ez a lelkében lappangó költészet elismerését jelentette-e vagy a megvető elutasítását ennek a hízelgő feltevésnek, azt nem árulta el.

- Nohát, kedves jó Miss Summerson és kedves jó Richard - szolt Mr. Skimpole vidáman, jámborul és bizalmasan, miközben a rajzát nézegette félrebillentett fejjel -, amint látják, tökéletesen képtelen vagyok segíteni magamon, és teljesen a kezükben vagyok! Csak annyit kérek, hogy szabad lehessek. A pillangó is szabad. Az emberi társadalom nyilván nem fogja megtagadni Harold Skimpole-tól azt, amit megad a pillangóknak is!

- Summerson kisasszony - szolt hozzám Richard suttogva -, van tíz fontom, amit Mr. Kengetől kaptam. Meg kell próbálnom, mit tudok elérni vele.

Nekem tizenöt fontom volt, meg néhány shillingem, amit a negyedévi zsebpénzeimből takarítottam meg az elmúlt esztendő alatt. Mindig előttem lebegett az a gondolat, hogy történhet egyszer valami, s aztán hirtelen ott állok a világban minden nélkül, hiszen se rokonom, se vagyonom nincsen; arra gyűjtöttem ezt a kis pénzt, hogy ne legyek sohasem egy fillér nélkül. Megmondtam Richardnak, hogy van ez a kis tartalékom, s pillanatnyilag nincs rá szükségem, s arra kértem, tudassa Mr. Skimpole-lal tapintatosan, amíg átmegyek a szobámba a pénzért, hogy nagyon örülnék, ha kifizethetnék az adósságát.

Amikor visszaérkeztem, Mr. Skimpole kezét csókolt nekem, és nagyon meghatottnak látszott. Richard megkért, minthogy állítása szerint én szebben tudom csinálni, hogy intézzem el az ügyet Coavinsessel (ahogy Mr. Skimpole most már tréfásan nevezte), s én kiszámoltam neki a pénzt, és megkaptam a megfelelő elismervényt. Mr. Skimpole ettől is nagyon el volt ragadtatva.

Bókjait olyan tapintatos formákba burkolta, hogy el sem kellett pirulnom, és sikerült hiba nélkül elszámolnom a fehér télikabátos emberrel. Az idegen zsebre vágta a pénzt, és kurtán elbúcsúzott:

- Hát akkor jó éccakát kívánok, kisasszony.

- Kedves barátom - szolt Mr. Skimpole a kandalló elé állva, miután abbahagyta a félig elkészült rajzát -, szeretnék kérdezni magától valamit, sértő szándék nélkül.

Azt hiszem, az ember így felelt:

- Csak ki vele!

- Tudta-e ma reggel, hogy ezt a megbízást kell majd elvégeznie? - kérdezte Mr. Skimpole.

- Tudtam én már tegnap délután, uzsonnakor - mondta Coavinses.

- És nem vette el az étvágyát? Egy csöppet sem érezte magát rosszul miatta?

- Egy szikrát sem - mondta Coavinses. - Tudtam, hogy ha ma elszalasztjuk magát, majd elcsípjük holnap. Egy nap nem a világ.

- De hát - folytatta Mr. Skimpole - olyan szép nap volt ez a mai, amikor maga kijött ide. Sütött a nap, fújt a szél, fény és árnyékok kergetődztek a mezőkön, énekeltek a madarak.

- Ezt senki sem tagadta, tudtommal - felelte Coavinses.

- Nem - szögezte le Mr. Skimpole. - De azt mondja meg: mire gondolt útközben?

- Hogy érti ezt? - morogta Coavinses haragosan, láthatólag nagyon megsértődve. - Mire gondoltam! Éppen elég munkám van, és elég rosszul fizetnek meg érte, gondolkozás nélkül is. Mire gondoltam! - mondta mélységes megvetéssel.

- Szóval semmi esetre sem gondolta meg - fűzte tovább Mr. Skimpole - ezeket a tényeket: „Harold Skimpole szereti a napfényt, szereti a szélfűvást, szereti a mezők árnyékait, szereti a madarak énekét, szereti hallgatni a Természet nagy székesegyházának ezeket a kis kardalosait. S úgy látszik, én most éppen azon vagyok, hogy megfosszam őt, Harold Skimpole-t ezektől a jogos tulajdonaitól, egyetlen örökségétől!” Ezekre a szempontokra egyáltalán nem gondolt?

- Egyáltalán... nem... gondoltam! - felelte Coavinses, aki olyan megátalkodott makacssággal utasította el magától az egész eszmét, hogy hajthatatlanságát nem bírta másképpen kifejezni, mint a szavak lassú szótagolásával, szüneteket tartva közben, s a végén úgy megrázta a fejét, hogy majdnem leszakadt a nyakáról.

- Nagyon különös, igazán roppant furcsa észjárásuk van maguknak, ügyködő embereknek! - mondta Mr. Skimpole elgondolkozva. - Köszönöm, barátom. Jó éjszakát.

Távollétünk úgy elhúzódott, hogy talán már fel is tűnt odalent, ezért hát én nyomban lesiettem. Csakhamar megjelent Mr. Skimpole is, Richard pedig nem sokkal utána. Az est hátralevő ideje alatt meglehetősen lekötött a Mr. Jarndyce-től kapott első backgammon-leckém, aki nagyon szerette ezt a társasjátékot. De közben néha-néha, amikor Mr. Skimpole eljátszott néhány töredéket saját szerzeményeiből, vagy amikor láttam, hogy akár a zongoránál vagy a csellójánál ül, akár a mi asztalunknál, milyen jól, milyen erőfeszítés nélkül meg tudja őrizni remek hangulatát és társalgásának könnyed lendületét, arra gondoltam, hogy úgy látszik, csak Richardot és engem, csak bennünket nyomaszt vacsora óta még mindig a ránk ruházott letartóztatás bélyege, és hogy az egész dolog mindenestül rendkívül érdekes.

Késő lett, mire aludni tértünk. Éjfél is elmúlt, amikor Mr. Skimpole kivonult a szobából gyertyájával és ragyogó ábrázatával; s azt hiszem, ott tudott volna tartani bennünket, ha jónak látja, virradatig is. Ada és Richard még néhány percig maradtak, s a tűz előtt álldogálva találgatták, vajon Mrs. Jellyby befejezte-e már a mai tollbamondását, amikor Mr. Jarndyce, aki közben szintén kiment a szobából, hirtelen visszatért.

- Jaj, istenem, mit hallok, mit hallok! - szólt, vakargatva a fejét és fel-alá járkálva, szelíd bosszúságában. - Mit mondanak itt nekem! Rick, fiacskám, Eszter, szívecském, mit csináltak maguk? Miért tették ezt? Hogy tehették ezt? Mennyi volt összesen?... A szél már megint fordul. Érzem minden tagomban!

Egyikünk sem tudott mit válaszolni.

- Gyere csak, Rick, gyere csak! El kell ezt intéznem, mielőtt lefekszem. Mennyi pénzetek hiányzik? Ti ketten adtátok össze, ne is tagadd! Miért csináltátok ezt? Hogy tehettétek ezt?

- De hát igazán, Sir - mondta Richard -, nem lenne tőlem tisztességes dolog, ha elmondanám. Mr. Skimpole bizalommal fordult hozzánk...

- Az isten áldjon meg, édes fiam! Bizalommal fordul ő mindenkihez! - vágott közbe Mr. Jarndyce, nagyot vakarva a fején és hirtelen megállva.

- Mindenkihez, Sir?

- Minden ember fiához! És egy hét múlva megint ugyanúgy benne lesz a pácban, mint most! - szólt Mr. Jarndyce, megint fel-alá járva nagy léptekkel, egy kialudt gyertyával a kezében. Mindig ugyanabban a pácban van. Már ebben a pácban született. Igazán azt kell hinnem, hogy az újságokban így adtak hírt róla, mikor az anyja a világra hozta: „Az elmúlt kedden Mrs. Skimpole otthonában, a Háborgat-lakban egy szorult anyagi helyzetben levő fiúgyermeknek adott életet.”

Richard jóízűen nevetett, de azért hozzátette:

- Mégis, Sir, nem akarok visszaélni Mr. Skimpole bizalmával vagy megsérteni az érzékenységét; persze önre bízom, aki jobban tudja, mint én, hogy eláruljam-e a titkát vagy sem, de szeretném, ha gondolkozna rajta.

- Jól van! - kiáltotta Mr. Jarndyce megint megállva, és néhány szórakozott kísérletet tett rá, hogy belegyömöszölje a zsebébe a gyertyáját tartóستul. - Én... izé... itt van ni! Tegye le valahová, drágám. Nem is tudom, mi van velem; a szél teszi... mindig így hat rám. Nem akarlak kényszeríteni, Rick, lehet, hogy igazad van. Hanem ez igazán... hogy így megfogjon titeket, téged meg Esztert, és így kipréseljen, akárcsak egy pár finom gyenge Szent Mihály narancsot!

Felváltva hol zsebre dugta a kezét, mintha ott akarná tartani huzamosabban, hol megint csak kirántotta, és összevissza borzolta vele a haját heves mozdulatokkal.

Felhasználtam a kis szünetet, hogy megkockáztassak egy célzást Mr. Skimpole-ra, aki az ilyen ügyekben valóságos gyermek...

- Hogy mondja, drágám? - szólt Mr. Jarndyce, felfigyelve a szóra.

- Valóságos gyermek, Sir - folytattam -, és annyira más, mint a többi ember...

- Ez az, igaza van! - mondta Mr. Jarndyce felderülve. - A női ösztönükkel maguk mindig fején találják a szeget. Gyermek... valóságos gyermek. Mondtam ugye, hogy gyermek, emlékezhetnek rá, már amikor először beszéltem róla.

- Hogyne, hogyne! - bólogattunk.

- Igazán az, gyermek. Hát nem? - kérdezte Mr. Jarndyce, egyre jobban felélénkülve.

- Igazán az - mondtuk mi is.

- Ha az ember gondolja, egészen gyerekes dolog lenne maguktól... már úgy értem, tőlem - mondta Mr. Jarndyce -, ha felnőtt férfinak venném őt, csak egy percre is. Nem lehet tőle felelősséget várni. Csak elképzelni is Harold Skimpole-t, amint határozott tervei és céljai vannak, és tisztában van a dolgok következményeivel! Hahaha!

Öröm volt látni, miként oszlanak el homlokáról a felhők, élvezet volt nézni szívből jövő jókedvét és tudni, mert nem lehetett nem tudni, hogy felszabadult öröme jólelkűségéből fakad, amelyet az a gondolat gyötört, hogy el kell ítélnie valakit, vagy meg kell gyanúsítania akárkit.

- Ej, micsoda fatuskó vagyok - mondta Mr. Jarndyce. - Csak egy gyermektől telik ki az a gondolat, hogy magukat kettejüket szemelje ki céljaira! Csak egy gyermek gondolhatott arra, hogy maguknak van pénzük! Ha ezer fontról lett volna szó, akkor is ugyanezt csinálta volna! - mondta Mr. Jarndyce sugárzó arccal.

Mindnyájan megerősítettük szavait az esti tapasztalataink alapján.

- Biztos, biztos - mondta Mr. Jarndyce. - Mindamellett Rick, Eszter s maga is, Ada, mert nem tudom, hogy a maga kis erszényét is nem fenyegeti-e az ő tapasztatlansága, mindnyájuknak meg kell ígérniük, hogy ilyesmi többé soha elő nem fordul. Semmi kölcsönzések! Még hat pennyt se!

Mind a hárman becsülettel megígértük; Richard egy jókedvű pillantást vetett felém, megérintve a zsebét, hogy jelezze nekem, milyen kevés veszély fenyegeti részünkről ennek az ígéretnek a megszegését.

7. A Kísértet útja

Míg Eszter alszik, míg Eszter ébred, odalent Lincolnshire-ben csak zuhog az eső rendületlenül. Kopognak az esőcseppek éjjel-nappal a széles, kikövezett teraszon, a Kísértet útján. Olyan csúf az idő odalent Lincolnshire-ben, hogy a legélénkebb képzelet is alig tudja elképzelni, hogy ki fog derülni újra. Nem mintha olyan nagyon túltengene errefelé az élénk képzelet, ugyanis sir Leicester távol van (ámbár, az igazsághoz híven, az se sokat lendítene a helyzeten e tekintetben, ha itt lenne), de hát Párizsban van öladyságával együtt, s Chesney Wold fölött komor szárnyakkal gubbaszt a magány.

Olyan szaporán és olyan régóta esik, hogy Mrs. Rouncewell, Chesney Wold öreg gazdasszonya többször is levette orráról a pápaszemét, és megtörülgette, hogy lássa, nem az üvege homályos-e. Mrs. Rouncewell hallás útján is megbizonyosodhatott volna arról, hogy még csakugyan mindig esik, azonban süket egy kissé, ámbár ezt senkinek sem lenne hajlandó elhinni. Mrs. Rouncewell finom öreg hölgy, délceg, bámulatosan tiszta és rendes, s az időjárás nemigen hozza ki a sodrából. Ül a szobájában (a földszinti folyosó egyik mellékszárnyán, boltíves ablakából kilátni egy sima négyszögre, ahol sima kerek fák állnak szabályos távolságban egymástól, s ugyanígy sima kerek kötömbök, mintha a fák tekézni készülnének a kövekkel), s az egész ház gondja az ő vállán nyugszik. Néha-néha a kezébe veszi, és sűrőg-forog serényen; most azonban pihennek a gondok, méltóságteljes álomba merülve Mrs. Rouncewell széles vállain.

A lehetetlenséggel határos Chesney Woldot elképzelni Mrs. Rouncewell nélkül, ámbár csak ötven esztendeje, hogy itt van. Ha megkérdezik őt ezen az esős napon, hogy mióta, azt fogja válaszolni:

- Ötven esztendeje, három hónapja és két hete lesz, Isten segítségével, ha megérem a keddet.

Mr. Rouncewell nem sokkal a copfos páróka szép divatjának megszűnése előtt halt meg, s a magáét szerényen (ha ugyan magával vitte) elrejtette a park temetőjének egyik szögletében, az omladozó kaputornác közelében. Itt született a mezővárosban, ugyanúgy, mint fiatal özvegye. Az asszony családi pályafutása még az előző Sir Leicester idejében kezdődött, s a befőtteskamrából indult el.

A Dedlockok címének jelenlegi viselője nagyszerű gazda. Felteszi minden alárendeltjéről, hogy tökéletesen meg vannak fosztva minden egyéniségtől, minden egyéni jellemvonástól, szándékoktól és magánvéleményektől, és meg van róla győződve, hogy ő ezeknek a hiányoknak a pótlására született. Ha egyszer rájönne ennek az ellenkezőjére, úgy megdöbbenne, hogy valószínűleg soha többé össze nem szedné magát, legfeljebb annyi időre, hogy kilehelje a lelkét. Mindamellet mégis nagyszerű gazda, rangjának is tartozik azzal, úgy tartja, hogy az legyen. Mrs. Rouncewellt különösképpen kedveli. Nagyon tisztességes és bizalomra érdemes asszony, azt mondja. Mindig kezet fog vele, valahányszor megjön Chesney Woldba, vagy elmegy Chesney Woldból; s ha súlyosan megbetegednék, vagy valami baleset érné, vagy elgázolnák vagy akármilyen más, a Dedlockok számára előnytelen helyzetbe kerülne, azt mondaná, ha beszélni azért tudna: „Hagyjanak magamra, és küldjék ide Mrs. Rouncewellt!”, úgy érezvén, hogy a méltóságát ilyen helyzetekben Mrs. Rouncewell mellett jobban meg tudja őrizni, mint bárki más mellett.

Mrs. Rouncewellt érték már bajok életében. Két fia volt, s a fiatalabbik megszökött, beállt katonának, és soha többé nem tért vissza. Még manapság is remegni kezd Mrs. Rouncewell nyugodt keze, ha róla beszél, s szétkulcsolja, és hadonászni kezd vele, izgatott mozdulatokkal

magyarázva, milyen nagyszerű gyerek volt, milyen jókedvű, vidám, jóindulatú, talpraesett fiú volt! A nagyobbik fia Chesney Woldban kapott volna helyet, intéző lehetett volna belőle, mire felcseperedik; de már iskolás gyermek korában gőzgépeket kezdett szerkeszteni levesesfazekából, és olyan vízszivattyúkat rendezett be a madaraknak a hidraulikus nyomás alapján, hogy a legnagyobb munkamegtakarítással maguk hajthatták fel maguknak az ivóvizet, s a szomszéd kanárinak a szó szoros értelmében nem kellett mást csinálnia, mint nekifeszíteni a vállát egy lendítőkeréknek, és a dolog el volt intézve. Ez a hajlam nagy nyugalanságot okozott Mrs. Rouncewellnek. Aggódó anyai szíve úgy érezte, hogy a fia Wat Tyler-féle forradalmi irány felé halad, jól tudva, hogy Sir Leicester általában ide soroz minden olyan mesterség iránti hajlamot, melynek nélkülözhetetlen alkatrésze a gőz és a hosszú kémények. Az elkárhozott ifjú lázadó azonban (egyébként egy rendkívül szelíd és állhatatos fiatalember) semmi jelét nem mutatta a megtérésnek, ahogy növekedett, sőt ellenkezőleg, egy szövőgépet tervezett, s még a modelljét is megcsinálta, úgyhogy anyja kénytelen volt könnyes szemmel beszámolni a báró úr előtt fia visszalépéséről.

- Mrs. Rouncewell - mondta Sir Leicester -, én nem szoktam vitatkozni soha senkivel, mint tudja, semmiről. Legokosabb, ha hagyja a fiát a maga feje után menni, legokosabb, ha bejuttatja valamilyen üzembe. A vasipar vidéke, fent északon, gondolom az lenne a legmegfelelőbb a fiúnak, ha ilyen hajlamai vannak.

A fiú elment északra, és ott nőtt fel, fent északon. Letelepedett, megházasodott, és egy fiúunokával ajándékozta meg Mrs. Rouncewellt; az unoka, miután elvégezte inaséveit, és hazatért a távoli országokból, ahová azért küldték, hogy gyarapítsa ismereteit, s hogy befejezze a pályájához való előkészületeit, most ott áll ezen a szent napon a kandallónak támaszkodva, Mrs. Rouncewell szobájában, Chesney Woldban.

- Isten hozott, Watt, nem győzöm ismételtetni, mennyire örülök neked! Isten hozott, Watt, még egyszer! - szólt Mrs. Rouncewell. - Derék gyerek vagy. Hasonlítasz szegény György bátyádhoz. Ó! - Mrs. Rouncewell keze nyugtalanul kezd járni, mint ennél az emléknél mindig.

- Azt mondják, az apámhoz hasonlítok, nagymama.

- Hozzá is, lelkem, hozzá is, de még jobban hasonlítasz szegény nagybátyádhoz! És a jó apádhoz. - Mrs. Rouncewell ismét összekulcsolja a kezét. - Hogy van édesapád?

- Jól van, nagymama, minden tekintetben nagyon jól van.

- Hála istennek! - Mrs. Rouncewell nagyon szereti a fiát, csak szemrehányást érez iránta; több szemrehányást, mint ha becsületes katona léteire állt volna az ellenséghez.

- Nincs semmi baja? - kérdi.

- Semmi.

- Hála istennek! Szóval téged is arra nevelt, hogy a nyomdokába lépjél, és külföldre küldött meg ilyesmi? Hát, ő tudja jobban. Úgy látszik, van egy olyan világ Chesney Woldon túl, amit én nem ismerek. Ámbár én sem vagyok már mai csibe. Sok jó társasággal is összejöttem már életemben!

- Nagymama - a fiatalember másról kezd beszélni -, ki volt az a helyes lány, aki itt volt magánál az előbb? Rosa-nak szólította.

- Rosa-nak, fiam. Egy falubeli özvegyasszony lánya. Manapság olyan nehéz a szobalányokat betanítani, hogy már fiatalon magam mellé kell vennem őket. Tanulékony, jól halad, és jól meg fog felelni. Máris ügyesen meg tudja mutatni a házat az idegeneknek. Itt szokott enni, velem.

- Remélem, nem én kergettem el?

- Azt gondolja, hogy családi dolgokról akarunk beszélni, biztosan. Nagyon illedelmes, szerény lány. Szép vonás egy fiatal nőnél. És egyre ritkább lesz! - teszi hozzá Mrs. Rouncewell, pruszlikját a végső fokig kifeszítve.

A fiatalember lehajtja a fejét, elismerve az élettapasztalat bölcsességét. Mrs. Rouncewell fülelni kezd.

- Kocsi! - mondja. Unokájának fiatalabb fülei már régen hallják a kerézkörgést. - Miféle kocsi jöhet ilyen időben, mint ez a mai, az isten szerelmére?

Rövid várakozás után kopogtatnak az ajtón.

- Tessék!

Egy fekete szemű, fekete hajú falusi szépség nyit be - viruló, telt és mégis finom ifjúságában olyan üde, hogy a hajára hullott esőcseppek harmatnak látszanak, mint a frissen szedett virágokon.

- Kik jöttek, Rosa? - kérdi Mrs. Rouncewell.

- Két fiatalember, asszonyom, egy kétkerekű kocsin, meg szeretnék nézni a házat... igen, és azt mondtam neki, ha meg tetszik engedni! - folytatja gyorsan, a gazdasszony elégedetlen mozdulatát látva. - Kimentem az előcsarnok ajtajába, és azt mondtam nekik, hogy rossz napot és rossz órát választottak; de a fiatalember, amelyik hajtott, levette a kalapját az esőben, és arra kért, hogy hozzam fel a névjegyét.

- Olvasd el, Watt, fiacskám - szól a gazdasszony.

Rosa olyan bátortalanul nyújtja feléje a névjegyet, hogy leejtik, s majdnem összeütik a homlokukat, amint egyszerre hajolnak le érte. Rosa még jobban elbátortalanodik.

- Mr. Guppy - a kártyán nem áll egyéb felvilágosítás.

- Guppy! - ismétli Mrs. Rouncewell. - Mr. Guppy! Csacsiság, hírét sem hallottam soha!

- Kérem szépen, ezt ő mondta is nekem! - szólal meg Rosa. - Azt mondja azonban, hogy a másik fiatalúrral együtt Londonból jönnek, s csak tegnap este érkeztek a postakocsin, és ma délelőtt a tanácsházán volt dolguk egy ülésen, tízmérföldnyire innét; s mivel ott hamar végeztek, s mivel annyit hallottak beszélni Chesney Woldról, és úgysem volt mit csinálniuk, hát átjöttek megnézni az esőben is. Jogászemberek. Azt mondja, hogy nincs ugyan Mr. Tulkinghorn irodájában, de bizonyos benne, hogy hivatkozhat Mr. Tulkinghornra, ha szükséges.

Most, hogy abbahagyja, Rosa ráeszmél, milyen hosszú szónoklatot tartott, s ettől még ijedtebb lesz, mint eddig.

Nohát, Mr. Tulkinghorn bizonyos tekintetben a házhoz tartozik amellet az tartják, hogy ő csinálta meg Mrs. Rouncewell végrendeletét. Az öreg hölgy megenyhül, kegyesen beleegyezik a látogatók fogadásába, s elbocsátja Rosa-t. Az unoka azonban, akiben hirtelen kíváncsiság támad a ház iránt, felveti a gondolatot, hogy csatlakozik ő is a társasághoz. A nagymama örül a fiú érdeklődésének, és elkíséri - ámbár unokája, hogy igazságot szolgáltatassunk neki, semmi áron nem akarja megzavarni a nyugalma.

- Rendkívül le vagyunk kötelezve, asszonyom - mondja Mr. Guppy, levette elázott viharkabátját az előcsarnokban. - Mi, londoni jogászok ritkán jutunk egy kiránduláshoz; s ha hozzájutunk, alaposan ki akarjuk használni, tetszik tudni.

Az öreg házvezetőnő kegyes szigorúsággal a főlépcsőház felé int a kezével. Mr. Guppy és a barátja megindul Rosa után, nyomukban Mrs. Rouncewell meg az unokája, egy kertészlegény pedig legelöl megy, hogy kinyitogassa a zsálokot.

Ahogy rendszerint történni szokott a látnivalókat nézegető emberekkel, Mr. Guppy és a barátja már halálra unja magát, még mielőtt jóformán nekifogtak volna. Rossz felé tévednek, rossz dolgokat néznek meg, nem törődnek az igazi néznivalókkal, ásítanak, amikor újabb termeket nyitnak ki előttük, mély kedvetlenséget tükröznek, és szemlátomást le vannak törve. Ahogy egymás után végigjárják a szobákat, Mrs. Rouncewell, aki olyan szilárd, mint maga a ház, mindig félrehúzódik egy ablakmélyedésbe, s onnét figyelő ünnepélyes helyesléssel Rosa magyarázatait. Unokája is olyan odaadón hallgatja Rosa-t, hogy a lány az eddiginél is félénkebbé - és helyesebbé válik. Így vonulnak szobáról szobára, teremről teremre, s a kertészfiú közben rá-rábocsátja a szürke napvilágot a festett Dedlock-ösökre néhány röpke percre, aztán visszaengedi őket a kriptájukba, becsukván újra az ablaktáblákat.

Még Chesney Wold hosszú szalonja sem képes felrázni Mr. Guppyt. A kandalló fölött függő arckép azonban, melyet a kor divatos festője készített, varázsszerként hat rá. Egy pillanat alatt magához tér. Nem mindennapi kíváncsisággal mered rá a képre; mintha gyökeret vert volna a lába, mintha egészen lenyűgözte volna a festmény.

- Atyaisten! - szól Mr. Guppy. - Ez kicsoda?

- A kandalló fölötti festmény - mondja Rosa - a jelenlegi Lady Dedlock képmása. A művész legkiválóbb munkájának tartják, és tökéletesen élethűnek.

- Fenébe - mondja Mr. Guppy, szinte aggodalmas pillantást vetve barátjára -, ha valaha is találkoztam vele! És mégis ismerem. Megjelent valahol nyomtatásban a kép, kisasszony?

- A festményről sohasem készült metszet. Sir Leicester mindig megtagadta az engedélyt.

- Hát - szól Mr. Guppy csendesen - akasszanak fel, ha ez nem furcsa dolog, hogy én milyen jól ismerem ezt az arcképet! Szóval Lady Dedlockot ábrázolja, ugye?

- A jobb oldali kép a jelenlegi Sir Leicester Dedlockot ábrázolja. A bal oldali kép pedig édesatyját, néhai Sir Leicestert.

Mr. Guppy tekintetét egyik főúr arcképe sem vonzza.

- Megfoghatatlan előttem - mondja, egyre csak az előbbi képre meredve -, hogy honnét ismerem én ilyen jól ezt az arcképet! Biz' istók - teszi hozzá Mr. Guppy körülnézve - kezdem azt hinni, kérem, hogy álmomban láttam valamikor!

Minthogy a jelenlevők közül senkit sem érdekelnek különösebben Mr. Guppy álmai, ezt a lehetőséget nem firtatják tovább. Ő azonban úgy elmerül továbbra is a festménybe, hogy mozdulatlanul állva marad előtte, míg csak be nem csukja a kertészlegény az ablaktáblákat; aztán egészen elkábulva hagyja el a termet, s a következő szobákban is olyan zavarodottan meresztgeti a szemét, mintha mindenütt Lady Dedlockot keresné megint.

Többet azonban nem láthat belőle. Láthatja a lakosztályát, melyet utoljára mutatnak meg, látja, hogy milyen előkelő, kinéz az ablakokon, ahonnét nem sokkal ezelőtt Lady Dedlock nézte a csúnya időt, amely halálra untatta őt. De egyszer minden véget ér - még a paloták is, melyeket fáradságot nem kímélve felkeresnek az emberek, hogy megtekintsék, s aztán elunják, még mielőtt elkezdtek volna a nézelődést. Véget ért a látnivaló, a harmatos falusi szépség pedig végére ért magyarázó szövegének, mely mindig így fejeződik be:

- Meg szokták csodálni a teraszt odalent, melyet egy régi családi legenda alapján a Kísértetek útjának neveznek.

- Csak nem? - szól Mr. Guppy kíváncsian. - És hogy szól a történet, kisasszony? Van benne szó festményről?

- Mesélje el nekünk a történetet - kérleli Watt is, félig suttogva.

- Nem tudom, uram - Rosa szégyenlősebbnek látszik minden eddiginél.

- Nem tartozik a látogatókra; nagyjából már feledésbe is merült - szól a házvezetőnő előrelépve. - Csak egy családi mese az egész.

- Bocsásson meg, asszonyom, hogy újra megkérdem, van-e valami köze a történetnek egy festményhez - jegyzi meg Mr. Guppy -, ugyanis minél többet gondolok arra a képre, annál biztosabb vagyok benne, hogy ismerem valahonnet, csak azt nem tudom, honnet!

A legendának semmi köze sincs a képhez - efelől biztosíthatja őt a házvezetőnő. Mr. Guppy hálásan köszöni a felvilágosítást, s egyáltalán, rendkívül le van kötelezve. Barátjával együtt elvonulnak, a kertészlegény kíséri le őket egy másik lépcsőn, aztán hallatszik, ahogy elhajtanak. Bealkonyodott. Mrs. Rouncewell megbízik fiatal hallgatóinak titoktartásában, s kettejüknek elmeséli, honnet kapta a terasz a kísérteties nevét. Leül egy karosszékbe a gyorsan sötétedő ablakban, és mesélni kezd:

- Első Károly királyunk idejében, kedveseim, abban a gonosz időben, úgy értem természetesen, hogy a lázadók gonosz idejében, akik összeesküdtek a nagyszerű király ellen... Sir Morbury Dedlock volt Chesney Wold ura, s nem is kell mondanom, hogy a király oldalán állt. Úgy tartják azonban, hogy a felesége, akinek ereiben nem folyt Dedlock-vér, a rossz ügyet pártolta. Úgy tartják, hogy rokonai voltak Károly király ellenségei között, s hogy összeköttetésben volt velük, értesítéseket szerzett számukra. Ha a vidéki urak, őfelsége párthívei összejöttek itt, úgy beszéltek, milady rendszerint közelebb volt a tanácskozóterem ajtajához, mint gondolták. Hallod azt a zajt, mintha lépések kopognának végig a teraszon, Watt?

Rosa közelebb húzódott a gazdasszonyhoz.

- Az esőcsöppeket hallom kopogni a köveken - feleli a fiatalember -, és valami furcsa visszhangot is hallok... azt hiszem, visszhang... olyan, mint a botorkáló lépések.

A gazdasszony komolyan rábólint és folytatja:

- Sir Morbury, részint a köztük támadt meghasonlás, részint egyéb okok miatt, nagyon rosszul élt a feleségével. Milady nagyon döllyfös asszony volt. Nem nagyon illettek össze, sem életkorban, sem jellemileg, s nem volt gyermekük sem, hogy mérsékelte volna köztük az ellentéteket. Az asszony legkedvesebb bátyja fiatalon elesett a polgárháborúban (Sir Morbury közeli rokonának kezétől), s ettől fogva úgy elhatalmasodott benne az indulat, hogy az ura családjának még a fajtáját is meggyűlölte. Amikor a Dedlockok kilovagolni készültek Chesney Woldból a király zászlaja alatt, azt beszéltek, milady lelopódzott az éjszaka sötétjében az istállóba, és lesántította a lovaikat; a legenda pedig úgy szól, hogy egy ilyen alkalommal egyszer észrevette őt az ura, amint a lépcsőn osont lefelé, utána ment az istállóba, éppen kedvenc lovának az istállójába, és megragadta a csuklójánál fogva. Az asszony dulakodás közben vagy talán a megijesztett ló rúgásától megsérült, megbénult a csípője, s attól a naptól fogva sorvadni, emésztődni kezdett.

A házvezetőnő úgy lehalkította a hangját, hogy már alig volt több a suttogásnál.

- Szép, sudár asszony volt, nemes testtartással. Sohasem panaszkodott a sorsa fordulásán; soha nem beszélt senkinek arról, hogy nyomorék lett vagy arról, hogy fájdalmai vannak; de nap mint nap ott sétálgatott, próbálgatott járni a teraszon, a botjára támaszkodva és a kőkorlátban megkapaszkodva ott bicegett fel-alá, fel-alá, fel-alá, ha fűjt a szél, ha sütött a nap, egyre nehezebben, egyre nagyobb kínlódás árán. Egy délután aztán végül meglátta őt a férje (akihez az emlékezetes este óta egy árva szót sem szólt többé), délre néző nagy ablakából meglátta őt, amint végigzuhan a terasz kövezetén. Lesietett, hogy segítsen neki felkelni; az asszony azonban visszataszította, ahogy föléje hajolt. Hidegen végigmérte a férfit, és így szólt: „Itt akarok meghalni, ahol annyit sétáltam. És itt fogok sétálni még akkor is, ha már a sírban leszek. Addig fogok ide visszajárni, amíg meg nem alázzák ennek a háznak a büszkeségét. És ha szerencsétlenség vagy gyalázat közeledik felénk, figyeljenek a Dedlockok a lépteimre!”

Watt egy pillantást vetett Rosa-ra. A lány lesüti a szemét a növekvő homályban, félig ijedten, félig pironkodva.

- Meg is halt ott, azon a helyen. S attól a naptól fogva - mondja Mrs. Rouncewell - úgy hívják, hogy a Kisértet útja. S ha a lépések zaja csak visszhang, hát mindenesetre olyan visszhang, amit csak a sötétedés után lehet hallani, s gyakran előfordul, hogy hosszú ideig nem is lehet hallani. De vissza-visszatér mindig; s ha betegség vagy halál fenyegeti a családot, akkor biztos, hogy megint lehet hallani.

- És ha valami szégyen, nagymama... - szól közbe Watt.

- Szégyen sohasem érheti Chesney Woldot - válaszolja a gazdasszony.

- Persze, persze - mentegetődzik a fiú.

- Így szól a történet. Akármiféle hang is legyen, nyugtalanító hang - mondja Mrs. Rouncewell, felemelkedve a székéből -, és az az érdekes benne, hogy kénytelen meghallani az ember. Az én úrnőm, aki nem fél semmitől sem, elismeri, hogy hallani kell, ha rákezd. Nem lehet kizárni a házból. Watt, ott áll mögöttem az a nagy francia óra (ezért tették ide), nagyon hangosan üt, ha megindul, és muzsikál is. Értesz az ilyen szerkezetekhez?

- Eléggé, nagymama, úgy hiszem.

- Indítsd meg.

Watt megindítja - muzsika meg a többi.

- No, most gyere ide - mondja a gazdasszony. - Ide, ide, fiam, egészen milady vánkosáig. Nem tudom, elég sötét van-e már, de figyelj azért! Hallod a lépéseket, a muzsikán, óraütésen, mindenben keresztül is?

- Persze hogy hallom!

- Milady is ezt mondja.

8. Eszter elbeszélése

Érdekes volt kinézni az ablakon, amikor virradat előtt felöltöztem, s a fekete ablaküvegen túl, melyben jelzőtüzként csillogott a két gyertyám tükörképe, figyelni a kivehetetlen sötétségbe burkolt éjszakát, ahogy lassan a tegnapé lett, s ahogy lassan kibontakozott belőle minden az érkező reggeli pirkadatban. A kilátás fokozatosan nyílt meg, s kitárult előttem a táj, ahol az éjszakai sötétségben úgy kóborolt a szél, mint gondolataim az emlékeim között, s mulatságos volt felfedezni egyenként az ismeretlen tárgyakat, melyek álmomban körülvettek. Eleinte alig lehetett megkülönböztetni őket a ködben, s még hunyorogtak fölöttük a kései csillagok. De ahogy eltelt ez a sápadt átmeneti idő, a kép olyan sietősen kezdett szélesedni és telni, hogy minden pillantásommal egyórai új néznivalót fedezhettem fel. Észrevétlenül egyszerre csak a gyertyáim lettek az egyedüli kirívó részletei a reggelnek, a szobám homályos sarkai mind beleolvadtak, s felragyogott a nap a derűs tájkép fölött, közepén az apátság öreg templomával, melynek vastag tornya olyan szelíd árnyékbarázdát fektetett végig a vidéken, hogy szinte ellentmondott vele megtépázott külsejének.

Olyan rend volt a ház legkisebb zugában is, és olyan figyelmes volt hozzám mindenki, hogy nem sok gondom akadt a két kulcscsomómmal; de hát meg akartam jegyezni minden szekrény, fehérneműsfiók, pohárszék tartalmát, s felírtam egy palatáblára, hogy hány üveg lekvár, befőtt, eltett zöldség, savanyúság áll a kamrában, hogy mennyi pohár, palack, teáscsésze meg minden egyéb van a háznál. Ezzel a módszeres, vénkisasszonyos aprólékoskodással úgy eltelt az idő, hogy alig akartam hinni a reggelit jelző harangszónak. Rohantam mégis, megcsinálni a teát, miután hivatalom szerint már én voltam felelős a teáskannáért; aztán, mivel senki sem jött még le a reggelizéshez, gondoltam, kinézek a kertbe egy kicsit, hadd ismerkedjem meg azzal is. Gyönyörű helynek találtam: elől a szép fasor és a kocsifelhajtó, amerre érkeztünk, a ház mögött pedig a virágágyak és a veteményeskert, egy kifutó térség, aztán egy barátságos kis szérűskert, aztán pedig egy édes kis tanyaudvar. Maga a ház, három tornyával a tető fölött, más-más formájú ablakaival, déli homlokzatára szögelt léceivel a falirózsák meg a felfutó lonc számára s barátságos, kényelmes, vendégszerető külsejével méltó volt, ahogyan Ada mondta, amikor kijöttek eléem karonfogva a házigazdánkkal, méltó volt az ő John bácsijához - ehhez a megjegyzéshez bátorság kellett, ámbár ő csak a lány arcocskáját csípte meg érte.

Mr. Skimpole ugyanolyan szeretetreméltó volt a reggelinél, mint a múlt éjszaka. Méz is volt az asztalon, ami egy méhekről szóló előadásra készítette. Semmi kifogása a méz ellen, mondta (el kellett hinnem neki, mert láthatóan szerette a mézet), de tiltakozik a méhek túlzott megdicsőülése ellen. Nem látja be, miért kell a szorgalmas méheket példaképül állítani. A méhek szerinte nyilván szeretnek mézet gyűjteni, másképp nem csinálnák - hiszen senki sem kérte fel őket erre. Egészen fölösleges, hogy ekkora érdemet kovácsoljanak maguknak ebből a kedvtelésükből. Ha a világ valamennyi cukrásza zümmögve rohángászna összevissza, fellökve mindenkit, aki az utcán útjába kerül s öntelten figyelmeztetve a járókelőket, hogy ügyeljenek, mert ő a munkáját végzi, s nem szabad őt zavarni ebben, a világ igazán elviselhetetlen hely lenne. Aztán meg különben is, nevetséges az olyan, akit nyomban kifüstölnek a vagyonából kénkövel, alighogy összegyűjtötte. Mit tartanánk egy olyan manchesteri iparosról, akinek csak ennyi célja lenne a gyapjúszövés?

Tovább színezte játékos előadását, különböző tárgyakra tért át, s mindnyájunkat felvidített; jóllehet megint úgy látszott, hogy komolyan érti, amit mond, már amennyire komolyan tudott venni bármit is. Még valamennyien őt hallgatták, amikor visszavonultam, hogy ellássam új

feladataimat. Amikor visszafelé mentem a folyosón, karomon a kulcsoskosárral, Mr. Jarndyce kiszólt, és behívott egy kis szobába, mely szomszédos volt a hálófülkéjével.

- Üljön le, drágám - mondta Mr. Jarndyce. - Ez itt a dörmögőszoba, tudja meg. Ha rosszkedvű vagyok, idejövök dörmögni mérgemben.

- Akkor nagyon ritkán lehet itt, Sir - mondtam.

- Ó, maga nem ismer még engem! - felelte. - Ha csalódtam vagy becsapódtam a... széllel, és keletre fordul, mindig idemenekülök. A dörmögő a legtöbbet használt szoba az egész házban. Maga még félig sem ismeri az én hangulataimat. Lelkem, ne remegjen!

Nem tehettem róla. Mindent megpróbáltam; de hogy kettesben maradtam evvel a jóakarátú emberrel, s láttam a kedves tekintetét, s hogy olyan boldog voltam itt, s úgy megbecsültek, s a szívem úgy megtelt...

Megcsókoltam a kezét. Nem tudom, mit mondhattam, még azt sem, megszólaltam-e egyáltalán. Zavarba jött, és az ablakhoz lépett - szinte azt hittem, ki akar ugrani rajta, míg meg nem fordult, s meg nem láttam szemében a megnyugtató kifejezést, melyet el akart rejteni előlem. Szelíden megveregette az arcomat, aztán leültem.

- No! No! - mondta. - Hát túlestünk rajta. Pfü! Ne bolondozzon.

- Nem fog többet előfordulni, Sir - feleltem -, de eleinte nagyon nehéz...

- Csacsiság! - mondta. - Nagyon könnyű. Mi van ebben? Hírét hallom egy jó kis árva lánynak, akinek senkije sincs, és a fejembe veszem, hogy majd én leszek a pártfogója. Felnő, jó véleményemet többszörösen igazolja, és én a gyámja és a jóbarátja maradok. Hát mi van ebben? Nohát, nohát! Most hát tisztáztuk ezt a régi számadást, s megint a kedves, hűséges, megbízható arcocskát láthatom.

Végre lecsillapodtam. Mr. Jarndyce arca elárulta helyeslését, s belefogott bizalmas mondanójába, mintha ki tudja, mióta lenne már az a szokásunk, hogy reggelente összeülünk ilyen meghitt beszélgetésre.

- Maga persze - mondta - nem sokat ért ezekhez a Kancellária-beli ügyekhez, Eszter?

Megráztam a fejemet, persze hogy nem sokat.

- Nem tudom, ki ért hozzájuk - felelte. - A jogászok olyan ördögösen összegabalyították, hogy a per eredeti értelme már régen nyomtalanul eltűnt a föld színéről. Egy végrendelet és egy örökség körül forog, vagy forgott valaha. Ma már csak a perköltségek körül forog. Élt egy Jarndyce, aki egy szerencsétlen órában nagy vagyont szerzett, és csinált egy végrendeletet. Amíg azt a kérdést tárgyalták, hogy miként kezeljék a letétbe helyezett hagyatékot, a végrendeleti örökség semmivé vált. Az örökösöket nyomorúságos helyzetbe hozták. És nem hagynak bennünket kimenekülni a perből, mert ügyfelek lettünk, és ügyfeleknek kell maradnunk benne, akár tetszik, akár nem. De hát hiába is gondolkozik ezen az ember. Amikor dédnagybátyám, szegény Tom Jarndyce elkezdett gondolkozni rajta, az már a végét jelentette!

- Ő volt az a Mr. Jarndyce, Sir, akinek a történetéről hallottam?

Szomorúan bólintott.

- Én vagyok az örököse, Eszter, és ez volt az ő háza. Amikor beköltöztem, igazán pusztá volt itt minden. Magán viselte Tom Jarndyce nyomorúságának emlékét.

- Hogy megváltozott itt azóta! - mondtam.

- No, hát igen - mondta, sokkal jobb kedvűen -, és nagy bölcsesség magától, hogy mindig a kép derűs oldalát fordítja felém. Ezekről a dolgokról soha nem beszélek, még csak nem is gondolok rájuk, kivéve itt, a dörmögőszobámban. Ha jónak látja, hát mondja el mindezt Ricknek és Adának - nézett rám komolyan. - A belátására bízom, Eszter.

- Remélem, Sir... - szoltam.

- Azt hiszem, jobb lesz, ha gyámapjának szólít, drágám.

Éreztem, hogy megint torkomon akad a szó. De elég volt rázni egyet a kulcsoskosaramon, hogy észre térítsen, aztán nyugodtan a szemébe néztem.

- Remélem, kedves gyámapám - mondtam -, hogy nem fog túl sokat rám bízni, a belátásomra. Remélem, hogy nem fog félreismeri. Nem szeretném, ha aztán csalódna bennem, amikor majd kiderül, hogy nem vagyok elég okos.

Azt felelte, széles mosollyal az arcán, hogy éppen eléggé ismer már, és hogy éppen elég okos vagyok neki.

- Remélem, nem lesz velem semmi baj - mondtam -, de azért nagyon félek tőle, gyámapám.

- Elég okos ahhoz, drágám, hogy a mi jó kis gazdasszonyunk legyen itt - felelte tréfálódzva -, a gyerekversikék jó kis anyókája:

*„Öreganyó, hová szállsz föl s mivégből?
Lesöpörni a pókhálót az égről.”*

- A mi egünkről - folytatta - olyan tisztára le fogja maga söpörni, Eszter, amíg gondját viseli ennek a háznak, hogy nemsokára hátat fordítunk a dörmögőszobának, és beszögezhetjük az ajtaját.

Ettől fogva kezdtek engem Öreganyónak, Anyókának, Hubbard mamának nevezni, meg Durden néninek meg annyi mindenfélének, hogy a tulajdon nevem egészen feledésbe ment közöttük.

- No de hát - szolt Mr. Jarndyce -, hogy visszatérjünk a pletykálódásunkhoz: itt van ez a Rick, ez a sokat ígérő, nagyszerű fiú. Mi legyen vele? Kell neki valamilyen foglalkozás, magának kell kiválasztania, hogy milyen hivatáshoz van kedve. Képzelem, mennyi újabb parókázás lesz emiatt, de meg kell lennie.

- Újabb micsoda, gyámapám? - kérdeztem.

- Újabb parókázás - mondta. - Nem tudom másként nevezni. Rick a Kancellária gyámgyermeke, drágám. Kenge és Carboy is hozzá fog szólni a dologhoz; doktor Nemtudomki... valami lehetetlen sírásó, aki az ügy értelmét temeti a föld alá valahol a Kancellária árvaszéki osztályának egyik hátsó szobájában... szintén hozzá akar majd szólni a dologhoz; az ügyészeknek is lesz valami megjegyeznivalója; a Kancellár is kifejti majd a véleményét, a csatlósai is hozzászólnak; ezek mind-mind felteszik a parókájukat, és szépecskén meg akarják majd keresni a maguk hasznát a dologból; az egész ügy roppant ünnepélyesen, bőbeszédűen, roppant költségesen fog lezajlani, s ezt nevezem én parókázásnak. Hogy ki átkozta meg az emberiséget a parókázással, és hogy kinek a bűne miatt szállt ez a csapás ezeknek a fiataloknak a fejére, azt nem tudom, de így van.

Megint dörgölni kezdte a fejét, és célozgatni kezdett a szélre.

- Legokosabb lenne talán először is megkérdezni Mr. Richardot - mondtam -, mihez van kedve neki magának.

- Úgy van, ez az - felelte. - Erre gondolok éppen! Kezdenek róla beszélgetni, tudja, beszélje meg vele és Adával, aztán majd meglátja, mit sütnék ki hárman.

Korántsem így értettem a dolgot; úgy értettem, hogy ő beszéljen Richarddal. De nem feleseltem vele, csak annyit mondtam, hogy megteszem, ami tőlem telik, attól félek azonban (úgy éreztem, nem győzöm ezt elégszer ismételni), hogy sokkal bölcsebbnek tart engem, mint amilyen vagyok. Gyámapám erre csak nevetett, olyan kedvesen, amilyen kedves nevetést még életemben sem hallottam.

- Gyerünk! - szólt felállva és hátratulva a székét. - Azt hiszem, mára végeztünk a dörögővel.

Karjára fűzte a karomat, és kimentünk, hogy megkeressük Adát. Ettől az órától fogva a legkisebb zavar, a legkisebb tartózkodás nélkül, tökéletesen boldognak éreztem magam a társaságában.

Eleinte elég mozgalmas, elfoglalt életet éltünk Pusztaházán; mert meg kellett ismerkednünk Mr. Jarndyce környékbeli, közelebb-távolabb lakó ismerőseivel. Úgy láttuk Adával, hogy mindenki ismeri őt, akinek bármiféle tervei is voltak a más pénzével. Egészen elképedtünk, amikor egy reggel rendezni kezdtük a leveleit a dörögőszobában, hogy válaszoljunk néhányra a nevében, s rá kellett jönnünk, hogy majdnem mindegyik levélíró abban látja élete nagy célját, hogy pénzbeszedő és pénzkihelyező bizottságokat alakítson. A hölgyek éppen olyan elszántak voltak, mint az urak; sőt azt hiszem, talán még elszántabbak is. Egyikük-másikuk, azt kellett hinnünk, minden idejét avval tölti, hogy gyűjtőíveket küldözget szét. Mindenfélét kéregettek. Minden kellett nekik. Ruhanemű, rongyos fehérnemű, pénz, szén, leves, protekció, autogram, flanell, amije csak volt Mr. Jarndyce-nak - s amije nem volt, az is.

Ezek között a hölgyek között, akik legjobban kitűntek vérszomjas jótékonyságukkal (ha szabad ezt a kifejezést használnom), volt egy Mrs. Pardiggle nevű, aki, úgy látszik, mint a Mr. Jarndyce-hoz írott leveleinek számából következtettem, csaknem olyan tekintélyes levelező volt, mint maga Mrs. Jellyby. Ennélfogva kíváncsiak voltunk Mrs. Pardiggle-re, s amikor egy szép nap beállított hozzánk öt kisfiával, megörültünk.

Ijesztő szabású hölgy volt, szemüveggel, hatalmas orral és nagy hanggal, s azt a látszatot keltette, hogy rengeteg helyre van szüksége. S volt is csakugyan, mert a szoknyájával felborítgatott néhány jó messze álló kis szék is.

- Ez itt az én öt fiam, kisasszonyok - mondta Mrs. Pardiggle pergő nyelvvel, ahogy túlestünk az üdvözléseken. - Olvashatták a neveiket a nyomtatott gyűjtőíveken. Mindenhová elkísérnek, s ezáltal alkalmuk nyílik megismerni a szegényeket, és megtanulhatják az egész jótékonyság tudományát. Az én gyerekeim nem léhák: zsebpénzüik teljes összegét jótékony adományokra fordítják, az én irányításom mellett; s kevés felnőtt emberre esik annyi nyilvános gyűlés, amennyin már ők részt vettek, annyi előadás, szónoklat, vita, amennyit már ők meghallgattak. Kimondom őszintén, én egy dolgozó nő vagyok. Szeretem a nehéz munkát, élvezem a nehéz munkát. Jót tesz nekem az izgalom. Úgy hozzászoktam már és hozzáédzódtem már a kemény munkához, hogy azt sem tudom, mi az a fáradtság!

Motyogtunk valamit, hogy ez milyen bámulatos és milyen szép dolog.

- Nem tudom, mi az: fáradtnak lenni, engem nem lehet kifárasztani, megpróbálhatják! - mondta Mrs. Pardiggle. - Néha magam is csodálkozom azon a rengeteg megerőltető munkán (ami nem megerőltetés számomra), azon a tömérdek sokféle elfoglaltságon (semmi nekem az egész), amit végigcsinálok. Ha olyan emberre akadok, aki vonakodik meghallgatni a mondanómat, egyenesen megmondom neki: „Én nem ismerem a fáradtságot, barátom, én soha ki nem merülök, és abba nem hagyom mindaddig, amíg célt nem érek.” Csodálatos hatása van

ennek! Summerson kisasszony, remélem, eljön velem most rögtön a látogató körutamra, s remélem, Clare kisasszony is minél előbb?

Először megpróbáltam avval az általános kifogással mentegetődni, hogy most éppen el vagyok foglalva, nem hagyhatom itt a munkámat. De miután ennek nem volt semmi hatása, kifejtettem részletesebben, hogy nem érzem magam alkalmasnak ilyesmire, hogy nincs meg az a finom emberismeretem, ami nélkülözhetetlen az ilyen munkánál, s mindezt megfontolva a leghelyesebbnek tartom, ha ott teszem magam hasznossá, ahol tudom, ha a közvetlen környezetemnek vagyok szolgálatára, amennyire tőlem telik.

- Téved, Summerson kisasszony - mondta Mrs. Pardiggle -, de lehet, hogy nem bírja a nehéz munkát vagy az evvel járó erőfeszítést és izgalmat, és ez nagy különbség. Ha kíváncsi rá, csak mint néző, hogy hogyan végzem én a munkámat, hát éppen most készülünk kis családdal együtt meglátogatni egy vályogvetőt a környéken (egy nagyon gyenge jellemű embert), s örülünk, ha velünk tart. Clare kisasszonyt szintén szívesen látjuk, ha kegyeskedik elkísérni bennünket.

Összenéztünk Adával, aztán, minthogy amúgy is elmentünk volna sétálni, elfogadtuk a meghívást. Felszaladtunk, és bekötöttük a fejünket, s amikor sietve visszaértünk, a kis családot a sarokba húzódva találtuk, bágyatagon. Mrs. Pardiggle Adát ragadta magához, én pedig a kis családdal mentem a nyomukba.

Megérkeztünk a téglavető házához, ami csak egy düledező viskó volt a vályogföld kunyhói között, disznóólakkal a törött ablakok alatt és száralmas kertecskékkel az ajtók előtt, melyekben nem termett egyéb, mint poshadozó kis pocsolyák. Az ablakokban, ajtóknak nők, férfiak állodogáltak, vagy járkáltak ide-oda, s ügyet sem vetettek ránk.

Mrs. Pardiggle nagy erkölcsi határozottságot mutatva vezetett bennünket, és szapora szóval magyarázta, hogy milyen piszkos természetűek ezek az emberek (én ugyan gyanakodtam, hogy ezen a helyen a legtisztább természetű ember se igen tudna tiszta maradni), míg a telep túlsó szélén álló házhoz nem értünk. Bementünk, és tele lett velünk a földszintes szoba. A nyirkos, egészségtelen helyiségben rajtunk kívül volt egy karikás szemű asszony, aki egy levegő után kapkodó szerencsétlen kis csecsemőt dajkált a tűz mellett, egy korhely kinézésű, agyaggal és sárral összevissza mocskolt férfi, aki teljes hosszában végignyúlt a földön, pipával a szájában, egy jól megtermett fiatalember, aki egy kutya nyakörvét igazgatta és egy hetyke lány, aki mosni látszott valamit a rendkívül piszkos mosóvízben. Mindnyájan felnéztek, amint beléptünk, az asszony pedig nyomban elfordította a fejét, hogy ne lássuk a zúzódásos, véraláfutásos szemét; egyikük se köszönt.

- Hát kedves barátaim - szólt Mrs. Pardiggle, de úgy éreztem, a hangja nem cseng nagyon barátságosan, inkább hivatalos gépiességgel. - Hogy vannak, hogy vannak? Eljöttem megint. Mondtam ugye, hogy én nem unom meg, nem fáradok bele. Szeretem a kemény munkát, és állom a szavamat.

- Nincsenek többen? - morogta a földön heverő férfi, öklére támasztott állát meg se mozdítva, ahogy felénk sandított. - Már mindnyájan bejöttek?

- Be, barátom - felelte Mrs. Pardiggle, miközben leült egy székre, és feldöntött egy másikat. - Már mindnyájan itt vagyunk.

- Csak azért, mert gondoltam, hogy tán még kevesen vannak - mondta a férfi, ahogy végignézett rajtunk pipával a szájában.

A fiatalember meg a lány elnevezték magukat. A legény két barátja, akiket odacsalt a megjelenésünk, s akik zsebre vágott kézzel ácsorogtak az ajtóban, zajosan visszhangozták a nevetést.

- Engem nem tudnak kifárasztani, jóemberek - fordult Mrs. Pardiggle a két utóbbihoz. - Öröm nekem a nehéz munka, s minél jobban megnehezítik nekem, annál nagyobb kedvvel csinálom.

- Hát akkor könnyítsük meg neki! - dörögte a férfi a földről. - Szeretném, ha már egyszer véget érne ez. Elég volt már ebből, hogy ilyesmit engedjenek meg maguknak a házában. Elegem volt már belőle, hogy nyaggassanak, mint valami gonosztevőt. Nohát, megint ki akar kutatni, ki akar kérdezgetni mindent, szokás szerint... Jól van! Hát nem lesz rá alkalma. Megkímélem ettől a fáradtságtól. A lányom mos, ugye? Igen, mos! Nézzék meg a mosóvizét. Szagolják meg! Ez a mi italunk. Maguknak hogy teszik, és mi a véleményük a pálinkáról helyette? Piszkos-e a szobám? Igen, piszkos, természetesen piszkos, és természetesen egészségtelen; és öt piszkos és egészségtelen gyerekünk született, s mind meg is halt mindjárt, ami jobb volt rájuk nézve is, ránk nézve is. Elolvastam-e a könyvecskét, amit itthagyt nekem? Nem, nem olvastam el a könyvecskét, amit itthagyt nekem. Itt nincs senki, aki olvasni tudna; és ha lenne, a könyv akkor se lenne nekem való. Gyereknek való könyv az, én pedig nem vagyok gyerek. Ha egy bábut hagyott volna itt nekem, azt se dajkálgattam volna. Mit csináltam azóta, hogy viseltem magam? Hát részeg voltam három nap egyfolytában, s ittam volna négy napig is, ha lett volna rá pénzem. Az soha nem jut az eszembe, hogy elmenjek a templomba? Nem, az soha nem jut eszembe, hogy elmenjek a templomba. És mitől olyan dagadt a feleségem szeme? Hát éntőlem kapta, s ha ő tagadja, akkor hazug a neve!

Mialatt beszélt, kivette a pipát a szájából, s most, hogy befejezte, átfordult a másik oldalára, és újra pőfékelni kezdett. Mrs. Pardiggle magára erőltetett nyugalommal nézte őt a szemüvegén keresztül, mintha szándékkal akarná fokozni a dacosságát, kénytelen voltam ezt képzelni; s ahogy a férfi befejezte, előhúzott valami nemes könyvet, és mint valami rendőrbottal, őrizetbe vette vele az egész családot. Úgy értem persze, hogy védőrizetbe, vallásos védőrizetbe; de csakugyan úgy tett, mintha valami könyörtelen erkölcsi rendőrőrmester lenne, s valamennyiüket be akarná kísérni az őrszobára.

Ada is meg én is nagyon rosszul éreztük magunkat. Úgy éreztük, hogy tolakodók vagyunk, és semmi keresnivalónk nincs itt. A gyerekek durcásan bámészkodtak, a család mindamellet nem sok ügyet vetett ránk, kivéve amikor a fiatalember ugattatni kezdte a kutyát, amit rendszerint megtett, ha Mrs. Pardiggle nagyon belejött a szónoklatba. Fájdalmasan éreztük mind a ketten, hogy nehéz vaskorlát emelkedik köztünk és ezek között az emberek közt, új ismerősünk nem tudja ezt ledönteni. Hogy kicsoda tudná ledönteni és miképpen, azt nem tudtuk volna megmondani, de Mrs. Pardiggle semmi esetre sem, ebben biztosak voltunk. Sőt amit felolvasott és amit beszélt, érzésünk szerint azt is nagyon rosszul választotta meg hallgatósága számára, még ha a legnagyobb szerénységgel és tapintattal adta volna elő, akkor is.

Nagyot lélegzettünk hát, ilyen körülmények között, amikor Mrs. Pardiggle végre abbahagyta. A földön fekvő férfi megint felénk fordult, és mogorván megkérdezte:

- Jól van! Befejezte?

- Mára be, barátom. De nem fáradok bele soha. Megint eljövök majd, ha sor kerül rá - mondta Mrs. Pardiggle tüntető nyájassággal.

- Csak menjenek innét - mondta a férfi, összekulcsolva a karját s lenyelve egy káromkodást -, aztán csinálhatnak amit akarnak!

Mrs. Pardiggle fel is állt, s a szűk kis szobában olyan forgószelet támasztott, hogy a pipa is csak éppen hogy megmenekült. Kézen fogta egy-egy gyermekét, kifejezte a reményét, hogy a vályogvető egész háza népével együtt megjavul, mire legközelebb meglátogatja őket, aztán elindult egy újabb kunyhó felé.

Azt hitte, hogy vele megyünk; mi azonban ott maradtunk Adával, s ahogy eltakarodtak, odaléptünk a tűzhelynél ülő asszonyhoz, hogy megkérdezzük, beteg-e a kisbabája.

Az asszony szó nélkül lenézett az ölében fekvő csecsemőre. Már előbb megfigyeltük, hogy amikor a gyerekére nézett, mindig eltakarta a kék-zöld zúzódásos szemét, mintha szegény kicsikéjétől távol szeretne tartani mindent, ami csak összefüggésben is van hangos erőszakkal, durva bánásmóddal.

Ada, akinek jó szívét meghatotta a gyerek külseje, lehajolt hozzá, hogy megsimogassa az arcocskáját. Ahogy lehajolt, észrevettem, mi történt, s gyorsan visszahúztam őt. A gyerek meghalt.

- Ó, Eszter! - kiáltott fel Ada, térdre esve mellette. - A pici kis jószág! A csendes, kedves kis jószág! Úgy sajnálom! Úgy sajnálom az anyját. Ó szegény kisbaba, szegény kisbaba!

Nincs olyan anyai szív a világon, amelyiket meg ne lágyított volna Ada, ahogy sírva hajolt fölénk, s megfogta az asszony kezét. Az asszony először meglepetten nézett fel rá, aztán ő is sírva fakadt.

Felvettem az öléből a könnyű kis terhet, megigazgattam amennyire tudtam a kisbaba tetemét, hogy rendesebb, békésebb legyen, aztán lefektettem egy lócára, és betakartam a saját zseb-kendőmmel. Mikor újra megfordultam, láttam, hogy a fiatalember kivitte a kutyát a szobából, s nyugodtan áll az ajtóban, és néz bennünket száraz szemmel. A lány is nyugodtan ült a sarokban, maga elé nézve a földre. A férfi felállt. Még mindig pipázott, dacos képpel, de csöndben maradt.

Ahogy néztem őket, egyszerre berobogott egy szegényesen öltözött, csúnya asszony, s egyenesen az anya felé sietett.

- Jenny! Jenny! - kiáltotta. Az anya erre a szóra felemelkedett, aztán nyakába borult az asszonynak.

Ennek is látszottak az arcán meg a karján az ütésnyomok. Nem volt benne semmi báj, szépség, csak az együttérzés szépsége; de nem is volt szüksége szépségre ahhoz, hogy részvétét fejezze ki potyogó könnyekkel a gyerek anyjának. Azt mondom: részvétét fejezte ki, azonban egyebet nem mondott, mint azt, hogy „Jenny! Jenny!”

Nagyon meghatott ennek a két rongyos, megvert nőnek az összeölelkezése; látnom kellett, hogy mit jelentenek egymásnak, látnom kellett, hogy mit éreznek egymás iránt, hogyan gyülemlett fel szívükben a gyengédség egymás iránt az életük keserves megpróbáltatásai során. Azt hiszem, ezeknek az embereknek sohasem láthatunk bele a szívükbe. Hogy mit jelent szegény a szegénynek, azt nemigen tudja más, csak ők maguk meg az Úristen.

Jobbnak láttuk, ha visszavonulunk, és zavartalanul magukra hagyjuk őket. Csendesen kiosontunk, s a távozásunkat nem is vette észre senki, csak a férfi. Ott állt az ajtóban, a falnak támaszkodva; s mivel látta, hogy alig férnénk ki mellette, kiment előttünk. Nem akarta mutatni, úgy látszik, hogy a kedvünkért csinálta ezt; mi azonban észrevettük, és megköszöntük neki. Nem felelt semmit.

Ada olyan bánatos volt egész úton hazafelé, és Richard, akit otthon találtunk, úgy elkeseredett Ada könnyeit látva (ámbar mondta nekem, amikor a lány nem volt bent, hogy milyen gyönyörű még így is!), hogy elhatároztuk, még aznap este meglátogatjuk újra a vályogvetőket, s viszünk nekik valami kis vigasztaló apróságokat. Mr. Jarndyce-nak a lehető legkevesebbet beszéltünk az egészeztől, a széljárás azonban mégis nyomban megváltozott.

Richard elkísért bennünket a délelőtti kirándulásunk színhelyére. Útközben el kellett haladnunk egy zajos csapszék előtt, melynek ajtaja körül egy csomó ember nyüzsgött. Köztük volt a kisgyerek apja is, méghozzá a leghangosabb civakodók közt. Nem messze tőlük, hasonló társaságban, találkoztunk a fiatalemberrel meg a kuttyájával. A hűga a házsor végén ácsorgott, s nevetgélve fecsegett néhány fiatal nővel; úgy látszik azonban, hogy elszégyellte magát, mert elfordult, amikor elébük értünk.

Richardot, kísérőnket otthagytuk látótávolságnyira a vályogos kunyhójától, és kettesben mentünk tovább. Az ajtóhoz érve ott találtuk az asszonyt, aki úgy meg tudta vigasztalni a gyerek anyját; az ajtóban állt, és aggódva nézegetett kifelé.

- Maguk azok, kisasszonykák, maguk azok? - suttopta. - A parancsolómat lesem. A vér is meghűlt bennem. Ha itt találna, képes lenne agyonverni, hogy elmentem hazulról.

- Mármint az ura? - kérdeztem.

- Az, kisasszony, a parancsolom. Jenny elaludt, egészen kivan. Hét nap, hét éjszaka szegény jószág jóformán le se tette az öléből a gyereket, csak amikor át tudtam futni, hogy egy-két percre átvegyem tőle.

Félreállt az utunkból, aztán csendesen bejött ő is a szobába, és lerakta, amit hoztunk, a nyomorúságos ágy mellé, ahol az asszony aludt. Nem volt semmi nyoma, hogy ki akarták volna takarítani a helyiséget - szinte reménytelennek látszott, hogy egyáltalán ki lehessen tisztogatni; a kis viasztetem azonban, mely egymagában annyi ünnepélyességet árasztott, ki volt nyújtóztatva, meg volt mosdatva és szép tisztán felöltöztetve fehér vászondarabokba, a zsebkendőkre pedig, ami még mindig rajta volt szegény kisbabán, ugyanaz a durva, sebhelyes kéz egy kis csokor szagos vadvirágot rakott oda végtelen finomsággal, végtelen gyöngéd-séggel!

- Áldja meg a Jóisten érte! - mondtuk neki. - Maga jószívű asszony.

- Én, kisasszonykák? - felelte csodálkozva. - Pszt! Jenny, Jenny!

Az asszony nyöszörögni és mocoogni kezdett álmában. Az ismerős hang azonban, úgy látszik, megnyugtatta megint. Csendesen aludt tovább.

Bizony nem gondoltam volna, mikor felemeltem zsebkendőmet, hogy még egy pillantást vessek az alatta alvó kis halottra, s a meghatottan föléje hajló Ada arany fürtjei egyszerre úgy körülragyogták a gyermek fejét, mint a szentekét a dicsfény sugárnyalábjai - bizony nem gondoltam volna, hogy kinek a háborgó keblét fogja egyszer még takarni a békés, rezzenés-telen arcocska után ez a zsebkendő! Csak annyit gondoltam, hogy a gyermek őrőangyala nem fog talán egészen megfélekezni erről az asszonyról, aki olyan részvevő kézzel igazította vissza a zsebkendőt; nem fogja talán magára hagyni most sem, amikor elváltunk tőle, s ő ott állt az ajtóban, és hol izgatottan leskelődött kifelé, magáért rettegve, hol nyugtatóan suttopta befelé régi csitító szavát: „Jenny, Jenny!”

9. Nyomok és jelek

Az én kedves Adámmal annyit olvasgattunk, kézimunkáztunk, annyi mindenféle elfoglaltságot találtunk magunknak, hogy a téli napok szinte elröpültek fölöttünk, mint tarka szárnyú madarak. Rendszerint délutánoként is, az esti órákban pedig mindig velünk volt Richard is. Ámbár a világ legnyughatatlanabb lénye volt, azért persze mégis nagyon szeretett velünk lenni.

Nagyon, nagyon-nagyon vonzódott Adához. Legjobb, ha egyenesen kimondom. Még sohasem láttam azelőtt, hogy hogyan szeretnek egymásba a fiatalok, de náluk hamarosan rájöttem, hogy mi a helyzet. Természetesen nem beszélhettem erről, se nem mutathattam, hogy tudok róla. Ellenkezőleg, olyan álszent, jámbor képet kellett vágnom, mintha kettőig se tudnék számolni, úgymint kézimunkázás közben sokszor elgondolkoztam rajta, nem kezdek-e vajon kétszínűvé, ravaszkodóvá válni lassan.

Ezen azonban nem lehetett segíteni. Nem volt mit tennem, mint vesztve maradnom, s meg is lapultam csöndben, és hallgattam, mint a sült hal. Ők is hallgattak, mint a sült hal, ami a beszédet illeti; viselkedésük azonban, jámbor bizalmuk hozzám, ahogy egyre jobban reám támaszkodtak, egyre jobban egymásba gabalyodva, olyan bűbajos volt, hogy alig-alig bírtam eltitkolni előttük, mennyire érdekel az ügyük.

- Tudja, Durden néni, drága - mondogatta Ada esténként, vállamra hajtva fejét, s csillogott az eltűnődő szeme a tűz fényében -, tudja, én nem is akarok beszélgetni ilyenkor, ha feljöttünk; csak üldögelni egy kicsit, elmélázva, a maga kedves arcát itt érezni mellettem, és hallgatni a szél zúgását, és azokra a szegény tengerészekre gondolni, akik kint járnak a tengeren...

Úgy? Szóval Richard talán tengerésznek készül. Az utóbbi időben sokat beszélünk erről a kérdésről, s arról is volt szó, hogy csakugyan menjen tengerésznek, amire gyerekkorában vágyott. Mr. Jarndyce írt egyik előkelő rokonuknak, Sir Leicester Dedlocknak, hogy pártfogását kérje Richard számára, ha a fiúnak valahol szüksége lenne rá; Sir Leicester pedig kegyes nagylelkűséggel válaszolt a levélre, hogy „a legnagyobb örömmel segítené elő bármiben is fiatal barátja boldogulását, ha ez hatalmában állna, amit azonban nem tart nagyon valószínűnek; s hogy milady üdvözlétét küldi a fiatalembernek (nagyon jól emlékszik rá, hogy távoli rokonságban vannak egymással), s biztosra veszi, hogy becsülettel meg fogja állni a helyét, akármilyen tisztességes foglalkozást választ is magának”.

- Hát ebből elég világosan megérthetem - mondta nekem Richard -, hogy gondoskodjam magamról, ahogy tudok. Annyi baj legyen. Éppen elég ember megélt a maga lábán eddig is, s egy se halt éhen. Csak az az egy kívánságom van, hogy egy gyors kis kalózhajón kezdhessem, aminek én lennék a parancsnoka, hogy elvihessem magammal a Lordkancellárt, és addig koplaltassam, amíg ítéletet nem hoz a perünkben.

Csapongó, bizakodó és majdnem törhetetlenül vidám természete mellett Richardban annyi könnyelműség volt, hogy sokszor egészen megrökönyödtem rajta - főképpen azért, mert érthetetlen módon ő ezt számító, óvatos előrelátásnak tartotta. A pénzzel való bánásmódjában mindig megmutatkozott ez a jellemvonása s olyan furcsán, hogy azt hiszem, csak úgy tudom megmagyarázni, ha egy percre visszatérek a Mr. Skimpole-nak adott kölcsönünkre.

Mr. Jarndyce megtudta a pontos összeget, vagy magától Mr. Skimpole-tól, vagy Coavinsestől, s kezembe nyomta a pénzt, avval, hogy vonjam le belőle a magam részét, a többit meg adjam oda Richardnak. Hogy hány kisebb-nagyobb meggondolatlan kiadását indokolta Richard

ennek a tíz fontnak a visszaszerzésével, s hogy hányszor beszélt nekem úgy erről az összegről, mintha az ő szerzeménye vagy megtakarított pénze lenne - azt meg sem tudnám mondani. Nagy szám jönne ki belőle, ha összeadnánk.

- Miért ne, bölcs Hubbard mama, miért ne? - szólt hozzám, amikor a legkisebb gondolkozás nélkül öt fontot akart ajándékozni a vályogvetőnek. - A Coavinses-dologból tíz font tiszta hasznom maradt.

- Hát ezt meg hogy számolja? - kérdeztem.

- Úgy, hogy elköltöttem tíz fontot, amit már úgyis arra szántam, hogy elköltsem, s álmomban sem képzeltem, hogy viszontlátom valaha. Igaz vagy nem igaz?

- Az igaz - mondtam.

- No látja! Aztán pedig tíz fonthoz jutottam...

- Ugyanahhoz a tíz fonthoz - szóltam közbe.

- Az nem tartozik ide! - felelte Richard. - Több pénzem lett tíz fonttal, mint amennyire számíthattam, ennél fogva megengedhetem magamnak, hogy elköltsem anélkül, hogy beosztanám fillérekre.

Ezt az öt fontot később, miután meg lehetett győződni róla, hogy nem vezetne semmi jóra az ajándéka, és le lehetett beszélni az áldozatról, ugyanúgy a számlája javára írta, és ugyanúgy számolt vele.

- Lássuk csak! - mondogatta. - A vályogvetőüzleten megtakarítottam öt fontot; szóval ha bemegyek Londonba, s oda-vissza a postakocsival ki tudom hozni négyből, marad belőle egy fontom. És okos dolog megtakarítani egy fontot, hallgasson rám: megtakarítani egy pennyt annyi, mint szerezni egy pennyt!

Azt hiszem, Richardnál nyíltszívűbb és nagylelkűbb természete senkinek sem lehetett volna. Indulatos volt és bátor, s minden vad nyughatatlansága mellett is olyan gyengéd, hogy alig néhány hét múlva már úgy éreztem, mintha a bátyám volna. Mindig érdekelte minden, mindig jókedvű, lelkes, mindig vidám volt. Ahogy sétálgattam, üldögéltem, beszélgettem velük, ahogy elnéztem napról napra, hogy mélyül egyre jobban és jobban a szerelmük, hogyan hallgatnak felőle mind a ketten, félénken, azt képzelve kölcsönösen, hogy ez a szerelem a világ legnagyobb titka, s talán még a másik sem sejtí a dolgot - én magam is majdnem úgy el voltam ragadtatva a szép ábrándoktól, s majdnem annyira tetszett nekem is a dolog, mint nekik.

Így teltek a napjaink, mikor egy reggel Mr. Jarndyce-nak levele érkezett, s ahogy reggeli közben megnézi a feladót, felkiált:

- Boythorn? Ó, ó!

Felbontotta, és látható örömmel olvasni kezdte, s mikor körülbelül a feléig jutott, felnézett belőle, hogy közölje velünk, Boythorn „lejön” meglátogatni bennünket. Ki a csuda ez a Boythorn? - gondoltuk magunkban. S talán az is eszünkbe jutott - nekem legalábbis biztosan - , hogy vajon nem fogja-e Boythorn megzavarni itt ezt a készülő dolgot?

- Együtt jártam iskolába evvel a fiúval, Lawrence Boythoronnal - mondta Mr. Jarndyce, ráütve egyet a levélre, ahogy letette az asztalra -, több mint negyvenöt esztendeje már. A legindulatosabb gyerek volt a világon, s még most is a legindulatosabb férfi. A legzajosabb gyerek volt akkor, és most a legzajosabb férfi a világon. A legderekabb és a legjobb szívű gyerek volt a világon, és most a legderekabb és legjobb szívű férfi. Hatalmas fickó.

- Nagy természetű, Sir? - kérdezte Richard.

- Jól megtermett, Rick, ebben az értelemben is - mondta Mr. Jarndyce. - Vagy tíz évvel öregebb nálam, széles mellét kidülleszti, keze olyan, mint egy patkolókovácsé, a tüdeje pedig... a tüdeje semmihez sem fogható. Ha beszél, ha nevet, ha hortyog, beleremeg az egész ház. Emberevőnek hinné az ember, ha hallja, s azt hiszem, sokan félnek is tőle. Nem szabad meglepődniük, ha látják majd, hogy engem a pártfogásába vesz; ő sosem fogja elfelejteni, milyen kicsi gyerek voltam az iskolában, és hogy a barátságunk avval kezdődött, hogy egyszer reggeli előtt kiverte a legfőbb zsarnokomnak két (ő hatot mond) fogát.

Gondoskodtam, hogy megtörténjenek a szükséges előkészületek Mr. Boythorn fogadására, és kíváncsian vártuk az érkezését. A délután azonban eltelt, s nyoma sem volt. Elérkezett a vacsoraidő, s ő még mindig nem tűnt föl a láthatáron. Elhalasztottuk egy órával a vacsorát, s körülültük a kandallót, sötétben, hogy csak a tűz világított, mikor hirtelen kivágódott a hall ajtaja, s megszólalt egy dörgő hang, heves indulattal, hogy visszhangzott bele a helyiség:

- Rossz felé irányítottak bennünket, Jarndyce, tévútra vezetett egy elvetemült gazember, aki azt mondta, hogy forduljunk be jobbra, ahelyett hogy balt mondott volna. Ilyen alávaló bitang még nem élt a föld hátán. Az apja is hitvány csirkefogó lehetett, hogy ilyen gonosztevő lett a fia. A legkisebb lelkifurdalás nélkül lelőném a kutyát!

- Szántsándékkal tette? - érdeklődött Mr. Jarndyce.

- A legkisebb kétségem sincs felőle, hogy mást sem csinál a nyomorult egész életében, mint hogy félrevezeti az utasokat! - felelte a másik. - Bizony isten láttam rajta, milyen gyalázatos ocsmány útonálló, amikor magyarázta, hogy forduljunk jobbra. És ott álltam szemtől szembe vele, és nem vertem szét a fejét!

- A fogát talán - mondta Mr. Jarndyce.

- Hahaha! - nevetett Mr. Lawrence Boythorn, csakugyan megremegtetve a falakat. - Hát még mindig nem felejtetted el! Hahaha! Az is egy mindenre elszánt gazember volt! Ha holnap találkozna az utcán avval a párját ritkító zsarnokkal, leütném, mint egy zsák rongyot!

- Elhiszem - mondta Mr. Jarndyce. - Nohát, gyerünk föl.

- Bizony isten, Jarndyce - mondta a vendég órájára nézve -, ha házasember lennél, inkább sarkon fordultam volna a kertajtóban, és elbujdostam volna a Himalája legtávolabbi csúcsai közé, mintsem hogy ilyen alkalmatlan órában állítsak be hozzád.

- Tán csak nem olyan messzire! - mondta Mr. Jarndyce.

- Esküszöm az életemre és a becsületemre, hogy oda! - kiáltotta a barátja. - Nincs az a földi kincs, amiért magamra venném azt a vakmerő galádságot, hogy így megvárakoztassam a ház asszonyát. Milliószer inkább agyonlövetném magamat, milliószer inkább!

Így beszélgetve mentek föl az emeletre; aztán egyszerre a hálósobájából hallottuk mennydörögni a nevetését: „Hahaha!” és újra: „Hahaha!” - míg a környék legtávolabbi visszhangja is el nem kapta tőle a ragályt, és nevetni nem kezdett olyan jókedvűen, mint ő vagy mint ahogy mi, hallgatva az ő nevetését.

Mindnyájunkra kedvező benyomást tett már előre, mert a nevetése valódi volt, ilyen volt erőteljes, egészséges hangja is, telten és tisztán ejtett ki minden kimondott szót, s felsőfokainak legnagyobb tombolásában is jólesett hallgatni őt, mint egy vaktöltésű ágyút, amelyik nem sebez meg senkit. De arra alig voltunk felkészülve, hogy ennyire megerősítse ezt a jó benyomásunkat a megjelenésével, amikor Mr. Jarndyce lehozta őt. Nemcsak hogy nagyon

szép öregúr volt - szálfagyenes és keménykötésű, ősz hajú, a feje erőteljes, s ha elcsendesedett, látszott, milyen finomak a vonásai -, nemcsak hogy nagyon szép öregúr volt, hanem olyan jó modorú, gavallérosan udvarias, lovagias, mosolygó arcáról annyi kedvesség és gyöngédség sugárzott, s olyan nyilvánvaló volt, hogy nincs semmi rejtegetnivalója, hogy igazán nem tehettem róla, de egyformán gyönyörködtem benne a vacsoránál, akár mosolyogva diskurált Adával vagy velem, akár Mr. Jarndyce vitte bele abba, hogy elpufogtassa túlzó felsőfokainak egy-egy sortüzét, akár felvetve a fejét, mint egy véreb, szabadjára engedte rettenetes hahotázását.

- Magaddal hoztad a madarat is, ugye? - kérdezte Mr. Jarndyce.

- Bizony isten mondom, ő a legbámulatraméltóbb madár egész Európában! - felelte a másik. - A legcsodálatosabb teremtmény! Oda nem adnám tízezer guinea-ért se ezt a madarat. Külön évjáradékot hagytam az eltartására, arra az esetre, ha túlélne engem. Olyan okos és olyan ragaszkodó, hogy szinte tüneményes.

Ezek a dicséretetek egy parányi kis kanárit illeltek, mely olyan szelíd volt, hogy Mr. Boythorn legénye a mutatóujján hozta le, s aztán, miután finoman körülrepülte a szobát, gazdájának a feje búbjára telepedett le. Ahogy Mr. Boythorn belefogott türelmetlen, szenvedélyes kitöréseibe, mialatt ez a törékeny, pirinyó kis jószág a legnagyobb nyugalommal üldögélt a homloka fölé hajolva, azt hiszem, ez a látvány nagyon jó képet festett a jelleméről.

- Esküszöm, Jarndyce - mondta, szelíden odatartva a kanári elé egy kis kenyérmorzsát, hogy csipegetse -, ha neked lennék, fognám magam, és már holnap reggel torkon ragadnám a Kancellária összes ügyvédjét, jogászát, és addig ráznám őket, amíg minden pénz kigurul a zsebükből, és valamennyi csontjuk zörögni kezd az irhájuk alatt. Tudom, hogy kiszedném az ítéletet valakiből, szépszerével vagy másként. Ha felhatalmaznál rá, elintézném számodra a legnagyobb gyönyörűséggel!

- Köszönöm, Lawrence, de a per pillanatnyilag még nemigen tart ott - felelte Mr. Jarndyce nevetve -, hogy nagyon előrevinnénk akár az olyan jogszerű eljárással is, mint az ügyvédi kar és az egész bírói szék összerázása.

- Soha még ilyen pokolbeli boszorkányüst nem volt a földtekén, mint az a Kancellária, amióta világ a világ - mondta Mr. Boythorn. - Csak ha egy aknát lehetne fűrni alája, a legforgalmasabb ülésszakok idején és valamennyi okiratával, rendeletével, aktájával együtt, amit csak összegyűjtöttek benne, s valamennyi hivatalnokával együtt, kicsivel és naggyal, lefelé és fölfelé, fiával, a számvevősenyi főigazgatóval és apjával, az ördöggel együtt, ha levegőbe lehetne röpíteni mindenestül tízezer tonna puskapor segítségével, hogy atomjaira essen szét az egész, csak ez az egy tudná megreformálni ezt az intézményt!

Lehetetlen volt nem nevetni az erélyes komolyságán, amivel ezt a szigorú reformjavaslatát előadta. Ahogy elneveltük magunkat, felvetette a fejét, rázkódni kezdett a széles mellkasa, és hahaha! - megint mintha az egész környék visszhangozta volna hahotázását. Egy szikrát sem zavarta azonban vele a madarát, amely tökéletes biztonságban érezte magát, és az asztalon ugrándozott ide-oda, hol az egyik oldalra billentve mozgékony fejcskáját, hol a másikra, csillogó, fürge szemét úgy forgatva gazdájára felé, mintha az is csak egy madár volna, semmi egyéb.

- Hanem hogy álltok a szomszédoddal a vitatott úthasználati jog kérdésében? - szólt Mr. Jarndyce. - Te magad is benne vagy a törvény hálójában.

- A koma pert indított *ellenem* birtokháborítás címén, én meg ugyanúgy bepereltem *őt* birtokháborításért - válaszolta Mr. Boythorn. - Biz' isten a leggögösebb alak a föld hátán. Erkölcsi képtelenség, hogy Sir Leicesternek hívják. Sir Lucifernek kellene hívni.

- Nagyon hízelgő a távoli rokonunkra - mondta gyámapám, ránevetve Adára és Richardra.

- Bocsánatot kérnék Miss Clare-től és Mr. Carstone-tól, - tette hozzá a vendégünk -, ha nem látnám a kisasszony arcán s a fiatal barátom mosolyából, hogy ez egészen fölösleges, s hogy a távoli rokonságból inkább a távolságot tartják, jócskán.

- Vagy ő tartja - vélte Richard.

- Biz' isten - kiáltotta Mr. Boythorn, hirtelen újabb sortüzet nyitva - ez az alak a világ legcsökönyösebb, legdölyfösebb, legpimaszabb, legbárgyúbb, legmamlaszabb tökfilkója, aki valaha is beleszülethetett bármilyen társadalmi helyzetbe, egy furkósbot rangján felül! Íratott nekem a titkárával: „Sir Leicester Dedlock báró üdvözlétét küldi Mr. Lawrence Boythornnak, s felhívja figyelmét arra a tényre, hogy a mezei gyalogösvény, mely jelenleg Mr. Lawrence Boythorn tulajdonát képező régi paplak mellett vezet el, Sir Leicester szolgalmi joga, minthogy tulajdonképpen a Chesney Wold-i parkhoz tartozik; s hogy Sir Leicester helyesnek látja a fent nevezett utat lezárni.” Azt írtam a fickónak: „Mr. Lawrence Boythorn üdvözlétét küldi Sir Leicester Dedlock bárónak, s felhívja a figyelmét arra a tényre, hogy akármit állítson is Sir Leicester Dedlock, ő mindazt tagadja, ezenfelül azt is hozzáteszi még, hogy ami az ösvény lezárását illeti, szeretné látni azt az embert, aki erre vállalkozni mer.” A fickó erre küld egy félszemű, züllött gonosztevőt, korlátot építeni. A mocskos gazembernek úgy ellátom a baját egy tűzifecskendővel, hogy majdnem kiszáll belőle a pára. A fickó felépített éjjel a sorompót. Én lerombolom, és elégetem másnap reggel. Nyakamra küldi a fogdmegeit, hogy másszanak át a sövényemen, tapossanak a vetésemben. Csapdákat állítok föl nekik, kíméletesen összefogdosom őket, vagy megkergetem a bandát aprított borsóra töltött puskával és a tűzifecskendővel. Beperel birtokháborításért, beperelem birtokháborításért. Beperel tettleges bántalmazásokért, én megvédek magam, és folytatom a tettleges bántalmazásokat. Hahaha!

Aki így hallaná őt beszélni, azt képzelhetné, a világ legádázabb embere. Aki látná ugyanakkor, amint a hüvelykujjára telepedett madárkáját nézi, s amint lágyan borzogatja mutatóujjával a tollait, a világ legszelídebb emberének tartaná. A nevetését hallva és széles, jóindulatú arcát látva pedig azt hihetné az ember, hogy az égvilágon semmi gondja, baja, vitája, bosszúsága nincsen, hanem csupa derű és verőfény az egész élete.

- Nem - mondta -, nem, semmiféle Dedlock nem fogja lezárni az én ösvényemet. Ámbár készségesen bevallom - folytatta egyszerre szelídre vált hangon -, hogy Lady Dedlock a világ legkifogástalanabb úriasszonya, s olyan hódolattal vagyok iránta, amilyen csak kitelik egy közönséges úriembertől, akinek nem nyomja hétszáz év bárósága a fejét. De ha már erről a jogosulatlan úthasználatról beszélünk... bocsánatot kérve Clare kisasszonytól és Summerson kisasszonytól, hogy ilyen hosszasan tárgyalom ezt az unalmas kérdést... nem érkezett számomra semmi a te embereidtől, Kenge és Carboytól?

- Azt hiszem, semmi, ugye, Eszter? - mondta Mr. Jarndyce.

- Semmi, gyámapám.

- Nagyon köszönöm - mondta Mr. Boythorn. - Lincolnshire-ből jövet persze még nem voltam bent a városban, és gondoltam, talán ide küldtek utánam néhány levelet. Holnap reggel biztosan kapok majd valami hírt az újabb fejleményekről.

Az esténk nagyon kellemesen telt el. Mr. Boythorn a zongora közelében ülve hallgatta a zenét, s olyan sokszor pihentette meg tekintetét Richardon és Adán, nagy érdeklődéssel és elégedettséggel, ami még rokonszenvesebbé tette finom vonásait, hogy megkérdeztem gyámapámat, akivel a backgammon-tábla mellett ültünk, volt-e Mr. Boythorn valaha is házasember.

- Nem - felelte. - Nem volt soha.

- De meg akart házasodni, nem? - kérdeztem.

- Ezt hogy találta ki? - felelte elmosolyodva.

- Hát tetszik tudni - magyaráztam kissé elpirulva, hogy így vaktában összegondolok mindenfélét -, annyi gyengédség van benne végül is, olyan udvarias, olyan kedves mindnyájunkhoz, és...

Mr. Jarndyce arrafelé fordította a tekintetét, ahol a barátja ült, úgy, amint éppen lefestettem.

Elhallgattam.

- Igaza van, anyóka - felelte. - Egyszer nagyon közel járt hozzá, hogy megházasodjon. Régen. Egyszer életében.

- Meghalt a menyasszonya?

- Nem... csak a számára halt meg. Ez az időszak aztán befolyással volt az egész későbbi életére. Hinné-e, hogy még mindig tele van a lelke és az egész gondolkozása regényességgel?

- Igen, gyámapám, én is így képzeltem. Persze most már könnyű ezt állítani, hogy maga is ezt mondja.

- Azóta se lett belőle semmi, ami lehetett volna belőle - mondta Mr. Jarndyce -, és most itt áll, sok esztendejével a vállán, s nincs senkije, csak a szolgája meg a sárga tollú kis barátja... Maga dob, drágám.

Éreztem gyámapám hangjából, hogy ezen a ponton túl nem folytathatjuk ezt a tárgyat anélkül, hogy meg ne változtatnánk a széljárást. Ennélfogva nem is kérdeztem többet. Éjszaka, mikor felébresztett Mr. Boythorn erőteljes hortyogása, elgondolkoztam egy ideig ezen a régi szerelmi történeten; megpróbáltam azt a nehéz dolgot, hogy elképzeljem az öregeket megint fiatalnak, hogy felruházzam őket az ifjúság bájával. De elaludtam, mielőtt sikerült volna, s arról az időről álmodtam, amikor még keresztanyám házában éltem.

Másnap reggel Mr. Boythorn levelet kapott Kenge és Carboy uraktól, melyben értesítették, hogy az egyik segédjük tiszteletét fogja tenni nála déltájt. Minthogy éppen az a nap volt, amelyiken a heti számlákat szoktam kifizetni, és a könyvelésemet összeadni, otthon maradtam, holott Mr. Jarndyce, Ada és Richard felhasználva a gyönyörű időt, elmentek egy kis kirándulásra. Mr. Boythorn a Kenge és Carboy emberét várta, aztán arra készült, hogy gyalogszerrel majd a többiek elé megy, ha visszafelé jönnek.

Nyakig voltam tehát éppen a munkában, a kereskedők számadásait vizsgáltam, oszlopokat adogattam össze, pénzt számoltam ki, az elismervényeket raktam sorba, nagy sürgés-forgást rendeztem, azt hiszem, amikor Mr. Guppy érkezését jelentették. Bevezették hozzám. Sejtettem, hogy a hivatalnokuk, akit leküldenek ide, ugyanaz a fiatalember lesz valószínűleg, aki a postakocsi állomásán várt rám; megörültem neki, ahogy megláttam, mert mostani szerencsés sorsommal kapcsolódott össze az emlékezetemben.

Alig ismertem rá azonban, olyan választékosan ki volt öltözve. Vadonatúj fényes szövetruhát viselt, csillogó kalpagot, lila kecskebőr kesztyűt, sokszínű csokornyakkendőt, egy nagy melegházi virágot a gomblyukában, kisujján pedig egy vastag aranygyűrűt; ráadásul egyszerre

elárasztotta az egész ebédlőt a hajkenőcsének meg egyéb illatszereinek a szagával. Olyan jelentőségteljesen meredt rám, hogy szinte zavarba hozott, ahogy arra kértem, foglaljon helyet, ameddig a szolgáló visszatér; aztán csak ült a sarokban, és rakosgatta keresztbe a lábát, hol így, hol úgy, én pedig kérdezgettem, kellemesen utazott-e, jól van-e Mr. Kenge, anélkül hogy ránéztem volna közben, de mégis észrevettem, hogy ugyanúgy bámul rám, kutató és furcsa pillantással.

Mikor lejöttek érte, hogy legyen szíves felfáradni Mr. Boythorn szobájába, mondtam neki, hogy mire végeznek, meglesz az ebédje, és hogy Mr. Jarndyce reméli, nem fogja megvetni. Kezével a kilincsen, kissé zavartan így válaszolt:

- És magához is szerencsém lesz itt, kisasszony?

- Igen - mondtam -, itt leszek én is - mire meghajolt, s még egy pillantást vetve rám, kiment.

Én csak félszegnek és bátortalanoknak tartottam, minthogy szemlátomást nagy zavarban volt, s úgy képzeltem, az lesz a legjobb, amit tehetek, ha megvárom, amíg megkap mindent, amire szüksége van, aztán magára hagyom. Az ebédet hamarosan behozták, de egy kis ideig csak állt az asztalon. A beszélgetés Mr. Boythornnal sokáig elhúzódott - s elég viharosan folyhatott, azt kellett hinned; noha meglehetősen messze voltam a szobájától, Mr. Boythorn harsány hangja minduntalan lehallatszott, mint a neki-nekiiramodó szélvihar, nyilván újabb és újabb vádak sorozatait dörögve végig.

Mr. Guppy, kissé megviselve a tárgyalásoktól, végre visszaért.

- Ajaj, kisasszony - mondta csendesen -, hisz ez egy tatár.

- Parancsoljon egy kis ebédfélét, Sir - mondtam.

- És maga, kisasszony, mit parancsol? Nem kér egy picit valamiből?

- Nem, köszönöm - mondtam.

- Nem adhatok egy falatot se magának, kisasszony? - mondta Mr. Guppy, gyorsan felhajtva egy pohár bort.

- Semmit, köszönöm - mondtam. - Csak meg akartam várni, hogy kapott-e mindent, ami kell. Nincs valamire szüksége még?

- Nem, nincsen, végtelenül le vagyok kötelezve, kisasszony, igazán. Mindenem megvan, amit kívánhatnék, hogy meglegyen a nyugalom... vagy legalábbis én... nem a nyugalom... az nincs meg soha... - Megint lehajtott egymás után két pohár bort.

Úgy gondoltam, legjobb, ha máris megyek.

- Bocsánat, kisasszony, bocsánat - szólt Mr. Guppy felemelkedve, mikor látta, hogy felállok. - Kegyeskedne egy percet rám szánni egy kis magánbeszélgetésre?

Nem tudtam, hogy erre mit feleljek, így hát leültem újra.

- Amit mondani fogok, fenntartással lesz, ugyebár? - szólt Mr. Guppy, gondterhelten odahúzva egy széket az asztalomhoz.

- Nem értem, amit kérdez - mondtam csodálkozva.

- Egy jogász szakkifejezésünk, kisasszony. Amit mondok, azt nem fogja, ugye, felhasználni a hátrányomra, sem a Kenge és Carboy irodánál, sem másutt? Ha a beszélgetésünk nem vezet semmilyen eredményre, én az maradok, aki voltam, és nem fog terhelni semmilyen kötele-

zettség, amely sérelmes lehet akár az állásomra nézve, akár jövőendő kilátásaimra nézve. Egyszóval hogy kettőnk közt marad a dolog.

- El nem tudom képzelni, uram - mondtam -, hogy mi bizalmas mondanivalója lehet számomra, akit életében eddig még csak egyszer látott; de igazán sajnálnám, ha a legkisebb sérelmet is okoznám magának.

- Köszönöm, kisasszony. Meg vagyok róla győződve, hogy... ez teljesen elegendő is. - Mr. Guppy közben egész idő alatt vagy a homlokát törülgette a zsebkendőjével, vagy a két tenyerét dörzsölte egymáshoz keményen. - Ha megbocsátja, megiszom még egy pohár bort, kisasszony, mert azt hiszem, ez segítene abban, hogy folytatni tudjam anélkül, hogy szüntelenül megakadnék, ami semmi esetre sem lehet kellemes egyikünk számára sem.

Ivott is, aztán újra visszatelepedett. Én felhasználtam közben az alkalmat, hogy jól visszahúzódjam az asztalom mögé.

- Megengedné, hogy magát is megkínáljam egy pohárral, kisasszony? - kérdezte Mr. Guppy, láthatólag felélénkülve.

- Nem kérek - mondtam.

- Csak egy fél pohárral - nógatott Mr. Guppy -, egy negyeddel? Nem? Hát akkor vágjunk neki. A fizetésem pillanatnyilag, Summerson kisasszony, heti két fontra rúg Kenge és Carboyéknál. Mikor először voltam olyan szerencsés, hogy magával találkozhattam, egy és háromnegyed font volt csak, s akkor már nagyon régóta nem emelkedett. Azóta történt, hogy felemelték heti öt shillinggel s egy további ötshillinges emelést is biztosítottak számomra, amely aznaptól számítva tizenkét hónapot meg nem haladó időszakasz elteltén belül lesz esedékes. Anyámnak van egy kis vagyona, mégpedig egy szerény életjáradék formájában, s ebből tartja fenn magát, független, de igénytelen életmódot folytatva az Old Street Roadon. Éppen anyósnak való asszony. Nem avatkozik bele semmibe, roppant békeszerető, és könnyen kezelhető. Megvannak a maga hibái, kinek nincsenek? De még sohasem tapasztaltam nála, hogy megtette volna, ha társaság volt jelen; ilyenkor nyugodtan rá lehet bízni a bort, a sört, a pálinkát. Az én lakóhelyem Penton tér, Pentonville-ben. Egyszerű kis lakás, de levegős, a szabadba nyílik a hátsó része, s az egyik legegészségesebb külvárosnak tartják a mienket, Summerson kisasszony! A legkevesebb, amit mondhatok, hogy imádom magát. Megengedné-e nekem, kérem, hogy tegyek egy nyilatkozatot (hogy úgy mondjam)... hogy felajánljam a kezemet?

Mr. Guppy térdre ereszkedett. Jó helyen voltam az asztalom mögött, és nem ijedtem meg nagyon. Azt mondtam neki:

- Keljen fel, uram, tüstént ebből a nevetséges helyzetből, vagy kénytelen leszek megszegni az ígéreteimet és megrázni a csengőt!

- Hallgasson meg, kisasszony! - mondta Mr. Guppy, összekulcsolva a két kezét.

- Nem hallgathatom meg egyetlen szavát sem, uram - feleltem -, ha fel nem áll rögtön a szőnyegről s vissza nem ül a helyére, ahogy illik. Talán maradt még egy csöpp józan esze!

Könyörögve nézett rám, de lassan felemelkedett, és megtette, amit mondtam.

- De hát micsoda gúnyolódása a sorsnak, kisasszony - mondta, kezét a szívére szorítva és mélabúsan rázogatva felém a fejét a tálca fölött -, hogy egy ilyen pillanatban ebéd mellett kelljen ülnöm. Az ilyen pillanatokban a lélek visszatorpan az ételektől, kisasszony.

- Arra kérem, hogy fejezze be - mondtam -, maga azt kérte, hogy hallgassam meg, én pedig azt kérem, hogy fejezze be.

- Befejezem, kisasszony - mondta Mr. Guppy. - Mint ahogy szeretem és tisztelem, olyan engedelmes is leszek. Ó, bárcsak az oltár előtt tehetném neked ezt a fogadalmat!

- Ez teljesen lehetetlen - mondtam -, ez szóba sem jöhet.

- Tisztában vagyok vele - mondta Mr. Guppy előrehajolva a tálca fölött és megint azzal a mélyreható pillantásával nézve rám, ahogy újra megéreztem, noha nem fordítottam feléje a tekintetemet -, tisztában vagyok vele, hogy általános szemszögből nézve az én ajánlatom látszólag elég gyöngye kis ajánlat. Azonban, Summerson kisasszony! Angyal!... Ne, ne csengessen... kemény iskolában nevelkedtem, és sokféle tapasztalatra, nagy gyakorlatra tettem szert. Bár még fiatal vagyok, sok bizonyítékot kinyomoztam, sok pert elintéztem, sok mindent láttam az életben. Ha enyém lehetne a keze, mit meg nem tudnék tenni, hogy előmozdítsam az érdekeit, hogy megalapozzam a vagyonát, szerencsáját! Mit meg nem tudnék magáról, ami magát közeli érinti! Most nem tudok semmit, természetesen, de mit meg nem tudnék, ha rám bízna magát, ha rám bízna a sorsát!

Azt feleltem neki, hogy éppen olyan eredménytelenül hivatkozik az érdekeimre vagy arra, amit az érdekeimnek tart, mint amilyen kárba veszett fáradság volt az érzelmeimre hivatkoznia, s hogy meg kell értenie, ha arra kérem, most már menjen el minél előbb.

- Csak még egy szót - mondta Mr. Guppy -, maga kegyetlen leány! Észre kellett vennie, azt hiszem, hogy milyen hatással volt rám a szépsége, már aznap, amikor ott vártam terád a Fejér lónál! Látnia kellett, azt hiszem, hogy nem voltam képes megtagadni a hódolatot ez előtt a szépség előtt, amikor ott felhajtottam a bérkocsi lépcsőjét. Szegényes hódolat volt ez teelőtted, de szívből jövő. Képedet azóta is szívembe vésve őrzöm. A múltkor egy este Jellybyék háza előtt sétáltam fel-alá, csak azért, hogy láthassam a falakat, melyek egykor téged vettek körül. Ezt a mai lejegyzetelemet is, mely az ügy szempontjából teljesen fölösleges volt, ezt is egyedül én eszeltem ki és egyedül miattad! Csak azért beszélek az érdekeidről, hogy felajánlhassam boldogtalan személyemet és becsületes szegénységemet. A szerelem előbb volt, és előbbre való is marad.

- Nagyon fájna nekem, Mr. Guppy - szóltam felállva és megfogva a csengő húzóját -, ha olyan igazságtalan lennék magához vagy akárkihez, aki őszintén és komolyan beszél, hogy semmibe vegyem a becsületes érzéseit, még ha kellemetlen volt is meghallgatnom. Ha csakugyan úgy értette, hogy a rólam alkotott jó véleményéről akar bizonyosságot tenni, ámbár rosszkor és rossz helyen, az az érzésem, hogy meg kell köszönnöm magának. Igazán nincs sok okom a büszkeségre, és nem is vagyok büszke. Remélem - tettem hozzá anélkül, hogy jóformán tudtam volna, mit beszélek -, remélem, most már eltávozik, s elfelejti ezt a roppant nagy bolondságot, mintha el se mondta volna, és szépen nekilát a dolgának Kenge és Carboy uraknál.

- Egy fél percre még, kisasszony! - kiáltotta Mr. Guppy, visszatartva, ahogy csöngetni akartam. - Amit mondtam, az fenntartással volt, ugye?

- Nem fogok beszélni róla soha - mondtam -, hacsak a jövőben újra okot nem szolgáltat rá.

- Egy negyed percet még, kisasszony! Abban az esetben, ha egyszer meggondolná magát, mindegy, hogy mikor, akármilyen sokára, az nem számít, mert az érzelmeim soha nem fognak megváltozni... ha egyszer másképp vélekednék mindarról, amit mondtam, legfőképpen arról, hogy mit meg nem tehetnék magáért, ebben az esetben a címem Mr. William Guppy, Penton tér nyolcvanhét, vagy elköltözés vagy halál esetén (meghiúsult remények vagy ilyesmi miatt) Mrs. Guppy leveleivel, Old Street Road háromszázakettő, elég csak ennyi.

Csöngettem, bejött a szobalány, Mr. Guppy letette az asztalra a kézírásos névjegyét, csüggedten meghajtott a magát, és eltávozott. Felnéztem, ahogy kifelé ment, s láttam, hogy odakintről még egy utolsó pillantást vet rám.

Ott maradtam ülve még egy óra hosszat vagy tovább is, befejeztem könyvelésemet, elszámolásaimat, elintéztem rengeteg dolgot. Aztán rendet raktam az íróasztalomon, mindent eltettem, s olyan nyugalom és derű fogott el, hogy szinte azt hittem, már el is felejtettem ezt az egész váratlan kellemetlenséget. De ahogy felértem az emeletre, a szobámban az a meglepetés ért, hogy egyszerre nevetni kezdtem a dolgon, aztán az a még nagyobb meglepetés ért, hogy egyszerre sírni kezdtem rajta. Egyszóval kicsit felizgatott az egész, s jó ideig úgy éreztem, mintha durva kézzel téptek volna bele egy régi húrba, durvábban, mint azóta is, hogy az egykori kedves babámat eltemettem ott a kertben.

10. Az iratmásoló

A Chancery Lane keleti szélén - azaz pontosabban a Cursitor utcában, Cook's Courtban - üzi Snagsby úr, a papírkereskedő törvényes foglalkozását. Ott kereskedik a Cook's Court árnyékában, mert majdnem mindig árnyék borul erre a helyre, ott kereskedik Snagsby úr a törvénytörvényesek mindenféle fajtáival; a bőr- és pergamentekercsekkel, miniszterpapirossal, a fogalmazványhoz való, a megbízólevélhez vagy váltóhoz való fehér, barna, barnásfehér papírokkal, az itatóspapirossal, bélyeggel, író tollal, pennával, tintával, radírgumival, porzóval, plajbásszal, pecsétviasszal, tűkkel, kapcsokkal, piros szalaggal, zöld zsinórral, zsebkönyvvvel, évkönyvvvel, naplóval, lajstrommal, fűzős irattartóval, vonalzóval, tintatartókkal üvegből, ónból, bicskákkal, ollókkal, lyukasztókkal meg más mindenféle irodai vágószerszámmal: egyszóval nem is győzi elsorolni az ember, hogy mennyiféle árucikkkel kereskedik ott, mióta csak felszabadult a szakmájában, és betársult Pefferhez.

Ez az esemény egyébként lázba hozta a Cook's Court környékét, amikor a frissen festett PEFFER és SNAGSBY feliratú új cégtáblát a tisztességben megöregedett és nehezen kibetűzhető régi PEFFER helyett kiszögezték. Mert a kormozó füst, ez a londoni kúszónövény úgy benőtte, úgy körülindázta Peffer nevét, úgy rátapadt lakóhelyére, hogy a gyengéd élősd szinte megfojtotta az anyatörzset.

Pefferrel most már sohasem lehet találkozni a Cook's Courtban. Nem is várja ott senki, mert már egy negyedszázada a holborni Szent András-templom temetőjében nyugszik, ahol a szekerek és bérkocsik szakadatlan sora dübörög mellette reggeltől estig s a fél éjszakán át, egyetlen roppant sárkányként. Ha kilopódzik innét, amíg a sárkány alszik, levegőzni egy kicsit, míg a Cursitor utcai kis tejcsarnok kakasának kukorékolása visszatérésre nem szólítja föl - ha Peffer kilopódzik, hogy fölkeresse a Cook's Court bágyadt félhomályát, mindig láthatatlanul jön, és se nem árt, se nem használ vele senkinek.

Életében azonban s ennél fogva Snagsby inaskodásának hét hosszú esztendeje alatt is Peffernél lakott a papírkereskedés melletti lakásban az unokahúga, egy alacsony, ravasz, kissé túlságosan befűzött derekú nő, akinek olyan hegyes, olyan éles volt az orra, mint az őszi esték levegője, amikor éjszaka fagyni készül. A Cook's Court-beliek között az a szóbeszéd járta, hogy anyja, attól a túlbuzgó igyekezettől ösztökélve, hogy leányának alakját minél tökéletesebbé formálja, reggelente úgy húzta szorosra fűzőjének a zsinórját, hogy még anyai lábát is nekifeszítette az ágy támlájának ehhez a művelethez; továbbá hogy belsőleg pedig ecsettel és citromlével kezelte gyermekét, akinek aztán ezek a savak felszívódtak az orrába és a kedélyébe is, szerintük. Akárhonnan ered is ez az üres pletyka, a fiatal Snagsbynek nem jutott a fülébe; alighogy belépett a férfikorba, megkérte és elnyerte a híresztelések tárgyának szép kezét, duplán is betársulva egyszerre Peffer üzletébe. Ilyenképpen Mr. Snagsby és az unokahúg ma egy test és egy lélek a Cursitor utcában, Cook's Courtban; s az unokahúg még mindig ápolgatja az alakját - mely, noha az ízlések különbözőek, annyiban kétségtelenül sokat ér, hogy rendkívül kevés van belőle.

Snagsby úr és Snagsbyné asszony nemcsak egy test és egy lélek, hanem a szomszédok szerint egy hang is. Ez az egy hang, észrevehetően egyedül Snagsbyné torkából, gyakran felcsendül a Cook's Courtban. Snagsby urat nagyon ritkán lehet hallani. Szelíd, kopasz, félénk ember ő, a feje búbja csillog, tarkóját sörtés fekete hajcsomó borítja. Hajlamos a béketűrésre és az elhízásra. Ahogy ott áll az ajtajában, szürke bolti ruhájában, fekete vászonba bújtatott kabátujjaival, s nézi a felhőket, vagy ahogy a sötét üzlethelyiségében nagy lapos vonalzóját szorongatva nyirbálja, szabdalja a birkabőröket a pult mögött, egy csendes, visszahúzódo,

igénytelen ember benyomását kelti. Lentről, a konyha felől mintha valami nyugtalan szellem jajdulna föl a kriptájában, ilyenkor gyakran fölhallatszik a már említett hang zsörtölődése, pörlekedése; s olykor-olykor megtörténik, ha az éles hang a szokásosnál is magasabbra csap, hogy Snagsby úr tesz rá egy megjegyzést a tanoncai előtt:

- No, az asszonykám most jól megadja Gusztinak, alighanem!

Ez a Gusztinév egy dologházból kikerült keszeg fiatal cselédlánynak volt az egyetlen tulajdona, nem számítva az évi ötven shillingjét és a jelentéktelen ruhaneműjét tartalmazó pici kis ládáját (akit sokak szerint állítólag Augusta-nak kereszteltek el egykor), s akire gyakran „rájöttek a rohamai”, pedig serdülőkorában egy Tootingban lakó emberbarát, fajtájának egyik szeretetreméltó jótévője vette magához, és vállalta a kosztolását, vagyis fejlődésének a legelőnyösebb körülmények között kellett végbemennie - úgyhogy ezeket a „rohamait” az egyházközség vezetősége nem is tudta mire magyarázni.

Gusztin, aki huszonhárom vagy huszonnégy éves lehet, de kerek tíz esztendővel fest öregebbnek, ezek miatt a megmagyarázhatatlan rohamai miatt olcsón elszegődött; s annyira retteg, hogy visszakerül védőszentjének a karmai közé, hogy soha meg nem áll kezében a munka, kivéve amikor úgy találják rá, fejét egy csöbörbe nyomva, vagy a vízvezetékbe vagy a rézüstbe vagy a levesestálba vagy akármibe, ami éppen ott van a közelben a rohama pillanatában.

A papírkereskedőék lakása Gusztin szemében a jólét tündöklő temploma. Az emeleti kis fogadószobát, mely mindig olyan, mintha a hajfűrtjei, mondhatnánk, éppen papirosba lennének csavargatva, és a konyhai kötényt viselné, az egész keresztény világ legelőkelőbb helyiségének tartja. A kilátást Cook's Courtra az egyik oldalról (nem is említve egy bandzsítást a Cursitor utca felé), a másik oldalról pedig Coavinses előljárósági hivatalának hátsó udvarára, páratlan szépségű látképnek tekinti. A kifüggesztett olajfestmények, melyeken Snagsby úr néz éppen a feleségére, vagy Snagsbyné asszony néz éppen az urára, előtte Raffaello vagy Tiziano remekművei. Gusztin valamennyire mégiscsak kárpótolva van a sok nélkülözésért.

Snagsby úr mindent rábíz Snagsbynéra, ami nem tartozik szorosan az üzletvezetés rejtelmek közé. Az asszony kezeli a pénzt, ő vitatkozik az adószedő emberekkel, ő határozza meg vasárnaponként az ájtatosság helyét és idejét, engedélyezi Snagsby úr szórakozásait. A szóbeszéd, mely örökké ott csapdos a Cook's Court körül denevérszárnyaival, s ki-besurran mindenkinek az ablakán, azt tartja, hogy Snagsbyné féltékeny, és kikérdegeti az urát, s hogy Snagsby urat sokszor kiüldözik még a házából is, de ha lenne neki csak annyi bátorsága is, mint egy egérnek, nem tűrné. Ám lehet, hogy ez a kósza mendemonda csak onnét ered, hogy Snagsby úr a maga módján meglehetősen ábrándozó, elmélkedő, költői természetű ember; szeret sétálgatni Staple Innben nyár idején, szereti nézni, milyen falusiasak ott a verebek meg a falombok; szeret a Rolls Yardon ödöngeni vasárnap délután s elemlegetni (ha jókedvében van), hogy sok régi időt látott ez a hely, s hogy ma is találna az ember egy-két kőkoporsót a kápolna alatt, a fejét teszi rá, ha ázni kezdene egy kicsit. Szívesen elringatja a képzeletét is, eltűnődve a Rolls sok-sok néhai Lordkancellárján, alkancellárján, ügyészén, akik valaha éltek; s olyan tűzsgyökeres vidéki levegőt tud teremteni magának, ha elmeséli a két tanoncának, miként *mesélték* neki, hogy a Holborn kellős közepén valaha egy „kristálytiszt” patak folyt keresztül, amikor a Sorompó utca végében még csakugyan ott állt a sorompó, mindjárt a mező szélén - olyan falusi levegőt tud teremteni magának, hogy aztán nem is kívánczik soha a falura.

A nap lehanyatlóban van, s már meggyújtották a gázlángokat, de a fényük még nem érvényesül eléggé, mert még nem sötétedett be teljesen. Snagsby úr a boltja ajtajában áll, és a felhőket bámulja; egy elkésett varjú útját követi a tekintetével nyugat felé, Cook's Court alkonyodó egén. A varjú egyenesen átszeli a Chancery Lane-t, a Lincoln's Inn-i parkot, s elszáll Lincoln's Inn Fields felé.

Ott lakik Mr. Tulkinghorn egy nagy házban, mely azelőtt magánpalota volt. Most felosztották lakásokra, s egykori nagyságának feldarabolt romjaiban ügyvédek rendezkedtek be, mint kukacok a dióban. Megmaradtak azonban az épület tágas lépcsőházai, folyosói, előszobái, sőt a mennyezeti falfestményei is, melyeken római sisakos, tógás Jelképes Alak terpeszkedik az oszlopok, karzatok, virágok, felhők és nagy lábú gyerekek között, s megfájdítja az ember nyakát - mert úgy látszik, többé-kevésbé ez a célja minden jelképnek. Itt lakik Mr. Tulkinghorn, a tündöklő nevekkel felcédulázott dobozai között. Osztriga, a régi jó fiskálisok fajtájából, akit senki sem tud felnyitni.

Akárcsak ő, olyan a lakása is ebben az esti szürkületben. Elhanyagolt, divatjamúlt, figyelemre sem méltó, mert megengedheti magának. Súlyos, széles hátú, régimódi, mahagóniból készült és lószőrrel tömött székek, nehezen mozgathatók, ósdi, póklábú, poros posztóhuzatú asztalok veszik körül Mr. Tulkinghornt. Kopott, vastag török szőnyeg borítja a padlót, s tágas szobáját az ódivatú ezüst gyertyatartó gyertyái nagyon gyengén világítják meg. Könyveinek hátán a címek aranyozása belemosódott már a kötésbe; minden le van zárva, ami csak lezárható, kulcs viszont sehol sem látható. Kevés iromány hever szétszórva. Valami írás fekszik előtte, de nem azzal foglalkozik. Némán és lassú mozdulatokkal próbálja kirakosgatni a tintatartója kerek fedelével és két pecsétviasz maradék darabkájával azt a határozatlan dolgot, ami éppen a fejében motoszkál. Most a tintatartófedél van a közepén, most a vörös pecsétviaszcsomk, most meg a fekete. Nem, nem! Nem jól van. Mr. Tulkinghorn kénytelen összeszedni az egészet és előlről kezdeni.

Ez itt, a mennyezet freskója alatt, melynek távlatban megrövidített jelképes figurája haragosan néz le a betolakodóra, mintha rá akarná vetni magát, ez itt Mr. Tulkinghorn lakása és egyszersmind az irodája is. Nem tart személyzetet, csak egy meglett korú férfit, aki kint ül az előszobában magas íróállványa előtt, s nemigen van túlterhelve munkával. Mr. Tulkinghorn nem olyan, mint a közönséges ügyvédek. Neki nincs szüksége írkokokra, segédekre. Bizalmas ügyekkel van tele az ő nagy hordója. Ügyfeleinek csak ő kell, ő egymagában minden. Ha egy beadványt kell neki megfogalmazni, a Temple-beli ügyvédszakértők csinálják meg a számára, titokzatos utasításai szerint; ha le kell tisztázni valamit, a papírkereskedőnél tisztáztatja le. Az előszobában ülő meglett korú férfi alig tud többet a főrendek ügyeiről, mint akármelyik holborni utcaseprő.

A vörös spanyolviasz-töredék, a fekete, a tintatartó kupakja, a másik tintatartó, a kis porzó-skatulya. Így ni! Téged a közepre, téged jobbra, téged meg balra! Végére kell járni ennek a bizonytalanságnak, ennek a nyugtalanító határozatlanságnak, most vagy soha. - Nohát! Mr. Tulkinghorn feláll, megigazítja a szemüvegét, felteszi a kalapját, zsebre vágja az írást, kimegy, és odaszól a lyukas könyökű, meglett korú férfinak:

- Mindjárt jövök.

Mr. Tulkinghorn keresztülvág, ahogy a varjú tette - ha nem is olyan egyenesen, de majdnem - a Cook's Court, a Cursitor utca felé.

Délután öt és hat között jár az idő, s a Cook's Courtban a langyos tea jótékony illata terjeng. Ott szállong Snagsbyék ajtaja körül is. Korai a napirend erre felé; fél kettőkor van az ebéd, fél tízkor a vacsora. Guszti vigyáz a boltra, mert a tanoncok is lent teáznak a konyhában Snagsby

úrral és Snagsbyné asszonnyal; ennél fogva a varrónő két lánya a szemközti ház két második emeleti ablakában, akik a két tükör előtt fésülgetik fodros hajukat, nem hívják fel magukra a két tanonc figyelmét, ahogy titokban képzelik, csupán Guszti hasznavehetetlen csodálatát váltják ki.

- Itthon a gazdája? - kérdi Mr. Tulkinghorn.

Itthon van, és Guszti mindjárt szól neki. Snagsby úr megjelenik - zsírosan, izzadva, teagőzősen, tele szájjal. Lenyeli a falat vajas kenyerét.

- Jaj istenem, Sir! - mondja. - Tulkinghorn úr!

- Csak egy szóra, Snagsby.

- Parancsoljon, Sir! Ó istenem, Sir, hát miért nem küldte át értem az emberét? Parancsoljon befáradni a hátsó helyiségbe, Sir. Snagsbynek egy pillanat alatt felderült a képe.

Az erősen pergamenszagú, elkülönített szoba raktár, áruház és másolóiroda egyszerre. Mr. Tulkinghorn körül néz, aztán leül az íróasztal melletti székre.

- A Jarndyce-ügy, Snagsby.

- Igenis, Sir. - Snagsby úr felcsavarja a gázt, és egyet-kettőt köhint a tenyerébe, szerényen számítva egy kis haszonra. Snagsby úr félénk ember, s hozzá van szokva, hogy a köhintésének mindenféle változatával fejezze ki magát anélkül, hogy beszélnie kellene.

- Maguk másoltak le nekem néhány nyilatkozatot ebben az ügyben nemrégiben.

- Igenis, Sir, mi.

- Az egyik - folytatja Mr. Tulkinghorn (zárkózott, fel nem nyitható osztriga, a régi fiskálisok fajtájából!) szórakozottan keresgélve a rossz zsebében - sajátságos kézírást találtam, ami eléggé tetszik nekem. Erre jártam éppen, s mivel azt hittem, nálam van, benéztem, hogy megkérdezzem magától, kinek az írása, de úgy látszik, nincs nálam. Na mindegy, majd egyszer máskor... Ó! Mégis itt van! Szóval, gondoltam, megkérdezem, ki másolta ezt.

- Hogy ezt ki másolta, Sir? - feleli Snagsby úr, s átveszi az írást, leteszi az íróasztalára kisimítva, bal kezének egyetlen jellegzetes papírkereskedői sodorintásával és csavarintásával különválogatva az összes lapot. - Ezt kiadtuk másolásra, Sir. Egy pillanat alatt megmondhatom önnek, Sir, hogy ezt ki másolta, ha megnézem a könyvelésemet.

Snagsby úr előszedi üzleti könyvét a pénzszekrényből, megint nekidurálja magát, hogy lenyelje a vajas kenyér utolsó falatját, ami úgy látszik, megakadt a torkán, fél szemével a lemásolt nyilatkozat felé pislog, és jobb kezének mutatóját lassan vezeti végig a könyv egyik oldalán.

- Jewby... Packer... Jarndyce...

- Jarndyce! Ez az, Sir - mondja Snagsby úr. - Úgy van, hát persze! Emlékezhettem volna rá. Ezt kiadtuk, Sir, egy másolónak, aki itt lakik mindjárt szemközt, a túlsó oldalon.

Mr. Tulkinghorn már meglátta a bejegyzést, előbb ráakadt, mint a papírkereskedő, s el is olvasta, mialatt a mutatóját lassan közeledett felülről.

- Mi a neve? Nemo? - kérdi Mr. Tulkinghorn.

- Nemo, Sir. Itt van. Negyvenkét év. Átvette szerdán este nyolckor; visszahozta csütörtök reggel fél tízkor.

- Nemo! - ismétli Mr. Tulkinghorn. - Nemo latinul annyit tesz, hogy: senki.

- Hát angolul mégiscsak jelent valakit, Sir, azt hiszem - jegyzi meg Snagsby úr, bocsánatkérő köhintéssel. - Egy embernek a neve. Itt van, tetszik látni! Negyvenkét év. Átvette szerdán este nyolc órakor, visszahozta csütörtök reggel fél tízkor.

Snagsby úr fél szemmel észreveszi, hogy a boltajtóban megjelenik Snagsbyné feje, aki bekandikál, hogy az ura vajon mi a csudának hagyta ott a teáját. Mr. Tulkinghorn kinéz a kis ablakon a Coavinses hátsó udvarára, az előljárósági épület világos ablakai felé. Coavinses kávéháza is ide nyílik, s a redőnyeinek résein átderengő ködös lámpafényben egy-két úriember árnyéka mozog. Snagsby úr a válla fölött hátrapillant apró feleségére, és mentegetődző szájmozdulatokkal ezt igyekszik értésére adni: „Tulking-horn... gaz-dag... be-fo-lyá-sos em-ber!”

- Már azelőtt is dolgoztatott ezzel az emberrel? - kérdi Mr. Tulkinghorn.

- Jaj, de még mennyit, Sir! Az ön számára is.

- Fontosabb dolgok jártak az eszemben, s nem figyeltem, mit is mondott, hol lakik?

- A túlsó oldalon, Sir.

- Meg tudja mutatni nekem ezt a helyet, ha majd hazamegyek?

- A legnagyobb örömmel, Sir!

Snagsby úr lehúzza a könyökvédőit, leveti a szürke kabátját, felveszi a feketét, leakasztja a kalapját a fogasról. Snagsbyné meghajtja fejét az ügyvéd felé, aztán beül a kasszába, s onnét les utánuk a redőny résein át; majd csendesen beoson a hátsó irodába, és a még mindig nyitva heverő könyvben a bejegyzéseket kezdi nézegetni. Kétségkívül nagyon kíváncsi.

Közben egészen besötétedett, a gázlámpák teljes fénnel izzanak. Bele-beleütközve a napi leveleikkel a postára siető írnokokba, a vacsorára hazafelé igyekvő ügyészekbe, ügyvédekbe, az alperesek és felperesek, vádlottak, vádlók és peres felek mindenféle fajtájába, az ügyvéd és a papírkereskedő egy zsibárusüzlet elé ér, egy rongy- és palackkereskedés elé, amely ezenfelül általános áruháza egyéb megvetett árucikkeknek is, a Lincoln's Inn falának homályában és tövében.

- Itt lakik, Sir - mondja a papírkereskedő.

- Itt lakik, igen? - szól az ügyvéd közönyösen, figyelmetlenül. - Köszönöm.

- Nem tetszik bemenni?

- Nem, köszönöm, nem; Lincoln's Inn Fieldsbe kell most mennem. Jó éjszakát. Köszönöm!

Snagsby úr megemeli a kalapját, és visszamegy kis feleségéhez meg a teájához.

Mr. Tulkinghorn azonban nem megy a Lincoln's Inn Fieldsbe. Megy egy kis darabot, aztán megfordul, visszajön, és egyenesen benyit Mr. Krook boltjába. Jó sötét van odabent, egy pislákoló gyertya vagy ilyesmi ég csak az ablakokban, s a bolt aljában egy öregember meg egy macska ül a tűz mellett. Az öreg feláll s előrejön, kezében egy másik elüszkösödött kanócú gyertyát tartva.

- Itthon van, kérem, a lakója?

- A férfi vagy a nő, Sir? - kérdi Mr. Krook.

- Férfi. Aki iratokat másol.

Mr. Krook szemügyre veszi közelről a látogatóját. Ismeri látásból. Hallott valamit a főúri hírnevéről is.

- Látni szeretné, Sir?

- Igen.

- Hát magam is ritkán látom - mondja Mr. Krook elfintorodva. - Hívjam le? Ámbár nem hinném, hogy lejön, Sir!

- Hát akkor felmegyek hozzá én - mondja Mr. Tulkinghorn.

- Második emelet, Sir. Tessék a gyertya. Erre, fölfelé!

Mr. Tulkinghorn biccent egyet, és továbbindul. Felér a második emeleti sötét ajtó elé. Bekopog, nem kap választ, benyit, s ahogy benyit, véletlenül kioltja vele a gyertyáját.

A szobának olyan rossz a levegője, hogy amúgy is kioltotta volna a gyertyát, ha már előbb el nem alszik. Szűk kis helyiség, s egészen fekete a koromtól, zsírtól, piszoktól. A tűzhely rozsdás rostélya be van horpadva, s még parázslik benne egy-két vörös széndarab. A sarokban, a kandalló mellett egy deszkaasztal áll meg egy törött írópolc. A másik sarokban a két szék közül az egyikben egy szakadt, ócska útizsák szolgál ruhásszekrény helyett, nincs is szükség nagyobbra, hiszen ez is horpadtan csuklik össze, mint a kiéhezett ember arca. Független nem takarja el az esti sötétséget, de a kifakult ablaktáblák be vannak téve, s a beléjük fűrt két nagy lyukon bebámulhat az éhhalál - az ágyon fekvő férfi kaszás kísértete.

Mert az ügyvéd, aki még szinte a küszöbön megtorpan tétozva, a tűzhellyel szemközt, egy alacsony fekvőhelyen egy férfi alakját pillantja meg. Ingujjban és nadrágosan fekszik ott, mezítláb. A gyertyája annyira lecsöpögött, hogy a lekonyult bele egész hosszában megduplázódott, s besüppedt a viasztorony szemfedő mögé, de még ég, s kísérteties fényében a fekvő férfi sárgának látszik. A haja kócos, és össze van zilálva a barkójával és a szakállával - a szakáll is rendetlen, elhanyagolt s nagyra nőtt, mint a szemét meg a homály körülötte. Az undorító és szennyes levegőben nem könnyű megállapítani, hogy a sok közül melyik fajta bűz bántja legjobban az ember orrát; az ügyvéd azonban az émelyítő és kábító szagokon és az áporodott dohányfüstön keresztül is érezni kezdi szájában az ópium keserű, üres, kellemetlen ízét.

- Hé, barátom, halló! - kiáltja, s az ajtóhoz veri a vas gyertyatartót.

Azt gondolja, hogy felébresztette a barátját. A férfi kissé elfordulva fekszik, de biztos, hogy a szeme nyitva van.

- Halló, barátom! - kiabál megint az ügyvéd. - Hé! Halló!

Ahogy ott áll határozatlanul a sötét szobában, valaki megérinti a ráncos kezét, s az ügyvéd megriad és felkiált: „Mi az?”

- Én vagyok - szólal meg a házbeli öregember, a fülébe szuszogva. - Nem bírja felébreszteni?

- Nem bírom.

- Mit csinált a gyertyájával?

- Kialudt. Itt van.

Krook átveszi, odamegy a tűzhöz, a pirosuló parázs fölé hajol, és ott próbálja meggyújtani. A kihunyó hamu azonban nem ad lángot s igyekezete kárba vész. Olyasmit motyog, miután eredménytelenül odaszólt a lakójához, hogy lemegy, és hoz egy égő gyertyát az üzletből. Az öreg eltűnik, Mr. Tulkinghornnak pedig hirtelen valami oka támad, hogy ne idebent a szobában várja meg a visszatérését, hanem kint a lépcsőházban.

A várva várt világosság csakhamar megjelenik a falon, ahogy Krook lassan lépeget fölfelé, zöld szemű macskájával a nyomában.

- Mindig ilyen mélyen szokott aludni? - kérdi az ügyvéd halkán.

- Hihi! Nem tudom - rázza Krook a fejét, felvont szemöldökkel. - Jóformán semmit sem tudok a szokásairól, kivéve azt az egyet, hogy nagyon magába zárkózottan él.

Így suttognak, aztán egyszerre lépnek be a szobába. Ahogy a fény megjelenik, az ablaktábla nagy szemei elhomályosulnak, lehunyódnak. De nem hunyódik le az ágyon fekvő férfi szeme.

- Irgalmas Isten! - kiált fel Mr. Tulkinghorn. - Meghalt!

Krook olyan hirtelen engedi el a súlyos kezét, melyet felemelt, hogy a kar lecsúszik az ágyról.

Egy percig egymásra merednek.

- Hívjon orvost, Sir! Kiáltson föl Miss Flite-ért az emeletre! Méreg van az ágya mellett! Kiáltson fel Flite-nak, legyen szíves - szól Krook, csontos ujjait szétterpesztve a test fölött, mint denevérszárnyakat.

Mr. Tulkinghorn kiszalad, és kiabálni kezd:

- Miss Flite! Miss Flite! Jöjjön hamar! Merre van?

Krook követi a tekintetével, s mialatt az ügyvéd kiabál, alkalmat nyílik odalopakodni az ócska útizsákhoz, aztán visszalopakodni megint.

- Szaladjon, Flite, szaladjon! A legközelebbi doktorért! Szaladjon! - Így beszél Mr. Krook egy bolond kis öregasszonyhoz, lakónőjéhez; az asszony megjelenik, majd eltűnik egyetlen pillantás alatt, aztán hamarosan visszatér egy ingerült doktor társaságában, akit a vacsorája mellől keltett fel, s akinek vastag a felső ajka a burnótozástól, és lapos skót tájszólással beszél.

- Ej! A jóisten áldja meg magukat - mondja a doktor, egy percnyi vizsgálódás után felnézve rájuk. - Iszen ez úgy meg van halva, mint egy múmia!

Mr. Tulkinghorn (az ócska útizsák mellett állva) az iránt érdeklődik, hogy mennyi ideje halt meg.

- Mennyi ideje, Sir? - kérdi a tudós úriember. - Hát lehet már vagy három órája is, hogy elpatkolt.

- Három órája szerintem is - jegyzi meg egy fekete fiatalember az ágy túlsó oldalán.

- Tán maga is szakmabeli, Sir? - kérdezi az első.

A fekete fiatalember igent mond.

- Hát akkor én már megyek is - mondja a másik doktor -, mert nem kellek itt semmire! - S ezzel a megjegyzéssel véget is vet kurta látogatásának, és siet vissza befejezni a vacsoráját.

A fiatal fekete orvos ide-oda emelgeti a gyertyát a másoló arca fölött, és alaposan megvizsgálja a halottat, aki nevének megválasztását igazolta azzal, hogy csakugyan senkivé vált.

- Látásból nagyon jól ismerem ezt az embert - mondja. - Ópiumot szokott venni tőlem vagy másfél esztendő óta. Rokona neki valaki itt a jelenlevők közül? - néz végig a másik hármon.

- Én a lakásadója voltam - feleli Krook mogorván, átvéve a gyertyát az orvos feléje nyújtott kezéből. - Egyszer azt mondta nekem, én vagyok a legközelebbi hozzátartozója.

- Túl nagy adag ópium okozta a halálát - mondja az orvos -, ehhez nem fér kétség. Tele van a szoba a szagával. Ebben még maradt annyi - mondja, s elveszi Mr. Krooktól az ócska teáskannát -, hogy elég lenne tíz ember meggyilkolásához.

- Gondolja, hogy szándékosan tette? - kérdi Krook.

- Hogy többet vett be?

- Igen? - Krook szinte csámcsog a szörnyű érdeklődéstől.

- Azt nem tudom. Nem tartanám valószínűnek, mert nagy adagokhoz volt szokva. De nem lehet tudni. Nagyon szegény ember volt, ugye?

- Azt hiszem.

- Tartozik magának valami lakbérrel?

- Hathetivel - feleli Krook.

- Ezt már sose adja meg - mondja a fiatalember, folytatva a vizsgálatot. - Kétségtelen, hogy olyan halott, akár egy múmia; s a jelek szerint és az állapotából ítélve, azt kell mondanom, hogy szerencsés megszabadulás volt ez neki. De valaha jóvágású s talán jóképű fiatalember lehetett. - Az ágy szélén ülve beszél, nem részvétlenül, szembenézve a másik arccal, kezét a szív táján nyugtatva. - Emlékszem, egyszer az jutott az eszembe, hogy olyan a modora, akármilyen nyers is, mintha jobb napokat is látott volna. Tönkrement valamikor? - néz a többiekre megint.

- Ugyanígy megkérdezhetné tőlem - feleli Krook -, hogy milyenek voltak azok a hölgyek, akiknek a haját ott tartom a zsákjaimban, odalent. Annál többet, hogy másfél évig a lakóm volt, és hogy iratmásolásból élt vagy halt, ennél többet nem tudok róla.

Ezt a párbeszédet Mr. Tulkinghorn félrehúzódva hallgatja, az ócska útizsák mellett, hátratett kézzel. Higgadt, mozdulatlan arca éppen olyan kifejezéstelen, mint a viharvert ruhája. Az ember még csak azt sem mondhatná, hogy egyáltalán gondol valamire.

Snagsby úr, akit áthívtak, sietősen érkezik, szürke kabátjában, fekete könyökvédőivel.

- Istenkém, istenkém - mondja -, hát ennek kellett megtörténnie. Ó, édes istenem!

- Tudna-e valami felvilágosítást adni a házbelieknek erről a szerencsétlen emberről, Snagsby? - kérdi Mr. Tulkinghorn. - Tud-e valamit a rokonságáról, ismerőseiről, vagy hogy hová való volt, honnét jött, vagy akármit tud-e róla?

- Higgye el, Sir - mondja Snagsby úr, előrebecsátva egy általános elnézésért esedező köhintést -, hogy éppúgy fogalmam sincs róla, honnét jött, mint arról...

- Hogy hová ment, nem? - igyekszik őt kisegíteni az orvos.

- Vagy másfél évvel ezelőtt - folytatja Snagsby úr bátrabban - egy délelőtt, reggeli után bejött hozzánk, s az én kis asszonykám ott találta az üzletben. Megmutatta neki a kézírásmintáit, és elmondta, hogy másológymunkára lenne szüksége, mert... hogy ne sokat cifrázzam a szót... felkopik az álla. Az én kis asszonykám általában nem szokott idegeneket pártfogolni, különösen azokat nem, akik - hogy ne sokat cifrázzam a szót - koldulni jönnek. Valami azonban megragadta őt, talán a férfi borotválatlansága vagy az ápolatlan hajzata vagy mit tudom én, miféle női szempont, s elfogadta az írásmintáit s ezzel együtt a címét is. Az én kis asszonykám nem tudja jól megjegyezni a neveket - folytatja Snagsby úr, miután meglátolta a dolgot egy megfontolt köhögéssel a keze feje mögött -, és Nemót azonosnak vette Nimróddal. Ennek következtében az étkezéseknél attól fogva mindig ilyesfélét kezdett mondogatni

nekem: „Snagsby, még mindig nem találtál semmi munkát Nimród számára!”, vagy: „Snagsby, miért nem adod oda azt a Jarndyce-féle harmincnyolc ívet Nimródnak?”, meg ehhez hasonlót. Így jutott aztán fokozatosan egyre több alkalmi munkához minálunk, ennél többet pedig nem tudok mondani róla, legfeljebb még azt, hogy nagyon gyorsan dolgozott, s nem sajnálta az éjszakát nappallá tenni, és ha az ember odaadott neki mondjuk negyvenöt ívet szerda este, hát csütörtökön reggel már be is hozta készen.

- Talán jobb lenne, ha utánanézne - szól Mr. Tulkinghorn Krookhoz -, nincs-e valamilyen írása, amiből megtudhat valamit. Vizsgálat lesz majd, és magát is kikérdezik. Tud-e olvasni?

- Nem - feleli az öreg, hirtelen elvigyorodva -, nem tudok.

- Snagsby - mondja Mr. Tulkinghorn -, nézzen körül a szobájában helyette. Máskülönben még bajba kerül, nehézsége támad a hatóságokkal. Ha már itt vagyok, megvárom, csak iparkodjon, aztán tanúskodhatok mellette, ha egyáltalán szükség lesz rá, hogy minden rendjén volt.

- Itt van mindjárt egy öreg útizsák, Sir - szól Snagsby.

Ó, csakugyan, hát itt van! Úgy látszik, Mr. Tulkinghorn eddig észre sem vette, pedig ott állt mellette egész idő alatt, és más holmi nem is nagyon akad az egész szobában.

A rongy- és palackáros tartja a gyertyát, a törvényszéki papírkereskedő pedig végzi a kutatást. Az orvos a kandalló sarkának támaszkodik, miss Flite a küszöbön remeg és leskelődik. A régi iskolából való nagy tehetségű, régimódi fiskális, a térde alatt szalagokkal megkötött komor fekete bugyogójában, hosszú ujjú fekete kabátjában ugyanazon a helyen áll mozdulatlanul, ugyanabban a tartásban.

Az ócska útizsákból néhány értéktelen ruhadarab kerül elő, aztán egy csomó zálogcédula, egy ópiumszagú összegyűrt papiros, telefírkálva durva ákombákom feljegyzésekkel, néhány mocskos újságkitépés, valamennyi a Halálozás rovattal - és semmi egyéb. Megnézik a konyhaszekrényt és a tintával telefröcskölt íróasztal fiókját. Régi levelet vagy bármilyen irományt nem találnak egyikben sem. A fiatal orvos átkutatja a halott zsebeit. Semmi mást nem talál, mint egy bicskát és néhány félpennys pénzdarabot. Végül mégiscsak Snagsby úr tanácsát kell megfogadni, és el kell hívatni az egyházközség szolgáját.

A kis bolond lakónő el is megy az emberért, a többiek pedig kimennek a szobából.

- Jó éjszakát - mondja Mr. Tulkinghorn, s már megy is haza, jelképes falfestményei alá, elmélkedni.

Ezalatt a Court környékén már híre futott a dolognak. A lakók csoportokba verődnek, hogy megtárgyalják az esetet. Egy rendőr közben felsétált a szobába, aztán lesétált megint a kapuhoz, s ott megáll, mint a cövek, s csak alkalomadtán vet egy-egy leereszkedő pillantást a köréje gyűlt gyerekekre, de valahányszor rájuk néz, meghunyászkodva kezdenek hátrálni. Perkinsné asszony, aki néhány hét óta nincsen beszélő viszonyban Piperné asszonnyal, most felhasználja a kedvező alkalmat, hogy felújítsa baráti érintkezésüket. A sarki csaposlegény, aki maga is műkedvelői kiváltságokkal rendelkezik, mert hivatalból ismeri az életet, és időnként dolga akad részeg emberekkel, bizalmas beszélgetésbe elegyedik a rendőrrel. Az emberek átkiabálnak egymásnak az ablakokból, a kíváncsiak hajadonfőtt sietnek át a Chancery Lane-ből, hogy megtudják, mi történt. Az általános hangulat láthatólag az, hogy szerencse, hogy nem Mr. Krookot tették el láb alól, amibe belevegyül egy kis természetes csalódás, hogy csakugyan nem. Az izgalom kellős közepén megérkezik az egyházközségi szolga.

Az egyházfi, ámbár a környéken mindenki nevetséges intézménynek tartja az állását, ebben a pillanatban némi népszerűségnek örvend, csak azért az egyért, hogy látni fogja a holttestet. A rendőr ostoba civilnek tekinti csupán, az éjjeli bakterek barbár idejéből visszamaradt csökevénynek, de beengedi, mint olyasmit, amit el kell viselni, amíg a kormányzat el nem törli végképp. Telik-múlik az idő, az egyházfi újra megjelenik. Megtudják, hogy tanúkra van szüksége a holnap vizsgálatához, akik megadhatják a halottkémnek és bizottságnak a szükséges felvilágosításokat az elhunytáról. Mindjárt ki is kérdezzet tömérdek embert, de mégsem kap egyiküktől sem semmiféle felvilágosítást. Benyit számtalan boltba és lakásba, és faggatja a lakókat. Az emberek megunják a dolgot, és megfordul a hangulatuk. Így aztán erre a napra elülnek az izgalom hullámai, a közönyös rendőr pedig döngő léptekkel indul tovább a körútjára, összeütogetve időnként fehér kesztyűs tenyerét és meg-megállva az utcasarkokon, hogy körülnézzen alkalmilag valamilyen ügyben, ami lehet egy elveszett gyerek esete, de lehet gyilkosság is.

Az éjszaka palástja alatt a nehézfejű egyházfi ide-oda csapong a Chancery Lane-en idézéseivel, melyeken minden esküdt nevét rosszul írták, és csak az egyházfi nevében nincs helyesírási hiba, de ezt se lehet elolvasni, ámbár nem is kíváncsi rá senki. Miután széthordta az idézéseket, és figyelmeztette a tanúkat, az egyházfi visszamegy Mr. Krook házához, ahol egy kis találkozót beszélt meg néhány szegényházi emberrel; az emberek meg is érkeznek, felvezetik őket az emeletre, ahol leraknak valami új néznivalót az ablaktábla tágra meredt szemei számára, valamit, ami utolsó földi szállásként szolgál majd Senkinek - és mindenkinek.

S a koporsó egész éjszaka ott várakozik útra készen az ócska útizsák mellett; a magára hagyott alvó pedig, aki negyvenöt esztendeig taposta a föld porát, ott fekszik csendesen az ágyon, annyi nyomot sem hagyva maga után, mint egy talált csecsemő.

Másnap az egész kerület csupa elevenség - mintha vásár lenne, ahogy Perkinsné asszony mondja Piperné asszonynak nyájas beszélgetés közben, nagyobb barátságban, mint valaha. A halottkém és a bizottság az Arany Nap első emeleti termében tartja majd a vizsgálatot, ahol a Harmónia dalárda szokott összejönni hetenként kétszer, s ahol a karmesteri széket egy híres, szakmájában jól ismert úriember szokta betölteni, szemben a „kis Swills”-szel, az énekes humoristával, aki elvárja (a kirakatban olvasható hirdetmény szerint), hogy barátai nagy számmal fognak megjelenni, és támogatják a nagy tehetségű művészeket. Az Arany Napban nagy jövés-menés folyik egész délelőtt. Még a gyerekeknek is szükségük van erősítőre az általános izgalomban, úgyhogy egy süteményárus, aki a Court sarkán ütötte fel az üzletét erre az alkalomra, azt meséli, pillanatok alatt szétkapkodták a konyakos meggyeit. Az egyházfi pedig, aki ide-oda cselleng Mr. Krook boltja és az Arany Nap bejárata között, közben megmutatja a rábízott érdekes kincset néhány titoktartó léleknek, s viszonzásképpen elfogadja a felajánlott pohár söroket vagy hasonló kedveskedéseket.

A kitűzött időben megérkezik a halottkém, akire már várnak az esküdtek; kugligolyó hangja fogadja őt az Arany Nap kitűnő, kemény tekepályája felől. A halottkém többet jár kocsnába, mint bárki más emberfia. A fűrészpornak, sörnek, a dohányfüstnek és a pálinkának a szaga az ő hivatásában mindig együtt jár a halállal, a halál legszörnyűbb formájával is. Az egyházfi és a fogadós fölvezeti őt a Harmónia-összejövetelek termébe; lerakja a kalapját a zongorára, egy díszes széket húz magának az asztalfőhöz, az összetolt kisebb asztalokhoz, melyeket a poharak, lábasok helyén ott maradt ragacsos gyűrűk végtelen kacskaringói ékesítenek. Az esküdtek közül ahányan össze tudnak zsúfolódni az asztallánc körül, annyian leülnek. A többiek elhelyezkednek a köpöcsészek és a dudák között, vagy nekitámaszkodnak a zongorának. A

halottkém feje fölött egy vékony vaslánc lóg, a csengő húzója, ami a Nagytekinetű Bizottságnak azt a látszatot kölcsönzi, mintha éppen az akasztásukra várnának.

Álljanak elő az esküdtek, és tegyék le az esküt! Mialatt a szertartás folyik, némi feltűnést kelt egy széles gallérú, vizenyős tekintetű, rezes orrú kis pufók ember érkezése, aki szerényen megáll a zongora mellett, mintha ő is csak a közönséghez tartoznék, de elég otthonosan mozog a teremben. Suttogva adják tovább, hogy ő a „kis Swills”. Nem tartják kizártnak, hogy megfigyeli és utánozni fogja a halottkémét, s az esti Harmónia-összejövetelnek ez lesz a kiemelkedő száma.

- Nos, uraim - kezdi a halottkém.

- Csönd legyen ott, érti! - szól az egyházfi. Nem a halottkémnek, noha úgy hangzik.

- Nos, uraim - kezdi újra a halottkém -, önök egybegyültek itt, hogy vizsgálatot tartsanak egy bizonyos ember halála ügyében. Meg fogják hallgatni a tanúk vallomásait a halál körülményeire vonatkozóan, és ki fogják mondani az ítéletüket a... kuglizás folyik, egyházfi, szóljon nekik, hogy hagyják abba... a tanúvallomások és kizárólag a tanúvallomások alapján. Legelőször is meg kell szemlélni a holttestet.

- Helyet, helyet! - kiáltja az egyházfi.

Hosszú, rendetlen sorban kivonulnak, mint egy szétszéledő temetési menet, s megtartják a szemlét Mr. Krooknál a második emeleti hátsó szobában; aztán néhány esküdt nagy sietve és elég sápadtan visszaérkezik. Az egyházfi csupa igyekezet, hogy a két nem nagyon tiszta ingű úriember (akiknek a számára egy külön kis asztalt foglalt le a Harmónia-összejövetel termében, közel a halottkémhez) mindent láthasson, ami csak történik. Ugyanis ezek hírlapi tudósítást írnak a vizsgálatról, soronként fizetve, s az egyházfi sem áll fölötte az általános emberi gyarlóságnak, hanem azt reméli, hogy majd az újságban olvashatja, hogy mit mondott és mit tett „Mooney, a kerület ügybuzgó és kitűnő egyházfija”, sőt olyan becsvágyó, hogy a Mooney nevet már szinte a közismertség és népszerűség fényében látja csillogni, akár csak a hóhér nevét, a legutóbbi esetek alkalmával.

A „kis Swills” várja a halottkém és a bizottság visszaérkezését. Mr. Tulkinghorn ugyancsak várja. Mr. Tulkinghornt nagy megkülönböztetéssel fogadták, és a halottkém mellé ültették - e magas jogi méltóság és egy szenesláda meg egy tivoli játékasztal közé. A vizsgálat folytatódik. Az esküdtek megtudják, miként halt meg vizsgálatuk alanya, és többet nem is tudnak meg róla.

- Uraim, jelen van itt egy igen kiváló ügyvéd is - mondja a halottkém -, aki, amint értesültem, véletlenül a helyszínen tartózkodott, mikor a halálesetet felfedezték; azonban ő is csak azt tudná megismételni, amit az orvostól, a háztulajdonostól, lakónőjétől és a papírkereskedőtől már hallottunk, ennél fogva nem szükséges háborgatnunk őt. Van-e valaki a jelenlevők között, aki többet tud mondani?

Perkinsné előretaszigálja Pipernét. Piperné leteszi az esküt.

- Piper Anasztázia, kérem tisztelettel. Férjezett.

- Nohát, Mrs. Piper, mit tud nekünk mondani a dologról?

Jaj, Mrs. Pipernek tömérdek mondanivalója van, főként zárójelben és melleleg megjegyezve és anélkül, hogy pontot tenne közben, de nagyon keveset mond vele végül. Mrs. Piper a Cook's Courtban lakik (férje bútorasztalos), és a környéken már régóta köztudomású (úgy számíthatjuk, hogy két nappal Alexander James Piper kényszerkeresztelője előtt tudódott ki, aki most éppen tizennyolc hónapos és négy napos, mivel nem lehetett gondolni, hogy így

megmarad, annyira odavolt kérem ez a gyerek a kólikától), hogy a panaszos - Piperné ragaszkodik hozzá, hogy így nevezze az elhunytat - eladta magát az ördögnek. Úgy hiszi, azért beszélték ezt, mert hogy olyan borzasztó volt a kinézése a panaszosnak. Ő is sokszor találkozott a panaszossal, s véleménye szerint rémisztő volt a kinézése, nem is lett volna szabad megengedni, hogy csak úgy mászkáljon mindenfelé, mert sok gyerek nagyon félénk és ijedős (ha nem hiszik, kérem, tessék ideszólitani Mrs. Perkinst, aki majd igazságot tesz mellette). Gyakran látta, hogy a panaszt piszkálták és szekálták a gyerekek (mert a gyerek, az mindig csak gyerek marad, és nem várhatja tőlük az ember, kivált ha a játékos kedvükről van szó, hogy Matuzsálemek legyenek, mikor az ember maga se az). Ezért volt aztán az, hogy sokszor álmódott is a panaszosról, meg a rossz kinézése miatt is, olyanokat, hogy egy fejszét húzott elő a zsebéből, és levágta vele a Jancsika fejét (mert ez a gyerek nem ösmeri, kérem, a félelmet, mindig ott futkosott a sarkában, és kiabált utána). Mindamellett nem látta soha, hogy lett volna fejsze a panaszosnál, vagy bármiféle más fegyverzet. Csak azt látta, hogy mindig gyorsan odébbállt, ha utána futottak és utána kiáltoztak, mert úgy látszik, nem kedvelte a gyerekeket, és soha nem látta, hogy beszédbe elegyedett volna akár egy gyerekkel, akár egy felnőttel, soha semmikor (kivéve azt a fiút, aki ott a sarkon túl, lent a nagy útnál szokta söpörgetni az átjárót, az, ha itt lenne, megmondhatná, hogy sokszor látták őt beszélgetni vele).

- Nincs itt a fiú? - kérdi a halottkém.

- Nincs itt, kérem - mondja az egyházközségi szolga.

- Hát menjen, és kerítse elő! - mondja a halottkém.

Az ügybuzgó kitűnőség távolléte alatt a halottkém Mr. Tulkinghornnal társalog.

- Hohó! Itt van a fiú, urak!

Itt van, igen sárosan, igen rekedten, igen rongyosan.

- Nohát, fiú! - De álljunk meg egy pillanatra. Óvatosság. Előbb fel kell tenni néhány előzetes kérdést a fiúnak.

A neve Jo. Semmi egyéb, amiről tudomása lenne. Nem tudja, hogy minden embernek két neve van. Ijjesmirü még iletébe se hallott. Nem tudja, hogy Jo egy hosszabb névnek a lerövidítése. Szerinte elég hosszú ez *neki*. Szerinte nincsen ebben semmi hiba. Apja nincs, anyja nincs, ismerőse nincs. Iskolába sohasem járt. Lakása, otthona? Csak annyit tud, hogy a seprű az seprű, s hogy gonoszság hazudni. Már nem emlékszik rá, ki beszélt neki a seprűről vagy a hazugságról, de ezt a kettőt tudja. Azt nem tudná pontosan megmondani, mi történnék vele a halála után, ha itt most hazudna az urak előtt, de úgy gondolja, valami nagyon rossz dolog, büntetésül... ezért hát nem fog hazudni.

- Nem, uraim, ez nem megy! - mondja a halottkém, mélabúsan rázogatva a fejét.

- Nem gondolja, Sir, hogy meghallgathatnánk a vallomását? - kérdi egy figyelő esküdt.

- Szó sem lehet róla - mondja a halottkém. - Hallották a fiút. „Nem tudnám pontosan megmondani”... ez nem megy, kérem. *Ezt* nem fogadhatjuk el egy törvényszéki kihallgatáson, uraim. Rettenetes romlottság. Vigyék innen a fiút.

A fiút elviszik - a hallgatóság nagyfokú okulására, különösen a „kis Swills”, az énekes komikus okulására.

- Nohát. Van még más tanú? Nincs több tanú.

- Jól van, uraim! Erre az ismeretlen férfira rábizonyult, hogy másfél év óta nagy mennyiségű ópiummal élt, a halálát pedig túl nagy adag ópium okozta. Ha úgy gondolják, a tanúvallo-mások alapján arra a következtetésre lehet jutni, hogy öngyilkosságot követett el, akkor erre a következtetésre fognak jutni. Ha úgy gondolják, hogy véletlen baleset okozta a halálát, akkor ennek megfelelően hozzák meg az ítéletüket.

Az ítélet ennek megfelelő. Véletlen baleset. Kétségtelenül. Uraim, hazamehetnek! Jó napot!

Mialatt a halottkém a felsőkabátját gombolgatja, Mr. Tulkinghornnal együtt az egyik sarokban magánkihallgatást, rendeznek a visszavetett tanúval.

Az elvetemült teremtes csak annyit tud mondani, hogy a halott férfit (akit mindjárt felismert sárgás arcáról és fekete hajáról) néha csúfolták, és üldözték az utcán. Hogy azon a hideg téli estén, amikor a fiú ott didergett egy kapualjban, az átjárója közelében, a férfi visszafordult, és megnézte őt, aztán visszajött hozzá, kikérdezgette, és mikor megtudta, hogy a világon senkije sincs, azt mondta: „Nekem sincs. Senkim!”, és adott neki vacsorára és éjszakai szállásra való pénzt. Hogy attól fogva sokszor megszólította őt a férfi, és megkérdezte, rendesen aludt-e az éjjel, hogy fázik-e, éhes-e, meg hogy gondolt-e arra valaha, hogy jobb volna meghalni s hasonló furcsa dolgokat. Hogy amikor nem volt neki pénze, mindig azt mondta: „Ma én is olyan szegény vagyok, mint te, Jo”; de ha volt neki, akkor mindig nagyon szívesen (ahogy a fiú lelkesen hiszi) adott belőle.

- Nagyon jó volt hozzám - mondja a fiú, rongyos kabátujjával törülgetve a szemét. - Szeret-ném, ha hallaná, hogy ezt mondom neki, ahogy itt fekszik előttem kinyújtóztatva. Nagyon jó volt hozzám, nagyon jó!

Mikor lecsoszog a lépcsőn, Mr. Snagsby, aki már lesi őt, markába nyom egy két és fél shillingest.

- Ha bármikor meglátsz engem az utcádban az én kis asszonykámmal... akarom mondani, egy hölgygel - mondja Mr. Snagsby, szájára illesztett mutatóujjal -, ne ismerj meg!

Az esküdtek egy ideig még ott lézengenek az Arany Nap körül, beszélgetve. A továbbiakban öten-hatan beülnek az Arany Nap társalgójába, és pipafüstbe borítják a helyiséget; ketten elpályáznak Hampstead felé; négyen megbeszélik, hogy félárú jeggyel színházba mennek, s aztán osztrigával fogják betetőzni az estét. A „kis Swills”-t sorra meghívják egy-egy pohár sörre. Megkérdezik tőle, hogy mit tart az eseményekről, mire úgy vélekedik (főerőssége a csibésznyelvészet lévén), hogy „neki nem kóser az egész balhé”. Az Arany Nap tulajdonosa, látván, hogy a „kis Swills” milyen népszerűségnek örvend, melegen ajánlgatni kezdi az esküdt uraknak, valamint a nagyközönségnek, hozzáfűzve, hogy a „sánszónok” terén nincs párja, s hogy ennek a fiúnak a színpadi jelmezeivel meg lehetne rakni egy társzekeret.

Így olvad bele lassan-lassan az Arany Nap a fekete estébe, aztán megint kiválik belőle éles gázlángjaival. Elérkezik a Harmónia-összejövetel ideje, a szakmájában nagy híré úriember elfoglalja a karmesteri széket, a kis Swills (vöröslő) orra előtt; barátai nagy számban keresik fel őket, és támogatják a kiváló tehetségeket. Az est fénypontja, amikor a kis Swills így szól: „Uraim, ha megengedik, megpróbálok most előadni önöknek egy kis jelenetet, melyet a valóságos életből lestem el itt a mai napon.” Nagy taps és biztatás fogadja a bejelentését, kimegy a teremből mint Swills, és visszajön mint halottkém (a világért sem lehetne megismerni); előadja a vizsgálatot, a refrén után kis pihenőkkel, amiket a kíséző zongora futamai töltenek ki - „Meg a kelfeljancsija (a halottkémé), kicsi-csacsika, meg a fácsiga, az ám!”

Aztán végre elnémulnak a zongorabillentyűk, a Harmónia kör barátai nagy számban keresik föl az ágyat. Csönd veszi körül a magános alvót utolsó földi fekvőhelyén, csak az ablaktábla éhes szemei merednek rá az éjszakának ezekben a nyugodalmas óráiban. Ha a jövőbe láthatott volna az az asszony, aki a világra hozta őt, ha láthatta volna így feküdni ezt az elhagyatott férfit az anya, akinek a mellén csimpaszkodott apró gyerekként, akinek felnézett a szerető arcába, akinek alig tudta átkarolni a nyakát kicsi kezével, micsoda képtelenségnek érezte volna ezt a látványt! S hol van most, ha ebben a kialudt szívben lobogott valamikor a láng, verőfényesebb napokban, egy asszonyért, egy szerelmes asszonyért, hol van most ez az asszony, mialatt a kihűlt test várja, hogy a föld alá tegyék?

Mr. Snagsbyékről azonban, a Cook's Courtban, nem lehet elmondani, hogy nyugodalmas éjszakájuk lenne. Guszti kiveri az álmat a szemükből, ahogy maga Snagsby úr is kénytelen megvallani - hogy ne sokat cifrázza a szót -, mert egyik rohamot kapja a másik után. Azért veszi így elő Gusztit a betegsége, mert lágyszívű, érzékeny, van benne valami fogékonyság, amiből képzelőerő is lehetett volna, ha nincs a jótevője, a védőangyala. De akármilyen legyen, elég az hozzá, hogy olyan rettenetes hatással volt rá az uzsonnánál Snagsby úr beszámolója a vizsgálatról, melyen részt vett, hogy vacsorakor berohant a konyhába, berepítve maga előtt egy eidami sajtot, s rájött a rohamra, mely szokatlanul hosszú ideig tartott, s alighogy magához tért belőle, máris egy másikba esett, aztán megint újabb roham fogta el, aztán még egy, még egy, egész sorozat, rövid kis megszakításokkal, melyeket arra használt föl, hogy könyörögve rimáncodjon Mrs. Snagsbynek, ne mondjon föl neki, ha majd egészen magához tér, s hogy mindnyájukat kérlelje, fektessék csak le őt a kőre, és menjenek aludni. Így aztán Snagsby úr, amikor végre meghallotta a Cursitor utcai kis tejcsarnok kakasának a virradat tárgyában kifejtett szokásos önzetlen örömujjongását, nagyot lélegzett, s ámbár roppant türelmes természetű ember, így szólt: „Már azt hittem, sose szólalsz meg!”

Hogy miféle kérdést vél elintézni ez az elragadtatott baromfi borzasztó erőlködésével, hogy minek kukorékol olyan nagyon (ámbár az emberek is szoktak így kukorékolni különféle ünneplő nagygyűléseken és diadalmas felvonulásokon) olyasmi öröme, ami úgysem lesz soha az övé, ezt bizzuk rá. Tény az, hogy a nap felkel, megvirrad, megjön a reggel, megjön a dél.

Ekkor az ügybuzgó és kitűnő egyházfi, aki csakugyan belekerült ezekkel a jelzőkkel a reggeli lapokba, megjelenik Mr. Krooknál a szegényházbeli embereivel, s elviszik szegény elköltözött felebarátunk testét egy házak közé beékelt ocsmány, fertőző temetőbe. Egy utálatos szemétdombra, melynek förtelmességétől még egy kutyahitű janicsár is visszariadna, s egy zulukaffer is visszaborzadna, ide hozzák, hogy keresztény módra eltemessék.

A házak között, melyek minden oldalról körülveszik, kivéve, ahol egy udvar áporodott kis alagútja enged bejárást a vasrácsos kapuhoz - itt földelik el szegény felebarátunkat vagy félméternyire a föld alá. Gyere, éjszaka, gyere, sötétség, mert nem borulhatsz elég gyorsan egy ilyen hely fölé, és nem maradhatsz elég sokáig, hogy eltakarjad! Gyertek, libegő lámpafények, a csúf házak ablakaiba. Gyulladj ki, gázláng, bánatos fényeddel, ott a vaskapu fölött, melyet a fertőzött levegő simára vont be boszorkánybalzsamjával!

Az éjszaka meghoz egy lomha járású alakot is, aki átcsoszog az alagút-udvaron, és megáll a vaskapu előtt. Megfogja a kaput a két kezével, és benéz a rácsok közt; így is marad egy darabig.

Aztán az öreg seprűvel, amit magával hozott, szépen felsöpri a köveket, kitakarítja az egész kapualjat. Nagyon ügyesen és rendesen csinálja, megint benéz egy ideig, aztán elmegy.

Jo, te volnál? No jól van, jól van! Ha visszavetett tanú vagy is, aki „nem tudja pontosan megmondani”, mi történik majd vele, ha hatalmasabb kezekbe kerül a halandókénál, nem vagy azért egészen kivette a külső sötétségre. Valami távoli fénysugár csillog cselekedeted elmotyogott magyarázata mögött:

- Nagyon jó volt hozzám, nagyon jó!

11. A család ügyvédje

Végre elállt az eső odalent Lincolnshire-ben, s Chesney Wold kezd magához térni. Mrs. Rouncewell feje tele van gazdasszonyi gondokkal, mert Sir Leicestert és miladyt várja haza Párizsból. A társasági hírszolgálat már kiszimatolta az örvendetes újságot, és tudósította róla az egész gyászba borult Angliát. Azt is megtudta, hogy megérkezésük után a beau monde élite-jének (a társasági hírszolgálat nagyon gyenge az anyanyelvében, de hatalmas erőre kap a franciában) fényes és válogatott körét fogják vendégül látni a család ősi, vendégszerető székhelyén, Lincolnshire-ben.

A fényes és válogatott társaság tiszteletére - meg Chesney Woldéra is úgy ráadásnak - kijavították a park hídjának beszakadt boltívét, s a folyó most, visszahúzódva eredeti medrébe és megint karcsú híddal a hátán, emeli a szép kilátást. A napfény hidegen és tisztán csillog a törékeny gallyak közt, és helyeslően nézi, hogy az éles szél miként hordja szét a faleveleket, és szárítgatja a tócsákat. Végigvilágít a parkon, az átvonuló felhők árnyékának nyomában, benéz az ablakokon, és olyan élénk csíkokat és foltokat mázol az ősök arcképeire, amilyenre a festők soha nem is gondoltak. Bebocsát egy ferde sugárnyalábot miladynek a nagy kandalló fölött függő festménye elé, s rézsút, mint a fattyúk címerében, lecsap a tűzhelyre, mintha szét akarná repeszteni.

Ugyanebben a hideg napsütésben és éles szélben indulnak el hazafelé utazókocsijukon milady és Sir Leicester (milady komornája és Sir Leicester inasa pedig odaadó hűséggel hátul a bakon). Szapora csilingeléssel és ostopattogatások között, a két nyergeletlen ló meg a két lakkcilinderes, lovászcsizmás és lengő sörényű, lobogó farkú kentaur hosszas ágaskodó mutatványai után kirobognak a Vendone téri Bristol-szálloda udvaráról, s a Rivoli utca napfényben-árnyékban játszó oszlopsora és a lefejezett király meg királyné balvégzetű palotájának kertje között elvágtatnak az Egyetértés tere és az Elíziumi mezők felé, aztán tovább, a Csillag árkádja alatt, kifelé Párizsból.

Az igazat megvallva, nem győznek elég sebesen vágtatni, mert Lady Dedlock öméltósága még itt is halálosan unta magát. Hangverseny, társaság, opera, színház, kocsikázás - milady számára nincs semmi új az elnyűtt ég alatt. A múlt vasárnap is, amikor a szegény ördögök mindig vígan vannak - bent a városban, gyerekeikkel játszadozva a palota kertjének nyírt fái és szobrai közt vagy széles sorokban sétálgatva egymás mellett az Elíziumi mezőkön, melyet még elíziumibbá tesznek ilyenkor a cirkuszi kutyák meg a falovak; néha-néha benézve a Miasszonyunk komor székesegyházába (de csak kevesen); vagy a városon kívül, körülfogva egész Párizst tánccal, szerelmeskedéssel, borozgatással, dohányfüsttel, temetőjárással, biliárdozással, kártyázással, dominózással, kuruzslással és még gyilkosabb, lelkes és lelketlen léhaságokkal - milady a múlt vasárnap is úgy kétségbe volt esve unalmában, úgy hatalmába kerítette a reménytelenség szörnyetege, hogy szinte gyűlölni tudta volna a szobalányát a jókedve miatt.

Nem lehet tehát elég gyorsan vágtatnia. El hát Párizsból, messzire, vissza a télies fák végtelen sorai és keresztútjai közé! Vissza se pillant, csak amikor már néhány mérföldnyire járnak tőle, s a Csillag diadalíve apró fehér foltként villog a napfényben, s a város csak egy kis kiemelkedő kupac a síkság fölött.

Sir Leicester önelégült hangulatban van. Miután elolvasta a leveleit, hátradől az ülésén a kocsi sarkában, és nagyjából átgondolja társadalmi fontosságát.

- Szokatlanul sok levelet kapott ma reggel? - szólal meg végre milady, hosszú szünet után. Belefáradt az olvasásba - majdnem kiolvasott egy oldalt a húszmérföldnyi utazás alatt.

- De nincs bennük semmi... semmi a világon.

- Mintha Mr. Tulkinghorn hosszú áradozásait láttam volna köztük, nem?

- Maga mindent észrevesz - mondja Sir Leicester csodálattal.

- Ó - sóhajt föl milady -, micsoda unalmas egy ember az!

- Üzent valamit... bocsásson meg, igazán - mondja Sir Leicester, a levelek közül kikeresve egyet és szétbontogatva -, üzent magának valamit. Éppen megálltunk lovat váltani, amikor az utóíratához értem az olvasásban, és ez kiverte a fejemből a dolgot. Ne haragudjék, kérem. Azt mondja... - Sir Leicester olyan sokáig bibelődik a szemüvegével, amíg előszedi, és az orrára illeszti, hogy milady kissé türelmetlen arcot vág. - Azt mondja: „Az úthasználati jog ügyében...” Bocsánat, de nem ez az. Azt mondja... Igen! Itt van ni! Azt mondja: „Kegyeskedjék átadni tiszteletteljes üdvözteimet miladynek, remélem, jót tett neki a levegőváltás. Ha lenne olyan kegyes megemlíteni előtte (amennyiben érdekli őt), hogy hazatérése után majd lesz valami közölnivalóm számára, arra az egyénre vonatkozólag, aki azt a kancelláriai jegyzőkönyvmásolatot készítette, mely olyan rendkívüli módon felkeltette öméltósága érdeklődését. Voltam nála.”

Milady előrehajolva ül, és kinéz a kocsi ablakán.

- Ennyi az üzenet - mondja Sir Leicester.

- Szeretnék egy kicsit sétálni - mondja milady, egyre csak kifelé nézve.

- Sétálni? - ismétli Sir Leicester meglepődve.

- Szeretnék egy kicsit sétálni - mondja milady tisztán és érthetően. - Állítsa meg, kérem, a kocsit.

Megállítják a kocsit; az odaadó hűségű inas leszáll a hátsó bakról, kinyitja az ajtót, és leereszti a felhágó-lépcsőt, engedelmeskedve milady türelmetlen kézmozdulatának. Milady olyan gyorsan lelép, és olyan gyorsan továbbindul, hogy Sir Leicester minden aggályos udvariassága ellenére nem képes karját nyújtani neki s melléje szegődni. Lemarad, s eltelik egy-két perc, mire utoléri. Milady mosolyog, nagyon szép, elfogadja a karját, sétál vele vagy négyszáz métert, aztán nagyon megunja, és visszaül a kocsiba, a helyére.

A zörgés-csörgés, paták dübörgése három napon át folyik. A szállodákban, ahol közben megszállnak, általános csodálatot vált ki mindig a roppant udvariasságuk egymás iránt. A tenger Sir Leicesterrel rendszerint rosszul bánik. Mindazonáltal a méltósága ezen is átlábal, miután megálltak pihenni egyet; aztán mennek tovább Chesney Woldba, Londonban csupán egy éjszakára szakítva félbe útjukat.

Mrs. Rouncewell várja őket, s mély térdhajtással fogadja Sir Leicester szokásos kézfogását.

- Hogy van, Mrs. Rouncewell? Örülök, hogy látom.

- Remélem, Sir Leicester, hogy jó egészségben van szerencsém üdvözölni?

- Pompás egészségben, Mrs. Rouncewell.

- Nagyszerű színben van, milady - mondja Mrs. Rouncewell, újabb térdhajtással.

Milady jelzi, anélkül hogy pazarlón banna a szavakkal, hogy olyan unalmasan jól van, amennyire csak lehet.

De ott áll nem messze, a gazdasszony háta mögött Rosa; s milady, aki nem vesztette el éles megfigyelőképességét, bármennyi minden mást szerzett is magának közben, megkérdezi:

- Ki ez a lány?

- Egy kis növendékem, milady... Rosa.

- Gyere ide, Rosa! - Lady Dedlock int neki, egyenesen érdeklődést mutatva iránta. - Ej, tudod-e, fiacskám, milyen szép vagy? - mondja, megérintve a lány vállát a két mutatóujjával.

Rosa roppantul szégyenkezik.

- Nem, milady, kérem szépen! - mondja, aztán felnéz, lenéz, azt se tudja, hová nézzen, de csak annál bájosabb.

- Hány éves vagy?

- Tizenkilenc, milady.

- Tizenkilenc - ismétli milady elgondolkozva. - Vigyázz, nehogy elkényeztessenek a hízelkedésekkel.

- Igenis, milady.

Milady megveregeti a lány gödrös arcocskáját finom kesztyűs ujjával, és továbbmegy a tölgyfa lépcső felé, ahol Sir Leicester várakozik rá, lovagi kísérete. Az egyik falitábláról egy régi Dedlock bámul le rájuk, teljes életnagyságában és butaságában, mint aki nem tudja, hogy ehhez mit szóljon, ami valószínűleg az állandó lelkiállapota volt Erzsébet királyné idejében.

Ezen az estén Rosa a házvezetőnő szobájában nem fogy ki Lady Dedlock magasztalásából. Milyen nyájas, milyen gyönyörű, milyen előkelő; olyan selymes a hangja, olyan szívszorogató az érintése, hogy Rosa még most is érzi! Mrs. Rouncewell mindezt helybenhagyja, némi személyes büszkeséggel, kivéve azt az egyet, hogy barátságos.

- Szinte kár - teszi hozzá Mrs. Rouncewell; csak „szinte”, mert a kegyeletsértéssel lenne hatásos olyasmit feltételezni az ilyen határozottan elrendezett dolgokról, mint a Dedlockok ügyei, hogy valami jobban is lehetne, mint ahogyan van -, szinte kár, hogy nincs miladynek gyereke. Ha lenne egy lánya, egy felnőtt kisasszonylánya, akivel törődnék, akkor, azt hiszem, sokkal nyájasabb lenne.

- Nem tette volna csak még gőgösebbé, nagymama? - szól közbe Watt, aki azóta otthon járt, és megint visszajött, mert olyan jó unoka.

- Csak és még, lelke - feleli a házvezetőnő méltóságteljesen -, az ilyen szavakat én nem használom, de még csak el sem tűröm, ha az én ladymet akarják lekicsinyelni vele.

- Bocsánatot kérek, nagymama. De hát ő gőgös, vagy nem?

- Ha az is, van rá oka. A Dedlock családnak mindig megvolt rá az oka.

- Hát akkor remélem - mondja Watt -, kihúztak néhány sort az imakönyvükben, a közönséges embereknek szóló részeket, a gőgről és a felfuvalkodottságról. Ne haragudjál, nagymama! Csak tréfálok!

- Sir Leicester és Lady Dedlock, fiacskám, nem alkalmasak tréfa tárgyára.

- Sir Leicester semmi esetre sem alkalmas - mondja Watt. De remélem, nagymama, ha meg is jött a család és a vendégek, nem lesz semmi akadálya, hogy egy-két napig még itt maradhassak a fogadóban, mint akármelyik más utasember?

- Dehogyan lesz, semmi a világon, gyereken.

- Örülök neki - mondja Watt -, mert ki sem tudom mondani, mennyire szeretném még jobban megismerni ezt a gyönyörű környéket.

Véletlenül Rosa-ra pillant, aki lesüti a szemét, és igazán nagyon szégyenli magát. A régi babona szerint azonban Rosa fülének csengeni kellene és nem pirulni; milady komornája ugyanis ebben a percben rettentő erélyesen emlegeti őt.

Milady komornája francia nő; harminckét éves, délvidéki, valahonnét Avignon és Marseilles környékéről való - a szeme nagy, a bőre barna, a haja fekete; s szép is lenne, ha nincs az a nyúlszája és arcának az a kellemetlen feszessége, amitől állkapcsa túl mohónak, koponyája túl nagynak látszik. Az egész lényében van valami meghatározhatatlan mohóság és vértelenség; a szeme csücskéből pedig fürkésző pillantásokat tud vetni anélkül, hogy meg kellene fordítania a fejét, amiről szívesen lemondana az ember, kivált amikor rosszkedvű, és kés van a keze ügyében. Akármilyen ízlésesek is a ruhái meg az apró csecsebecsői, ahogy jön-megy, az embernek az az érzése, hogy egy nagyon csinos, de nem tökéletesen megszégyesített nőtény farkas mászkál körülötte. Az állásával járó sokféle tudományán kívül olyan jól beszél angolul is, mintha született angol lenne; vagyis nem hiányzik a szókincse hozzá, hogy a szidalmak záporát szórja Rosa fejére, amiért a lány magára merete vonni milady figyelmét, s szórja is ebéd közben, olyan zord gúnnyal, hogy asztaltársa, az odaadó hűségű inas, szinte megkönnyebbül, amikor kanalazó szünet áll be az előadása közben.

C! Haha! Ő, Hortense, öt éve szolgálja már miladyt, és mindig betartották a távolságot egymás között, ezt a kis lotyót meg, ezt a fababát meg, alighogy beteszi a lábát, máris cirógatni kezdi milady, egyenesen cirógatni! Hahaha! „Tudod-e, fiacskám, hogy milyen szép vagy?” „Nem, milady.” Hát ebben igaza van neki! „És hány éves vagy, kicsikém!” „És vigyázz, nehogy elkényeztessenek a hízalgök, fiam!” Nagyon jó. Szép kis eset! Nagyon jó az egész.

Olyan jó és olyan szép kis eset, hogy ki nem megy mademoiselle Hortense fejéből, s még napok múlva is, még honfitársnői meg a többiek között is, akiket a vendégek hasonló szolgálati minőségben hoztak magukkal, elszótlanodik az étkezések alatt, hogy magában élvezze az esetet - élvezze a maga kedélyes módján, még feszesebbre vált képpel, vékonyra nyúlt, összeszorított szájjal.

A ház valamennyi tükre üzembe kerül most, hosszú semmittevés után. Most visszatükrözhetik a sok szép arcot, a sok kényeskedő mosolygást, a fiatal tekinteteket meg a nyolcadik iksz felé járó arcokat, melyek nem hajlandók vállalni az öregséget - az ábrázatok egész gyűjteményét, melyeknek tulajdonosai lejöttek Chesney Woldba, hogy egy-két januári hetet itt töltsenek. Napközben puskalövés és kiáltások csattognak az erdőn, lovasok, fogatok robognak ide-oda a park fasorai közt, cselédek, lógósok árasztják el a falut és a Dedlock-címer fogadót. Este pedig a nagy szalon hosszú ablaksora - ahol a hatalmas kandalló fölött milady arcképe csüng - messzebről nézve a fák közül olyan, mint egy fekete foglalatú gyémántos nyakék. Vasárnap a fagyos kis templomot szinte bemelegíti a sok fényes úri nép, s a Dedlock-kripták megszokott szagát elnyomják a finom illatszerek.

A ragyogó és válogatott társaság a műveltségnek, az észnek, a vitézségnek, a becsületnek, a szépségnek és az erénynek bőséges rakományát hozta magával. Itt van Lord Boodle, tekintélyes tagja a pártjának, hivatalviselt ember, aki vacsora után gondterhelten közli Sir Leicester Dedlockkal, hogy igazán nem tudja megérteni, hová megy ez a mai világ. William Buffy úr ömértósága, országgyűlési képviselő, valaki mással beszélgetve az asztalon keresztül, az ország végromlását - mert ez nem vitás, csak a módja körül térnek el a vélemények - Cuffynek tulajdonítja. Ezen a ponton ugyan és más kisebb jelentőségű kérdés körül vannak

véleményeltérések; de az teljesen nyilvánvaló az egész fényes és válogatott társaság előtt, hogy az országot senki más nem mentheti meg, mint Boodle és társai. Ezek a főszereplők, ők a színpad. Van ugyan valami nép is rajtuk kívül, kétségtelenül - egy nagy csomó statiszta, számon kívül maradt szereplő, akikhez szónoklatokat kell intézni alkalomadtán, s akik az éljenző kórust alkotják, mint a színpad deszkáin; de a született főszereplők, színházigazgatók, a vezérek és vezetők mindig a Boodle-k lesznek, meg a csatlósai, párthíveik, rokonaik, családtagjaik, titkársaik, ügyvédek és megbízottaik, és soha senki más meg nem jelenhet a rivaldafényben rajtuk kívül.

Chesney Wold mindenesetre tele van; annyira tele, hogy az úrnők rosszul elszállásolt szobalányai mélyen meg vannak sértődve, s a méltatlankodás tüzt semmi el nem olthatja keblükben. Egyetlen szobát hagytak csak üresen. Egy harmadrendű toronyszobácskát, amely egyszerűen, de kényelmesen van bebútorozva, s olyan a hangulata, mint egy régimódi irodának. Mr. Tulkinghorn szobája ez, s ide soha nem tesznek be senkit, mert ő akármikor megjöhet. De még nem jött meg. Az a szokása, hogy szép csöndben besétál a faluból a parkon keresztül, ha jó az idő; aztán megtelepszik a szobájában, mintha ki se mozdult volna onnét legutóbbi látogatása óta; szól valamelyik cselédnek, hogy jelentse Sir Leicesternek megérkezését, ha szükség lenne rá; majd tíz perccel a vacsora előtt megjelenik a könyvtárszoba ajtajában. Fent alszik a tornyában, egy panaszosan nyikorgó zászlórúddal a feje fölött; s az ablaka alatt széles párkány húzódik, ahol, ha idelent van, szép reggeleken gyakran feltűnik sétálgató fekete alakja, mint egy nagyobb fajtájú varjú.

Milady minden áldott nap benéz vacsora előtt a könyvtár homályába, de nem találja ott az ügyvédet. Milady minden áldott este keresi tekintetével az asztal végében álló üres széket, mely Mr. Tulkinghornt várná, ha éppen megérkezett volna; de nincs üres szék. Milady minden áldott este megkérdezi mellesleg a komornájától:

- Megjött Mr. Tulkinghorn?

De minden este így szól a felelet:

- Nem, milady, még nem jött meg.

Egy este, miközben a haját fésülgetik, milady mély gondolatokba merül ez után a válasz után, míg csak meg nem pillantja az előtte álló tükörben tulajdon tűnődő arcát meg egy kíváncsi fekete szempárt, amely őt figyeli.

- Legyen szíves - szólal meg ekkor milady, Hortense-hoz intézvén szavait -, legyen szíves, és a dolgával törődjék. Majd máskor nézegetheti a szépségét.

- Bocsánatot kérek! Milady szépségét néztem.

- Azt pedig egyáltalán nem szükséges néznie - mondja milady.

Egy délután végre, nem sokkal napnyugta előtt, amikor az élénk csoportok, melyek az elmúlt órákban ellepték a Kísértetek útját, már mind szétszéledtek, és Sir Leicester magára maradt miladyvel a teraszon, megérkezik Mr. Tulkinghorn. Szokott kimért lépteivel jön feléjük, soha nem gyorsítja, se nem lassítja a járását. Szokott kifejezéstelen álarcát viseli - ha ugyan álarc -, és családi titkokat hordoz magával testének minden porcikájában és ruhája valamennyi redőjében.

- Már vártuk magát - mondja Sir Leicester. Kegyes megjegyzés. Azt fejezi ki: „Mr. Tulkinghorn, mi akkor is számon tartjuk, hogy maga a világon van, ha nincs itt, hogy a jelenlétével felhívja erre a figyelmünket.”

Mr. Tulkinghorn felfogja mindezt, meghajtja magát, és kijelenti, hogy igazán le van kötelezve.

- Lejöttem volna már hamarabb - mondja -, ha nem vagyok annyira elfoglalva milord Boythorn ellen folyó pereivel.

- Az egy roppant fegyelmezetlen, helytelen gondolkodású ember - jegyzi meg Sir Leicester szigorúan. - A társadalomra nézve nagyon veszedelmes egyén. Alantas jellem.

- Makacs - mondja Mr. Tulkinghorn.

- Nem is lehet mást várni egy ilyen embertől - mondja Sir Leicester csökönyös arccal. - Egy cseppet sem lep meg, hogy ezt hallom róla.

- Most csak az a kérdés - folytatja az ügyvéd -, hogy hajlandó-e ön engedni valamiben.

- Nem, kérem - feleli Sir Leicester. - Semmiben. *Én* engedjek?

- Nem úgy értem, hogy valami fontos kérdésben. Azt természetesen tudom, hogy ilyesmiben ön nem adja fel az álláspontját. Hanem valami lényegtelen kérdésben.

- Mr. Tulkinghorn - válaszolja Sir Leicester -, köztem és Mr. Boythorn között nem lehet lényegtelen semmilyen kérdés. És ha továbbmegyek, és azt mondom, hogy alig vagyok képes megérteni, miként lehet lényegtelen kérdés, ha az *én* bármiféle jogomról van szó, akkor nem annyira az én személyemről beszélek, mint inkább a családom tekintélyéről, melyet kötelességem megőrizni.

Mr. Tulkinghorn megint meghajtja magát.

- Az utasítások szerint fogok eljárni - mondja. - Mr. Boythorn sok galibát fog nekünk okozni.

- Ez már az ilyen emberek jelleméhez tartozik - vág közbe Sir Leicester -, hogy galibát okozzanak. Ötven évvel ezelőtt talán becsukták volna az Old Bailey börtönébe, ha ugyan fel nem akasztották és fel nem négyeltek volna.

Sir Leicester szemlátomást megkönnyebbül, hogy kimondhatta ezt a főbenjáró ítéletet, mintha az már csak egy fokkal lenne megnyugtatóbb dolog, ha végre is hajthatná.

- No de ránk esteledik - mondja -, s milady meg talál hűlni. Gyerünk be, édesem.

Megindulnak a hall ajtaja felé, s Lady Dedlock csak most szólítja meg először Mr. Tulkinghornt.

- Üzent nekem valamit arról az emberről, akinek véletlenül érdeklődtem a kézírása iránt. Nagyon jellemző magára, hogy nem felejtette el az esetet. Nekem egészen kiment a fejemből. A maga üzenete juttatta megint az eszembe. El nem tudom képzelni, hogy mire emlékeztethet engem egy ilyen kézírás, de valamire biztosan emlékeztetett.

- Valamire? - kérdi Mr. Tulkinghorn.

- Ó, igen! - feleli milady könnyedén. - Azt hiszem, kellett, hogy valamire emlékeztessen. S maga csakugyan vette magának a fáradságot, és kikutatta, hogy ki írta ezt az izét... micsodát is?... Jegyzőkönyvet?

- Igen.

- Különös.

Belépnek a homályos földszinti kis ebédlőbe, mely két, mélyen falba vágott ablakból kapja a nappali világítást. Már leszállt az alkony. A tűz fénye élénken játszik a faburkolatú falakon, sápadtan az ablaküvegen, s a lángok hideg tükörképein át kilátni a még hidegebb, szélben borzongó tájra és a lopakodó szürke ködbe - a ködön kívül nem is jár odakint más utas, csak a kósza fellegek.

Milady elhelyezkedik a kandalló sarkánál egy kényelmes karosszékből, Sir Leicester pedig egy másik nagy karosszékbe ül le vele szemben. Az ügyvéd állva marad a tűz előtt, kinyújtott karral, kezével árnyékot tartva az arca elé. A karja alatt miladyt nézi.

- Igen - mondja -, érdeklődtem az ember után, és meg is találtam. S ami a legfurcsább, úgy találtam...

- Hogy nincs benne semmi rendkívüli, alighanem - szól közbe Lady Dedlock bágyadtan.

- Holtan találtam.

- Jaj, istenem! - kiált fel Sir Leicester tiltakozóan s nem annyira ettől a tényről döbbenve meg, mint attól a tényről, hogy ezt a tényt előttük kimondták.

- Útbaigazítottak, és elmentem a szállására... nyomorúságos koldustanya... és halva találtam.

- Bocsásson meg, Mr. Tulkinghorn - vág közbe Sir Leicester. - De azt hiszem, minél kevesebbet emlegeti...

- Kérem, Sir Leicester, hadd hallgassam végig a történetet - mondja milady. - Éppen ilyen alkonyathoz való történet. Jaj de borzasztó! Holtan?

Mr. Tulkinghorn újabb fejbólintással erősíti meg a szavait.

- Hogy vajon - mondja - a saját keze által...

- Becsületemre mondom! - kiált fel Sir Leicester. - Ez már igazán!

- Hadd hallgassam meg a történetet! - szól milady.

- Ahogy parancsolja, édesem. De kénytelen vagyok kijelenteni...

- Dehogy kénytelen! Folytassa, Mr. Tulkinghorn.

Sir Leicester lovagiasan meghátrál, jóllehet még mindig azt érzi, hogy ilyen botrányos szörnyűségekkel előhozakodni úriemberek előtt, ez már igazán... igazán...

- Azt akartam éppen mondani - kezdi újra az ügyvéd rendíthetetlen nyugalommal -, hogy azt nem áll módomban közölni, vajon a saját kezével vetett-e véget az életének, vagy sem. Azonban mégis ki kell javítanom magamat, mert kétségtelenül saját keze által halt meg, ámbár azt már sohasem lehet biztosan megtudni, vajon saját elhatározásából-e vagy véletlen szerencsétlenség folytán. A halottkém esküdtjei úgy döntöttek, hogy véletlenül mérgezte meg magát.

- És miféle ember volt - kérdi milady - ez a szerencsétlen?

- Nehéz lenne megmondani - feleli az ügyvéd, fejét csóválgatva. - Olyan nyomorban élt, és úgy elhanyagolta magát, hogy a cigányos külsejével, kócos fekete hajával és szakállával a lehető legközönségesebb fajta embernek tarthattam volna. Az orvosnak az volt a véleménye, hogy valaha különbek lehettek az életkörülményei is és a külseje is.

- Hogy hívták a nyomorultat?

- Úgy hívták, ahogyan ő elnevezte magát, igazi nevét azonban senki sem tudta.

- Még azok se, akik körülötte voltak?

- Senki sem volt körülötte. Halva találták. Voltaképpen én találtam rá.

- És semmi többet nem lehetett kideríteni róla?

- Semmi többet. Volt ott - mondja az ügyvéd eltűnődve - egy ócska útizsák, de... nem, semmi iratot nem találtak.

Lady Dedlock és Mr. Tulkinghorn anélkül, hogy szokásos viselkedésükön egyébként változtattak volna, a rövid kis párbeszéd alatt mindvégig keményen farkasszemet néztek - ami talán természetes is volt ilyen szokatlan ügy megtárgyalásánál. Sir Leicester a tüzet bámulta, a lépcsőházi Dedlock megszokott arckifejezésével.

- Csakugyan, csupa szörnyűség - mondja milady, kabátkája és prémjei után nyúlva -, egy percig azonban érdekli az embert. Legyen olyan kedves, Mr. Tulkinghorn, nyissa ki nekem az ajtót.

Mr. Tulkinghorn kinyitja nagy hódolattal, és tartja a kilincset, míg milady kimegy. Szorosan az ügyvéd mellett halad el, szokásos fáradt testtartásával és dölyfös szépségében. Az ebédnél megint találkoznak - másnap megint, aztán megint, sok egymás után következő napon. Lady Dedlock mindig ugyanaz a bágyatag istennő, imádóitól körülvéve s rettentő hajlamosan arra, hogy halálra unja magát, még a saját szentélyének trónusán is. Mr. Tulkinghorn mindig ugyanaz a szótlan páncélszekrénye a főnemesi titkoknak - annyira ide nem illő ezen a helyen, s mégis teljesen otthon érzi magát. Láthatólag olyan kevésbé vesznek egymásról tudomást, amennyire csak két közös fedél alá zárt ember képes erre. De hogy vajon nem figyelik-e csak annál jobban egymást, nem lesi-e egyik a másikat annál nagyobb bizalmatlansággal, valami nagy hátsó gondolatot gyanítva; hogy vajon nem állnak-e szakadatlanul készenlétben egymással szemben, hogy semmilyen szempontból soha meg ne lephesse őket a másik; s hogy vajon mit adnának érte, ha megtudhatnák, mennyit tud a másik - mindez egyelőre az ő szívük titka marad.

12. Eszter elbeszélése

Sokat tanácskoztunk, mi legyen Richardból, előbb Mr. Jarndyce nélkül, ahogyan kívánta, aztán később vele együtt; de hosszú idő eltelt, míg végre valami eredményre jutottunk. Richard kijelentette, hogy ő hajlandó bárminek nekifogni. Amikor Mr. Jarndyce megjegyezte, hogy nem tudja, nem túl öreg-e már ahhoz, hogy belépjen a tengerészethez, Richard azt mondta, már ő is gondolt erre, s talán csakugyan túl öreg. Amikor Mr. Jarndyce megkérdezte tőle, mit tart a katonaságról, Richard azt felelte, már ez is az eszébe jutott, és nem rossz gondolat. Amikor Mr. Jarndyce azt tanácsolta neki, hogy próbálja eldönteni magában, régi tengerre kívánczossága csak a szokásos gyerekes vonzódás volt-e vagy komoly hajlam, Richard azt válaszolta, hát ő igazán nagyon sokszor próbálta már eldönteni, de nem volt rá képes.

- Nem akarom azt állítani - mondta nekem Mr. Jarndyce -, hogy jellemének ez a határozatlansága kizárólag annak a töméntelen sok bizonytalanságnak és ostoba huzavonának köszönhető, amin születése óta keresztülment; de hogy a Kancellária, egyéb bűnei mellett, egy kicsit ezért is felelős, az nyilvánvaló. Sokkal idősebb és szilárdabb jellemű embert is megváltoztatott volna, ha ilyen állapotok veszik körül.

Mindezt igaznak éreztem; mégis nagy kárnak tartottam, hogy Richard nevelése nem ellensúlyozta ki ezeket a befolyásokat, s nem terelte helyes irányba a jellemét.

- Halvány fogalmam sincs róla - mondta Richard elmélázva -, hogy mi lenne számomra a legjobb. Csak az az egy biztos, hogy pap semmi esetre sem akarok lenni, máskülönben mindegy nekem.

- Nincs kedved Mr. Kenge pályájához? - vetette föl Mr. Jarndyce.

- Magam sem tudom, Sir! - felelte Richard. - Szeretek csónakázni. Az ügyvédjelöltek sokat utaznak vízen. Szép hivatás!

- Vagy orvosnak? - ajánlotta Mr. Jarndyce.

- Ez az, Sir! - kiáltott fel Richard.

Nem hiszem, hogy életében valaha is gondolt volna erre.

- Ez az, Sir! - ismételte Richard óriási lelkesedéssel. - Hát végre kitaláltuk. Dr. med. univ.!

Nevetéssel sem lehetett kiverni a fejéből, ámbár maga is jóízűen nevetett rajta. Választott, mondta, eldöntötte, mi legyen a foglalkozása; s minél többet gondolkozik rajta, mondta, annál világosabban érzi, hogy ez lesz a hivatása, betegeket gyógyítani; az ő szemében ez fölötte áll minden más pályának.

- Biz' isten! - kiáltotta Mr. Boythorn, aki óriási érdeklődéssel viseltetett a dolog iránt (amit ugyan fölösleges is mondanom, mert ő semmit sem vett közönyösen, semmit sem csinált lagymatagon). - Igazán örülök, hogy akad egy értelmes, lelkes, önzetlen fiatalember, aki erre a nemes mesterségre adja magát! Minél több értelmes lélek kerül közéjük, annál jobb az emberiségre nézve és annál rosszabb azokra a haszonleső hajcsárookra és aljas kuruzslókra nézve, akik abban lelik az örömüket, hogy ezt a jeles szakmát a világ kárára fordítsák.

Mivel Richard továbbra is csak azt mondogatta, hogy most már véglegesen döntött, és az ismételten meghosszabbított határidők is mind leteltek, melyeket Mr. Jarndyce javasolt, hogy jól meggondolhassa a dolgot; s mivel bennünket is, Adát meg engem változatlanul avval nyugtatott meg, hogy „rendben van minden”, célszerűnek látszott most már Mr. Kenge-t is

bevonni a tanácskozásba. Így aztán Mr. Kenge egy este eljött hozzánk vacsorára, hanyatt dőlt a székén, forgatni kezdte kezében a szemüvegét, s beszélt, beszélt kellemes hangján, szóval ugyanazt csinálta pontosan, amire kislánykoromból emlékeztem, mikor először találkoztam vele.

- Ó! - mondta Mr. Kenge. - Helyes. Jól van. Nagyon szép hivatás, Mr. Jarndyce... nagyon szép hivatás.

- A tanulmányok és a gyakorlóidő nagy szorgalmat kívánnak - mondta gyámapám, egy pillantást vetve Richard felé.

- Ó igen, kétségtelenül - mondta Mr. Kenge. - Nagy szorgalmat.

- De minthogy többé-kevésbé ugyanaz a helyzet minden olyan mesterségnél, amelyet érdemes kitanulni - mondta Mr. Jarndyce -, ez nem valami külön szempont, ami más választásnál ne jönne tekintetbe.

- Valóban - mondta Mr. Kenge. - És biztos vagyok benne, hogy Mr. Richard Carstone, aki olyan megérdemelten kitüntette magát a klasszikus tudománynak, ha szabad magam így kifejeznem: berkeiben, ahol az ifjúságát töltötte, jövődő hivatásának sokkal gyakorlatiasabb természetű mezején is alkalmazkodni fog, ha nem is a verstani szabályaihoz és módszeréhez, de a magas igényeihez ama nyelv költészetének, amely nyelven (hacsak nem tévedek) a költőről azt mondják, hogy születik és nem lesz.

- Meg lehetnek nyugodva - mondta Richard szokott könnyed hangján -, hogy nekilátok majd, és megteszem, ami tőlem telik.

- Nagyon helyes, Mr. Jarndyce - mondta Mr. Kenge nyájasan bólogatva a fejével. - Valóban, ha Richard úr biztosít bennünket arról, hogy neki fog látni, és megteszi, ami tőle telik - ezeket a szavakat újabb szelíd, jóakarató bólintásokkal kísérte -, akkor nincs más hátra, mint utánajárni, milyen úton-módon érhetné el legjobban a kitűzött célját, én ezt ajánlanám. Mármint, Richard úrnak először is be kell állnia egy kiváló orvos mellé... kiszemelte-e már valakit erre?

- Még senkit, ugye, Rick? - szólt gyámapám.

- Senkit, Sir - mondta Richard.

- Tehát senkit - szögezte le Mr. Kenge. - Mármint, ami a helyet illeti, van-e valami különös kívánsága e tekintetben?

- Nincs, nincs - mondta Richard.

- Tehát nincs - mondta Mr. Kenge megint.

- Szeretnék egy olyan helyet - mondta Richard -, ahol sokféle tapasztalatot, nagy gyakorlatot szerezhetek.

- Kétségtelenül, ez szükséges - felelte Mr. Kenge. - Azt hiszem, a dolgot könnyen nyélbe lehet majd ütni, Mr. Jarndyce. Csak találnunk kell, legelőször is, egy alkalmas és megfelelő orvost, akinek rendelője van; és mihelyt meg fogják tudni, hogy orvost keresünk, és hogy... nem is kell hozzátennem... képesek vagyunk megfizetni a költségeket, nem lesz más gondunk, mint kiválasztani egyet a sok jelentkező közül. Másodsorban pedig csak be kell tartanunk azokat a kis formaságokat, amelyeket szükségessé tesz az életkorunk és az a körülmény, hogy a törvényszék gyámsága alatt állunk. Érdekes véletlen - folytatta Mr. Kenge, mosolyában egy mélabús árnyalattal -, egyike azoknak a véletleneknek, amelyek a mi korlátolt képességeinket meghaladó magyarázatra szorulóknak, vagy talán nincs is rájuk magyarázat, hogy az egyik

unokafivérem az orvosi pályán működik. Lehet, hogy önök majd megfelelőnek találják, s lehet, hogy ő is elfogadja az ajánlatot. Az ő nevében éppoly kevésbé beszélhetek, mint az önök nevében, de *lehetséges!*

Minthogy evvel nyílt egy lehetőség, megegyeztek abban, hogy Mr. Kenge majd beszél az unokafivérével. Mr. Jarndyce már régebben megígérte nekünk, hogy néhány hétre felvisz bennünket Londonba, s így most másnap elhatároztuk, hogy összekötjük a mi utazásunkat Richard ügyeivel, s mindnyájan együtt megyünk.

Mr. Boythorn egy hét múlva búcsút vett tőlünk, mi pedig közel az Oxford utcához, egy csinos kis lakásban ütöttük fel a tanyánkat, egy kárpitosműhely fölött. London csodálatos volt nekünk, nem győztük bámulni, órákon át jártuk, és a néznivalók sehogy sem akartak kifogyni, mi magunk előbb kimerültünk. Elmentünk sorra a nagyobb színházakba is, megnéztünk minden darabot, amit érdemes volt megnézni, rendkívüli multságunkra. Ezt azért említem meg, mert a színházban kezdett megint kellemetlenkedni Mr. Guppy.

Az egyik este, ahogy ülünk a páholyban, Ada meg én elől, Richard pedig kedvenc helyén, Ada széke mögött, véletlenül letekintek az állóhelyek irányába, és meglátom Mr. Guppyt, amint lenyalt hajjal és búbánatos képpel felém bámul. Az egész előadás alatt azt éreztem, hogy egy pillanatra sem fordul a színészek felé, hanem folyvást csak engem néz, állandóan avval a mélységes elkeseredettséggel és feneketlen búbánattal, melyet gondosan kiszámítva öltött az arcára.

Az egész estére elrontotta evvel a multságomat, olyan feszélyező és olyan lehetetlenül nevetséges dolog volt. De ettől fogva akárhova mentünk színházba, mindig ott volt a földszinten Mr. Guppy, lenyalt, homlokába lógó frizurával, kihajtott gallérral és mélabús életuntsággal maga körül. Ha megérkezésünkkel nem láttam sehoh, és már reménykedni kezdtem, hogy nem is jön, és egy kis időre belefeledkeztem a darab élvezetébe, biztosra vehettem, hogy megint találkozni fogok epekedő pillantásával, amikor a legkevésbé számítok rá, s hogy ettől fogva le sem veszi majd rólam az előadás végéig.

Igazán ki sem tudom mondani, milyen kellemetlen volt ez nekem. Sokszor arra gondoltam, szólok Mr. Jarndyce-nak. Sokszor meg arra gondoltam, hogy elmondom Richardnak, de aztán visszariasztott, hogy valószínűleg kikezdene Mr. Guppyval, és kékre-zöldre verné. Mr. Guppy egész idő alatt olyan kitartó volt, hogy nemcsak minden színházban megjelent, ahová elmentünk, hanem előadás után a kifelé özönlő tömegben is ott sündörgött körülöttünk, sőt kétszer vagy háromszor láttam azt is, hogy a konflisunk mögött settenkedik, a kerítés szörnyű hegyes lécei között kínlódva. Ahogy hazaértünk, a házzal szemközt ütötte fel állását, egy oszlopnak dőlve. A kárpitosok, házigazdáink, a saroklakásban laktak, s minthogy a hálósobám ablaka éppen az oszlopra nézett, közelébe sem mertem lépni az ablakomnak odafönt, nehogy megint meglássam őt (ahogy egyszer már megláttam egy holdvilágos éjszakán) a cölöpnek támaszkodva.

Mialatt ezekkel a multságokkal töltöttük az időnket, melyekben Mr. Guppy ilyen sajátságos módon vett részt, nem feledkeztünk meg azokról a dolgokról sem, amelyek Londonba hoztak bennünket. Mr. Kenge unokafivérének, akit Mr. Bayham Badgernek hívtak, jólmenő orvosi rendelője volt Chelsea-ben, azonkívül bejárt egy nagy közkórházba is. Készséggel belement, hogy Richardot maga mellé vegye, s irányítsa a tanulmányait; s miután az látszott a legjobbnak, ha Richard odaköltözik hozzájuk tanulmányai idejére, s Mr. Badgernek tetszett a fiú, megcsinálták a szerződést, megkapták a Lordkancellár jóváhagyását, és minden el volt intézve.

Aznap, mikor Richard és Mr. Badger véglegesen megegyeztek az ügyben, Mr. Badgerék mindnyájunkat meghívtak vacsorára. „Családi körben elköltendő” vacsorára, ahogyan Mrs. Badger meghívása szólt, s nem is találtunk ott más hölgyet, csak magát Mrs. Badgert. A szalonjában fogadott bennünket, mely tele volt mindenféle holmival, amelyek azt jelezték, hogy festegetni is szokott, zongorázgatni is szokott, kézimunkázgatni is szokott, olvasgatni is szokott, verseket is szokott írogatni, és botanizálgatni is szokott. Ötven körül járt, ahogy néztem, fiatalos ruhákat viselt, és nagyon finom arcú volt.

Maga Mr. Bayham Badger, egy üde, rózsás képű, skatulyából kiszedett úriember néhány évvel úgy hiszem, fiatalabb volt Mrs. Bayham Badgernél. A feleségét rettentően imádta, azonban legfőképpen és elsősorban annál a különös oknál fogva (legalábbis nekünk különösnek tetszett), hogy az asszonynak már három férje volt. Alig foglaltuk el a helyünket, máris közölte Mr. Jarndyce-szal szinte diadalmasan:

- Nem is hinné, ugye, hogy én már a harmadik férje vagyok Mrs. Badgernek!

- Igazán? - mondta Mr. Jarndyce.

- A harmadik! - mondta Mr. Badger. - Ugye, miss Summerson, Mrs. Bayham Badger nem úgy néz ki, mint akinek már két ura volt előzőleg?

- Nem - mondtam -, igazán nem!

Észrevettem ezen az estén, ahogy már megfigyeltem néhány napja is, hogy Ada és Richard még jobban ragaszkodnak egymás társaságához, mint eddig, ami igazán magától értetődő volt, hiszen nemsokára el kell majd válniuk. Nem voltam hát nagyon meglepve, amikor hazaérve felmentünk Adával a szobánkba, és a lányt szótlanabbnak találtam, mint rendesen, de arra mégsem voltam egészen elkészülve, hogy a nyakamba boruljon, és az arcát elrejtve előlem azt kezdje suttozni:

- Drága Eszterkém, egy nagy titkot kell neked elmondanom! Óriási titok, édes kis gyönyörűm, annyi bizonyos!

- Hát mi az a titok, Ada?

- Ó, Eszter, sose találnád ki!

- Próbáljam meg kitalálni? - kérdeztem.

- Jaj, ne! Kérlek szépen, ne! - kiáltotta Ada, rettentően megijedve ettől a gondolattól.

- De hát vajon kiről lehet szó? - mondtam úgy csinálva, mintha törném a fejemet.

- Hát... hát... - suttopta Ada - unokabátyámról van szó, Richardról!

- Hát mi van vele, egyetlenem? - kérdeztem, megcsókolva a szőke haját, mert többet nem is láttam az arcából.

- Ó, Eszter, sose találnád ki!

Olyan kedves volt így a nyakamba csimpaszkodva, arcát dugdosva, s mivel tudtam azt is, hogy nem bánatában sír, hanem örömeiben, büszkeségében, boldog reménykedésében, nem akartam mindjárt kiségiteni a zavarából.

- Richard azt mondja... tudom, hogy rémes butaság, még olyan fiatalok vagyunk mind a ketten... de azt mondja - zokogta a fülembe -, hogy nagyon szerelmes belém, Eszter.

- Csakugyan, igazán? - mondtam. - Hát ilyet még életemben nem hallottam! Ó, édes bogárkám, hiszen én ezt már réges-régen megmondhattam volna neked!

Ada boldog meglepetéssel emelte fel pirosra vált arcát, aztán megint átkarolta a nyakamat, nevetett, sírt, elpirult, megint nevetett; öröm volt nézni!

- Ó, drágám - mondtam -, hát micsoda buta libának tartottál te engem! Richard jobban ki sem mutathatta, milyen szerelmes beléd, már isten tudja, mióta!

- Ó, ez még nem az egész, Eszter, drágám! - kiáltott Ada, s még jobban magához szorított, és az arcát megint a mellemre hajtotta.

- Nem? - kérdeztem. - Ez még nem minden?

- Nem, ez még nem minden! - mondta Ada, megrázva a fejét.

- Mi a csuda, csak nem akarod azt mondani!... - kezdtem tréfálkozva.

Ada azonban felnézett, és a könnyein keresztül mosolyogva közbekiáltott:

- De igen! Igen, tudod, hogy én is, tudod! - aztán felzokogva: - Én is őt, tiszta szívből! Én is, az egész szívemmel, Eszter!

Nevetve mondtam neki, hogy ezt is éppen olyan jól tudtam, mint az előbbi titkot. Leültünk a tűz mellé, és egy darabig (de nem sokáig) rám hárult a társalgás egyedül; aztán Ada hamarosan megnyugodott, és boldog volt.

- Gondolod, hogy John bácsi is tudja, édes jó Durden néni? - kérdezte.

- Hacsak John bácsi nem vak, virágszálam - mondtam -, akkor az az érzésem, hogy John bácsi ugyanúgy tisztában van mindennel, akárcsak mi.

- Beszelnünk kéne vele, mielőtt Richard elmegy - szólt Ada bátortalanul -, és azt szeretnénk, ha tanácsot adnál nekünk, és vele is beszélnél. Nem bánod, ha Richard is bejön, Durden néni? kérdezte.

- Ó! Hát Richard kint vár, drágám? - mondtam.

- Nem tudom egészen biztosan - felelte Ada szégyenlősen és gyerekes együgyűséggel, amivel akkor is lefegyverzett volna, ha nincs is már régen meghódítva a szívem -, de úgy hiszem, kint vár az ajtó előtt.

Persze hogy ott volt. Széket hoztak, leültek mellém kétfelől, s bizalommal fogtak közre. Egy darabig csak szertelenül csapongtak ide-oda, aztán lassan-lassan kezdtük sorra számba venni, hogy milyen fiatalok még, hogy előbb még el kell telnie egy-két évnek, mielőtt ebből a korai szerelemből lehetne valami, és hogy csak akkor vezethet boldogságra, ha valódi és tartós bennük. Richard kijelentette, hogy dolgozni fog Adáért a körmeszakadtáig, és Ada kijelentette, hogy dolgozni fog Richardért a körmeszakadtáig; s engem összevissza dédelgettek és becézgettek, és ott tárgyaltunk, tanácskoztunk a fél éjszakán át. Végül, mielőtt elváltunk volna, megígértem nekik, hogy másnap beszélek John bácsijukkal.

Másnap tehát reggeli után bementem gyámapámhoz a szobájába, mely a dörmögőt helyettesítette fent a városban, s elmondtam neki, hogy megbíztak valami közölnivalóval.

- Gyámapám - kezdtem -, emlékszik még arra az első szép esténkre aznap, hogy megérkeztünk Pusztaházára? Amikor Ada énekelt a sötét szobában?

Eszébe akartam juttatni azt a pillantását, ahogy akkor rám nézett. Úgy láttam, hacsak nem tévedek, hogy eszébe is jutott.

- Ugyanis... - szóltam némi habozással.

- Értem, drágám - mondta. - Csak nyugodtan.

- Ugyanis - mondtam - Ada és Richard egymásba szerettek, és meg is mondták egymásnak.

- Máris! - kiáltott fel gyámapám elképedve.

- Igen! - mondtam. - S hogy őszinte legyek, én eléggé el is voltam készülve erre.

- El? Mi a manó! - mondta.

Egy-két percig elgondolkozva ült a helyén, élénk arckifejezéssel; aztán megkért, hogy mondjam meg nekik, szeretne beszélni velük. Amikor bejöttek, Adát atyai mozdulattal karolta át fél karjával, és jókedvű, komoly hangon fordult Richardhoz:

- Rick - mondta Mr. Jarndyce -, örülök, hogy bizalommal vagytok irántam. Remélem, bizalommal is lesztek mindig. Amikor kiterveztem négyünknek ezt a kapcsolatát, amely úgy felvidította az életemet, természetesen gondoltam arra a távoli lehetőségre is, hogy majd egyszer úgy határoztok, te és ez a szép kis húgod itt (no ne féljen, Ada, ne féljen, drágám), hogy egymás oldalán járjátok végig az életeteket. Úgy gondoltam, s most is úgy gondolom, hogy ez sok szempontból helyeselhető. De én a távoli jövőre gondoltam, Rick, a távoli jövőre!

- Mi is a távoli jövőre gondolunk, Sir - felelte Richard.

- Nagy okosan! - mondta Mr. Jarndyce. - Nohát, hallgassatok ide, gyerekeim! Mondhatnám nektek azt, hogy még nem vagytok tisztában saját magatokkal, hogy még közbejöhet ezerféle dolog, ami eltérít benneteket egymástól. De nem akarom ezt mondani. Az efféle bölcsességet elég hamar megtanulja az ember. Fel szeretném tenni, hogy egy-két év múlva is ugyanúgy fogtok érezni egymás iránt, ahogyan ma éreztek. Csak annyit akarok még mondani, hogy ha mégis megváltoznátok, ha felnőttkorotokban nem lennétek már annyival többek egymás számára közönséges unokatestvéreknél, hát akkor se röstelljetez azért bizalommal lenni hozzám, mert abban sem lenne a világon semmi rendkívüli, semmi szörnyűség. Én csak a barátotok vagyok és távoli rokonotok. Semmiféle hatalmam nincs fölöttetek. De azt szeretném, és azt remélem, hogy mindig bizalommal lesztek irántam, hacsak el nem játszom a jogomat erre a bizalomra.

- Egészen biztos vagyok benne, Sir - felelte Richard -, hogy Ada nevében is beszélek, ha azt mondom, hogy igenis a legnagyobb hatalma van fölöttünk, amely a mi hálánkból, nagyrabecsülésünkből és szeretetünkből fakad, és napról napra erősödik.

- Édes John bácsi - mondta Ada, a vállára dőlve -, apám helye többé nem ürülhet meg újra. Ami szeretettel és engedelmességgel csak tartoztam neki, azt mind átruháztam magára.

- No jó, no jó! - mondta Mr. Jarndyce. - Hát gyerünk tovább. Rick, előtted áll a világ; és aszerint fogad majd, nagyon valószínű, ahogyan az első lépéseidet teszed. Csak a gondviselésben és a magad igyekezetében bízzál. Állhatatosnak lenni a szerelemben, az nagyon szép dolog; de nem jelent semmit, és nem is ér semmit, ha nem vagy állhatatos minden igyekezetedben is. Hiába rendelkez a múlt és a jelen nagy embereinek minden tehetségével, semmire se mérsz vele, ha nem veszed komolyan a dolgot, és neki nem gyürkösöl. Ha abban az elképzelésben élsz, hogy nekiiramodásokkal és elakadásokkal, kitartás nélkül és egy csapásra sikerült vagy sikerülni fog valaha is bárkinek igazi eredményt kicsikarni a szerencsétől, akár nagy dolgokban, akár kicsikben, hát akkor vagy erről a téveszméről kell lemondanod, vagy Adáról.

- Arról fogok lemondani, Sir - felelte Richard mosolyogva -, és a magam erejéből akarom elnyerni Ada kezét egyszer majd.

- Helyes! - mondta Mr. Jarndyce. - Ezt jól mondtad! Ada itt marad velem, idehaza marad. Szeresd őt, Rick, akkor is, amikor dolgozol, tanulsz, ugyanúgy mint ahogyan idehaza szereted, ha majd hazajössz megint látogatóba, és akkor nem lesz semmi baj. Máskülönben baj lesz, rosszul fog menni minden. Ezzel be is fejezem a prédikációm. Azt hiszem, a legokosabb az lesz, ha elmentek sétálni egyet Adával.

Ada gyöngéden megölelte őt, Richard melegen megrázta a kezét, aztán a két unokatestvér kiment a szobából. Az ajtó nyitva maradt, s utánuk néztünk, ahogy átmentek a szomszéd szobán, ahová besütött a nap. Richard lehajtott fejjel, Ada kezét a karjába fűzve, nagy komolysággal beszélt hozzá; a lány figyelmesen nézett a szemébe. Így lépdeltek át a napfényes szobán, fiatalon, szépen, tele reménységgel és ígéretekkel, könnyű léptekkel, ahogy talán a gondolataik éppen az eljövendő éveket röpülték át, csupa ragyogó verőfényes esztendőt festve elébük.

- Igazam van, Eszter? - fordult felém gyámapám, ahogy magunkra maradtunk. - Rick talán ezáltal fogja megszerezni azokat a tulajdonságokat, amelyek még hiányoznak belőle... amelyek hiányoznak belőle sok-sok jó tulajdonsága mellett is! - És szeretettel megsimogatta a fejem.

Meglátszott rajtam, hogy meghatódtam egy kicsit.

- Ej, ugyan! - mondta. - Hanem ügyelnünk kell arra is, hogy a mi kis anyókánk élete nemcsak abból áll ám, hogy mindig másoknak viselje a gondját.

- Gondját? Drága jó gyámapám, hiszen én vagyok talán a legboldogabb ember ezen a földön!

- Én is azt remélem - mondta. - De könnyen rájöhet valaki, amire Eszter soha... hogy az anyókat nagyobb becsben kell tartani a világon mindenkinél!

Elfelejtettem említeni annak idején, hogy a doktorék családi vacsoráján még valaki részt vett. Nem hölgy. Egy úr. Egy barna bőrű úr, fiatal orvos. Elég tartózkodóan viselkedett, de én nagyon okosnak és rokonszenvesnek találtam. Legalábbis amikor Ada megkérdezte tőlem, nem találom-e annak, azt mondtam, hogy igen.

13. Választékos viselkedés

Richard másnap este elbúcsúzott tőlünk, hogy megkezdje új életét. Adát a gondjaimra bízta. Én leszek majd Ada nyoszolyólánya az esküvőjükön, aztán magukkal visznek, én viszem majd a háztartásukat, boldoggá tesznek majd örökkön-örökké.

- Hát még ha majd gazdaggá tesz bennünket a per, Eszter! Ami megtörténhet, nem igaz? - mondta Richard, mindennek a tetejébe.

Ada arca egy pillanatra elborult.

- Ada drágám - nézett rá Richard -, hát miért ne?

- Jobb lenne, ha inkább most mindjárt kimondanák, hogy szegények vagyunk - mondta Ada.

- Hát azt nem tudom - felelte Richard -, de annyi bizonyos, hogy semmit sem fognak kimondani most mindjárt. Az isten tudja, hány esztendeje már, hogy nem mondtak ki semmit.

- Szentigaz - mondta Ada.

- Igen, csak hogy - erősködött Richard, inkább arra válaszolva, amit a lány tekintete fejezett ki, mint a szavaira - minél hosszabb ideje tart már, annál közelebb kell lennünk ahhoz, hogy így vagy úgy eldőljön egyszer. Ez csak ésszerű, nem?

- Te jobban értesz hozzá, Richard. Én csak attól félek, hogy szerencsétlenné tesz bennünket ez a per, ha mindent felteszünk rá.

- De hát, Adám, nem teszünk fel rá mindent! - kiáltotta Richard vidáman. - Okosabbak vagyunk annál, hogy bízunk benne. Csak annyit mondunk, hogy ha gazdaggá *tenne* bennünket, az ellen nem lenne semmi alkotmányjogi kifogásunk.

- Igen - mondta Ada -, mégis jobb lenne elfelejteni az egészet.

- Jó, hát jó! - kiáltotta Richard. - Hát akkor felejsük el az egészet. A feledés fátyolát borítjuk az egész ügyre. Durden néni is felölti helyeslő arckifejezését, és a dolog el van intézve!

- Durden néni helyeslő arckifejezését - szóltam, felnézve a ládából, amelybe a könyveit csomagoltam éppen - maga nem nagyon láthatta, amikor ezt mondta; de ő is ezt tartja, és az a véleménye, hogy okosabbat nem is tehetnének.

- A dolog le van hát zárva - mondta Richard, s azon nyomban elkezdett újabb légvárakat építeni, minden más alap nélkül, s annyit, hogy a kínai nagy falat körül lehetett volna rakni belőlük. Gondtalan jókedvben vált el tőlünk. Adával elkészültünk rá, hogy nagyon fog hiányozni nekünk, és megkezdtuk csendessé vált életünket.

Még Londonba érkezésünk elején látogatást tettünk Mrs. Jellybyéknél, de nem találtuk otthon. Másnap reggel gyámapámmal ültem az ablakban, Ada pedig buzgón írt - természetesen levelet Richardnak -, amikor Miss Jellybyt jelentették, és a lány belépett, másodmagával.

Társa Pipivel volt azonos, akin végrehajtott néhány kísérletet, hogy szalonképessé tegye, például szétkente a piszkot az arca szélére és a szeme csücskébe, szétkente a kezén is, a haját pedig jól megvizezte, aztán erélyesen bodrosra fésülte a kezével. Amit csak ráadtak a drága csemetére, az mind vagy túl nagy volt neki, vagy túl kicsi. Akkora sapkát viselt, mint egy püspöksüveg, és pólyás gyereknek való parányi kesztyűt, egyéb, egymással hadilábon álló ruhadarabjai közt. A csizmája jó lett volna egy kisebb termetű parasztembernek is; a sebhelyekkel térképyszerűen összevissza karcolt két lábszára viszont pucér volt, s a rendkívül

rövid kockás nadrágjának két szára két teljesen különböző mintájú vitézkötésben végződött. Kockás kabátján a hiányzó gombokat nyilván Mr. Jellyby kabátgombjaival pótolták, mert tiszta sárgaréz gombok voltak, és nagyon nagyok. Roppant különös fajtájú kézimunkázások díszítették a ruháját némely helyen, ahol nagy sietve megvarrták a szakadásait; ugyanennek a kéznek a munkáját ismertem föl Miss Jellyby ruháján. A lány megjelenése mégis összehasonlíthatatlanul jobb volt, mint annak idején, s nagyon meg is szépült.

Adával együtt melegen üdvözlöttük Miss Jellybyt, és bemutattuk Mr. Jarndyce-nak, akihez így szólt, miután leült:

- Mama tisztelteti, és elnézését kéri, de nem tudott jönni, mert a tervezetek levonatait kell átjavítania. Ötezer új körlevelet készül kibocsátani, s azt mondja, ez biztosan érdekelni fogja önt. Egyet el is hoztam belőlük. Mama tisztelete jeléül. - Elég mogorván odanyújtotta Mr. Jarndyce-nak.

Mi Pipivel voltunk elfoglalva, levettük a fejéről a papi fővegét, kérdeztük, emlékszik-e még ránk és így tovább. Pipi eleinte dugdosta a fejét a könyöke mögé, de aztán egy darab piskóta láttán megszeliődött, és hagyta, hogy felvegyem az ölembe, és nyugodtan megült ott majszolgatva. Aztán Mr. Jarndyce visszavonult az ideiglenes dörögőszobájába, és Miss Jellyby szokott hirtelenkedő modorában mesélni kezdett.

- Most is éppen olyan rémesen mennek nálunk a dolgok a Thavies Innben, mint mindig - mondta. - Nincs egy percnyi békességem. Az a sok beszéd Afrikáról! Akkor se lehetnék rosszabbul, ha valami hogyishívják-néger lennék, vagy valami hittérítő!

Csitítani próbáltam.

- Ó, kár a fáradságért, Miss Summerson - kiáltott fel Miss Jellyby. - De azért mindenesetre köszönöm a jóakarátát. Tudom én, hogy hogyan bánnak velem, hiába is beszél nekem. *Magának* is hiába beszélne az ember, ha magával bánnának így. Pipi, eredj, és játsszál indiánt a zongora alatt!

- Nem játszok! - mondta Pipi.

- Jól van, te háládatlan, szívtelen, haszontalan rossz kölyök mondta Miss Jellyby könnyekkel a szemében -, aztán csak várd, hogy még egyszer annyit bajlódjak az öltöztetéssel.

- De megyek, Caddy - kiáltotta Pipi, aki voltaképpen nagyon jó gyerek volt, s annyira bántotta őt nénye elkeseredése, hogy nyomban leugrott az ölemből, és ment.

- Nem való ilyen kicsiségen sírva fakadni - mentegetődzött szegény Miss Jellyby -, de egészen ki vagyok merülve. Hajnali kettőig címeztem ezeket az új körleveleket. Úgy gyűlölöm az egészet, hogy már ettől megfájdul a fejem, és a végén alig látok a szememtől. És nézzék meg ezt a szegény szerencsétlen gyereket! Láttak már ilyen madárijesztőt valaha életükben?

Pipinek szerencséire nem volt tudomása öltözetének ezekről a fogyatékoságairól, és nyugodtan üldögélt a szőnyegen, a zongora egyik lába mögül kikandikálva felénk, és a süteményt eszegette.

- Azért küldtem őt a szoba másik végébe - jegyezte meg Miss Jellyby közelebb húzva a székét mihozzánk -, mert nem akarom, hogy meghallja, miről beszélgetünk. Ezek az apróságok sokszor olyan szemfülesek! Azt kezdtem mondani, hogy azóta még sokkal rosszabbul mennek nálunk a dolgok. Papa hamarosan, előbb-utóbb csődbe kerül, s akkor mama meg lehet majd elégedve.

Mondtuk neki, hogy talán csak nem állnak olyan rosszul Mr. Jellyby ügyei, reméljük.

- Hiába itt minden reménység - rázta a fejét Miss Jellyby. - Éppen tegnap reggel mondta nekem papa (rettentően el van keseredve), hogy nem tudja megállítani a földindulást. Csudálnám is, ha meg tudná. Ha minden boltos azt küld nekünk, amit akar, és a cselédek azt csinálnak vele, ami nekik tetszik, és nekem nincs időm ellenőrizni a dolgokat, még ha tudnám is, hogyan csináljam, és ha mama nem törődik soha semmivel, hát szeretném tudni, hogyan állíthatná meg papa a földrengést. Kijelentem, hogy ha én papának lennék, megszöknék hazulról.

- Drágám - szóltam elmosolyodva -, a papája biztosan gondol a családjára is.

- Nohát, szép kis családja van neki, Miss Summerson - felelte Miss Jellyby. - Számlák, pizsok, pazarlás, láрма, rendetlenség és nyomor, ebből áll a családja. Olyan felfordulás van a házában a hét mindegyik napján, mintha szakadatlanul nagymosást tartanának... csak éppen semmi nincs kimosva soha!

Miss Jellyby toppantott egyet a lábával, és a szemét kezdte törölgetni.

- Úgy sajnálom papát - mondta -, és olyan mérges vagyok mamára, hogy ki sem tudom mondani! De nem is tűröm tovább, már elhatároztam. Nem leszek rabszolga egész életemben!

Be kell vallanom, hogy magam is megharagudtam kissé Mrs. Jellybyre, ahogy elnéztem ezt az elhanyagolt lányt, és hallgattam a szavait, jól tudva, mennyi keserű igazság van bennük.

- Ha nem lettünk volna akkor olyan bizalmasan folytatta Miss Jellyby -, amikor megszálltak nálunk, szégyelltem volna máma eljönni, mert tudom, hogy milyen nevetségesen festhetek maguk előtt. De így aztán mégis rászántam magam erre a látogatásra, kivált azért, mert nem nagyon hiszem, hogy megint találkozhatnánk, ha legközelebb bejönnek a városba.

Ezt olyan jelentőségteljesen mondta, hogy Adával összenéztünk, sejtve, hogy még jön valami.

- Nem, nem hiszem! - mondta Miss Jellyby a fejét rázva. - Egyáltalán nem valószínű! Tudom, hogy magukban megbízhatok. Biztos, hogy nem fognak elárulni. Menyasszony vagyok. Eljegyeztem magam.

- Az otthoniak tudta nélkül? - kérdeztem.

- De hát édes jó istenem - felelte ingerülten, de nem haragosan, mentegetve magát -, hogyan is lehetne másképp, Miss Summerson? Tudja, hogy milyen mama; szegény papát pedig nem akartam még szerencsétlenebbé tenni azzal, hogy elmondom neki.

- Aztán nem fogja-e majd még szerencsétlenebbé tenni azzal, hogy az ő tudomása és beleegyezése nélkül megy férjhez, kedvesem? - kérdeztem.

- Nem - mondta Miss Jellyby lecsöndesedve. - Remélem, hogy nem. Majd iparkodni fogok, hogy jókedvű legyen, és jól érezze magát, ha meglátogat. Pipi és a többiek pedig majd felváltva eljönnek hozzám mindig egy időre; legalább egy kicsit gondjukat viseli majd valaki.

Sok szeretet volt ebben a szegény Caddyben. Mialatt beszélt, egyre jobban meghatódott, s végül úgy elkezdett sírni, hogy Pipi, a zongora alatt a barlangjában, egészen felindult, és átfordult a hátára hangos jajveszékeléssel. Csak miután odahoztam, hogy csókolja meg a nénjét, és visszaültem az ölembe, és megmutattam neki, hogy nézze, hogy kacag Caddy (pusztán évégett nevetett), csak akkor tudtuk visszaállítani a lelki nyugalomát. Végül, minthogy a hangulata egyelőre még nem volt a megfelelő a zongorához, egy székre állítottuk, hogy nézzen ki az ablakon; Miss Jellyby pedig megfogta az egyik lába szárát, és folytatta a vallomását.

- A maguk látogatásával kezdődött - mondta.

Persze megkérdeztük, hogy hogyan.

- Éreztem, hogy milyen mafla vagyok - felelte -, és elhatároztam, hogy legalább ezen segítek mindenesetre, és megtanulok táncolni. Mondtam mamának, hogy szégyellem magamat magam előtt, és hogy meg kell tanulnom táncolni. Mama, ahogy szokta, olyan szemeket vetett rám, mintha a világon se lennék; én azonban feltettem magamban, hogy megtanulok táncolni, és el is mentem a Newman utcába Mr. Turveydrop Akadémiájára.

- És ott történt, drágám, hogy... - kezdtem.

- Igen, ott történt - mondta Caddy -, és most a menyasszonya vagyok Mr. Turveydropnak. Két Mr. Turveydrop van, az apa és a fia. Az én Mr. Turveydropom persze a fiú. Csak azt sajnálom, hogy nem neveltek jobban, hogy jobb felesége lehetnék neki, mert nagyon szeretem.

- Be kell vallanom - mondtam -, hogy mindez elszomorít.

- Nem tudom, miért kellene elszomorodnia - felelte kissé nyugtalanul -, de tény az, mindenesetre, hogy eljegyeztük egymást Mr. Turveydroppal, és ő is nagyon szeret engem. Ez még titok, az ő részéről is, mert az öreg Mr. Turveydropnak is része van az üzletben, és ha nagyon hirtelen mondanánk meg neki, szívszélhűdést kaphatna, vagy valami egyéb bajt. Az öreg Mr. Turveydrop igazán nagyon finom úriember... nagyon finom úriember.

- A felesége se tudja? - kérdezte Ada.

- Az öreg Mr. Turveydrop felesége, Clare kisasszony? - nézett rá Miss Jellyby tágra nyílt szemmel. - Nincs neki felesége. Özvegyember.

Aztán nagy habozással és dadogással elmondta Caddy, hogy még valamit szeretne közölni velünk, mert úgy érzi, hogy tudnunk kell róla, és reméli, hogy nem haragszunk majd érte. Azt, hogy folytatta az ismeretségét Miss Flite-tal, a bolond kis öreg nénivel; és hogy gyakran jár fel hozzá kora reggelenként, és nála találkozik a kedvesével egy-két percre a reggeli előtt - de igazán csak egy-két percre.

- Én máskor is szoktam menni - mondta Caddy -, de akkor Prince nem jön. Prince a fiatal Mr. Turveydrop keresztnéve. Bárcsak másképp hívnák, ez úgy hangzik, mint egy kutya neve; de hát persze nem ő keresztelte így magát. Az öreg Mr. Turveydrop adta neki a Price nevet, a régensherceg tiszteletére. Az öreg Mr. Turveydrop rajongott a régenshercegért, az illetudása miatt. Remélem, nem gondolnak majd rosszat rólam, hogy ezeket a kis találkákat rendeztem Miss Flite-nál, ahol először magukkal voltam, mert igazán szeretem a szegény teremtest, ettől teljesen függetlenül, s azt hiszem, ő is szeret engem. Ha láthatnák a fiatal Mr. Turveydropot, egészen biztosan jó véleménnyel lennének róla... vagy legalábbis abban biztos vagyok, hogy semmi rosszat nem gondolhatnának róla. Most éppen odamegyek, mert óráam lesz. Nem merem arra kérni, Miss Summerson, hogy jöjjön el maga is; de ha el tudna jönni - mondta Caddy őszinte komolysággal és remegve -, igazán boldoggá tenne vele, igazán boldoggá.

Véletlenül éppen erre a napra beszéltük meg gyámapámmal, hogy meglátogatjuk miss Flite-ot. Meséltünk neki az előző látogatásunkról, és érdekelte, amit mondtunk; de valami mindig közbejött, s mindeddig nem tudtunk elmenni a nénihez. Ennélfogva azt javasoltam, hogy mi hárman, ő, Pipi meg én, menjünk együtt a tánciskolába, utána pedig találkozzunk gyám-
apámmal és Adával Miss Flite-nál, akinek egyébként most hallottam először a nevét. Az is ki volt kötve, hogy Miss Jellyby és Pipi visszajönnék hozzánk vacsorára. Miután az egyezés utolsó feltételét mind a ketten boldogan elfogadták, kicsinosítottuk egy kissé Pipit, némi szappan, víz, gombostűk és hajkefe segítségével, aztán nekivágtunk, a közeli Newman utca felé irányítva utunkat.

Egy boltíves átjáró alatt találtunk rá a tánciskolára, egy jó piszkos, rozszant házban, melynek lépcsőházi ablakait mellszobrok díszítették. A házban ezenkívül még, mint a bejárat tábláin olvashattam, egy rajztanár, egy szénkereskedő és egy könyvnyomdász is lakott. A legnagyobb és a legjobban elhelyezett táblán az állt:

MR. TURVEYDROP AKADÉMIÁJA

A kapu ki volt tárva, a bejáratot pedig eltorlaszolta egy zongora, egy hárfa meg egy csomó egyéb hangszer, becsomagolva tokjaikba, útra készen és nagyon ledéren festve így fényes nappal. Miss Jellybytől megtudtam, hogy az Akadémia helyiségét tegnap estére kölcsönadták egy hangverseny számára.

Felmentünk a lépcsőn - nagyon szép ház lehetett valaha, amikor akadt valaki, akinek az volt a dolga, hogy kitakarítsa és rendben tartsa, és senkinek sem volt az a dolga, hogy telefüstölje egész nap -, és beléptünk Turveydrop úr nagytermébe, mely a mennyezet üvegtetején át kapta a világosságot. Nagy, kopár, kongó, istállószagú terem volt, a fal mentén nádfonatú padok álltak, a falat pedig, szabályos távolságnyira egymástól, festett lantok és kis metszett üveg gyertyatartók ágai díszítették. Egy csomó lány volt a teremben, tanítványok, tizenhárom-tizen négy esztendőes kisasszonyoktól fölfelé egészen huszonkét-huszonhárom évesekig; a tanárjukat kerestem köztük a tekintetemmél, amikor Caddy megcsípte a karomat, és elismételte a bemutatási szertartást:

- Summerson kisasszony... Turveydrop Prince úr...

Meghajoltam a kék szemű, lencsöke kis ember felé; fiatalos külseje volt, középen elválasztott haja csigába göndörödve vette körül a fejét. Bal hóna alatt egy pici hegedűt tartott (már ismertük az ilyet az iskolából), bal kezében pedig a pici vonóját.

- Nagyon örvendek, hogy megismerhetem Miss Jellyby barátnőjét - mondta mélyen meghajtván magát előttem. - Már félni kezdtem - tette hozzá félénk gyengédséggel -, miután elmúlt a megszokott idő, hogy Miss Jellyby ma el sem jön.

- Én tartóztattam fel, úgyhogy arra kell kérem, kizárólag engem hibáztasson, Sir - mondtam -, és ne haragudjék érte.

- Jaj, istenem! - mondta.

- És nagyon kérem - kérleltem -, ne engedje, hogy további késlekedést okozzak.

Ezzel a mentegetődéssel vissza is vonultam, és leültem Pipi mellé. Turveydrop Prince ezután belepengetett kis tánctanári hegedűjének húrjaiba, és a kisasszonyok felálltak a tánchoz. Ebben a pillanatban jelent meg egy mellékajtóban az öreg Mr. Turveydrop, illemtudó magatartásának teljes ragyogásában.

Hájas, festett arcú bácsi volt, hamis fogakkal, hamis pofaszakállal, parókával. Prémgallért viselt, kabátjának a melle ki volt tömve, s csak egy nagy érdemrend vagy egy széles kék szalag hiányzott róla, hogy tökéletessé tegye. Rettentő magas keménygallérjába (melytől még a szeme is kidülledt eredeti helyéből) úgy belesüppedt a tokája, sőt még a két füle is, hogy az embernek azt kellett hinnie, okvetlenül összecsukszana, ha leoldaná róla. Volt sétatálcája, volt monoklija, volt burnótszelencéje, voltak gyűrűi, voltak karkötői, volt mindene, de nem volt benne egy természetes vonás se; se a fiatalokhoz nem hasonlított, se az öregekhez, se a világon semmihez, csak az illem mintaképéhez.

- Apám! Látogatónk van. Miss Jellyby barátnője, Summerson kisasszony.

- Rendkívüli megtiszteltetés - mondta Mr. Turveydrop - Summerson kisasszony látogatása. - Ahogy meghajtotta magát előttem ebben a peckesre préselt állapotában, szinte látni véltem, hogy ráncot vet a szeme fehérje.

- Édesapám - súgta felém a fiú - híres ember. Mindenki bámulja őt. - Megható módon hitt az apjában.

- Folytassátok, Prince! Folytassátok - szólt Mr. Turveydrop, s odaállt háttal a kandallóhoz, kegyes jóindulattal rázogatva a kesztyűjét. - Folytassátok, fiam!

Erre a vezényszóra vagy ennek a kegyes engedélynek az alapján folytatni kezdték az órát. Turveydrop Prince hol a hegedűskéjén játszott, miközben táncolt, hol a zongorán játszott, csak úgy állva, hol pedig dűnnyögte, dúdolta a dallamot, azzal a kevés lélegzettel, amennyi megmaradt neki, mialatt a növendékeit helyreigazgatta; mindig lelkiismeretesen végigcsinálta a legelmaradottabbakkal a táncmozdulat minden lépését, a lépés minden mozzanatát, és soha egy pillanatra se volt megállása. Választékos apja viszont semmit sem csinált, csak állt a kandalló előtt, az illemtudás szobraként.

Az öreg Mr. Turveydrop (miután egész életében nem csinált egyebet, mint hogy illedelmesen viselkedett) feleségül vett egy jámbor, békétűrő kis tánctanárnőt, akinek tűrhetően ment az iskolája, aztán halálra dolgoztatta szegényt, vagy legalábbis elnézte, hogy halálra dolgozza magát, s így keresse meg a szükséges pénzt az ura előkelősködéséhez. Hogy a választékos viselkedését a legkiválóbb mintaképek előtt fitogtathassa, s hogy egyszersmind állandóan a szeme előtt legyenek ezek a legkiválóbb mintaképek, okvetlenül szükségesnek tartotta rendszeresen eljárni a divatos helyekre, ahol az előkelő semmittevők jöttek össze; fontos volt, hogy lássák őt Brightonban meg másutt, divatos fürdőhelyeken, a „főszezon”-ban; fontos volt, hogy tunyán lopja a napot a legeslegjobb ruhákban. Az odaadó kis tánctanárnő fáradt, vesződött, húzta az igát, és még ma is húzná, ha futotta volna az erejéből. Mert a történetnek az volt a veleje, hogy a férfi kíméletlenül mohó önzése ellenére a felesége (lenyűgözve a választékoságától) mindvégig hitt benne. A fiú örökölte anyja hitét, ebben a hitben is nőtt fel, és most, harmincéves korában napi tizenkét órát dolgozik az apjáért, és változatlanul hódolattal néz fel a régi, képzeletbeli szobor talapzatára.

A tekintetem ide-oda vándorolt a verejtékezve dolgozó fiatal Mr. Turveydrop és a csodaszépen viselkedő öreg Mr. Turveydrop között, amikor az utóbbi hozzám poroszkált, és beszélgetésbe elegyedett velem.

Azzal kezdte, hogy legelőször is megkérdezte tőlem, megtiszt-e Londen azzal a boldogsággal és kiváltsággal, hogy benne lakjam.

- Egy ilyen bájos és tökéletes dáma - mondta, megcsókolva jobb kezén a kesztyűje ujját, aztán a tanítványok felé intve - elnézéssel lesz az itteni pallérozatlanságok iránt. Mindent megteszünk... csiszoljuk, csiszoljuk, csiszoljuk! De hiába, már nem vagyunk azok, akik voltunk, a viselkedés szempontjából.

- Már nem, Sir? - kérdeztem.

- Elfajultunk - felelte fejét rázogatva, amit csak nagyon szűk korlátok között tehetett meg, a gallérja miatt. - Ez az egyenlőségre törő kor nem kedvez a jó modernak. Kifejleszt minden közönségességet. Lehet azonban, hogy én kissé elfogult vagyok. Nem kellene talán elmondanom, de néhány évvel ezelőtt elneveztek „Előkelő Turveydrop”-nak; vagy hogy a régensherceg ő királyi fensége megtisztelt vele, hogy érdeklődjék utánam, amikor Brightonban elhajtattott a Pavilionból, és én kalapot emeltem neki. „Ki ez - kérdezte -, ki az ördög ez? Miért nem ismerem én ezt? Miért nincs neki évi harmincezer fontja?” De hát ezek csak

amolyan kis anekdoták... közszájon forognak, kisasszony... alkalomadtán még mindig elmondogatják az arisztokrácia köreiből.

- Igazán? - mondtam.

Megint felhúzta a vállát, és meghajolt.

- Ahol még menedéket talált - tette hozzá - az a kevés, ami a jó modorból nekünk megmaradt. Anglia, szegény hazám! Nagyon elfajult, és napról napra jobban elkorcsosodik. Nem sok úriembere maradt. Kevesen vagyunk. A mi helyünket pedig már szatócsok nemzetsége fogja betölteni. Itt van az én szegény jó fiam. Isten őrizzen meg attól, hogy leszóljam az én jó gyermekemet, azonban nem tud... nem tud viselkedni.

- Én úgy látom, hogy nagyszerű tanár - jegyeztem meg.

- Értsen meg, drága jó kisasszony, nagyszerű tanár. Mindent megtanult, amit csak meg lehet tanulni. Meg is tanít mindenre, amire csak meg lehet tanítani valakit. De vannak dolgok... - megint csippentett a tubákjából, és megint meghajolt felém, mintha azt akarná mondani: „Például az ilyesmi.”

A terem közepe felé pillantottam, ahol Miss Jellyby szerelme éppen egyenként kezdett foglalkozni a növendékekkel, és keservesebben bajlódott, mint valaha.

- Édes jó gyermekem - dűnnyögte Mr. Turveydrop, gallérját igazgatva.

- Fáradhatatlan ember a kedves fia - mondtam.

- Jólesik ezt hallanom öntől - mondta Mr. Turveydrop.

Felálltam, és odaléptem Miss Jellybyhez, aki közben már a kalapját kezdte föltenni. A táncleckére szánt óra bőven eltelt, s már mindenki szedelődzködött. Hogy Miss Jellyby és a boldogtalan Prince mikor találtak alkalmat eljegyezkedni, azt nem tudom, de annyi bizonyos, hogy ezúttal annyi idejük sem volt, hogy tíz szót váltsanak egymással.

- Fiacskám - szólt Mr. Turveydrop jóakaratóan a fiához -, tudod, mennyi az idő? Kettőre jár. Jusson eszedbe, hogy háromkor órát kell adnod Kensingtonban.

- Még van elég időm, papa - mondta Prince. - Bekapok valamit ebédre, csak úgy állva, aztán megyek.

- Édes jó fiam - mondta az apja -, nagyon kell sietned. A hideg birkasült ott van az asztalon.

- Köszönöm, apa. Maga is elmegy hazulról?

- Elmegyek, fiacskám. Azt hiszem - mondta Mr. Turveydrop, lehunyva a szemét és felhúzva a két vállát, szerényen, de öntudatosan -, meg kell mutatnom magam a városban, mint mindig.

- Legjobb lesz, ha kényelmesen megebédel valahol a városban - mondta a fia.

- Igen, édes fiam, nekem is az a szándékom. Talán majd az Opera oszlopsora alatti francia étteremben költöm el kis ebédkémet.

- Az jó lesz. Isten vele, apa! - mondta Prince, kezet nyújtva neki.

- Isten veled, fiacskám. Áldjon meg az isten!

Mr. Turveydrop majdnem ájtatos hangon mondta el ezt, ami láthatólag jólesett a fiának; s ahogy elváltunk tőle, Prince olyan lelkes rajongással, olyan tisztelettel és büszkeséggel beszélt róla, hogy szinte azt éreztem, nem szép dolog a fiatalemberrel szemben, hogy az ember nem

képes nagyra tartani egyúttal az öreget is. Prince-nek néhány perce volt csak, hogy elbúcsúzzon tőlünk, aztán jókedvűen indult hideg birkasültje és kensingtoni leckeórája felé.

Caddy elmesélte, hogy vőlegényének úgy elhanyagolták a neveltetését, hogy sokszor alig tudja elolvasni a levelét. Annyi fölösleges betűt szorít bele egy-egy rövid szócskába, mintha kínai nyelven írna. No de hát baj is az! Tud ő levelet írni kettejük helyett is, megtanulta a maga rovására, és sokkal többet ér, hogy Prince kedves fiú, mint akármekkora műveltség.

- Amellett semmiféle jogom nincs fölényeskedni és nagyozolni, mintha én valami tökéletes lény lennék - mondta Caddy. - Bizony, igazán nagyon tanulatlan vagyok, hála mamának!

Aztán még valamit szeretnék mondani magának most, hogy kettesben maradtunk - folytatta Caddy -, amit nem akartam addig szóba hozni, amíg nem találkozott Prince-szel, Miss Summerson. Tudja, hogy milyen ház a miénk. Hasztalan is próbálnék megtanulni valamit, amire szükségem lesz, ha majd Prince felesége leszek, *minálunk* odahaza. Hanem szereztem egy kis gyakorlatot... mit gondol, kinél? A szegény Miss Flite-nál! Kora reggel segíték neki kisöporgetni a szobáját, kitisztogatni a madárkalitkáit, megfőzöm neki a csésze kávéját (persze ő tanított meg rá), és olyan jól megtanultam, hogy Prince azt mondja, az én kávémnál jobbat még életében nem ivott, és az öreg Mr. Turveydrop is el lenne ragadtatva tőle, pedig ő igazán nagyon kényes a kávéjára. Pudingot is tudok már csinálni; és tudok vásárolni birkahúst meg teát meg cukrot meg vaját meg mindenfélét, ami kell a háztartáshoz. Varrni még nagyon ügyetlenül varrok - Caddy a Pipi ruháján látható öltésekre pillantott -, de talán majd belejövök; és amióta el vagyok jegyezve Prince-szel, és ilyesmikkel foglalkozom, sokkal nagyobb jóindulattal és sokkal nagyobb megbocsátással nézem mamát is.

- Caddy, édesem - szoltam -, kezdem magát nagyon megszeretni, és remélem, hogy jó barátnők leszünk.

- Ó, istenem! - kiáltott fel Caddy. - De boldog is lennék!

- Caddy, drágám - mondtam -, hát legyünk mától fogva jó barátnők, s aztán majd megbeszéljük ezeket a dolgokat minél gyakrabban, és igyekezzünk majd megtalálni a helyes megoldásokat.

Caddy nem tudott hova lenni örömeiben. Elmondtam neki, amit csak bírtam, régi dolgaimat, hogy megnyugtassam és buzdítsam; s ezen a napon nem is szálltam volna szembe az öreg Mr. Turveydoppal semmilyen más kérdésben, csak jövődöbeli menyé házasságának a kérdésében.

Közben odaértünk Mr. Krook házához. A lépcsőház ajtaja nyitva állt. A kapun egy kiragasztott cédula hirdette, hogy a második emeleten szoba kiadó. Erről Caddynek eszébe jutott, s mialatt fölfelé mentünk, elmesélte, hogy nemrégiben egy váratlan haláleset történt itt, és vizsgálat is volt; és hogy a kis öreg barátnőnk belebetegedett az ijedségbe. Minthogy a kiadó szobának nyitva volt az ajtaja is, ablaka is, benéztünk egy percre. Szomorú, sivár helyiség volt - komor, elhagyatott, kedélytelen szoba, s valami furcsa, gyászos, sőt ijesztő hatással volt rám.

- Egészen sápadt lett - nézett rám Caddy, ahogy elhagytuk a szobát - és didereg. - Úgy éreztem, mintha megdermesztett volna ez a szoba.

Lassan jöttünk, mert beszélgettünk közben, s gyámapám és Ada megelőztek bennünket. Már ott találtuk őket Miss Flite padlásszobájában. A madarakat nézegették, mialatt a tűzhelynél Miss Flite-tal az orvosa beszélgetett, aki szívességből kezelte őt, de nagy együttérzéssel és szerető gondnal.

- Befejeztem az orvosi látogatásomat - mondta, felénk lépve. - Miss Flite sokkal jobban van, és holnap (mivel annyira készül rá) megjelenhet a törvényszéken. Úgy hallom, nagyon hiányzott ott nekik.

Miss Flite szívesen fogadta ezt a bókot, aztán egy mindnyájunknak szóló meghajlással fordult felénk.

- Igazán nagyon megtisztelő - mondta -, hogy újra felkerestek a Jarndyce gyámgyerekek! Rendkívül örülök, hogy a pusztaházai Jarndyce urat fogadhatom szerény otthonomban! - mondta, egy külön meghajlás kíséretében. - Jarndyceffy, drágám - így nevezte el Caddyt, amint kiderült, s mindig ezen a néven szólította -, isten hozta, isten hozta!

- Súlyos volt a betegsége? - kérdezte Mr. Jarndyce a kezelőorvosától, akit itt találtunk. Ámbár suttogva kérdezte, a kis öreg hölgy meghallotta, s maga válaszolt rá.

- Ó, határozottan súlyos! Ó, nagyon nem jól voltam, igazán! - közölte bizalmasan. - Nem a fájdalmak miatt, tetszik tudni, hanem a zavarok miatt. Nem is annyira testileg, mint idegileg... idegileg! Az történt - folytatta remegve és fojtott hangon -, hogy meghalt itt valaki. Méreg volt a házban. Nagyon fogékony vagyok az ilyen szörnyűségekre. Megrémített. Mr. Woodcourt a megmondhatója, mennyire. Bemutatom Mr. Woodcourtot, orvosomat! - mondta roppant méltóságteljesen. - A Jarndyce gyámgyerekek... Pusztaházai Jarndyce úr... Jarndyceffy kisasszony!

- Miss Flite - mondta Mr. Woodcourt komoly hangon (mintha őhozzá beszélne, miközben hozzánk intézi szavait) s gyengéden megfogva a karját -, Miss Flite kifogástalan pontossággal írta le a betegségét, mint mindig. Megrémítette őt egy esemény itt a házban, amely egy nála erősebb embert is megrémített volna, s beteg lett a nyugtalanságtól és az izgalomtól. Ő hozott ide engem a felfedezés sietségében, de ahhoz már későn, hogy tehettem volna valamit a szerencsétlen emberért.

- A legkedvesebb doktor az egész orvosi karban - súgta a fülembe Miss Flite. - Ítéletre várok. Az Ítélet napján. Akkor majd birtokokat fogok adományozni.

- Egy-két napon belül olyan egészséges lesz - mondta Mr. Woodcourt, aki mosolyogva figyelte Miss Flite-ot -, mintha sosem lett volna beteg... vagyis azt akarom mondani persze, hogy olyan egészséges lesz, mint a makk. Hallották már, milyen szerencse érte?

- Rendkívül különös! - szólt Miss Flite ragyogó szemmel. - Ilyet még nem hallott soha életében, drágám! A társalgó Kenge vagy Guppy (a társalgó Kenge írnoke) minden szombaton átnyújt nekem egy borítékot, tele shillingekkel. Shillingekkel... komolyan mondom! Mindig ugyanannyi van a borítékban. Minden napra egy, minden héten. Bizony, látják-e! Ilyen jól ki van számítva, nem igaz? Hogy kitől jönnek ezek a borítékok, azt kérdik? Hát ez a nagy kérdés. Természetesen ez. Megmondjam-e, hogy én mit gondolok? Hát én azt gondolom - mondta Miss Flite roppant furfangos képpel, s hátrább lépett, és jobb kezének mutatóujját rendkívül jelentőségelteljesen kezdte rázogatni -, hogy a Lordkancellár, aki nagyon jól tudja, milyen régóta föl van már törve a Nagy Pecsét, ő előlegezi nekem. Amíg meg nem hozzák az ítéletet, melyre várok. Így akarja bevallani, hogy a rövid emberi élethez mérve kicsit lassú a munkája. Ilyen tapintatosan! A minap a törvényszéken (mert rendszerint járok a tárgyalásokra... az okmányaimmal) megpróbáltam kiszedni belőle, és ő majdnem bevallotta. Azaz rámosolyogtam a helyemről, ő meg visszamosolygott rám a helyéről. Hanem ez igazán nagy szerencse rám nézve, ugye? Jarndyceffy pedig olyan takarékosan, olyan nagyszerűen használja fel a pénzt számomra. Ó, igazán nagyszerűen!

Gratuláltam neki (mert hozzám beszélt) jövedelmének ehhez a szerencsés megnövekedéséhez, s azt kívántam, hogy csak így tartson tovább. Nem törtem a fejem, hogy kitől eredhetnek a küldemények, sem azon, hogy ki tud ilyen tapintatos módon emberséges lenni. Gyámapám ott nézegette a madarakat előttem, nem kellett messzebb keresgélnem.

- És mi a nevük ezeknek az apró jószágoknak, asszonyom? kérdezte szokott kedves hangján. - Van-e nevük egyáltalán?

- Van nekik - szóltam. - Én felelhetek Miss Flite helyett, mert megígérte, hogy egyszer elmondja nekünk a neveiket. Emlékszel, Ada?

Ada nagyon jól emlékezett rá.

- Megígértem? - mondta Miss Flite. - Ki van itt az ajtómnál? Mit hallgatódzik maga itt az ajtómban, Krook?

Az ajtóban, kitárva maga előtt, a házbeli öregember jelent meg, kucsmájával a kezében s a macskájával a nyomában.

- Nem hallgatództam én, Miss Flite - mondta. - Éppen be akartam kopogtatni, de maga olyan gyorsan észrevesz mindent!

- Kergesse le a macskáját! Kergesse ki! - kiáltotta az öreg hölgy haragosan.

- Ej no! Nincs itt semmi veszedelem, uraságok! - mondta Mr. Krook, s lassan végigjártatta éles tekintetét egyenként mindnyájunkon. - Nem bántja ez soha a madarakat, ha én is itt vagyok, csak ha rájuk uszítanám.

- Bocsássanak meg, kérem, a házigazdámnak - mondta az öreg hölgy előkelően. - Bo! Tisztára bo! Mit keres itt, Krook, amikor vendégeim vannak?

- Hihi! - mondta az öreg. - Én vagyok a Kancellár, tetszik tudni.

- No - szólt Miss Flite -, hát aztán?

- Hát az furcsa lenne - mondta az öreg vihogva -, ha a Kancellár nem ismerne egy Jarndyce-t... nem igaz, Miss Flite? Ha szabad vennem a bátorságot... szolgálja, uram, szolgálja. Én majdnem olyan jól ismerem, uram, a Jarndyce-pert, mint kegyelmed. Ismertem az öreg Tom tekintetes urat. Sir. Önnel azonban tudtommal még eddig sosem találkoztam... még a törvényszéken sem.

- Én soha nem megyek oda - mondta Mr. Jarndyce.

- Ugyan, igazán? - felelte Mr. Krook vigyorogva. - A lakónőm madarait nézegeti, Mr. Jarndyce? Sohasem mondja meg a madarak nevét, pedig mindegyiknek adott nevet. - Ezt suttogva mondta. - Mondjam el a neveiket, Flite? - kérdezte hangosan, felénk integetve, aztán ujjával Miss Flite-ra mutatva, aki elfordult, és úgy tett, mintha a tűzhelyet söpörgetné.

- Ha akarja - felelte a kis öreg hölgy hirtelen.

Az öregember újra ránk pillantott, aztán felnézett a kalitkákra, és sorolni kezdte:

- Remény, Öröm, Fiatalság, Béke, Nyugalom, Élet, Por, Hamu, Pocséklás, Ínség, Pusztulás, Kétségbeesés, Téboly, Halál, Furfang, Szószaporítás, Paróka, Irkafirka, Akták, Lom, Jogszokás, Üres Fecsegés és Locsogás. Ebből áll az egész gyűjtemény - mondta az öreg -, s valamennyit nemes és tudós komám zsúfolta össze ezekben a kis kalitkába.

- Kegyetlen ez a szél! - dörögte gyámapám maga elé.

- Ha majd meghozza az ítéletet az én nemes és tudós komám, akkor mind kiszabadulnak - mondta Krook, megint felénk intve.

- Hát ha még sohase fűjt keletről a szél - mondta gyámapám, kinézve az ablakon, mintha a szélkakast figyelné -, azt hiszem, ma eljött a napja, hogy keletről fújjon!

Nagyon nehezen tudtunk megszabadulni innét. Nem Miss Flite tartott fel bennünket; ő mindig tekintettel volt másokra - ebből a szempontból olyan értelmes kis teremtes volt, amennyire csak lehetett. Hanem Mr. Krook. Nem volt képes megválni Mr. Jarndyce-től. Ha hozzá lett volna bilincselve, akkor se járhatott volna szorosabban a nyomában. Ajánlotta, hogy megmutatja nekünk az ő Kancelláriáját és benne a sok furcsa limlomot. Mialatt nézelődtünk, mindvégig szorosan Mr. Jarndyce nyomában maradt. Alig vette le róla a pillantását. Végül, miután végigjártuk az egész házat, és végignéztük zagyva gyűjteményét, odaértünk az üzlet hátsó részébe. Egy felfordított üres hordón egy csomó ócska tollmaradvány, egy tintásüveg meg néhány piszkos színlap volt itt kirakva; a falra pedig egy-két, ügyetlenül rajzolt nyomtatott nagybetű volt felcsirizelve.

- Mit szokott itt csinálni? - kérdezte gyámapám.

- Tanulok magamtól írni meg olvasni - felelte Krook.

- És megy a dolog?

- Lassan... nehezen - mondta az öreg elégedetlenül.

- Könnyebben menne, ha valaki tanítaná - mondta gyámapám.

- Ühüm, csakhogy aztán esetleg rosszul tanítana! - felelte az öreg, megvillantva a szemét bámulatos gyanakvással.

- Rosszul? - mondta gyámapám jóindulatúan mosolyogva. - Ugyan ki akarná magát rosszul tanítani?

- Nem tudom, pusztaházai Jarndyce úr - felelte az öreg, feltolva szemüvegét a homlokára és a kezét dörzsölve. - Nem teszem fel senkiről, kérem, mégis inkább csak magamban bízok, mint másban!

Ezek a feleletek meg az egész viselkedése olyan furcsa volt, hogy gyámapám meg is kérdezte Mr. Woodcourtot, amint valamennyien a Lincoln's Innen sétáltunk keresztül, vajon csakugyan meg van-e zavarodva Mr. Krook elméje, ahogyan a lakónője mondja. Nincs, felelte a fiatal orvos; nincs semmi oka rá, hogy ezt tartsa. Csak túlzottan gyanakodó, bizalmatlan, mint a tudatlan emberek rendszerint, és többé-kevésbé mindig kótyagos a feje a durva pálinkától - amit nagy mennyiségben fogyaszt, s amitől csak úgy bűzlik ő is meg a boltja is, ha megfigyeltük -, de egyelőre nem tartja őt bolondnak.

Hazafelé menet vásároltam Pipinek egy szélmalmost és két játék liszteszsákot hozzá, amivel úgy megnyertem a kegyeit, hogy a vacsoránál csak énmellettem volt hajlandó ülni. A másik oldalamon Caddy ült, Ada mellett. Caddy nagyon felvidult; gyámapám is jókedvű lett, mint valamennyien; s igazán nagyon jól éreztük magunkat - míg Caddyék haza nem mentek késő este, egy bérkocsin, a mélyen álomba merült Pipivel, aki álmában is rendületlenül szorongatta a szélalmát.

Elfelejtettem megjegyezni - vagy legalábbis nem említettem -, hogy Mr. Woodcourt ugyanaz a barna fiatal orvos volt, akivel Mr. Badgeréknél találkoztunk. S azt is, hogy Mr. Jarndyce őt is meghívta erre a vacsorára. És hogy el is jött. És hogy amikor mindnyájan elmentek, azt mondtam Adának: „Nohát gyere, beszéljünk egy kicsit Richardról, drágám!” Ada nevetett, és azt felelte...

De azt hiszem, mindegy is, mit felelt a lelkem. Fő az, hogy jókedvű volt.

14. A Coavinses gyerekek

Mialatt Londonban voltunk, Mr. Jarndyce-t szünet nélkül ostromolták a látogatók (különböző gyűjtőívekkel) - csak Mr. Skimpole-t nem láttuk eddig, mert nem volt egészen jól. Egy reggel aztán megjelent, szokott jókedvű hangulatában, kedvesen, ragyogva, mint mindig.

Nohát, mondta, itt vagyok! Az epéjével volt baj, s mivel a gazdag emberek gyakran ebebajosok, elhitette magával, hogy neki is nagy vagyona van. Gazdag is volt, bizonyos szempontból - szándékainak bőkezősége szempontjából. Orvosát a legnagyobb bőkezőséggel tette gazdaggá. Megduplázta, sokszor megnégyszerezte a tiszteletdíjait. Azt mondta a doktornak:

- Látja, édes doktorkám, maga nagy tévedésben él, ha azt hiszi, hogy ingyen kezelt engem. Elhalmozom magát pénzzel, bőkezű szándékaimban, csak maga nem tud róla.

És csakugyan (ahogyan mondta) olyan őszintén gondolta, mintha meg is tette volna. Egészen egyre ment. Ha rendelkezésére álltak volna azok a fémdarabkák és papírszeletkék, melyeknek az emberiség olyan nagy fontosságot tulajdonít, a kezébe is nyomta volna a doktornak. Ha komolyan gondolta - ha igazán őszinte és valódi volt benne a jószándék, aminthogy az volt -, hát szerinte ez ugyanannyit ér, mint a bankó s ezzel le is törlesztette az adósságát.

- Talán azért van - mondta Mr. Skimpole -, mert egyáltalán nem ismerem a pénz értékét, de nagyon gyakran ezt érzem. Olyan ésszerű, olyan világos, nem? Azt mondja nekem a mészárosom, hogy szeretné, ha kifizetném azt a kis számlát. Édes jó barátom, mondom a mészárosnak, ha nem tudná, hát már ki is van fizetve. Fölösleges volt idefáradnia azért a kis számláért. Ki van fizetve. Gondolatban.

- De tegyük fel - szólt gyámapám nevetve -, hogy a mészáros is csak gondolatban szállította volna azt a számlázott húst?

- Kedves Jarndyce - felelte -, igazán csodálkozom. Te a mészáros szemszögéből nézed a dolgot. Egy mészáros, akivel egyszer dolgom akadt, szóról szóra ugyanerre az álláspontra helyezkedett. Azt mondta nekem: „Sir, minek eszik tavaszi bárányt, aminek tizenennyolc penny fontja?” „Hogy én minek eszem tavaszi bárányt, aminek tizenennyolc penny fontja, derék barátom?” - mondtam, természetesen meglepődve a kérdésén. - Hát mert szeretem a tavaszi bárányt.” Eddig a pontig egyelőre meggyőztem. „Nohát, uram - mondta erre -, bárcsak én is úgy szándékoztam volna önnek bárányt küldeni, mint ön nekem a pénzt.” „Jó ember - mondtam -, gondolkozzunk csak, ahogy értelmes lényekhez illik. Hogyan csinálhatta volna ezt? Lehetetlenség lett volna. Magának volt báránya, nekem pedig *nincsen* pénzem. Ha nem küldte volna el a bárányt, nem is akarhatta volna igazán; ezzel szemben én igazán ki akarom magát fizetni, és igazán komolyan gondolom a pénzt, anélkül hogy tényleg kifizetném.” Egy szót sem tudott szólni. Ezzel véget is ért a vitánk.

- Be sem perelt? - kérdezte gyámapám.

- De, beperelt - mondta Mr. Skimpole. - Csakhogy ebben az indulata vezérelte és nem az értelme. Az indulatról eszembe jut Boythorn. Azt írja, hogy megígérted neki, a hölgyekkel együtt lementek hozzá Lincolnshire-be, egy rövid látogatásra a legénytanyájára.

- Nagy kedvence a lányoknak - mondta Mr. Jarndyce -, és a kedvükért ígértem meg neki.

- Meghívott engem is - mondta Mr. Skimpole -, s ha egy gyermek rábízhatja magát ilyen kezekre, amire az itt szóban forgó gyermeket felbátorítja a két védőangyal egyesült gyengéd őrizete, akkor le is megyek. Felajánlotta, hogy megfizeti az útiköltségemet oda-vissza. Ez

biztosan egy csomó pénzbe kerül, nem? Shillingekbe? Vagy talán fontokba? Vagy ilyes-félékbe? Igaz is, erről jut eszembe. Coavinses. Emlékszik Coavinses barátunkra, Summerson kisasszony?

Kedves könnyedséggel kérdezte tőlem, ahogy eszébe ötlött a dolog, a legcsekélyebb zavar nélkül.

- Hogyne - mondtam.

- Coavinses a Nagy Végrehajtó kezei közé került - mondta Mr. Skimpole. - Többé ezen a földön nem fog erőszakoskodni senkivel és semmivel.

Egészen megdöbbsentem ezt hallván, mert képzeletemben már megjelent, a legkisebb komoly mellékgondolat nélkül, a pamlagon ülő férfi, amint dörzsölgeti a fejét.

- Tegnap mondta nekem az utódja - folytatta Mr. Skimpole. - Az utódja most nálam van... foglalni, azt hiszem, így nevezi. Éppen tegnap érkezett, a kék szemű kislányom születésnapján. Közöltem is vele: „Ez ostobaság, és nagyon kellemetlen. Ha magának lenne egy kék szemű kislánya, szívesen látna engem hivatlanul az ő születésnapján?” De nem tágitott.

Mr. Skimpole nevetett a kedves képtelenségen. A zongora előtt ült, és könnyedén megérintette a billentyűket.

- Aztán elmondta nekem - mesélte tovább, kis futamokat játszva mindig, ahol három pontot teszek -, hogy Coavinses hátrahagyott... három gyereket... Az anyjuk már nem él... És hogy Coavinses foglalkozása... nem volt népszerű... Ennélfogva a kis Coavinsesek... nehéz körülmények közé kerültek.

Mr. Jarndyce felugrott, és a fejét dörzsölgetve föl-alá kezdett járkálni. Mr. Skimpole Ada egyik kedvenc dalát játszotta a zongorán.

Gyámapám föl-alá sétált, dörzsölgette a fejét, néhányszor félbeszakította, aztán újrakezdte, s végül a billentyűkre tette a kezét, és abbahagyta Mr. Skimpole-lal a játékot.

- Nem szeretem ezt, Skimpole - mondta elgondolkozva.

Mr. Skimpole, aki már egészen elfelejtette, miről is beszélt az imént, csodálkozva nézett föl.

- Szükség volt erre az emberre - folytatta gyámapám, ide-oda sétálva a rendkívül szűk kis helyen, a zongora és a szoba túlsó vége között s felborzolva haját a tarkójáról, mintha csak-ugyan az éles keleti szél fújta volna ilyen borzasra. - Ha a saját hibánk vagy ostobaságunk vagy gyakorlati tapasztalatlanságunk vagy szerencsétlenségünk miatt szükség van ilyen emberekre, ha szükségessé tesszük őket, akkor nem szabad bosszút állnunk rajtuk. Semmi rossz nem volt a foglalkozásában. Eltartotta a gyerekeit. Jó lenne többet tudnunk erről.

- Ó, Coavinsesről? - kiáltott fel Mr. Skimpole, végre megértve, miről beszél. - Az nagyon egyszerű. El kell sétálni Coavinsesék főhadiszállására, és mindent megtudhatsz, amit csak akarsz.

Mr. Jarndyce intett nekünk, s mi csak erre vártunk.

- Gyerünk. Hát akkor arrafelé sétálunk, kedves gyermekeim. Éppen úgy mehetünk arra is, mint másfelé, nem igaz?

Gyorsan felszedelődzködtünk és nekiindultunk. Mr. Skimpole velünk jött, nagyon örült a kirándulásnak. Olyan újszerű és vérpezsdítő dolog volt számára, mondta, hogy egyszer ő keresheti Coavinsesét helyett, hogy Coavinses keresné őt.

Előbb elvitt bennünket a Chancery Lane-re, a Cursitor utcába, egy rácsos ablakú házhoz, melyet Coavinses-kastélynak nevezett. Felmentünk a kapubejáráthoz, és meghúztuk a csengőt. Egy nagyon csúnya fiú jött elő valami hivatalféléből, és kinyitotta a vastüskés kukucskálóajtót.

- Mi tetszik? - kérdezte a fiú, beleakasztva állát két vascövekbe.

- Volt itt egy végrehajtó vagy tisztviselő vagy ilyesféle - mondta Mr. Jarndyce -, aki meghalt?

- Volt - mondta a fiú. - No és?

- Szeretném tudni a nevét, kérem.

- Neckett volt a neve - mondta a fiú.

- S mi a címe?

- Bell Yard - mondta a fiú. - Vegyeskereskedés, bal kéz felől, Blinder üzlete.

Otthagytuk a fiút, aki félrebillentett fejjel átkarolta a kaput, s a vascövekeket dédelgette és szopogatta. Visszamentünk Lincoln's Innbe, aztán tovább Bell Yardba, nem messzire, egy szűk kis utcácskába. Csakhamar ráakadtunk a vegyeskereskedésre. Egy barátságos külsejű öregasszony fogadott odabent, aki vízkórban vagy tüdőtagulásban szenvedett, vagy mind a kettőben talán.

- A Neckett gyerekek? - felelte kérdezősködésekre. - Itt, hogyne, kisasszony. Harmadik emelet, kérem. Jobb oldali ajtó, szemben a lépcsővel.

A pulton áthajolva felém nyújtotta a kulcsot.

Ránéztem a kulcsra, aztán ránéztem az asszonyra, de biztosra vette, hogy tudom, mit kell csinálni vele. Megindultunk fölfelé a sötét lépcsőházban. Halkan lépkedtünk, amennyire csak tőlünk telt, de négyen mégiscsak csaptunk egy kis zajt az öreg deszkákon, s ahogy felértünk a második emeletre, egy férfi, akit felzavartunk, kinézett a szobájából.

- Gridleyt keresik? - kérdezte, dühös tekintettel meredve rám.

- Nem, uram - mondtam. - Feljebb megyünk.

Végigmérte Adát, aztán Mr. Jarndyce-t, aztán Mr. Skimpole-t ugyanolyan dühös pillantással, amint egyenként elhaladtak előtte, a nyomomban lépkedve. Mr. Jarndyce jónapotlal köszönt neki.

- Jó napot! - felelte kurtán, döllyösen.

Magas, sápadt ember volt, gondterhelt feje már erősen kopaszodott, mélyen barázdált arcából kiugrott a két nagy szeme. Harcias tekintete, dühös ingerültsége, jól megtermett alakját is hozzávéve, egészen megrémített. Kezében egy tollat szorongatott, s ahogy elmenőben egy pillantást vetettem a szobájába, láttam, hogy tele van szanaszét szórt irományokkal.

Ott maradt állva az ajtajában, mi pedig felmentünk a legfelső emeletre. Bekopogtam az ajtón. Harsány kis hang felelt belülről:

- Be vagyunk zárva. Mrs. Blindernél van a kulcs.

Amint ezt meghallottam, bedugtam a kulcsot a zárba, és kinyitottam az ajtót. Lejtős mennyezetű, szegényes kis szoba volt, nagyon kevés bútorral, s egy apró, öt- vagy hatéves fiúcska dajkált és csitítgatott benne egy másfél év körüli gyereket. Nem volt befűtve, pedig hideg volt az idő; mind a két gyereket bebugyolálták mindenféle ócska kendőkbe a fűtés helyett.

- Ki zárt be ide titeket magatokra? - kérdeztük természetesen.
- Charley - mondta a kisfiú, egyre csak ránk bámulva.
- Charley a bátyád?
- Nem. A néném, Charlotte. Apa hívta őt Charleynak.
- És hányan vagytok Charleyn kívül?
- Én - mondta a fiú - meg Emma - megérintette a gyerek főkötőjét, akit dajkálgatott - meg Charley.
- Hol van most Charley?
- Mosni - mondta a fiúcska, s megint föl-alá kezdett sétálni, majdnem beleütközve a nanking főkötővel az ágy lábába, mert bennünket is lesni akart közben.

Egymásra néztünk, aztán a két gyerekre, amikor hirtelen belépett a szobába egy nagyon fiatal kislány. Gyerekes alakja volt, az arca azonban okosnak, érettebbnek látszott - ámbár csinos is volt -, asszonyos főkötőt viselt, ami nagy volt neki, s a pucér karjait is egy asszonyos kötényfélbe törülgette. Ujjai fehérre és ráncosra áztak a mosásban, s a karjáról, amint törülgette, még gőzölgött a szappanos lé. Máskülönben csak egy gyerek lett volna, aki nagymosást játszik, és éles megfigyelőképességével jól utánozza a mosónők, a szegény munkásasszonyok mozdulatait.

Valahonnét a szomszédból futott át, sietett, ahogy csak bírt. Minélfogva egészen kifogyott a lélegzetből, akármilyen könnyű is volt, s nem bírt mindjárt megszólalni, csak állt lihegve, karját törülgetve, és nyugodtan nézett szembe velünk.

- Ó, itt van Charley! - kiáltott fel a kisfiú.

A karján ülő gyermek kinyújtotta kezét Charley felé, és felsírt, hogy vegye őt át a lány. Charley átvette, asszonyos mozdulattal, összhangban a kötényével és a főkötőjével, s a boldogan hozzásimuló gyerek fölött bennünket nézett szótlanul.

- Lehetséges lenne - suttogta gyámapám, mikor egy széket toltunk a kislány elé, s leültettük terhével együtt, a fiúcska pedig melléje húzódott, és belekapaszkodott a kötényébe -, lehetséges lenne, hogy ez a gyerek dolgozik a másik kettőért? Nézzék hát! Az isten szerelméért, hát nézzék ezt!

Ezt érdemes volt megnézni. A három szorosan összebújó gyereket, akik közül kettő teljesen a harmadikra volt hagyatva, meg a harmadikat, aki még olyan fiatal, és mégis olyan felnőtt komolysággal néz a világba, hogy roppant furcsán illik magatartása a gyerekes alakjához.

- Charley, Charley! - szólt gyámapám. - Hány esztendő vagy?
- Tizenhárom múltam, Sir - felelte a lány.
- Ó, szép kor, nagy kor! - mondta gyámapám. - Szép nagy kor, Charley!

Le sem tudom írni, mekkora gyengédséggel beszélt a lányhoz - félig-meddig tréfálódzva, de annál nagyobb részvéttel és szomorúsággal.

- És egyedül laktok itt a kicsikkel, Charley? - kérdezte gyámapám.
- Egyedül, uram - felelte a gyerek, teljes bizalommal nézve gyámapám szeme közé -, mióta apánk meghalt.
- És hogy tudtok megélni, Charley? Miből éltek, Charley?

- Mióta apa meghalt, Sir, eljárak dolgozni. Ma mosni mentem.
 - Az isten áldjon meg, Charley! - mondta gyámapám. - Hiszen fel se éred a teknőt!
 - De fapapucsban felérem, Sir - válaszolta a kislány gyorsan. - Van egy pár jó nagy fapapucsom, ami még anyámé volt.
 - És mikor halt meg anyátok?
 - Anya akkor halt meg, amikor Emma született - felelte a gyerek, egy pillantást vetve a melléhez szorított kis arcra. - Akkor azt mondta apa, legyek neki olyan jó anyja, amilyen csak tudok. Hát aztán megpróbáltam, és dolgoztam is idehaza, takarítottam, mostam, dajkáltam a gyereket hosszú ideig, mielőtt máshová kezdtem volna járni munkába. Ezért értek aztán hozzá, tetszik tudni, Sir.
 - S gyakran eljársz hazulról?
 - Amilyen gyakran csak tudok - felelte Charley, nagyra nyitva a szemét s elmosolyodva. - Hogy megkeressem a félshillingeseket meg a shillingeseket!
 - És a kicsiket mindig bezárod, ha elmegy hazulról?
 - Hogy biztonságban legyenek, Sir, tetszik tudni - mondta Charley. - Mrs. Blinder feljön hozzájuk olykor-olykor, Mr. Gridley is feljön néha, aztán időnként magam is át tudok szaladni, és aztán játszhatnak is, tetszik tudni, és Tom nem fél, ha be vannak zárva, ugye nem, Tom?
 - Neem! - mondta Tom bátran.
 - Ha besötétedik, odalent meggyújtják a lámpákat, és egészen jól felvilágítanak ide, egészen jól. Ugye, Tom?
 - Igen, Charley - felelte Tom. - Egészen jól.
 - És aztán ő olyan aranyos jó kisfiú - mondta a kicsi lány, és milyen anyai, felnőtt hangon! - Ha Emma elálmosodik, mindig lefekteti szépen. És ő is lefekszik, ha elálmosodik. Aztán ha hazajövök, és gyertyát gyújtok, és eszem valamit vacsorára, ő is felül, és velem eszik. Ugye, Tom?
 - Ó, persze, Charley! - mondta Tom. - Én is! - Aztán vagy azért, mert így eszébe jutott életének egyik legnagyobb öröme, vagy Charley iránti hálájában és szeretetében, aki neki mindene volt, belenyomta arcát a kislány ócska ruhájának ráncai közé, s a nevetése sírássá változott.
- Belépésünk óta most láttunk először könnyeket ezeknek a gyerekeknek a szemében. Az árva kicsi lány úgy beszélt apjukról, anyjukról, mintha erőt kellene venniük minden bánatukon, mert nagyon fontos, hogy tudjon dolgozni, úgy beszélt róluk, sietősen, gyerekes komolysággal, rá nem erősen, mint mindenről. Most azonban, hogy Tom sírva fakadt, láttam, hogy a lánynak, bár csendesen ült, és nyugodtan nézett a szemünkbe, s a világért sem zavarta volna meg egy mozdulattal sem a két kisebbiket, két szótlán könnycsepp gördült végig az arcán.
- Az ablakban álltam Adával, mintha a háztetőket néznénk, meg a kémények kormos oszlopait meg a szomszédok csenevész virágjait és apró madárkalitkáit, mikor meghallottuk, hogy bejött a szobába Mrs. Blinder letről, a boltból (talán egész idő alatt jött fölfelé a lépcsőn), s beszélgetni kezdett gyámapámmal.
- Nem olyan nagy dolog, Sir, elengedni nekik a lakbért - mondta Mrs. Blinder. - Ki tudná elfogadni tőlük!

- Jó, jó! - fordult felénk Mr. Jarndyce. - Csak annyit mondok, hogy eljön majd az idő, amikor megtudja ez a derék asszony, hogy nagyon is sok volt, amit tett, és hogy mindazt, amit ezekért itt megtett...! És ez a gyerek - folytatta egy kis szünet után - kibírja ezt így sokáig?

- Azt hiszem, uram, hogy igen - mondta Mrs. Blinder, nehezen jutva lélegzethez. - Igazán nem is lehetne ügyesebb. Uramisten, Sir, hiszen ahogy az anyjuk halála után ez a lány ápolta a két kisebbiket, az egész utca erről beszélt! S mikor az apja beteg lett, látni is csuda volt, hogy milyen volt ez a gyerek, látni is csuda! „Mrs. Blinder - ez volt hozzám az utolsó szava Neckettnek... itt feküdt, ni... -, Mrs. Blinder, akármilyen volt is a foglalkozásom, a múlt éjszaka ebben a szobában egy angyalt láttam ülni a gyermekem mellett, s nyugodtan bízom őt a mi mennyei Atyánkra!”

- Nem volt neki más foglalkozása? - kérdezte gyámapám.

- Nem volt, Sir - felelte Mrs. Blinder. - Végrehajtó volt. Mikor kivette tőlem ezt a lakást, nem tudtam, mi a mestersége; s bevallom, hogy felmondtam neki, mikor megtudtam. Az ilyesmit nem szeretik a környéken. A többi lakó se tűrte. *Nem* szép foglalkozás - mondta Mrs. Blinder -, s a legtöbb embernek kifogása volt ellene. Mr. Gridleynek súlyos kifogásai voltak ellene. Pedig jó lakó, ha meg is viselték a kedélyét a nehéz megpróbáltatásai.

- Szóval felmondott neki? - kérdezte gyámapám.

- Igen, felmondtam neki - mondta Mrs. Blinder. - De aztán amikor eljött az ideje, s én közben semmi más rosszat nem hallottam róla, igazán habozni kezdtem. Pontos, rendes, szorgalmas ember volt; megtette a kötelességét, Sir - mondta Mrs. Blinder, önkéntelenül Mr. Skimpole-ra szögezve a szemét -, és ez is valami, ha valaki megteszi ezen a világon.

- Szóval végül mégis itt tartotta?

- Ej, hát mondom magamban, ha el tudom intézni Mr. Gridleyvel, akkor a többi lakóval is el tudom intézni, s nem kell sokat törődnöm vele, szeretik-e az ilyesmit a környéken, vagy nem szeretik. Mr. Gridley beleegyezett, mogorván, de beleegyezett. Mindig mogorva volt vele; de attól fogva nagyon kedves a gyerekekhez. Senkiről sem tudjuk, hogy kicsoda, amíg meg nem ismertük.

- Mások is kedvesek a gyerekekhez? - kérdezte Mr. Jarndyce.

- Általában eléggé, uram - mondta Mrs. Blinder -, de persze nem annyian, mintha más foglalkozása lett volna az apjuknak. A környékről néhányan, akik mindig tréfálkoztak vele, és a vállára ütögettek, ha elment mellettük, nekiálltak, és egy kis gyűjtést rendeztek, és általában rosszabbul is lehetne. Ugyanígy van Charlotte-tal is. Sokan nem akarnak neki munkát adni, mások meg felfogadják, aztán a szemére hányják; vannak, akik meg érdemnek tekintik, ha munkát adnak neki, annak ellenére, hogy így áll vele a helyzet, és aztán talán kevesebbet fizetnek neki, és többet kívánnak tőle. De ő türelmesebb, mint mások lennének, és ügyes, okos, mindig kész dolgozni, amennyire tőle telik, sőt még azon felül is. Úgyhogy azt mondom, uram, általában rosszabbul is lehetne, de lehetne jobban is.

Mrs. Blinder leült, hogy jobban össze tudja magát szedni, mert megint kifogyott a szuszából ennyi sok beszéd után, még mielőtt rendesen visszatért volna a lélegzete. Mr. Jarndyce éppen hozzánk fordult, hogy mondjon valamit, mikor hirtelen elterelte a figyelmét Mr. Gridley belépése, akit felfelé jövet láttunk a lépcsőházban, s akiről Mrs. Blinder is beszélt.

- Nem tudom, hogy a hölgyek és az urak mit csinálnak itt - mondta, mintha nem tetszene neki, hogy itt vagyunk -, de talán megbocsátják, hogy én is bejöttem. Nem bámészkodni jöttem. No, Charley! No, Tom! No, te kicsi! No mi újság velünk egész nap?

Odahajolt a kis csoporthoz kedveskedően, s láthatólag a gyerekek is barátjuknak tekintették, de arckifejezése változatlanul rideg maradt, hozzánk pedig olyan nyers volt, hogy nyersebb már nem is lehetett. Gyámapám észrevette, hogy ilyen a természete, és tekintettel volt rá.

- Ide bizony senki sem azért jön, hogy bámészkodjon - mondta szelíden.

- Meglehet, Sir, meglehet - felelte a másik, térdére ültetve Tomot és türelmetlenül lovagoltatva. - Nem akarok itt perelni a hölgyekkel és az urakkal. Eleget pereskedtem ahhoz, hogy megunjam az életemet is.

- Bizonyára megvan rá az oka - mondta Mr. Jarndyce -, hogy haragos és ingerlékeny legyen.

- Itt van már megint! - kiáltott fel a férfi, heves dühbe gurulva. - Veszekedés a természetem. Hirtelen haragú vagyok. Nem vagyok elég udvarias!

- Nem nagyon, azt hiszem.

- Uram - mondta Gridley, lerakva a gyereket s odalépve Mr. Jarndyce elé, mintha meg akarná ütni -, hallott-e valaha a Kancelláriáról?

- Talán hallottam, sajnós.

- Sajnós? - mondta a férfi, erőt véve indulatán. - Ha így áll a dolog, akkor bocsánatot kérek. Nem vagyok udvarias, tudom. Bocsánatot kérek! Uram - kezdte, megint belelovalva magát a méregbe -, huszonöt éve vonszolnak engem tüzes vason, s már elszoktam attól, hogy bársonyszőnyegen járjak. Menjen csak át oda a Kancelláriára, és kérdezze meg tőlük, hogy melyik az az állandó tréfájuk, ami időnként felvidítja őket nagy elfoglaltságukban? Elmeséli majd önnek, hogy a legjobb tréfájuk nekik a shropshire-i ember. Hát a shropshire-i ember - mondta, szenvedélyesen belecsapva saját tenyerébe - én vagyok.

- Azt hiszem, hogy nekem és a családomnak szintén szerencsénk volt némi szórakozást nyújtani annak a gyászos helynek - mondta gyámapám higgadtan. - Talán hallotta már a nevemet... Jarndyce-nak hívnak.

- Mr. Jarndyce - mondta Gridley, esetlenül üdvözölve gyámapámat -, ön nagyobb nyugalommal viseli el a maga baját, mint én az enyémet. Sőt továbbmegyek, és azt mondom önnek... s azt mondom ennek az úrnak is és ezeknek a kisasszonyoknak is, ha az ön barátai... hogy ha nem így fognám föl a bajaimat, akkor belebolondulnék! Csak így vagyok képes megőrizni az eszemet, hogy mérgelődöm fölöttük, hogy bosszút állok rajtuk gondolatban, hogy dühöngve követelem az igazságomat, amit sohase kapok meg. Csak így! - mondta heves indulattal. Egyszerű, paraszti kiejtéssel beszélt. - Azt mondja, ugye, hogy túlon túl felizgatom magam. Azt felelem erre, hogy ilyen a természetem, ami rossz, az túlon túl felizgat, nem tehetek ellene semmit. Vagy felizgatom magam, vagy úgy járok, mint az a szegény kis bolond öregasszony, aki a törvényszéket látogatja mindig; az én ingerültségem meg az ő örökös mosolygása között nincs más fokozat számomra. Ha csak egyszer is zsebre vágnám békésen, behülyülnék.

Verejtékezett, az arca tűzelt, rángatózott, szenvedélyes, heves mozdulatokkal kísérte minden szavát, hogy rossz volt látni.

- Megmondtam: Hát megmondtam, Mr. Jarndyce! Féktelen a természetem, tudom. Tudhatom jól. Be voltam csukva széksértésért. Be voltam csukva, mert megfenyegettem az ügyvédet. Bajba keveredtem én már, emilyenbe meg amolyanba, és ezután is bajba fogok még keveredni. Én vagyok a shropshire-i ember, s néha túlhajtom velük a tréfát... ámbár az is nagy mulatságukra szolgál, amikor bebörtönöznek, és lekísérgetnek az örök, felkísérgetnek az örök meg minden. Egészen jó természetű ember voltam én valaha. A földieim, a vidékemről valók

közül sokan emlékeznek rá, azt mondják, hogy olyan voltam. De most, ha nem tudnám így kiszellőztetni a fejemből az igazságtalanságokat meg a haragomat, hát egykettőre megzavarodnék tőlük. „Sokkal okosabban tenné, Mr. Gridley - azt mondja nekem a Lordkancellár a múlt héten -, ha nem vesztegetné itt az idejét, hanem hazamenne szépen Shropshire-be, s ott is maradna, és hasznosan töltené a napjait.” „Kegyelmes úr, kegyelmes úr, tudom én azt - feleltem neki -, de még jobb lett volna, ha soha hírét se hallom az ön magas hivatalának!” Azonfelül pedig - tette hozzá kevély kitöréssel - szégyent akarok hozni rájuk! El fogok járni a törvényszékükre utolsó leheletemig. Ha eljön a halálom órája, s el tudom vitetni magam, ott akarok meghalni ezekkel a szavakkal: „Sokszor megidéztek ide, sokszor elküldtek innét, nagyon sokszor. Hát küldjenek el most is, de a Szent Mihály lován!”

Az arcára, talán hosszú évek alatt, úgy rávésődött a haragos kifejezés, hogy most sem enyhült meg, pedig kissé megnyugodott.

- Azért jöttem volna, hogy ezeket a csöppsegeket levigye egy órára a szobámba - mondta, megint hozzájuk lépve -, hadd játszadozzanak egy kicsit. Nem akartam elmondani mindezeket, de hát mindegy, nem jelent ez semmit. Ugye nem félsz tőlem, Tom, mondd?

- Nem! - mondta Tom. - Énrám nem haragszol.

- Nem, gyerelem, jól mondod. Visszámész, Charley? Mi? Hát akkor gyertek, kicsik! - Karjára vette a legkisebbiket, aki szívesen hagyta, hogy vigyék. - Nem csodálkoznék, ha találnánk odalent egy mézeskalács bábut. Gyerünk, keressük meg!

Elköszönt Mr. Jarndyce-től, megint az előbbi esetlen módján, de volt benne némi tisztelet is, aztán meghajtotta magát felénk, és lement a szobájába.

Mr. Skimpole, aki belépésünktől fogva csak hallgatott, most beszélni kezdett szokott vidám könnyedségével.

Lám, mondta, milyen nagyszerű ez, milyen öröm ezt látni, hogy a dolgok ilyen simán beletalálnak a kerékvágásukba. Itt van ez a Mr. Gridley, vasakarátú, hatalmas energiájú ember, akiről könnyen el lehet képzelni, hogy éveken át céltalanul bolyongott a világban, keresve valamit, hogy levezethesse rajta harci kedvének nagy fölöslegét - mikor egyszerre csak útjába akadt a Kancellária törvényszéke, és megoldotta a gondját. Aztán nézzük csak Coavinsest! Ő, Mr. Skimpole, néha zúgolódott szegény Coavinses ellen. Meg tudott volna lenni Coavinses nélkül. Volt olyan idő, hogy ha szultán lett volna, és a nagyvezérje azt kérdi tőle egy szép reggelen: „Mit kíván ma az Igazhívők Ura az ő rabszolgájának a kezétől?”, egyenesen azt válaszolta volna: „Coavinses fejét!” Pedig hát kiderült, hogy egészen másként áll a dolog. Az volt a helyzet, hogy ő egész idő alatt munkát szerzett egy arra érdemes derék embernek; hogy ő tulajdonképpen Coavinses jótevője volt!

Olyan elragadó könnyedséggel pengette ezeket a képtelen húrokat és olyan pajkos, vidám gyerekek látszott az előbbi komolyabb gyerekek mellett, hogy még gyámapámat is megmosolyogtatta, aki éppen befejezte a kis külön beszélgetését Mrs. Blinderrel. Megcsókoltuk Charleyt, levittük magunkkal, aztán megálltunk a kapuban, hogy utána nézzünk, amint elrohant a munkájához. Nem tudom, hová ment, csak azt láttuk, hogy szalad, szalad, kicsi jószág, asszonyos fejkendőjével, kötényével, s a házcsoport végében, egy fedett átjáró alatt eltűnik, elnyeli őt a város nyüzsgése és lármája, mint harmatcsöppet az óceán.

15. Jo egymagában

Lady Dedlock nagyon nyughatatlan. Ma lent van Chesney Woldban, tegnap bent volt a városi palotájában, holnap talán külföldön lesz - a társasági hírszolgálat semmit nem tud már biztosan előre megmondani. Még Sir Leicester lovagiasságának is némi nehézségei támadnak, ha lépést akar tartani milady jövésével-menésével. Még nehezebb lenne a helyzete, ha a másik régi hű társa, a köszvény - szerencséjére is meg a vesztére is - be nem toppan hozzá Chesney Wold-beli tölgyfa hálószerájába, és bele nem akaszkodik mind a két lábába.

Sir Leicester úgy fogadja a köszvényt, mint a kellemetlen, de mégis főrangú rossz szellemet fogadni illik. Valamennyi Dedlock, az egyenes férfiágon véges-végig, emberemlékezet óta megkapta sorra a köszvényt. Úgy szállt ez apáról fiúra, végig az előkelő családfán, mint az arany- és ezüstnemű, mint az ősök festményei, mint a lincolnshire-i „tanya”. Így hát Sir Leicester átadja lábszárát a családi betegségnek, mintha ez lenne hűbéri kötelme. Érti ugyan, hogy egy Dedlockot csak úgy hanyatt fektetni és görcsösen csipkedni, szurkálni a végtelenségig, ez valamiféle meg nem engedett dolog; de aztán azt gondolja magában: „Mindnyájan elviseltük.” És jól is fest, ahogy ott fekszik a nagy szalon közepén, a vörös és arany pompa áradatában, kedvenc festménye, milady arc képe előtt, s a napfény széles sugárnyalábjai bevilágítanak a hosszú ablaksoron.

Miladyt jelenleg a festménye képviseli Sir Leicester mellett. Elröppent a városba, de nem szándékszik ott maradni, hanem nemsokára visszaröppen megint. A városi palota nem készült fel a jövetelére. Üres és elhagyatott, be van csomagolva. Egyetlenegy hajporos lakáj ásítzik csak reménytelenül a hall ablakában.

Vajon miféle kapcsolat lehet a lincolnshire-i kastély, a városi palota, a hajporos lakáj és Jo, a sehonnai kis utcaseprő világa között? Miféle összefüggés lehet az emberi világ számtalan történetének sok-sok szereplője között, akik a nagy szakadékok ellenkező oldalairól mégis csodálatos módon összesodródhatnak?

Jo romházak között él, egy kormos, omladozó utcában, melyet Tom-all-Alone's néven ismernek sorstársai. Elkerüli ezt a helyet minden illedelmes ember. A roskatag házakat, mikor már nagyon dülöfélben voltak, egy-két vakmerő csavargó foglalta el, s miután birtokukba vették, és berendezkedtek bennük, kezdték kiadogatni albérletbe. Ezek a rozszant albérletek most éjszakánként a nyomorúság dandárjait rejtik magukba. Ahogy az emberi test pusztuló maradékát élősdie férgek szállják meg, ezek a pusztuló hajlékok is kitenyésztettek egy sereg hitvány élőlényt, akik ki-be nyüzsögnek a falak hasadékain, összebújnak aludni, mint hangyák a bolyban, a becsöpögő eső alatt; jönnek-mennek, felszedik és széthordják a ragályokat.

Furcsa érzés lehet Jo bőrében lenni! Császkalni az utcán, nem ismerve még a formáját sem, nemhogy a jelentését azoknak a rejtélyes jeleknek, amikkel tele vannak a kirakatok, cégtáblák, kapualjak, utcasarkok! Csak nézni, hogy az emberek hogyan olvasnak, hogyan írnak, a postás hogyan hordja a leveleket, és egy árva mukkot meg nem érteni ebből az egész jelbeszédből! Lökдөstetni, rugдөstatni, taszigáltatni, és őszintén érezni, hogy neki se itt, se ott, se sehol csakugyan nincs semmi keresnivalója, ez az igazság; és mégis megzavarodva ráгөdni azon a gondolaton, hogy azért én is csak itt vagyok valahol! Elnézni a szembejövö lovakat, kutyákat, marhákat, s tisztában lenni vele, hogy tudatlanságomban hozzájuk tartozom, és nem a hozzám hasonló külsejű felsőbbrendű lényekhez, akiknek sértem a jó ízlését!

Jo a Tom-all-Alone'sból jön, szembetalálkozik a megkéssett reggellel, ami mindig későn ér ide, s majszolgatja piszkos kenyérdarabkáját, ahogy mendegél. Sok-sok utcán kell keresztülmennie, s mivel a kapuk még nincsenek nyitva, lekuporodik a Külföldi Bibliaterjesztő Társaság lépcsőjére reggelizni, s mikor befejezte, hálából felsöpri a kapualjat, a nyújtott kényelemért. Tetszik neki a hatalmas épület, s azon tűnődik, vajon mi célt szolgálhat.

Odaér az utcakereszteshez, és nekifog a napi söpörgetésének. A város ébredszik, a nagy pörgettyű elkezd napi pörgését, forgását; a töméntelen sok írás és olvasás, amit néhány órára félbeszakítottak, újrakezdődik. Hetivásár van éppen. Az agyonhajszolt, agyondöfködött ökrök elkápráztatva rohannak rossz irányba, aztán, ha visszabotozzák őket, megbokrosodva, véres szemmel és tájékozatlanul neki a falnak, és sokszor csúnyán megsebzik az ártatlanokat, sokszor pedig csúnyán megsebzik önmagukat. Zenekar érkezik, és játszani kezd. Jo hallgatja. Egy kutya is hallgatja - egy kupec kutyája, aki a gazdájára vár a mészárszék ajtaja előtt.

A nap változik, ahogy az idő halad, s lassan besötétedik, és szitálni kezd az eső. Jo végigküzdi a napot útkeresztesénél, a sárban, a kocsikerekek és lovak, az ostorok és az esernyők között. Leszáll az alkony, kigyulladnak a gázlámpák a kirakatokban, a lámpagyújtogató végiglohol létrájával a járdaszéleken. Rút este borul a városra.

Mr. Tulkinghorn a szobájában ül, és egy beadványon elmélkedik, melyben egy letartóztatás elrendelését fogja kérni holnap reggel. Gridley járt ma nála, egy elkeseredett ügyfél, és nagyon lármázott. Nem lehet testi erőszakkal fenyegetni az embert, csak hadd csukják le megint ezt a lehetetlenül viselkedő alakot. A mennyezetről az összenyomott távlatú Jelkép, egy feje tetejére állított hajmeresztő római személyében, sámsoni karjával az ablak felé mutat parancsolóan. De miért nézne ki Mr. Tulkinghorn az ablakon? Ez még nem ok rá, ez a kéz mindig arrafelé mutat. Nem is néz ki az ablakon.

S még ha ki is nézne, ugyan mit látna egy elhaladó asszonyon? Van a világon elég nő, gondolja Mr. Tulkinghorn, még sok is; ők mozgatnak mindent, ami rosszul megy benne, ámbár, ha már erről van szó, az ügyvédeknek is ők szereznek munkát. Mi látnivaló lenne egy járókelő nőben, még ha titkos is az útja? Csupa titok mindegyikük amúgy is. Mr. Tulkinghorn nagyon jól tudja ezt.

Nem mind olyan azonban, mint az az asszony, aki éppen elhalad a háza előtt. Ruházatáról ítélve jobb fajta cselédnek nézne az ember, a magatartása meg a járása azonban úrihölgyre vall. Arcát fátyol takarja, a járókelők közül mégis többen megfordulnak, és kíváncsi pillantást vetnek utána. Egyszer se fordítja félre a fejét. Akár úrihölgy, akár cseléd, van valami határozott célja. Egyszer se fordítja félre a fejét, míg oda nem ér az útkereszteshez, ahol Jo működik a seprűjével.

- Ide gyere!

Jo követi őt, két lépéssel mögötte, egy elhagyott udvarra.

- Te vagy az a fiú, akiről az újságban olvastam? - kérdi az asszony a fátyola mögül.

- Nem tudom - mondja Jo, kedvetlenül bámulva a fátyolra. - Én nem értem az újságokhoz. Semmiről se tudok semmit.

- Nem kérdeztek ki egy vizsgálatnál?

- Én semmiről se tudok semm... ahová az egyházfi vitt el, azt tetszik kérdezni? - mondja Jo. - Jonak hívták azt a fiút a vizsgálatnál?

- Jonak.

- Az én vagyok - mondja Jo.
 - Gyerünk odébb.
 - Arra az emberre kíváncsi, ugye? - kérdi Jo, követve az asszonyt. - Aki meghótt?
 - Pszt! Suttogva beszélj! Arra. Mondd, hogy nézett ki, amíg élt? Igazán olyan beteg és olyan toprongyos volt?
 - Az ám! - bólint rá Jo.
 - Olyan, mint... csak nem olyan, mint *te*? - mondja a nő iszonyodva.
 - Annyira azért nem - feleli Jo.
 - Ide figyelj, és maradj csöndben. Meg tudod-e mutatni nekem azokat a helyeket mind, amelyekről szó volt abban az újságcikkben? Azt a boltot, ahová dolgozott, azt a helyet, ahol meghalt, azt a helyet, ahová téged is elvittek, és azt a helyet is, ahol eltemették? Tudod, hogy hová temették?
- Jo bólintott, ahogy a felsorolt többi helyre is rábólintott.
- Menj előttem, és mutasd meg nekem ezeket a szörnyű helyeket mind. Állj meg mindegyik előtt, de ne beszélj hozzám, amíg nem kérdezek tőled semmit. Ne is nézz hátra. Csak tedd, amit mondok, és jól megfizetlek majd érte.
- Jo jól figyel az elmondott szavakra; utánamondja magának a seprűje nyelén, mert nehéz mindjárt megértenie; kis szünetet tart, amíg megfontolja, mit is jelentenek; aztán elfogadhatónak ítéli, és bólint egyet kócos fejével.
- Benne vagyok - mondja Jo. - Csak aztán nehogy kitoljon velem, tudja. Nehogy megpucoljon!
 - Miről beszél ez a szörnyű kis alak? - kiált fel a szolgáló, hátrálva előre.
 - Nehogy aztán meglógjon, érti! - mondja Jo.
 - Nem értem, amit beszélsz. Indulj csak előre! Annyi pénzt kapsz tőlem, amennyit nem is láttál még életedben.
- Jo fütttyentésre csücsöríti a száját, aztán bólint egyet a kócos fejével, hóna alá csapva a seprűjét, és megindul a nő előtt, vezeti őt, fűrgén szedegetve cipőtlen lábát a kemény köveken, a sárban és a latyakban.
- A Cook's Courthoz érnek. Jo megáll. Kis szünet.
- Ki lakik itt?
 - Aki írásokat adott neki, nekem meg egy fél tallért egyszer - mondja Jo suttogva, nem nézve hátra.
 - Gyerünk tovább.
- Krook háza a következő. Jo megint megáll. Hosszabb szünet.
- Itt ki lakik?
 - Ő lakott itt - feleli Jo suttogva, mint az előbb.
- Egy kis csönd után megkérdezik tőle:
- Melyik szobában?

Ott fent a hátsó szobában. Innen a sarokról látni az ablakát. Ott feküdt kiterítve, láttam. Az meg ott a fogadó, ahová elvitték.

- Gyerünk tovább!

A következő állomás messzebb esik, mint az eddigiek; Jo azonban, akinek eloszlott a kezdeti gyanakodása, betartja az előírásokat, és nem néz hátra. Tekervényes utakon, bűdös, áporodott, kellemetlen sikátorokon keresztül megérkeznek végre az alagútszerű udvarhoz, a gázlámpához (amely már meg van gyújtva) és a vasrácsos kapuhoz.

- Oda tették, ni - mondja Jo, belefogódzkodva a rácsokba és befelé nézve.

- Hová? Ó, milyen borzalmas hely!

- Oda! - mutatja Jó. - Ott, azon túl. Ott a csontrakás mellett, annál a konyhaablaknál! Nem ásták be nagyon mélyre. Rá kellett taposniuk, hogy beszorítsák. Ki tudnám kaparni magának a seprűmmel, ha nyitva lenne a kapu. Azér is zárják be - magyarázza, megrázogatva a kaput. - Mindég be van zárva. Ni, egy patkány! - kiált fel Jo izgatottan. Híjj! Né! Ahun fut ni! Hű! Be a földbe!

A szolgáló behúzódik a sarokba - a borzalmas kapualj sarkába, ahol a kövek gyilkos mocska megfertőzi a ruháját; előrenyújtja a két karját, s szenvedélyesen kezd könyörögni neki, hogy menjen, hagyja őt, mert utálja, gyűlöli - s így marad néhány percig. Jo csak bámul mozdulatlanul, még akkor is bámul, amikor az asszony magához tér.

Lehúzza a kesztyűjét, hogy az erszényéből pénzt szedjen elő. Jo szótlanul nézi, milyen fehér és milyen keskeny a keze, és hogy milyen helyre szolgáló lehet, akinek ilyen csillogó gyűrűi vannak.

Egy pénzdarabot ejt a fiú markába, anélkül hogy hozzáérne a kezéhez; beleborzong, ahogy a kezük egymáshoz közeledik.

- No és most - mondja még - mutasd meg nekem még egyszer pontosan a helyet!

Jo bedugja seprűje nyelét a rácsok közt, és roppant fáradságos igyekezettel rámutat vele egy helyre. Mikor aztán végre hátranéz, hogy lássa, sikerült-e jól megértetni magát, azt veszi észre, hogy egyedül maradt.

Első teendője, hogy odatartsa a pénzt a gázlámpa alá, s nem akar hinni a szemének, mikor látja, hogy sárga - hogy arany. Következő teendője, hogy hátsó fogaival megharapdálja a szélét. Aztán pedig a szájába veszi a biztonság kedvéért, és nagy gonddal felsepri a lépcsőt és az egész kapualjat. Ahogy elvégezte a dolgát, útnak ered, vissza Tom-all-Alone's felé, de majdnem minden gázlámpa alatt megáll, hogy elővegye a pénzdarabját, és újabb zápfog-próbákkal nyugtassa meg magát az arany valódisága felől.

A hajporos lakáj ma este nem nélkülözi a társasági életet, mert milady egy nagy vacsorára megy, onnét pedig még három vagy négy bálba. Sir Leicester odalent fészkelődik Chesney Woldban, a köszvénye társaságára hagyatva; panaszkodik Mrs. Rouncewellnek, hogy az eső olyan egyhangú csöpörgést visz végbe a teraszon, hogy nem tudja elolvasni az újságját, még a saját barátságos öltözőszobájának a kandallója mellett sem.

- Sir Leicester jobban tette volna, ha átköltözik a ház túlsó szárnyába, szívem - mondja Mrs. Rouncewell Rosa-nak. - Öltözőszobája milady lakosztálya mellett van. S én már évek óta nem hallottam ilyen tisztán a lépéseket a Kísértetek útja felől, mint az este.

16. Eszter elbeszélése

Richard gyakran meglátogatott bennünket, amíg Londonban voltunk (pedig a levélírásban hamarosan alábbhagyott a buzgalma), s a gyors felfogásával, jó természetével, vidámságával, élénkségével mindig nagyon kedves volt.

De noha egyre jobban megszerettem, azt éreztem még mindig: milyen nagy kár, hogy nem nevelték őt soha szorgalomra, kitartásra, önfegyelemre.

Egy délután felkeresett bennünket Mr. Bayham Badger a feleségével együtt, de gyámapám éppen nem volt odahaza. Beszélgetni kezdtünk, és megtudtuk tőlük, hogy Richard előrehaladását bizony nem tartják nagyon biztatónak. Az volt a véleményük, hogy a fiú rosszul választotta meg az orvosi pályát, igazában nem érdekli őt, nem érzi hivatásának. Ada eléggé aggodalmas képet vágott.

Ámbár elengedtük volna a hosszadalmas körítést, amivel Mr. Badger és a felesége mindezt előadták, mégis mind a ketten éreztük, hogy őszintén mondták el véleményüket, és hogy ez a vélemény valószínűleg nagyon is helytálló. Megegyeztünk benne, hogy addig semmit nem mondunk Mr. Jarndyce-nak, amíg Richarddal nem beszélünk, és mivel másnap estére vártuk a fiút, elhatároztuk, hogy komolyan beszélünk a fejével.

Másnap aztán, miután egy kis ideig kettesben hagytam őket, bementem hozzájuk, s mindjárt láttam, hogy Ada (amit előre tudtam) mindenben a fiú pártjára fog állni, és mindent készpénznek vesz majd, amit csak mond.

- Hát hogy halad, Richard? - kérdeztem.

- Ó, elég jól! - mondta Richard.

- Ennél jobb hírt nem is mondhat, ugye, Eszter? - kiáltott föl Ada diadalmasan.

- Elég jól? - ismételtem.

- Igen - mondta Richard -, elég jól. Lassú pizsmogás, persze, és meglehetősen unalmas is. De akár ez, akár más, elég mindegy. Ez is csak megteszi.

- Jaj, Richard, édes Richard! - mondtam szemrehányóan.

- Mi a baj? - kérdezte Richard.

- „Akár ez, akár más!”

- De hát mi rossz van ebben, Durden néni? - nézett rám Ada nagy bizalommal, előrehajolva Richard előtt. - Ha ez is éppen olyan jól meg fog felelni, mint akármilyen más, akkor az azt jelenti, hogy jól meg fog felelni, remélem.

- Igen, remélem én is - mondta Richard, szórakozottan kisimítva haját a homlokából. - Hiszen lehet, hogy végeredményében az egész csak olyan próbaidőfele, amíg a perünk el nem dől... hopp, elfelejtettem. Hogy nem szabad a perről beszélnem. Tiltott terület! Igen, elég jól haladunk. Beszéljünk valami másról.

Ada hajlandó is lett volna rögtön, abban a tökéletes meggyőződésben, hogy az egész kérdést a lehető legkielégítőbben megoldottuk. Én azonban úgy véltem, hogy nem lenne értelme ennyiben hagyni a dolgot, és újrakezdtém.

- No de hát Richard - mondtam - és édes kis Adám! Gondolják csak meg, hogy milyen fontos ez mind a kettejükre nézve, a nagybátyjukkal szemben pedig becsület kérdése, hogy Richard teljes komolysággal fogja fel a dolgát, minden fenntartás nélkül. Azt hiszem, ezt igazán meg kell beszélnünk, Ada. Minél előbb, amíg késő nem lesz.

- Igen! Meg kell ezt beszélnünk! - mondta Ada. - De én azt hiszem, Richardnak igaza van.

Mit ért itt az én iparkodásom, hogy bölcs képet vágjak, amikor Ada olyan szép volt, olyan édes volt, és úgy szerette a fiút!

- Itt járt tegnap Mr. Badger a feleségével, Richard - mondtam -, s úgy látszik, ők azon a nézetten vannak, hogy maga nagyon szereti az orvosi hivatását.

- Azt tartják csakugyan? - mondta Richard. - Ó! Hát ez változtat a helyzeten, mert énnekem a leghalványabb fogalmam sem volt róla, hogy ők így vélekednek, és nem szerettem volna csalódást vagy alkalmatlanságot okozni nekik. Tény az, hogy nem nagyon érdekel az egész. De hát ez nem számít! Ez is éppen olyan jó lesz, mint akármilyen más!

- Hallod, Ada? - szóltam.

- Tény az - folytatta Richard, félig-meddig eltűnődve, félig-meddig tréfásan -, hogy nem egészen nekem való. Nem tudok rájönni az ízére. És aztán nagyon egyhangú. A mai nap pont olyan, mint a tegnapi volt, és a holnapi nap pont olyan lesz, mint a mai.

- Attól félek azonban - mondtam -, hogy ezt a kifogást a világon minden ellen felhozhatja... az egész élet ellen is, hacsak valami rendkívüli körülmény nem jön közbe.

- Azt hiszi, igazán? - felelte Richard, tovább tűnődve. - Lehet, talán! Ó! Ej, hiszen mi akkor - tette hozzá hirtelen felélénkülve megint -, mi akkor körbe-körbe járunk, és megint csak oda lyukadunk ki, amit az előbb mondtam. Ez is csak éppúgy megteszi, mint akármilyen más. Jól van ez, rendben van itt minden! Beszéljünk másról!

Erre azonban még Ada is megrázta a fejét, és elkomolyodott a kedves arca, én pedig felhasználtam a jó alkalmat, és elejtettem néhány megjegyzést Richard előtt, hogy ha néha könnyelmű is önmagával szemben, biztos vagyok benne, hogy Adával szemben nem akar meggondolatlanul viselkedni soha; és hogy a lány iránti szeretete azt is magában foglalja, hogy ne vegye félvállról ezt a mindkettőjük életére nézve döntő fontosságú lépést. Richard erre majdnem elkomolyodott.

- Édes jó anyókám - mondta -, éppen erről van szó! Sokat gondoltam én már erre, és haragudtam is magamra eleget, hogy akármilyen komoly is bennem a szándék... valahogyan mégsem úgy csinálom aztán.

- Biztosan azért van ez - mondtam -, mert nem szereti a munkát, amit választott.

- Szegény fiú! - mondta Ada. - Igazán nem csodálom!

Hiába.

Teljesen hiábavaló volt, akármennyire is igyekeztem bölcs arcot csinálni. Megint megpróbáltam, de hogy a csudába sikerülhetett volna, vagy ha még sikerült is volna, mire mentem volna vele, amikor Ada összekulcsolt kézzel a vállába csimpaszkodott, a fiú pedig belebámult egyenesen a kék szemébe, s így nézték egymást szerelmesen?

- Tudja, kiváló barátnőm - mondta Richard, Ada arany fürtjeivel játszadozva -, talán elsziettem egy kicsit a dolgot. Vagy talán félreismertem saját hajlamaimat. Máshoz van tehetségem, úgy látszik. Addig nem lehetett ezt tudni, amíg ki nem próbáltam. Most csak az a kérdés, érdemes-e visszacsinálni mindazt, ami eddig történt.

Erre aztán azt feleltük Adával együtt, nagyon határozottan, hogy nemcsak érdemes visszacsinálni mindazt, ami eddig történt, hanem okvetlenül szükséges is. Aztán megkérdeztem Richardtól, hogy gondolt-e már valamilyen inkább neki való hivatásra.

- Nohát, édes Durdenné asszony - mondta Richard -, ezt most eltalálta. Gondoltam. Arra gondoltam, hogy tulajdonképpen a jog feküdne nekem igazán.

- A jog! - ismételte Ada, mintha megijedt volna ettől a szótól.

- Ha bemennék Kenge-ék irodájába - magyarázta Richard -, ha Kenge felvenne gyakornoknak, akkor szemmel tudnám tartani a... öö... tilos területet, és ki tudnám tanulmányozni, hogy kiismerjem magam benne, és meg tudnám nyugtatni magamat, hogy nem hanyagolják el, és rendesen vezetik az ügyet.

Én semmi esetre sem voltam olyan nagyon biztos ebben, s láttam, hogy Ada tekintete mindjárt elborult. Azt gondoltam azonban, hogy jobb lesz mégis inkább rábeszélni őt, ha valamilyen kitartó, rendes munkára akarja szánni magát, és csak azt kérdeztem meg tőle, biztos-e benne, hogy ezúttal komoly az elhatározása.

- Édes egy Minervám - mondta Richard -, olyan sziklaszilárd vagyok, akárcsak maga. Elkövettem egy tévedést, mindnyájan tévedhetünk. De nem fogok többé, és olyan jogász lesz belőlem, hogy keresni kell a párját. Vagyis, tudja - tette hozzá Richard, visszaesve a kétkedésbe -, nem tudom végeredményében, csakugyan érdemes-e ekkora felfordulást csinálni minden különösebb ok nélkül.

Erre aztán előről kezdtük, s nagyon komolyan elmondtuk megint mindazt, amit már egyszer elmondtunk, s végül megint csak ugyanoda lyukadtunk ki. De annyira a lelkére kötöttük Richardnak, hogy mondjon el mindent őszintén és nyíltan Mr. Jarndyce-nak, s ne várjon vele egy percig se; és a természetétől is olyan távol volt minden titkolódzás, hogy azon nyomban felkereste (bennünket is magával vitt), és eléje tárta az egész ügyet.

- Rick - mondta gyámapám, miután figyelmesen végighallgatta őt -, becsületesen visszaléphetünk még, s vissza is fogunk lépni. De vigyáznunk kell, a húgod kedvéért, Rick, a kis húgod kedvéért, hogy ezentúl ne essünk többé ilyen tévedésbe. Ezért hát, ami a jogi pályát illeti, alapos próbát teszünk vele, mielőtt végérvényesen döntenénk. Megnézzük előbb magunknak, mielőtt fejest ugranánk bele.

Richard türelmetlen és szeleskedő természetével olyan tette kész volt, hogy legszívesebben mindjárt, még abban az órában bevonult volna Mr. Kenge irodájába, és ott a helyszínen azonnal felcsapott volna joggyakornoknak. Azonban mégis jó szívvel elfogadta a mi óvatosságunkat, melynek szükségességét bebizonyítottuk neki, belenyugodott, és leült közénk jókedvűen, s a legvidámabb hangon kezdett beszélgetni életének erről az új céljáról, melyet most vett a fejébe, mintha gyerekkorától fogva mindig csak erre készült volna. Gyámapám nagyon kedves és barátságos volt hozzá, de kissé komoly.

Aznap este Ada lelkesebben dicsérte Richardot, mint valaha. A kis karperecet is a csuklóján hagyta, amit tőle kapott, úgy ment aludni. Mikor később megcsókoltam az arcát - már egy órája aludt -, olyan békésnek és boldognak látszott álmában, hogy gondolom, biztosan Richardról álmodott.

Mert ezen az estén sehogyan sem jött álom a szememre, s fennmaradtam kézimunkázni. Nem érdemes róla sokat beszélni, de nagyon éber voltam, és eléggé lehangolt. Nem tudom, mi lehetett az oka. Vagy mindenesetre ha talán tudtam is, úgy gondoltam, hogy szóra sem érdemes.

Elég az hozzá, hogy hamarosan elmerültem a kézimunkába. De valamilyen selymet lent felejtettem a munkaasztalka fiókjában, az itteni, ideiglenes dörmögőszobában, s amikor szükségem lett rá, fogtam a gyertyámat, és lementem érte csöndesen. Ahogy leértem, legnagyobb meglepetésemre gyámapámat még mindig ott találtam, szótlanul ült a kandalló előtt, és a hamut bámulta. Megijedtem kicsit, hogy ilyen váratlanul rátörtem, s egy pillanatra megtorpantam a küszöbön; szó nélkül vissza is fordultam volna, ha észre nem vesz, s fel nem rezzen.

- Eszter!

Megmondtam neki, hogy miért jöttem.

- Ilyen későn még dolgozik, kedvesem?

- Azért maradtam fenn ma ilyen sokáig kézimunkázni - mondtam -, mert nem tudtam elaludni, és szeretném elálmosítani magam. Hanem, kedves gyámapám, maga is fenn van még, és fáradtnak látszik. Nincs talán valami gondja, remélem, ami nem hagyja aludni?

- Nincsen, anyóka, nincsen olyan, amit maga könnyűszerrel megérthetne - mondta.

Bánatos hangja olyan új volt számomra, hogy magamban elismételtem a szavait, mintha így jobban felfoghatnám a jelentésüket: „Amit én könnyűszerrel megérthetnék!”

- Maradjon egy percre, Eszter - szólt. - Magáról gondolkoztam.

- Csak talán nem én okozok gondot gyámapámnak?

Tagadólag intett a kezével, s megint visszazökkent megszokott modorába. A változás olyan feltűnő volt, és akkora önuralommal sikerült végrehajtania, hogy azon kaptam magam, megint csak ezt hajtogatom magamban: „Nem olyasmi, amit én egykönnyen megérthetnék!”

- Anyóka, kicsi asszonyka - mondta gyámapám -, arra gondoltam, azaz azon gondolkozom, amióta itt ülök, hogy magának is ismernie kellene saját történetéből annyit, amennyit én ismerek belőle. Ez nem sok, nagyon kevés. Majdnem semmi.

Leültem, aztán egy kissé erőt véve magamon, így szóltam:

- A legkorábbi emlékeim közül valók, gyámapám, ezek a szavak: „Az anyád, Eszter, a te szégyened, te pedig az övé voltál. Eljön majd az idő, elég hamar eljön, amikor mindezt jobban megérted, és át is fogod érezni, ahogy csak egy nő átérezheti.”

Eltakartam kezemmel az arcomat, ahogy elismételtem ezeket a szavakat, aztán levettem kezem az arcomról, és másfajta szégyenkezéssel elmondtam gyámapámnak, hogy egyedül neki köszönhetem, hogy gyerekkoromtól fogva egészen eddig a percig soha, de soha nem kellett azt éreznem. Felemelte a kezét, hogy megállítson. Tudtam jól, hogy nem tűri a hálálkodást, s el is hallgattam.

- Kilenc éve, drágám - kezdte egy kis tűnődés után -, kilenc éve, hogy levelet kaptam egy visszavonultan élő hölgytől, egy komor, szenvedélyes hangú levelet, amilyent még soha életemben nem olvastam. Egy gyermekről számolt be nekem ez a levél, egy akkor tizenkét éves árva leánykáról, olyasféle kegyetlen szavakban, mint amilyenek a maga emlékezetében élnek. Megtudtam belőle, hogy a levélíró titokban nevelte föl a kislányt születésétől fogva, eltörülte származásának minden nyomát, és hogy ha a levélíró meg találna halni, mielőtt a gyermek felnő, az árva kislány egyetlen barát, ismerős nélkül fog itt maradni. Arra kért, vegyem fontolóra, nem fejezném-e be én ebben az esetben, amit a levél írója megkezdett.

Szótlanul hallgattam őt.

- Gyerekkori emlékeinek az alapján el tudja képzelni, drágám, hogy a levél írója milyen sötét színben látta mindezt, milyen komoran fejezte ki magát, s miféle torz vallásosság zavarta meg a lelkét, és beszélte be neki, hogy a gyermeknek kell vezekelnie egy olyan bűnért, amiben teljesen ártatlan. Válaszoltam a levélre. A levélíró azonban kikötötte, hogy ne akarjak találkozni vele soha, mert már nagyon régóta megszakadt minden kapcsolata a világgal, hanem ha megnevezem egy megbízható emberemet, annak az útján érintkezhetünk. Mr. Kenge-t bíztam meg az üggyel. A hölgy elmondta neki, hogy csak a neve felvett név. Hogy ha ilyen esetekben érvényesek lennének a rokoni kötelékek, a kislány nagynénje lenne. És hogy ennél többet soha, semmi körülmények között nem fog elárulni. Drágám, hát elmondtam mindent.

Egy kis ideig nem engedtem el a kezét.

- Én gyakrabban láttam a gyámleányomat, mint ő engem - tette hozzá jókedvűen, könnyedebb hangon -, s mindig tudtam róla, hogy szeretik őt, hogy hasznát veszik, hogy szorgalmas és boldog. Tízezerszeresen, százezerszeresen megfizet ő nekem a nap minden órájában!

- És még többször - mondtam - áldja a gyámapját, aki apja helyett apja lett neki!

Erre a szóra újra megjelent arcán az előbbi zavar. Megint legyőzte, mint az imént, s már nem is látszott rajta semmi; de egy pillanatig itt volt, és a szavaim olyan hirtelenül váltották ki belőle, hogy szinte azt éreztem, megijesztettem őt. Csodálkozva ismételtettem magamban megint: „Amit én könnyűszerrel megérthetnék. Nem olyan, amit én megérthetnék!” Nem, csakugyan nem. Nem értettem meg. Sokáig-sokáig nem értettem meg.

- Jó éjszakát, drágám, búcsúzzunk el atyailag - mondta megcsókolva a homlokomat -, aztán aludni. Későre jár már a munkához meg a gondolkozáshoz is.

Nem dolgoztam, se nem gondolkoztam többet aznap éjszaka. Hálát adtam szívemben a mennyei gondviselésnek, hogy nem hagyott el, hogy vigyázott rám, aztán elaludtam.

Másnap jött egy látogatónk: Mr. Allan Woodcourt. Búcsúzni jött, ez már előre meg volt beszélve. Kínába és Indiába indult, mint hajóorvos. Hosszú-hosszú távollétre készült.

Azt hiszem - legalábbis úgy tudtam -, hogy nem volt gazdag fiú. Amit özvegy édesanyja meg tudott takarítani, az mind ráment orvosi tanulmányaira. Egy fiatal, nem nagyon befolyásos orvos számára nem volt jövedelmező dolog Londonban gyakorlatot folytatni; hiába látta el éjjel-nappal a tömérdek sok szegény embert a legcsodálatosabb jószívúséggel és a legcsodálatosabb szakmabeli ügyességgel, nagyon kevés pénzt keresett vele. Hét évvel volt idősebb nálam - ámbár ezt nem szükséges elmondanom, mert nem hiszem, hogy ez nagyon hozzátartoznék a dolgokhoz.

Úgy hiszem - azazhogy ő mondta nekünk, hogy három-négy esztendei orvosi gyakorlat áll mögötte, és ha azt remélhetné, hogy újabb három-négy évig ki tud itt tartani, nem kötelezte volna el magát erre az utazásra. Minthogy azonban semmi vagyona, semmi magánjövedelme nem volt, mennie kellett. Összesen csak négyszer-ötször látogatott meg bennünket. Sajnáltuk, hogy el kell utaznia, mert kitűnő orvosnak tartották a hozzáértők, sőt szakmájának legkiválóbb képviselői közül is sokan igen nagyra becsülték.

Búcsúlátogatásakor magával hozta anyját is, akit eddig még nem ismertünk. Csillogó fekete szemű, szép öreg hölgy volt; azonban gőgösnek látszott. Walesből való volt, és élt neki valaha réges-régen egy Morgan ap Kerrig nevű híres őse valami Gimlet nevű helyen, aki a világtörténelem legkiválóbb alakja volt, s akinek az egész rokonsága amolyan királyi dinasztiaaként volt számon tartva. Úgy vettem ki a történetét, hogy egész életében a hegyek közt csatangolt, és mindig harcolt valaki ellen; egy bárd pedig, akinek olyanformán hangzott a

neve, hogy: Crumlinwallinwer, megénekelte a dicsőségét a - legalábbis én így értettem - *Mewlinnwillinwodd* című költeményében.

Mrs. Woodcourt, miután töviről hegyire elbeszélte nekünk nagy hírű ükapjának a történetét, kijelentette, hogy biztos benne, akármerre járjon is az ő Allan fia, sohasem fogja elfelejteni, mivel tartozik a családfájának, és semmi kincsért nem fog soha azon alul házasságot kötni. Sok csinos angol lány van kint Indiában, mondta a fiának, akik szerencsét próbálni mentek ki, s néhány vagyonos hölgyet is lehet találni köztük; azonban ilyen ősök ivadékának sem a szépség, sem a vagyon nem lehet elegendő az előkelő származás nélkül aminek legelsősorban kell számításba jönnie. Annyit beszélt a születésről, származásról, hogy egy pillanatra már azt hittem elszomorodva, hogy talán - ámbár micsoda hiú képzelődés volt még csak fel is tételezni ezt! - hogy az *enyémről* beszél, vagy az *enyémre* gondol!

Mr. Woodcourtot mintha kicsit bántotta volna anyjának bőbeszédősége, de sokkal tapintatosabb volt annál, semhogy észrevétette volna vele, csak nagyon finoman megpróbálta másfelé terelni a társalgást, és megköszönte gyámapámnak szíves vendégszeretetét és azokat az igazán boldog órákat - igazán boldog óráknak nevezte -, amelyeket velünk tölthetett. Ezeknek az emléke, mondta, mindenüvé el fogja kísérni őt, bármerre járjon, és örökké őrizni fogja ezeket az emlékeket. Aztán kezét nyújtottunk neki, sorra egymás után - legalábbis ezt tették a többiek, s ezt tettem én is; aztán kezét csókolt Adának - és nekem is; aztán elment a hosszú-hosszú utazására!

Igazán nagyon el voltam foglalva egész nap; rendelkezéseket írtam haza a cselédeknek, leveleket írtam gyámapám számára, leporoltam a könyveit, irományait, jó sokat csörögtem gazdasszonyi kulcsaimmal ide-oda. Még lámpagyújtás előtt is szorgoskodtam, az ablakban ültem kézimunkázgatva és dúdolgatva, mikor egyszerre csak ki más nem jelenik meg, mint Caddy, akire igazán nem számítottam.

- Jaj, Caddy, drágám - mondtam -, milyen gyönyörű virágok!

Bűbájos kis csokrot tartott a kezében.

- Ugye, milyen szépek, Eszter - felelte Caddy. - Még életemben ilyen édeseket nem láttam.

- Prince-től valók, Caddykém? - kérdeztem suttogva.

- Nem - rázta a fejét a lány, s odatartotta elém a virágokat, hogy megszagolhassam. - Nem Prince-től.

- Ej, Caddy - mondtam -, talán bizony két udvarlód is van!

- Mi a csudát! Hát úgy néznek ki ezek a virágok? - mondta Caddy.

- Hát úgy néznek ki ezek a virágok! - utánoztam a hangját, megcsípve az arcát.

Caddy csak nevetett feleletül, elmondta, hogy csak egy félóra jött, mert akkor Prince várja majd lent a sarkon, leült velünk az ablakban, és Adával hármásban elfecsegtünk; a virágait közben minduntalan a kezembe nyomta, vagy azt próbálgatta, hogyan illenének a hajamhoz. Végül aztán, mikor már szedelődzködött, bevitt a szobámba, és a ruhámra tűzte a csokrot.

- Nekem hoztad? - kérdeztem meglepetve.

- Neked - felelte Caddy, és megcsókolt. - Itthagytam valaki számodra.

- Itthagytam?

- A szegény kis Miss Flite-nál - mondta Caddy. - Valaki, aki nagyon jó volt hozzá, s aki egy órával ezelőtt elsietett, hogy hajóra szálljon, az hagyta itt a virágokat. Ne, ne! Ne vedd le. Hagyd csak ott ezt a szép kis csokrot! - mondta Caddy, és szeretettel megigazította a virágokat.

- Hát olyanok is ezek a virágok! - mondta Ada, aki nevetve lépett a hátam mögé, és boldogan karolta át a derekamat. - Ó, igen, Durden néni, olyanok! Nagyon-nagyon úgy fest a dolog. Ó, nagyon, igazán nagyon, édes Eszter!

17. Lady Dedlock

Nem volt olyan könnyű elintézni, mint ahogy eleinte látszott, hogy Richard próbaidőre beálljon Mr. Kenge irodájába. A fő nehézségeket maga Richard támasztotta. Mihelyt kiléphetett Mr. Badgertől, rögtön kétségei támadtak, hogy vajon jó lesz-e ez, ott akarja-e hagyni csakugyan az orvosi pályát. Mi lenne, ha még egyszer nekigyürkőzne? Be is zárkózott néhány hétre a szobájába egy csomó könyvvel és egy rakás csonttal, hogy nagy gyorsasággal teletömje a fejét egy halomnyi ismerettel. Lázás buzgalma egy hónapig tartott, aztán kezdett kihűlni; s amikor már egészen lehült, akkor megint kezdett fellángolni. Olyan sokáig ingadozott az orvosi és a jogtudomány között, hogy a nyár is megjött közben, és javában benne jártunk már, mire végérvényesen búcsút mondott Mr. Badgernek, és beállt próbaidőre Kenge és Carboy urak irodájába.

Gyámam sokat tárgyalt vele arról, hogy hogyan rendezkedjen be Londonban, mert a jogáskodása alatt ott kell majd laknia; mi ugyanis már jóval előbb visszaköltöztünk Pustaházára, s ez olyan messzire esett, hogy ide legfeljebb hetenként egyszer jöhetett le látogatóba. Ha Richard véglegesen dönt Mr. Kenge irodája mellett, mondta nekem Mr. Jarndyce, akkor ki lehet majd venni számára egy lakást, ahol alkalomadtán mi is megszánhatunk egy-két napra időnként.

- Csak tudja, anyóka - tette hozzá sokatmondó fejkakarással -, még mindig nem döntött!

A vége az lett, hogy kibéreltünk neki egy csinos kis bútorozott hónaposszobát a Queen Square közelében, egy csendes, régi házban. Amíg ezek az ügyek napirenden voltak, a látogatásunk Mr. Boythornhoz folyton halasztódott. De végül aztán, hogy Richardnak is meglett a lakása, elhárultak az akadályok, és elutazhattunk. Az évnek ebben a szakában ő is nyugodtan velünk jöhetett volna, de el volt telve a jogáskodás újdonságával, és a legnagyobb tettekkészséggel fogott hozzá, hogy megkísérelje kibogozni a végzetes per rejtélyeit. Így hát nélküle keltünk útra; Ada pedig boldogan dicsérte őt a szorgalmáért.

Nagyon kellemes volt az utunk Lincolnshire-be, kocsin s egy olyan szórakoztató útitárssal, mint Mr. Skimpole. Kiderült, hogy minden bútorát elhordatta az az ember, aki a kék szemű lánya születésnapján lefoglalta; Mr. Skimpole azonban egészen megkönnyebbültnek látszott, hogy így megmenekedett a berendezésétől. „Székek, asztalok - mondta -, ezek szörnyen unalmas tárgyak, egyhangúak, nincs bennük gondolat, nincs bennük semmi változatosság, mindig ugyanazt fejezik ki, kihozzák az embert a sodrából, rájuk nézni is rossz.”

Ragyogó idő volt. A zöld gabonátáblák lágyan hullámoztak, a pacsirták boldogan énekeltek, a sövények, árokpartok tele voltak mezei virággal, a fák lombja már besűrűsödött, és a babföldek finom illatát széthordozta a könnyű szellő! Késő délután érkeztünk meg a mezővárosba, ahol Mr. Boythorn lóháton, egy nyitott fogattal várt ránk, hogy elvigyen bennünket a néhány mérföldnyire fekvő házához. Nagyon megörült nekünk, és fürgén leugrott a lováról.

- Biz' isten - mondta, miután udvariasan üdvözölt mindnyájunkat -, gyalázatos ez a kocsijuk. A legkirívóbb példája ezeknek az undorító bérkocsiknak, amelyek elcsúfítják a föld hátát. Huszonöt perces késéssel érkezett ma délután. Föl kéne akasztani a kocsist!

Miközben mindezt felháborodva elharsogta, gyengéden felsegített bennünket a kis faetonba, és csupa ragyogás volt az arca.

- Bocsánatot kérek a hölgyektől - mondta, hajadonfőtt megállva a kocsi ajtajánál, miután mindnyájan elhelyezkedtünk -, hogy kénytelen vagyok majdnem kétfélmétert kerülni magukkal. Az egyenes út azonban Sir Leicester Dedlock parkján vezet keresztül, és én megesküdtem, hogy amíg élek, be nem teszem a lábam, se a lovam patáját ennek az alaknak a birtokára! - És amint elkapta gyámapám pillantását, egyszerre kitört belőle rettentő hahotázása, s még mintha az alvó kis mezővárost is felrázta volna vele.

- Dedlockék idelent vannak, Lawrence? - kérdezte gyámapám, amint megindult velünk a kocsi, és Mr. Boythorn az út menti zöld gyepen üggett mellettünk.

- A Pökhendi Tökfilkó úr itthon van - felelte Mr. Boythorn. - Hahaha! Pökhendi úr itt van, s örömmel mondhatom, hogy a sarkánál fogva tartja itt a köszvény. Miladyt - akinek a nevét mindig egy udvarias mozdulat kíséretében ejtette ki, mintegy kizárva őt az egész veszekedésből -, miladyt, azt hiszem, mindennap várják.

- De talán - szólt gyámapám nevetve - mi azért betehetjük a lábunkat a parkba, amíg itt vagyunk? A tilalom nem vonatkozik miránk is, vagy igen?

- Nem tilthatok meg semmit a vendégeimnek - felelte -, kivéve ha arról van szó, hogy el akarnak utazni.

Felértünk a dombhátra, ahonnét Boythorn megmutathatta nekünk Chesney Woldot. Festői öreg ház volt, egy sűrűn beültetett, dús lombú, szép park közepén. A fák közt, nem messze a kastélytól a templomocska hegyes tornya. Minden - a kastélyon, a kerten, a teraszon, a zöld lejtőkön, a víztükrökön, a vén tölgyeken, a haraszton, a lápon, az erdők fölött megint, messze, végig az egész kilátáson, a látóhatár bíbor derengése fölött - mindenütt háboríthatatlan nyugalom ült.

Ahogy beértünk a kis faluba, és elhaladtunk a fogadócska előtt, melynek homlokzatán a Dedlock-címert himbáló cégtábla hajolt az út fölé, Mr. Boythorn és a fogadó kapujában üldögélő fiatalember, aki mellett horgászszerszámok heverték, kölcsönösen üdvözölték egymást.

- Ez a házvezetőnő unokája, Mr. Rouncewellnek hívják - mondta Mr. Boythorn. - Szerelmes egy szép kislányba, aki ott fent van a kastélyban. Lady Dedlocknak megtetszett a kislány, és ott akarja tartani saját szép személye mellett, ami nagy megtiszteltetés, ifjú barátunk azonban egyáltalán nem tudja értékelni. De a fiú különben sem házasodhatna még meg, ha a szép kis virágszál bele is egyezne, úgyhogy kénytelen beérni azzal, amit tehet. Nagyon gyakran lejön ide egy-két napra... horgászni. Hahaha! Hahaha!

Mr. Boythorn előrevágatott szép szürke lován, leszállt a nyeregből a háza kapujában, s úgy várt bennünket, levett kalappal, tárt karokkal, hogy isten hozottat mondjon.

Csinos házban lakott, amely azelőtt a paplak volt; előtte pázsit, oldalt tarka virágoskert, hátul pedig jól berendezett gyümölcsös és konyhakert, méltóságteljes fallal körülkerítve, mely maga is pirospozsgás volt, mintha megérett volna. Csakugyan, minden az érettség és a bőség színét viselte itt. Az öreg hársfasor olyan volt, mint egy zöld folyosó, a cseresznyefáknak és az almafáknak még az árnyéka is nehéznek látszott a sok gyümölcstől, az egresbokrok úgy meg voltak terhelve, hogy lehajoltak a földig, az eper és a málna ugyanilyen bőven termett, az őszibarack pedig százával sütkérezett a kőkerítésre hajolva. Csend és nyugalom uralkodott a vörös téglakerítés birodalmában, még a madarak elijesztésére kifüggesztett tollfűzés is alig mozgott.

Szombat volt, amikor érkeztünk. Másnap reggel mindnyájan felkerekedtünk, és elsétáltunk a parkbeli kis kápolnába a vasárnapi istentiszteletre. Majdnem közvetlenül a vitás telekdarabnál

léptünk be a parkba, aztán egy kedves gyalogösvény, mely a zöldellő gyep és a szép nagy fák között kanyargott, elvezetett bennünket egészen a templom ajtajáig.

A gyülekezet nagyon kicsi volt, és csupa falusiból állt, kivéve egy csomó kastélybeli cselédet. Néhányan már elfoglalták a helyüket, mások pedig most érkeztek éppen. Volt köztük egy-két délceg inas, volt egy öreg kocsis, volt egy szakajtóra való csinos fiatal fehérlép, de mindenekelőtt ott volt szép öreg arcával és finom, méltóságos tartású alakjával a többiek közül kiemelkedve a házvezetőnő. A szép kislány, akiről Mr. Boythorn mesélt nekünk, ott ült szorosán mellette. Olyan csinos volt, hogy a szépségéről is rögtön ráismertem volna, ha nem is látom, mennyire pironkodik a fiatal horgász rászögezett tekintetétől, akit szintén felfedeztem, nem messze a lánytól. Egy másik, ugyancsak szép, habár nem kellemes arc rosszindulatúan figyelte a kislányt meg a többieket is, mindent, az egész kápolnát.

A harangok még javában szóltak, amikor megjöttek az uraságok, és az istentisztelet kezdetét vette.

„Ne ülj ítéletet, Uram, a te szolgád fölött, mert a színed elé...”

El fogom-e felejteni valaha is, hogy milyen sebesen kezdett verni a szívem, amint felállva azzal a tekintettel találkozott a tekintetem? El fogom-e felejteni valaha életemben, hogyan élenkült meg bágyatagságából az a szép büszke szempár, amikor a szememmel találkozott? Csak egy percig tartott, amíg - mondhatnám - fogva tartotta a tekintetemet, aztán lesütöttem újra a szemem az imakönyvemre; de ez a rövid idő is elég volt, hogy örökre megjegyezzem magamnak ezt a szép arcot.

Könnyű volt kitalálni, hogy a szertartásos, köszvényes, ősz hajú úriember, a másik, aki a nagy kegyúri stallumban helyet foglalt, Sir Leicester Dedlock, és hogy a hölgy Lady Dedlock. De hogy miért dobog úgy a szívem, és miért vagyok olyan izgatott, ezt nem tudtam volna kitalálni.

Eltelt az egész hét a templomban érzett szívdobogásom óta, eljött a szombat; s olyan verőfényes, felhőtlen volt mindegyik nap, hogy élvezet volt az erdőben barangolni és nézni az áttetsző lombok közt beeső meg a fák egybefonódó árnyékai közt táncoló napsugarakat, míg szállt a madarak éneke, és álmosítóan zümmögtek a bogarak a levegőben. Volt egy kedvenc helyünk az erdőben, mélyen bent, a moha és a tavalyi száraz levelek közt, néhány kivágott fa is feküdt ott, melyeknek a kérge véges-végig le volt hántva. Ha itt tanyáztunk, gyönyörű kilátásunk nyílt innét a fehér törzsű fák természet alkotta oszlopsorán át a távoli napfényben ragyogó tájra, amely úgy tündökölt a fölénk boruló árnyékból nézve, s olyan csodálatos látvány volt a boltíves nézőszögünkből, hogy szinte azt éreztük, egy szebb világba pillanthatunk itt be. Itt ültünk ezen a szombati napon, Mr. Jarndyce, Ada meg én, míg meg nem hallottuk a távoli mennydörgés moraját és a nehéz esőcseppek kopogását a lombokon.

Egész héten át fojtott volt a levegő, rekkenő a meleg, de a vihar most olyan hirtelenül tört ki - legalábbis miránk, a lombsátorunk fölött -, hogy még mielőtt kiértünk volna az erdő szélére, már javában villámlott és mennydörgött, a zápor pedig ömlött a lombokon keresztül, nagy ólmos csöppekben. Nem arra való idő volt, hogy az ember a fák között ácsorogjon, kirohantunk tehát az erdőből, fel a mohos lépcsőfokokon, melyek a veteményeskert mezsgyéjén vezettek keresztül, aztán le, aztán tovább, a közeli csőszház felé. Már sokszor feltűnt nekünk a borostyánnal befutott házikó komor szépsége a fák félhomályába merülve s a meredek horpadás nem messze tőle, ahol a múltkor a csősz kutyáját láttuk kaparni a páfrányok közt, mintha vízben úszott volna.

A kis ház most, hogy az ég be volt borulva, egészen elveszett a homályban, és csak az embert láttuk tisztán, aki megjelent az ajtóban, mikor menedéket kerestünk a fedele alatt, és kihozott két széket, Adának és nekem. A zsalugáteres ablakok mind nyitva voltak; mi leültünk közvetlenül az ajtóban, és néztük a vihart. Nagyszerű látvány volt, ahogy a szél hajlítgatta a fákat, hajtotta maga előtt az esőfelhőket, mint gomolygó füstöt; nagyszerű volt hallgatni az ünnepélyes mennydörgéseket és nézni a villámokat és elgondolni, hogy ezek a rettenetes hatalmak, melyeknek kezében van a mi kis életünk is, milyen jótevők, milyen friss erőt árasztottak máris a legkisebb fűszálba, a legparányibb virágra, látszólagos haragukkal, minden dühöngésükkel szinte újrateremtve a világot.

- Nem veszedelmes ez, ilyen nyitott helyen ülni?

- Ó, dehogy, Eszter drágám - felelte Ada csöndesen.

Ada nekem felelt, holott nem *én* szólaltam meg.

A szívem egyszerre megint sebesen kezdett verni. Sohasem hallottam ezt a hangot, sohasem láttam ezt az arcot, de ugyanolyan különös hatással volt rám.

Lady Dedlock is az erdészházban keresett menedéket, még mielőttünk, s most kijött a szoba homályából. Megállt a székem mögött, és megfogta a támláját. Láttam a kezét a vállamnál, amint hátrafordítottam a fejem.

- Megijesztettem? - kérdezte.

Nem: nem ijedtem meg. Miért ijedtem volna meg?

- Úgy hiszem - fordult Lady Dedlock gyámapámhoz -, Mr. Jarndyce-hoz van szerencsém?

- Nem hittem volna, hogy még emlékszik rám, Lady Dedlock - felelte Mr. Jarndyce -, igazán nagyon megtisztelő rám nézve.

- Megismertem már vasárnap a templomban. Sajnálom, hogy Sir Leicester helyi perpatvarai... melyeket azonban nem ő keresett, azt hiszem... szinte lehetetlen módon megnehezítik, hogy a kellő figyelemmel legyünk maga iránt itt Chesney Woldban.

- Tisztában vagyok én is a helyzettel - felelte gyámapám mosolyogva.

Az asszony kezét nyújtott neki, közömbösen, ami úgy látszik a modorához tartozott, s ugyanilyen közönyös hangon kezdett vele beszélgetni. Éppen olyan bájos volt, mint amilyen szép, tökéletesen ura önmagának, s olyan volt az egész lénye, gondoltam, hogy akárkit le tudott volna kötni, akit érdemesnek tart rá. Az erdész hozott neki egy széket, és ő leült közénk a tornácra.

- El van helyezve az a fiatalember, akiről Sir Leicesternek írt, s akinek a kérését sajnos semmiképpen sem tudta támogatni Sir Leicester? - kérdezte gyámapámtól, a válla fölött beszélve.

- Remélem, hogy igen - mondta Mr. Jarndyce.

Úgy látszott, mintha az asszony tisztelte volna, sőt mintha ki akarta volna engesztelni gyámapámat. Volt valami rendkívüli megnyerő a gögös modorában, ami egyre közvetlenebb lett - majdnem azt mondtam, egyre fesztelenebb -, ahogy tovább beszélt hozzá a vállán keresztül.

- Ő pedig bizonyára a másik gyámgyereke, Clare kisasszony, nem?

A férfi bemutatta neki Adát.

- Majd elveszti az önzetlen Don Quijote-hírnevét - mondta Lady Dedlock gyámjapámnak újra a vállán keresztül -, ha ilyen szépségeket vesz oltalmába. Hanem mutasson be - fordult szembe velem - ennek a fiatal hölgynek is.

- Summerson kisasszony igazán a gyámleányom - mondta Mr. Jarndyce. - Őérte nem vagyok felelős semmiféle Lordkancellárnak.

- Mind a két szülőjét elvesztette, Miss Summerson? - kérdezte milady.

- Igen.

- Nagy szerencséje van a gyámjával.

Lady Dedlock rám nézett, én pedig őrá, és azt feleltem, hogy igazán így van. Aztán hirtelen elfordult tőlem, szinte kelletlenül, nemtetszéssel az arcán, s újra Mr. Jarndyce-szal kezdett beszélgetni a vállán keresztül.

- Sok idő eltelt már azóta, hogy olyan gyakran találkoztunk, Mr. Jarndyce.

- Sok bizony. Én legalábbis soknak hittem, amíg magát meg nem láttam a múlt vasárnap - felelte a férfi.

- Ej! Hát még maga is bókokat mond nekem, vagy azt hiszi, hogy bókokat kell mondania, ha velem találkozik - szólt az asszony, egy kis megvetéssel a hangjában. - Ilyen a hírnevem, hát ezt is elértem.

- Olyan sokat elért, Lady Dedlock - mondta gyámjapám -, hogy egy kis bírságot is kell fizetnie érte, azt hiszem. De nem nekem.

- Olyan sokat elértem! - ismételte az asszony könnyedén fölnevetve. - Úgy van.

Fölényének, hatalmának, lenyűgöző erejének meg én nem tudom, mi mindenének a tudatában aligha vett bennünket többre, Adát meg engem, gyerekeknél. Csak nézett kifelé az esőbe, önfeledten merült el a gondolataiba, mintha ott sem lennénk.

- Azt hiszem, mikor együtt jártunk külföldön, a nővéremet jobban ismerte, mint engem? - szólalt meg újra, Mr. Jarndyce-ra pillantva.

- Igen: vele gyakrabban összejöttem - felelte a férfi.

- Elváltak az útjaink - mondta Lady Dedlock -, s mielőtt megegyeztünk ebben, addig se futottak nagyon egyformán. Szomorú, hogy így volt, azt hiszem, de nem lehetett rajta változtatni.

Lady Dedlock tovább nézte az esőt. A vihar nemsokára kezdett elvonulni. A zápor nagyon elcsendesedett, a villámlás megszűnt, a mennydörgés a távoli dombok mögé húzódott, s a nedves leveleken és az esőcseppeken csillogni kezdett a napsütés. Ahogy szótlanul üldögtünk, egyszerre megjelent vidám üggetéssel egy kis pónifogat.

- Megjött a küldönc, milady - szólt az erdész.

Odahajtottak elénk, s láttuk, hogy ketten ülnek a faetonban. Kendőkkel, takarókkal előbb a francia szobalány szállt ki belőle, akit a templomban láttam, aztán a szép kislány - a francia nő dacos önbizalommal, a szép kislány zavartan és habozva.

- Mi az? - szólt Lady Dedlock. - Ketten!

- Én vagyok a komornája, milady, ez idő szerint - mondta a francia lány. - Az üzenet a szobalányának szólt.

- Én pedig attól féltem, hogy engem tetszett érteni, milady - mondta a szép kislány.

- Magát értettem, fiacskám - felelte az úrnője higgadtan. - Adja rám a kendőt!

Kissé meghajlította a vállát, s a szép kislány ráadta.

A francia nő, akivel senki sem törődött, összeszorított szájjal nézte őket.

- Sajnálom - mondta Lady Dedlock Mr. Jarndyce-nak -, hogy nem újíthatjuk föl a régi ismeretségünket. Ha megengedi, majd visszaküldöm a kocsit a gyámleányaiért. Mindjárt itt lesz.

Minthogy azonban gyámapám semmi áron nem volt hajlandó ezt elfogadni, bájosan elbúcsúzott Adától - tőlem nem -, a férfi kinyújtott karjára tette a kezét és fellépett a kocsiba, az alacsony, fedeles kis sétakocsiba.

- Jöjjön, jöjjön, fiacskám - szólt a csinos kislányhoz -, szükségem lesz magára. Gyerünk!

A kocsi megindult s a francia lány, karján a magával hozott takarókkal, ott maradt azon a helyen, ahol leszállt.

Azt hiszem, a gögösség a legkevésbé a gögösséget bírja ki, s a lány a tulajdon döllyfös viselkedését bűnhődte meg. A legfurcsább módon vett magának elégtételt.

Teljesen mozdulatlanul nézett a kocsi után, míg csak el nem tűnt a fordulóban, aztán a legcsekélyebb arcnyilvánítás nélkül kilépett a cipőjéből, mind a kettőt otthagyt a földön, és elindult ugyanabba az irányba, szándékosan a nedves fű legnedvesebb darabján keresztül.

- Megbolondult ez a lány? - szólt gyámapám.

- Ó, dehogy, Sir - mondta az erdész, aki a feleségével együtt nézett utána. - Hortense nem olyan lány. Sok esze van ennek. De pokolian heves, indulatos... rettentően heves és indulatos teremtés; és aztán hogy felmondtak neki, és másokat elébe tesznek, ezt nem veszi jószívvel.

- De hát minek sétál mezítláb a vizes fűben?

- Minek is, csakugyan, uram, hacsak azért nem, hogy lehűtse vele magát - felelte az ember.

Néhány perc múlva a kastély előtt haladtunk el. Akármilyen békésen festett, amikor először láttuk, most még békésebbnek látszott, hogy mindenütt gyémántcsöppek csillogtak körülötte, minden felüdült az esőben, s a kis fogat úgy fénylett a kapu előtt, mint egy ezüstös tündérkocsi. Szilárd és nyugodt léptekkel egy szintén békés figura sétált még mindig a kapu felé, mademoiselle Hortense, cipő nélkül a nedves fűvön át.

18. Nyári szünet

A Chancery Lane tájékán beköszöntött a nagyvakáció. A hivatalok, irodák külső ajtóit be vannak zárva, a levelek, csomagok a portásfülkében gyűlnek halomra. Angolország ügyvédi kara elszéledt az egész földtekén. Ki Svájcban nyaral, ki francia fürdőhelyen lubickol, ki Konstantinápoly körül kószál, vagy Velence csatornáit között, a Nílus második zuhatagánál vagy az angol tengerpart homokfövényein. Évek óta nem volt ilyen meleg nyári szünet.

A fiatal írnokok mind fülig szerelmesek, és különböző mértékben mind epekednek szerelmük tárgya után, Margate-ben, Ramsgate-ben vagy Gravesendben. A meglett korú írnokok mind túl nagyok találják a családjukat. A gazdátlan kutyák, melyek a törvényszékek negyedeiben kóborolnak, a lépcsőházak aljában lihegnek víz után. Mr. Krook háza táján akkora a hőség, hogy az emberek kifordítják a lakásukat, és kiülnek az utcára, kirakják a székeket a kövezetre. Az Arany Nap erre az évadra felfüggesztette zenei összejeveleteit, a kis Swills elszegődött a Szép juhásznő kerthelyiségébe, lent a folyó mentén, s roppant jámborral vedlett, tréfás kis dalocskákat ad elő gyermeki arckifejezéssel, melyek (mint a hirdetmény közli) a legkényesebb érzületet sem sértik.

Az egész jogászfertály fölött úgy lebeg a hosszú nyári szünet tétlensége és mélasága, mint egy nagy poros fátyol vagy egy óriási pókháló. Mr. Snagsby, a törvényszéki papírkereskedő a Cook's Court-beli Cursitor utcából, szintén érzi ennek a hatását, nemcsak lelkében, mint elmélkedésre hajlamos ember, hanem az üzletmenetében is, mint fent nevezett törvényszéki papírkereskedő. Több ráérő ideje van Staple Innben és a Rolls Yardban andalogni, s mondogatja is a két gyakornokának, hogy milyen furcsa dolog elgondolni ebben a kánikulában, hogy az ember egy szigeten él, melyet a tenger nyaldos zúgva körös-körül!

A nagy nyári szünetnek ezen a délutánján azonban egyszerre csak megjelenik Guszti, és izgatottan Snagsby úr fülébe suttogja, hogy hívatják. Snagsby úr lemegy, s lent talál egy rendőrt, aki egy rongyos gyereket tart a karjánál fogva.

- Jaj, istenem - mondja Mr. Snagsby -, mi baj van?

- Ez a fiú - mondja a rendőr -, hiába mondják neki folyton, nem hajlandó elkotródni...

- Dehogynem, uram - kiált föl a fiú, letörölve piszkos könnyeit a karjával. - Kotródok én, uram. Egész életemben mindig hol ide, hol oda kotródtam, mióta csak a világon vagyok. Hová menjek, uram, hát hová mehetnék, ha folyton megyek?

- Nem hajlandó eltakarodni - mondja a rendőr higgadtan, kissé megcsavargatva a nyakát gépiesen, hogy kényelmesebbre igazítsa kemény nyakraalóját, pedig ismételtlen figyelmeztetve lett, s ezért kénytelen vagyok őrizetbe venni őt.

- Jaj nekem! Hát hová menjek? - jajgat a fiú, kétségbeesetten tépve a haját, és mezítelen lábával toppant egyet Snagsby úr padlóján.

- Te, ne csinálj ilyeneket, mert hamar ellátom a bajodat! - mondja a rendőr, megrázva a fiút, minden indulat nélkül. - Az a parancsom, hogy odébb kell állnod. Mondtam már neked ezerszer is.

- De hová? - kiáltja a fiú.

- Nohát, csakugyan! Nézze csak, biztos úr - szól Mr. Snagsby kérlelő hangon, a zavarodottságot és bizonytalanságot kifejező köhintését elköhintve a keze feje mögött -, csakugyan ez a kérdés. Hogy hová, tetszik tudni?

- Arra már nem kaptam parancsot - feleli a rendőr. - Csak arra kaptam parancsot, hogy ez a fiú álljon odébb. Gyerünk tovább, mozgás!

Snagsby úr ehhez nem szól semmit - egyáltalán nem szól semmit, csak a legcsüggedtebb köhintésével igyekszik kifejezni, hogy semmilyen irányban nem lát itt kiutat.

- Az egész kérdés csak annyi, uram - mondja a rendőr -, hogy ismeri-e ezt a fiút. Ő azt állítja, hogy igen.

Mrs. Snagsby habozás nélkül lekiabál fölülről:

- Nem, nem ismeri!

- É-édes kicsi feleségem! - mondja Mr. Snagsby, felnézve az emelet felé. - Drágaságom, bocsáss meg! Légy türelemmel egy percre, szívecském! Ismerem valamennyire ezt a gyereket, és amennyire ismerem, nem tudok róla semmi rosszat, inkább az ellenkezőjét, biztos úr. - Aztán elmeséli a rendőrnek a Jo körüli történetet, elhallgatva a két és fél shilling esetét.

- Nahát - mondja a rendőr -, úgy látszik, ennyiben igazat beszélt a fiú. Mikor elfogtam őt fent Holbornban, azt mondta, ismeri önt. Erre aztán kivált egy fiatalember a csődületből, és kijelentette, hogy ő is ismeretségben van önnel, s hogy ön becsületes háztulajdonos, és ha én felkeresem önt, hogy érdeklődjem, ő is el fog jönni. Úgy látszik azonban, hogy a fiatalember nem nagyon állt a szavának, viszont... Ó! Itt van mégis!

Mr. Guppy lép be, bólint Snagsby úr felé.

- Éppen elindultam az irodából, amikor megláttam ezt a csődületet - mondja Mr. Guppy a papírkereskedőnek -, s mivel az ön nevét hallottam említeni, gondoltam, jó lesz közelebbről szemügyre venni a dolgot.

- Hát most már tudom, hogy hol laksz - fordul a rendőr Johoz. - Odakint laksz Tom-all-Alone'sban. Finom, jó hírű kis lakóhely, mi?

- Én nem mehetek finomabb helyre lakni, Sir - feleli Jo. - Hallani se akarnának énrolam, ha én valami jó hírű finom helyre akarnék menni lakni. Ki engedne be a finom jó hírű házába ilyen jómadarat, mint én?

- Te nagyon szegény vagy, ugye? - kérdi a rendőr.

- Igenis, Sir, igazán lehet mondani, hogy nagyon szegény vagyok - feleli Jo.

- Hát akkor ítéljék meg az urak! Ezt az öt shillinget ráztam ki belőle - mondja a rendőr, megmutatva a két pénzdarabot a társaságnak -, alighogy rátettem a kezem!

- Ennyim maradt, Mr. Snagsby - mondja Jo -, abból az aranyból, amit a fátyolos hölgytől kaptam, aki aszonta, hogy ő egy cseléd, és aki odagyütt egy este hozzám az utcasarkon, és aszonta, mutassam meg neki ezt a házat itt e meg azt a házat, ahol meghalt, akinek maga mindig írivalót adott, meg a temetőt, ahol elföldelték. Aszonta nekem, hogy aszongya: „te vagy az a fiú, akit kivizsgáztak?”, aszonta. Aszondom, „én”, hogy mondom. Aszongya nekem, hogy aszongya: „meg tudnád mutatni nekem ezeket a helyeket?” Aszondom, „meg én”, aszondom. Aszongya erre, hogy „hát mutasd”, aztán én megmutattam, ő meg adott egy aranyat, és ellépett. Abból se volt sok hasznom - mondja Jo, piszkos könnyeket hullatva -, mert öt shillinget kellett fizetnem belőle odakint Tom-all-Alone'sban, hogy fölváltsák apróra, aztán egy fiatalember ellopott tőlem másik öt shillinget, amíg aludtam, aztán egy másik fiú ellopott még kilenc pennyt, és a háziúr is elszedett egy csomót belőle.

- Tán csak nem gondolod, hogy egy szót is elhisz neked valaki ebből a történetből a hölgygel meg az arannyal, mi? - szól a rendőr, oldalvást pislogva rá, végtelen lenézéssel.

- Nem tudom én, Sir - feleli Jo. - Nem gondolok én semmit a világon, Sir, de így igaz, ahogy mondom.

- Látják, kérem, micsoda alak! - fordul a rendőr a hallgatóság felé. - Nohát, Mr. Snagsby, ha ezúttal nem csukom le őt, jótáll-e érte, hogy el fog takarodni?

- Nem! - kiált le Snagsbyné asszony a lépcsőn.

- Édes kis feleségem! - kérleli a férje. - Biztos úr, meg vagyok győződve róla, hogy odébb fog állni. Igazán meg kell tenned, érte - mondja Snagsby úr.

- Megteszek én mindent, Sir - mondja a boldogtalan Jo.

- Akkor hát tedd meg - szögezi le a rendőr. - Tudod, hogy mit kell tenned. Hát tedd meg! És jegyezd meg magadnak, hogy legközelebb nem szabadulsz ilyen könnyen. Nesze a pénzed. Hát most minél hamarább elkerülsz innét vagy ötmérföldnyi távolságra, annál jobb mindnyájunkra nézve.

Ezzel búcsút int a rendőr, nagyjából a lenyugvó nap irányába mutatva, mint megfelelő helyre, ahová elkotródhat a fiú, jó estét kíván az egybegyűlteknél, s lépteinek lassú muzsikájával felveri a Cook's Court visszhangját, ahogy végigsétál az árnyékos oldalon, fém pántos sisakját a kezében lóbálva, hogy egy kissé kiszellőztesse a fejét.

A nagy nyári szünet közeledik a vége felé, az őszi ülésszak kezdete felé, mint egy lomha, ráérősen hömpölygő alföldi folyó a tenger felé. Mr. Guppy vele együtt henyél, lopja a napot. Kenge és Carboy nincsenek a városban, a joggyakornok kiváltotta a vadászengedélyét, s lement apja birtokára, Mr. Guppy két írnoktársa pedig szabadságon van. Az iroda tekintélyét ketten képviselik, Mr. Guppy és Mr. Richard Carstone. Carstone úr azonban átmenetileg Mr. Kenge szobájában telepedett le, amin Mr. Guppy mérgelődik - olyannyira, hogy maró gúnnyal meséli anyjának az Old Street Roadon, a vacsora bizalmas pillanataiban, a rák és a saláta mellett, hogy attól fél, az iroda nem lesz elég előkelő a ficsúroknak, s hogy ha tudta volna, milyen ficsúr jön hozzájuk, kifestette volna előbb a helyiségeket.

Mr. Guppy mindenkire gyanakszik. Nyilvánvaló előtte, hogy a jövevény ki akarja őt túrni a helyéről. Nagy elégtételére szolgál tehát, amikor rájön, hogy a jövevény örökké a Jarndyce és Jarndyce per irományait bújja; mert tisztában van vele, hogy ebből csak zűrzavar, csalódás és kudarc sült ki. Elégedettsége átragad a nyári nagy vakáció harmadik semmittevőjére is a Kenge és Carboy irodában - az ifjabb Smallweedre.

Hogy az ifjabb Smallweed (akit képletesen Nudlinak hívnak) volt-e valaha is gyerek, ebben nagyon kételkednek a Lincoln's Innen. Még nincs tizenöt éves, s máris vén csont a jogászok közt. Azzal bosszantják, hogy szerelmes egy trafikoshölgybe, aki a Chancery Lane közelében árulja a dohányneműt, s hogy ennek a kedvéért szakított egy másik hölgygel, akit néhány éve jegyzett el. Smallweed igazi városi portéka, cingár, vánnyadt képű fiú; tisztos távolságról feltűnik azonban roppant magas kürtőkalapja. Minden becsvágya abból áll, hogy belőle is Mr. Guppy legyen. Úgy öltözködik, mint Guppy (aki a pártfogója), úgy beszél, úgy jár, egyáltalán mindenben utánozza. Mr. Guppy különös bizalmát élvez, s néhanapján tanácsokat is kap tőle tapasztalatainak mély kútforrásából, a magánélet kényes kérdéseire vonatkozóan.

Mr. Guppy egész délelőtt az ablakban könyökölt, miután sorra kipróbált valamennyi ülőhelyet, s egyet sem talált elég kényelmesnek. Mr. Smallweedet kétszer küldték le üdítő italokért, s kétszer hozott az irodai korsókban, s kétszer kavarta fel bennük a szénsavat egy vonalzóval. Mr. Guppy azt a paradoxont állítja fel Mr. Smallweed okulására, hogy mennél

többet iszik az ember, annál szomjasabb lesz; aztán bágyadtan hajtja le a fejét az ablakpárkányra reménytelen unalmában.

Ahogy így nézeget kifelé az Old Square (Lincoln's Inn) árnyékos oldala felé, az elviselhetetlen téglafalakat és vakolatot bámulva, egyszerre csak szemébe ötlik egy férfias pofaszakáll, amely a lenti oszlopsor alól bukkan elő, és egyenesen szembefordul vele. Ugyanekkor egy halk fütyöntés száll végig az Innen, s egy fojtott hang így kiált:

- Hé! Gup-py!

- Ej, mi a szösz? - szólal meg Mr. Guppy felrebbenve. - Nudli! Itt van Jobling!

Nudli is kidugja fejét az ablakon, és biccent Mr. Jobling felé.

- Hát te honnan kerülsz ide? - kérdi Mr. Guppy.

- A deptfordi zöldségeskertekből. Nem bírom már tovább. Besoroztatom magam. Hanem mit is akarok mondani. Nem tudnál kölcsönadni harminc pennyt? Biz' isten éhes vagyok.

Jobling éhesnek látszik, s egyáltalán úgy fest, mintha maga is felmagzott volna a deptfordi sárguló vetemények között.

- Nem akarsz velem ebédelni? - kérdi Mr. Guppy, lehajítva a pénzdarabot, amit Mr. Jobling ügyesen elkap.

- Sokáig kell várnom rád? - kérdi Jobling.

- Legfeljebb egy félórát. Csak azt várom meg, hogy az ellenség elmenjen - válaszolja Mr. Guppy, befelé bökve a fejével.

- Miféle ellenség?

- Egy új. Gyakornok akar lenni. Megvársz?

- Tudsz adni addig valami olvasnivalót? - mondja Mr. Jobling.

Smallweed a Törvénytárt ajánlja. Mr. Jobling azonban a legnagyobb határozottsággal kijelenti, hogy azt nem állja.

- Megkapod az újságot - mondja Mr. Guppy. - Majd leviszi neked. De jobb lesz, ha nem mutogatod itt magad. Ül le a lépcsőházban, és olvas. Az nyugodt hely.

Jobling bólint, hogy megértette, és rendben van. Az okos Smallweed ellátja őt olvasnivalóval, az újsággal, s időnként lepislog feléje föntről a lépcsőpihenőről, óvatosságból, hogy lássa, nem unta-e el a várást, és nem lép-e meg idő előtt. Aztán az ellenség végre elvonul, s Smallweed felhossa Mr. Joblingot.

- Nohát, hogy vagy? - mondja Mr. Guppy, kezét rázva vele.

- Csak megvagyok. Hát te?

Mr. Guppy azt feleli, hogy nem valami ragyogóan, mire Mr. Jobling megkockáztatja ezt a kérdést:

- No és a kislány?

Mr. Guppy tolakodónak véli a kérdést, s letorkolja a barátját:

- Jobling, az emberi szívnek vannak olyan húrjai...

Jobling bocsánatot kér.

- Akármiről szívesen beszélgetek, csak erről nem! - mondja Mr. Guppy, keserűen élvezve a sérelmét. - Mert az emberi szívnek vannak olyan húrjai, Jobling...

Jobling megint bocsánatot kér.

Ez alatt a rövid eszmecsere alatt a tevékeny Smallweed ráírta egy papírszeletre jogászi betűkkel: „Mindjárt jövünk.”

Ezt a közleményt, mindenki számára, akit illet, kiakasztja a levélszekrényre; felteszi a cilinderét, ugyanolyan szögben félrecsapva, mint ahogy Mr. Guppy viseli a magáét, aztán közli pártfogójával, hogy megtisztíthatják a levegőt maguktól.

Elballagnak tehát a közeli vendéglőbe, amelyet a törzsvendégei maguk közt csak a Kis Zajosnak hívnak, ahol a pincérnő, egy viruló negyvenéves nőszemély állítólag nagy hatást gyakorolt a fogékony Smallweedre, akiről meg kell jegyeznünk, hogy valóságos megbabonázott táltos fiúcska, az évek nem számítanak nála. Évszázadok bagolybölcssége szorult beléje. Ha egyáltalán feküdt valaha bölcsőben, ott is nyilván cilinderben feküdt. Öreg, vén szeme van Smallweednek, vén szeme van neki; úgy iszik, úgy dohányzik, mint a majom; nyaka mereven áll a magas gallérjában; nem lehet őt rászedni soha, mindent tud, mindenben járatos, akármiről is legyen szó.

A vendéglőben Smallweed megy előre, ügyet sem vetve a kirakatban kitett kopasztott baromfiak és mesterségesen fehérített kelvirágok, szép kosár zöldborsók, hűvös zöld uborkák és kisütésre készen álló, nyársra húzott pecsenyék csábító látványára. Ismerik őt itt, s félnek tőle. Megvan a kedvenc páholya, az összes újság kell neki, s ha a kopasz aggastyánok tíz percnél tovább olvassák a lapokat, legorombítja őket. Fölösleges fáradság a szabályos adagnál kisebb kenyérrel próbálkozni nála, vagy bármilyen szelet pecsenyével, ha az nem a legszebb szelet.

Mr. Guppy, aki tisztában van a fiú táltostudományával, kérdő pillantást vet feléje, amint a pincérlány felsorolja az étlapot, s így szól:

- Te mit eszel, Nudli?

Smallweed fondorlatos bölcsségében sonkával töltött borjúsültet rendel, zöldborsóval... „de ügyeljen a töltelékre, Polly” - teszi hozzá öreg szemének ördögi kacintásával -, úgyhogy Mr. Guppy és Mr. Jobling is ugyanezt választja. Ehhez jön még három kancsó fele-fele. A pincérlány hamarosan visszatér, kezében egyensúlyozva a Bábel-torony kicsinyített mását, ami azonban nem más, mint egy csomó tányér, tál, lapos edényfödő egy rakáson. Mr. Smallweed, minthogy meg van elégedve azzal, amit eléje raktak, kegyes jóindulatot ültet öreg szemébe, és rákacsint a lánynak. Aztán a szakadatlan jövés-menés, futkosás, edénycsörgés, a konyhából a szép szeleteket felhozó étellift le-föl dübörgése s az újabb szép szeletekért való harsány csőtelefonálások és az elfogyasztott szép szeletek árának harsány összeszámolása közepette, a felszeletelt vagy egybesült forró pecsenyék párolgó gőzében a jogászi triumvirátus lassacskán lecsillapítja az éhségét.

Mr. Jobling szorosabban van összegombolva, mint amennyire a jólöltözöttség pusztán szem-pontja kívánja. Jobling egy szorult helyzetben levő úriember bánatos képét mutatja; még a kis pofaszakállja is kopottan csüng alá.

Az étvágya azonban hatalmas. Olyan sebesen végez a maga sonka-borjú göngyölegiével, mikor a társai még csak a felénél tartanak, hogy Mr. Guppy még egy adagot javasol.

- Köszönöm szépen, Guppy - mondja Mr. Jobling. - Igazán nem tudom, de talán eszem még egyet.

Mr. Guppy olykor-olykor szótlanul felnéz rá, míg a második adagját is bekebelezi félig, s szünetet tart, hogy egy jót húzzon a fele-fele korsójából (melyet szintén megismételtek), s kinyújtva a lábát, elégedetten összedörzsöli a két kezét. Mr. Guppy végignézi rajta ebben a sugárzó elégedettségében, és azt mondja:

- Most megint embernek érzed magad, Tóni!

- Hát, még nem egészen - mondja Mr. Jobling. - Mondjuk, éppen csak hogy megszülettem.

- Nem ennél még valami főzeléket? Sós-kát? Borsót? Párolt káposztát?

- Köszönöm szépen, Guppy - mondja Mr. Jobling. - Igazán nem tudom, de talán ennél még egy párolt káposztát.

Megjön a párolt káposzta.

- Kezdek felnőni, Guppy - mondja Mr. Jobling, jóízűen működve szünet nélkül a késsel-villával.

Nem is szól többet, míg csak végére nem ér feladatának, amivel éppen akkor végez, amikor Guppy és Smallweed urak a magukéval; vagyis a gyönyörű stílusban végigfutott versenyt feltartva nyeri meg a két úriember előtt, egy teljes borjú-sonka göngyöleget és egy párolt káposztát verve rájuk.

- Nohát, Nudli - mondja Mr. Guppy -, mit ajánlanál téstának?

- Velős pudingot - feleli Mr. Smallweed habozás nélkül.

- Ej, ej! - kiált föl Mr. Jobling magasra húzott szemöldökkel. - Mi a csuda, hát az is van? Köszönöm szépen, Guppy, igazán nem tudom, de talán eszem egy velős pudingot.

Meghozzák a három velős pudingot, s Mr. Jobling pompás hangulatban jegyzi meg, hogy így rohamosan nagykorú lesz. A puding után Mr. Smallweed rendelkezésére három Cheshire-sajt következik, s ehhez „három szimpla rum”. Miután így szerencsésen elérkeznek a szórakozás tetőpontjára, Mr. Jobling végignyújtja lábát a párnázott ülésen (mivel a páholyuknak ezen az oldalán csak egymaga ül), hátradől a falnak, és így szól:

- No, most már felnöttem, Guppy. Embernyi ember vagyok.

- Hát miként vélekedsz most - szól Mr. Guppy - arról a tervedről, hogy besoroztatod magad katonának?

- Ej, hát más az, amit az ember ebéd előtt gondol - feleli Mr. Jobling -, s megint más, amit ebéd után gondol. De azért még így ebéd után is fel kell tennem magamnak a kérdést, hogy mihez kezdjek. Miből éljek meg? Mi máshoz kezdhet egy ilyen alak, mint ahhoz, hogy besoroztassa magát?

- Jobling - mondja Mr. Guppy -, közös barátunkkal, Smallweeddal...

(Mr. Smallweed szerényen feléjük emeli poharát: „Uraim!” és iszik egyet.)

- Már nemegyszer beszélgettünk erről, amióta te...

- Amióta engem kidobtak! - kiált fel Mr. Jobling keserűen. - Mondd csak így, Guppy! Erre gondolsz.

- Nem! Amióta elhagyta Lincoln's Innt - szól közbe Mr. Smallweed tapintatosan.

- Amióta elhagytad az Innt, Jobling - folytatja Mr. Guppy. - S én említettem is közös barátunknak, Smallweednek a legutóbbi tervemet, amit már ajánlani akartam. Ismered Snagsbyt, a papírkereskedőt?

- Hallottam róla - feleli Mr. Jobling. - Nem a mi papírkereskedőnk volt, úgyhogy nem ismerem személyesen.

- De a mienk, Jobling, s én ismerem őt személyesen - folytatja Mr. Guppy erélyesen. - Igen, uram! Nemrégiben pedig közelebbi ismeretségbe kerültem vele, egy véletlen körülmény folytán, melynek révén mostanában a házához is eljárak látogatóba. Ez nem tartozik most ide. Elég az hozzá, hogy Snagsby úr is meg a felesége is örömet tesznek nekem szívességet; Snagsbynek pedig a törvényszéki tárgyalások ideje alatt jó csomó kiadni való másolómunkája van. Tulkinghornéknak mindent ő csináltat, s ezenkívül is rengeteg megbízást kap. Nos, Jobling, erre talán azt mondod, hogy sovány kis megélhetés. Elfogadom. Azonban jobb, mint semmi, és jobb, mint sorozásra jelentkezni. Időre van szükséged. El kell telnie egy kis időnek, hogy elfelejtődjenek ezek a legutóbbi dolgok. Sokkal rosszabb körülmények közé is kerülhetnél ezalatt, mint Snagsbynek iratokat másolni.

Mr. Jobling éppen közbe akar szólni, mikor az okos Smallweed megakasztja egy száraz köhintéssel és ezzel a célzással:

- Hm! Mint Shakespeare!

- Két része van ennek a dolognak, Jobling - folytatja Mr. Guppy. - Ez lenne az egyik. Elérkeztem a másodikhoz. Ismered Krookot, a Lordkancellárt, ott túl a Lane-en. Nocsak, Jobling - biztatja őt Mr. Guppy a tanúvallató hangján -, azt kérdem, ismered-e Krookot, a Lordkancellárt, ott túl a Lane-en?

- Látásból ismerem - feleli Mr. Jobling.

- Látásból ismered. Helyes. És ismered a kis öreg Flite-ot is, ugye?

- Mindenki ismeri - mondja Mr. Jobling.

- Mindenki ismeri. *Nagyon* helyes. Nohát, egy idő óta a feladataim közé tartozik, hogy kifizessek Flite-nak bizonyos heti járandóságot, levonva belőle a heti lakbérét. Így kerültem kapcsolatba Krookkal, s így ismerkedtem meg a házával és a szokásaival. Tudom, hogy van egy kiadó szobája. Nagyon olcsón ellakhatsz ott, amilyen néven akarsz, s olyan nyugodt lélekkel, mintha százmérföldnyire lennél innét. Nem fog kérdezni tőled semmit, s az első szavamra elfogad albérlőnek, ha akarod. És még valamit mondok neked, Jobling - teszi hozzá Mr. Guppy, hirtelen lehalkítva a hangját s megint baráti közvetlenséggel -, furcsa egy öreg pasas ez... örökké az ócska irományok között turkál, és azzal vesződik, hogy megtanuljon írni-olvasni egymagában, de úgy látom, nem megy sokra vele. Rendkívül furcsa egy öreg pasas, uram. Nem tudom, nem lenne-e érdemes az embernek egy kicsit szemmel tartani azt az öreg Krookot.

- Úgy érted, hogy...? - kezdi Mr. Jobling.

- Úgy értem - feleli Mr. Guppy vállat vonva, illedelmes szerénységgel -, úgy értem, hogy *én* nem tudok eligazodni rajta.

Mr. Guppy azzal zárja le az ügyet, hogy a vállalkozást Mr. Jobling gondjaira bízva, s közli vele, hogy amíg a nyári szünet tart, s amíg meg nem indulnak a dolgok, pénztárcája „három vagy négy, sőt esetleg öt font erejéig is” a rendelkezésére áll.

- Hogy ne mondhasák azt - teszi hozzá nyomatékosan Mr. Guppy -, hogy Guppy Vilmos cserbenhagyja a barátait!

Ajánlatának ez az utolsó része annyira fején találja a szöget, hogy Mr. Jobling meghatottan mondja:

- Guppy, öreg komám, a kezedet!

Mr. Guppy eléje tartja, így felelvén:

- Itt van, Jobling fiam!

Mr. Jobling erre azt válaszolja:

- Guppy, jó néhány éve már, hogy a pájtásom vagy!

Mr. Guppy pedig:

- Jó néhány éve, Jobling - mondja.

Aztán kezet ráznak, és Mr. Jobling megindultan hozzáteszi még:

- Köszönöm szépen, Guppy, igazán nem tudom, de talán iszom még egy pohárral a régi barátságunkra.

- Krook utolsó lakója ott halt meg - mondja Mr. Guppy ötletszerűen.

- Mi a csuda? - mondja Mr. Jobling.

- Vizsgálat is volt. Kimondták, hogy véletlen baleset. Nem bánod ezt, ugye?

- Nem én - mondja Mr. Jobling. - Nem bánom; de annyi erővel meghalhatott volna azért másutt is. Pokoli hülyeség, hogy pont az én szobámban kell meghalnia!

Mindennek dacára, minthogy elvben megegyeztek már, Mr. Guppy azt javasolja, küldjék el a hű Smallweedet, megnézni, otthon van-e Mr. Krook, s ha igen, akkor mindjárt megbeszélhetik vele az egész dolgot.

- Hát akkor fizetek - mondja Mr. Guppy. - Nudli, mi volt?

Mr. Smallweed egyetlen kacsintással odainti a kiszolgálólányt, s nyomban kezdi felsorolni:

- Négy borjú-sonka, az három shilling, négy burgonya, az három shilling és négy penny, egy párolt káposzta, az három shilling és hat penny, három velős, az négy és hat penny, hat kenyér, az öt shilling, három Cheshire, az öt és három penny, négyszer fele-fele, az hat és három penny, meg négy szimpla rum, az nyolc és három, meg három Polly, az nyolc és hat. Nyolc shilling és hat penny, egy fél aranyból akkor visszajár másfél shilling, Polly!

Másnap az esti szürkületben Mr. Jobling megjelenik szerényen Krookéknál, poggyászok kellemetlen terhe nélkül, s elfoglalja új szállását; az ablaktábla két szeme rámered az alvó új lakóra, mintha tele lenne csodálkozással. Harmadnap tűt-cérnát kér kölcsön Miss Flite-től, kalapácsot a házigazdájától, aztán munkához lát, függőnyótlékokat szerel fel az ablakokra függönyök helyett, polcpótlékokat szögel a falra és krajcáros kis kampókat, melyekre fölakasztja két teáskannáját, tejesköcsögét, kis fazekait, mint a hajótörött tengerész, aki igyekszik megtenni, ami tőle telik.

19. A Smallweed nagyapa

A Smallweed-manó idejének azt a szűkre szabott kis részét, melyet nem foglalnak le az irodai és az iroda körüli ügyek, egy eléggé rossz hírű és eléggé rossz illatú környéken tölti, ámbár a kerület egyik dombja a Kellemes-hegy nevét viseli. Egy szűk kis utcában lakik, amely mindig elhagyatott, mindig borús és szomorú, minden oldalról olyan szorosan körül van téglázva, mint egy sírbolt, s csak egy öreg erdei fa csonkja tengődik még benne, mely körülbelül olyan üde és természetes benyomást tesz az emberre, mint a Smallweed harmatos ifjúsága.

Mr. Smallweed nagyapja pénzkölcsönzéssel foglalkozik. Teljesen magatehetetlen, ami az alsó végtagjait, s majdnem teljesen, ami a felső végtagjait illeti; szelleme azonban csorbitatlan. Amikor Nudli hazaérkezik, az öregnek éppen vendége van. Valami „György úr”, amint kiderül, ahogy bemutatja őket egymásnak.

- Ez meg a fiúunokám - mondja Smallweed nagypapa. - Ügyvédi irodában van.

György úr ötven körül jár, füstös képű barna ember, jóvágású; fekete haja van, élénk szeme, széles mellkasa. Inas, erős keze éppolyan napbarnított, mint az arca. Most simára van borotválva, de úgy tartja a száját, mintha a felső ajka éveken át hozzászokott volna egy szép nagy bajuszhoz; s az is erre vall, ahogy nyitott tenyerét időnként gépiesen végigsimítja rajta. Egyszóval az ember könnyen kitalálhatja, hogy György úr valaha a huszároknál szolgált.

Sajátságos ellentéte György úr az egész Smallweed családnak. Még soha lovas katonát nem szállásoltak be ennyire nem neki való házba.

Úgy illik hozzájuk, mint a nehéz lovassági kard a körömpucolóhoz.

- Elzsibbadta lába, azért dörzsöli? - fordul György úr Smallweed nagypapjához, miután körülnézett a szobában.

- Hát, egyrészt csak szokásból, György úr, és hát, igen, másrészt meg jót tesz a vérkeringésnek is - feleli az öreg.

- A vér-ke-rin-gés-nek! - ismétli György úr, s összekulcsolja a karját a mellén, amitől még kétszer akkorának látszik egyszerre.

- Abból már nem sok van, azt hiszem.

- Hát bizony már öreg vagyok, György úr - mondja Smallweed nagypapa. - De jól bírom magam. Öregebb vagyok nála - mondja, fejével a felesége felé bökve -, és csak nézzen rá! Te kerge vén locsogó, te! - kiált föl, noha a jó asszony egy árva szót sem szólt.

- Szegény feje! - mondja György úr, a nagymama felé fordulva. - Ne szidja szegény öreg nénit. Nézze csak, hogy áll a főkötője félrecsúszva, és hogy összekócolta a haját is szegényke. Föl a fejjel, nagysád. Úgy ni. Már meg is vagyunk! Gondoljon az anyjára, Smallweed úr - mondja György úr visszaülve a helyére, miután megigazította a nénit -, ha már nem elég az, hogy a felesége.

- Maga biztosan nagyon jó fia volt az anyjának, György úr - szól az öreg, ravaszul rábandzsítva.

György úrnak kissé elsötétül az arca, s úgy válaszolja:

- Hát nem. Nem voltam.

- Ezt igazán csudálom.

- Én is csudálom. Jó fiúnak kellett volna lennem, és azt hiszem, az is akartam lenni. De aztán nem lettem az. Egy szó, mint száz, gyalázatos rossz fia voltam, és senki másnak sem váltam soha a becsületére.

- Bámulatos! - kiált fel az öreg.

- Hát akár így, akár úgy - mondja végül György úr -, most már ne sokat beszéljünk róla. Hanem ide figyeljen! Emlékszik a megegyezésünkre. Minden kéthónapi kamat után jár nekem egy pipadohány! (Gyerünk csak! Nincs semmi hiba. Sose féljen előhozatni azt a pipát. Itt az új váltó, és itt a kéthónapi kamatpénz, hogy a ménkö csapjon bele, amilyen keserves nehéz összeszedni az én mesterségemben.)

György úr karba tett kézzel ül, mialatt az öregúr lerakja a most kapott írást, egy másikat pedig előszed, s átnyújtja György úrnak. Az öreg mind a két okmányt minden vonását alaposan átvizsgálja, a pénzt háromszor is megszámlolja. Csak amikor végre elkészült vele, és nem előbb, csak akkor veszi le róla mohó tekintetét és mohó ujjait, hogy válaszoljon György úr utolsó megjegyzésére:

- Hogy félnék előhozatni a pipát? Nem vagyunk mi olyan kalmárlelkek, uram. Máris hozd a pipát meg egy pohár szódavizes pálinkát György úrnak! Hogy micsoda? Tessék?

A látogató megismétli, amit mondott:

- Hogy mondom, egyszer majd lecsukat végül, ugye, ha elkések egy nappal a fizetéssel.

- Édes jó barátom! - kiált fel Smallweed nagyapa, ölelésre tárva mindkét karját. - Soha, én soha, édes jó barátom! Hanem az a citybeli barátom, akitől a kölcsönt szereztem magának, az talán megtenné!

A huszár (ha csakugyan huszár, vagy huszár volt) pipára gyújt, és iszik Mr. Smallweed citybeli barátjának az egészségére - a tiszteletreméltó öregúr képzeletének egyetlen teremtményére.

- Gondolom - mondja, éppen csak annyit változtatva testhelyzetén, hogy a szájához vigye poharát, takarékos, de kerek, teljes mozdulattal -, gondolom én vagyok az egyetlen eleven (vagy akár halott) ember, aki egy pipadohányt kap magától?

- Hát - feleli az öreg - az igaz, hogy nem jár hozzám társaság, György úr, nem vendégelek meg senkit. Nem engedhetem meg magamnak. De minthogy maga tréfás kedvében kikötötte ezt a pipadohányt...

- Nem az értéke miatt, az nem sok. Csak a fejembe vettem, hogy ezt kihúzzom magából. Hogy kapjak valamit a pénzemért.

- Haha! Bölcs ember, uram, bölcs ember! - kiált fel Smallweed nagypapa, lába szárát dörzsölgetve.

- Az. Mindig az voltam. - György úr pöffékel egyet. - Az is mutatja a bölcsességet, hogy megtaláltam az idevezető utat. - Pöffékelés. - Meg az is, hogy az vagyok, ami vagyok. - Pöffékelés. - Bölcs embernek ismernek - folytatja György úr, higgadtan pöffékelve tovább. - Így haladtam az életben egyre fölfelé.

- Ne csüggedjen, uram. Még fölemelkedhet mindig.

György úr nevet, és iszik egyet.

- Hát nincsenek rokonai - kérdi Smallweed nagypapa pislogva -, akik kifizetnék ezt a kis tőketartozását, vagy szereznének magának egy-két jó aláírást, hogy rábeszélhessem citybeli barátomat, adjon rá újabb kölcsönt magának? Két jó név elég lenne a citybeli barátomnak. Nincsenek ilyen rokonai, György úr?

György úr továbbra is higgadtan pöfékel, s úgy feleli:

- Ha lennének, akkor se háborgatnám őket. Elég bajt okoztam a hozzám tartozóknak annak idején. *Talán* nagyon jó megoldása lenne a bűnbánatnak, ha a csavargó, aki eltékozolta élete javát, visszamenne szépen a tisztességes emberekhez, akiknek sohasem vált a becsületére, s aztán a nyakukon élne; de ez nem az én kenyerem.

- De hát nem érez semmi rokoni szeretetet, vonzódást György úr? - szól Smallweed nagypapa.

- Két jó név iránt, mi? - mondja György úr, s megrázza a fejét, nyugodtan pöfékelve tovább. - Nem. Ez se az én kenyerem.

- Ha! - szólal meg egy kis hallgatás után újra az öreg Mr. Smallweed. - Ha a nyomára bukkant volna a kapitánynak, György úr, megcsinálhatta volna a szerencsését. Ha akkor, amikor először jött el hozzánk újsághirdetésünkre, úgy értem persze, hogy a citybeli barátom hirdetésére, ha akkor a segítségünkre tudott volna lenni, György úr, megcsinálhatta volna a szerencsését.

- Igazán azon voltam, hogy „megcsináljam a szerencsémét”, ahogy maga mondja - feleli György úr, már nem pipázgatva olyan derűs nyugalommal, mint eddig -, de végeredményében örülök, hogy nem így történt.

- Miért, György úr? De hát mondja meg... az ördög... szerelmére, hogy miért?

- Két okból, pajtás.

- S miféle két okból, György úr?

- Hát először is, mert becsaptak engem az urak. Azt hirdették, hogy Hawdon kapitányra valamilyen előnyös értesítés vár.

- No és? - kiált föl az öreg élesen, fülsértő hangon.

- No és - folytatja György úr, fújva a füstöt -, nem sok előnye lett volna belőle, ha rárohan London valamennyi uzsorása, és börtönbe csukatják.

- Honnan tudja azt maga? A gazdag rokonai közül valaki kifizethette volna az adósságait, vagy egyezséget köthetett volna helyette. Amellett ő volt az, aki becsapott bennünket. Hatalmas összegekkel tartozott mindnyájunknak. Inkább megfojtottam volna, ha tudom, hogy nem jön vissza.

- Láttam a magam szemével - mondja a huszár -, láttam, hogyan élt, hogyan ment tönkre. Ott voltam mellette, amikor hanyatt-homlok vágatott a vesztébe. Valaha régen szép ember volt, fiatal, tele reménykedéssel; én meg örülök neki, hogy nem találtam rá, amikor már nem volt meg se a fiatalsága, se a szépsége, se a reményei, és nem segítettem hozzá azokhoz a nagyon előnyös dolgokhoz. Ez lenne az egyik okom.

- Remélem, a másik is ilyen nagyszerű? - morogja az öregúr.

- Ó, nem. Az sokkal önzőbb ok. Ha meg akartam volna találni, át kellett volna mennem a túlvilágra, hogy megkereshessem. Mert ott volt már.

- Honnét veszi ezt, hogy ott volt már?

- Mert nem volt ezen a világon.

- Honnét veszi ezt, hogy nem volt ezen a világon?

- Ne veszítse el a nyugalma a pénzével együtt - mondja György úr, s higgadtan kiveri a hamut a pipájából. - Már jóval előbb vízbe fúlt. Ebben biztos vagyok. Beleesett a tengerbe egy hajóról. Hogy szándékosan-e vagy csak véletlenül, azt nem tudom. Talán a citybeli barátja, az tudja... Ismeri ezt a dallamot, Mr. Smallweed? - teszi hozzá, s füttyülni kezd, az asztalon verve hozzá az ütemet az üres pipájával.

- Dallamot! - mondja az öreg. - Nem. Mi nem ismerünk itt semmiféle dallamot.

- Ez a Saul gyászindulója. Evvel temetik a katonákat, evvel a legillőbb hát befejeznem ezt a tárgyat. Jó estét, Mr. Smallweed!

- Édes jó barátom! - Az öreg mindkét kezét feléje nyújtja.

- Szóval úgy gondolja, hogy a citybeli barátja ellátná a bajomat, ha egyszer elmulasztanám a fizetést? - kérdi a huszár, felülről nézve le rá, mint egy óriás.

- Édes jó barátom, attól félek, hogy igen - feleli az öreg, fölfelé nézve rá, mint egy törpe.

György úr felnevet, egy pillantást vet még Mr. Smallweedre, egy búcsúzó üdvözlést Nudli felé, aztán kimasíroz a nappaliból.

- Átkozott gazember - mondja az öregúr, egy fintort vágva a becsukódó ajtó felé. - De megcsíplek, kutya! Megcsíplek!

György úr szilárd léptekkel, peckesen és elég komor képpel csörtet végig az utcákon. Nyolc órára jár, rohamosan esteledik. A Waterloo-hídnál keményen megáll, s elolvassa a színlapot; elhatározza, hogy elmegy az Astley-színházba. El is megy, s nagyon tetszenek neki a lovak és az erőmutatványok; bíráló szemmel nézi a fegyvereket; a vívók kiváltják nemtetszését, mert a kardforgatásban járatlanságról tesznek tanúságot, de nagyon szíven találják az érzéseit. Az utolsó jelenetben, mikor a tatár uralkodó szekérre ül, és kegyesen megáldja az egymásra talált szerelmeseket, meglöbegtetve fölöttük az angol zászlót, György úr szeme könnybe lábad a meihatottságtól.

A színház után György úr újra átballag a hídon, és a Haymarket meg a Leicester Square táján fekvő furcsa negyed felé veszi az útját, amely egybegyűjti a középszerű szállodákat és a középszerű idegenforgalmat, a mulatókat, tánctermeteket, az öklözőket, birkózókat, kardvívókat, öreg porcelánokat és játéktárgyakat, kiállításokat, mutatványosokat s óriási zsibvásárját a kopottságnak. A negyed kellős közepén, egy udvaron és egy hosszú fehérre meszelt folyosón keresztül végre megérkezik egy nagy téglapalotához, mely vakolatlan falakból, deszkapadlóból, fedélgerendákból és tetőablakokból áll; homlokzatára pedig ki van festve nagybetűkkel:

GYÖRGY-FÉLE CÉLLÖVÖLDE, VÍVÓTEREM STB.

Bemegy a György-féle Céllövölde Vívóterem Stb.-be; odabent gázvilágítás van (egy részét már eloltották), azonkívül két fehérre mázolt céltábla, íjászsorszámok, vívófölszerelések és mindaz, ami az öklövés mesterségéhez szükséges, továbbá egy nagy fejű, furcsa kis ember, aki a padlón alszik.

Az emberke puskaművesfélnék van öltözve, zöld posztókötényt, zöld posztósapkát visel; arca, keze maszatos a löportól. Nem messze tőle ott áll az erős, durva asztal a satuval, ahol dolgozott. A kis ember képe összevissza van marcangolva, s úgy fest, az arcán látható kék foltok, sebhelyek után ítélve, mintha foglalkozása közben már néhányszor, már jó néhányszor a levegőbe repült volna.

- Phil! - szól a huszár csöndesen.

- Igen! - kiáltja Phil föltápáskodva.

- Volt valami?

- Kevés, ahogy szokott - mondja Phil. - Öt tucat puskagolyót és egy tucat pisztolygolyót lőttek el.

- Csukd be a boltot, Phil!

Ahogy Phil nekiindul, kiderül, hogy sánta, de mindamellett igen gyorsan tud mozogni. Arcának sebhelyes felén hiányzik a szemöldöke, a másik felén pedig annál nagyobb bozontos fekete szemöldököt visel, s ez a szabálytalanság különös és vészjósló külsőt kölcsönöz neki. Nagyon erős embernek látszik, a nehéz padokat úgy emelgeti ide-oda, mintha fogalma se lenne arról, hogy súlyuk is van. Furcsa módon biceg körül a lövöldében, vállával a falat súrolva, s a holmiknak, amiket meg akar fogni, oldalozva kanyarodik neki, ahelyett hogy egyenesen feléjük indulna; úgyhogy a négy falat körös-körül bemaszatolta, amit közönségesen csak úgy hívnak: „a Phil nyoma”.

A György-féle Céllövölde öre és György helyettese, miután bezárta a nagy kaput, és leoltotta a gázlámpákat egy kivételével, matracokat és ágyneműt szed elő. A lövölde két szemközti sarkába cipeli a holmit, aztán a huszár és Phil is megágyaz magának.

- Phil! - szólal meg a gazda, a másik felé sétálva, miután levetette a kabátját és a mellényét, s így még katonásabban fest nadrágtartójának keresztcsíjaival. - Egy kapu alól szedtek fel téged, igaz?

- Utcacsatornából - feleli Phil. - Az éjjeliőr botlott belém.

- Szóval a csavargás *neked* már elejétől fogva a véredben volt?

- Már velem született - mondja Phil. - Jó éjszakát, gazdám.

Phil lefeküdni sem tud egyenesen, hanem előbb körbedülöngéli a lövölde két falát, s úgy vesz egy fordulatot a matraca felé. A huszár még egyszer-kétszer végigsétálja a puskalövőpályát, felnéz a holdra, ami most besüt a tetőablakokon, aztán elindul rövidebb úton ő is az ágya felé, és szintén aludni tér.

20. Mr. Bucket

A jelképes falfestmény Lincoln's Inn kerületében fázósan néz le a mennyezetről, noha meleg az este. Mr. Tulkinghorn az egyik nyitott ablaknál üldögél, egy palack öreg portói bort szürcsölgetve. Ámbár keménykötésű, zárkózott, száraz ember, az öreg borokat roppantul tudja élvezni. Van egy láda felbecsülhetetlen értékű portója egy titkos pincében a jogásznegyed mélyén; ez is egyike számos titkainak. Ha egyedül vacsorázik odahaza az irodájában, mint ma is, s ha elfogyasztotta a kávéházból felhozott halat, borjúszeletet vagy sült csirkét, fogja a gyertyát, és alászáll a palota visszhangos föld alatti részébe, majd újra megjelenik súlyos léptekkel, dohos levegőt hoz magával, meg egy palackot. Az ötvenesztendős sugárzó, tüzes nektár elpirul a pohárban, hogy ilyen híres-nevezetes ital, s elárasztja az egész szobát a délvidéki szőlő édes illatával.

Ma este azonban nincs egyedül Mr. Tulkinghorn. Egy kopasz, szelíd ember ül az asztalánál, ámbár a székét szerényen és kényelmetlenül kissé odébb húzta. Tisztelet tudóan köhéccsel a keze feje mögött, ha az ügyvéd int neki, hogy töltsön magának.

- Nos tehát, Snagsby - mondja Mr. Tulkinghorn -, hogy megint visszatérjünk arra a különös történetre...

- Parancsára, Sir.

- Elmondaná még egyszer nagyjából, amit a fiú mesélt?

- Örömet, Sir.

A papírkereskedő aztán hűségesen, ámbár kissé terjengősen elismétli, mit beszélt Jo önük. Ahogy végére ér a mondókájának, hirtelen megdöbben és felkiált:

- Úristen, Sir, nem tudtam, hogy még egy másik úr is van itt!

Mr. Snagsby rémulten látja, hogy az asztaltól nem messzire, közte és az ügyvéd között álldogálva, kalappal és bottal a kezében egy férfi figyelőket, aki nem volt jelen, amikor ő belépett, és azóta se jött be se az ajtón, se az ablakon.

- Ne törődjön evvel az úrral - mondja Mr. Tulkinghorn szokott csendes hangján. - Ez csak Mr. Bucket.

- Ó, igazán, Sir? - feleli a papírkereskedő, s köhintésével igyekszik kifejezni, hogy halvány fogalma sincsen róla, ki légyen ez a Mr. Bucket.

- Akartam, hogy hallja ő is azt a történetet - mondja az ügyvéd -, mert (bizonyos okoknál fogva) nem bánnám, ha többet tudnék meg az ügyről, és ő nagyon ért az ilyesmihez. Hát mit szól mindehhez, Bucket?

- Egészen világos a dolog, Sir. Miután az embereink elparancsolták a fiút, s a régi helyén nem találhatnánk meg, ha Mr. Snagsbynek nincs kifogása ellene, hogy velem jöjjön Tom-all-Alone'sba, és megmutassa őt nekem, hát egy-két órán belül már itt is lehetünk vele.

- Mr. Bucket detektívfelügyelő, Snagsby - mondja az ügyvéd magyarázatképpen.

- Igazán, Sir? - szól Mr. Snagsby, s minden haja szála nagy hajlandóságot érez, hogy az égnek álljon.

- És ha nincsen semmi kifogása ellene, hogy elkísérje őt arra a helyre - folytatja az ügyvéd -, nagyon lekötötené, ha megtenné.

Snagsby úr egy pillanatig habozik, és Bucket belelát a lelke mélyébe.

- Ne féljen, nem lesz semmi baja a fiúnak - mondja. - Nem csinál neki semmi bajt. Csak elhozzuk ide, mert szeretnék kérdezni tőle egyet-mást, aztán megfizetjük a fáradságért, és elengedjük újra. Férfiúi szavamat adom önnek, hogy a szeme láttára szabadon fogjuk bocsátani a fiút békességgel.

- Rendben van. Mr. Tulkinghorn - kiált fel Snagsby úr jókedvűen és megnyugodva -, hát ha így áll a dolog...

Így áll a dolog, s ennél fogva Snagsby úr elindul a detektívfelügyelővel Jo keresésére. A Tom-all-Alone's mélyén, egy hertfordshire-i tégláégető család nyomorúságos szállásán végre rá is akadnak a fiúra, aki éppen orvosságot hoz egy Jenny nevű beteg asszonynak. Mr. Bucket félrevonja Jót, és elmondhatja vele a történetét; aztán félrevonja Snagsby urat bizalmasan, s belékarolva így szól:

- Ide figyeljen, Mr. Snagsby. Maga üzletember, nagyvilági ember, okos ember. Ez nem vitás.

- Igazán lekötelez - feleli a papírkereskedő -, azonban...

- Ez nem vitás - mondja Bucket. - Nohát, egy ilyen embernek, akinek a foglalkozása kényes, bizalmas, széles látókörű, egy ilyen embernek egyszóval, mint maga, Mr. Snagsby, fölösleges is mondanom, hogy ezekről a dolgokról a legjobb és legokosabb hallgatni. Érti, ugye? Hallgatni!

- Hogyne, hogyne - feleli a másik.

Mr. Bucket karon ragadja Jót, valamivel a könyöke fölött, szakszerűen, aztán visszagyalogolnak a förtelmes utcákon át, kifelé Tom-all-Alone's pokolbugyraiból, majd a tisztább és levegősebb kerületeken át, míg csak meg nem érkeznek Mr. Tulkinghorn háza elé.

Fent, amikor a hallon át belépnek, az ügyvédet nem találják a szobájában. A két régimódi gyertyatartója azonban ott van, s a szoba tűrhetően ki van világítva.

Mr. Bucket, aki még mindig szakszerűen fogja Jo karját, s akinek, legalábbis Snagsby úr úgy érzi, töméntelen sok szeme van, néhány lépést tesz a szoba belseje felé, mikor Jo hirtelen megretten és megáll.

- Mi baj van? - kérdi Bucket suttogva.

- Itt van! - kiált fel Jo.

- Kicsoda?

- Az a hölgy!

A szoba közepén egy sűrűn lefátyolozott nőalak áll a gyertyafényben. Néma és mozdulatlan. Feléjük fordulva áll, de nem vesz tudomást a belépésükről, meg sem mozdul, mintha kőből lenne.

- Nohát, mondd meg nekem - szól Bucket hangosan -, honnét tudod, hogy ez az a hölgy.

- Megismerem a fátylat - feleli Jo kimeredt szemmel - meg a kalapot meg a ruhát.

- Gondold meg, hogy mit beszélsz - szól Bucket, merően figyelve a fiút. - Bizonyos vagy benne? Nézd meg jól.

- Nézhetem, ahogy csak tetszik - feleli Jo ijedt szemmel -, ez bizony ugyanaz a fátyol, ugyanaz a kalap, ugyanaz a ruha.

- És mi van azokkal a gyűrűkkel, amikről beszéltél? - kérdezi Bucket.

A nő lehúzza jobb kesztyűjét, és megmutatja a kezét.

- Nohát, mit szólna hozzá? - kérdi Bucket.

Jo megrázza a fejét.

- Egészen más gyűrűk. Egészen más kéz.

- Mit beszélsz itt összevissza? - mondja Bucket, de szemlátomást meg van elégedve, nagyon meg van elégedve.

- Sokkal, de sokkal fehérebb volt az a kéz, sokkal finomabb, sokkal kisebb - feleli Jo.

- No, a végén még azt mondd majd, hogy én a tulajdon nagymamám vagyok - szól Mr. Bucket. - Emlékszel-e a hölgy hangjára?

- Azt hiszem, igen - mondja Jo.

A nő megszólal:

- Hasonlított egyáltalán ehhez a hanghoz? Addig beszélek, ameddig akarod, ha nem vagy biztos a dologban. Ilyen volt a hangja, hasonlított egyáltalán az én hangomhoz?

Jo megdöbbenve néz Mr. Bucketra.

- Egy csöppet sem!

- Hát akkor - kérdi a nagyszerű Bucket, a nőre mutatva -, hát akkor miért mondd, hogy ez az a hölgy?

- Mer a fátyol - mondja Jo zavartan meredve a nőre, de azért biztosan a dolgában -, mer a fátyol meg a kalap meg a ruha az az. Ő is, meg nem is ő. A keze nem az övé, se a gyűrűi, se a hangja. De a fátyol meg a kalap meg a ruha az az volt, és adott nekem egy aranyat, aztán elpárologott.

- No jó! - szól Mr. Bucket könnyedén. - Nem sokat tudtunk meg *tőled*. De hát mindegy, itt van neked öt shilling. Vigyázz, hogy mire költöd, és ne keveredj bajba.

Bucket óvatosan átszámolja a pénzt egyik markából a másikba, kezébe nyomja a fiúnak, s kézen fogja, és kiviszi őt a szobából, magára hagyva Mr. Snagsbyt a lefátyolozott hölggyel. Mikor azonban Mr. Tulkinghorn belép, a fátyol föllebben, s egy francia nő lesz látható, aki elég csinos, ámbar kissé túl szenvedélyes az arckifejezése.

- Köszönöm, Mademoiselle Hortense - mondja Mr. Tulkinghorn szokott egykedvűségével. - Nem akarom tovább fárasztani e miatt a kis fogadás miatt.

- Legyen olyan kegyes, Sir, s ne felejtse majd el, hogy pillanatnyilag állás nélkül vagyok - mondja mademoiselle.

- Természetesen, természetesen!

Mademoiselle kivonul, rátartian, vele született bájjal; Mr. Bucket pedig, aki éppen olyan magától értetődően tudja betölteni az inas szerepét, ha szükség van rá, mint akármilyen más szerepet, lovagiasan lekíséri őt a lépcsőn.

- Nos, Bucket? - fordul hozzá Mr. Tulkinghorn, ahogy visszaérkezik.

- Az egész tényállás világos, kérem, úgy van, ahogy én mondtam, Sir. Nem kétséges, hogy a másik volt, ebben a ruhában. Mr. Snagsby, férfiúi szavamat adtam, hogy el fogjuk őt engedni szépszerével. Nem mondhatja, hogy nem tartottam be.

- Szavának állt, uram - feleli a papírkereskedő -, s ha nincs többé szüksége rám, Mr. Tulkinghorn, akkor talán, minthogy az én kis feleségem esetleg aggódni kezd majd...
- Köszönöm, Snagsby, nincs több szükségem magára - mondja Mr. Tulkinghorn. - Az eddigi fáradságáért is nagyon le vagyok kötelezve.
- Szót sem érdemel, Sir. Jó éjszakát kívánok.
- Látja, Mr. Snagsby - mondja Mr. Bucket, az ajtóig kísérve őt és újra meg újra megrázva a kezét -, azt szeretem magában, hogy nem az az ember, akiből ki lehet szedni valamit, maga nem az az ember. Ha megtett valamit, és tudja, hogy helyesen járt el, hát el van intézve, nem is törődik vele többé, részéről be van fejezve a dolog, vége, nincs tovább. Maga így tesz, ez a módszere.
- Hát mindenesetre igyekszem így tenni, uram - feleli Mr. Snagsby.
- Nem, ne legyen igazságtalan magával szemben. Maga nem csak igyekszik - mondja Mr. Bucket további kézrázások közepette -, hanem maga így is tesz. Ezt becsülöm a legtöbbre az ilyen magavágású üzletemberekben.

21. Eszter elbeszélése

Hat kellemes hetet töltöttünk Mr. Boythornnál, hat derűs, békés hetet, aztán visszatértünk otthonunkba, Pusztaházára. Richard állandóan kijárt hozzánk látogatóba. Azonkívül, hogy minden szombaton vagy vasárnap lejött, és ott maradt hétfő reggelig, néha váratlanul is beállított lóháton, velünk töltötte az estét, s másnap hajnalban visszalovagolt. Éppolyan élénk volt, mint azelőtt, s mondogatta nekünk, hogy nagyon szorgalmas; én mégis nyugtalan voltam miatta. Kezében van már a rejtély kulcsa, mesélte, s a napnál világosabb, hogy a végrendeletet, melynek alapján Ada és ő tudom is én, hány ezer fontot örököl majd, végül el kell ismerniük.

Ada sokkal jobban szerette a fiút annál, semhogy bármiben is kételkedjen, amit tett vagy mondott, gyámapám pedig, bár sokat panaszkodott a keleti szélre, és több időt töltött olvasgatással a dörmögőszobában, mint rendesen, erről a tárgyról mélyen hallgatott. Így aztán egyszer, amikor Jellyby Caddy hívására bementem Londonba, gondoltam, szólok Richardnak, várjon rám a kocsállomás irodájában, hogy beszélgethessünk egy kicsit. Megérkezvén ott is találtam őt, s elindultunk az utcán karonfogva.

- Nohát, Richard - mondtam, amint nekifoghattam, hogy komolyan beszéljek vele -, kezdi-e már jobban beletalálni magát a munkájába?

- Ó, igen, drágám! - felelte Richard. - Jól megy minden, meglehetősen.

- No de belefeküdt? - kérdeztem.

- Hogy érti ezt, hogy belefeküdtem-e? - kérdezte Richard vidáman nevetve.

- Nekifeküdt a jognak? - mondtam.

- Ó, igen - mondta Richard -, megy a dolog, elég jól.

- Az előbb is ezt felelte, drága jó Richard.

- És maga úgy találja, hogy ez nem felelet, mi? Jó! Lehet, hogy csakugyan nem felelet. Belefeküdtem-e? Úgy érti, hogy végérvényesen beletaláltam-e már magamat?

- Úgy.

- Ej, hát nem, azt nem mondhatnám - folytatta Richard -, mert az ember nem rendezkedhet be végérvényesen, amíg az az ügy ilyen elintézetlen állapotban van. Az az ügy, persze, a... tiltott tárgyat jelenti.

Egy ideig szótlanként lépegettünk egymás mellett, aztán Richard így fordult hozzám, őszinte, komoly hangon:

- Édes Eszter, én megértem magát, s igazán azt kívánom, adná isten, hogy több kitartás legyen bennem. Ne lennék ilyen szalmaláng fickó. Ha állhatatosabb fajta ember lennék, hát törlekszad, kitartottam volna akár Badgernél, akár Kenge és Carboyéknál, s azóta már berendezkedtem volna, behelyezkedtem volna a dologba, és nem lenne adósságom, és...

- Hát adóssága van, Richard?

- Van - mondta Richard -, van egy kevés, drágám. Azonkívül egy kicsit túlságosan rákaptam a biliárdra meg ilyesmikre. No, most kitálaltam; most megvet, ugye, Eszter?

- Tudja jól, hogy nem - mondtam.

- Maga jobb indulatú hozzám, mint sokszor én önmagamhoz - felelte. - Édes jó Eszter, én nagyon szerencsétlen flótás vagyok ám, hogy nem bírok megállapodni semminél; de hát hogyan is tudnék? Ha maga egy befejezetlen épületben lakna, hát nem tudna véglegesen berendezkedni benne.

Azon járt az eszem, hogy az előbb egy kalap alá vette Kenge és Carboy urakat Badger doktorral, s megkérdeztem tőle, mikor szándékszik joggyakornoknak belépni a Lincoln's Innen.

- Egyáltalán nem szándékszem, Eszter - felelte erélyesen. - Elegem volt belőle. Átdolgoztam magam a Jarndyce és Jarndyce-ügyön, mint egy gályarab, s ezzel le is csillapítottam szomjúságomat a jogtudomány iránt, és meggyőződtem róla, hogy nem nekem való. Szóval mit gondol - folytatta Richard, megint tele bizakodással -, milyen pálya lenne a legtermészetesebb a számomra?

- Nem tudom elképzelni - feleltem.

- Ne nézzon olyan szigorúan - mondta Richard -, mert bizonyos vagyok benne, drága Eszter, hogy ez lesz a legokosabb, amit tehetek. Nem mintha szükségem lenne bármilyen foglalkozásra. A per nemsokára befejeződik, és akkor nem lesz semmi gondom többé. Nem ezért. Hanem ez a pálya természeténél fogva többé-kevésbé ideiglenes, hiányzik belőle az állandóság, s ennél fogva nagyon jól megfelelne az én mostani helyzetemnek... igen, azt hiszem, tökéletesen nekem való lenne. No, vajon milyen hivatásra gondoltam?

Ránéztem, és csak a fejemet ráztam.

- Ej - mondta Richard teljes meggyőződéssel a hangjában -, hát a hadseregbe!

- A hadseregbe? - szoltam.

- Persze hogy a hadseregbe. Csak egy tiszti kinevezést kell szereznem és... kész, igaz? - mondta Richard.

Végül megérkeztünk a Soho Square-re, melyet Jellyby Caddy jelölt meg nekem, mint egy csendes helyet a Newman utca közelében, hogy ott találkozzunk. Caddy már ott volt a kertben a tér közepén, s ahogy meglátott minket, kisietett elénk. Egy-két nyájas szó után Richard magunkra hagyott bennünket.

- Prince-nek órája van a túlsó oldalon, Eszter - szolt Caddy -, és megkapta a kulcsot számunkra. Hát ha van kedved sétálgatni velem a kertben, bezárhatjuk magunk mögött a kaput, és nyugodtan elmondhatok neked mindent, amit akartam.

- Nagyon jó lesz, lelkem - feleltem.

Caddy tehát bekulcsolta a kaput, karon fogott, és kedélyesen sétálgatni kezdtünk a kertben körbe-körbe.

- Tudod, Eszter - mondta Caddy, aki szívből szerette a bizalmas kis beszélgetéseket -, miután azt mondtad nekem, hogy mama tudta nélkül nem való házasságra készülődni, sőt még eltitkolni sem való előtte az eljegyzésünket... ámbár nem hiszem, hogy mama sokat törődne az én ügyeimmel, azt kell mondanom... hát úgy gondoltam, leghelyesebb az lesz, ha Prince-szel is közlöm a véleményedet.

- Remélem, ő is helyeselte, Caddy?

- Nohát - mondta Caddy -, Prince-nek a dolog jó nagy gondot okozott; nem mintha tétovázott volna, egy csöppet sem, hanem annyira tekintettel van az öreg Mr. Turveydrop érzékenysége-re, és attól fél örökké, hogy az öreg Mr. Turveydropnak megghasadna a szíve ettől a bejelentés-

től, vagy elájulna, vagy valami módon ártalmára lenne. Attól fél, hogy túl nagy megrázkódást jelent majd neki. Mert az öreg Mr. Turveydropnak nagyon választékos a viselkedése, tudod, Eszter - mondta Caddy -, és roppant finom és érzékeny lelkű ember.

- Csakugyan, szívecském?

- Ó, roppantul érzékeny lelkű. Prince is mondja. Nohát, ez aztán elvette az én drága gyerekem nyugalma... már csak így mondom teelőtted, Eszter - mentegetődzött Caddy, mélyen elpirulva -, kicsúszott a számon, mert csak így szoktam hívni Prince-t, hogy az én drága gyerekem.

Nevettem, Caddy is nevetett, pironkodott s folytatta.

- Így aztán nem volt neki nyugta, Eszter...

- Kinek, szívecském?

- Ó, te utálatos! - mondta Caddy nevetve, s a szép arcocskája egészen kigyulladt. - Az én drága gyerekemnek, ha mindenáron ragaszkodsz hozzá! Hetekig nyugtalan volt, és folyton halogatta a dolgot, napról napra, tele aggodalommal. Végül így szólt hozzám: „Caddy, ha meg lehetne kérni Miss Summersont, akit apám nagyon kedvel, hogy legyen jelen, amikor előhozakodom az üggyel, talán meg tudnám csinálni.” Így aztán megígértem neki, hogy megkérlek téged. És azt is elhatároztam még - mondta Caddy, reménykedő, de félénk pillantást vetve felém -, hogy ha beleegyezel, arra is megkérlek, gyere el velem utána mihozzánk, mamához. Hát ezt értettem alatta, amikor a levelemben azt írtam, hogy egy nagy szívességet és nagy segítséget akarok kérni tőled. S ha meg tudod tenni nekünk, Eszter, mind a ketten nagyon hálásak leszünk neked érte.

- Meg kell ezt gondolnom, Caddy - szóltam, s úgy tettem, mintha töprengenék. - Úgy hiszem, képes lennék ennél talán még nagyobb dolgot is megtenni nektek, ha égető szükség lenne rá. Állok rendelkezésetekre, neked és a drága gyerekeknek, kis szívem, amikor parancsoljátok.

Caddy egészen el volt ragadtatva a válaszmódtól, mert azt hiszem, a legkisebb kedvességre vagy biztatásra is olyan fogékony volt, amilyen fogékony csak lehet egy gyengéd szívű emberi lény; aztán még kétszer vagy háromszor körülsétáltuk a kertet, közben ő felhúzta a vadonatúj kesztyűjét, s úgy kicsípte magát, ahogy csak tudta, hogy fölösleges módon ne váltsa ki a Jómodor Atyamesterének a rosszallását, s elindultunk egyenesen a Newman utca felé.

Prince persze tanított. Éppen egy nem nagyon sokat ígérő növendékével volt elfoglalva - egy csökönyös kislánnyal, akinek mogorva homloka, mély hangja és mereven üldögélő, elégedetlen mamája volt, s akinek az ügye nem lett reményteljesebb attól, hogy megérkezésünkkel jól megzavartuk az oktatóját. A leckeóra, az egyetértés legteljesebb hiánya mellett, végül mégiscsak véget ért; a kislány cipőt váltott, fehér muszlinruhája eltűnt a kendője alatt, s haza vitték. Rövid megbeszélés után elindultunk, hogy felkeressük Mr. Turveydropot, s meg is találtuk őt magánlakosztályában, a ház egyetlen kényelmes helyiségében, kalapjai és kesztyűi között trónolva, mint a Választékosság szobra.

- Apa, Summerson kisasszony... Jellyby kisasszony.

- Ó, mennyire örülök! Micsoda boldogság! - szólt Mr. Turveydrop, s felállt, és meghajtotta magát felvont vállal. - Engedjék meg! - nyúlt a székek után. - Foglaljanak helyet! - megcsókolta bal kezének ujjá hegyeit. - Odavagyok a boldogságtól!

Nem szóltam semmit. Mr. Turveydrop felcsippentett egy kis burnótot.

- Édes jó fiam - szólt -, négy leckét kell adnod ma délután. Azt ajánlanám, kapj be gyorsan egy szendvicset.

- Köszönöm, apa - felelte Prince -, egészen biztos, hogy pontos leszek. Drága jó apám, szeretném megkérni, készüljön fel arra, amit mondani akarok!

- Jóságos isten! - kiáltott fel elsápadva és megrettenve a mintaember, ahogy Prince és Caddy kézen fogva eléje térdeltek. - Mi ez! Téboly? Vagy micsoda?

- Apám - felelte Prince nagyon alázatosan -, én szeretem ezt a fiatal hölgyet, és el is jegyeztük egymást.

- Eljegyezted! - kiáltotta Mr. Turveydrop, s hanyatt dőlt a díványon, és eltakarta a szemét kezével. - A saját gyerekem tört döf a szívembe!

- Már jegyesek vagyunk egy idő óta - hebegte Prince -, s Miss Summerson, amikor megtudta, azt tanácsolta nekünk, mondjuk el apámnak, és olyan kedves volt, hogy ő is eljött ma velünk. Jellyby kisasszony mélységesen tiszteli önt, apám.

Mr. Turveydrop felnyögött.

- Ne, apám, kérem, ne! - kiáltotta a fia.

- Fiú - szólt Mr. Turveydrop -, jó, hogy a sors megkímélte szegény boldogult anyádat ettől a csapástól. Csak üssél, ne kímélj. Sújts keményen, kérlek, sújts keményen!

- Könyörgök, apám, ne mondja ezt - esedezett Prince könnyes szemmel. - Biztosíthatom róla, apám, hogy legelsősorban a maga kényelméről akarunk gondoskodni. Caroline is, én is tudjuk jól, mi a kötelességünk. S ha beleegyezik és jóváhagyja, apám, annak fogjuk szentelni az életünket, hogy kellemessé tegyük a magáét.

- Sújts keményen! - dünnyögte Mr. Turveydrop. - Sújts keményen!

De úgy vettem észre, hogy azért odafigyelt.

- Édes jó apám - felelte Prince -, mi jól tudjuk, hogy ön sok apró kényelemhez hozzászokott, s hogy joga is van ezekhez; s mindig az lesz minden igyekezetünk és büszkeségünk, hogy legelsősorban ezeket biztosítsuk magának.

Mr. Turveydrop nehéz belső küzdelmet vívott magában, aztán megint kiegyenesedett a díványon, arca kiduzzadt a kikeményített magas gallérjából - a kifogástalan atyai viselkedés élő szobra volt.

- Fiam! - szólt Mr. Turveydrop. - Gyermekeim! Nem bírok ellenállni a kéréseknek. Legyetek boldogok!

Még életemben semmi sem hozott olyan zavarba, mint az a látvány, ahogy kegyesen felemelte jövődöbeli menyét, s kegyesen kinyújtotta a kezét a fia felé.

- Gyermekeim - szólt Mr. Turveydrop -, édes fiam, édes lányom, nekem a ti boldogságotok a legfontosabb. Vigyázni fogok rátok. Nálam fogtok lakni mindig, ez a ház mától fogva éppúgy a tiétek, mint az enyém, tekintsétek otthonotoknak. Isten éltesen benneteket sokáig, velem együtt!

Választékos jó modora olyan hatásos volt, hogy Prince és Caddy alig győztek hálálkodni neki, mintha csakugyan valami hallatlan áldozatot hozott volna értük avval, hogy életének hátralevő részére beszállásolta magát hozzájuk.

Az öreg Mr. Turveydropot aztán úgy elragadta a lovagiaskodás és a nyájaskodás a rendkívüli alkalom tiszteletére, hogy figyelmeztettem Caddyt, most már igazán indulnunk kell, ha még ma el akarunk jutni a Thavies Innbe. Így hát útnak indultunk, miután Caddy nagyon melegen elbúcsúzott vőlegényétől, s még útközben is olyan boldog volt, s úgy áradozott az öreg Mr.

Turveydropról, hogy a világ minden kincséért sem szoltam volna az öregről egy rossz szót sem.

A Thavies Inn-i ház ablakaiban cédulák hirdették, hogy kiadó, s az épület piszkosabbnak, komorabbnak, ijesztőbbnek látszott, mint valaha. A szegény Mr. Jellyby neve csak egy vagy két nappal ezelőtt jelent meg a csődbe jutottak névsorán; most fent ült az ebédlőben, csukott ajtó mögött, két úrral meg egy halom kék irattartóval, számlákkal, pénztárcákkal, s kétségbeesett erőfeszítéseket tett, hogy kiokoskodjon belőlük, hogyan is állnak az ügyei. Felmentünk Mrs. Jellyby szobájába, s terjedelmes levelezése közepén találtuk őt. Az első percben meg sem ismert engem, csak nézett egy darabig avval a furcsa, tágra meredt, távolba vesző pillantásával.

- Ó! Summerson kisasszony! - szólalt meg végre. - Egészen máson járt az eszem! Hogy van? Remélem, jól. Örülök, hogy eljött. Mr. Jarndyce és Miss Clare jól vannak?

Válaszul én viszont megkérdeztem, hogy jól van-e Mr. Jellyby.

- Ó, nem a legjobban, kedvesem - felelte Mrs. Jellyby a legnagyobb nyugalommal. - Üzleti bajok érték, és le van verve kissé. Én, szerencsémre úgy el vagyok foglalva, hogy nincs időm ezen töprengeni. E pillanatban százhatvan családnak van, Miss Summerson, átlag öt embert számítva egy családra, akik már elindultak, vagy indulófélben vannak, hogy letelepedjenek a Niger bal partján.

- Látom, Caddyt is hazahozta - tette hozzá Mrs. Jellyby, egy pillantást vetve a lányára. - Egészen rendkívüli esemény már itthon látni őt. Szinte teljesen hűtlen lett a régi foglalkozásához, s tény az, hogy kénytelen voltam felfogadni egy fiút helyette.

- No de hát mama... - kezdte Caddy.

- Ej, Caddy - vágott közbe szelíden az anyja -, tudod jól, hogy felfogadtam egy fiút, aki most éppen ebédelni ment. Minek mondasz hát ellent?

- Én nem akartam ellentmondani neked, mama - felelte Caddy. - Csak azt kezdtem mondani, hogy nem kívánod talán, hogy egész életemben ilyen rabszolgamunkát végezzek?

Caddy könyörgő pillantást vetett rám.

- Talán csodálkozik, Mrs. Jellyby - kezdtem -, hogy mi szél hozott ide engem, miért alkalmatlankodom önnél.

- Mindig örülök, ha láthatom, Miss Summerson - mondta Mrs. Jellyby, egykedvű mosollyal folytatva a munkáját. - Ámbár szeretném - rázogatta hozzá a fejét -, ha jobban érdekelnék a Borriobule-Ghé-i ügyek.

- Azért jöttem el Caddyvel - mondtam -, mert Caddy úgy gondolja, nem való, hogy titkai legyenek az anyja előtt, s úgy képzelte, hogy én majd segítségére leszek, hogy elmondja önnök.

- Caddy - szólt Mrs. Jellyby, egy pillanatra félbeszakítva foglalatosságát, megcsóválva a fejét, aztán derűsen folytatva a munkáját -, valami ostobaságot akarsz nekem elmondani.

Caddy kioldozgatta főkötőjének a szalagjait, levette a fejéről, lelógatta a földre, aztán őszintén sírva fakadt, és így szólt:

- Mama, menyasszony vagyok!

- Ó, te nevetséges kölyök! - mondta erre Mrs. Jellyby szórakozottan, átnézve az imént felbontott postaküldeményt -, micsoda liba vagy!

- Eljegyeztem magam, mama - zokogta Caddy -, az ifjabb Mr. Turveydroppal a Tánciskolából; és az öreg Mr. Turveydrop (aki igazán nagyon finom úriember) már beleegyezett, és kérlek szépen, mama, kérlek, egyezz bele te is, mert máskülönben örökké boldogtalan leszek. Örökké, örökké! - zokogta Caddy.

- Most megint láthatja, Summerson kisasszony - mondta Mrs. Jellyby derűs nyugalommal -, milyen szerencse, ha valaki ennyire el van foglalva, mint én, s mekkora szükség van az ilyen önfegyelemre, mint az enyém. Itt van ni, eljegyzi magát ez a Caddy is egy táncmester fiával... olyan emberek közé keveredik, akik éppoly kevésbé érznek együtt az emberi nem rendeltetésével, mint ő maga! Nahát, ha nem a közösség iránti kötelességem lenne a kedvenc gyermekem, ha nem lennék elfoglalva nagyvonalú és széles körű intézkedésekkel, akkor nagyon bántanának ezek az apró-cseprő részletkérdések, Miss Summerson. De hát megengedhetem-e, hogy Caddy csacsi kis magánügyei (akitől nem is várok egyebet) függőnyt vonjanak köztem és a nagy afrikai szárazföld között? Nem. Nem - ismételte Mrs. Jellyby hűvös, tisztán csengő hangon, s nyájasan mosolyogva újabb leveleket bontott fel és szedett ki a borítékjukból. - Nem, valóban nem.

Annyira nem voltam felkészülve erre a tökéletesen részvétlen fogadtatásra, noha ilyesfélére számítottam, hogy nem tudtam mit szólni. Caddy is hasonlóképpen le volt törve. Mrs. Jellyby tovább bontogatta és rakosgatta a leveleit.

- De ugye, mama - zokogta szegény Caddy végül -, ugye nem haragszol?

- Jaj, Caddy, igazán lehetetlen egy teremtés vagy - felelte Mrs. Jellyby -, hogy ilyesmiket kérdezel azok után, amit a szellemi elfoglaltságomról mondtam.

- És ugye, mama, beleegyezel, és minden jót kívánsz nekünk? - szólt Caddy.

- Rémes gyerek vagy, hogy ilyesmiket csináltál - mondta Mrs. Jellyby -, hálátlan teremtés vagy, amikor módodban állt volna a közügyeknek szentelni magadat. De hát a dolog megtörtént, s én felfogadtam egy fiút, és nincs mit beszélni róla többet. És most kérlek, Caddy - mondta Mrs. Jellyby, mivel Caddy megcsókolta -, ne tarts föl tovább a munkámban, hadd intézzem el ezt a nagy csomó írást, mielőtt még befutna a délutáni posta!

Amint csöndesen hazafelé kocsiztam este a zajos, mozgalmas nap után, egyre csak Caddy eljegyzése járt az eszemben, s egyre jobban megerősödött a meggyőződése, hogy (dacára az idősebb Mr. Turveydropnak) sokkal jobb lesz neki, sokkal boldogabb lesz az élete. És ha nem látszott valószínűnek, hogy Caddy és a férje valaha is rájöjjenek, miféle ember is tulajdonképpen a Választékos Viselkedés mintaképe, hát annál jobb, ez is csak szerencse, ki kívánná azt, hogy nyíljon fel a szemük?

Úgy belejöttünk a beszélgetésbe ezen az estén, miután Ada és gyámapám kifaggattak, mondjak el nekik mindent Caddyról, hogy csak meséltem, meséltem, meséltem szakadatlanul órákon át. Végül aztán felmentem a szobámba, s egészen elszégyelltem magam, ahogy elgondoltam, mennyit járt a szám; amikor egyszerre csak halkan megkopogtatják az ajtóm.

- Szabad! - mondtam. Egy kislány lépett be, egy gyászruhás, csinosan öltözött, szép kislány. Köszönt.

- Engedelmével, kisasszony - mondta a kislány szelíd hangon -, én vagyok Charley.

- Ó, hát te vagy? - szóltam álmélkodva, s megcsókoltam. - Örülök, hogy látlak, Charley!

- Engedelmével, kisasszony - folytatta Charley ugyanolyan lágy hangon -, én leszek a szobalánya.

- Charley?

- Engedelmeivel, kisasszony, Mr. Jarndyce küldött engem, meglepetésnek, és szeretettel üdvözlötte.

Leültem Charley vállát átkarolva, s a szemébe néztem.

- És jaj, kisasszony - mondta Charley, összecsapva a kezét, gödrös arcocskáján pedig peregni kezdtek a könnyek -, Tom iskolába jár, kérem szépen, engedelmeivel, és olyan jó tanuló! A kicsi Emma pedig Mrs. Blindernél van, kisasszony, s olyan jól gondját viselik! És Tom már előbb is iskolába járt volna... és Emma, ő is már előbb Mrs. Blinderhez került volna... és én is már előbb ide jöttem volna; csak Mr. Jarndyce azt gondolta, jobb, ha egy kicsit hozzászokunk az elválás gondolatához, mert még olyan kicsik vagyunk. Ne tessék sírni, kérem szépen, kisasszony!

- Nem tehetek róla, Charley.

- Ó, kisasszony, én sem tehetek róla, de sírnom kell - mondta Charley. - És engedelmeivel, kisasszony, Mr. Jarndyce üdvözlét küldi, és úgy gondolja, ön szívesen megtanít majd engem egyre s másra alkalomadtán. És én olyan boldog vagyok - kiáltotta Charley túlradó szívvel -, és mindent meg fogok tenni, hogy jó szobalány legyen belőlem!

- Én nem is tudtam az egésztől semmit, Charley.

- Igen, kisasszony. Engedelmeivel, kisasszony, Mr. Jarndyce engem egy kis meglepetésnek küldött, és szeretettel üdvözlö, és minden csak az ön kedvéért történt. Tomnak és nekem ezt jól meg kellett jegyeznünk.

Charley megtörülgette a szemét, aztán megkezdte működését - ide-oda járkált a szobában, kis háziasszonyos mozgásával, és mindent rendbe rakott, ami csak a keze ügyébe került. Végül aztán viassasompolygott mellém, és így szólt:

- Ó, ne tessék sírni, kérem szépen, kisasszony.

- Nem tehetek róla, Charley - feleltem megint.

- Én se tehetek róla, kisasszony, de nekem is sírnom kell - mondta erre Charley is újra.

Úgyhogy a végén mégiscsak sírtam örömben, s Charley is ezt tette.

Richard közvetlenül a velem való beszélgetése után elmondta Mr. Jarndyce-nak is, hogy miben tőri a fejét. Nem hinném, hogy gyámapámat nagyon meglepte volna ez a bejelentés, mégis sok nyugtalanságot és keserűséget szerzett neki. Richarddal gyakran bezárkóztak késő éjszaka vagy kora reggel, egész napokat töltöttek el Londonban, számtalan megbeszélésük volt Mr. Kenge-zsel, és tömérdek kellemetlen elintéznivalót kellett végigcsinálniuk. Idővel mi is megtudtunk annyit, hogy egy új folyamodványt nyújtottak be a Lordkancellárhoz Richard ügyében, mint kiskorú és gyámság alatt álló és tudom is én, micsoda, s hogy volt egy csomó megbeszélés, s hogy a Lordkancellár a törvényszék nyílt tárgyalásán Richardot szeszélyeskedő kiskorúnak nevezte, akivel sok veszélyesség van, s aki csak zaklatja őket; s hogy a tárgyalást elnapolták, kitűzték, újra elnapolták, az ügyet előadták, jelentést készítettek róla, kérvényeztek, felfolyamodtak, úgyhogy a végén Richard már azt kezdte gondolni (amint mondta nekünk), ha egyáltalán sikerül is valaha beállnia a hadseregbe, legfeljebb mint kivénült hadastyán, mint nyolcvanéves veterán állhat már be.

Az ülésszakot így váltotta föl a szünidő, aztán a szünidőt újra az ülésszak. Néha hallottuk a Jarndyce és Jarndyce perről, hogy napirendre tűzték, vagy hogy levették a napirendről, vagy hogy tárgyalni fogják, vagy hogy jelentés készül róla; hol sorra került, hol megint feledésbe

merült. Richard, aki most egy tanárnál lakott Londonban, ritkábban lehetett velünk, mint azelőtt; gyámapám változatlanul hallgatásba burkolódzott; telt-múlt az idő, aztán Richard megkapta a kinevezését és a behívóját is, hogy vonuljon be az ezredéhez Írországból.

Nagy sebbel-lobbal érkezett meg egy este ezzel a hírrel, és sokáig tárgyaltak gyámapámmal. Eltelt több is, mint egy óra, mikor végre benézett hozzánk gyámapám a szobába, ahol Adával üldögéltünk, s így szólt:

- Jöjjenek, drágám!

Bementünk hozzájuk, s Richardot, aki az előbb még a legjobb hangulatban volt, úgy találtuk a kandallónak támaszkodva, haragosan és sanyarú képpel.

- Rick meg én - mondta Mr. Jarndyce - nem egészen értünk egyet, Ada. Ej, no, Rick, vágj hozzá vidámabb képet!

Ada olyan sápadt lett, hogy gyámapám leültette őt a karosszékébe, s ő is leült melléje.

- Nincs semmi baj, szívem - mondta -, nincs semmi baj. Csak egy kis barátságos nézeteltérésünk volt Rickkel, amit magának is hallania kell, mert magáról van szó. Ada, kis virág-szálam, meg kell tudnia, hogy Rick most utoljára választott hivatást. Mire teljesen föl lesz szerelve, minden pénze rámegy, amivel rendelkezett. Kimerítette a tartalékjait, s mostantól fogva kötve van ahhoz a pályához, amit választott, nem fordulhat többé vissza.

- Úgy van, kimerítettem jelenlegi forrásaimat. De nemcsak annyim van, Sir - mondta Richard -, amennyivel rendelkeztem.

- Rick, Rick! - kiáltott fel gyámapám. - Az isten szerelmére kérlek, ne bizakodj, ne reménykedj, ne várj semmit ettől az átkozott pertől!

- Jobb, hogyha egyenesen megmondja, Sir - szólt Richard -, hogy egy szikrát sem bízik bennem, és Adának is azt ajánlja, hogy ne bízson bennem.

- Nem mondok semmi effélét, Rick, mert nem is gondolok semmi effélét.

- Azt gondolja, Sir, hogy rosszul kezdtem el - felelte Richard. - Tudom, rosszul kezdtem.

- Elmondtam már - mondta Mr. Jarndyce barátságosan, biztató hangon -, hogy eddig még nem váltottad be a reményeim; mindennek megvan azonban a maga ideje, a te időd pedig még nem múlt el, sőt még csak most jött el igazán. Előlről kezdheted mindenestül. Ti ketten (fiatalok, nagyon fiatalok, kedveseim) unokatestvérek vagytok, mert egyelőre semmi többek nem vagytok. Adának jobb lesz, sokkal jobb, ha szabaddá teszed: tartozol neki ezzel. Nohát!

Richard nyugtalan pillantást vetett Adára, de nem szólt semmit.

- Mind a mai napig nem szóltam erről egy szót sem egyikőtöknek sem, Eszternek sem - mondta Mr. Jarndyce. - De most nagy szeretettel azt tanácsolom, nagyon komolyan arra kérlek titeket, hogy váljatok el egymástól úgy, ahogy idejöttetek. A többit bízzátok az időre, a hűségre, az állhatatosságra. Ha nem ezt teszitek, helytelenül teszitek; s akkor én is helytelenül tettem, hogy valaha is összehoztalak benneteket.

Hosszú szünet támadt.

- Richard bátyám - mondta Ada, gyengéden felnézve kék szemével a fiú arcába -, azok után, amiket John bácsi mondott, azt hiszem, nem marad más választásunk. Énfelőlem egészen nyugodt lehetsz. És... és én elhiszem neked, Richard - mondta Ada kissé zavartan -, hogy nagyon szeretsz, és... és nem hinném, hogy beleszeretsz majd valaki másba. De szeretném én is, ha ezt jól meggondolnád. Bízhatok bennem, Richard. Egy csöppet sem vagyok ingatag,

állhatatlan. De azért unokatestvérek is búsulhatnak, ha el kell válniuk; s én igazában nagyon-nagyon búsulok, Richard, ámbár tudom, hogy a javadra lesz. Most hát - mondta Ada, feléje indulva és odanyújtva neki remegő kezét - mától fogva megint csak unokatestvérek vagyunk, Richard... egy időre, talán... s én kérem a Jóistent, áldja meg az én édes unokabátyámnak minden lépését, bármerre járjon is!

Furcsa volt nekem, hogy Richard nem tudta megbocsátani gyámapámnak, amiért szóról szóra ugyanaz volt a véleménye róla, mint amit a fiú maga sokkal súlyosabb kifejezésekkel elmondott nekem önmagáról; a dolog azonban kétségtelenül így állt. Nagy szomorúsággal kellett észrevennem, hogy ettől a perctől fogva Richard soha többé nem volt olyan őszinte és elfogulatlan vele szemben, mint azelőtt, s kezdetét vette közöttük egy lassú elhidegülés.

A készülődés izgalmai között egyébként Richard megfeledkezett minden egyébről. Vívni is tanult egy volt lovaskatonától, aki rendszeresen járt hozzánk már néhány hónapja. Szép, barna képű, egyenes fellépésű, nyílt szívű férfi volt ez a vívómester, mindnyájan megszerettük. Különösen gyámapám, akivel annyira egyezett a Kancelláriáról való véleménye, hogy a vívótermében rejtette el a törvény keze elől a Kancellária egyik áldozatát, a szegény, bajba keveredett Gridleyt. Naponta gyakoroltak Richarddal. Ha reggeli után megérkezett, szívesen bent maradtam én is a szobámban, hogy egy kicsit elbeszélgessünk György úrral - mert így hívták az egykori huszárt.

22. Éleslövészet

A téli reggel borús szemmel, fakó arccal néz le a Leicester térre, s a környék lakóinak nem nagyon akarózik felkelni az ágyból. De a György-féle Lövölde és Vívócsarnok már talpon van. György úr, miután elkészült öltözködésével, elkezd fel-alá sétálni, pipázgatva, ahogy szokta, mialatt Phil készíti a reggelit, hatalmasan eregetve a forró kiflik és kávé illatát. György úr komoran fújja a füstöt, és lassan lépeget. Ezt a reggeli pipát talán a shropshire-i ember, szegény Gridley emlékének szenteli, akit hiába rejtegetett itt olyan sokáig a törvény keze elől (azaz jelen esetben Mr. Tulkinghorn keze elől, mert olykor ő a Törvény), s akit hiába ért utol ez a kéz (azaz Bucket a detektív) - mert addigra már egy nagyobb Kéz nyúlt a Kancellária szerencsétlen és híres ügyfele után, és megelőzte Mr. Bucketet; úgyhogy a shropshire-i ember most békésen pihen a temetőben; a téli ülésszak nélküle folyik tovább odaát.

- Hát, szóval - mondja a György-féle Lövölde, Vívócsarnok stb. tulajdonosa, miután fel-alá sétált egy darabig -, szóval a faluról álmodtál ma éjjel, Phil?

Mert csakugyan ezt mesélte Phil nagy álmélkodással, amikor feltápázkodott az ágyból.

- A faluról, főnök úr.

- Aztán milyen volt?

- Nem is tudom, főnök úr - feleli Phil eltűnődve.

- Honnét tudtad akkor, hogy falu?

- Tán a fűről, azt hiszem. Meg a hattyúkról - mondja Phil további tűnődés után.

A főnök megint sétálni kezd föl-alá, az embere pedig folytatja a reggeli elkészítését. Már csak egy szelet szalonnát kell megpirítani a rozsdás tűzhelyrostély fölött; aztán végre kész a reggeli. György úr kiveri a pipáját a tűzbe, s leül enni. Phil is követi példáját, s letelepszik a hosszúkás asztal legtávolabbi végéhez.

- Falu, falu - mondja György úr, a kést-villát forgatva kezében -, de hiszen nem jártál te faluhelyen soha életedben, Phil.

- Jártam egyszer a mocsárnál - mondja Phil, elégedetten falatozva.

- Miféle mocsárnál?

- A mocsárnál, parancsnok úr - feleli Phil.

- Merrefelé?

- Nem tudom már, merre volt - mondja Phil -, de jártam egyszer a mocsárnál, főnök úr. Síkság volt arra. Meg köd.

A főnök urat és a parancsnok urat Phil fölváltva használja, mindkettővel ugyanazt a tiszteletet és alázatot fejezi ki, és senki mást nem szólít így, csak György urat.

- Én falun születtem, Phil.

- Igazán, parancsnok úr?

Phil magasra húzza meglevő fél szemöldökét, s tisztelettudóan bámul gazdájára.

- Ismerek én minden madarat egész Angliában - mondja György úr -, nincsen olyan növény, nincsen olyan bogyó, aminek ne tudnám a nevét; nincsen olyan fa, legalábbis nem sok akad, amire föl ne tudnék mászni még ma is, ha arra kerülne a sor. Igazi falusi gyerek voltam én valaha. Kedves jó anyám is faluhelyen lakott.

- Derék öreg hölgy lehetett, főnök úr - jegyzi meg Phil.

- Az hát! S nem is volt olyan öreg ezelőtt harmincöt évvel mondja György úr.

- Hány éves korában halt meg, főnök úr? - kérdi Phil.

- Hagyjuk! Hagyjuk őt pihenni békében, Isten áldásával! - feleli a huszár. - Mi is hozta az eszembe a falusi gyerekeket meg a világgá ment fiúkat meg a mihaszna semmirekellőket? Te, hát persze hogy te! Szóval soha életedben nem jártál vidéken, kivéve a mocsárnál és álmodban. Mi?

Phil rázza a fejét, hogy soha.

- Szeretnél-e lemenni?

- N-nem, nem mondhatnám, hogy különösebben szeretnék feleli Phil.

- Elég neked a város is, igaz?

- Hát tudja, parancsnok úr - mondja Phil -, én már csak beleszoktam a városba, és nem tudom, nem vagyok-e már öreg ahhoz, hogy új dolgokkal próbálkozzak.

A gazdát és az emberét végül az zavarja meg, hogy lépések hangzanak fel odakint a folyosón, szokatlan zaj. A lépések egyre jobban közelednek a csarnok felé, s végül belép egy kis csoport, amely első pillantásra úgy fest, mint valami bolondos felvonulás.

A felvonulás egyetlen, csúf aggastyánból áll, akit ketten hoznak be székestül. A széken ülő alak nyöszörögni kezdi:

- Ó, Uram Isten! Jaj nekem! Összeráztak! - Aztán hozzáteszi: - Jó napot, kedves jó barátom, jó napot, hogy van?

György úr végre felismeri a tiszteletre méltó Mr. Smallweedet, és álmélkodva viszonozza az üdvözlést.

- Nagyon ritkán járok el hazulról - lihegi Mr. Smallweed. Már hónapok óta nem voltam sehol. Sok nehézséggel jár, és sok költséggel. De annyira szerettem volna már látni magát, édes jó barátom. Hogy van, hogy van, György úr?

- Köszönöm, elég jól - feleli György úr. - Remélem, maga is jól érzi magát.

- Édes jó barátom! Hát ez itt az intézete? Gyönyörű. Festői! Nem szokott itt felrobbanni semmi véletlenségből, ugye nem, drága jó barátom? - kérdi Smallweed nagypapa.

- Nem, dehogy. Ne féljen.

- No és jól megy a sora, György úr? Jól megy az üzlete, hála a mennybéli hatalmaknak?

György úr hidegen bólint a kérdésre, és hozzáteszi:

- Folytassa. Tudom, hogy nem azért jött, hogy ezt elmondja.

- Maga olyan szellemes ember, György úr - feleli a tiszteletre méltó nagypapa. - Magának élvezet a társaságában lenni.

- Haha! Haha! Folytassa! - mondja György úr.

- A citybeli barátom kötött egy kis üzletet a maga egyik tanítványával, György úr.
- Igen? - mondja György úr. - Szomorú dolog.
- Igen, Sir. - Smallweed nagypapa a lábát dörzsölgeti. - Hanem hogy egyik tárgyról a másikra térjek - folytatja Mr. Smallweed -, hogy előléptessük a beszélgetést, ahogy egy tréfás ember mondaná... hogy a kapitányra térjünk át, György úr...
- Mit akar ezzel? - kérdi György úr összeráncolt szemöldökkel, s kis szünetet tart, és pödörgetni kezdi a bajusza emlékét. - Micsoda kapitányról beszél?
- A mi kapitányunkról. Hawdon kapitányról. Édes barátom, tegnap hozzám fordultak a kapitány ügyében, s én változatlanul azon a véleményen vagyok, hogy a kapitány nem halt meg.
- Bolond beszéd - vág közbe György úr.
- Ó! - mondja Smallweed nagypapa. - Ide hallgasson, György úr. Ügyfelemnek, aki ügyvéd, még hozzá híres ügyvéd, Hawdon kapitány kézírására lenne szüksége. Csak látni szeretné valamilyen kézírását, nem akarja megtartani. Csak össze akarja hasonlítani egy birtokában levő kézírással.
- Úgy?
- Igen, György úr. Véletlenül emlékezett arra a hirdetményre, amelyben bármilyen felvilágosítást kértem Hawdon kapitányról, s előkereste, és eljött hozzám... ahogy maga is eljött, édes jó barátom. Kezet rá! Úgy örülök, hogy eljött hozzám akkor! Nem köthettem volna ilyen barátságot, ha akkor el nem jön!
- No és, Mr. Smallweed? - mondja György úr.
- Nekem nincs tőle semmi kézírásom. Nincs egyebem, csak az aláírása. De talán magának lesz tőle valami levele vagy írása, édes jó György úr, ami majd megfelel a célnak.
- Az ő keze írásával - feleli a huszár elgondolkozva - lehet, hogy van nálam valami.
- Édes, kedves barátom!
- De lehet, hogy nincs.
- Ó! - mondja Smallweed nagypapa csalódva.
- De ha mázsaszámra állna itt nálam, akkor se mutatnék belőle egy fojtáshoz valót se, amíg nem tudom, hogy mi céljuk van vele.
- Megmondottam, uram, megmondottam, édes jó György úr, hogy mire kell.
- Az nekem nem elég - mondja a huszár a fejét rázva. - Pontosan kell tudnom, hogy mit akarnak vele és hogy helyeslem-e.
- Hát akkor eljönne velem az ügyvédhez? Édes barátom, lenne szíves eljönni velem az ügyvédemhez? - nógatja őt Smallweed nagypapa, csontvázkezelével előszedve egy lapos, ósdi ezüstórát a zsebéből. - Megmondtam neki, hogy esetleg felkeresem ma délelőtt. Eljönne velem ehhez az úrhoz, kedves barátom?
- Hm! - mondja a huszár elkomolyodva. - Hát nem bánom. Ámbár nem értem, hogy miért izgatja ez magát annyira. De nem ígérek semmit, érti?
- Nem is, kedves jó György uram, nem is.

- És úgy értsem, hogy elvisz engem kocsin oda a nem tudom, hova, anélkül hogy fölszámítaná a viteldíjat? - kérdi György úr, miközben hozza a kalapját meg a vastag szarvasbőr kesztyűjét.

Ez a tréfalkozás annyira tetszik Mr. Smallweednek, hogy talán még akkor is ezen nevetgél, amikor, jó idő múlva, a kocsi megáll velük Lincoln's Inn Fieldsben. György úr leszáll, benéz a kocsi ablakán és így szól:

- Mi a csuda! Mr. Tulkinghorn a maga ügyvédje?

- Ő, édes jó barátom. Ismeri talán, György úr?

- Hát, hírből. Hallottam már róla... láttam is, azt hiszem. De máskülönben nem ismerem, és ő se ismer engem.

Ezek után fel kell vinni Mr. Smallweedet az emeletre, ami a huszár segítségével kifogástalanul meg is történik. Mr. Tulkinghorn nagy szobájába viszik be az öreget, s a székével együtt lerakják a kandalló elé, egy török szőnyegre. Mr. Tulkinghorn nincs bent pillanatnyilag, de alig van idejük körülnézni, máris megjelenik.

- Jó reggelt, Mr. Smallweed, jó reggelt! - mondja, ahogy belép. - Elhozta az őrmestert, amint látom. Foglaljon helyet, őrmester.

Mr. Tulkinghorn lehúzza a kesztyűjét, beleteszi a kalapjába, s asztalához lépve, amely a kandalló mellett áll, melengetni kezdi a kezét a tűz fölött.

- Elhozta, amint látom - mondja megint -, a mi kedves őrmester barátunkat.

- Elhoztam, Sir - feleli Mr. Smallweed, alázatosan meghunyászkodva a gazdag és befolyásos ügyvéd előtt.

- No és mit szól az őrmester ehhez a dologhoz?

- György úr - mondja Smallweed nagypapa aszott kezének remegő mozdulatával -, ez itt az ügyvéd úr.

- Szóval György... Györgynek hívják, ugye? - mondja az ügyvéd.

- Györgynek, Sir.

- Szóval mit mond maga, György?

- Bocsásson meg, Sir - feleli a huszár -, de szeretném tudni, hogy ön mit mond.

- Úgy érti, hogy a jutalmát illetően?

- Úgy értem, hogy az egész dolgot illetően, Sir.

- Azt hittem, őrmester - mondja Mr. Tulkinghorn -, hogy Mr. Smallweed már elmagyarázta a dolgot. Maga valamikor Hawdon kapitány alatt szolgált, ápolta a betegségében, sok apró szívességet tett neki, és ő meglehetősen a bizalmába fogadta magát, úgy értesültem. Így van vagy nincs így?

- Igen, uram, így van - feleli György úr.

- Ennélfogva magának talán lesz valami a birtokában... akármi, mindegy, hogy micsoda... számlák, utasítások, rendelkezések, egy levél vagy valami... Hawdon kapitány kézírásával. Én szeretném ezt összehasonlítani egy kézírással, amely nálam van. Ha maga lehetőséget ad nekem erre, meg fogja kapni a jutalmát a fáradságáért. Három vagy négy vagy öt guinea-t biztosan csinos összegnek tart majd.

- Nagylelkűnek, drága jó barátom! - kiált föl Smallweed nagypapa összehúzott szemmel.

- Ha nem, hát mondja meg katonai lelkiismerete szerint, hogy mennyivel kér többet. Az írást visszakaphatja, ha ragaszkodik hozzá, ámbár én szeretném megtartani.

György úr mereven ül a helyén, ugyanabban a tartásban, lenéz a padlóra, felnéz a mennyezetre, de egy szót sem szól.

- Elsősorban is - mondja Mr. Tulkinghorn kiszámított, fojtott, közönyös hangján - az a kérdés, van-e egyáltalán valamilyen írása Hawdon kapitánytól.

- Elsősorban hogy van-e egyáltalán valami írásom Hawdon kapitánytól, Sir - ismétli György úr.

- Másodsorban hogy mit kíván a fáradságáért, ha megmutatja.

- Másodsorban, hogy mit kívánok a fáradságomért, ha megmutatom, Sir - ismétli György úr.

- Harmadszor pedig, maga is megmondhatja, hogy hasonlít-e egyáltalában ehhez az íráshoz - mondja Mr. Tulkinghorn, hirtelen a kezébe nyomva néhány összefűzött kézírásos lapot.

- Hogy hasonlít-e egyáltalában ehhez az íráshoz, Sir. Értem - ismétli György úr.

György úr mind a három mondatot gépiesen ismétli el, egyenesen Mr. Tulkinghorn szemébe nézve, még csak rá sem pillant a Jarndyce és Jarndyce per tanúvallomásaira, melyet a kezébe adtak, csak nézi az ügyvédet, zavart tűnődéssel az arcán.

- Nos? - szól Mr. Tulkinghorn. - Mit szól hozzá?

- Hát uram - feleli György úr -, ha zokon nem veszi, jobban szeretném, ha semmi közöm nem lenne ehhez az ügyhöz.

Mr. Tulkinghorn látszatra teljesen nyugodt marad s megkérdi:

- S miért?

- Azért, uram - feleli a huszár -, mert én nem vagyok járatos az ilyen hivatalos dolgokban. Civilek között ügyefogyott ember vagyok én, akire azt szokták mondani, hogy kétbalkezes, szerencsétlen flótás. Nem értek az irományokhoz, Sir. Nem szeretem, ha vallatnak, úgy érzem magam, mintha fojtogatnának. És most is - mondja György úr -, éppen így érzem magam most is.

Ezzel három lépést tesz előre, leteszi az ügyvéd asztalára az iratot, azután három lépést tesz hátra, vissza az előbbi helyére, s így folytatja:

- Szabad kérdezni, engedelmével, hogy miért kívánja látni a kapitány keze vonását, ha találnék ilyesmit egyáltalán?

Mr. Tulkinghorn nyugodtan megrázza a fejét.

- Nem. Ha járatos lenne jogi kérdésekben, őrmester, akkor nem kellene magának elmagyarázni, hogy az én hivatásomban nagyon sok ilyen kívánság adódhat, melynek okait, bármilyen ártatlanok is különben, titokban kell tartanunk. Ha azonban attól fél, hogy ezzel bármiféle bajt okoz Hawdon kapitánynak, hát efelől tökéletesen megnyugtathatja magát.

- Elhiszem, Sir, ő meghalt.

- Igazán?

Mr. Tulkinghorn nyugodtan leül, és írni kezd.

- Nohát, Sir - mondja a huszár, a kalapját nézegetve újabb zavart szünet után -, sajnálom, hogy nem lehettem jobban a szolgálatjára. Ha tehetek bárkinek bármi szívességet azzal, hogy tanácsot kérek még egyik barátomtól, aki jobban ért az ilyen dolgokhoz, mint én, hát hajlandó vagyok megbeszélni vele a kérdést. A végleges válasszal pedig leszek bátor még a mai nap folyamán újra beszólni önhöz.

György úr meghajtja magát, és távozik. Keresztülsétál a Temple-en, Whitefriarsen, aztán át a Blackfriars-hídon, és keményen lépeget tovább az apró üzletecskék utcája felé, mely valamerre a híres útkereszteződés tájékán fekszik, ahol a kenti és a surreyi országutak és a londoni hidak utcafolytatásai futnak össze az Elefánt és Kastélynak nevezett nagy csomópontban. Eltölti a napot barátjáéknál, akitől tanácsot akart kérni, de betartja ígéretét, s mire leszáll az este, már újra ott van Lincoln's Inn Fieldsben, Mr. Tulkinghorn háza előtt.

Fölmegy a lépcsőn, de csukva találja az előszobaajtót, az irodát pedig zárva; a lépcsőházban sötét is van, úgyhogy még egyre ott matat és tapogatózik, keresve a csengő húzóját és próbálgatva kinyitni az ajtót, amikor megérkezik Mr. Tulkinghorn, s kényelmesen lépegetve fölfelé az emeletre, haragosan megszólal:

- Ki az? Mit csinál maga ott?

- Bocsánat, Sir. Én vagyok, György. Az őrmester.

- És nem látja György, az őrmester, hogy be van zárva az ajtó?

- Nem, uram, nem láttam. Egyáltalán nem láttam - feleli a huszár kissé ingerülten.

- Hát meggondolta magát? Vagy még most is az a véleménye? - kérdi Mr. Tulkinghorn.

- Most is az a véleményem, Sir.

- Gondoltam. Rendben van. Elmehet. Szóval maga az az ember - mondja Mr. Tulkinghorn, kinyitva az ajtaját a kulccsal -, akinél Mr. Gridleyt megtalálták elbújva?

- Igen, *én* vagyok - mondja a huszár, megállva két-három lépcsőfokkal lejjebb. - No és aztán, Sir?

- És aztán? Nem szeretem a barátait. Sosem léphette volna át a küszöbömet, ha tudtam volna reggel, hogy maga az az ember. Gridley? Komisz fenyegetődző, veszedelmes gonosztevő.

Az ügyvéd szokatlanul hangosan beszél, s ahogy kimondta ezeket a szavakat, bemegy a lakásába, és becsapja maga mögött az ajtót mennydörgésszerű robajjal.

György úr dühös, hogy így adták ki az útját; már csak azért is nagyon dühös, mert egy írnok, aki éppen fölfelé megy az emeletre, az egészből csak ezeket a legutolsó szavakat hallotta, és nyilván azt hiszi, hogy neki szóltak. „Szép kis jellemzést kaptam, ha magamra kell vennem” - dörmögi magában a huszár, káromkodva egyet, ahogy lefelé csörtet. „Komisz fenyegetődző, veszedelmes gonosztevő!” - s ahogy fölfelé pillant, látja, hogy az írnok őt nézi fölülről, hogy megjegyyezze a képét, amint egy lámpa alatt elhalad. Ettől még jobban méregbe gurul és öt percre nagyon elkedvetlenedik. De aztán lerázza magáról ezt is, mint a többi keserűséget, és szépen hazaballag a lövöldéjébe.

23. A Guppy nevű fiatalember

Chesney Wold becsukott, a szőnyegek nagy tekercsekben állnak összegöngyölgetve a barátságtalan üres szobák sarkaiban, a Dedlock ősök megint be vannak spalétázva a sötét képtárban. Füttyül a szél Chesney Wold fölött, veri az eső, zörögnek az ablakok. Hanem a városi palota felébredt és ragyog.

Barátságos és eleven, amennyire csak megengedi előkelősége, finom, kellemes illatok járnak be, melyeken nyoma sem érezhető a télnek, szelíd és csöndes, hogy csak az órák ketyegése és a kandallótüzek duruzsolása zavarja meg a szobák némaságát; mintha lágy, sokszínű gyapjúkendőbe takargatná Sir Leicester fázékony csontjait.

Sir Leicester milady szobájában ül - abban a szobában, ahol Mr. Tulkinghorn felolvasta a Jarndyce és Jarndyce per jegyzőkönyvét - rendkívül elégedetten. Milady - mint azon a napon is - a tűz mellett ül, legyezővel a kezében. Sir Leicester rendkívül elégedett, mert az újságjában rokon szellemű elmefuttatást olvasott a társadalom hatalmas épületéről. Éppen szünetet tart, leveszi dupla pápaszemét, s helyeslő megjegyzéseket tesz („Úgy van, nagyon igaz”, vagy: „Jól írja, nagyon jól írja”), mikor nyílik az ajtó, és a rizsporos, parókás lakáj ezt a különös bejelentést teszi:

- A Guppy nevű fiatalember, milady.

Sir Leicester nagyot néz, és metsző hangon ismétli:

- A Guppy nevű fiatalember?

Ahogy megfordul, meglátja a Guppy nevű fiatalembert, aki nagy zavarban van, és a viselkedése meg a külseje nem látszik meleg ajánlólevélnek az érdekében.

- Kérem - mondja Sir Leicester a lakájnak -, mi jut eszébe, hogy ilyen váratlanul bejelent itt nekünk egy Guppy nevű fiatalembert?

- Bocsánatot kérek, Sir Leicester, de milady meghagyta, hogy jelentsem be neki a fiatalembert, akármikor jönne is. Nem tudtam, hogy ön is itt van, Sir Leicester.

- Rendben van a dolog. Én adtam neki ezt az utasítást - mondja milady. - Várjon a fiatalember.

- Világért sem! Miután maga rendelte ide, nem akarom föltartani.

Sir Leicester lovagiasan elvonul, s nemigen hajlandó fogadni a fiatalember meghajlását az ajtóban; valami tolakodófajta cipésznek tartja magasztos elképzelésében.

Ahogy az inas is kiment a szobából, milady szigorúan végigméri tetőtől talpig a fiatalembert.

- Maga az, persze, aki annyi levelet írt hozzám?

- Néhányat, milady. Néhányat, amíg kegyesen válaszolni nem méltóztatott.

- Maga rendkívül tolakodó volt. Halljuk, mit akar tehát mondani, kérem?

Milady szórakozottan legyint egyet a legyezőjével, és újra a tűz felé fordul, majdnem egészen hátat fordítva a Guppy nevű fiatalembernek.

- Méltóságod engedelmeivel tehát - mondja a fiatalember - rátérek a tárgyra. Hm! Én jogász vagyok, amint ezt az első levelemben említettem méltóságodnak. Jogász lévén, szokásommá vált, hogy ne kockáztassak semmit írásban, ezért nem közöltem levelemben annak az irodának a nevét, ahol dolgozom, s ahol elég jó állásom, s hozzátehetem, elég jó fizetésem is van. Most

azonban közölhetem méltósággal bizalmasan, hogy az iroda a Lincoln's Inn-i Kenge és Carboy iroda, s a neve talán nem teljesen ismeretlen milady előtt, a Kancellárián levő Jarndyce és Jarndyce-per révén.

Milady alakja mintha egy kis figyelmet árulna el. Nem játszadozik tovább a legyezőjével, hanem mozdulatlanul tartja, mintha hallgatná, amit a fiatalember beszél.

- Mármost mindjárt előrebozsátom, milady - folytatja Mr. Guppy kissé felbátorodva -, hogy nem a Jarndyce és Jarndyce-perrel kapcsolatban akartam mindenáron beszélni méltósággal, annyira, hogy még a magatartásom is kétségkívül tolaodónak tűnhetett... Ha a Jarndyce és Jarndyce-ügyről lenne szó, akkor egyenesen méltóságod ügyvédjéhez, Mr. Tulkinghornhoz fordultam volna, a Fieldsben. Mr. Tulkinghornt van szerencsém ismerni...

Milady megfordul egy kicsit, és így szól:

- Miért nem ül le?

- Köszönöm szépen, milady. - Mr. Guppy leül. - Nos tehát - folytatja Mr. Guppy -, nem tudom, hallott-e valaha méltóságod egy Summerson Eszter nevű fiatal hölgyről, vagy találkozt-e vele valaha életében.

Milady a fiatalember arcába néz.

- Találkoztam egy ilyen nevű fiatal hölgyel nemrégiben. Múlt ősszel.

- Milady, én annyit mondhatok, mivel Summerson kisasszony arcvonásai mélyen be vannak vésve a szívembe... ezt bizalmasan közlöm csak... hogy valósággal megdöbbsentem, mikor egyszer, egy kis lincolnshire-i kirándulásom alkalmával egy barátommal együtt szerencsém volt megtekinteni méltóságod Chesney Wold-i kastélyát, valósággal földbe gyökerezett a lábam méltóságod arcképe előtt, annyira hasonlónak találtam Summerson Eszter kisasszonnyal! És most, hogy szerencsém van méltóságodat ilyen közről láthatni, most igazán még sokkal meglepőbb a hasonlatosság, mint hittem volna.

Te Guppy nevű fiatalember! Volt idő, mikor az ilyen ladyk várakban laktak, és kíméletet nem ismerő bérenceik várták a parancsukat, s bizony a te nyomorult életed nem ért volna már egy fabatkát sem, ha egy ilyen szép szempár úgy nézett volna rád, ahogy most néz ebben a percben.

Mr. Guppy azonban gyanútlanul folytatja:

- Summerson Eszter kisasszony születését és neveltetését, milady, titokzatos homály fedi. Erről én... ezt bizalmasan közlöm... a Kenge és Carboy irodában, hivatali állásomnál fogva értesültem. Mármost, amint már említettem méltóságodnak, Summerson kisasszony képét a szívembe vésve hordom. Ha megoldanám számára ezt a rejtélyt, vagy ha be tudnám bizonyítani előkelő származását, vagy ha arra jönnék rá, hogy méltóságod családjának valamilyen távolabbi ágához tartozik, és mint ilyen, igénnyel léphet fel a Jarndyce és Jarndyce-perben, akkor jogot formálhatnék arra, hogy Summerson kisasszony sokkal kedvezőbben fogadja ajánlatomat, mint ahogy eddig fogadta... Tulajdonképpen mind ez ideig egyáltalán nem fogadta kedvezően.

Haragos mosolygásféle fut végig milady arcán.

- Mármost egy véletlen folytán, milady - mondja Mr. Guppy -, összetalálkoztam azzal a nővel, aki annál a hölgnél volt szolgáló, aki fölnevelte Summerson kisasszonyt, mielőtt Mr. Jarndyce gondjaiba vette volna. Barbary kisasszonynak hívták azt a hölgyet, milady.

Lady Dedlock úgy tartja fölemelt kezében a legyezőjét, mintha megfeledkezett volna róla.

A legyező zöld selyméről verődik-e ez a halálszín az arcára, vagy ilyen ijesztően elsápadt hirtelen?

- Rokonságban volt ez a Miss Barbary méltóságod családjával?

Milady ajka megmozdul, de nem hallat hangot. Csak megrázza a fejét.

- Nem? Nem rokon? - mondja Mr. Guppy. - Ó! Talán csak méltóságod nem tud róla? Ugyebár? De lehet, hogy rokon? Igen. - Lady Dedlock mindegyik kérdésre igent bólintott. - Helyes! Hát ez a Barbary kisasszony rendkívül zárkózott volt... szokatlanul zárkózott, úgyhogy az én tanúmnak sejtelve sincs róla, volt-e egyetlenegy rokona is. Egyszer mégis, csak egyetlenegyszer, tett egy bizalmas megjegyzést a tanúm előtt egyetlenegy pontra vonatkozólag, ugyanis elárulta neki, hogy a kislány igazi neve nem Summerson Eszter, hanem Hawdon Eszter.

- Istenem!

Mr. Guppy bámul.

Lady Dedlock ugyanúgy ül előtte, mint eddig, ugyanúgy néz keresztül rajta, arcán ugyanaz a sötét árnyék, még a legyezőt is úgy tartja, ahogy eddig, de mintha pillanatnyilag elszállt volna belőle az élet.

Mr. Guppy nézi, hogyan tér újra magához, hogyan fut végig rajta egy gyöngye remegés, mint a víz színén gyűrűző hullámok, látja, hogy nagy erőfeszítéssel nyugalmat parancsol magára, s visszakényszeríti magát a jelenbe, az adott helyzetbe s ahhoz, amit a fiatalember az imént elmondott.

- Milady előtt ismerős a Hawdon név?

- Hallottam már azelőtt.

- Nem valamilyen oldalági vagy távoli rokona méltóságod családjának?

- Nem.

- Nohát - mondja Mr. Guppy -, akkor érkeztem az ügy utolsó pontjához, már amennyire eddig jutottam benne. Még nincs vége a dolognak, halad, fejlődik, én egyre közelebb és közelebb kerülök a megoldáshoz. Meg kell tudnia méltóságodnak, hogy egy Krook nevű ember házában, a Chancery Lane közelében, nem sokkal ezelőtt holtan találtak egy írnokot, egy másolót, aki nagy nyomorban lakott ott. Vizsgálatot tartottak az ügyben; az írnok ismeretlen egyén volt, senki sem tudta a nevét. Én azonban, milady, épp most a napokban fedeztem fel, hogy a másoló-írnokot Hawdonnak hívták.

- S mi közöm van ehhez *énnekem*?

- Úgy ám, milady, éppen ez itt a kérdés! Mármost, milady, egy furcsa dolog történt ennek az embernek a halála után. Megjelent egy hölgy... egy álruhába öltözött hölgy, milady, aki elment megnézni a férfi halála színhelyét, s elment megnézni a sírját. Egy utcaseprő fiút fogadott fel, hogy mutassa meg neki.

Milady legyezgetni kezdi magát, és megint azzal az arckifejezéssel, amely más korokban olyan veszedelmes lett volna a Guppy nevű fiatalemberre nézve.

- Azt hitték, milady, hogy semmit nem hagyott hátra a férfi, amiből megállapíthatnánk esetleg a személyazonosságát. Pedig hagyott. Egy köteg régi levelet.

A legyező továbbra is legyezget. Lady Dedlock egy pillanatra sem veszi le tekintetét a fiatalemberről.

- Valaki megszerezte ezeket a leveleket, és elrejtette őket. Holnap este pedig, milady, az én birtokomba kerülnek.

- Még mindig csak azt kérdem magától, hogy mi közöm van nekem mindehhez.

- Milady, ezzel be is fejezem. - Mr. Guppy feláll. - Ha ezeknek a körülményeknek a láncolata... a fiatal hölgy és méltóságod közt fennálló kétségbevonhatatlan rendkívüli hasonlóság, amit az esküdszék is kézzelfogható ténynek tekintene; Miss Barbary, aki Summerson kisasszonyt fölnevelte; az ő állítása, hogy Summerson kisasszony igazi neve Hawdon; az a tény, hogy méltóságod mindkét nevet *igen jól* ismeri; továbbá az a körülmény, ahogyan Hawdon meghalt... ha mindez elegendő ahhoz, hogy méltóságodat családi szempontból érdekelje az ügy folytatása, akkor el fogom hozni a leveleket. Ez ideig még nem voltak a kezemben. Mihelyt megkapom őket, azonmód elhozom ide, és méltóságoddal együtt fogom átnézni először a csomagot. Elmondtam, amit akartam. Elmondtam méltóságodnak, hogy roppant kellemetlen helyzetbe kerülnék, ha bármiféle panasz merülne föl ellenem; mindaz, amit mondtam, szigorúan bizalmas.

Ennyi az egész, vagy egyéb célja is van a Guppy nevű fiatalembernek? Vagy ha nincs, akkor mi az, amit még rejteget?

Mr. Guppy ebben a tekintetben vetélkedhet miladyvel. Hiába nézik őt, mert ő meg az asztalt nézi, és a tanúk padjához szokott arca nem árul el semmit.

- Elhozhatja a leveleket - mondja milady -, igen, ha kedve tartja.

Az asztalon áll milady ékszeres dobozkája - díszes csecsebecse, úgy lepántolva és lelakatozva, mint egy hatalmas öreg szekrény. Utána nyúl, s egyre csak a fiatalembert nézve, kikulcsolja.

- Ó! Biztosíthatom, milady, hogy egyáltalában nem vezetett semmiféle ilyen indok - mondja Mr. Guppy -, és nem fogadhatok el semmi effélét. Ajánlom magam, milady, és azért nagyon köszönöm.

A fiatalember ezzel meghajtja magát, és lemegy a lépcsőn; odalent pedig a gögös lakáj nem érzi szükségesnek, hogy kikísérje.

Mialatt Sir Leicester könyvtárának a kandallója előtt melegszik, és az újságja fölött bóbiskol, nem hullámszik végig valami a házon, amitől felriadna? Nem, semmi. A szó, a zokogás, a sírás mind csak levegő; a levegő pedig úgy be van zárva itt a városi palotában, hogy egy rezzenés se juthat Sir Leicester fülébe; pedig ez a kiáltás mégis itt száll a házban, egy térdre rogyott, kétségbeesett asszony kiáltása:

- Ó, gyermekem, gyermekem! Nem haltál meg születésed órájában, ahogy az én szívtelen testvérnéném mondta, hanem ő nevelt föl téged rideg szigorral, miután megtagadott engem, és megtagadta a nevemet. Ó, gyermekem, ó, gyermekem!

24. Eszter elbeszélése

Richard elutazása után egy kis idő múlva történt, hogy vendégünk érkezett néhány napra. Egy idősebb hölgy, Mrs. Woodcourt volt ez, aki Walesből jött fel Mrs. Bayham Badgerékhez, s miután „Allan fia kívánságára” írt egy levelet gyámapámnak, melyben elmondta, amit a fiáról megtudott, és hogy Allan jól van, és hogy „szívélyesen üdvözl mindnyájunkat”, gyámapám meghívta őt Pusztaházára. Mrs. Woodcourt majdnem három hetet töltött nálunk. Nagyon kedves volt hozzám, s roppantul bizalmas - annyira, hogy sokszor szinte kényelmetlenül éreztem magam miatta.

Esténként, amikor már aludni indultam volna, rendszerint meghívott a szobájába; egy nagy karosszékből ült mindig a tűz mellett; aztán mesélt nekem, jaj istenem, mesélt megállás nélkül Morgan ap Kerrigről, annyit, hogy még az élettől is elment a kedvem a végén! Néha elszavalt egy-két versszakot a *Crumlinwallinwerb*ől és a *Mewlinwillinwood*ből (ha jól írom a neveket, de biztos, hogy nem), s egészen tűzbe jött a versekbe foglalt szenvedélyektől. Én ugyan sohasem tudtam meg, hogy miről szóltak (mert walesi nyelven írták), legfeljebb annyit értettem meg belőlük, hogy a Morgan ap Kerrig nemzetségét dicsőítették.

- Látja, Summerson kisasszony - mondogatta nekem méltóságteljes diadallal -, ez az én fiam öröksége. Akárhová vesse is a sorsa, mindig hivatkozhat Ap Kerriggel való rokonságára. Lehet, hogy nem lesz pénze, de mindig megmarad neki, ami ennél sokkal több, a származása, kedvesem.

Megvolt a magam véleménye arról, hogy vajon olyan sokat törődik-e a fia Indiában és Kínában Morgan ap Kerrigékkal; de persze ezt nem mondtam el neki soha. Csak azt feleltem rendszerint, hogy nagyon szép dolog ilyen előkelő családból származni.

- Bizony, drágám, nagyon szép dolog - mondta erre mindig Mrs. Woodcourt. - Megvannak a hátrányai is, a fiam például nem választhat akárkit feleségül magának, de hát a királyi család is ugyanígy kötve van a házasságok kérdésében.

Ilyenkor Mrs. Woodcourt mindig megpaskolta a karomat, és megsimogatott, hogy ezzel is jelezze, milyen jó véleménnyel van rólam, dacára a köztünk tátongó nagy szakadéknak.

Hiába igyekeztem másra terelni a szót szokásom szerint, már csak a változatosság kedvéért is, Mrs. Woodcourt nem hagyta magát eltéríteni ettől a tárgytól.

- Kedvesem - szólt hozzám egy este -, maga olyan okos lány, maga a korához képest olyan higgadt fölényel és bölcsességgel szemléli a világot, hogy jólesik nekem ezekről az én családi ügyeimről beszélni magával. Nem nagyon ismeri a fiamat, drágám, de azért biztosan emlékszik még rá?

- Igen, emlékszem rá, asszonyom.

- Emlékszik, drágám. Hát én azt tartom, drágám, hogy maga ért az emberekhez, meg tudja ítélni a jellemüket, és szeretném tudni, mi a véleménye a fiamról.

- Ó, Mrs. Woodcourt - mondtam -, ez nagyon nehéz dolog.

- Mi van ebben olyan nehéz, drágám? - kérdezte. - Nem értem.

- Véleményt mondani...

- Ilyen futó ismeretség alapján, ugye, kedvesem? Az igaz, így már értem.

Én nem így értettem, hiszen Mr. Woodcourt végeredményben elég sokat megfordult nálunk, és egészen bizalmas barátságba keveredett gyámapámmal. Meg is mondtam ezt, s hozzátettem, hogy - szerintünk - kitűnően érti a szakmáját, és hogy a Flite kisasszony iránt való jósa és kedvessége minden dicséretet felülmúl.

- Maga igazságosan ítéli őt meg! - mondta Mrs. Woodcourt, megszorítva a kezemet. - Nagyon találóan jellemzi őt. Allan édes gyerek, és kifogástalan orvos. Ezt kell mondanom, pedig az anyja vagyok. Azonban, kénytelen vagyok bevallani, neki is megvannak a maga hibái, szívecském.

- Mindnyájunknak megvannak - feleltem.

- Ó! Csakhogy az ő hibái igazán hibák, melyekről leszokhatna, és le is kell szoknia - felelte az eleven eszű néni, és elevenen rázogatta a fejét. - Annyira megszerettem magát, drágám, hogy magának elárulhatom, mint közömbös és elfogulatlan kívülállónak: Allan teljesen megbízhatatlan.

Azt feleltem erre, hogy el sem tudom képzelni őt másként, mint a legmegbízhatóbb, legbuzgóbb orvosnak, hiszen olyan jó hírnévre tett szert a hivatásában.

- Ebben megint csak igaza van, kedvesem - válaszolta az öreg hölgy -, én azonban nem a szakmájáról beszélek, tudja.

- Ó! - szoltam.

- Nem - mondta -, nem arról beszélek, drágám, hanem a magánügyeiről, a társaságbeli viselkedéséről. Jobbra-balra udvarol örökké, csapja a szelet a kisasszonyoknak, ilyen is volt mindig, tizenhét éves kora óta. De tudja, kedvesem, soha nem vette komolyan egyiküket sem, és soha nem akart semmi rosszat vele, és igazán nem akart soha egyebet kifejezni mindezzel, mint udvariasságot és jóindulatot. Mégsem helyes azonban, tudja, ugye nem?

- Nem - feleltem, mert úgy láttam, hogy ezt a feleletet várja tőlem.

- Azonfelül könnyen félreértésekre vezethet, tudja, drágám.

Elismertem én is, hogy könnyen.

- Ezért aztán figyelmeztettem is sokszor, hogy legyen vigyázatosabb, tartozik ezzel önmagának is, másoknak is. No de hát most, hogy olyan messzi földre utazott, és bizonytalan időre, és minthogy biztosan sok alkalma lesz majd jó társaságban forogni és ismeretségeket szerezni, azt hiszem, fátyolt boríthatunk az egészre, ami elmúlt, elmúlt. No és maga, szívecském - mondta az öreg hölgy szaporán bólogatva és mosolyogva megint -, hát magácskával hogy áll a helyzet, angyalom?

- Velem, Mrs. Woodcourt?

- Hogy önző módon ne csak mindig az én fiamról beszélgessünk, aki elment szerencsét csinálni és feleséget keresni magának... hát maga mikor akar szerencsét csinálni és férjhez menni, Summerson kisasszony? No nézd csak! Hogy elpirult!

Nem hiszem, hogy elpirultam volna - de az sem lett volna fontos, ha csakugyan elpirultam volna -, és azt feleltem, hogy tökéletesen meg vagyok elégedve a mostani szerencsémmel, s nem kívánok helyette mást.

- Ne mondjam el, mit szoktam én gondolni mindig magáról és arról a szerencséről, ami még magára vár, drágám? - kérdezte Mrs. Woodcourt.

- Ha gondolja, Mrs. Woodcourt, hogy ért a jövőmondáshoz - feleltem.

- Hát azt, hogy hozzá fog menni valakihez, aki nagyon gazdag, nagyon értékes ember, és sokkal idősebb magánál, talán huszonöt évvel is idősebb. És nagyszerű feleség lesz magából, nagyon fogják szeretni, és nagyon boldog lesz.

- Hát ez igazán szerencsés jövődölés - feleltem. - De miért vár éppen énram ez a szerencse?

- Drágám - válaszolta -, maga olyan szorgalmas, olyan csinos, az életkörülményei is éppen olyanok, hogy ez magára illik, és így is fog történni. És ehhez a házasságához, szívecském, senki sem fog őszintébben szerencsét kívánni magának, mint én.

Furcsa, hogy az ilyesmitől kényelmetlen érzése támadjon az embernek, de azt hiszem, nekem kényelmetlen érzéseim támadtak. Sokért nem adtam volna, ha az eleven öreg hölgy nem avat be ennyire a bizalmába, de hát sehogyan sem lehetett elhárítani a dolgot. Nem tudtam, mit tartsak felőle ezek után. Hol gyanakodtam rá, hogy furfangos, ravasz teremtés; hol pedig tökéletesen jámbornak és egyenesnek tartottam a becsületes walesi lelkével. S ha vonzódtam hozzá, mint ahogy vonzódtam is, mert azon voltam, hogy megszeressen, akkor miért kell olyan nyugtalanul és olyan fájdalmasan rágódnom utólag minden egyes szaván? Miért nyugtalanított, hogy itt van minálunk, és hogy esténként bizalmasan elbeszélget velem, ha mégis az volt éppen az érzésem, hogy jobb ez így, hogy valami módon biztonságosabb ez így, mintha valahol másutt lenne? Bonyolult, ellentmondó, zavaros dolgok voltak ezek, s nem tudtam róluk számot adni magamnak.

Így hát amikor Mrs. Woodcourt elment, sajnáltam is, hogy elmegy, de meg is könnyebbültem. Aztán megjött Jellyby Caddy, és hozott magával annyi családi újságot, hogy volt mivel foglalkoznunk bőven.

Először is kijelentette Caddy (s nem volt hajlandó eleinte semmi mást elmondani), hogy én vagyok a világon a legjobb tanácsadó. Ada erre azt felelte, hogy ez egyáltalán nem újság; amellet nagy csacsiság, mondtam persze én. Aztán Caddy elmondta, hogy egy hónap múlva megesküsznek; és ha Ada meg én lennénk a nyoszolyólányok az esküvőjén, a világon a legboldogabbá tennénk őt. Hát bizony ez csakugyan nagy újság volt, meg kellett tárgyalnunk a dolgot.

Kiderült, hogy Caddy boldogtalan papája keresztülevickélt a csödjén, hitelezőinek kegyelméből és könyörületességéből; s valahogy Isten segítségével megszabadult az ügyeitől, anélkül hogy sikerült volna kiigazodnia bennük. Így aztán tisztességben, békében elengedték a „hivatalába”, hogy előről kezdhesse az életet. Hogy mivel foglalkozott a hivatalában, azt sohasem tudtam meg. Caddy azt mondta, „általános vámházi tisztviselő”; s az egész foglalkozásából csak azt az egyet értettem meg, hogy amikor a szokottnál is nagyobb szüksége volt pénzre, mindig kiment érte a kikötőkbe, s rendszerint nem kapott.

Miután átköltöztek Hatton Gardenba, bútorozott albérleti lakásba, (ahol a gyerekek, amikor később meglátogattam ott őket, éppen a székek ülőkéiből vagdosták ki a lószórt), Caddy összehozta a papáját az öreg Mr. Turveydroppal; a szelíd Mr. Jellyby pedig olyan fenntartás nélkül behódolt Mr. Turveydrop Választékos Viselkedésének, hogy a legjobb barátok lettek.

Megkérdeztem Caddyt, tud-e Mrs. Jellyby arról, hogy kitűzték az esküvő napját.

- Ó, Eszter, hiszen ismered mamát - felelte. - Lehetetlenség megmondani, hogy tudja-e vagy sem. Elég sokszor megmondtuk neki, s ha mondja neki az ember, csak néz rám nyugodtan, megcsóválja a fejét: „Ó, Caddy, Caddy, mennyit nyaggatsz!”, és folytatja a levelezését Borriobulével.

- És hogy állsz a kelengyével, Caddy? - kérdeztem.

- Hát édes Eszterkém - felelte, letörölgetve a könnyeit -, meg kell tennem mindent, ami csak tőlem telik, aztán bíznom kell az én drága Prince-emben, hogy nem lesznek rossz emlékei arról, milyen szegényen és rongyosan mentem hozzá feleségül. Ha Borriobulé számára kellene valakit kiházasítani, mama mindjárt tudná, mit kell csinálni, s csinálná is lelkesen. Így azonban se nem tudja, se nem érdekli az egész dolog.

Adával azt a tervet eszeltük ki, s fel is vetettük mindjárt, hogy Caddy lakjon nálunk három hétig, utána én megyek el hozzájuk egy hétre; s ez alatt az idő alatt mind a hárman nekilátunk szabni, varrni, foltozni, toldozni, s elkészítjük a legnagyobb részét a ruhatárának. Gyámapám éppúgy el volt ragadtatva az ötlettől, mint Caddy, úgyhogy másnap hazakísértük a lányt, elintéztük a dolgot, aztán diadalmasan újra visszahoztuk őt a dobozaival meg valamennyi bevásárlásával együtt, amit csak ki lehetett szorítani abból a tízfontos bankóból, melyet Mr. Jellyby nyilván talált a kikötőben, de amelyet mindenesetre Caddynek ajándékozott. Hogy mit nem adott volna gyámapám, ha felbuztatjuk, azt megmondani is nehéz, mi azonban úgy találunk helyesnek, hogy csupán a menyasszonyi ruháját és fátylát vállalja magára. Belement az egyezésbe; Caddy pedig, ha valaha életében volt boldog, hát most az volt, mikor nekiültünk a munkának.

Elég ügyetlenül bánt a tűvel szegény feje, összevissza szurkálta az ujjait, de aztán hamarosan belejött a dologba. Így dolgoztunk szaporán nap mint nap, Caddy, az én kis angyalom, a kis Charley szobalányom, egy varrónő a városból meg én, jókedvűen. Így, szabással-varrással, a háztartás vezetésével, a Charleynak adott leckékkel, az esti backgammon-játszmákkal gyorsan elrepült a három hét. Akkor hazakísértem Caddyt, hogy nekilássunk az ottani tennivalóknak.

Ha azt mondom, hazakísértem Caddyt, a Hatton Garden-beli bútorozott szállásukra értem. Kétszer vagy háromszor jártunk a Newman utcában is, ahol szintén folytak már az előkészületek - nagyrészt, úgy vettem észre, hogy az öreg Mr. Turveydrop kényelmének fokozására s egy kevés a fiatal házások olcsó elhelyezésére a legfelső emeleten -, a fő törekvésünk azonban az volt, hogy Jellybyék albérleti lakását valahogyan kicsinosítsuk a lakodalom tiszteletére, és hogy Mrs. Jellybyt valahogyan halványan a tudatára ébresszük a közelgő eseménynek.

Ez az utóbbi volt a nehezebbik a kettő közül, mivel Mrs. Jellyby és egy beteges külsejű fiú elfoglalták az elülső lakószobát (a hátulsó csak egy kis fülke volt), és úgy teleszórták papírhulladékkal és Borriobulé-okiratokkal, mint egy piszkos istállót szalmával. A gyerekek szegények rohángásztak és bukfenceztek le-föl a házban, ahogy már megszokták azelőtt is.

Minthogy gondolni sem lehetett arra, hogy egy hét leforgása alatt csak valamennyire is bemutatható állapotba hozzuk ezeket a kis szerencsétleneket, azt javasoltam Caddynek, dugjuk el őket az esküvő délelőttjén a kis padlásszobájában, ahol aludni szoktak, s korlátozzuk minden igyekezetünket a mamára, a mama szobájára és egy tisztességes esküvői ebédre. Valóban, Mrs. Jellybyre komoly figyelmet kellett fordítani, mert a hátán látható rácsos ablak alaposan kitágult első találkozásunk óta, a haja pedig úgy lobogott, mint a szemeteslő sörénye.

Caddy kelengyét kiraktuk az ágyára. Úgy gondoltam, legjobb lesz erről az oldalról megközelíteni Mrs. Jellybyt, így hát egy este, miután a beteges külsejű fiú elment, megkértem őt, hogy jöjjön és nézze meg.

- Édes Summerson kisasszony - mondta Mrs. Jellyby, szokott nyájas nyugalomával emelkedve föl íróasztala mellől -, igazán nevetséges ez a nagy készülődés, még ha a maga segítsége a kedvességét bizonyítja is. Ki sem tudom mondani, milyen képtelenségnek érzem, hogy Caddy férjhez megy! Jaj, Caddy, te csacsi, csacsi jószág!

Mindamellett feljött velünk az emeletre, és a szokott távolbavesző tekintetével megnézte a ruhákat. Amikor újra lementünk, megkérdezte tőlem, csakugyan a jövő szerdán kerül-e sor erre a kellemetlen ügyre. Igennel válaszoltam, mire megkérdezte:

- Az én szobámra is szükség lesz, kedves Summerson kisasszony? Mert teljes lehetetlenség elrakni az irataimat.

Vettem magamnak a bátorságot, és megmondtam kereken, hogy a szobára okvetlenül szükség lesz, s hogy azt hiszem, el kell raknunk valahová az iratokat.

- Hát jó, kedves Summerson kisasszony - felelte Mrs. Jellyby -, maga biztosan jobban tudja, mint én. De Caddy olyan zavart okozott nekem azzal, hogy fel kellett fogadnom miatta ezt a fiút, amikor annyira túl vagyok terhelve a közügyekkel, hogy azt se tudom, mit csináljak. Azonkívül a kerületi szervezetnek is lesz egy gyűlése szerdán délután, s igazán komolyan alkalmatlan nekem a dolog.

- Előreláthatóan nem fog megisméltlődni - mondtam mosolyogva. - Caddy csak egyszer megy férjhez, valószínűleg.

- Az igaz - felelte Mrs. Jellyby -, az igaz, drágám. Hát majd megcsináljuk, ahogy tudjuk.

A lakás meglehetősen szűk volt; de úgy képzeltem, hogy ha Mrs. Jellyby egyedül bérelte volna ki háztartása számára az egész Szent Pál-székesegyházat, az épület nagyságából akkor is csak annyi hasznuk lett volna, hogy több helyet tudnak összeszemetelni. Azt hiszem, a Caddy esküvőjére való készülődés idejére a család minden összetörhető ingósága össze is volt már törve; minden elrontható holmijuk el volt már rontva; s a ház minden bepiszkítható tulajdona, a drágalátos csemeték térdétől kezdve az ajtóablákig, úgy össze volt maszatolva, amennyire csak lehetett.

Szegény Mr. Jellyby nagyon ritkán szólalt meg, ha otthon volt, majdnem mindig a falnak támasztott fejjel üldögélt csak, de mikor most látta, hogy Caddyvel megpróbálunk valami kis rendet teremteni ebben a pusztulásban, levetette a kabátját, hogy segítsen nekünk. Amikor azonban kinyitogattuk a szekrényeket, fiókokat, olyan csodálatos dolgok kerültek felszínre - penészes süteménymaradékok, ecetes szagú üvegek, Mrs. Jellyby főkötői, levelek, tea, villák, fél pár gyerekcsizmák, gyerekcipők, ostya, fazékfedők, összeragadt cukor ringy-rongy papírzacskóban, zsámolyok, drótkéfék, kenyér, Mrs. Jellyby sipkái, kalapjai, összezsírozott könyvek, törött gyertyatartók, dióhéj, elfogyasztott rákok ollói és fejei, asztalkendők, kesztyűk, kávézacc, esernyők -, hogy Mr. Jellyby ijedten pislogott, és újra visszavonult. De minden este bejött azért hozzánk szabályszerűen, levetette a kabátját, s úgy ült ott a falnak támasztott fejjel, mint aki segíteni akar nekünk, csak nem tudja, hogyan csinálja.

- Szegény papa! - mondta nekem Caddy a nagy nap előestéjén, amikor már csakugyan sikerült valamelyest rendet teremtenünk. - Nem szép dolog tőlem, hogy itthagynom, Eszter. De ha maradnék is, mit tehetnék én itt? Amióta veled megismerkedtem, mindig csak rendezgetek, tisztogatok, takarítgatok itt; de hiába, hasztalan. Mama és Afrika, ők ketten mindig járt fölfor-gatják az egész házat. Minden cselédünk iszik. Mama mindent tönkretesz.

Már azt hittem, Mrs. Jellyby ezen az estén sohase hagyja abba a kávéivást és irományainak a derús nézegetését. Éjfél is elmúlt, mire megkaptuk a szobát; s addigra már olyan csüggesztő állapotba került, hogy Caddy, aki amúgy is kidülőfélben volt, elkeseredetten leült a piszok közepére, és sírva fakadt. De nemsokára visszatért a jókedve, és csodákat műveltünk a szobával, mielőtt lefeküdtünk volna.

Reggel, egy kis virág, rengeteg szappan és víz meg egy kis rendezgetés segítségével, már egészen vidáman festett a szoba. Az egyszerű reggeli is jól sikerült, és Caddy igazán nagyon bájos volt. A gyerekek számára odafönt rendeztünk egy kis ünnepséget, Pipit ültették az asztalfőre, megmutattuk nekik Caddyt a menyasszonyi ruhájában. Tapsikoltak, ujjongtak, Caddy pedig sírt, hogy el kell hagynia őket, és ölelgette valamennyit szakadatlanul, míg föl nem hoztuk Prince-et, hogy vigye el tőlük a lányt, s ekkor, sajnálattal kell beszámolnom róla, Pipi megharapta a vőlegényt. Odalent pedig az öreg Mr. Turveydrop viselkedett kimondhatatlanul választékosan, áldását adta Caddyre, és értésére adta gyámapámnak, hogy a fia boldogsága az ő saját atyai műve.

- Kedves uram - mondta Mr. Turveydrop -, a fiatalok nálam fognak lakni; elég tágas a házam ahhoz, hogy kényelmesen elférjenek benne, mindig hajlékot fognak találni az én fedelem alatt. Talán szívesebben vettem volna, meg fogja érteni, Mr. Jarndyce, mire gondolok, hiszen emlékszik még a régenshercegre, fenséges jóakarómra... szívesebben vettem volna, ha a fiam olyan családba házasodik be, ahol jobban értenek a Viselkedéshez; de hát legyen meg az Ég akarat!

Meg volt híva Mr. Pardiggle is a feleségével - egy konok tekintetű férfiú, bő mellényben és sörtés hajjal, aki dörgő, mély hangon beszélt a nemes célokra adományozott filléreiről vagy a felesége filléreiről vagy az öt fiuk filléreiről. Ott volt Wisk kisasszony, akinek hivatása abból állt, hogy megmutassa a világnak, a nők hivatása azonos a férfiak hivatásával; és hogy mind a férfiaknak, mind a nőknek az a hivatásuk, hogy határozati javaslatokat mondjanak ki közgyűléseken mindenféléről nagy általánosságban. Nem volt sok vendég, de aki ott volt, mint ezt az ember el is várhatta Mrs. Jellybyéknél, az egytől egyig mind a közügyeknek szentelte kizárólag az életét. Az említetteken kívül ott volt még egy rendkívül piszkos hölgy, félrecsúszott kalappal a fején, továbbá egy veszekedős úriember. A legnagyobb leleményességgel is bajosan lehetett volna összehozni olyan vendégseregletet, amely kevésbé illik az alkalomhoz, mint ez a társaság.

Hanem úgy látom, előrebocsátom az eseményeket, ahelyett hogy előbb férjhez adtam volna Caddyt. Mindnyájan elmentünk a templomba, s Mr. Jellyby bevezette Caddyt. Hogy a szertartás alatt milyen képpel állt mögöttünk, nyoszolyolányok mögött az öreg Mr. Turveydrop, bal karja alá fogva a kalapját, felhúzott vállal, s hogy utána miként üdvözölt bennünket, azt sohasem tudnám méltóképpen ecsetelni. Wisk kisasszony zordonan és megvető arckifejezéssel hallgatta végig a szertartást, ezt a sérelmet, mely a női nemet érte. Mrs. Jellyby szenvtelen mosolyával és élénk tekintetével úgy festett, mint akinek az egész társaságból a legkevesebb köze van a dologhoz.

Aztán szépen visszamentünk ebédelni, az asztalfőre Mrs. Jellyby ült, az asztal végébe pedig Mr. Jellyby. Caddy előbb felsettenkedett az emeletre, hogy újra megölelhesse a gyerekeket, s elmondja nekik, hogy már Turveydropnének hívják. Gyámapám derűs kedélyével némiképp kellemessé tudta tenni még ezt a kedélytelen társaságot is. Senki sem tudott itt másról beszélni, mint a saját kizárólagos témájáról, és erről is csak úgy, mintha ezenkívül semmi más nem is létezne a világon; gyámapám azonban mindent jókedvűen Caddy biztatására és a házasságuk ünneplésére fordított, s az ő segítségével szépen végigcsináltuk az ebédet. Nem is merek rágondolni, mi lett volna, ha ő nincs jelen, mert az egész társaság mélyen lenézte a menyasszonyt, a vőlegényt és az öreg Mr. Turveydropot - az öreg Mr. Turveydrop pedig, választékos viselkedésének tudatában, messze fölötte állónak érezte magát valamennyiük fölött -, úgyhogy az eset igazán reménytelennek ígérkezett.

Végül aztán eljött az ideje, hogy Caddynek mennie kellett, és fölrakták minden holmiját a kétfogatú bérkocsira, amely az urával együtt Gravesendbe viszi majd őket.

- Úgy sajnálom, mama, hogy nem írhatom neked ezentúl is a leveleidet - zokogta Caddy. - Ugye most már nem haragszol rám?

- Jaj, Caddy, Caddy! - mondta Mrs. Jellyby. - Hányszor mondtam már neked, hogy felvettem egy fiút, és a dolog el van intézve.

- De ugye biztos, hogy egy csöppet sem haragszol rám, mama? Mondd, mielőtt elmennék, ugye biztos, mama?

- Te bolond Caddy - felelte Mrs. Jellyby -, hát úgy nézek én ki, mint aki haragszik, vagy szoktam én haragudni, vagy ráérek én haragudni? Hogyan kérdezhetsz ilyet?

- Viseld egy kicsit gondját papának, amíg én távol leszek, mama!

Mrs. Jellyby jót nevetett ezen az ötleten.

- Te romantikus gyerek, te - mondta, könnyedén megveregetve Caddy hátát. - No eredj! A legjobb barátok maradunk. Hát isten áldjon, Caddy, és sok boldogságot kívánok neked!

Aztán Caddy az apjának kapaszkodott a nyakába, odaszorította arcát az arcához, mintha valami szegény, bús, szenvedő gyereket dédelgetne. Mindez az előcsarnokban történt. Végül Prince karon fogta Caddyt, s nagy tisztelettel és megindultsággal az apja elé léptek.

- Még egyszer, ismételten, nagyon-nagyon köszönjük, apám! - mondta Prince. - Végtelenül hálás vagyok minden jóságáért és mindenért, amit a házasságunkért tett, s biztosíthatom, hogy ugyanilyen hálás Caddy is.

- Nagyon-nagyon - zokogta Caddy. - Na-ha-gyon!

- Édes jó fiam - mondta Mr. Turveydrop - s édes jó lányom, megtettem a kötelességemet. Házam a tiétek, szívem a tiétek, mindenem a tiétek. Nem hagylak el benneteket soha, csak a halál választhat el egymástól. Édes fiam, egy hétig szándékoztok távol lenni, úgy hiszem?

- Egy hétig, kedves apám. Mához egy hétre jövünk haza.

- Drága fiacskám - mondta Mr. Turveydrop -, engedd meg, hogy még a jelenlegi kivételes körülmények között is felhívjam figyelmedet a pontosságra. Rendkívül fontos megtartani a tanítványokat, és az ilyen iskolákban a legkisebb hanyagságot is könnyen rossz néven vehetik.

- Mához egy hétre, apám, biztosan otthon leszünk vacsorára.

- Jól van! - mondta Mr. Turveydrop. - A ti szobátokban, édes Karolinám, be lesz gyújtva, és vacsorával foglak várni benneteket az én lakosztályomban. Igen, igen, Prince! - hárította el nagyvonalúan fiának esetleges szerénykedő tiltakozását. - Még idegenül éreznétek magatokat a felső helyiségekben Karolinával, úgyhogy aznap este az én lakosztályomban fogtok vacsorázni. Most hát isten áldjon benneteket!

Caddyék kocsija elment, én meg azt sem tudtam, Mrs. Jellyby és Mr. Turveydrop közül melyiket bámuljam jobban. Ahogy hazafelé kocsiztunk, gyámapámhoz fordultam.

- Én azt remélem, hogy ez a házasság nagyon jól fog sikerülni, ugye, gyámapám?

- Én is remélem, anyóka. Türelem. Majd meglátjuk.

- Mára keletről fúj-e a szél? - vettem föl a kérdést.

Jókedvűen nevetni kezdett, és azt felelte:

- Nem.

- De reggel onnét fűjt, azt hiszem - mondtam.
- Nem - felelte megint, s ezúttal Ada is közbeszólt kotnyelesen, az én drágám:
- Nem - mondta ő is, és megrázta a fejét; arany hajába fűzött virágjaival olyan volt, mint a viruló tavasz.
- Sokat értesz is te a keleti szelekhez, te édes csúnyaság, te! - mondtam, és imádatomban megcsókoltam, nem tehetek róla.

25. A beteg és az ápolója

Alig néhány napja, hogy megint otthon voltunk, amikor egy este felmentem a szobámba, hogy Charley válla fölött belepillantsak a leckeüzetébe, miként boldogul. Charley számára keserves mesterség volt az írás, sehogyan sem tudott bánni a tollal, ahányat a kezébe vett, mindegyik megbokrosodott, rögtön nekivágott a rossz iránynak girbegörbe kanyargással, aztán megtorpant, fröcskölt, oldalt farolt, mint egy megnyergelt számár. Roppant furcsa volt látni, milyen öreg betűket ró Charley fiatal keze - ráncos, reszketős, töpörödött betűket a dundi gyerekkéz. Pedig más dologban módfelett ügyesnek bizonyult Charley, olyan fürge kis ujjai voltak, hogy alig győztem nézni.

- Jól van, Charley - mondtam, belenézve egy sornyi *O* betűbe, melyek közt képviselve volt háromszögletű, négyszögletű, körte alakú és mindenféle fajtájú elnyomorítása az *O* betűnek -, haladunk, haladunk. Csak ha még sikerülne kerekre formálni, már tökéletes is lenne, Charley.

Kanyarítottam neki egy *O* betűt, aztán Charley is kanyarított egyet, de az övét nem akarta rendesen leírni a tolla, hanem egy hurkot csinált belőle.

- Annyi baj legyen, Charley. Fog ez menni nemsokára.

Charley letette a tollat, mert befejezte a leckét; nyitogatta-csukogatta az öklét, hogy a görcsöt kitornázza kis kezéből; komoly képpel nézegette a füzetoldalt, félig-meddig büszkén, félig-meddig kétkedve.

Aztán fölállt, és meghajtotta magát.

- Köszönöm szépen, kisasszony. Engedelmeivel, kisasszony, nem tetszik ismerni egy Jenny nevű szegény asszonyt?

- A vályogvető feleségét, Charley? Ismerem.

- Mikor nem sokkal ezelőtt kint jártam, hozzám lépett és megszólított, és azt mondta, hogy a kisasszony ismeri őt. Azt kérdezte tőlem, én vagyok-e a fiatal hölgy kis szobalánya... a kisasszonyt értette a fiatal hölgy alatt... s én azt feleltem, hogy igen, én.

- Azt hittem, elköltözött innét erről a vidékről a többiekkel együtt, Charley.

- El is költözött, kisasszony, de aztán megint visszajött oda, ahol azelőtt is laktak... bejártak hegyet-völgyet, kisasszony.

- Bejártak hegyet-völgyet, igazán, Charley?

- Igenis, kisasszony. - Ha Charley olyan kerek *O* betűket tudott volna a leckeüzetébe csinálni, mint amilyen kerek szemeket meresztett rám, akkor nem lett volna semmi hiba. - Három vagy négy napja itt járt ez a szegény asszony a ház körül, mert azt remélte, hogy megpillanthatja a kisasszonyt... nem akart semmi mást, azt mondja... de a kisasszony nem volt itthon. Akkor látott meg engem. Láta, hogy itt jövök-megyek - mondta Charley, s boldogságában és büszkeségében elkuncogta magát -, és azt gondolta, hogy talán én vagyok a kisasszony szobalánya!

- Azt gondolta, igazán, Charley?

- Igen, kisasszony - mondta Charley -, igazán, de igazán. - Charley megint kuncogott egyet ragyogó jókedvében, megint kerek szemeket csinált, és olyan komoly képet vágott, amilyen az én szobalányomhoz illett. Örökké el tudtam volna nézni Charleyt, amint magas méltóságának

teljes tudatában ott állt előttem boldogan, fiatal arcával és alakjával, higgadt modorával, melyen olykor-olykor végtelenül kedvesen tört át a gyerekes jókedve, lelkenézése.

- És te hol találkoztál vele, Charley? - kérdeztem.

Kis szobalányom arca elborult, ahogyan azt felelte: „A patikánál, kisasszony.” Ugyanis Charley még fekete ruhát viselt.

Megkérdeztem, az asszony beteg-e, a vályogos felesége. Charley azonban nemmel felelt. Másvalaki. Valaki a kunyhójukban, aki elcsavargott Saint Albansig, és tovább akar csavarogni, nem tudom, hova. Egy szegény fiú, mondta Charley. Se apja, se anyja, se senkije.

- És orvosságot vitt neki, Charley?

- Azt mondta, kisasszony - felelte Charley -, hogy egyszer már a fiú is megtette neki ezt a szolgálatot.

Kis szobalányom arca olyan élénk vágyat fejezett ki, amint előttem állt, hogy nem volt nehéz kitalálni a gondolatát.

- No jó, Charley - mondtam -, úgy látszik, az a legokosabb, amit tehetünk mi ketten, hogy átmegyünk Jennyhez, és megnézzük, mi a baj.

Charley készségét eléggé kifejezte az a fürgeség, amivel rohant a kalapomért, fátylamért, s ahogy maga is, miután engem felöltöztetett, becsavargatta magát meleg kendőjébe, szokatlan, régies módon, mint egy kis nagymama. Senkinek sem szóltunk semmit, csak elmentünk hazulról.

Hideg, barátságtalan este volt, a fák dideregtek a szélben. Egész nap zuhogott az ólmos eső; már napok óta esett, kis megszakításokkal. De estére éppen elállt. Az ég egy kicsit kitisztult, de azért nagyon komor maradt, még fölöttünk is, ahol pedig egy-két csillag is látszott. Az észak-északnyugati látóhatár alján, ahol három órával ezelőtt a nap leszállt, bágyadt világosság haldokolt még, szép volt s egyszersmind borzasztó is; megnyúlt, sötét felhőcsíkok szálltak föl lassan, mintha a háborgó tenger kezdene mozdulatlaná dermedni. London irányában fakó derengés lebegett az egész kopár feketeség fölött; s a kétféle fény különbözősége, s ha az ember a vörösebbik hunyorgást valami földöntúli máglya izzásának képzelte, amely ott parázsluk a város nem látható házfalain és sok-sok ezer bámuló lakosának arcán, rendkívül ünnepélyesen hatott.

Nem képzeltem akkor este - nem, bizonyos, hogy egyáltalán nem képzeltem -, mi fog történni velem nemsokára. De azóta mindig úgy emlékszem rá vissza, hogy amikor megálltunk a kertajtóban, felnéztünk az égre, és elindultunk az utunkra, egy pillanatra az a megfoghatatlan érzésem támadt, hogy más vagyok, mint ami eddig voltam. Igen, emlékszem, ott és akkor történt ez. Ezt az érzést azóta is mindig összekapcsolom azzal a hellyel és idővel és mindennel, ami ahhoz a helyhez és időhöz tartozott, a város távoli hangjaitól kezdve a kutyaugatásig és a sáros domboldalon lefelé zörgő kerekék zajáig.

Szombat este volt, és a falu lakosságának nagy része, ahová igyekeztünk, valamerre iddógált. Csöndesebbnek látszott a helység, mint előző látogatásunkkor, de ugyanolyan nyomorúságosnak. Az égetőkemencék be voltak gyújtva, fojtogató füst sápadt kék párája gomolygott felénk.

A kunyhóhoz értünk, toldott-foldott ablakában halvány gyertya pislogott. Kopogtunk az ajtaján, és benyitottunk. Az anya, akinek a csecsemője meghalt, az ágy mellett ült egy széken, a gyenge kis tűz egyik oldalán; vele szemben pedig, a tűzhely másik oldalának támaszkodva egy rongyos fiú kuporgott a földön. Hóna alatt egy kucsma maradványait szorongatta, mint

egy kis batyut; s rázkódni kezdett bele, ahogy melegedni próbált, míg a rozoga ajtó meg ablak is vele együtt nem rázkódott.

Nem emeltem fel rögtön a fátylamat, amint megszólítottam az asszonyt, mindjárt a belépésünkkor. A fiú abban a pillanatban fölriadt, és rám meredt, feltűnő rémülettel és megdöbbenéssel az arcán.

Olyan heves volt a mozdulata, s olyan nyilvánvalóan én okoztam az ijedtségét, hogy megálltam egy helyben, nem mentem közelebb hozzájuk.

- Nem akarok többet a temetőbe menni! - motyogta a fiú. - Mondtam már, hogy nem megyek oda többet!

Hátravettem a fátylamat, és beszélni kezdtem az asszonnyal. Halkan válaszolt:

- Ne tessék törődni vele, kisasszony. Majd mindjárt magához tér. - Aztán a fiúhoz fordult. - Jo, Jo, hát mi bajod van?

- T'om hogy mér gyütt! - kiáltotta a fiú.

- Kicsoda?

- Az az úrihölgy ott. Azér gyütt, hogy elvigyen engem a temetőbe. Nem akarok a temetőbe menni.

- Egész nap szüntelenül csak ilyeneket beszél, kisasszony - mondta Jenny szelíden. - Ej, hát ne mereszd úgy a szemedet! Ez az *én* kisasszonyom, Jo.

- Igazán? - felelte a fiú kétkedve, s karját a lázas szeme elé emelve nézegetett engem. - Nekem úgy jön elő, mint az a másik. A kalapja nem az, se a kabátja, de nekem úgy jön elő, mint az a másik.

- Azért jöttem, hogy tehetek-e valamit érted - szoltam. - Mondd hát, mi a baj.

- Maj' megfagyok - felelte a fiú rekedten, éhes, vad tekintetét ide-oda jártatva rajtam -, aztán égek, aztán megint fázok, megint égek, nem is tudom, hányszor egy órában. A fejem meg csupa álmoság, és egészen meg akar bolondulni... és olyan száraz a torkom... és nincs is tán csontom a csont helyén, csak fájás.

- Mikor jött ide? - kérdeztem az asszonytól.

- Ma reggel találtam rá, kisasszony, a falu végében. Ismerem őt, még Londonból. Igaz-e, Jo?

- Tom-all-Alone'sból - felelte a fiú.

Mindig csak egy nagyon rövid kis időre szedte össze a figyelmét, aztán megint ide-oda vándorolt a szeme. A feje mindjárt lekókadott megint, nehézkesen himbálta a nyakát, s a hangja olyan volt, mintha félálomban beszélne.

- Mikor jött Londonból? - kérdeztem.

- Ténnap jöttem Londonból - mondta a fiú önmagához beszélve, megint lázasan kipirulva. - Megyek valahová.

- Hová megy? - kérdeztem az asszonytól.

- Valahová - ismételte a fiú hangosabban. - Mindig csak megyek, csak megyek, többet, mint valaha életemben, amióta az a másik az aranyat adta nekem. Mindenki csak les engem, csak kerget engem. Hajszolnak mind reggeltől estig, föl se kelek, le se fekszem. Most elmegyek

valahova. Mondta ő nekem, ott Tom-all-Alone'sban, amikor St. Albansból feljött, úgyhogy St. Albansnak vettem az utamat. Az is csak jó lesz, egykutyá.

A végén mindig Charleyhoz beszélt.

- Mi lesz vele? - kérdeztem, félrevonva az asszonyt. - Ebben az állapotban nem tud továbbmenni, még ha lenne is valami úticélja, még ha tudná is, hogy hová igyekszik. Mi lesz vele?

- Nem tudom, kisasszony - felelte. - Jártam a dolgában mindenfelé, de hiába!

Jenny sokfelé járt, egyik helyről a másikra küldözgették; először túl korán volt ahhoz, hogy fölvegyék a fiút a kórházba, aztán meg túl késő lett hozzá. Egyik hivatalnok a másikhoz küldte az asszonyt, a másik pedig megint visszaküldte az elsőhöz, s így ment ez oda-vissza, előre-hátra, míg kezdtem azt hinni, hogy sokkal inkább azért az ügyességükért nevezték ki őket, amellyel ki tudtak bújni a dolguk elintézése alól, mintsem azért, hogy elvégezzék a kötelességüket. És mindezek után az asszony barátnője most így szólt (lihegve, mert futva érkezett, s meg is volt ijedve):

- Jenny, jön az urad hazafelé, és az enyém is jön nem messze tőle, hát az Isten irgalmazzon ennek a fiúnak, mert mi nem tehetünk többet érte!

Összeadtak hamarjában egy fél pennyt, gyorsan a kezébe nyomták, s a fiú így aztán magatehetetlenül, félig hálásan, félig érzéketlenül kicsoszogott a kunyhóból.

Nem mertem tovább maradni én sem, nehogy bajba hozzam őket. De mondtam Charleynak, hogy csak nem hagyhatjuk meghalni a fiút. Charley, aki sokkal jobban tudta, hogy mit kell tenni, mint én, s akinek a gyorsasága fölért a lélekjelenlétével, szaporán lépegetett előttem, és hamarosan utolértük Jót, éppen a tégláégetők előtt.

Megállt, amint rákiáltottunk, s ahogy hozzáléptem, újra rémülten meredt rám, üveges szemmel, s még a hidegrázása is abbamaradt. Hívtam, hogy jöjjön el velünk, s lesz rá gondunk, hogy ne maradjon fedél nélkül az éjszakára.

- Nem kell nekem fedél - mondta -, elfekszem én a meleg téglák közt.

Charley kicsit ijedten nézett rám. Félig-meddig engem is megrémített a fiú meredt pillantása.

De aztán ahogy intettem neki, megfordult, és jött utánam; s látván, hogy hallgat rám, egyenesen hazafelé indultam. Nem voltunk már messze, csak dombnak föl vezetett az út. Mindössze egy emberrel találkoztunk. Félttem, hogy nem érünk haza segítség nélkül, olyan bizonytalan és tántorgó volt a fiú járása. De mégsem panaszkodott s - ha megkockáztathatom ezt a furcsa állítást - egyáltalán nem törődött saját magával.

Egy percre kint hagytuk az előcsarnokban, ahol leroskadtt az ablakülés sarkába, közönyösen bámulva maga elé, amire bajosan mondhatnánk azt, hogy álmélkodott a barátságos és kényelmes szoba ragyogásán, én pedig bementem a szalonba, hogy beszéljek gyámapámmal. Mr. Skimpole-t is ott találtam, aki a postakocsin érkezett, előzetes értesítés nélkül, mint ezt gyakran megtette. Sohasem hozott magával semmi ruhaneműt, hanem mindig kölcsönkért mindenfelét, amire szüksége volt.

Nyomban kijöttek velem mind a ketten, hogy megnézzék a fiút. A cselédség is összesereglett az előcsarnokban; a fiú az ablakülésen didergett, Charleyval az oldalán, mint egy sebzett állat, amelyet az árokparton szedtek fel.

- Nagyon szomorú dolog - mondta gyámapám, miután kérdezett tőle egyet-mást, és megtapogatta s megvizsgálta a szemét. - Mit szólsz hozzá, Harold?

- Legokosabb kitenni a szűrét - mondta Mr. Skimpole.

- Mit beszélsz? - kérdezte gyámapám, szinte haragosan.

- Édes jó Jarndyce - mondta Mr. Skimpole -, ismersz engem, gyermek vagyok. Szídjál meg, ha megérdemlem. De nem bírja a természetem az ilyen dolgokat. Sosem bírta, orvos koromban sem. Amellett veszélyes is, tudod. Csúnya, ragályos betegsége lehet, úgy látszik.

- El tudnám persze intézni - szólt gyámapám felém fordulva -, hogy felvegyék a megfelelő helyre, ha egyszerűen elmennék vele, és kieroszakolnám, ámbár nagyon szomorú dolog, hogy ha az ő állapota mellett még szükség van az én közbelépésemre. Azonban későre jár, az idő is csapnivaló, s a fiú teljesen ki van merülve. Van ott egy ágy abban a rendes kis padlásszobában a fészernél; legjobb lesz, ha oda lefektetjük, s reggel aztán el lehet majd vinni őt, jól betakargatva. Ezt is csináljuk.

- Mennyire irigylem a természetedet, Jarndyce! - mondta Mr. Skimpole gyerekes bámulattal. - Te nem riadsz vissza az ilyesmitől, se Summerson kisasszony nem riad vissza. Ez az akaratérő! Bennem egy csepp akaratérő sincs...

- Nem tudsz persze semmit rendelni a fiúnak, ugye? - kérdezte gyámapám, visszanézve a válla fölött félig haragosan; csupán félig haragosan, mert sosem tekintette Mr. Skimpole-t komolyan vehető emberi lénynek.

- Édes jó Jarndyce, láttam a fiú zsebében egy üveg lázcsillapító orvosságot, annál jobbat nem tehet, mint hogy azt beveszi. Megmondhatod az embereknek, hogy locsoljanak szét egy kis ecetet, ahol a fiú aludni fog, és hogy tartsák a szobát mérsékelten hűvösen, a fiút pedig mérsékelten melegen. De tiszta szemtelenség tőlem, ha orvosi tanácsokat adok. Summerson kisasszony olyan jól ért a részletekhez, és igazán mindennel tisztában van.

Visszamentünk az előcsarnokba, és megmagyaráztuk Jónak, mi a szándékunk vele, aztán Charley újra elmagyarázta neki, ő pedig bágyadt részvétlenséggel hallgatta. A szolgálók nagy részvételt voltak szánalmas állapota iránt, és buzgón igyekeztek segíteni, úgyhogy hamarosan rendbe hoztuk a padlásszobát, aztán a házbeliék közül néhány férfi átvitte őt a vizes udvaron, jól bebugyolálva. Charley volt a főrendező, ide-oda szaladgált a ház és a padlásszoba között, orvosságokkal, mindenféle apróságokkal, amiről úgy gondoltuk, hogy jót tesz majd neki. Gyámapám meglátogatta, még mielőtt magára hagyták volna éjszakára, s amikor visszajött, beszámolt róla, hogy látszólag jobban van, és elálmosodott, aludni készül. Kívülről rázárták az ajtót, mondta, nehogy önkívületében esetleg kimenjen, de úgy rendezték el a dolgokat, hogy tüstént meghallhassák, ha bármilyen zajt üt.

Charley utoljára azt jelentette, hogy a fiú nyugton van. Az ablakomból láttam a békésen világító lámpását, amit otthagytak neki a szobájában, s megnyugodva feküdtem le, abban a tudatban, hogy jó helyen van.

Hajnaltól, ahogy világosodni kezdett, a szokásosnál nagyobb járás-keelés és beszéd ébresztett fel. Öltözködés közben kinéztem az ablakon, és leszóltam az egyik embernek, hogy nincs-e valami baj. A lámpás még mindig égett a padlásszoba ablakában.

- A fiú, kisasszony - felelte.

- Rosszabbul van? - kérdeztem.

- Oda lett, kisasszony.

- Meghalt?

- Hogy meghalt-e, kisasszony? Nem. Elment. Meglépett.

Hogy mikor ment el az éjszaka folyamán, hogy hogyan ment el és miért, azt reménytelen volt még találgatni is. Az ajtó ugyanúgy be volt reteszelve, mint este, a lámpás ott állt az ablakban, csak azt lehetett elképzelni, hogy a padlóba vágott csapóajtón keresztül ment el, amely az alatta levő üres kocsisínhez vezetett. De ha csakugyan így történt, akkor le kellett csuknia maga után; az ajtón azonban nem látszott, hogy felnyitották volna. Semmi sem hiányzott a szobából. Miután erről határozottan meggyőződünk, arra a szomorú feltevésre jutottunk, hogy nyilván egy önkívületi roham fogta el őt, s nekivágott az éjszakának.

Végignyomoztunk mindent, végigkutatattunk minden elképzelhető helyet. Megnéztük a téglaegetőket, végigkérdeztük a kunyhók lakóit, különösen a két szegény asszonyt, de azok sem tudtak róla semmit. Az eső megint esett, de az éjszaka is olyan nedves volt, hogy lábnyomokat hiába is kerestünk volna. Árkot-bokrot, kőkerítést, sövénykerítést, boglyát, asztagot, mindent végigkutatattak embereink az egész környéken, nem hever-e valahol eszméletlenül vagy élettelenül a fiú, de semmi nem jelezte, hogy egyáltalán a közelükben járt valaha. Attól a perctől fogva, hogy magára hagyták a padlásszobában, nyoma veszett.

Öt napig tartott a kutatás. Nem azt akarom ezzel mondani, hogy akkor abbamaradt, hanem hogy akkor a figyelmem egy számomra nagyon emlékezetes esemény felé terelődött el.

Este, amikor Charley szokás szerint a szobámban írta a leckéjét, leültem vele szemben a kézimunkámmal, s érzem, hogy remeg az asztal. Felnézek, s látom, hogy az én kis szobalányom tetőtől talpig reszket.

- Charley - szoltam -, ennyire fázol?

- Igenis, kisasszony, úgy látszik - felelte. - Én nem tudom, mi van velem. Tegnap is ezt éreztem, körülbelül ugyanebben az időben, kisasszony. Ne tessék nyugtalankodni, de azt hiszem, megbetegedtem.

Meghallottam Ada hangját odakintről, és felugrottam, hogy gyorsan bezárjam az ajtót. Ada bekiáltott, hogy eresszem be, de azt feleltem:

- Most nem, drágaságom. Menj csak le. Nincs semmi különös, mindjárt megyek én is!

Ó! Sok időnek kellett eltelnie, hogy újra együtt lehettem az én kedves kislányommal.

Charley beteg lett. Tizenkét órával később már súlyos beteg. Beköltöztettem az én szobámba, lefektettem az ágyamba, és csendesen leültem ápolni őt. Elmondtam gyámapámnak, hogy miért érzem szükségesnek elkülöníteni magamat, miért nem szabad találkoznom legelsősorban az én kedves angyalommal. Eleinte nagyon gyakran odajött Ada az ajtóhoz, és szólítgatott, sőt zokogva, könnyes hangon tett nekem szemrehányásokat, hogy nem engedem be; de aztán írtam neki egy hosszú levelet, hogy csak elkiserít és nyugtalanná tesz vele, és könyörögve kértem, hogy ha szeret, és ha azt akarja, hogy ne aggódjam, hát ne jöjjön közelebb a kertnél.

Betettek nekem egy ágyat a nappali szobánkba, s az ajtót teljesen kitarva a két szobát egybenyitottam - most, hogy Ada elköltözött az épületnek ebből a részéből -, s ügyeltem, hogy állandóan jól ki legyen szellőztetve. Szegény Charley így betegeskedett; egyre rosszabbul lett, élet-halál közt lebegett egy ideig, sokáig, sokáig, hosszú éjszakákon és hosszú napokon át. Türelmes volt, sohasem panaszkodott, nemesen, szelíden, nagy lelki erővel viselte sorsát.

Nagyon elszomorított, ha arra gondoltam, hogy Charley szép kis arcát elváltoztatja és elcsúfítja majd a betegség, még ha fel is gyógyul - olyan gödröcskés kis gyerekarca volt -, de aztán ezt a gondot nagyobbára kiverte a fejemből a súlyosabb veszedelem. Mikor a legrosszabbul volt s félrebeszélt, lázas gondolatai visszajártak apjának betegágyához és a kis

testvéreihez, de engem még akkor is megismert, legalábbis annyira, hogy a karomban megnyugodott, s csöndesebben motyogta tovább összevissza kalandozó gondolatait. Ilyenkor mindig azon járt az eszem, meg tudnám-e mondani valaha is a két életben maradó kisgyereknek, hogy az a kisgyerek, aki hűséges lelkével az inségükben anyjuk helyett anyjuk lett, meghalt.

Charley nem halt meg. Ingadozva és lassan keresztüljutott a válságos ponton, ahol sokáig vesztegelt, aztán gyógyulni kezdett. Amire eleinte nem is látszott remény, hogy Charleyből még valaha a régi külsejű Charley lehessen, ez is egyre biztatóbbá vált; s hamarosan látnom kellett, hogy visszanyeri régi gyerekes báját újra.

Nagy nap volt az a reggel, amikor mindezt elmondhattam Adának, aki lent állt a kertben az ablak alatt, meg az az este, amikor először teázhattunk végre kettesben Charleyval a szomszéd szobában. Hanem még aznap este történt, hogy érezni kezdtem, ráz a hideg.

Mindkettőnk szerencséjére Charley már ágyban volt, és békésen aludt, amikor rémleni kezdett előttem, hogy megkaptam tőle a betegséget. Másnap korán reggel mindamellett elég jól éreztem magam ahhoz, hogy fölkeljek, s hogy viszonzhassam az ablakból Ada vidám üdvözlését, és elbeszélgessek vele annyi ideig, ameddig szoktunk.

Nem tudtam azonban megszabadulni attól az érzéstől, hogy éjszaka kissé önkívületben jöttem-mentem a két szobában, noha tudtam, hogy hol vagyok; és összezavartam az időket - s furcsán feszültek a tagjaim, mintha elnehezdedtem volna, mintha nőne a súlyom.

Estére annyira romlott az állapotom, hogy elszántam magam Charley előkészítésére, s ezért így szóltam hozzá:

- Most már elég erősnek érzed magad, ugye, Charley?

- Ó, igen! - felelte Charley.

- Elég erősnek ahhoz, hogy elmondjak neked egy titkot, ugye, Charley?

- Elég erősnek, kisasszony! - kiáltotta Charley. De aztán a boldog lelkesedése tetőpontján egyszerre elborult az arca, mert leolvasta a titkot az *én* arcomról. Felkelt a nagy karosszékéből, és a nyakamba borult.

- Ó, kisasszony, én vagyok az oka! Én vagyok az oka!

- Nohát, Charley - szoltam, miután hagytam egy kicsit beszélni -, ha beteg leszek, minden bizalmam benned van, őszintén szólva. És ha nem leszel olyan nyugodt és önfegyelmezett, mint amilyen magaddal szemben voltál, akkor nem bízhatom rád magam, Charley.

- Csak egy kicsikét hadd sírjak még, kérem szépen, kisasszony - mondta Charley. - Jaj, édes jó kisasszonykám! Csak egy kicsikét hadd sírjak még, édes drágám!

Hagytam hát, hadd sírjon Charley még egy kicsikét, ami mind a kettőnknek jólesett.

- Most már bízhat bennem, kisasszony, kérem - mondta Charley lecsillapodva. - Figyelek minden szavára.

- Nem sok mondanivalóm van egyelőre, Charley. Este majd szólok az orvosodnak, hogy nem érzem jól magam, és hogy te fogsz ápolni engem. Reggel pedig, ha hallod Ada kisasszony hangját a kertben, te menj majd oda, Charley, és mondd azt, hogy alszom. A két szobát tartsd rendben, és szellőztess ki mindig, úgy, ahogy én csináltam, de ne engedj be soha senkit.

Charley megígérte, én pedig lefeküdtem, mert nagyon fáradtnak éreztem magam. Este eljött a doktor, és én megkértem, tegye meg nekem, hogy egyelőre még ne szóljon a házban senkinek a betegségemről. Nagyon ködösen emlékszem csak erre az estére, az éjszaka összefolyt a nappallal, a nappal összefolyt az éjszakával; az első reggelen azonban még volt éppen annyi erőm, hogy odamenjek az ablakhoz, és beszélgessek Adával.

A második reggelen meghallottam lentről az édes hangját, s megkértem Charleyt kissé akadozó nyelvvel (nehezemre esett a beszéd), hogy menjen oda, és mondja, hogy alszom. Hallottam, hogy Ada halkán azt válaszolja: „Akkor ne zavard őt, Charley, a világért se!”

- Milyen az én édes büszkeségem, Charley? - kérdeztem.

- El van szontyolodva, kisasszony - felelte Charley, kikukucskálva a függöny mögül.

- De biztosan nagyon szép ma reggel.

- Az, csakugyan, kisasszony - felelte Charley kifelé lesve. - Még egyre néz fölfelé az ablakunkra.

Odahívtam Charleyt, és a lelkére kötöttem utolsó feladatát.

- Ha ő megtudja, Charley, hogy beteg vagyok, megpróbál majd bejönni hozzám a szobába. Ne engedd be, Charley, ha igazán szeretsz, ne engedd be semmi áron! Charley, ha csak egyetlen egyszer is beengeded, csupán egy pillantást vetni felém, ahogy itt fekszem, akkor én meghalok.

- Nem fogom! Soha nem fogom! - ígérte Charley.

- Jól van, bízom benned, kedves kis Charleym. No gyere, ülj hát le egy kicsit mellém, és nyújtsd ide a kezéd. Mert én nem látlak, Charley. Vak vagyok!

26. A megbeszélrt időpont

Éjszaka van Lincoln's Innben, leszállt az este, s az irodákban elfűjták a vastag gyertyákat, és az írnokok lecsörtettek a korhadrt falépcsőkön, és szerteszéledtek. A kilencórai harangszó, mely bánatosan kong mindig semmiért, elszállt már, a kapukat becsukták, s az éjszakai portás, akinek félelmetes tehetsége van az alváshoz, ünnepélyesen örködni kezd a kapusfűlkében. A lépcsőházak ablaksoraiból vaksin pislognak a csillagokra a leernyőzött lámpák.

A maszatos emeleti ablaktáblákon imitt-amott gyertyafény homályos kis foltjai tanúskodnak arról, hogy valamelyik nagyészű zugprókátor még ott körmöl, még ott vesződik birkabőrre írt szerződéseivel, amelyekben valódi birtokokat kuszál, gabalyít semmivé.

A szomszéd utcákban, ahol a Lordkancellár Rongy- és Palacküzlete is áll, a sör és a vacsora kezd egyre időszerűbbé válni. Piperné asszony és Perkinsné asszony búcsúzóul vált még egy-két szót a küszöbön. Beszélgetésük, mint rendesen, Mr. Krook és a lakója körül forog, meg hogy Mr. Krook „szakadatlanul italos állapotban” van, és hogy milyen örökség vár a fiatal-emberre vajon. De ezenkívül nem hagyhatják említés nélkül a Harmónia-összejövetelt sem az Arany Napban, ahonnét a félig nyitott ablakokon keresztül kihallatszik az utcára a zongoraszó, s ahol a kis Swills, miután a zenebarátokat hangos hahotára fakasztotta, most egy kettősben veszi át a férfiszólamot, és lelkesülten szólítja fel kegyes pártfogóit és barátait, hogy hallgassák meg, hallgassák meg a Vízesést, a Vííízesést! Perkinsné asszony és Piperné asszony kicserélik nézeteiket arról a nevezetes ifjú énekesnőről, aki szintén fellép a Harmónia-összejöveteleken, s akinek a nevét a kézzel írott falragasz külön sorban hirdeti az ablakban; Perkinsné asszonynak olyan értesülései vannak, hogy az említett tündér már másfél éve férjnél van, noha Melvilleson kisasszonynak hirdeti magát, és hogy a kisbabáját titokban hozzák el minden este az Arany Naphoz, hogy a csecsemő részesülhessen természetes táplálékában az előadások alatt.

- Ami engem illet - mondja Perkinsné asszony -, akkor már inkább gyufát árulnék, mint így keresni a kenyeremet.

Piperné asszony ugyanezen a véleményen van. Közben megérkezik a tűzifíú az Arany Napból a szépen habzó kanna vacsorai sörével, s Piperné átveszi tőle, és bevonul a házába. Aztán a kirakatvédő táblák zörgése hallatszik az utcában, amint felrakják, és pipafüst szaga száll, és az emeleti ablakokból hullócsillagok szikráznak, kivert pipákat jelezve, melyeknek a gazdái szintén nyugovóra térnek. Aztán a rendőr is megkezd körútját, bökdösi az ajtókat, próbálgatja a zárat, gyanakszik minden csomagra, s abban a feltevésben gyakorolja hivatását, hogy csak kétféle ember létezik, aki rabolni megy és akit kirabolnak.

Sűrű az éjszaka, ámbár a nyirkos hideg jól átjárja; lomha köd lóg a levegőben, a tetők fölött. Remek párás éjszaka van, de talán valami nincsen rendjén; elég az hozzá, hogy Mr. Jobling kutyaül érzi magát. Jön-megy, hússzor is megfordul egy óra alatt a szobája meg a nyitott utcai kapu között. Ezt csinálja már mióta csak bealkonyodott. Amióta a Kancellár bezárta a boltját, s ma este nagyon korán bezárta, Mr. Jobling lement, fölött, lement, fölött, többször, mint valaha életében.

Nem rendkívüli jelenség, hogy Mr. Snagsby sem találja a helyét; mindig ilyen nyugtalan többé-kevésbé, amióta ránehezedett lelkére a titok nyomása. Belekeveredett ebbe a rejtélybe, de még sincsen beleavatva, s ahol az eredő forrását sejti, a rongy- és palackkereskedésnél, örökké azt a tájat kerülgeti. Most is éppen befordul az Arany Nap sarkánál - most is éppen feltűnik és közeledik Mr. Snagsby.

- Nini! Mr. Jobling! - mondja a papírkereskedő, s megáll beszélgetni. - Levegőzik egy kicsit, ugye, lefekvés előtt, akárcsak én?

- Nahát itt nem sok levegőt szívhat az ember, s amit szívhat, az se nagyon üdítő - feleli Jobling, végigpillantva az utcán.

- Igaza van, sir. Nem találja - mondja Mr. Snagsby, s szünetet tart, szipákolni és szimatolgatni egy kicsit a levegőben -, nem találja ön is, hogy itt... hogy ne sokat cifrázzam a szót... egy kissé zsírszag van?

- De igen, magam is észrevettem már, hogy ma este itt valami kellemetlen illat érződik - bólogat Mr. Jobling. - Biztosan pecsenyét sütnék az Arany Napnál.

Snagsby úr nem sokáig beszélgethet, siet hazafelé, mert a kis felesége már biztosan mindenütt keresi. Pedig e tekintetben megtakaríthatná magának az aggodalmakat. Kis felesége a sarokról leste őt egész idő alatt, és most a fejére kötött zsebkendővel oson utána, éles kutató pillantással tisztelve meg Mr. Joblingot és a kapualjat, amint előttük elhalad.

„Meg fog ismerni legközelebb, asszonyom, kétségtelenül - gondolja magában Mr. Jobling -, de én nem tudok semmi bókot mondani önnek, bárki is legyen, ha így becsomagolja a fejét batyuba. Hát soha nem jön már ez az én komám!”

A komája ebben a percben tűnik föl. Mr. Jobling csöndesen felemeli az ujját, s bevonszolja őt a folyosóra, aztán becsukja az utcai kaput. Felmennek az emeletre, és suttogva kezdenek beszélgetni.

- Már azt hittem, sosem jössz meg - mondja Tony.

- Ej, hát azt mondtam, tíz óra körül - mondja Mr. Guppy.

- Azt mondtad, tíz óra körül - ismétli Tony. - Azt mondtad, tíz óra körül, az igaz. De ahogy én számolom, száz óra is van már. Még soha életemben nem volt ilyen estém!

- Miért, mi történt?

- Hiszen ez az! - mondja Tony. - Semmi sem történt. Csak gubbasztottam itt, és fújtam a füstöt, amíg úgy rám nem szakadt a rémület, mint a jégeső. Ez az átkozott gyertya itt!

- E, hát mi van veled, Tony?

- Guppy Vilmos - feleli Mr. Jobling -, én összeroppantam. Ettől az elviselhetetlenül undok öngyilkosszobától... meg attól a vén kísértettől odalent, azt hiszem. - Rosszkedvűen odébb löki könyökével a koppantós tálcát, fölrakja lábát a rostélyra, és a tűzbe bámul. - Hát hogy arról a levélkötegről beszéljünk. Nem furcsa dolog, hogy Krook pont éjféltizenkét órára beszélte meg velem az időpontot, amikor majd átadja a leveleket?

- De nagyon furcsa. S miért, mi oka van rá?

- Mi oka van bármire, amit tesz? Ő maga sem tudja. Azt mondta, ma van a születésnapja, és ma éjjel tizenkét órakor átadja nekem a köteget. Addigra holtrészegre le fogja inni magát. Egész nap ivott.

- Remélem, nem felejtí el a megbeszélésteket?

- Elfelejténi? Azt bízd csak rá. Soha el nem felejt semmit. Találkoztam vele ma este, nyolc óra tájt... segítettem bezárni a boltot... akkor a kucsmájába volt bedugva a levélcsomó. Kivette, és megmutatta nekem. Miután az üzletet bezárta, megint kiszedte a sapkájából, a sapkát a szék támlájára akasztotta, és ott állt a tűz előtt a leveleket nézegetve. Később hallottam őt innét föntről, amint odalent dűnnyögött, akár a szélzúgás, az egyetlen dalt dűnnyögte, amit tud...

Bibóról és az öreg Charonról, s hogy Bibo részegen hal meg vagy ilyesmi. Azóta olyan csöndben van, mint egy vén patkány, ha alszik a lyukában.

- És éjfélkor kell lemenned hozzá?

- Éjfélkor, de ahogy mondtam neked, úgy érzem, mintha már száz óra lenne.

- Tony - szól Mr. Guppy, miután keresztbe tett lábbal tűnődött egy kis ideig -, ugye nem tanult meg közben olvasni?

- Olvasni! Sohasem fog megtanulni. Le tudja írni külön-külön mind a betűket, de nem bírja összeilleszteni őket.

- Tony - szól Mr. Guppy, szétrakva és újra keresztbe rakva a lábát -, hát akkor szerinted hogyan betűzte ki a Hawdon nevet?

- Sehogy sem betűzte ki. Lemásolta nekem, nyilván egy levélborítékról, s megkérdezte tőlem, hogy mit jelent.

- Tony - szól Mr. Guppy -, mit gondolsz, az eredetijét vajon férfi írta vagy nő?

- Nő. Százat teszek kettő ellen, hogy egy hölgy írta...

- És akkor mondta meg neked - folytatja Mr. Guppy -, akkor mondta meg neked, hogy a levélköteget a lakója útizsákjából vette ki?

- Akkor, kérlek alássan - feleli Tony, erőltetnül igazgatva a pofaszakállát. - Mire föl én írtam egy üzenetet az igen tisztelt drága barátomnak, Guppy Vilmos úr öméltóságának, értesítve őt a ma éjszakai megbeszélésünkről és figyelmeztetve, hogy ne jöjjön korábban, mert a vén kísértet igen ravasz fiú.

A könnyed, nagyvilági hang, melyen Mr. Jobling mindig beszélni szokott, ma éjszaka olyan rosszul áll neki, hogy felhagy vele, a pofaszakállával egyetemben, s miután hátrapillant a válla fölött, úgy látszik, ismét az ijedtség keríti hatalmába.

- Fel kell majd hoznod a leveleket a szobádba, elolvasni és összehasonlítani, hogy részletesen beszámolhassál neki róluk. Így beszéltétek meg, Tony, ugye? - kérdi Mr. Guppy, nyugtalanul harapdálva a hüvelykujja körmét.

- Halkabban beszélj. Igen. Így egyeztünk meg vele.

- Ide figyelj, Tony...

- Halkabban beszélj - ismétli Tony. Mr. Guppy biccent a bölcs fejével, még közelebb hajol hozzá és suttogva folytatja:

- Ide figyelj, Tony. Legelsősorban is csinálnunk kell még egy levélcsomót, az eredetihez hasonlót, úgy, hogy ha ő elkérné tőled az igazít azalatt, amíg nálam vannak, meg lehessen neki mutatni a hamisítványokat.

- És mi lesz, ha rögtön rájön a hamisításra? - veti föl a kérdést Tony.

- Ezzel szembe kell néznünk. A levélcsomó nem az övé, sohasem is volt az övé. Te rájööttél erre, s letétbe helyezted énnálam... egy jogász barátodnál... hogy biztonságban legyenek. Ha kényszerít rá, elő tudjuk adni, nem igaz?

- Deee... - feleli Mr. Jobling habozva.

- Ejnye, Tony - fortyan föl a barátja -, milyen képet vágasz! Csak nem kételkedsz Guppy Vilmosban? Nem gyanakszol tán valami rosszra?

- Nem gyanakszom semmire, Vilmos - feleli a másik komoran. - De nem látom világosan, hogy mi hasznunk lesz ebből végül is.

- Tony, megkértelek, ugye, hogy bízd ezt a barátod becsületére; azonkívül a dolog a barátod szívének érzékeny húrjait fogja szolgálni... amelyeket nem szükséges most e percben remegő izgalomba hozni. A barátodnak megvan a magához való esze - mondja Mr. Guppy. Aztán eszébe jut még valami, és hozzáteszi: - Igaz is, Tony, jó, hogy eszembe jut, vigyázz a jó öreg Nudlival. Nem kötöttem az orrára ezt a dolgot. A nagyapja túlságosan ravasz fiú énnekem. Családi tulajdonság náluk.

- Jó, vigyázni fogok - mondja Tony.

- Ami pedig Krookot illeti - folytatja Mr. Guppy. - Gondolod, hogy csakugyan van még más fontos írás is a birtokában, ahogy neked elhencegett vele, mióta olyan nagy bizalmasok lettetek?

Tony a fejét rázza.

- Nem tudom. Nem nagyon valószínű. Honnét tudhatnám, amikor ő maga sem tudja? Folyton szavakat betűzget ki belőlük, felrajzolja krétával, és kérdezgeti, mit jelent ez, mit jelent az; könnyen meglehet azonban, hogy az egész rakománya ócska hulladék papír, aminek vette, az utolsó szálig. Az a rögeszméje, hogy értékes okmányok vannak a birtokában. Már vagy huszonöt éve próbálgatja elolvasni őket, legalábbis ez derül ki abból, amit nekem beszél.

Végre - miután Joblingnak talán újabb száz óra telt el -, végre megszólal a Szent Pál-székes-egyház harangja, hogy elüsse a tizenkettőt, és megszólal a sötét éjszakában sorra a többi is, a sokféle londoni torony sokféle hangú kongása, hogy elüssék az éjfelet. Mikor elhallgatnak, azt mondja Mr. Jobling:

- Itt van az ideje végre. Menjek?

Mr. Guppy bólint, és babonásan megérinti a vállát, hogy szerencsével járjon; aztán leül a tűz elé, felkészülve a hosszú várakozásra. Egy percbe sem telik azonban jóformán, hogy a lépcső recsegnéi kezd megint, és Tony sietve visszaérkezik.

- Megkaptad?

- Dehogyan kaptam! Nincs ott az öreg.

Ez alatt a rövid idő alatt annyira elrémült, hogy ijedtsége ráragad a másokra is.

- Mi baj van?

- Nem kaptam feleletet, úgyhogy óvatosan benyitottam hozzá, és benéztem. Hát van ott égettszag... van ott korom, van ott ragacsos nyirkosság... csak ő nincs sehol! - Tony nyögve hagyja abba a beszédet.

Mr. Guppy felemeli a gyertyát. Megindulnak lefelé, inkább holtan, mint elevenen, egymást támogatva, s belökik az üzlet mögötti hátsó helyiség ajtaját. A macska hátrahúzódott egészen az ajtóig, és morog, kurrogat, de nem rájuk - valami másra, ott a padlón, a tűz előtt. A kandallóban nem sok parázs maradt, a szoba azonban fojtogató füsttel van tele, és a falakat meg a mennyezetet kormos, ragadós máz vonta be. Az egyik szék támláján az öregnek a kucsmája és a kabátja lóg.

- Nézd! - suttogja az emeleti lakó. - Ugye mondtam neked. Amikor utoljára láttam őt, levette a sapkáját, kivette belőle azokat a régi leveleket, és a sapkát odaakasztotta a szék támlájára... a kabátja már ott lógott, mert levetette, mielőtt kimentünk volna feltenni a kirakattáblákat... és

amikor itthagytam, a leveleket lapozgatta, és ott állt pont azon a helyen, ahol az a fekete rakás hever a földön.

Felakasztotta talán magát valamerre? Körülnéznék. Nincs sehol.

- Nézd! - suttogja Tony. - Ugyanott, a szék lábánál, ott fekszik egy darabka vékony vörös zsinór. Azzal voltak körülkötvé a levelek. Lassan bontotta ki, felém hunyorgatva és nevetgélve, mielőtt lapozgatni kezdte volna a leveleket, és oda dobta le a madzagot a földre. Láttam, hogy odaesett.

Lassan előrelépnek, le nem veszik a szemüket a látottakról. A macska ott marad, ahol volt, tovább morogva arra a valamire ott a földön a két szék között és a kandalló előtt. Mi lehet az? Tartsd feljebb a gyertyát.

Ez itt egy kis égett folt a padlón, ez itt egy kis elhamvadt papírköteg maradéka, de nem olyan pehelysúlyú, mint szokott lenni, hanem mintha megmártották volna valamiben; ez pedig itt - egy elszenesedett és összeroskadt fahasáb maradéka ez vajon, fehér hamuval behintve, vagy pedig szén? Ó, borzalom, ez itt ő! És ez, ahonnét észvesztve menekülünk, elejtve a gyertyát és egymás hegyen-hátán bukfencezve kifelé az utcára, ez minden, ami belőle megmaradt.

- Segítség, segítség, segítség!

Sokan jönnek, de egyikük sem tud segíteni. Az utca Lordkancellárja úgy halt meg, nevéhez híven, ahogy a világ valamennyi törvényhatóságának Lordkancellárjai, ahogy minden hatóság, minden ország világi hatalmasságai el fognak pusztulni, akárhogyan is nevezik magukat, ha rosszhiszeműek és hazugok, ha jogtalanságokat és igazságtalanságokat követnek el. Nevezzék akármilyen néven, öfelsege nevében, ezt a halált, keressék az okát, amiben akarják, vagy állapítsák meg, hogy akár így, akár úgy meg lehetett volna akadályozni, ez mindig csak ugyanaz a halál marad - a beteg és bűnös szervezet önnön romlottságából fakadó, önnön romlottságából s nem másból táplálkozó, önnön romlottságából gerjesztett *öngyulladás* halálneme.

27. Egy váratlan örökös

A reggeli lapok közlik majd tudósításaikban, hogy a Chancery Lane környékét miként hozta lázas izgalomba tegnap éjféltajt egy megdöbbenő és borzalmas fölfedezés. Megemlíti majd, hogy bizonyára emlékezetes még, milyen feltűnést keltett nemrégiben az a kábítószer okozta titokzatos haláleset, amely egy Krook nevű, előrehaladott korú, külön természetű és mértéktelen életmódot folytató egyénnek a házában, a rongy-, palack- és ószeresüzlete fölött, az első emeleten történt; s hogy a körülményeknek figyelemre méltó összejátszása folytán ezt a Krookot is kihallgatták az akkori vizsgálaton, amelyet, mint emlékezetes, a szóban forgó épületnek közvetlen szomszédságában álló, Arany Naphoz címzett, hatóságilag engedélyezett, jó hírű étteremben tartottak. Azután szavakba foglalják majd, hogy Mr. Swills, az ismert zenehumorista mit jelentett ki lapunk munkatársának, továbbá hogy Miss Melvilleson, a Harmónia-estélyek népszerű előadó-művésznője mit közölt tudósítónkkal. Egyelőre azonban lapunk munkatársa és kiküldött tudósítónk ott ül még az Arany Nap jó hírű éttermében, s mohó kis tollaikkal teleírkálnak sok finom papirost; a kerület fiúlakossága pedig ott nyüzsög az Arany Nap szalonablakai alatt, hogy meglesse a két úriember feje búbját, amint javában körmölnék.

Az egész környéknek, felnőtteknek, gyerekek egyaránt, kiment az álom a szeméből. Miss Flite-ot bátran kimentették a szobájából, mintha lángokban állna az épület. A fogadó gázlámpái egész éjszaka égnek, a kapuja egész éjszaka nyitva áll; mindennemű közfelfordulás, általános izgalom jól jön ugyanis az Arany Napnak, mert a lakosságnak meg kell nyugtatnia magát az ijedtségre. Ennyi gyomorkeserű, ennyi forralt bor, ennyi konyak nem fogyott el a legutóbbi vizsgálat óta sem.

Fogy lassan az éjszaka is, vonul vissza tétova léptekkel, s a lámpagyújtogató megkezdí körútját, hogy leütögesse a fejét sorra a kis gázlámpáknak, melyek a sötétséget törekedtek volna eloszlatni. Megjön a nappal, akár tetszik, akár nem.

És a nappali világítás még a ködös londoni szemével is észreveheti, hogy az utca egész éjjel fenn volt. Az asztalok fölé hajló álmos arcokon kívül magának az utcának a téglavakolat-ábrázata is fáradtnak és elcsigázottnak látszik. És most, hogy a környék is fölébredt, s megtudván, mi történt, özönlenni kezd a ház felé kérdezősködni, félig felöltözötten, a két rendőrnek és a tűzoltónak éppen elég dolga akad, hogy vigyázzon a kapura.

- Szent isten! - mondja Mr. Snagsby odaérkezve. - Mit nem hallok, kérem!

- Hát jól hallja - feleli az egyik rendőr. - Ez történt, kérem. Hanem most tessék továbbmenni, gyerünk, kérem!

- Jóságos isten - mondja Mr. Snagsby, kissé túl gyorsan hátrább tolatva -, itt álltam, kérem, tegnap este tíz és tizenegy között, azzal a fiatalemberrel beszélgettem, aki itt lakik. Nem történt semmi baja, remélem?

- Baja? Nem. Mi baja történt volna?

Mr. Snagsby azonban a felzaklatott állapotában nem válaszol a kérdésre, hanem siet az Arany Napba, ahol ott találja a tea és a kétszersült fölött bágyadtan bóbiskoló Joblingot, kimerülten, a kihűlt izgalmak és a kihűlt dohányfüst vastag felhőivel a feje körül.

- És Mr. Guppy úgyszintén! - mondja Mr. Snagsby. - Istenem, istenem! A sors keze, úgy látszik, ebben az egészben benne van a sors keze! És az én kis...

Snagsby úrnak elakad a szava, ahogy ezt akarja kimondani: az én kis feleségem. A súlyosan megbántott nő ugyanis ebben a percben megjelenik az Arany Nap ajtajában, odasétál a sörsapoló masinához, és rámered az urára számon kérő szemekkel, mint egy kísértet.

- Drága szívem - mondja Mr. Snagsby, amikor megint megered végre a nyelve -, nem kérsz valamit? Talán... hogy ne sokat cifrázzam a szót... egy csepp gyomorkeserűt?

- Nem - mondja Snagsbyné asszony.

- Édes szívecském, miért nézel így rám? Ne nézz így rám, kérlek. Borzalmas rejtély ez, drágaságom!

- Az - feleli Snagsbyné asszony fejcsóválva -, ez egy borzalmas rejtély.

- Édes szívecském - könyörög Mr. Snagsby elkeseredett hangon -, ne beszélj velem így, az isten szerelmére kérlek, és ne nézz rám ilyen szigorúan és ilyen számon kérően! Könyörögve kérlek, ne nézz így rám. Uramisten, csak nem teszed fel rólam, hogy fogom magam, és felgyújtok valakit, drágaságom?

- Tudom is én - feleli Mrs. Snagsby.

Mr. Snagsby csüggedten néz körül az ivóban, elbúcsúzik Jobling és Guppy uraktól, és kikíséri Mrs. Snagsbyt az Arany Nap-ból. Mr. Jobling és Mr. Guppy, miután megreggeliztek, a Lincoln's Inn felé lépegetnek, hogy körülsétálják a tér négy oldalát, és kitisztogassák fejükből a sok sötét pókhálót, amennyire ez a kis séta engedi.

- Hallgass ide, Tony - mondja Mr. Guppy, miután szótlanságba burkolódzva megtettek egy kört. - Szeretném tudni, gondoltál-e már arra, mennyi előny származhat abból, ha továbbra is ott maradsz lakni abban a házban.

- Miféle házban? *Abban* a házban? - mutat Tony a rongy- és palacküzlet irányába.

Mr. Guppy bólint.

- Hát a világ minden előnyéért, amit csak ki tudsz nekem mutatni, semmi kincsért nem töltenék ott még egy éjszakát - mondja Mr. Jobling, vadul meredve a barátjára.

- Szóval képes vagy most feladni az egész dolgot, mikor idáig jutottunk, ha jól értettelek, Tony? - kérdi Mr. Guppy.

- Ennél nagyobb igazságot - feleli Tony rendkívül meggyőző határozottsággal - soha életemben nem mondtál. Képes vagyok feladni!

Mialatt így beszélgetnek, egy bérkocsi fordul be a térre, s a jármű bakján egy roppant magas kürtőkalap válik láthatóvá. A kocsi belsejében s ennél fogva nem annyira közszemlére kiállítva, de eléggé ahhoz, hogy a két jó barát észrevehesse őket, mivel majdnem az orruk előtt állt meg a kocsi, a tiszteletre méltó Mr. Smallweed ül, feleségének kíséretében.

A társaság hangulata sietségről és izgatottságról tanúskodik; s amikor a kürtőkalap (és alatta az ifjabbik Mr. Smallweed) leszáll a bakról, az idősebbik Mr. Smallweed kidugja fejét az ablakon, és ráordít Mr. Guppyra:

- Jó napot, jó napot, hogy van, sir?

- Mi a csudát keres itt Nudli úr a családjával ilyen korán reggel? - dünnyögi Mr. Guppy, biccentve régi ismerősének.

- Kedves uraim - fordul aztán Mr. Joblinghoz Smallweed nagypapa -, egy kis baleset történt itt a szomszédban. Hallott róla valamelyikük?

- Hallottunk-e róla? Uram, mi fedeztük fel.

- Önök fedezték fel! Önök ketten fedezték fel! Édes jó barátaim - vinnyogja Smallweed nagypapa, feléjük nyújtva mindkét kezét -, ezer köszönettel tartozom önöknek, hogy elvégezték ezt a szomorú feladatot, és fölfedezték Mrs. Smallweed bátyjának a hamvait.

- Mi? - mondja Mr. Guppy.

- Mrs. Smallweed bátyját, édes jó barátaim, a feleségem egyetlen hozzátartozóját. Nem voltunk jó viszonyban egymással, ami most már nagyon sajnálatos dolog, de ő nem akart semmilyen viszonyban lenni velünk. Nem szeretett bennünket. Különc volt... roppant különc ember volt. Hacsak nem hagyott hátra végrendeletet (ami egyáltalán nem valószínű), be fogom jelenteni igényemet az örökségre. Azért jöttem át, hogy utánanézzek a hagyatéknak, le kell pecsételni mindent, vigyázni kell rá. Azért jöttem át - ismétli Smallweed nagypapa, maga felé kaparva a levegőt mind a tíz ujjával egyszerre -, hogy utánanézzek a hagyatéknak.

- Megmondhattad volna nekünk, Nudli - fordul ifjabb Smallweedhez az elképedt Mr. Guppy -, hogy az öregúr a nagybátyád.

- Olyan keveset beszéltetek róla ti ketten, hogy azt hittem, örültök neki, ha én se beszélek róla - mondja a vén bagoly, alamuszin csillogó szemmel. - Amellett nem voltam nagyon büszke erre a rokonságra.

- Nem, nem érintkezett velünk egyáltalában... ami sajnálatos dolog - vág közbe az öreg Mr. Smallweed -, én azonban azért jöttem át, hogy utánanézzek a vagyonnak... hogy átnézzem az iratokat, és hogy gondjaimba vegyem a hagyatékot. Igazolni fogjuk a jogcímünket. Az ügyvédem kezében van a dolog. Mr. Tulkinghorn, aki a Lincoln's Inn Fieldsben lakik, a következő utcában, olyan szíves, és intézi az ügyeim; és csak annyit mondhatok, hogy nála aztán jó kezekben van. Krook Mrs. Smallweednek egyetlen testvére volt, senki más rokona nincsen. Azért jöttem, hogy gondjaimba vegyem a vagyontárgyakat. Hívják ide a rendőrséget, hogy megmagyarázzam nekik a vagyontárgyakat. A jogtanácsosom mindjárt itt lesz, hogy lefoglalja a vagyontárgyakat. Deportálás vagy akasztófa lesz a sorsa annak, aki érinteni merésze a vagyontárgyakat!

Mr. Jobling és Mr. Guppy egymásra néznek - az előbbi olyan tekintettel, mint aki végzett az egész üggyel, az utóbbi csalódott képpel, mint aki még mindig táplálgatott magában egy kis reménykedést. De semmit sem lehet tenni a Smallweed-igényekkel szemben. Mr. Tulkinghorn írónka lejön, leszállva az irodai szoba magas zsámolyáról, s közli a rendőrséggel, hogy Mr. Tulkinghorn felelősséget vállal a Smallweedelek közeli rokonságáért és a követelésük jogosságáért, és hogy az iratokat és a holmikat a megfelelő időben és a megfelelő módon hivatalosan birtokba fogják venni.

A váratlan örökös érkezésének hamarosan híre fut a kerületben, ami megint lázba hozza az embereket, és megint az Arany Nap malmára hajtja a vizet. A kis Swills és Melvilleson M. kisasszony nyájas beszélgetésbe bocsátkoznak nézőközönségük tagjaival, úgy érezvén, hogy ezek a rendkívüli események megdöntik a korlátokat a hivatásos művészek és pártfogóik között. Megérkezik egy képes újság rajzolója, s nekiül, és ott a helyszínen lerajzolja Mr. Krook házat, életnagyságban... azazhogy lényegesen nagyobbra, mert valóságos székes-egyházat csinál belőle. Végül megjön a halottkém is, és elkezd a vizsgálatát.

Mindezekben az eseményekben Mr. Guppynak alig van szerepe, kivéve amikor elmondja tanúvallomását, máskülönben azonban úgy odébb küldik, mint valami magánszemélyt, és csak kívülről nézheti a titokzatos házat, ahol még az a gyötrelme is megvan, hogy látnia kell Mr. Smallweedet, amint lelakatolja az ajtót. De még mielőtt lezárulnának az események - azaz a

szerencsétlenség másnapján -, Mr. Guppynak valami olyan mondanivalója támad, amit okvetlenül el kell mondania Lady Dedlocknak.

Ennélfogva a Guppy nevű fiatalember elsorult szívvel és azzal a büntudattal és másnapos lelki-furdalással, amelyet a félelem és az Arany Napban átvirrasztott éjszaka eredményezett, este hét óra tájban megjelenik a városi palotájukban, és bejelenti, hogy beszélni szeretne öladységével. A lakáj azt feleli, hogy milady vacsorára van híva, s indulni készül, hát nem látja a fogatot a kapuban? De igen, látja a fogatot a kapuban, mégis szeretne beszélni miladyvel.

- Bocsánatot kell kérnem méltóságodtól - dadogja Mr. Guppy, amikor a könyvtárszobában mégis milady színe elé kerül. - Ilyen alkalmatlan időben jöttem...

- Mondtam, hogy jöhet akármikor. - Milady egy széket húz magának, mereven a szemébe nézve Mr. Guppynak, mint a múlt alkalommal is. - Leülhet.

- Nem tudom, érdemes-e leülnöm és feltartanom méltóságodat, ugyanis... ugyanis nem kaptam meg a leveleket, amelyeket említettem a múltkor, amikor szerencsém volt tiszteletemet tenni méltóságodnál.

- Csak azért jött, hogy ezt közölje velem?

- Csak azért, milady - mondja a fiatalember, mint egy hitvány bűnbánó tolvaj. - Az az ember, akitől a leveleket meg kellett volna kapnom, váratlanul meghalt, és... - Megakad. Lady Dedlock nyugodtan befejezi a mondatot helyette.

- És vele együtt a levelek is megsemmisültek, nem?

Mr. Guppy szívesen felelne nemmel, ha tehetné - ami meg is látszik rajta.

- Azt hiszem, hogy igen, milady.

Ha csak a legkisebb jelét is láthatná a megkönnyebbülésnek az asszony arcán! Nem, ilyesmit még akkor sem láthatna rajta ha ez a szép arc nem hozta volna ki teljesen a sodrából, és ez a lenyűgöző megjelenés nem kápráztatná el a szemét.

- Rendben van. A mentegetődzésektől megkímélem. Isten vele - és milady csönget a lakájnak, hogy kísérje le a Guppy nevű fiatalembert.

Véletlenül azonban ugyanebben a házban, ugyanebben a pillanatban ott tartózkodik egy Tulkinghorn nevű öregember is. És ez az öregember csöndes lépteivel a könyvtárszoba felé igyekezve belép, és éppen a kilincsen van még a keze, amikor szemtől szembe találja magát a kifelé igyekvő fiatalemberrel.

Az öregember pillantása találkozik az asszonyéval, és szemének mindig leeresztett redőnye most egy másodpercre felszalad. Gyanakvás, éles és mohó gyanakvás tekint ki rajta. A következő másodpercben már ismét le van eresztve a redőny.

- Bocsánat, Lady Dedlock... ezer bocsánat. Nem gondoltam, hogy itt találom önt ebben a szokatlan időben. Azt hittem, senki nincs a könyvtárban. Bocsánatot kérek.

28. Szorítás a csavaron

- Hát ez meg mi? - mondja György úr. - Mi lehet ez? Vaktöltés csupán vagy golyó? Szalma-láng vagy puskaapor?

A huszár egy felbontott levél fölött töpreng, és úgy látszik, roppant nagy fejtörést okoz neki a dolog.

Eltartja magától kartávolságnyira, nézi közlről megint, jobb kezébe fogja, bal kezébe fogja, elolvassa jobbra billentett fejjel, elolvassa balra billentett fejjel, összeráncolja a szemöldökét, felhúzza a szemöldökét; hiába, sehogyan sincs megelégedve vele.

- Phil! Hallgasd ezt meg!

- Hallgatom, főnök úr, hallgatom.

- „Tisztelt uram! Vagyok bátor figyelmeztetni, hogy az ön nevére kibocsátott és ön által elfogadott kilencvenhét font négy shilling és kilenc penny összegről szóló váltó kéthónapos határideje lejárt, és a váltó a holnapi napon esedékessé válik, amikor is ön lesz olyan szíves gondoskodni róla, hogy a bemutatónak kifizetessék. Tisztelettel *Smallweed Jozsué*...” Mit jelent ez szerinted, Phil?

- Bajt, gazdám.

- Miért?

- Hát azért - feleli Phil -, mert annak mindig baj jár a nyomában, ha pénzt kérnek.

- Ide figyelj, Phil - mondja a huszár, leülve az asztal mellé. - Először is kamatok és hasonlók fejében már legalább másfélszeresét kifizettem ennek az egész összegnek, bátran mondhatom.

Phil, hátrálva egy-két lépést, ferde képének teljesen leírhatatlan elfintorításával érezteti, hogy ez a körülmény szerinte nem sokat javít a helyzeten.

- Azonkívül pedig, hallgass ide, Phil - mondja a huszár, segédjének elsietett véleményét egy kézlegyintéssel visszautasítva -, azonkívül pedig mindig magától értetődő dolog volt, hogy a váltót meghosszabbítják, ahogy nevezik. És meg is hosszabbították, nem is tudom, hányszor, végtelen sokszor. Hát most mit szólsz hozzá?

- Azt szólom, hogy úgy látszik, a sokszornak is vége szakad egyszer.

- Azt mondd? Hm!

- Ez az a Smallweed Jozsué, akit székestül hoztak egyszer ide?

- Ez az.

- Tudja-e, főnök úr, hogy micsoda ő? - mondja Phil végtelen komolysággal. - Pióca a természeténél fogva, prés, csavarpad, szorító satu a cselekedetei szerint; tekergődző kígyó és karmos tigris az alattomoságában.

Pióca, prés, karmos tigris vagy csavarpad: György úr mégiscsak kénytelen útnak indulni a Kellemes-hegy felé, hogy elébe álljon Mr. Smallweednek, és szembenézzen mindezzel. A szokott nyájassággal fogadják.

- Édes jó barátom - szól Smallweed nagypapa, kinyújtva két sovány, szerető kezét György úr felé -, jó napot, hogy van? Hogy van?

Az öreg ravasz képpel int az unokájának: „Hozd csak a pipát!”

- Az az igazság, Mr. Smallweed - mondja György úr -, hogy nem vagyok a legjobb hangulatban. Az az érzésem, kérem, hogy a maga citybeli barátja valami rosszban sántikál.

- Jaj istenem, dehogy! - mondja Smallweed nagypapa. - Soha az eszébe se jutna ilyesmi.

- Nem? Hát ennek örülök, mert azt hittem, hogy ez talán az ő műve volt. Ez, tudja, erről beszélek. Erről a levélről.

Smallweed nagypapa megismeri a levelet, s nagyon csúnyán mosolyog hozzá.

- Mit jelentsen ez? - kérdi György úr.

- Berti! - mondja az öreg. - Elhoztad a pipát? Add ide! Azt kérdezte, hogy mit jelentsen ez, kedves jó barátom?

Mr. Smallweed azzal az érzéssel, hogy a huszár fejét célozza meg, földhöz vágja a pipát úgy, hogy darabokra törik.

- Hát ezt jelenti, édes barátom! Tönkre fogom tenni magát! Összezúgom! Ízzé-porrá töröm! Mehet a pokolba!

A huszár feláll, és döbbsen mered rá.

- Mehet a pokolba! - ismétli az öreg. - Elegem van a pipázásaiból és a hepciáskodásaiból. Maga nem függ senkitől, mi? Hát menjen el az ügyvédemhez, és ott hencegjen (tudja, hogy hol lakik, emlékezhet rá, járt már nála), ott mutassa meg, hogy milyen független, jó? No látja, édes barátom, még megvan ez a lehetősége. Nyisd ki a kaput, fiam! Dobd ki ezt a nagyhangú alakot! Kiabálj segítségért, ha nem megy el! Dobd ki!

Olyan hangosan rikácsol az öreg, hogy mielőtt György magához tudna térni elképedéséből, máris kituskolták a házból, és becsapták mögötte a kaput.

György úr megzavarodva bámulja még egy darabig a kapu rézkopogtatóját, végül aztán mégis hátraarcot csinál, és megindul a Lincoln's Inn Fields felé.

Mr. Tulkinghorn éppen el van foglalva, nem lehet bemenni hozzá. Egy teljes órai várakozás után az írnok megint bemegy, jelenteni, hogy az őrmester még mindig itt van. Kihallatszik Mr. Tulkinghorn kissé ingerült válasza:

- Hát akkor jöjjön be!

Belép a nagy szobába, s a mennyezeti freskók alatt, a kandalló előtt ott álldogál Mr. Tulkinghorn.

- Nohát, ember, mit akar? Mondtam magának, őrmester, mikor utoljára találkoztunk, hogy nem óhajtom itt látni!

Az őrmester azt feleli, nekidurálva magát és igyekezve úgy beszélni, sőt úgy is viselkedni, ahogy mindig szokott - hogy ezt a levelet kapta, és elment vele Mr. Smallweedhez, aki ideküldte őt.

- Nekem nincs semmi mondanivalóm a maga számára - szólal meg újra Mr. Tulkinghorn. - Ha adósságot csinál, ki kell fizetnie az adósságát, vagy vállalnia a következményeket.

Az őrmester sajnálattal közli, hogy nem rendelkezik az összeggel, s hogy a váltón egy másik név is szerepel, a barátjáé, aki...

- Rendben van! Akkor a másíknak kell kifizetnie maga helyett...

Az őrmester sajnálattal teszi hozzá, hogy a másik sem rendelkezik az összeggel.

- Rendben van! Akkor össze kell adniuk a pénzt, vagy pedig mind a kettejüket perelni fogják, és viselniük kell a kellemetlenségeket.

- Hát kérem - mondja György úr -, a barátom, aki belekeveredett ebbe a szerencsétlen ügybe azzal, hogy kezességet vállalt értem, most nagy bajba kerülne miattam. Derék, kitűnő férfi, házasember, családja van, azelőtt a Királyi Tüzérségnél szolgált...

- Engem egy szikrát sem érdekel az egész Királyi Tüzérség...

- Lehet, uram, lehetséges. Engem azonban nagyon is érdekel. És ha nincs más módja, hogy megmentsem őket, hát kész vagyok minden további feltétel nélkül átadni önnek azt, amit a múltkor kért tőlem.

- Magával hozta?

- Magammal hoztam, Sir.

- Őrmester - folytatja az ügyvéd száraz, szenvtelen hangján, amely sokkal kilátástalanabb arra nézve, akinek dolga akad vele, mint a legindulatósabb heveskedés -, döntse el magában a dolgot, mialatt végigmondom ezt, mert ez az utolsó szavam. Ha akarja, itthagyni néhány napra, amit magával hozott, ahogyan mondja, ha nem, elviheti akár mindjárt. Abban az esetben, ha itthagyni, el tudom intézni magának, hogy az adóssága ügyét megint a régi alapokra fektessük, azonkívül még megtehetek annyit, hogy írást adok magának róla, hogy ezt a barátját semmilyen formában nem fogják háborgatni mindaddig, amíg magával szemben a törvényes eljárás végső eszközeit is ki nem merítették... hogy a hitelező csak akkor léphet fel őellene, ha magának már semmije sincsen. Ez tulajdonképpen majdnem annyi, mintha feloldanák őt a kezesség alól. Eldöntötte?

A huszár bedugja a kezét a mellényébe, és nagyot sóhajtva így válaszol:

- Meg kell tennem, Sir.

Így hát Mr. Tulkinghorn felrakja a szemüvegét, leül, és elkészíti az írást; aztán felolvassa lassú hangon, és megmagyarázza. A huszár ezután kivesz a mellényzsebéből egy összehajtott papirost, és vonakodó kézzel teszi le az ügyvéd könyökéhez.

- Csak utasítások vannak benne, Sir. Ez az utolsó levél, amit kaptam tőle.

Nézhetnél akár egy kilométerkövet is, György úr, arról éppen annyi változást olvashatnál le, mint Mr. Tulkinghorn arckifejezéséről, amint kibontja és olvasni kezdi a levelet! Összehajtogatja megint, és leteszi az íróasztalára, olyan rendíthetetlen arccal, mint maga a halál.

29. Eszter elbeszélése

Betegem feküdtem hosszú heteken át, életem megszokott régi rendje már úgy tűnt fel előttem, mint valami távoli emlék. De nem annyira a közben eltelt idő tette ezt, hanem inkább az, hogy a betegszobai tétlenség és tehetetlenség minden szokásomat megváltoztatta. Alig néhány napja, hogy az ágyba kényszerültem, máris messze távolodott tőlem minden egyéb, és életem különböző szakaszait egynek láttam, nem tudtam volna elválasztani egyiket a másiktól, holott a valóságban évek teltek el közöttük. Mintha a betegségemmel egy nagy sötét tónak vágtam volna neki, hogy átkeljek rajta, s addigi életem minden emlékét otthagytam volna egybe-gabalyítva a messze túlsó, egészséges parton.

Gazdaasszonyi teendőim, ámbár eleinte nagyon nyugtalanított, hogy elvégzetlenül maradnak, hamarosan éppen olyan messze voltak már, mint az egykori greenleafi éveim vagy mint azok a nyári délutánok, amikor táskámmal a hónom alatt mentem hazafelé az iskolából, gyerekárnyé-komat nézegetve, keresztanyám házába. Soha nem is gondoltam azelőtt, hogy voltaképpen milyen rövid az élet, s hogy milyen kis helyen el tudjuk raktározni emlékeinkben.

Amikor a betegségem súlyosra fordult, a különböző időszakoknak ez az egymással való összekeveredése rettenetesen gyötört, nyugtalanított. Egyszerre kellett gyermeknek, nagyobb lánynak és annak a kis felnőttnek lennem, aki olyan boldog volt, s nemcsak hogy rám nehezedett valamennyiük külön-külön gondja-baja, hanem nyomasztott az a szakadatlan vesződség is, hogy megpróbáljam elválasztani és összeegyeztetni őket. Aki nem volt hasonló helyzetben, nehezen fogja pontosan megérteni, hogy miről beszélek.

Ezért félek, és szinte alig merek beszélni betegségemnek arról az idejéről - egyetlen, hosszú éjszakának tűnt, de azt hiszem, a nappalok és az éjszakák egyformán váltakoztak benne -, amikor egekig érő lépcsőkön kellett fölfelé gyalogolnom, mindig küszködve, hogy fölérjek a tetejébe, s mindig megakadva valamilyen akadályban és visszatántorodva, ahogy egyszer egy kukacot láttam a kerti úton, aztán előlről kezdve a gyaloglást. Világos pillanataimban pontosan tudtam, hogy az ágyamban fekszem, sőt azt hiszem, halványan mindig rémlett előttem a dolog; beszéltem Charleyhoz, éreztem az érintését, tisztán felismertem őt, de még ilyenkor is azon kaptam magam, hogy panaszkodom: „Jaj, még mennyi lépcső, sose lesz már végük, Charley... egyre több és több... hisz ezek az égig érnek!” - és gyalogoltam tovább kínlódva.

Merjek-e beszélni arról a még keservesebb időről, amikor össze volt fűzve valahol egy nagy sötét űrben valami lángoló gyöngysor vagy tüzes gyűrű vagy csillagos karika vagy ilyesmi, és a lánc egyik szeme én voltam! És amikor csak azért imádkoztam, hogy kiszakadhassak a többi közül, mert olyan elmondhatatlan kín és gyötrelem volt ehhez a szörnyű lánchoz tartozni!

A nyugalom, ami ezután következett, a hosszú édes álom, az áldott pihenés, amikor kimerült gyengeségemben eszembe se jutott magammal törődni, és amikor meghallottam (legalábbis most úgy emlékszem rá), hogy meg fogok halni, és semmi egyebet nem éreztem, mint sajnálkozást, hogy el kell szakadnom azoktól, akiket szeretek - mindez talán könnyebben megérthető mások számára is. Ilyen állapotban voltam, amikor először riadtam vissza az újra felém hunyorgó fénytől, amiből meg kellett tudnom, szavakkal ki sem fejezhető boldogsággal, hogy látni fogok megint.

Ada ott sírt az ajtóm előtt, hallottam a hangját éjjel-nappal; azt kiáltozta, hogy szívtelen vagyok, és nem szeretem őt, könyörgött, rimánkodott, hogy engedjem be, ápolni akar, vigasztalni, el se mozdul többé az ágyam mellől. De Charley hűségesen szót fogadott nekem, mikor ilyen nagy szükségem volt rá, és szilárdan őrizte az ajtót gyenge kis kezével és bátor lelkével.

Később már aztán, ahogy a látásom javult, el is tudtam olvasni Ada leveleit, melyeket minden este és minden reggel írt nekem. Nézhettem az én gyöngéd és gondos kis szobalányomat, ahogy járt-kelt a két szobában, s mindent rendbe rakott, s ahogy megint vidáman beszélgetett Adával a nyitott ablakból.

Lassacskán kezdett visszatérni az erőm is. Milyen jól emlékszem arra a boldog délutánra, amikor először ültem fel párnáknak támaszkodva az ágyban, hogy együtt teázzunk Charley-val! A kedves kis jószág úgy örült, olyan izgatott volt, és annyiszor hagyta abba a tevése-
vevését, hogy a mellemre hajtsa a fejét, és sírva ölelgessen összevissza, hogy kénytelen voltam így szólani hozzá:

- Charley, ha ezt nem hagyod abba, vissza kell feküdnöm megint, mert sokkal gyengébb vagyok, drágám, mint hittem.

Erre aztán olyan csöndes lett, mint a kisegér, és csak az arca ragyogott, ahogy jött-ment a két szobában ki-be, az árnyékból az isteni napfénybe, a napfényből az árnyékba, én pedig békésen néztem sürgését-forgását. Mikor aztán mindennel elkészült, és a szép kis uzsonnaasztalt csábító csemegéivel, fehér abroszával, virágaival az ágyam mellé állította, úgy éreztem, hogy most már biztosan lesz erőm szóba hozni Charley előtt valamit, ami már régóta foglalkoztatta a gondolataimat.

Először is megdicsértem Charleyt a szoba miatt, mert igazán olyan levegős volt, olyan üde és olyan makulátlanul tiszta, hogy szinte el se tudtam hinni, hogy itt feküdtem betegen olyan sokáig.

- De mégis, Charley - mondtam körülnézve -, valami mintha hiányoznék innét a megszokott holmik közül.

Charley is körülnézett, és a fejét rázogatva igyekezett úgy tenni, mintha semmi sem hiányoz-
nék.

- A képek mind úgy vannak, ahogy voltak? - kérdeztem.

- Úgy vannak, mind, kisasszony - mondta Charley.

- A bútorok is, Charley?

- Mind, kisasszony, kivéve ahol egy kis helyet csináltam magamnak.

- Pedig nekem mégis hiányzik valami ismerős holmi - mondtam. - Ó, már tudom, hogy micsoda, Charley! A tükör.

Charley felállt az asztaltól, s mintha valamit kint felejtett volna, átment a másik szobába; hallottam, hogy zokogni kezd.

Sokat gondoltam már erre. Most már bizonyos voltam felőle. Visszahívtam Charleyt, s ahogy odaért az ágyamhoz - előbb mosolygást színélve, de aztán ahogy egyre közelebb jött hozzám, egyre bánatosabb arccal -, megöleltem, és azt mondtam:

- Nem baj, Charley, nem számít ez sokat. Nagyon jól megleszek én a régi arcom nélkül is, remélem.

Később aztán annyira haladtam, hogy kiülhettem a nagy karosszékbe, sőt Charleyra támasz-
kodva át tudtam sétálni szédülően a szomszéd szobába is. Innét is eltűnt a tükör a szokott helyéről.

Gyámapám nagyon készült már meglátogatni engem, s végre egy reggel bejött hozzám.

- Édes kislányom!

Leült mellém a pamlagra, fél karjával átölelt.

- Édes anyókám - mondta -, de szomorú hetek voltak ezek. És milyen hajthatatlanul makacs anyóka volt ráadásul véges-végig!

- Csak jót akartam, gyámapám - mondtam.

- Csak jót? - ismételte gyöngéden. - Hát persze hogy csak jót. De hát mi itt Adával azt sem tudtuk, mit csináljunk, kétségbe voltunk esve; itt volt a barátnője, Caddy, folyton jött-ment, hajnalban, késő este; az egész házban mindenki csak lógatta a fejét, bánkódott, szegény Rick is levelet írt... méghozzá *nekem*... úgy aggódott magáért!

Caddyról tudtam Ada leveleiből, Richardról azonban nem. Meg is mondtam gyámapámnak.

- Nem, hát persze hogy nem, szívem - felelte. - Jobbnak láttam nem említeni Ada előtt.

- És azt mondja, gyámapám, hogy *magának* írt - mondtam, ismételve az ő hangsúlyozását. - Hát kinek írt volna, ki van neki magánál jobb embere?

- Ő azt tartja, hogy van - felelte gyámapám -, méghozzá sok. Az igazság az, hogy tulajdonképpen csak úgy fenntartással fordult hozzám a levelével, csak amíg magával nem levelezhet, szívem... és hidegen írt, gőgösen, tartózkodóan, ellenségesen. Hát igen, drága kis anyókám, elnézéssel kell lennünk iránta. Nem tehet róla. A Jarndyce-per kivetkőztette önmagából, és átfestett engem is az ő szemében. Csinált az már ilyesmit nemegyszer, tanúja voltam, még sokkal rosszabbakat is. Ha két angyal keveredne bele valahogyan, talán még azoknak is megváltoztatná a természetét.

- De nem változtatta meg a magáét, gyámapám.

- Ó, dehogynem, dehogynem, szívem - mondta nevetve. - Keletre fordította a déli szelet, nem is tudom, hányszor. Rick gyanakszik rám, nem bízik bennem... ügyvédekhez fordul, és azt tanulja tőlük, hogy ne bízzék bennem, gyanakodjék rám. Azt hallja tőlük, hogy az érdekeink összeütköznek, hogy én igényt tartok arra, ami őt illeti meg effélét, mi mindent. Holott, isten látja lelkem, ha kiszabadulhatnék ebből a rettenetes nagy parókavadászatból, amely már olyan régóta viseli az én szerencsétlen nevemet (amit persze nem tehetek) vagy ha véget vethetnék neki azáltal, hogy lemondok minden jogomról és igényemről (amit szintén nem tehetek, se semmiféle emberi hatalom nem lesz képes talán soha, mert annyira összegabalyodott már az ügy), hát ebben a percben megtenném. Nohát! Nohát! Elég is ebből, drágám!

Átkarolva tartott egész idő alatt; a gyöngédsége olyan boldoggá tett, hogy a vállára hajtottam a fejem, és úgy szerettem, mintha az apám lett volna.

- Jobb témáról is beszélhetnénk ilyenkor - tette hozzá. - Van is egy ilyen megbízatásom, amivel az egész beszélgetést kezdenem kellett volna. Mikor jöhet be magához Ada, szívecském?

Ezen már én is gondolkoztam. Egy kissé a hiányzó tükrökkel kapcsolatban, de nem nagyon; mert tudtam jól, hogy az én egyetlenem nem fog megváltozni attól, hogy én megváltoztam.

- Édes gyámapám - mondtam -, ha már ilyen sokáig kizártam őt, most már szeretném, ha még egy darabig továbbra is az én fejem szerint csinálhatnánk a dolgot. Ha Charleyval együtt elmehetnénk valahová vidékre, mihelyt az erőm engedi, s ha várnánk ott egy hetet, hogy helyrehozzon egy kicsit a jó levegő, és ott készülődhetnék boldogan Adát viszontlátni, hát azt hiszem, mindkettőnk szempontjából ez lenne a legjobb.

- Jó - mondta gyámapám -, hát hadd legyen a mi elkényeztetett anyókánk feje szerint. És aztán hallgasson csak ide! Boythorn, az igazi gavallér olyan elszánt fogadkozásokat írt, hogy ha maga le nem megy, és be nem költözik a házába, ahonnét ő már ki is hurcolkodott kifejezetten evégből, hát esküszik az égre és a földre, hogy lebontatja azonnal, és kő kövön nem marad!

Gyámapám kezembe is nyomta a levelet. Nagyon örültem neki, mert nem is tudtam volna kigondolni olyan helyet, ahová szívesebben megyek, mint Chesney Woldba.

- No, háziasszonykám - szólt gyámapám az órájára pillantva -, szigorúan kiszabtam magamnak a látogatásom idejét, mert egyelőre még nem szabad magát kifárasztani. De van még egy kérésem. A kis Miss Flite valahogyan híret vette a maga betegségének, és egyszerűen fogta magát, és lesétált ide... húsz mérföldet tett meg, mint a semmit, egy pár bálcipőben, a szegény lélek... hogy érdeklődhessen maga iránt. Hát szóval, bogaram - mondta gyámapám -, ha nem terhes magának, hogy fogadja ezt az ártatlan kis nénit valamelyik délután, mielőtt még elutazna megmenteni Boythorn házáat, azt hiszem, büszkébbé és boldogabbá fogja tenni szegénykét, mint amennyire én valaha életemben is tehetném... még ha a kiváló Jarndyce nevet viselem is.

Gyámapám tudta jól, ebben bizonyos voltam, hogy milyen tanulságos lesz majd számomra, milyen jótékony hatással lesz majd rám egyszerűen meglátni ezt a szegény, lesújtott isten teremtményét.

Megbeszéltük, hogy mikor jöjjön le Miss Flite a gyorskocsival, s hogy majd velem fog ebédelni. Gyámapám ezután már mindennap feljött hozzám. Körülbelül egy hét múlva már sétálni tudtam a szobában, és hosszú beszélgetéseket folytattam Adával a függöny mögül.

A megbeszélt napon megérkezett Miss Flite. Szegény kis öreg még a szokott méltóságteljes viselkedéséről is majdnem megfeledkezett, úgy berontott a szobámba, és őszinte szívből könnyezve: „Édes Jarndyceffym!” - a nyakamba borult, és összevissza csókolt.

- Jaj istenkém! - mondta a szatyrában keresgélve. - Itt csak az okmányaim vannak, édes Jarndyceffym, kénytelen vagyok kölcsönkérni egy zsebkendőt.

Charley adott neki, s a jó asszonynak csakugyan szüksége volt rá, mert két kézzel szorította a szeméhez, és a könnyeit ontva vagy tíz percig ült így szótlanul.

- Örömben, drága Jarndyceffym - magyarázta aggodalmasan. - Annyival jobban szeretem magát, drágácskám, mint a Lordkancellárt. Noha rendszeresen részt veszek az üléseken. Igaz is, édesem, a zsebkendőről jut az eszembe...

Miss Flite most Charleyra nézett, aki kint volt érte a gyorskocsi megállóhelyénél. Charley felém pillantott, s a tekintete azt fejezte ki, hogy Miss Flite ne folytassa ezt, amibe belekezdett.

- Mi az, amit el akart mesélni nekem? - kérdeztem mosolyogva, mert láttam, hogy szeretné elmondani. - Most már el kell mondania, ha fölkelte a kíváncsiságomat.

Miss Flite megint tanácskérően nézett Charleyra ebben a súlyos és válságos pillanatban, aki így felelt:

- Akkor talán jobb, ha el tetszik mondani, kérem szépen - amivel végtelenül lekötölte Miss Flite-ot.

- Nagyeszű teremtés a mi kis barátnőnk - suttogta felém titokzatosan, ahogy szokta. - Kicsinyke. De roppant nagyeszű! Nohát, édesem, csak egy szép kis történet az egész. Semmi több. Én mégis bájosnak találom. Ahogy jövünk a kocsiállomásra, képzelje, drágám, a nyomunkba szegődik egy szegény asszony...

- Jenny, tetszik tudni, kisasszony - mondta Charley.

- Úgy van! - Miss Flite helybenhagyta, a legnyájasabb szeretetreméltósággal. - Jenny. Igen, igen. És képzelje csak, mit mesélt a mi kis barátnőnknek! Hogy egy lefátyolozott hölgy járt nála a kunyhójában, érdeklődni az én drága Jarndyceffym egészsége iránt, és elvitt magával emlékül egy zsebkendőt, csupán azért, mert az az én kedves Jarndyceffym zsebkendője volt!

- Tetszik tudni, kisasszony - szólt Charley, akire kissé csodálkozva néztem rá -, Jenny azt mondja, hogy mikor a kisbabája meghalt, ott tetszett hagyni egy zsebkendőt, amit ő aztán eltett a kisgyereke többi apró holmijával együtt. Én azt hiszem, azért, tetszik tudni, mert egyrészt a kisasszonyé volt, másrészt meg a kisbaba volt vele letakarva.

- Kicsinyke - susogta Miss Flite, és bonyolult kézmozdulatokkal jelezte a saját homloka előtt Charley élénk felfogását. - De hal-lat-la-nul nagyeszű teremtés! És milyen világos, amit mond! Szívecském, még egyetlen ügyvédet se hallottam életemben ilyen világosan beszélni!

- Igen, emlékszem, Charley - feleltem. - No és?

- Hát ezt a zsebkendőt vitte el a hölgy, tetszik tudni - mondta Charley. - És Jenny azt szeretné tudatni a kisasszonnyal, hogy semmi pénzért meg nem vált volna ettől a zsebkendőtől, a hölgy azonban elvitte, és hagyott ott valami pénzt helyette. Jenny egyáltalán nem is ismeri őt, kisasszony, kérem.

- Ugyan ki lehetett? - mondtam.

Akkor ott nem sokat törtem a fejem ezen a fátyolos hölgyön, mert az volt az érzésem, hogy talán Caddy lehetett. Amellett teljesen lekötötte figyelmemet a látogatóm, aki át volt fázva az utazástól, és éhesnek látszott. Miután behozták az ebédünket, némi kis segítségre volt szüksége, hogy magára vegye vállkendőjét. Háziasszonykodnom is kellett a lakomán, mely hallal és sült csirkével kezdődött, borjúmiriggyel folytatódott, zöldségekkel, körítéssel, madeiraborral s végül egy pudinggal fejeződött be; s olyan öröm volt nézni, hogy milyen mulatság a kis öregnek, s hogy milyen méltósággal és szertartásosan lát neki, hogy hamarosan nem is gondoltam már semmi másra.

Befejeztük az ebédet, élénk tették a kis gyümölcsöstálat. Miss Flite közben belejött a csevegésbe, vidám lett, sugárzott a mosolygástól.

- Hanem, édesem - mondta, megfogva a kezemet -, még nem is gratulált nekem az orvosomhoz. Bizony még nem!

Kénytelen voltam megvallani, hogy nem egészen értem, miről beszél.

- Az orvosomról, drágám. Mr. Woodcourtról, aki olyan végtelenül figyelmes volt irántam. Pedig teljesen ingyen gyógykezelt. Ingyen, de csak az Ítélet napjáig. Hamarosan meglesz. Akkor birtokokat fogok adományozni.

- Mr. Woodcourt azóta már olyan messze jár - mondtam -, hogy azt hiszem, ez a gratuláció régen idejét múlta, Miss Flite.

- No de hát gyermekem - felelte -, lehetséges lenne? Nem hallott a történetekről?

- Nem én - feleltem.

- Nem hallott arról, amiről mindenki beszél, édes egyetlen Jarndyceffym?
- Nem hallottam - mondtam. - Ne felejtse el, milyen sokáig feküdtem betegen.
- Igaz! Teljesen igaza van, drágám. Én vagyok a hibás. Nohát, drágám, szörnyű hajótörést szenvedtek ott a kelet-indiai szigetekenél.

- Mr. Woodcourt? Hajótörést szenvedett!

- Ne izgassa föl magát, drágám. Nem történt neki semmi baja. Iszonyatos jelenetek. Halál, minden elképzelhető alakjában. Halottak és haldoklók százai. Tűz, vihar és sötét éjszaka. A fuldoklók közül sokan kivetődtek egy sziklára. És az én kedves orvosom itt is és végig mindenütt, mint egy hős. Nyugodtan és bátran, véges-végig. Sok-sok emberéletet megmentett, soha éhségre, szomjúságra nem panaszkodott, meztelen embereket saját ruháiba takargatott, átvette a vezetést, megmondta nekik, hogy mit kell tenniük, irányította őket, gyógyította a betegeket, eltemette a halottakat, és a szegény életben maradottakat végül szerencsésen partra kormányozta! Drágám, ezek a szegény csont-bőr teremtések csak hogy nem imádták őt. Leborultak a lába elé, amikor partra értek, s úgy áldották a nevét. Az egész ország erről beszél. Megálljunk csak! Hol az irattáskám? Elhoztam magammal, el kell olvasnia, el kell olvasnia!

Hát el is olvastam az egész történetet, ha lassan és nehézkesen is akkor még, mert a szemem elhomályosult, s nem láttam jól a szavakat, és annyit sírtam, hogy kénytelen voltam le-letenni az újságból kivágott hosszú beszámolót. Olyan büszke voltam rá, olyan boldogsággal töltött el a dicsősége, úgy irigyeltem a vihartól tépett hajótörötteket, akik áldhatták, mint a megmentőjüket. Úgy éreztem, hogy senki a világon nem tisztelheti őt jobban, mint én - senki, se anya, se nővér, se feleség.

Szegény kis vendégem nekem ajándékozta az újságkivágást, és még akkor is nyakig voltunk a hajótörés történetében, amikor lassan leszállt az este, és ő felállt búcsúzkodni, hogy le ne kesse a gyorskocsit, amellyel vissza akart menni.

- Drágám - mondta, mialatt gondosan összehajtogatta a vállkendőjét -, az én derék orvosom megérdemelné, hogy nemesi rangra emeljék. És meg is fogja ezt kapni, kétségtelenül. Maga nem ezt tartja?

Azt feleltem, hogy Angolországban nem szokás nemességet adományozni olyan embereknek, akik békés cselekedetekkel tüntetik ki magukat, akármilyen szép és nagy cselekedetek azok - kivéve ha történetesen egy nagy rakás pénz felhalmozásából áll a tettük.

- Ejnye, Uram Isten - mondta Miss Flite -, hát hogy mondhat már ilyet? Hiszen jól tudja maga is, drágám, hogy az angol tudományos élet, a művészet és az irodalom díszai-virágai és mindenféle-fajta egyéb kiválóságok szaporítják az angol nemesség sorait! Nézzen csak körül, drágám, és gondolja meg jól. Úgy látszik, most magának kalandozik el kissé az esze, ha elfelejti, hogy ez a főoka annak, hogy a mi országunkban örökké fenn fog maradni a nemesség!

Azt hiszem, sajnos komolyan hitte is, amit beszél, mert voltak teljesen beszámíthatatlan pillanatai szegénynek.

30. Chesney Wold

Lincolnshire-i kirándulásunknak nem egyedül vágtunk neki Charleyval. Gyámapám elhatározta, hogy le nem veszi rólam a szemét, amíg szerencsésen meg nem érkezem Mr. Boythorn házába; úgyhogy elkísért bennünket kétnapos utunkon. Minden lélegzetvételt, minden virágot, minden illatot, minden falevelet és fűszálat, minden futó kis felleget olyan gyönyörűnek és olyan csodálatosnak éreztem, mint még soha életemben. Betegségemnek ez volt az első haszna.

Még útközben megbeszéltük gyámapámmal, aki csak éppen elkísért, és rögtön vissza is fordult, hogy melyik napon jöjjön le Ada. Írtam neki egy levelet, és rábízta gyámapámra, aki egy félórával a megérkezésünk után már el is búcsúzott tőlünk, és elindult vissza a csodaszép kora nyári délutánra.

Ha egy jó tündér építette volna számomra ezt a házat, az se lehetett volna több tekintettel rám. Úgy felkészültek a fogadásomra, olyan szerető gondoskodással, hogy hússzor is leülhettem volna meghatottságomban, mielőtt a lakásnak csak a felét is végigjárjuk. De nem ültem le mégsem, hanem inkább megmutogattam mindent Charleynak. Sétáltunk egyet a kertben is, írtam egy szép köszönőlevelet a házigazdánknak, és elküldtem a postára, aztán nyakig merültem a kicsomagolásba, rendezgetésbe. Charleyt jókor aludni küldtem, megmondtam neki, hogy ma este már nem lesz rá szükségem.

Mert a betegségem óta még nem néztem tükörbe, az enyémet sem kértem vissza eddig. Tudtam, hogy ez gyávaság, amit le kell győznöm magamban. A hajamat nem vágták le, pedig többször is abban a veszélyben forgott, hogy kihull. Hosszú volt és sűrű. Kibontottam, leeresztettem és szétráztam, s odaléptem az öltözőasztalkához a tükör elé. Egy-két pillanatig a hajam sűrű fátyolán keresztül semmit sem láthattam. Aztán félresimítottam a hajamat, és belenéztem a tükörbe; olyan szelíd nyugalommal nézett vissza rám a tükörképem, hogy kissé felbátorodtam. Nagyon megváltoztam - ó, nagyon-nagyon! Az első pillanatban idegen volt számomra az arcom. De hamarosan hozzászoktam, ismerősebbé vált, és akkor már azt is jobban láttam, hogy mi változott meg rajta. Nem olyan volt, mint amilyenre számítottam, ámbar semmi határozott dologra nem számítottam, és biztos, hogy nagyon meglepett volna bármilyen határozott változás.

Sohasem voltam feltűnő szépség, de mégis nagyon különbözött ettől az én régi arcom. Hát mindennek most már vége volt. Egy-két könnycsepp árán ebbe is bele tudtam nyugodni Isten kegyelméből, és nyugodtan befontam a hajam éjszakára. Csak egy dolog bántott még, és sokáig tépelődtem fölötte, mielőtt lefeküdtem volna aludni. Megőriztem Mr. Woodcourt virágait. Amikor kifakultak, lepréseltem és beletettem őket az egyik könyvembe. Most azon töprengtem, van-e jogom megtartani azt, amit egy egészen más lány kapott valaha - hogy becsületes dolog-e ővele szemben, ha megtartom. Végül is úgy döntöttem, hogy megtarthatom a virágokat, ha pusztán és kizárólag annak az emlékeként fogom megőrizni őket, ami visszahozhatatlanul elmúlt és véget ért, amire soha többé más szemmel nem szabad visszatekin-tenem.

Gondom volt rá, hogy másnap reggel korán fölkeljek, és már ott üljek a tükör előtt, amikor Charley lábujjhegyen betopog.

- Édes kisasszonykám! - kiáltott föl Charley meghökkenve. - Édes kisasszonykám, maga az?

- Én, Charley - feleltem, nyugodtan feltűzve a hajamat. - És mondhatom neked, hogy igazán nagyon jól érzem magam.

Láttam, hogy nagy kő esik le Charley szívéről, de még nagyobb kő esett le az én szívemről. Most már megtudtam a legrosszabbat is, és nyugodt lélekkel el bírtam viselni.

Szerettem volna teljesen visszanyerni testi erőmet és a jókedvemet is, mielőtt Ada megjön, úgyhogy a napirendeknek egész kis sorozatát állítottuk össze Charleyval, hogy reggeltől estig szabad levegőn legyek. Sétálunk majd egyet minden reggeli előtt, korán fogunk ebédelni, és megint sétálunk egyet-egyet ebéd előtt és ebéd után, uzsonna után kimegyünk a kertbe, közben-közben pedig mindig lepihenek, azonkívül megmászunk minden dombot, és bejárunk minden rétet, utat, mezőt a környéken. Volt ott egy póni lovacska, külön az én rendelkezésemre. Már néhány nap múlva a kezemből evett, és jött utánam mindenhová. Aztán a megértésnek olyan magas fokára jutottunk egymással, hogy ha tunyán és meglehetősen csökönyösen poroszkálni kezdett velem valami árnyékos kis ösvényen, és én megveregetve a nyakát így szóltam hozzá: „Tömpe, igazán nem értem, miért hagyod abba az ügetést, amikor tudod, hogy én mennyire szeretem; már csak azért is megtehetnéd nekem ezt a szívességet, mert így csak elbutulsz lassacskán, és el is alszol a végén”, nyomban rázott egyet-kettőt a fején mulatságos mozdulattal, s máris ügetni kezdett; mialatt Charley csöndesen nézett bennünket, s úgy kacagott, olyan boldogan, hogy muzsikaszó volt a nevetése. Nem tudom, kitől kapta Tömpe a nevét, de olyan jól ráillett, akárcsak a hosszú szőre. Egyszer befogtuk egy kis csézába, és diadalmasan elhajtottunk vele a zöld mezei utakon vagy ötmérföldnyire; akkor azonban egyszerre, éppen amikor az egekig magasztaltuk már, úgy látszik, megelégte a füle körül keringő gyilkos kis szúnyogokat, s megállt, hogy elgondolkozzon a dolog fölött. Valószínűleg arra a végeredményre lyukadt ki, hogy ezt nem lehet eltűrni, mert makacsul vonakodott megmozdulni, míg át nem adtam Charleynak a gyeplőt, és leszállva el nem indultam gyalog, akkor aztán valamilyen dacos vidámsággal ő is megindult utánam, s a hónom alá dugva a fejét, a ruhám ujjához dörzsölgette a fülét. Hanem ezúttal hiába mondogattam neki: „No, Tömpe, ahogy én ismerlek, egészen biztosra veszem, hogy akkor is tovább fogsz menni, ha én most felülök egy kicsit”, mert abban a szempillantásban, hogy otthagytam, újra megállt, mint a cövek. Nem volt mit tennünk, kénytelen voltam előtte lépkedni, mint az előbb; ilyen menetben vonultunk haza, a falusiak nagy mulatságára.

Charleyval együtt joggal nevezhetjük ezt a falut a világ legbarátságosabb falujának, annyi bizonyos. Már azelőtt is sok embert ismertem a felnőttek közül, a gyerekeket pedig majdnem mindahányat; de most még maga a templomtorony is kezdett ismerős és barátságos képet vágni. Így aztán, hogy annyit sétáltunk, hogy annyit játszottam a sok gyerekkel, annyit üldögéltem vendégségben a falusi házikókban, hogy folytattam Charleyval a tanulást, és hosszú leveleket írtam Adának, jóformán alig maradt időm a magam kis veszteségére gondolni. Ha olykor-olykor, egy-egy üres percemben mégis eszembe jutott, csak hozzá kellett látnom valamilyen foglalatossághoz, s máris elfelejtettem újra. Csupán egyszer okozott nagyobb fájdalmat, mint ahogy szerettem volna, amikor egy gyerek azt kérdezte:

- Anyám, miért nem olyan szép kisasszony ez a kisasszony most, mint amilyen szokott lenni azelőtt?

De mikor aztán láttam, hogy a gyerek azért éppen úgy szeret, mint régen, s mikor a puha kis kezével védelmező és részvevő mozdulattal cirógatta meg az arcomat, egyszerre megnyugodtam megint.

Sok-sok véletlen, apró esemény tanított meg arra a vigasztaló érzésre, hogy a szelíd lelkű emberek milyen ösztönös tapintattal és finomsággal viselkednek minden gyarlósággal és fogyatékos-sággal szemben. Egy ilyen kis eset különösképpen meghatott. Egyszer véletlenül akkor állítottam be a kis templomba, amikor éppen véget ért egy esküvő, és a fiatal párnak alá kellett írnia az anyakönyvet. A vőlegény, akinek kezébe nyomták a tollat, ügyetlen keresztet rajzolt oda a neve helyére, utána következett a menyasszony, és ő is ugyanúgy odarajzolt egy keresztet. Én azonban már ismertem a menyasszonyt legutóbbi látogatásom idejéből, és tudtam róla, hogy nemcsak a falu legszebbik leánya, hanem hogy az iskolának is az egyik legkitűnőbb tanulója volt, s akaratlanul is egy kis meglepődéssel néztem rá. Odajött hozzám, és suttogva félrevont: „Olyan kedves, jó fiú, kisasszony, de még nem tanult meg írni... éntőlem fog megtanulni... a világ minden kincséért se hoznám szégyenbe!” Hát akkor mitől féljek én, gondoltam, ha egy falusi napszámos lányának ilyen előkelőség lakik a szívében?

A jó levegő, az üde szellő éppen úgy visszahozta az egészséges színt új arcomra, mint azelőtt a régre. Charleyt öröm volt nézni, sugárzott róla az egészség, kivirult; de mind a ketten jókedvűek voltunk egész nap, és jóízűen aludtunk végig az egész éjszakát.

Volt egy kedvenc kis helyem a Chesney Wold-i park erdejében, egy pad állt ott, ahonnan bájos kilátás nyílt. Itt üldögéltem egy délután, hosszú csatangolás után, Charley pedig ibolyát szedett nem messze tőlem. A kőfalak éles árnyékába burkolódzó Kísértet útját néztem a messzeségben, és magam elé próbáltam képzelni a legendás nőalakot, aki vissza-visszajár oda, amikor egyszerre arra lettem figyelmes, hogy valaki közeledik a fák között. A megritkított csapáson messzire el lehetett látni, de a lombok beárnyékolták az utat, és a táncoló, tarkabarka árnyékok a földön úgy elkápráztatták a szememet, hogy nem tudtam rögtön kivenni, ki lehet, mi lehet. Apránként aztán egyre tisztábban felismertem a közeledőt - egy asszony, úri dáma - Lady Dedlock. Egyedül jött, egyenesen felém lépegetett, s méghozzá, ahogy meglepetve láttam, sokkal sietősebben, mint máskor szokott.

Váratlan megjelenése izgalomba hozott, s fel akartam állni, hogy továbbsétáljak. De nem bírtam. Mozdulatlanul dermedtem. Nem is annyira a heves könyörgő mozdulatától, nem is annyira a teljesen megváltozott viselkedésétől, melyben nyoma sem volt a kevély önuralomnak, hanem inkább az arckifejezésétől váltam mozdulatlanul. Ijedtség fogott el, és Charleyt szólítottam. Lady Dedlock azon nyomban megállt, és visszaváltozott majdnem olyanra, mint amilyenek azelőtt ismertem.

- Sajnálom, hogy megijesztettem, Summerson kisasszony - mondta, lassan felém lépkedve. - Még bizonyára gyöngé. Tudom, hogy súlyos beteg volt. Nagy sajnálattal hallottam.

Nem tudtam levenni a szememet sápadt arcáról, mint ahogy a padon sem bírtam volna megmozdulni ültő helyemben. Nem tudnék számot adni róla, miféle gondolatok zakatoltak a fejemben.

- Meggyógyult, jobban érzi magát? - kérdezte kedvesen.

- Teljesen jól voltam még egy perccel ezelőtt is, Lady Dedlock.

- Ő a maga kis szobalánya?

- Igen.

- Nem küldené előre? És aztán majd kettesben elsétálunk a maguk háza felé, jó?

- Charley - szóltam -, vidd haza a virágaidat, és én is mindjárt megyek.

Charley csinált egy szép térdhajtást, milyen szépet csak bírt, aztán pironkodva felkötötte a fejkötőjét, és elindult hazafelé. Amint elment, Lady Dedlock leült mellém a padra.

Nem tudom leírni, hogy mit éreztem, amikor megpillantottam kezében az én zsebkendőmet, amellyel a halott csecsemőt letakartam annak idején.

Ránéztem, de nem láttam az arcát, nem hallottam a hangját, nem bírtam lélegzetet venni. A szívem olyan vadul dobogott, mintha ki akarna szakadni. De amikor magához vont, a mellére ölelt, megcsókolt, zokogott fölöttem, és magamhoz térítgetett, amikor térdre esett, és így kiáltott: „Ó, kislányom, egyetlen gyerekem, én vagyok a te rossz, boldogtalan anyád! Ó, bocsáss meg nekem, ha tudsz!” - amikor ott láttam őt térdelni magam előtt a puszta földön, akkor egyszerre, a zavarosan áradó érzéseimen is túl, hála öntött el az isteni gondviselés iránt, hogy ennyire megváltoztam, és hogy most már nem hozhatok rá szégyent a hasonlóságommal, mert soha többé senki sem fogja képzelni, hogy bármiféle rokonság legyen köztünk.

Felsegítettem a földről anyámat, könyörögtem, rimázkodtam neki, hogy ne alázkodjon meg ilyen fájdalmasan előttem. Töredezett, összefüggéstelen szavakkal tudtam csak beszélni. Mondtam neki - vagy legalábbis megpróbáltam elmondani neki -, hogy ha énrám tartoznék, a gyerekére, akármilyen körülmények között is, a megbocsátás, hát én régen, réges-régen megbocsátottam neki. Elmondtam neki, hogy a szívem csordultig tele van szeretettel iránta, ami mindig így volt, és mindig így lesz, még ha az egész világ ellene fordulna is. Magamhoz ölelve tartottam anyámat, s ő magához ölelve tartott engem, s a hallgatag fák közt, a nyári nap csöndjében a mi felzaklatott lelkünkön kívül minden a legnagyobb nyugalomban volt.

- Késő már - sóhajtott anyám -, már késő. Egyedül kell végigjárnom az én szomorú utamat, amelyről nincs letérés, vezet, ahová vezet. Sosem tudom, egyik napról a másikra, sokszor egyik óráról a másikra sem, hogy hová visz az út bűnös lábaim előtt. Ez csak a földi bűnhődésem, amit magam zúdíttam magamra. El kell viselnem, és el kell titkolnom. Hiszen férjnél vagyok, én nyomorult, gyalázatos teremtes!

Fojtott kétségbeeséssel mondta ki ezeket a szavakat, ami iszonyatosabban hangzott minden sikoltásnál. Eltakarta arcát a két kezével, és kisiklott az ölelésemből, mintha hozzám se akarna érni, arra sem tudtam rávenni, hogy fölkeljen.

Boldogtalan anyám elmondta nekem, hogy a betegségem idején közel járt hozzá, hogy elveszítse az eszét. Csak akkor tudta meg, hogy a gyermeke él. Azelőtt nem is gyanította, hogy én vagyok az. Most csak azért jött le ide utánam, hogy egyszer az életében beszélhessen velem. Nem lehetünk együtt, nem érintkezhetünk többé, talán mostantól fogva soha többé egy szót sem válthatunk egymással, amíg csak élünk. Átadott nekem egy levelet, amit hozzám írt, ami csak nekem szólt, és arra kért, hogy ha majd elolvastam, semmisítsem meg - nem az ő kedvéért, mert ő nem akart már semmit a világon, hanem az ura miatt és énmiattam -, és attól fogva tekintsem őt mindörökre halottnak. Ha el tudom hinni, hogy igaz anyai szeretettel szeret engem, ebben a felzaklatott állapotában, ahogy láthatom őt, hát higgyem el neki, arra kér; mert akkor talán nagyobb szánakozással gondolok majd rá, magam elé képzelve a szenvedését. Számára nincs segítség. Akár meg tudja őrizni a titkát a haláláig, akár napfényre kerül, s gyalázatot és szégyent hoz arra a névre, amelyet visel, mindenképpen az ő magányos küzdelme ez az ügy, senki emberfia őrajta nem segíthet.

- De hát biztos, hogy nem fog kiderülni ez a titok? - kérdeztem. - Nem sejti senki, édes jó anyám?

- De igen - felelte anyám. - Majdnemhogy felfedezték. Csak a véletlen akadályozta meg. De rájöhetnek, egy másik véletlen elárulhatja akár holnap... bármelyik percben.

- Van valaki, akitől különösen félsz?

- Pszt! Ne remegj, ne sírj! Nem érdemlem meg a könnyeidet - mondta anyám, megcsókolva a kezemet. - Van valaki, akitől nagyon félek.

- Ellenséged?

- A barátomnak nem mondhatom. Se az egyik, se a másik, hideg, szenvtelen ember. Sir Leicester Dedlock ügyvédje, hűséges, megbízható, de nem ragaszkodó ember, aki mohón lesi a hasznát, s féltékenyen őrzi a tekintélyét és a kiváltságait, hogy részese az előkelő családok titkainak.

- És gyanakszik valamire?

- Nagyon is.

- De nem terád? - kérdeztem rémülten.

- De igen! Mindig körülöttem settenkedik, és mindig éber. Meg tudom fékezni néha, de lerázni nem bírom magamról soha.

- Hát nincs benne semmi irgalom és könyörület?

- Nincs, és nincs benne harag sem. Résztvetlen, közönyös minden iránt, kivéve a hivatását.

- Nem bízatsz meg benne?

- Meg se próbálnám soha. Hosszú évek óta járom már a magam szomorú útját. Most már végigjárom egyedül, akárhová is vezet.

- Mr. Jarndyce... - kezdtem, de anyám nyugtalanul közbevágott:

- Ő sem sejti?

- Nem - mondtam. - Nem, biztos, hogy nem! Egészen biztos lehetsz benne, hogy nem! - S elmondtam, mit mesélt nekem gyámam, mennyit tudott az én történetemből. - Hanem ő olyan jó és olyan okos - folytattam -, hogy talán ha ő megtudná...

Anyám, aki eddig meg sem mozdult, most fölemelte a kezét, és a szájamra tette, hogy elhallgattasson.

- Bízzál benne, bízd rá minden titkodat - mondta egy kis szünet után. - Felhatalmazlak rá... de ne beszélj erről nekem. Maradt bennem még most is egy kis büszkeség.

Próbáltam neki megmagyarázni, amennyire csak tőlem telt és amennyire vissza tudok most emlékezni rá - mert mindvégig olyan nyugtalan voltam, és úgy fel volt a lelkem kavarva, hogy alig-alig tudtam, mit beszélek, jóllehet minden szó mélyen belevésődött az emlékezetembe, amit anyám hangja kimondott, ez az ismeretlen és bús hang, amely gyerekkoromban sohasem ringatott engem álomba, sohasem áldott és becézgetett, amelynek nyomán soha nem támadt bennem új bizakodás -, mondom, magyarázni kezdtem neki, hogy minden reménységem Mr. Jarndyce-ban van, aki hozzám jobb volt, mint a legjobb apa lehetett volna, s aki talán képes lesz neki is jó tanácsot adni és segítségére lenni. Anyám azonban azt felelte megint, hogy nem, nem, lehetetlenség, senki sem segíthet rajta.

- Kislányom, kislányom! - mondta. - Életünkben utoljára! Utoljára ölel át a karod! Nem találkozhatunk soha többé. Ha a csillogó és körülrajongott Lady Dedlockról hallasz, gondold a te nyomorult, lelkifurdalásoktól gyötört anyádra. Gondold arra, hogy csak a szenvedése a valóság, csak a hiábavaló önvádjai, a mardosó lelkiismerete, ahogy lassan kiöli szívéből a szeretetét, az egyetlen igaz érzést, amelyre képes volt! És akkor bocsáss meg neki, ha tudsz, és könyörögj számára bocsánatért az éghez, amit sohasem fog megkapni!

Egy darabig még így tartottuk egymást átölelve, de ő olyan erős és határozott volt, hogy lefejtette karomat a nyakából, még egyszer utoljára megcsókolt, azután elengedte a kezemet, és elment, eltűnt a fák között. Egyedül maradtam; békésen és nyugodtan csillogott a napfény, és játszottak az árnyékok a régi kastély kövein, teraszain és tornyain.

Olyan kábulttá és gyámoltalanná váltam, amilyen a betegségem alatt voltam csak. Az térített lassan magamhoz, hogy eszembe jutott, nagyon kell ügyelnem, hogy észre ne vegyenek rajtam valamit, és el ne áruljam a titkot. Körülbelül egy óra múlva úgy éreztem, hogy eléggé összeszedtem magam, és hazatérhetek. Lassan mentem nagyon, és Charleynak, aki már a kapuban várt, azt mondtam, hogy amikor elváltam Lady Dedlocktól, nem tudtam megállni, hogy ne sétáljak még egy nagyot; s hogy borzasztóan elfáradtam, és le szeretnék feküdni. Ahogy a szobámban magamra maradtam, elolvastam a levelet. Félreérthetetlenül azt vettem ki belőle, hogy anyám nem hagyott el engem. Nénje, az én gyerekkori keresztyám, aki az egyetlen testvére volt, eltitkolta előtte, hogy életben maradtam, a legnagyobb titokban nevelt föl, s a születésem órájától fogva színét sem látta többé soha anyámnak. Olyan furcsán foglaltam én el helyemet a világban, hogy a tulajdon anyám tudomása szerint soha nem is lélegzettem, eltemettek, életben sem voltam, még csak nevem sem volt soha. A többit, amiről a levél szólt, fölösleges most elmondanom. Megtalálható minden a maga helyén és a maga idején az elbeszélésemben.

Első dolgom az volt, hogy elégessem anyám levelét, és még a hamuját is megsemmisítsem. Bealkonyodott, leszállt a borús, fekete, szomorú este. Elindultam egymagamban sétálni egy kicsit a parkban. Sötétség telepedett a fákra, a körülöttem csapongó denevérek néha-néha majdnem súroltak a szárnyukkal, és most éreztem először, hogy valami húz a kastély felé. Ha nem lettem volna ilyen lelkiállapotban, talán nem megyek soha a közelébe; tény az, hogy rákanyarodtam a kis ösvényre, amely közvetlenül a ház mellett vezetett el.

Nem mertem megállni és felnézni a házra, csak elhaladtam a lépcsőzetes kert alatt, néztem, hogy az öreg kőpilléreket és kőkorlátokat meg a széles, alacsony lépcsőfokokat hogy összebarázdálta az időjárás és az esztendők, hogy benőtte a borostyán és a moha, hallgattam a szökőkút zubogását. Aztán sötét ablakok hosszú sora alatt vezetett el az út, melyeket csúcsos tornyok és különös formájú kiugrók, tornácok szakítottak meg, vén kőoroszlánok és furcsa szörnyetegek berzenkedtek árnyékbarlangjuk előtt, és vicsorgatták a fogukat az esti sötétségbe a mancsukban tartott címerpajzsok mögül. Egy bolthajtás alatt elkanyarodva (sietve mentem tovább) az istállók mellett szél zúgott, szélkakas csikorgott, vagy a kutyák ugattak, vagy egy óra kezdett lassan ütni. Így fordult aztán az út, miután megütötte az orromat a hársfák édes illata, s hallottam a suhogásukat is, így fordult velem a déli homlokzat elé, a Kísértet útjának kőerkélye alá.

Egy világos ablak látszott. Nem álltam meg. Kongó lépéseim hangjáról egyszerre az jutott az eszembe, hogy lehet valami rettenetes igazság a Kísértet útjának legendájában, és hogy én vagyok az, aki bajt, veszedelmet hoz erre a méltóságteljes házra. Talán éppen most kopogják kísérteties lépteim a figyelmeztetést. Rémület fogott el, és észvesztve kezdtem menekülni. Futottam vissza az úton, amerre jöttem, s meg sem álltam, amíg a kapusfülkéig nem értem, és magam mögött nem hagytam az egész komoran sötétlő parkot.

Csak amikor újra fent voltam egyedül, a szobámban, és megint elfogott a kesergés és a boldogtalanság, csak akkor kezdtem lassan ráeszmélni, hogy ez milyen csúnya és hálátlan dolog tőlem. Adától, akit másnapra vártunk, egy vidám, örvendező levelet találtam odafönt. Egy másik levelem is érkezett, gyámapámtól, aki azt írta, mondjam meg Durden néninek, ha találkozna valamerre ezzel az anyókéval, hogy siralmas fölfordulásban élnek nélküle, zátonyra fut az egész háztartás, és forradalom fenyeget, érte akarnak menni, hogy visszahozzák. Két

ilyen levél egyszerre, ez már igazán elgondolkoztatott - elgondolkoztatott egész eddigi életem fölött, s ettől aztán egy kicsit jobb hangulatba kerültem. Be kellett látnom, hogy mennyi sok minden játszott közre az én érdekemben; megértettem, hogy ha az apák bűne néha a gyermekeik fejére száll is, ez a mondás nem azt jelenti, amitől én reggel úgy féltem. Megfogadtam újra, hogy erős leszek, s imádkoztam érte, hogy be tudjam tartani fogadalmaimat; kiöntöttem a szívemet Isten előtt magamért és szegény anyámért, s éreztem, hogy a délelőtti homály oszladozóban van. Nem nehezedett rá az álmomra sem, és másnap reggel, ahogy fölébredtem, már sehol sem volt.

Adának délután ötkor kellett megérkeznie. Elindultunk hát elébe Charleyval. Bevallom, nagyon ideges és nyugtalan voltam a megváltozott külsőm miatt. Mindenki másnál jobban érdekelt Ada, hogy milyen hatással lesz rá a dolog. Nem döbben-e majd meg nagyon, nem keseredik-e el majd, ha meglát? Hátha egy kicsit rosszabb, mint amire számított? Hátha az ő régi Eszterjét keresi majd, és csalódni fog?

Charleynak azt mondtam:

- Charley, egyedül megyek, és addig sétálok, amíg szembe nem találkozom vele.

De még a második mérföldkőhöz sem értem, már annyi izgalmon estem át, mindig porfelhőt vélve látni messziről (noha tudtam, hogy nem az, még nem is lehet a gyorskocsi), hogy úgy döntöttem, visszafordulok, és hazamegyek mégis inkább. Amikor pedig visszafordultam, és megindultam hazafelé, egyszerre attól kezdtem félni, hogy már jön is a postakocsi (ámbár tudtam, hogy nem jöhet még, és nem is jön), s félelmemben az út java részét futva tettem meg, hogy utol ne érjen. Végül aztán, mikor azt hittem, hogy még legalább egy negyedóra van hátra, Charley egyszerre kiabálni kezdett felém a kertbe:

- Itt jön, kisasszony! Itt van, itt van!

Nem volt szándékomban, de most mégis felrohantam a szobámba, és elbújtam az ajtó mögött. Ott reszkettem szótlantul, még akkor is, amikor meghallottam Ada hangját, ahogy jött fölfelé a lépcsőn:

- Eszter, drágám, egyetlenem! Hol vagy? Anyóka, édes Durden néni!

Berohant, és éppen ki akart rohanni újra, amikor meglátott. Ó, édes angyalom! A régi pillantása, csupa ragaszkodás, csupa szeretet. Semmi más nem volt a szemében - nem, semmi más, semmi más!

Ó, milyen boldog voltam az én édes, gyönyörű bogarammal, aki odaszorította az én himlőhelyes arcomat az ő kedves arcához, csókolgatta, könnyeivel áztatta, ide-oda ringatott, mint egy kisgyereket, becézgetett, mindennek elnevezett, ami csak az eszébe jutott, és a szívére ölelt, az ő hűséges szívére.

31. Látogatás Londonban

Úgy volt, hogy egy hónapig maradunk Mr. Boythornnál. Ahogy visszaemlékszem rá, alig telt el egy boldog hét az én bogaram érkezése óta, amikor egy este - éppen befejeztük a virágok locsolását, amiben segítettünk a kertésznek, és meggyújtottuk odabent a gyertyákat - megjelent Charley jelentőségteljes képpel, és Ada mögé állva titokzatos jelekkel kihívott a szobából.

- Jaj, kisasszony, kérem - suttogta Charley, kerekesebb és nagyobb szemekkel, mint valaha életében -, kéretik a kisasszonyt a Dedlock-címerbe.

- Mi a csoda - szóltam -, ki kérethet engem a kocsmába, Charley?

- Én nem tudom, kisasszony, kérem - felelte Charley előrenyújtva a nyakát és összekulcsolva a kezét kis kötélynének a csokra fölött (amit mindig megtett boldogságában, ha valamilyen titokzatos és bizalmas dologról volt szó) -, de egy úriember tisztelteti a kisasszonyt, és azt üzeni, hogy tessék elmenni a fogadóba, de ne tessék szólani senkinek semmiről.

Nem tudtam, miről lehet szó, és mostanában amúgy is félttem mindentől, ennél fogva a legokosabbnak tartottam, ha egyedül megyek.

Ha a titok, amit meg kellett őriznem, az enyém lett volna, el kellett volna mondanom Adának mindjárt a megérkezése után. De nem az én titkom volt, s úgy éreztem, nincs jogom elárulni még a gyámapámnak sem, hacsak valami sürgős ok nem kényszerít rá. Egyedül mentem hát le a fogadóba - fölösleges óvatosságból, mint hamarosan kiderült.

Bevezettek egy szép szőnyeges szalonba, aztán ismerősnek tetsző hangok ütötték meg a fületem, nyílt az ajtó, és egyszerre csak ki áll ott előttem? Senki más, mint Richard!

- Drága Eszter! - mondta. - Édes, egyetlen barátnőm! - És olyan őszinte, meleg szívvel üdvözölt csakugyan, olyan testvéri szeretettel, hogy alig jutottam lélegzethez, kinyögni, hogy Ada jól van.

- A gondolataimat is eltalálja... hiába, maga csak nem változik soha, drága kis Eszter! - mondta Richard.

Felemeltem a fátylamat, de nem egészen.

- Maga csak nem változik, drága kis Eszter! - mondta Richard, éppen olyan őszinte melegséggel, mint az előbb.

Ebben ő sem változott, a hozzám való kedvességében és tapintatában; de sajnos nem mondhatom azt, hogy máskülönben is a régi Richard maradt. Gyámapámról most már olyan, egyenesen gyanúsítgató hangon beszélt, hogy végül szemrehányásokat tettem neki.

- Eszter - felelte -, nehogy azt képzelje, hogy én most itt alattomban vádaskodni akarok John Jarndyce ellen. Nem azért jöttem. Azért jöttem csak, hogy igazoljam magam. Azt akarom csak mondani, hogy minden rendben volt, és nagyon jól megvoltunk, amíg gyerek voltam, és egyáltalában nem érdekelt ez a per; de abban a percben, ahogy érdekelni kezdett, és ahogy beletekintettem, egyszerre egészen más lett a helyzet. John Jarndyce akkor egyszerre rájött, hogy nekünk szakítanunk kell Adával, és hogy ha én le nem térek erről a helytelen útról, akkor nem vagyok méltó Adához. Nohát, Eszter, én nem szándéksom letérni erről a helytelen útról. Nem tartok igényt John Jarndyce kegyeire ilyen nem tisztességes feltételek árán, amiket nem volt joga megszabni és rám parancsolni. Akár tetszik neki, akár nem, meg fogom védeni az

érdekeimet és Ada érdekeit. Nagyon sokat gondolkoztam a dolog fölött, és erre a végső elhatározásra jutottam.

Szegény jó Richard! Csakugyan nagyon sokat gondolkozhatott a dolog fölött. Az arca, a hangja, a viselkedése, mind világosan tanúskodott erről.

- Richard - mondtam -, maga nagy bizalommal van irántam, de attól félek, nem hajlandó meghallgatni a tanácsomat.

- Lehetetlenség, drágám, ebben a kérdésben lehetetlenség. Minden más kérdésben boldogan hallgatok magára.

Mintha egyáltalán lett volna számára más kérdés is! Mintha nem erre az egy lapra tette volna fel az egész pályafutását, jellemét, életét-halálát!

- De kérdezhetek magától valamit, Richard?

- Igen, azt hiszem - felelte nevetve. - Nem tudom, ki kérdezhetne, ha maga nem.

- Maga mondja, hogy nem él mostanában nagyon rendezett életet.

- Hogyan élhetnék, Eszter, drágám, amikor minden ilyen rendezetlen körülöttem.

- Megint van adóssága?

- Jaj, hát persze hogy van - mondta Richard, csodálkozva az együgyűségemen.

- Miért *persze*?

- Édes gyerekem, hát ez magától értetődik. Az költségekkel jár, ha az ember száz százalékgig belefekszik egy ilyen ügybe. Maga elfelejti, vagy talán nem is tud róla, hogy akármelyik végrendeletet fogadják majd el, Ada is meg én is kapunk majd valamit. A kérdés csupán akörül forog, hogy kisebb vagy nagyobb összeg lesz-e. Mindenesetre futni fogja belőle. Az isten áldja meg, aranyos, drága gyerekem - mondta Richard, szinte jól mulatva rajtam -, nem lesz velem semmi baj! Ki fog húzni a vízből, ne féljen, drágám!

Falra hányt borsó volt minden, amit mondtam, lepattogzott róla. Ada is hiába próbált hatni rá, amikor később együtt voltunk mind a hárman a Boythorn-házban. Richard fel volt villanyozva, sugárzott. Majd megítélhetjük magunk, mondta, hogy kinek volt igaza és kinek nem - majd megmutatja nekünk, majd meglátjuk!

Egy kétüléssel kis kocsival ment vissza Londonba, még aznap este. Kikísértük persze, Adával, a falu mögött emelkedő dombtetőre, ahol a kocsit várt rá. Elöttem állt ma is az egész kép: a meleg és sötét éjszaka, a nyári villámlások, a sövénykerítések és magas fák közé fogott poros országút kerékvágásai, a fülét hegyező sovány fakó; és ahogy nekiiramodtak és sebesen elhajtottak a Jarndyce és Jarndyce-ügy felé.

Eltelt a hátralevő néhány hetünk, s pontosan a kitűzött napon haza is érkeztünk Pusztaházára. Az erőm és egészségem teljesen helyreállt; háziasszonyi kulcsaimat ott találtam a szobámban, odakészítve számomra, s megráztam őket vidám kis csilingeléssel, mintha egy új esztendőbe kezdenék.

Az első napokban annyi mindenféle dolgom akadt, a számadások rendezgetése, a sok jövés-menés a dörmögőszobába és a ház többi részébe, a szekrények, fiókok újrendezése, hogy alig volt egy percnyi ráérő időm. De aztán elkészültünk a munkával, s miután mindent rendbe tettünk, felmentem Londonba egy rövid látogatásra, amit magam határoztam el, mert el akartam intézni valamit a Chesney Woldban elégetett levéllel kapcsolatban.

Az utazásom ürügyül Caddy Jellybyt választottam - mindig csak így hívtam őt, lánykori nevén -, akinek előzetesen írtam egy levelet, és megkértem, hogy kísérjen majd el valahová. Hajnalok hajnalán indultam el hazulról, s olyan korán értem Londonba a postakocsin, hogy még az egész nap előtttem állt, amikor végigsétáltam a Newman utcán.

Caddy, aki az esküvője napja óta nem látott, úgy örült nekem, hogy már-már attól kezdtem félni, féltékennyé teszem az urát. De a maga módján az ura sem volt jobb Caddynél - akarom mondani, rosszabb -, egyszóval, röviden, a világért sem hagyták, hogy bármit is csináljak.

Az idős Mr. Turveydrop még ágyban volt, amint hallottam, Caddy pedig a csokoládét darálta neki, s egy mélabús kisfiú várta, hogy fölvihesse majd, aki gyakornok volt náluk - roppant furcsának éreztem, hogy valaki a tánc mesterségében gyakornokoskodjon. Caddy elmesélte, milyen végtelenül kedves és jóindulatú hozzájuk az apósa, és milyen boldogan élnek így együtt. (Együttélés alatt Caddy azt értette, hogy az öregúrnak jut minden jó a lakásból és minden egyébből, ő meg az urával együtt azt kapja, ami marad, és be vannak gyömöszölve két sarokszobába.)

- S hogy van az anyuskád, Caddy? - kérdeztem.

- Hát hallok róla néha - felelte Caddy - az apustól, tudod, Eszter. De nagyon ritkán látom. Jóban vagyunk, örömmel közlöm, mama azonban képtelen dolognak tartja, hogy egy táncmesterhez mentem feleségül. Fél egy kicsit, hogy rossz fényt vet majd rá a dolog.

- És hogy van az apuskád, Caddy?

- Minden este eljön hozzánk - felelte Caddy -, s úgy szeret ott üldögelni a sarokban, hogy öröm nézni.

- És te, Caddy - szoltam -, te persze mindig el vagy foglalva, biztosan?

- Hát igen, drágám - mondta Caddy -, csakugyan sok a dolgom; mert el kell árulnom a nagy titkot, kitanulom a szakmát, hogy én is órákat adhassak. Prince egészsége nem a legjobb, és azt szeretném, ha aztán én is segíthetnék neki. A leckeórákkal meg az iskolával itt meg a magántanítványaival és még a gyakornokokkal igazán túlságosan sok a dolga szegény fejének!

Még mindig olyan furcsa volt számomra elképzelni a gyakornokokat, hogy megkérdeztem Caddyt, sokan vannak-e.

- Négyen - mondta Caddy. - Egy itt lakó, három bejáró. Nagyon jó gyerekek; csak az, hogy nem lehet őket együtt hagyni, mert akkor mindenáron játszani akarnak... mint a gyerekek... ahelyett hogy a dolgukat végeznék. Úgyhogy az a kisfiú, akit az előbb láttál, most éppen a konyhában valcerezik egyedül, és a többieket is szétosztjuk a házban, ahogy tudjuk.

- A tánclépéseket gyakorolják persze? - kérdeztem.

- Persze - felelte Caddy. - Táncolnak az iskolán, s ebben az évszakban már reggel ötkor kezdjük a gyakorlást.

- Ejha, micsoda szorgalmas élet! - kiáltottam fel.

- Mondhatom, drágám - felelte Caddy mosolyogva -, amikor reggel felcsöngetnek bennünket a bejáró gyakornokok, és amikor feltolom az ablakot, és ott látom őket ácsorogni a kapu előtt a lépcsőn, a topánkáikkal a hónuk alatt, mindig az utcaseprők jutnak az eszembe.

Caddy örült, hogy érdekel, amit beszél, és jókedvűen kezdte mesélni saját tanulmányainak részleteit.

- Tudod, Eszter, hogy kevesebb legyen a kiadásunk, meg kell tanulnom egy kicsit zongorázni és egy kicsit hegedülni is, s így aztán éppen úgy kell gyakorolnom ezt a két hangszert is, mint a mesterségünk többi részét. Ha mama olyan lett volna, mint mások, akkor már értenék valamicskét a zenéhez, s nem most kellene előlről kezdenem. Jó fülem van azonban, a vesződésekhez is hozzászoktam... ezt mindenesetre mamának köszönhetem... s ahol nem hiányzik az akarat, tudod, Eszter, ott nem hiányzik az eredmény sem végül.

Ezekkel a szavakkal Caddy leült nevetve a csörömpölő négyszögletes zongorához, és csakugyan eljátszott rajta egy francia négyest nagy élénkséggel. Aztán pirulva és jókedvűen felállt, s még mindig magamagán nevetve így szólt:

- Ki ne nevéssél, kérlek, ugye jó kislány leszel?

Hamarább sírtam volna, de egyiket sem csináltam. Biztattam, megdicsértem őt tiszta szívből. Mert meg voltam róla győződve a lelkem mélyéből, hogy ha táncmester is az ura, és ha tánctanárnő lesz is belőle, mert nem terjed tovább szerény becsvágya, Caddy mégis ér annyit, mintha „hivatása” lenne.

- Drágám - mondta Caddy elragadtatva -, el sem tudod képzelni, mennyire felvidítasz. Nem is tudod, milyen sokat köszönhetek én neked. Micsoda változás ez, Eszter, még az én kis világomban is! Emlékszel arra az első esténkre, amikor olyan neveletlen voltam és olyan tintás? Ki gondolta volna akkor, hogy én valaha táncolni tanítom majd az embereket, a sokféle lehetőség és sokféle lehetetlenség közül pont ezt?

Az ura, aki közben elment, amíg mi fecsegtünk, most visszajött, hogy hozzáfogjon a táncteremben a gyakornokok leckéjéhez, és Caddy közölte velem, hogy most már a rendelkezésemre áll.

A legfurcsább kis jószágok voltak ezek a gyakornokok. A mélabús kisfiún kívül, akit remélhetőleg nem a konyhában való magányos valcerezés tett ilyen bánatossá, volt még két kisfiú és egy átlátszó túllruhás, hajlékony, piszkos kislány. Koraérett kislány volt, ócska sapkájával a fején, a szalagos tánccipőjét egy kopott bársony táskában hozta magával. És milyen közönséges kisfiúk voltak ezek, amikor nem táncoltak: madzagokkal, kavicsokkal, csirkecsontokkal a zsebükben és piszkos lábszárral, lábfejjel - főképp szörnyű piszkos sarkakkal.

Megkérdeztem Caddytől, vajon mi készítette a szüleiket arra, hogy ezt a hivatást válasszák a számukra. Caddy azt felelte, hogy nem tudja, talán tánctanárnak készülnek, talán a színpadra készülnek. A szüleik mind szerény körülmények között élő emberek, s a mélabús fiú anyja gyömbérsört árul egy kis boltban.

- Az öreg Mr. Turveydrop úgy sajnálja - mondta Caddy -, hogy még nem fejezte be az öltözködést, és nem lesz szerencséje hozzád, mielőtt elmennénk. Nagyon sokáig tart nála az öltözködés, mert tudod, fenn kell tartania a jó hírnevét. El nem tudod képzelni, hogy milyen kedves apuskával. Valamelyik este a régenshercegről beszélt apusnak; s még sose láttam, hogy a papát ennyire érdekelte volna valami. Pipi pedig - folytatta Caddy kissé habozva -, akitől a legjobban félttem... nem számítva azt, hogy esetleg saját gyerekeink is lesznek majd, Eszter... akitől a legjobban félttem, hogy a terhére lehet Mr. Turveydropnak, hát az öregúr kedvessége ezzel a gyerekekkel szemben mindent felülmúl. Még ő hívja be magához, drágám. Felhóztatja vele az újságot az ágyához, neki adja a pirított kenyere héját, ide-oda küldözgeti a házban apró kis megbízásokkal, leküldi hozzám, hogy kérjen tőlem hat pennyt. Hát egyszóval - mondta Caddy vidáman -, hogy ne sokat trécseljek, én igazán nagyon szerencsés lány vagyok, s nagyon hálásnak kell lennem érte. Hová megyünk, Eszter?

- Az Old Street Roadra - feleltem -, ahol van egy kis beszélőnivalóm avval az ügyvédjelölttel, akit élém küldtek a postakocsi-állomásra azon a napon, amikor először érkeztem Londonba, és amikor először találkoztunk, drágám. Most jut eszembe az is, hogy ő vitt el bennünket tihozzátok, Caddy.

- Hát akkor igazán nekem kell most elkísérni téged őhozzá - felelte Caddy.

Megérkeztünk az Old Street Roadra, és Mrs. Guppy, aki már előbb kikukucsált a jöttünkre, most nyomban bemutatkozott, és betessékelt bennünket. Idős hölgy volt, kissé vöröslő orral és kissé révedező tekintettel, de csupa mosolygás az arca.

- Summerson kisasszony - szólt Mr. Guppy felemelkedve a helyéről -, ez igazán oázis a számomra. Anyám, legyen szíves, adjon egy széket a másik hölgynek is, aztán vonuljon félre.

Mrs. Guppy, akinek szinte huncut megjelenést kölcsönzött a szüntelen mosolygása, megtette, amit a fia kért, aztán leült a sarokban, és a zsebkendőjét két kézzel a mellére szorította, mint valami borogatást.

- Beszélhetnék egy percre négyszemközt? - kérdeztem Mr. Guppytól.

Azt hiszem, még életemben nem láttam ahhoz a kedvcsapongáshoz foghatót, amit most Mr. Guppy anyja rendezett. Nem nevetett fennhangon, csak a fejét csavargatta, tekergette, csóváltgatta, szájához emelte a zsebkendőjét, és a könyökével, a kezével, a vállával bökdöste Caddyt, s egyáltalában olyan kimondhatatlanul el volt ragadtatva az egésztől, hogy csak némi nehézségek árán volt képes kivezetni Caddyt a kis tolóajtón keresztül a szomszédos hálószobájába.

- Summerson kisasszony - mondta Mr. Guppy -, ne vegye rossz néven, kérem, egy anyának az önféjűségét, akinek mindig csak a fia boldogsága jár az eszében. Anyám, bár módfelett idegesítő tud lenni, kizárólag anyai szíve sugallatának engedelmeskedik.

Alig hinném, hogy egyetlen pillanat alatt úgy el tud vöröszödni valaki, úgy megváltozhat az arckifejezése, mint Mr. Guppynak, amikor most fölemeltem a fátylamat.

- Azért kértem arra, hogy itt beszélhessek önnel néhány szót - mondtam -, és nem Mr. Kenge irodájában, mert emlékeztem rá, hogy mit mondott nekem bizalmasan egyszer annak idején, s attól féltem, hogy máskülönben esetleg zavarba találnám hozni, Mr. Guppy.

Azonban így is eléggé zavarba hoztam, annyi bizonyos. Még soha ilyen hebegést, ilyen megdöbbenést, ilyen zavarodottságot és ijedtséget nem láttam.

- Summerson kisasszony - dadogta Mr. Guppy. - Én bo-bo-bocsánatot kérek, de mi jo-jo-jogászembelek szeretjük magunkat, izé, pontosan ki-ki-kifejezni. Ön egy elmúlt alkalomról beszél, kisasszony, amikor én, én, én voltam bátor tenni egy kijelentést, amelyet.

Valami, úgy látszik, megakadt a torkán, amit nem bírt lenyelni. Vártam egy kicsit, hogy magához térhessen. Sikerült is neki végre, miután néhányszor a homlokához nyúlt, s a székét hátrafaroltatta a sarokba.

- Azt akartam csupán megjegyezni, kisasszony - mondta Mr. Guppy -, jaj istenem... a légző-csővemmel lehet valami biztosan... khm!... azt akartam megjegyezni, hogy ön annak idején olyan kegyes volt elhárítani és visszautasítani az én ajánlatomat. És... és most talán nem lesz ellenére elismerni ezt? Ámbár nincsenek tanúk jelen, talán az én... talán az ön lelkiismeretének megnyugtatóására fog szolgálni, ha beismeri ezt.

- Kétségtelenül igaz - mondtam -, hogy én minden fenntartás nélkül visszautasítottam az ön ajánlatát, Mr. Guppy.

- Köszönöm, kisasszony - felelte, remegő ujjával az asztalt méricskélve. - Ennyi elég is egyelőre, és önnek igazán a becsületére válik. Hm... csakugyan hörghurut lesz!... A nyeldek-lőmben van valami... ő, izé... nem veszi talán sértésnek, ha azt mondom, hogy az akkori kijelentése végleges volt, és a dolog ennél fogva le is zárult?

- Értem, tökéletesen értem - mondtam.

- Talán... öhm... ha nem is érdemes a szavakon lovagolni, de talán a lelkiismeretének megnyugtatóra szolgálna, ha el is ismerné ezt, kisasszony? - mondta Mr. Guppy.

- Elismerem, önként és a legtokéletebben elismerem - mondtam.

- Köszönöm - felelte Mr. Guppy. - Igazán nagyon szép öntől, annyi bizonyos. Sajnálom, hogy az életberendezkedésem és néhány olyan körülmény, amelyek fölött nincs hatalmam, lehetetlenné teszik számomra, hogy valaha is visszatérjek arra az ajánlatomra, vagy hogy bármiféle formában is megújítsam; de azért számomra, khm, örökre a barátság füzereivel körülfont emlék marad. - Mr. Guppynak segítségére jött a légsőhurutja, és véget vetett az asztalmérickskélésének.

- Talán most elmondhatom, amit szerettem volna? - kezdtem.

- Parancsoljon, megtisztelőnek tartom magamra nézve - mondta Mr. Guppy.

- Ön annak idején szíves volt célozni arra, hogy...

- Bocsásson meg, kisasszony - vágott közbe Mr. Guppy -, de jobb, ha nem térünk ki a célzásokra, és nem megyünk túl a mondottakon. Nem ismerhetem el, hogy bármire is céloztam volna.

- Ön annak idején azt mondta - kezdtem újra -, hogy bizonyos velem kapcsolatos felfedezések révén esetleg módjában lesz majd előmozdítani az érdekeimet és a javamat szolgálni. Felteszem, hogy ezt az elképzelését arra alapította, amit nagyjából tudott rólam, hogy árva vagyok, aki mindenét Mr. Jarndyce jóakarátának köszönheti. Mármost, amit én kérni akarok öntől, Mr. Guppy, amiért eljöttem, az annyi, hogy legyen szíves, és hagyjon fel minden olyan gondolattal, hogy nekem szolgálatot tehetne. A legnagyobb tévedésben van. Semmiféle fölfedezést nem tehet, amivel az én javamat szolgálná, vagy amivel nekem a legkisebb örömet is szerezne. Ismerem a saját történetemet, és megnyugtathatom felőle, hogy ilyen szolgálatokkal egy szikrát sem tudná előmozdítani az érdekeimet soha. Lehetséges, persze, hogy már régen felhagyott amúgy is ezzel a tervével. Ebben az esetben bocsásson meg, hogy fölöslegesen alkalmatlankodtam önnek. Ha pedig nem, akkor kérve kérem, higgyen nekem, higgye el nekem, amit mondtam, és mostantól fogva hagyjon fel vele. Saját nyugalma miatt kérem ezt öntől.

- Meg kell vallanom, kisasszony - mondta Mr. Guppy -, hogy ön arról a helyes ítélőképességről és jóérzéséről tesz bizonyosságot, amiért olyan nagyra tartom önt. Nincs megnyugtatóbb, mint ez a helyes jóérzés; és ha mostanáig félreértettem az ön szándékait, kész vagyok a legtöredelmesebb bocsánatot kérni.

Le kell szögezmem Mr. Guppy dicséretére, hogy az előbbi habozó viselkedése nagyon megjavult. Őszintén örülni látszott, hogy tehet valamit, amire kérem, és szemlátomást szégyellte magát.

- Becsületszavamra mondom, esküszöm az életemre, a lelkem üdvösségére, Summerson kisasszony, hogy mindig a kívánsága szerint fogok cselekedni! Egyetlen lépést sem fogok tenni soha, amely ellentétben állna a kérésével. Leteszem rá az esküt, hogyha ez önt megnyugtatja.

- Nekem ez teljesen elegendő - szoltam, félbeszakítva az eskümintáját -, és nagyon szépen köszönöm. Caddy, drágám, indulhatunk!

Mr. Guppy a kapuig kísért bennünket, mint egy alvajáró, vagy mint aki nincsen egészen ébren, s onnét bámult utánunk.

Egy perc múlva azonban egyszerre csak utolért bennünket az utcán, kalap nélkül, szétzilált hosszú hajával, s megállított, és így szolt hevesen:

- Becsületistenemre mondom, megbízhat bennem!

- Megbízom - feleltem -, teljesen megbízom önben.

- Bocsásson meg, kisasszony - mondta Mr. Guppy, s az egyik lába indulóban volt, a másik földbe gyökerezett -, de minthogy jelen van ez a hölgy is... az ön saját tanúja... talán a lelkiismerete megnyugtatóra szolgál, ha előtte is megismétli, amit az imént beismert.

- Nohát, Caddy - szoltam, feléje fordulva -, talán nem fogsz meglepődni, ha kijelentem neked, drágám, hogy soha semmiféle eljegyzés...

- Sem házassági ajánlat vagy ígéret, semmiféle - helyesbítette Mr. Guppy.

- Sem házassági ajánlat vagy ígéret soha semmiféle nem történt köztem és e között az úr között...

- Guppy Vilmos Penton téri lakos, Pentonville-ben, Middlesex grófságban - motyogta.

- Aki a Penton téren lakik, Pentonville-ben, Middlesex grófságban.

- Köszönöm szépen, kisasszony - mondta Mr. Guppy. - Férjezett asszony. Köszönöm szépen. Született Jellyby Karolina, hajadon, akkori lakása Thavies Inn, London, most pedig Newman utca, Oxford utcai kerület. Hálásan köszönöm.

Hazarohant, aztán visszaszárguldott megint.

- Ami azt a dolgot illeti, tetszik tudni, én igazán őszintén és mélységesen fájlalom, hogy az életberendezkedésem és azok a körülmények, amelyek fölött nincsen hatalmam, lehetetlenné teszik számomra ennek a teljesen lezárt ügynek a felújítását - mondta nekem Mr. Guppy csüggedten és elkeseredve -, de hát nem lehet és nem lehet. Vagy igen? Ítélje meg ön maga.

Azt válaszoltam, hogy természetesen lehetetlen, ehhez semmi kétség nem férhet.

- Ez nagyon szép öntől, kisasszony, bizony isten mondom - mondta Mr. Guppy. - Ha a barátság füzérének oltárt lehetne emelni... hanem becsületszavamra megbízhat bennem minden tekintetben, kivéve és nem számítva az egyetlenegy szempontot, a gyengéd érzelmekét!

32. Vendégek Chesney Woldban

Mrs. Rouncewell, Chesney Wold házvezetőnője nem üldögel ölbe tett kézzel. Tele van a ház, megjöttek a rokonok a szélrózsa minden irányából. Milady nem veszi magának a fáradságot, hogy elszórakoztassa a tömérdek vendéget, mert még mindig rosszul érzi magát, s nem is igen jön le a szobájából a késő délutáni órák előtt. Vacsora után is, alighogy a társaság nagy részével együtt átmentek a nagy szalonba, máris készül visszavonulni. Sir Leicester a széles kandalló másik oldaláról átsétál hozzá, kissé nehézkesen, és leül milady mellé egy díszes karosszékre.

- Arra kell kérem magát, milady - mondja -, hogy maradjon még egy-két percre, mert ez az egyén, akit már említettem, egy nagyon illedelmes levélben - Sir Leicester hagyományos igazságszeretetével szükségesnek érzi hangsúlyozni ezt a körülményt -, kénytelen vagyok azt mondani, hogy egy nagyon illedelmes és jól megfogalmazott levélben arra kér bennünket, hogy fogadjuk őt egy rövid kihallgatásra.

Ez az egyén nem éppen vendég Chesney Woldban, csak éppen itt van. S minthogy a házvezetőnő fia, még neve is van; Mr. Rouncewellnek hívják. Sőt még foglalkozása is van, ám bár Sir Leicester az egyik bájos unokahúga kérdésére elég nehezen és bizonytalanul felel, sokáig keresgélve a helyes kifejezést:

- A foglalkozása... úgy hiszem... öö... vasgyártó.

„Jézusmáriám!” A kisasszony sietve elmenekül, s hamarosan a többi vendég is elpárolog a szalonból. Sir Leicester megrázza a csöngőt.

- Mondja meg Mr. Rouncewellnek, a házvezetőnő lakásában, hogy tiszteltetem, és most már fogadhatjuk őt.

Milady figyelemmel pillant fel a belépő ötvenéves férfira. Mr. Rouncewellnek jó a megjelenése, akárcsak az anyjának, s a hangja tiszta, sötét haja elől kopaszodik, arca pedig eszes, ám bár nyílt tekintetű. Elnézést kér az alkalmatlankodásért, aztán egyenesen a tárgyra tér.

- Lady Dedlock - mondja Mr. Rouncewell tiszteletteljes kis meghajlással az asszony felé - szíves volt maga mellé venni egy Rosa nevű fiatal leányt. Mármint az én fiam ittjártakor megismerkedett a szép kis leánnyal, és beleszeretett. Most pedig beleegyezésemet kéri, hogy eljegyezze magát Rosa-zal, ha a lány is igent mond, ami azt hiszem, úgy lesz. Én a mai napig nem ismertem Rosa-t, de bízom valamennyire a fiam ítélőképességében... még a szerelem terén is. Olyannak találtam csakugyan, amilyennek ő elmondta, s anyám is igen jó véleménnyel van róla.

- Rosa meg is érdemli minden tekintetben - mondja milady.

- Nagyon örülök, Lady Dedlock, hogy ezt hallom, s talán nem is kell mondanom, milyen sokra értékelem az ön kegyes véleményét...

- Ez - jegyzi meg Sir Leicester kimondhatatlan fensőbbiséggel, mivel a vasgyártót kissé túl simamodorúnak találja -, ez valóban teljesen fölösleges.

- Teljesen fölösleges, Sir Leicester. Azonban a fiam még nagyon fiatal, és Rosa is nagyon fiatal. Azonkívül a fiúnak éppúgy a maga erejéből kell emberré válnia, mint ahogy én is a magam erejéből váltam emberré, vagyis egyelőre szó sem lehet a házasságról. De tegyük fel, hogy az eljegyzésükbe beleegyeznék, amennyiben ez a bájos kislány hajlandó eljegyezni

magát a fiammal, akkor is kötelességemnek tartom őszintén kijelenteni előre... bizonyos vagyok benne, Sir Leicester és Lady Dedlock, hogy megértene, és megbocsátanak nekem... hogy csakis azzal a feltétellel járulok hozzá az eljegyzéshez, ha a leány nem marad itt Chesney Woldban.

Nem maradhat Chesney Woldban! Feltételeket szabni! Sir Leicester szép ősz haja éppúgy felborzolódik, mint a barkója.

- Úgy értsem ezt vajon, Sir - mondja Sir Leicester -, hogy ön nem tartja elég jónak Chesney Woldot a lány számára, vagy hogy ártalmára lehetne, ha itt marad?

- Nem úgy értem, természetesen, Sir Leicester.

- Hát ennek örülök. - Sir Leicester nagyon fennkölt.

- Kérem, Mr. Rouncewell - szólal meg milady, szép kezének parányi mozdulatával leintve Sir Leicestert, mintha egy legyet hessegetne el -, magyarázza meg nekem, hogyan érti.

- Készséggel, Lady Dedlock - feleli a látogató szerény és tiszta hangján. - Én voltam tanonc, és voltam munkás. A heti munkabéremből éltem hosszú-hosszú éveken át, és bizonyos fokig magamnak kellett kitanítanom magamat. A feleségem egy munkavezető lánya, s igen egyszerű neveltetésben volt része. Ezen a fiún kívül van még három lányunk; s mivel szerencsére sokkal többet tudunk nyújtani nekik, mint amit mi kaphattunk, nagyon jó neveltetésben volt részük. Minden gondunk és minden örömünk az volt, hogy alkalmassá tegyük őket bármilyen társadalmi rangra és állásra. Ha tehát beleegyezem, hogy a fiam úgynevezett rangon aluli házasságot kössön... ami egyébként nem olyan ritka eset nálunk... előbb meg akarok bizonyosodni, hogy a dolog komoly, hogy a lány jelleme kifogástalan, s azt mondom a fiamnak: „Ez fontos lépés mindkettőtöknek, várjatok két évig, addig neveltetni fogom Rosa-t, beadom ugyanabba az iskolába, ahová a húgaid járnak, hogy ne legyen köztetek különbség”...

- Tisztában van vele, kérem - vág közbe Sir Leicester elképedt hangon -, hogy ez a fiatal lány itt nevelkedett lent a falusi iskolában?

- Tisztában vagyok vele, Sir Leicester. Nagyon jó iskola, s a család nagyon szépen támogatja.

A Chesney Wold-i falusi iskolától, melyet a mai napig még senki sem merészelt bemocskolni, a társadalom hatalmas épületéig futnak Sir Leicester gondolatai.

- Mr. Rouncewell - mondja végül nagy önuralommal -, a mi nézeteink az ember kötelességeiről, a mi nézeteink az ember társadalmi helyzetéről, a mi nézeteink a neveltetésről... olyan homlokegyenest ellenkezők, hogy ennek a beszélgetésnek a folytatása csak bántó lehet önre nézve, és bántó lehet rám nézve is. Ha ez a leány úgy dönt, hogy aláveti magát egy olyan ember befolyásának, aki sajátságos nézetei alapján el akarja vinni őt innen, hát bármelyik percben szabadságában áll így tennie. Ezenfelül semmiféle megegyezést nem köthetünk, s egyszersmind arra kérjük, legyen olyan jó, és tekintse befejezettnek a tárgyat.

A látogató vár egy pillanatig, hogy alkalmat adjon miladynek a megszólalásra, de ez nem szól semmit.

- Mr. Rouncewell - teszi hozzá Sir Leicester tündöklő úriemberségének teljében -, későre jár, és az utak sötétek. Remélem, nem olyan drága az ideje, hogy meg ne engedné miladynek és nekem, hogy felajánljuk Chesney Wold vendégszeretétét, legalább ma éjszakára.

- Én is remélem - mondja milady.

- Nagyon köszönöm, igazán, sajnos azonban egész éjszaka utaznom kell, hogy reggel odaérjek a megbeszélrt időre az ország egy távolabbi pontjára. Jó éjszakát.

A vasiparos ezzel eltávozik. Amint elhagyta a szobát, Sir Leicester csönget, milady pedig feláll.

Az öltözőjében aztán az asszony elgondolkozva ül le a tűz mellé. Rosa felé pillant, aki a belső szobában írogat valamit. Behívja a lányt.

- Gyere ide, fiam. Mondd meg őszintén. Szerelmes vagy?

- Ó! Asszonyom...

Milady a lány lehajtott, piruló arcát nézi, és mosolyogva kérdi:

- Kibe? Mrs. Rouncewell unokájába?

- Igenis, engedelmével, milady. Nem tudom azonban, hogy szerelmes vagyok-e bele... máris.

- Máris? Te kis bolond jószág! Hát azt tudod-e, hogy ő szeret-e téged máris?

- Kedvel egy kicsit, azt hiszem, asszonyom - mondja Rosa, és sírva fakad.

Lady Dedlock ott áll a falusi szépség mellett, és anyai szeretettel simogatja a sötét haját.

- Figyelj ide, fiacskám. Azt hiszem, nem akarsz itthagyni engem most mindjárt, még a szerelmesed kedvéért sem.

- Nem, milady! Ó, nem! - Rosa egészen megrémül ettől a gondolattól.

- Bízzál bennem, Rosa. Ne félj tőlem. Azt akarom, hogy boldog légy, és boldoggá is foglak tenni... ha boldoggá tudok tenni egyáltalán valakit is ezen a világon!

Másnap néhány rokon elutazik, s jön helyettük új vendég. Megjön Mr. Tulkinghorn is, és a vacsoránál elmeséli neki a vasgyártó látogatását. Az ügyvédet érdekli az eset. Akármilyen jelentéktelen kis mozzanat, akármilyen nem fontos emberek ügye, mégis nagy érdeklődéssel hallgatja a beszélgetést. Jogi szempontból lát-e benne valamit, vagy emberi együttérzésből érdeklődik ennyire? Sir Leicester kifejti, hogy a lányt meg kellene szabadítani ezeknek a veszedelmes embereknek a befolyásától. Milady hangsúlyozhatná előtte, hogy talál majd férjet idejében itt Chesney Woldban is, s olyat, aki... aki nem hurcolja el őseink földjéről, a becsületes és egészséges gondolkodású világból, ahol felnőtt.

Milady csak egy fej mozdulattal válaszol. A hold emelkedik az égen, s milady arcára ráesik egy sápadt, hideg kis sugara a nyitott ablakon át.

- Figyelemre méltó mindamellett - szólal meg Mr. Tulkinghorn -, hogy ezek az emberek milyen gőgösek a maguk módján.

- Gőgösek? - Sir Leicester csodálkozik; talán nem jól hallotta.

- Nem lennék meglepve, ha ők hagynák faképnél ezt a lányt... igen, ők, a szerelmes vőlegény és mindnyájan... és nem a lány őket, ha továbbra is itt maradna Chesney Woldban, ilyen körülmények között. Tudnék róla mesélni egy történetet... ha Lady Dedlock megengedi.

Milady bólint, a vendégek pedig el vannak ragadtatva. Egy történetet! Ó, végre hát mégis elmesél valamit!

- Rövid kis történet - mondja Mr. Tulkinghorn. - Azt bizonyítja, amit az előbb mondtam. Neveket ezúttal nem említek. Remélem, Lady Dedlock nem tartja neveletlenségnek, ha elmesélem?

A tűz gyöngye fénye megvilágítja az ügyvédet, ahogy a holdvilág felé fordul.

- Ennek a Mrs. Rouncewellnek egy földijét az a szerencse érte, hogy a lánya felkeltette egy előkelő hölgy érdeklődését. A hölgy gazdag volt, szép volt, és kedvelte a lányt, maga mellett tartotta mindig. De volt a hölgynek egy titka, minden nagyszerűsége mellett is, s már évek óta őrizgette ezt a titkot. Ugyanis fiatalkorában el volt jegyezve egy fiatal lóköttővel, aki a hadseregben szolgált, kapitányi rangban, s akitől semmi jót nem lehetett várni, csak bajt hozott mindenre és mindenkire. A hölgy nem ment hozzá feleségül soha, ellenben a világra hozott egy gyermeket a számára. A kapitány azután meghalt, s az asszony biztonságban kezdte érezni magát; a véletlenek sorozata azonban, melyekkel nem akarom untatni önöket, leleplezte őt. Nagy családi botrány és kétségbeesés támadt, elképzelhetik; ön bizonyára el tudja képzelni a férj bánatát, Sir Leicester. De nem erről van most szó. Amikor Mrs. Rouncewell földije értesült a leleplezésről, nem tűrte többé, hogy a lányát tovább pártfogolja a hölgy, aminthogy azt sem tűrte volna, hogy a szeme láttára tapossák a sárba a gyermekét. Olyan gőgös volt, hogy felháborodva hazavitte a lányt, mintha a gyalázatból akarná megmenteni. Nem volt semmi érzéke a megtiszteltetés iránt, ami a hölgy jóindulatú leereszkedésével érte őket... semmi érzéke nem volt ehhez. Ez az egész történet. Remélem, Lady Dedlock, megbocsát, hogy ilyen kínos esetről szólt.

A vélemények megoszlanak a történetét illetően. Van, aki nem hajlandó elhinni, hogy létezhetett valaha is egy ilyen úrihölgy, és az egész mesét szemenszedett hazugságnak tartja. A többség felfogása mégis, pár szóban kifejezve: „Fütyülök a Rouncewell földijére... nem érdekes.” De egyáltalában nem nagy beszélgetés folyik. Tíz óra múlt, Sir Leicester megkéri Mr. Tulkinghornt, hogy csöngessen a gyertyáért.

A szoba kivilágosodik, a holdfény patakja tóvá gyülemlik odabent; Lady Dedlock csak most mozdul meg először, feláll, és az asztalhoz lép egy pohár vízért. A hunyorgó rokonok, mint denevérek a lobogó gyertyák fényében, körülserglik, hogy kiszolgálják; aztán Lady Dedlock előkelő önuralommal, bájosan végiglépked a hosszú termen, bámuló tekintetektől követve.

Mr. Tulkinghorn kissé lihegve ér fel toronyszobájába, ámbár óvatos nyugalommal tette meg az utat. Megkönnyebbülés látszik az arcán, mintha valami súlyos tehertől szabadította volna meg a lelkét, és meg lenne elégedve a maga hallgatag módján. Nagy, széles íróasztal áll a szobájában, jó csomó irománnyal teleszórva. Ott fekszik az olvasószemüvege is, a zöld ernyős lámpa ég, a karosszéke oda van készítve, s úgy fest a dolog, hogy lefekvés előtt még vagy egy órát biztosan ezeknek az iratoknak akar szentelni. De úgy fordul, hogy véletlenül nincs hozzá hangulata.

Kinyitja az üvegajtót, és kilép a lapos tetőre. Itt sétálgat fel-alá, hogy lecsillapodjék - ha ugyan egyáltalán szüksége van lecsillapodásra egy ilyen hidegvérű embernek - az odalent elmesélt története után.

Ahogy sétálgat a tetőpárkányon, a szobája ajtaja előtt elhaladva egyszerre csak megállítja egy szempár, amelybe beleütközik a tekintete. A szoba mennyezete elég alacsony, s a szemközti ajtó felső része szintén be van üvegezve. A szempár a folyosóról néz befelé, az ajtó üvegjén keresztül. Mr. Tulkinghorn jól ismeri ezt a szempárt. Hosszú-hosszú évek óta nem szökött már így az arcába a vér, és nem pirult el ilyen hirtelen, mint most, ahogy felismeri Lady Dedlockot.

Belép a szobájába, s az asszony is benyit. Miladynek vadul fénylik a szeme - félelem lángol benne vagy harag? A viselkedése, magatartása máskülönben éppen olyan, mint két órával ezelőtt odalent volt.

Hát félelem ez vagy harag végül is? Az ügyvéd nem tud rájönni. Ez is lehet, az is lehet, amilyen sápadt az arca, amilyen feszült a tekintete.

- Lady Dedlock!

Az asszony nem felel, még akkor sem szólal meg, amikor lassan elhelyezkedett az asztal melletti karosszékekben. Úgy bámulnak egymásra, mint két szobor.

- Miért mesélte el a történetemet annyi ember előtt?

- Lady Dedlock, a tudomására kellett hoznom, hogy ismerem a történetét.

- Mióta ismeri?

- Már régóta gyanítottam... de csak nemrégiben tudtam meg teljes egészében.

- Igaz az, amit arról a szegény lányról mondott?

- Nem, Lady Dedlock. Ezt csak elképzelt esetként mondtam, minthogy Sir Leicester öntudatlanul is olyan felülről kezelte a kérdést. Azonban valóságosan is így történne, ha ők is megtudnák... amit mi tudunk.

- Szóval még nem tudják?

- Nem.

- Megmenthetem-e még ezt a szegény lányt a bajból, mielőtt megtudják?

- Hát ebből a szempontból - feleli Mr. Tulkinghorn - igazán nem tudok megfelelő tanácsot adni, Lady Dedlock.

- Ön előkészített engem a leleplezésre, és mindenesetre ezt is köszönöm. Óhajt még valamit tőlem? Tessék, rendelkezésére állok.

Az ügyvéd tesz egy tiltakozó mozdulatot, de az asszony megvető kézlegyintéssel elhárítja.

- Az ékszereim mind ott vannak a rendes helyükön. Ott megtalálhatják valamennyit. Ugyanúgy minden értékes holmimat, amim csak van. Valami kis készpénzt magammal vittem, kérem, mondja majd meg, de nem nagy összeget. Nem a saját ruhámban mentem, hogy elkerüljem a feltűnést. Elmentem, és többé nem vagyok megtalálható sehol. Közölje ezt majd, kérem. Egyéb megbízással nem terhelem.

- Bocsásson meg, Lady Dedlock - mondja Mr. Tulkinghorn a legcsekélyebb meghatottság nélkül -, nem tudom, hogy jól értettem-e. Ön elment?...

- És nem létezem többé az itteniek számára. Ma éjszaka elhagyom Chesney Woldot. Még ebben az órában.

Mr. Tulkinghorn a fejét rázza. Milady feláll, de a férfi, el nem engedve a szék támláját, ki nem húzva a kezét régimódi mellénye és ingfodrai közül, csak rázza a fejét.

- Mi az? Megyek, amint mondtam.

- Nem, Lady Dedlock, nem megy - feleli az ügyvéd nyugodtan.

Az asszony feleletre sem méltatja, sarkon fordul, és elindul az ajtó felé, s ahogy ráteszi kezét a kilincsre, az ügyvéd, meg sem mozdulva a helyén, még csak fel sem emelve a hangját, így szól:

- Legyen olyan kegyes, Lady Dedlock, álljon meg, és hallgasson engem végig, máskülönben meghúzom a riasztócsengőt, és fellármázom az egész kastélyt, mielőtt még leérne a lépcsőházba. És akkor kénytelen leszek az összes vendég és az egész cselédség előtt beszélni.

Legyőzte Lady Dedlockot. Ha egy olyan gyakorlott szem, mint Mr. Tulkinghorné, egy pillanatnyi határozatlanságot vesz észre egy ilyen asszonynál, akkor pontosan tudja, hogy mire értékelje.

Rögtön megismétli:

- Legyen olyan kegyes, hallgasson meg, Lady Dedlock - s a székre mutat, ahonnan az asszony felkelt. Lady Dedlock habozik, az ügyvéd azonban újra odamutat, s ekkor leül.

- Lady Dedlock, még nem voltam képes megfelelő elhatározásra jutni a teendőimet illetően. Nem látom még tisztán, hogy mit kell cselekednem. Arra kérem, hogy addig őrizze meg továbbra is a titkát, ahogyan idáig megőrizte, s hogy ne csodálkozzék azon, ha én is megőrzöm. Egyedül Sir Leicester az, akire tekintettel kell lenni ebben a szerencsétlen ügyben. Sehogyan sem lehet őt előkészíteni erre a csapásra.

- Az én szökésemmel sem? - kérdi az asszony. - Gondolja meg még egyszer.

- Az ön szökése, Lady Dedlock, egyszerre kipattantaná az egész igazságot, sőt a százszorosát ennek az igazságnak, ország-világ elé. Nem lehetne többé megmenteni a család becsületét. Erre gondolni sem szabad.

Az ügyvéd olyan nyugodt határozottsággal válaszol, hogy ez kizár minden ellenvetést.

- Itt kell maradnom ezen a cifra színpadon, és tovább játszanom a hazug, nyomorúságos szerepemet, amíg maga jelt nem ad, hogy összedőljön alattam az egész? - kérdi az asszony csendesen és lassan.

- Figyelmeztetni fogom idejében, Lady Dedlock. Egy lépést sem teszek, hogy előbb nem figyelmeztetném önt.

- Van még valami mondanivalója ma éjszakára?

- Hát - feleli Mr. Tulkinghorn megfontoltan - szeretném biztosan tudni, beleegyezik-e, Lady Dedlock, hogy úgy legyen, amint én mondtam.

- Beleegyezem, nyugodt lehet.

Az asszony nagy sokára aztán megmozdul, feláll, és megindul az ajtó felé. Mr. Tulkinghorn kinyitja előtte a belső és a külső ajtót, ugyanúgy, ahogy tegnap kinyitotta, vagy ahogy tíz éve mindig kinyitja, s régimódi meghajlással búcsúzik tőle.

A Dedlock-uradalom hullámnzó zöld lombjai, ágas-bogas vén tölgyfái közül Mr. Tulkinghorn átköltözik a tikkasztó londoni porba és hőségbe. Egyik megfeszíthetetlen titka marad, hogy miként térül-fordul mindig a két hely között. Chesney Woldba úgy sétál be, mintha a szomszéd ház lenne a londoni irodája, az ügyvédi irodába pedig úgy érkezik vissza, mintha soha ki sem lépett volna a Lincoln's Inn Fieldsből.

Mint egy kopott londoni madár, úgy bandukol hazafelé a száraz, vén ügyvéd. Az átforrósodott kövezet és a tűző épületfalak kemencéjében szomjas gondolatai az ötvenéves aranysárga óbora, a portói aszú körül forognak. Felsétál a kapu előtti lépcsőfokokon, besuhan a homályos előcsarnokba, s ekkor szembe találja magát egy idegenszerű, de mégis ismerős alakkal.

- Ki az? Ó, ó, maga az, kisasszony, maga az?

Mr. Tulkinghorn bevezeti irodájába Mademoiselle Hortense-ot.

- Nagyon nehezen tudtam bejutni önhöz, Sir.

- Nehezen?

- Igen sokszor jártam itt, Sir. Mindig azt mondták nekem, hogy az ügyvéd úr nincs idehaza, az ügyvéd úr el van foglalva, az ügyvéd úr így meg úgy, az ügyvéd úr nem ér rá engem fogadni.

- Nagyon helyesen, így is van.

- Nem igaz. Hazugság!

Mademoiselle Hortense-ből néha olyan heveskedés tör ki, a viselkedése néha olyan hirtelenkedő, mintha csakugyan rávetné magát a másikra, és a másik ilyenkor önkéntelenül meg is hökken, és hátrébb is lép egyet.

- Sir, ön aljasul és hitványul bánt velem.

- Aljasul és hitványul, úgy? - mondja az ügyvéd.

- Igen. Behálózott, rákényszerített, hogy mutassam meg azt a ruhámat, amit milady viselt akkor este; arra kért, jöjjenek el benne ide önhöz, hogy találkozzunk azzal a fiúval... Nem így volt?

- Jól van, lelkem, jól van. Megfizettem érte.

- Megfizetett! - ismétli a lány vadul. - Két fonttal! Fel sem váltottam az aranyait, utálom, elhajítom őket! - Amit szó szerint meg is tesz. Előhúzza a melléből az aranypénzeket, és oda-csapja őket a földhöz, olyan szilaj mozdulattal, hogy még egyszer felugranak, és megcsillannak a gyertyafényben, mielőtt eltűnnének valamerre a sarokban.

- No! - mondja Mademoiselle Hortense, s a nagy szeme megint elsötétül. - Újra és újra el fogok jönni, amíg nem szerez nekem egy jó állást. Keressen nekem egy jó fizetéses helyet! Ha nem tud, akkor fogadjon föl engem az ő üldözésére, hogy addig járjak a nyomában miladynek, amíg szégyent és gyalázatot nem hozok a fejére. Ön is ezt csinálja úgyis. Azt hiszi, hogy nem tudom?

- Nohát, lássuk csak - mondja Mr. Tulkinghorn, zavartalan nyugalommal nézegetve a lányt -, lássuk csak, hogy áll ez a helyzet.

- Ó! Hát lássuk csak - helyesel Mademoiselle haragos, peckes és szapora fejbiccentésekkel.

- Maga eljött ide ezzel a szerény kérésével, és ha nem teljesítik, akkor újra el fog jönni, ugye?

- Újra - feleli Mademoiselle, további szapora mérges biccentésekkel. - Újra és újra. És még tovább. Mindig, örökké!

- Helyes. Nohát, Mademoiselle Hortense, most azt ajánlom, fogja ezt a gyertyát, és keresse meg a pénzét. Ott lesz valahol a túlsó sarokban, az írrok állványa mögött. Szedje fel.

A lány csak felnevet, félvállról.

- Nem szedem!

- Akkor csak annyival szegényebb lesz maga, és annyival gazdagabb leszek én! Nézze, kisasszony. Ebben a városban van egy csomó büntetőintézet (taposómalmokkal, a női rabok részére). Attól félek, egy ilyen eleven, élénk szellemű hölgy, mint maga, roppant kellemetlennek találná, ha a kulcsot ráfordítanák kívülről, még ha rövidebb időre is. Mi a véleménye erről?

- Az a véleményem - feleli Mademoiselle, meg se moccanva, tisztán érthető és nyájas hangon -, hogy ön egy nyomorult gazember.

- Lehetséges - válaszolja Mr. Tulkinghorn, nyugodtan kifújva az orrát. - De nem azt kérdeztem, hogy mi a véleménye rólam, hanem azt, hogy mi a véleménye a börtönről. Itt minálunk olyan zsarnoki a törvény, hogy beavatkozik, ha a jámbor angol polgárok közül bárkit is zaklatni próbálnak, még ha egy hölgy látogatásáról van is szó. És ha a polgár panaszt emel, hogy háborgatják, a törvény lecsap a zavargó hölgyre, és börtönbe csukja, kényszermunkára fogja. Ráfordítja a kulcsot, kisasszony.

- Valóban? - feleli Mademoiselle. - Milyen furcsa! Hanem mi közöm van nekem mindehhez?

- Szépségem - mondja Mr. Tulkinghorn -, tegyen itt még egy látogatást énnálam, és meg fogja tudni.

- Akkor talán börtönbe fog csukatni *engem*?

- Talán.

Mademoiselle kellemesen tréfálkozó hangulatához nem illenék a habzó száj, máskülönben igazán nem sok hiányzik hozzá, hogy a tigrisvicsorgásához odaképzelve az ember.

- Próbára fogom tenni önt - suttogja Mademoiselle -, ki fogom próbálni, hogy meg meri-e tenni ezt!

- Magát azért bocsátotta el az asszonya - mondja Mr. Tulkinghorn, kikísérve őt a lépcsőházba -, mert konok, hajthatatlan. Hát most kezdjen új fejezetet, és tartsa magát ahhoz, amit mondtam. Mert amit mondtam, megmondtam, és amit ígértem, meg fogom tenni, kisasszony.

A lány egy szót sem felel, hátra se néz, csak megy lefelé. Amikor elment, az ügyvéd is lemegy a lépcsőn, aztán egy pókhálós palackkal tér vissza, és kényelmesen átadja magát az üveg tartalmának, iszogatja a borát - s olykor-olykor, ahogy hátratámasztja fejét a szék támlájának, egy-egy pillanatra szemébe ötlik a mennyezetre festett, csökönyösen lefelé mutató római.

33. Eszter elbeszélése

Ahogy az otthoni életünk megint a rendes kerékvágásba terelődött, Adával együtt nagyon sokat beszélgettünk gyámapámmal Richardról. Adát rettenetesen bántotta, hogy a fiú ilyen igazságtalan tud lenni a kedves jó nagybátyjukkal szemben; gyámapám tudta ezt jól, és soha egy rosszalló szót ki nem mondott a fiúval kapcsolatban.

- Rick csak megtévedt, drágám mondogatta a lánynak. - Nohát, hiszen mindnyájan követünk el tévedéseket, mást sem teszünk! Majd észre téríti őt maga meg az idő, bízunk kell benne.

Én azonban valami másról szerettem volna beszélgetni gyámapámmal, már jó ideje. Nagy szükségem lett volna a segítségére, tanácsára. Egy este, amikor Ada már lefeküdt, bekopogtam a szobájába, íróasztali lámpájának a fénye kivetődött a folyosóra az ajtó résein.

- Bemehetek, gyámapám?

- Hogyne jöhetne, anyókám. Mi az újság?

- Semmi különös. Csak gondoltam, szeretnék elmondani valamit magamról, és most olyan jó csönd van hozzá.

Egy széket tolt elém, becsukta a könyvét, félretette, aztán felém fordította kedves, figyelő arcát.

- Gyámapám - szoltam, emlékszik még, hogy amikor utolért bennünket a vihar, Lady Dedlock a nővéréről beszélt magának?

- Hogyne. Hogyne emlékeznék.

- És arra emlékeztette magát, hogy a nővérével megszakadt a kapcsolata... hogy „elváltak az útjaik”?

- Hogyne.

- Miért szakítottak ők egymással, gyámapám?

Egészen megváltozott az arca, ahogy most a szemembe nézett.

- Édes gyerekem, miket kérdez maga tőlem? Fogalmam sincs róla. Sohasem tudtam. Azt hiszem, kettejükön kívül soha nem is tudta senki más. Ki tudná azt megmondani, hogy mi lehetett a titka ennek a két szép, gögös asszonynak? Ismeri Lady Dedlockot. Ha ismerte volna, ha valaha látta volna a nővérét, tudná azt is, hogy ő éppen olyan vasakaratú és kevély nő volt, mint Lady Dedlock.

- Ó, gyámapám, ha láttam volna valaha! De sokszor láttam, de sokszor láttam!

- Sokszor látta?

Elhallgatott egy pillanatra, a szája szélét harapdálva.

- Akkor hát, Eszter - mondta -, amikor egyszer régen Boythornról beszélünk, s én elmondtam magának, hogy meg akart házasodni valaha, és hogy a menyasszonya nem halt meg, csak az ő számára halt meg, és hogy ez a dolog az egész életére döntő hatással volt... akkor maga már mindezt tudta, és tudta azt is, hogy ki volt az a hölgy?

- Nem tudtam, gyámapám - feleltem, megrettenve a világosságtól, amely derengeni kezdett előttem. - Még most sem tudom.

- Lady Dedlock nővére volt.

- És miért - alig volt erőm kinyögni a kérdést -, kérem szépen, mondja meg nekem, gyámapám, miért szakítottak *ők* egymással?

- Az asszony szakított Boythornnal, és hogy mi volt rá az oka, az mindörökké az ő konok szívének a titka marad. Boythorn később gyanítani kezdte, hogy a nővérevel volt valami perpatvara, s ennek kapcsán megsebződött a kevélysége, és eszeveszetten megsértődött; de csak annyit írt neki, hogy a levelének napjától fogva tekintse őt halottnak, s hogy azért határozott így, mert ismeri Boythorn büszke természetét és szigorú becsületérzékét, hiszen ő maga is ugyanolyan büszke, és ugyanolyan érzékeny a becsületére. Ezért úgy döntött, hogy meghozza ezt az áldozatot, írta, s most már ezentúl így fog élni, és így is fog meghalni. Meg is tette mind a kettőt, sajnos, annyi bizonyos, hogy Boythorn soha életében nem találkozott vele többé, hírt sem hallott felőle attól a naptól fogva. Se senki más.

- Ó, gyámapám, mit tettem, mit tettem! - kiáltottam fel. - Mennyi bánatot okoztam akaratlanul!

- Maga, Eszter?

- Én, gyámapám. Én okoztam, még ha ártatlan is vagyok benne. Ez a világtól elvonult nővér az én életem legelső emléke.

- Nem! - kiáltott fel Mr. Jarndyce rémülten. - Lehetetlen!

- De igen, igen, gyámapám! És az ő nővére az én anyám.

El akartam neki mesélni anyám levelének egész tartalmát, de nem hagyta. Majd holnap, most feküdjenek le, mondta. Olyan szeretettel és olyan okosan beszélt a lelkemre, hogy egyszerre végtelenül megnyugodtam. Elalvás előtt aztán már nem is magamra gondoltam, hanem rá, gyámapámra - hogy mennyire szeretem, mennyire becsülöm őt.

Másnap reggel felhívott a szobájába, és ekkor elmeséltem neki mindent, amit az éjszaka még el nem mondtam. Nincs mit tennem, mondta, mint megőrizni továbbra is a titkomat. Ha alapos volt anyám gyanúja az ügyvédjevel szemben, akkor félni lehet a leleplezéstől, mondta, ő is ismerte az ügyvédet, látásból is, hírből is, s nem volt kétséges, hogy veszedelmes ember.

- Figyelemmel fogom kísélni, hogy mi történik ott önáluk, amennyire csak tudom ilyen messziről. És ha eljön a napja, hogy bármiben is segítő kezet tudok nyújtani, nem fogok habozni, hogy a segítségére menjek, az ő kedves jó kislánya kedvéért.

Köszönetet mondtam neki lelkem mélyéből. Csak ennyit tudtam én tenni mindig, köszönetet mondogatni! Kifelé indultam, amikor utánam szólt, hogy maradjak még egy percre. Ahogy hirtelen megfordultam, megint azt a kifejezést pillantottam meg az arcán; s most egyszerre valami halvány és távoli lehetőség kezdett rémleni előttem, mintha megérteném ezt az arckifejezést.

- Drága Eszter - mondta gyámapám -, már nagyon régen forгатok valamit a fejemben, amit szeretnék magának elmondani.

- Igen?

- Csak nagyon nehezemre esett mindig hozzáfognom, és még most se nagyon tudom, hogy csináljam. Szeretném alaposan megfontolni, hogy mit beszélek. Nem bánná, ha levélben írnám meg?

- Édes jó gyámapám - feleltem -, már hogyan bánnám, ha bármit is meg akar írni nekem?

- Hát akkor ide hallgasson, drágám - mondta vidám mosollyal. - Adja ide a kezét.

Megfogta a kezemet, és szelíden átkarolt.

- Maga nagy változásokat okozott bennem, anyókám - mondta - már attól a téli naptól fogva, amikor együtt utaztunk a postakocsin. Akkor is, azóta is nagy jót tett velem, Eszter, mindent magának köszönhetek a világon.

- Ó, gyámapám, és mi mindent köszönhetek én magának azóta?

- De hát - mondta - most nem erről beszélünk.

- Csakhogy ezt soha el nem lehet felejteni.

- Pedig igen, Eszter - mondta kedves komolysággal -, igen, ezt most el kell felejteni... ezt most egy időre el kell felejteni. Most egy darabig csak arra szabad gondolnia, hogy engem semmi meg nem változtathat, én mindig olyan maradok, mint amilyennek ismert. El tudja ezt hinni, drágám?

- El tudom, és el is hiszem - feleltem.

- Hát ez elég is nekem - felelte -, ez sok, ez minden. Azonban mégsem fogadhatom el csak úgy egy szóra. Addig nem írom meg azt a levelet, amíg teljes bizonyossággal el nem döntötte magában, hogy engem semmi meg nem változtathat, s mindig az leszek, akinek ismert. Ha csak egy mákszem is kételkedik ebben, akkor sohasem fogom megírni a levelet. Ha alapos megfontolás után úgy érzi, hogy meg van erről győződve, akkor mához egy hétre küldje fel hozzám Charleyt a... „levélért”. De ha nem egészen bizonyos benne, akkor ne küldje soha.

- Gyámapám - feleltem -, én máris biztos vagyok benne. El fogom küldeni Charleyt a levélért.

Megszorította a kezemet, és nem szólt többet. Nem is hozta szóba egész héten át egyikünk sem ezt a beszélgetést. Mikor megjött a kitűzött este, így szóltam Charleyhoz:

- Eredj fel, és kopogtass be Mr. Jarndyce-hoz, Charley, s mondd, hogy én küldtelek „a levélért”.

Charley elindult, föl a lépcsőn, le a másik lépcsőn, végig a folyosókon - a régimódi építésű ház cikcakkos kanyargói nagyon hosszúnak tűntek fel előttem ezen az estén, amíg füleltem -, aztán jött vissza, végig a folyosókon, föl a lépcsőn, le a lépcsőn, és hozta a levelet.

- Tedd csak le az asztalra, Charley - mondtam.

Charley letette az asztalra, és elment lefeküdni, én pedig csak ültem, és néztem a levelet, nem nyúltam hozzá, kavargtak bennem a gondolatok, eszembe jutott sok mindenféle.

Először is a szomorú gyerekkorom, a borús, sötét napjaim, a félelmeim, aztán a nagynéném halálának még sötétebb, nehéz napjai, amikor kiterítve feküdt a hideg, szigorú arcával; s amikor nagyobb magány szakadt rám Rachaelné mellett, mintha egyes-egyedül maradtam volna. Aztán eszembe jutott az az idő, amikor szerencsés fordulatot vett a sorsom. Aztán az az idő, amikor megismerkedtem Adával, s a testvéri szeretete, amivel fogadott, az életem szépségévé és napsugarává vált. Eszembe jutott az a legelső meleg isten hozott, ami ugyanezekből a kivilágított ablakokból sugárzott felénk azon a csillagfényes hideg éjszakán, amikor tele várakozással megérkeztünk ide, s ami azóta sem szűnt meg világítani. Újra átéltem magamban az egész itteni boldog életemet, a betegségemet és a felgyógyulásomat; s úgy éreztem, mintha mindez a boldogság egyetlen, központi fényforrásból sugároznék, egyetlen emberi lényből, akinek a levele most ott feküdt előttem az asztalon.

Felbontottam és elolvastam a levelét. Olyan megható szeretet szólt hozzám minden sorából, hogy végigolvastam háromszor egymás után, mielőtt letettem volna. Sejtettem előre, hogy miről szól majd, és arról is szólt. Azt kérdezte tőlem ez a levél, hogy akarok-e a Pusztaház asszonya lenni.

Nem volt szerelmes levél, noha tele volt szeretettel, hanem csak úgy írta meg az írója, ahogy mindig beszélni szokott velem. Szinte láttam az arcát, hallottam a hangját, éreztem a kedvességét minden szavából. Úgy szólt hozzám ez a levél, mintha a szerepünk föl lenne cserélve - mintha minden jó cselekedetet én követtem volna el, és minden hálát öneki kellene éreznie miattuk. Hangsúlyozta, hogy én milyen fiatal vagyok, ő pedig már túl van az élete tavaszán; fontoljam meg tehát józanul és alaposan. Elmondta, hogy ezzel a házassággal én semmit nem nyernék, és azzal sem vesztek semmit, ha visszautasítom, mert az irántam való szeretetén nem változtathat semmi, bárhogyan is határozok majd. Gyakran tűnődött már a mi jövőnkön, amikor Ada elhagy majd bennünket, s a mostani életmódunknak vége szakad; úgyhogy gondolataiban mindig vissza-visszatért ehhez, a mostani ajánlatához. Most megírta. Ha úgy érzem, hogy valaha is fel tudnám őt jogosítani arra, hogy mindenképpen a védelmezőm és oltalmazóm lehessen, és ha úgy érzem, hogy igazán, örömmel lennék az ő drága hitvestársa a hátralevő napjaira, akit el nem választhatna tőle semmi jó vagy rossz szerencse, csak a halál - még akkor is bőséges időt kell szakítanom magamnak, hogy többször is átgondoljam a dolgot.

Ez volt a levél lényege; s olyan becsületesen és előkelően volt megfogalmazva, mintha egy barátja ajánlatát közölné benne, a sorsomért felelős gyámszülő pártatlanságával.

Arra azonban egy szóval sem célzott, hogy már akkor a fejében forogtak ezek a tervek, amikor még szebb volt az arcom, de letett róluk. És hogy amikor megváltozott a külsőm, és oda lett a szépségem, ő továbbra is képes volt ugyanúgy szeretni, mint szebb koromban. És hogy amikor kiderült a születésem titka, nem rendült meg ettől sem. Hogy minél nagyobb szükségem támadt a hűségére, annál jobban bízhattam benne. De ha minderről nem is szólt, én tudtam ezt, most még jobban tudtam. Mintha a történet megoldására eszmélnék rá, azt éreztem, hogy nincs is itt választásom.

De mégis sokat sírtam. Nagyon boldog voltam, nagyon hálás voltam, tele voltam bizakodással, mégis sokat sírtam. Este pedig elégettem a Mr. Woodcourttól kapott virágjaimat.

Egy könyvben voltak lepréselve. Gyengeség volt részemről, tudom, mégis este kivettem a könyvből, és a gyertya lángjánál elégettem a virágjaimat; egy másodperc alatt hamuvá váltak.

Másnap reggel, ahogy beléptem a kis ebédlőbe, gyámapám ugyanúgy fogadott, mint mindig - elfogulatlanul, nyíltan, természetesen. A délelőtti folyamán, ahogy jöttünk-mentünk, többször is kettesben maradtam vele, s nem tartottam kizártnak, hogy beszélni kezd majd a levélről, nem szólt azonban egy szót sem.

Másnap sem, harmadnap sem - így volt végig az egész héten át. Mindennap vártam, hogy szóba hozza majd gyámapám a levelet, de nem beszélt róla. Arra gondoltam már, mert egyre jobban nyugtalanított a dolog, hogy válaszolnom kellene neki írásban. Esténként újra meg újra nekifogtam a szobámban, de képtelen voltam megírni a választ. Újabb hét napot vártam így vele, ő pedig sohasem szólt róla egy árva szót sem.

Végre aztán egy délután, amikor hármasan készültünk kikocsikázni, én hamarabb kész lettem az öltözködéssel, mint Ada, s ahogy lementem a szalonba, ott találtam gyámapámat. Háttal állt nekem, kinézett az ablakon.

- Ó, ó, maga az, anyóka, maga az? - aztán újra visszafordult az ablak felé.

Én már elhatároztam magamban, hogy most beszélek vele. Egyszóval, tulajdonképpen már ezzel a szándékkal jöttem le.

- Gyámapám - szóltam kissé remegve és tétovázva -, mikor akarja megkapni a választ a levélre, amit Charley hozott nekem?

- Ha majd elkészült, drágám - felelte.

- Már elkészült, azt hiszem - mondtam.

- Charley fogja elhozni? - kérdezte mosolyogva.

- Nem - feleltem. - Elhoztam magam, gyámapám.

Átkaroltam a nyakát a két karommal, és megcsókoltam; s ő megkérdezte, ez-e itt a Pusztaház asszonya. És én azt feleltem, igen, ez; és egyelőre minden maradt a régiben, elmentünk szépen kocsikázni hármasan, s az egészről nem szóltam egy szót sem Adának.

Richardról sajnos nagyon rossz híreket kaptunk. Az új ügyvédje - mert bizalmatlanságában új, külön saját ügyvédet fogadott, hogy képviselje őt a Jarndyce-perben - felkereste gyámapámat, és elmondta, hogy a fiúnak valószínűleg el kell adnia a tiszti rangját, másképpen nem tudja kifizetni adósságait. Nem tudtam egyebet javasolni, mint azt, hogy leutazom Dealbe, ahol Richard ezrede állomásozott, s felkeresem, és megpróbálok valamit, hátha még el lehet kerülni a legrosszabbat.

Gyámapám az utazás fáradalmait hozta fel, de aztán láttam, hogy más ellenvetése nincs is, és mivel nagy kedvem volt elmenni, beleegyezett. Persze Charleyt mellém adta útitársul, holott igazán nem volt szükségem kísérőre. Még aznap délután mindnyájan felmentünk Londonba, s mivel a postakocsin volt üres hely, mindjárt le is foglaltunk kettőt. A rendes lefekvés idejében Charleyvel együtt már javában robogtunk a tenger felé.

Egész éjszakai utazás volt ez abban az időben, a vasút előtt, de egyedül ültünk a postakocsiban, és nem találtuk hosszúnak az éjszakát. Úgy telt el velem is, mint akárkivel eltelt volna hasonló helyzetben. Egyszer reményteljesnek láttam az utazásomat, másszor reménytelennek. Az előbb még bizakodtam, hogy majd csak sikerül valamit csinálni, most meg csak csodálkoztam magamban, hogy hogyan is képzelhettem ilyesmit. Evvel a kétféle hangulattal váltakozva közben-közben azon járt az eszem, vajon milyen állapotban találom majd Richardot, mit mondjak majd neki, és mit fog ő felelni nekem; zörögtek a kerekek, ugyanazt muzsikálták egész éjszaka (amihez még hozzájárult a gyámapám levelének az ügye), egyhangúan kattogtak egész éjszaka a fülemben.

Végre megérkeztünk Deal szűk utcáiba, amelyek nagyon barátságtalanul festettek a rideg, ködös reggelen. A hosszú, lapos tengerpart, szabálytalan kis házaival, fa- és téglapületeivel, a szétszórt emelődaruival, csupasz póznáival, horgonyfelhúzó orsóival, bárkáival, csónakjaival, hajóival, a gyommal, gazzal benőtt, kavicsos pusztá homokjával olyan kopárnak tűnt fel előttem, amilyen csúf helyet még nem is láttam életemben. A tenger vastag, tejszerű ködtakaró alatt dagadt-apadt, más nem is mozgott semerre, legfeljebb néhány korai kötélverő, akik a derekuk köré csavart kenderfonállal úgy néztek ki, mintha megunván létezésük eddigi alakját, kötelet akarnának fonni önmagukból.

De aztán egy kitűnő szállodában jó meleg szobához jutottunk, s kényelmesen megmosakodva, átöltözködve leültünk reggelizni (mert ahhoz már késő volt, hogy lefekvésre gondoljunk), és így egyszerre Deal is barátságosabban kezdett festeni. A kis szobánk olyan volt, mint egy hajó kabinja, aminek Charley roppantul örült. Azután felszállt a köd, mint egy függöny, s feltűnt

egy csomó hajó, amelyekről fogalmunk sem volt eddig, hogy itt vannak. Nem is tudom, hányról számolt be nekünk a pincér, melyek éppen lent horgonyoztak a kikötőben. Volt köztük néhány nagyméretű is - volt egy hatalmas India-járó, amely most futott be; s amikor előbukkant a nap a felhők közül, ezüst tükröket szórt szét a sötét vizeken, s egyszerre elevenné s mozgalmassá vált minden, a hajókon is, körülöttük is.

A legnagyobb látványosság és a mi fő mulatságunk a nagy India-járó gőzös volt, mert aznap éjszaka érkezett meg a kikötőbe. Nyüzsögtek körülötte a csónakok; milyen boldogok lehetnek rajta az emberek, mondtuk, hogy partra szállhatnak. Charley arra is nagyon kíváncsi volt, hogy milyen lehetett az utazásuk, milyen meleg lehetett Indiában, s hogy milyenek ott azok a kígyók meg a tigrisek; s minthogy az ilyen felvilágosítások sokkal hamarabb megragadtak a fejében, mint a nyelvtan, elmondtam neki, amit ezekről a kérdésekről tudtam.

Richard kint lakott a kaszárnnyában. Nekiindultunk kora reggel, s amikor beleselkedtünk a kaszárnnyaudvarra, minden nagyon csöndesnek látszott; megkérdeztem egy őrmestert, aki a kapusfülke lépcsőjén állt, hogy hol találhatnánk meg Richardot. Adott mellénk egy embert, s az fölvezetett bennünket egy csupasz lépcsőn, bekopogtatott az öklével az ajtón, aztán otthagyt bennünket.

- No, tessék! - kiáltotta Richard bentről. Otthagytam hát Charleyt a kis folyosón, s a félig nyitott ajtóhoz lépve beszéltem:

- Bemehetek, Richard? Én vagyok az, Durden néni.

Az asztalnál ült és írt, körülötte pedig nagy rendetlenségben szétszórva hevert a földön egy csomó könyv, ruha, bádogdoboz, csizmák, útizsákok. Csak félig volt felöltözködve - polgári ruhában, amint észrevettem, nem az egyenruhájában -, a haja fésületlen, kócos, s ő maga is ugyanolyan rendetlen volt, mint a szobája. Mindezt csak azután vehettem szemügyre, miután lelkesen üdvözölt, és leültetett maga mellé; mert alighogy meghallotta a hangom, felugrott, és máris a karjai közt voltam.

- Jóságos egek, hát maga hogy kerül ide - mondta -, drága jó anyókám? Ki hitte volna azt, hogy magát itt láthassam? Nincs semmi baj? Ada jól van?

- Jól, teljesen jól. Szebb, mint valaha, Richard!

- Ó! - mondta, hátradőlve a székén. - Szegény kis húgom! Magának írok éppen, Eszter.

Milyen fáradtnak és megviseltnek látszott, pedig most volt a virágjában szép fiatalságának - milyen elgyötört arccal dőlt hátra a székén, ahogy összegyűrte kezében a sűrűn teleírt levél-papírt!

- Hát azért bajlódott annyit a megírásával, hogy még csak el se olvassam a végén? - kérdeztem.

- Ó, drágám - legyintett csüggedten -, olvashatja itt mindenütt körülöttem. Leolvashatja erről a szobáról. Itt már mindennek vége.

- Richard - szóltam nyugtalanul -, hát igazán ilyen reménytelenül áll a dolog?

- Igazán, Eszter - felelte. - A fölötteseim olyan elégedetlenek velem, hogy szívesebben veszik a távozásomat, mint a maradásomat. És igazuk is van. Az adósságoktól meg uzsorásoktól meg a hasonló kellemetlenségektől függetlenül sem vagyok alkalmas még erre a pályára sem. Semmit sem bírok szívvel-lélekkel csinálni, semmihez sincs türelmem, kitartásom, semmi nem tud érdekelni, csak egy dolog.

Alighanem leolvasta az arcomról, hogy mit akarok mondani, mert megfogta a kezemet, mely a karján feküdt, s a saját szájához érintette, hogy elhallgattasson.

- Nem, nem, Durden néni! Két témát megtiltok... kénytelen vagyok megtiltani magának. Az egyik John Jarndyce. A másik tudja, micsoda. Ha azt mondja, hogy örülség tőlem, hát beismerem, örült vagyok, nem tehetek róla, de nem bírok most kijózanodni. De hát persze a dolog nem így áll; ez az egyetlen cél, amelyet követnem kell. Nagy kár, hogy valaha is eltérítettek engem ettől, s én hajlandó voltam egy ideig eltérni az utamról.

Olyan hangulatban volt, hogy okosabbnak láttam nem ellenkezni vele, nehogy még fokozzam az elszánt konokságát. Előszedtem Ada levelét, és a kezébe nyomtam.

- Most olvassam el? - kérdezte.

Azt feleltem, hogy most, mire letette a levelet az asztalra, nekikönyökölt, tenyerének támasztotta az állát, és olvasni kezdte. Egy kis idő múlva pedig felállt, mintha rossz lenne a világítás, s az ablakhoz lépett, hátat fordítva nekem. Ott olvasta végig a levelet. Amikor visszajött a székéhez, láttam, hogy könnyes a szeme.

- Maga persze tudja, Eszter, hogy mit írt benne? - kérdezte megszelídült hangon.

- Tudom, Richard.

- Felajánlja nekem - folytatta, lábával dobolva a padlón - azt a kis örökségét, melyet nemsokára kézhez kap... éppen annyi, mint amennyit eltékoztam... és arra kér és könyörög, hogy fogadjam el, tisztázzam vele az adósságaimat, és maradjak meg a katonaságnaál.

- Tudom, hogy neki a maga boldogulása a legfontosabb - mondtam. - És Ada igazán jószívű, nemes lélek, édes jó Richardom!

- Tudom, tudom. Ó... bárcsak ne lennék már a világon!

Visszament az ablakhoz, nekikönyökölt, és a fejét a karjára hajtotta. Azt reméltem, hogy talán majd engedékenyebbé válik, s nem szóltam egy szót sem. Nem volt sok élettapasztalatom. Nem is számítottam rá, hogy mindebből a meghatottságból csak a haragja és a felháborodottsága fog új tápot nyerni.

- És az a John Jarndyce, akinek a nevét egyébként ki sem volna szabad ejtenünk, ennek a lánynak a szívét akarta elhidegíteni tőlem, közénk akart állni! - kiáltott fel méltatlankodva. - És ennek a John Jarndyce-nak a házából, ennek a John Jarndyce-nak a kegyes jóváhagyásával és beleegyezésével teszi most nekem ezt a nagylelkű ajánlatot a drága kislány, biztosan azért, hogy most valahogyan így próbáljon engem megvesztegetni.

- Richard! - kiáltottam hirtelen felugorva. - Az ilyen gyalázatos beszédre én nem vagyok kíváncsi! - Csakugyan nagyon elfutott a méreg vele szemben, életemben először, de csak egy pillanatig tartott. Ahogy rám nézett meggyötört fiatal arcával, bocsánatkérően és szomorúan, vállára tettem a kezem, és így szóltam: - Édes jó Richard, ne beszéljen nekem ezen a hangon, kérem szépen. Gondolja meg, hogy mit mond!

Rettenetesen megbánta a dolgot, nagylelkűen beismerte, hogy mennyire hibázott, szidta magát, és kérte a bocsánatomat ezerszer is. Nevetni kezdtem, de még mindig remegtem egy kicsit az izgatottságtól, hogy ilyen indulatba jöttem.

- Ezt az ajánlatot, édes jó Eszter - mondta, leülve mellém, hogy folytassa a beszélgetésünket -, az én drága Adám ajánlatát, talán fölösleges is mondanom, lehetetlenség elfogadnom. Az egyenruhával végeztem, higgye el nekem. De mégis egy kis megnyugvást jelent számomra a bajaim és sokféle nehézségeim között az a tudat, hogy a saját érdekeimmel együtt Ada

érdekeiért is harcolok. Ha az utolsó fillérig az enyém lenne Ada kis vagyonkája, akkor olyasmire kellene fordítani, ami több reménnyel kecsegtet, s ahol Adának fontosabb érdekeiről van szó. Ne nyugtalankodjék miattam! Nem szabad azt hinniök, drágám, hogy máris el vagyok veszve.

Nem ismétlem itt el, hogy mit feleltem Richardnak. Elszontyolodva búcsúztam el tőle. Visszamegyünk a szállodába, mondtam neki, s ott majd megvárjuk őt; a vállára kanyarított egy köpenyt, és kikísért a kapuig, mi pedig Charleyval elindultunk a part mentén.

Egy kis csődületbe ütköztünk útközben; néhány tengerésztiszt szállt partra egy csónakból, és szokatlan érdeklődéssel tolongtak körülöttük az emberek. Úgy látszik, mondtam Charleynak, a nagy India-járó egyik csónakja kötött ki éppen, s megálltunk mi is bámészkodni.

A tengerésztisztek lassan ballagtak fel a partról, jókedvűen beszélgetve egymással és a körjük gyűlt emberekkel, nézgelődve, mintha örülnének, hogy újra itthon vannak Angliában.

- Charley, Charley! - mondtam hirtelen. - Gyerünk gyorsan! - És úgy elsiettem onnét, hogy a kis szobalányom azt sem tudta, mire vegye a dolgot.

Csak amikor felértünk a hajókabin-szobánkba és amikor újra lélegzethez jutottam, csak akkor kezdtem el gondolkozni rajta, hogy miért is rohantam el olyan sietve. Az egyik napbarnított tengerésztisztben Mr. Allan Woodcourtot ismertem fel, és attól féltem, hogy ő is megismer majd engem. Nem akartam, hogy meglássa a megváltozott arcomat. Váratlanul ért a dolog, és egészen az inamba szállt a bátorságom. Tudtam azonban jól, hogy ez nincsen rendjén.

A tengerésztársaság is a szállodába jött. Hallottam a hangjukat a lépcsőház felől. Tudtam, hogy ők azok, mert megismertem a hangjukat - úgy értem, hogy megismertem Mr. Woodcourt hangját.

Kioldoztam a sapkám szalagját, és félig felhajtottam a fátylamat - vagyis úgy értem, félig lehajtva hagytam, de hát igazán mindegy -, aztán ráírtam az egyik névjegyemre, hogy véletlenül itt tartózkodom Mr. Richard Carstone-nal, s átküldtem Mr. Woodcourtnak. Nyomban ájtott hozzánk. Mondtam neki, hogy mennyire örülök a véletlen szerencsémnek, hogy az első között lehetek, akik üdvözlík őt idehaza Angliában. És láttam rajta, hogy nagyon sajnál.

- Amióta nem láttuk egymást, Mr. Woodcourt - mondtam -, maga hajótörést szenvedett, és életveszedelemben forgott, de ezt alig-alig nevezhetjük szerencsétlenségnek, hiszen csak alkalmat adott magának, hogy bátran és hősiesen viselkedjék. Igazán nagy érdeklődéssel olvastuk a dolgot. Én a maga régi betegétől, a szegény kis Miss Flite-től hallottam róla először, amikor gyógyulófélben voltam, a súlyos betegségemből.

- Ó, a kis öreg Miss Flite! - mondta. - Még mindig úgy él, ahogy azelőtt?

- Ugyanúgy.

Most már annyira visszatért a nyugalmam, hogy egészen felemeltem a fátylamat, nem izgatott többé.

- Végtelenül hálás magának, Mr. Woodcourt. Rendkívül ragaszkodó, jószívű teremtés a kis öreg, merem állítani.

- I... i... igen? Úgy gondolja? - felelte. - Örülök, igazán... ö-örülök. - Majdnem elakadt a szava, úgy elszomorodott, úgy megsajnálta engem.

- Mondhatom - szóltam -, hogy engem egészen meghatott az együttérzése és az öröme, amikor felkeresett.

- Fájdalommal hallottam, hogy maga milyen nagybeteg volt.

- Nagyon beteg voltam.
- De most már teljesen felgyógyult?
- Teljesen, ami az egészségemet és a jókedvemet illeti - feleltem.

Az volt az érzésem, hogy jobban sajnál engem, mint ahogyan én valaha is sajnáltam magamat. Az utazásáról kezdtem beszélni, a visszatéréséről, a jövőre vonatkozó terveiről kérdezgettem, hogy kimegy-e újra Indiába. Azt felelte, hogy ez nagyon bizonytalan. Ott sem volt nagyobb szerencséje, mint idehaza. Szegény hajóorvosként indult útnak, és semmivel sem lett több ennél, mire most hazaért. Javában beszélgettünk, s én örömmel kezdtem látni, hogy sikerült egy kissé elfeledtetnem vele a megdöbbenését az arcom fölött, amikor belépett Richard. Már odalént hallotta, hogy ki van fent nálam, s nagy örömmel és barátsággal üdvözölték egymást.

Amikor túlestek a találkozás első örömén, és Richard életfolyásáról kezdtek beszélgetni, láttam, hogy Mr. Woodcourt észrevette, hogy a fiúnak nincs egészen rendben a szénája. Folyton rá-ránézett, mintha nyugtalanítaná őt Richard arca; s gyakran felém is vetett egy-egy pillantást, hogy vajon én tudom-e, mi itt az igazság. Richard azonban megint lelkes hangulatában volt, mert rettentően örült Mr. Woodcourtnak, akit mindig nagyon szeretett.

Richard azt az ötletet vetette fel, hogy utazzunk együtt mind a hárman Londonba, Mr. Woodcourtnak azonban még egy darabig itt kellett maradnia a hajónál, s így nem csatlakozhatott hozzánk. De velünk vacsorázott azért. Egyre jobban kezdte visszanyerni régi viselkedését velem szemben. Richard dolga azonban változatlanul aggasztotta. Szóvá is tette előttem, amikor a postakocsi már indulóban volt, és Richard leszaladt, hogy utánanézzon a poggyászának.

Nem tudom, volt-e jogom hozzá, hogy kitálaljam előtte az egész históriát; de néhány szóban röviden elmondtam neki a Mr. Jarndyce-szal való szakítását és a szerencsétlen Kancelláriabeli perbe való belegabalyodását.

- Láttam, hogy nagyon nézi őt - mondtam. - Nagyon megváltozott?
- Megváltozott - felelte a fejét csóválgatva.

Hirtelen arcomba szökött a vér, most először, de csak egy pillanatig tartott az egész felindulásom. Elfordítottam a fejem, s azzal már vége is volt.

- Nem arról van szó - mondta Mr. Woodcourt -, hogy öregebb lett, vagy fiatalabb lett, vagy hogy kövérebb lett, vagy soványabb lett, hanem hogy megjelent az arcán egy különös kifejezés. Még sosem láttam ezt ilyen fiatal embernél. Nem kizárólag elcsigázottság vagy kizárólag gondterheltség ez, de mégis hasonlít mind a kettőhöz.

- A lelki egyensúlyja nincs rendben, sajnos ezt kell hinnünk, mert minden jel arra vall - tettem hozzá. - Maga is Londonba készül, Mr. Woodcourt, ugye?

- Holnap vagy holnapután.

- Richardnak a legnagyobb szüksége egy jó barátra lenne. Magát mindig nagyon szerette. Látogassa meg majd, kérem, ha fent lesz a városban. Ne hagyja őt magára, legyen majd vele néha, ha ideje engedi. Nem is képzelem, milyen nagy szolgálatot tenne neki. Nem is képzelem, milyen hálások lennének magának, Mr. Woodcourt, milyen hálára köteleznék ezzel Adát, Mr. Jarndyce-ot, sőt... engem is!

- Summerson kisasszony - felelte még nagyobb meghatottsággal, mint eddig -, isten látja lelkem, igaz jó barátja leszek! Úgy fogom tekinteni, mintha rám bízta volna, és vigyázni fogok rá, mint a szemem fényére!

Éppen befejeztük ezt a sietős kis beszélgetést, amikor Richard visszaérkezett, s a karját nyújtotta nekem, hogy felsegítsen a postakocsiba.

- Woodcourt - mondta anélkül, hogy tudta volna, miről beszéltünk -, keressen ám fel bennünket Londonban!

- Keressem fel? - felelte a másik. - Nincs is ott más ismerősöm jóformán magán kívül.

Szívélyesen kezét ráztak. Én már benn ültem a kocsiban. Mr. Woodcourt barátian átkarolta Richard vállát, aki még lent állt az úttesten, s közben egy pillantást vetett felém. Megértettem a pillantását, és visszaintettem neki köszönetképpen.

34. Fogják meg!

Sötét éjszaka borul Tom-all-Alone'sra. Amióta csak leszállt a nap tegnap délután, egyre terjed, nő a sötétség, s apránként minden hézagot betölt. Egy darabig még látszott itt-ott egy-két tompa, hunyorgó fény, néhány pincelámpás, nehézkesen pislognak a fojtogató rossz levegőben, ahogy az emberi életek lángja pislog itt Tom-all-Alone'sban. De már kialudtak azok is. Egy darabig csak nézte a hideg hold Tom-all-Alone'st komor, ezüst tekintetével, mintha versenyre akarna kelni ezzel a pusztasággal, de aztán lebukott ő is, eltűnt.

Vitatható kérdésnek látszik, éjszaka ocsmányabb-e Tom-all-Alone's vagy nappal; de az az érvelés, hogy minél több látszik belőle, annál jobban elszörnyed tőle az ember, s hogy nincs olyan kis szöglete, amelyet a képzelet csúfabbnak festhetne, mint amilyen a valóságban, a nappal javára dönti el a kérdést. Éppen hasadni kezd a hajnal, s ebben a csöndes órában egy napbarnított képű úr sétálgat errefelé, aki úgy látszik, álmatlanságában inkább nekivágott, hogy az utcán kóboroljon, mintsem hogy a párnáján forgolódva számolja az óraütéseket. Meg-megáll, körülnéz, kíváncsian forgatja a fejét, és szemlélgeti a nyomorúságos sikátorokat. Nincs itt ébren rajta kívül egy teremtet lélek se, kivéve amott, ni, abban az irányban, egy magányos nőalak, aki egy kapulépcsőn üldögel. Megindul feléje.

A hepehupás, töredezett gyalogjáró olyan keskeny, hogy Allan Woodcourt kénytelen letérni a kocsuiútra, amikor a nő mellé ér. Ahogy lenéz rá, összetalálkozik a tekintetük.

- Mi baj van?

- Semmi, uram.

- Nem hallják a kopogtatását odabent? Be akarna menni ebbe a házba?

- Várom, hogy kinyissák a kaput... nem itt... másutt, egy fogadóban - feleli az asszony türelmesen. - Csak azért várok itt, mert nemsokára idesüt majd a nap, és felmelegít egy kicsit.

A férfi hozzá volt szokva, hogy szegény emberekkel beszélgessen, s hogy kerülje a leereszkedő vagy a vállveregető vagy a gyerekes hangot, így aztán könnyűszerrel bizalmat tud kelteni az asszonyban.

- Hadd nézzem meg a homlokát - szól lehajolva hozzá. - Orvos vagyok. Ne féljen semmit. Nem bántom, a világ minden kincséért sem.

Az asszony egy kicsit ellenkezik:

- Semmi az - mondja, de mihelyt a férfi hozzáért a sebesült homlokához, rögtön a világosság felé fordítja.

- Ejha! Csúnya zúzódás, és alaposan fel van hasadva a bőr. Biztosan fáj is nagyon, ugye?

- Fáj egy kicsit. Sir - feleli az asszony, és kiperdül egy könnycsepp a szeméből.

- Hadd próbáljam meg rendbe hozni egy kicsit, aztán nem fáj majd annyira. A zsebkendőm nem fog fájdalmat okozni, higgye el.

- Elhiszem, Sir, jaj istenem, tudom én azt!

Mr. Woodcourt kitisztogatja a sebet, és hagyja egy kicsit száradni, s miután gondosan megvizsgálta, a tenyerével szelíden megnyomogatja, aztán előszed a zsebéből egy kis dobozkát, s bepólyálja és bekötözi az asszony homlokát. Miközben ezzel bíbelődik, nevet egyet, hogy ilyen utcai sebészetet rendezett be, s megkérdi:

- Szóval téglavető az ura?

- Honnét tetszik azt tudni, Sir? - feleli az asszony csodálkozva.

- Hát csak gondolom, az anyag színéről ítélve, ami a ruhájára meg a csomagjára rátapadt. És tudom, hogy a téglavetők eljárnak akkordmunkára ide-oda. És azt is tudom sajnos, hogy komiszul bánnak rendszerint a feleségükkel.

Közben befejezte a munkáját, s elrakosgatja a holmiját.

- Biztosan van valahol állandó lakása is - mondja a férfi. - Messzire van innét? - kérdi, jókedvűen el akarván terelni a szót, amikor az asszony feláll, és köszönetni kezdi neki, amit csinált.

- Hát legalább huszonkét-huszonhárom mérföldnyire van innét, Sir. Saint Albansban. Tetszik ismerni Saint Albanst?

- Igen, ismerem valamennyire. Hanem akkor én is kérdezek magától valamit, jó? Van-e pénze szállásra?

- Van, Sir - feleli az asszony. - Igazán van, komolyan mondom. - Meg is mutatja. Aztán a számtalan motyogó hálálkodására azt feleli a férfi, hogy nagyon szívesen tette, s elbúcsúzik tőle, és továbbsétál.

Tűnődve lépeget a kelő nap fényében, s már-már lassacskán elhagyja Tom-all-Alone's sikátorait, amikor egyszerre rohanó léptek hangzanak fel a háta mögött, s megfordulva azt látja, hogy egy fiú nyakába szedett lábbal száguld feléje, nyomában az asszonnyal.

- Fogják meg! Fogják meg! - kiabálja az asszony, szinte lélekszakadva. - Tessék megfogni, Sir!

A férfi odaugrik az úttestre, hogy elvágja a fiú útját; a fiú azonban gyorsabb nála, kanyarodik egyet, lebukik, átcúszik a karja alatt, s vagy öt méterrel a háta mögött bukkan fel újra, és megint továbbiramodik. Az asszony is fut tovább a nyomában, egyre kiáltozva: „Fogják meg! Fogják meg, kérem!” Allan, nem tudván egyebet elképzelni, mint hogy a fiú hirtelenében elrabolta a nő pénzét, csatlakozik az üldözéshez, és olyan sebesen szalad, hogy hatszor is utoléri, de a fiú mind a hatszor megismétli a kitérő fordulatot, a lebukást, s mindig kisiklik a karja alól, és továbbrohan. Végül aztán addig szorongatják a menekülőt, hogy egy korhadozó deszkakerítés tövében foglyul esik, lihegve lerogy a földre.

- Ó, te Jo, te Jo! - kiáltja az asszony. - Hát megtaláltalak végre!

- Jo! - ismétli Allan, s alaposan szemügyre veszi a fiút. - Jo! Várjunk csak. Hát persze! Most már emlékszem, ez az a kölyök, akit egyszer odahoztak a halottkém elé.

Az asszony csak csóváltgatja a fejét a földön elterült alak felé, s inkább csodálkozó, mint haragos hangon ismételteti:

- Ó, te Jo, te Jo! Megleltelek hát végre!

- Mit követett el? - kérdi Allan. - Meglopta magát?

- Nem, kérem, dehogyis, Sir. Dehogy lopott meg. Nem tett ő nekem semmi rosszat, inkább jószívű volt hozzám, azért is csodálkozom annyira.

Allan a fiúról az asszonyra pillant, az asszonyról a fiúra, s várja, hogy valamelyikük majd megoldja számára ezt a rejtvényt.

- Hanem nálam feküdt, Sir - mondja az asszony -, ó, te Jo! Nálam feküdt, Sir, Saint Albansban, betegen, és egy úrikisasszony megkönyörült rajta, s hazavitte magukhoz...

Allan hirtelen rémülten hátrahőköl a fiútól.

- Igen, Sir, igen! Hazavitte, hogy gondját viselje, s lefektették és ápolták; ő meg, a hálátlan semmirekellő, éjszaka megszökött, és azóta se látta senki, nem is hallottuk hírét, egészen mostanáig, hogy az előbb megpillantottam itt. Az a fiatal úrikisasszonyka pedig megkapta tőle a betegséget, és oda lett a szép arca, hogy meg se ismerné az ember. Tudod-e te ezt? Tudod-e, te komisz hálátlan kölyök, hogy mindezt neked köszönheti és a hozzád való jóságának? - kérdi az asszony fokozatosan haragra gerjedve, ahogy eszébe jut a dolog, aztán keserűen sírva fakad.

A fiú is megdöbben, ahogy a maga faragatlan eszével kezdi felfogni a hallottakat, aztán piszkos tenyerével maszatolni kezdi a piszkos homlokát, dörzsöli, dörzsöli, bámul maga elé a földre, s remegés fogja el az egész testét tetőtől talpig, hogy a korhadt palánk is reszketni kezd tőle a háta mögött.

Allan leinti az asszonyt, csak egy csendes mozdulattal, de az asszony megérti és elhallgat.

- Richard mesélte már... - motyogja a férfi - azaz hallottam már a dologról, úgy értem. Mindjárt - teszi hozzá -, majd mindjárt jövök.

Elfordul, odébb lép, s egy darabig kifelé néz a zsákutca fedett bejárója alatt. Amikor visszajön hozzájuk, már teljesen visszanyerte a nyugalmát, csak mintha magában húzódozna a fiútól - ami olyan furcsa és feltűnő, hogy egészen leköti az asszony figyelmét.

- Hallod, mit beszél? - mondja Allan a fiúnak. - De hát kelj föl, kelj föl!

Jo remegve és vacogó fogakkal lassan feltápászkodik és megáll, fél vállával nekitámaszkodva a palánknak, és suttyomban a jobb kezét a bal kezéhez, a bal lábát pedig a jobb lábához dörzsölgeti.

- Hallottad, mit beszélt ez az asszony, és azt is tudod, hogy így van. Jártál itt azóta?

- Vakuljak meg, ha azóta is láttam Tom-all-Alone'st, mind mái napig! - feleli Jo rekedten.

- És miért jöttél vissza ide? Honnét jössz?

- Hát csavarogtam - mondja Jo.

- Most pedig mondd meg nekem - folytatja Allan -, mondd meg nekem, hogy miért szöktél meg abból a házból, amikor a jószívű kisasszony szerencsétlenségére olyan jó volt hozzád, és befogadott.

Jo egyszerre kizökken közönyös nemtörődömségéből, és izgatottan jelenti ki az asszony felé fordulva, hogy ő sohasem hallott arról a kisasszonyról, ő sosem ment oda, hogy bajt csináljon neki, hanem sokkal szívesebben magára vállalta volna azt a bajt, és inkább hagyta volna, hogy elvágják a nyakát, ezt a nyomorult nyakát, ha ezt tudta volna, semhogy csak egy éjszakára is odament volna, mert az a kisasszony nagyon jó volt hozzá, nagyon jó - s mindezt rendkívül komolyan adja elő, keserves zokogással vegyítve a szavait.

Allan Woodcourt látja, hogy nem színlelés. Erőt vesz magán, és megérinti a fiút.

- No mondd, Jo, mondd el nekem.

- Nem, nem mondhatom - feleli Jo, visszadőlve fél arcával a kerítésnek. - Nem szabad, máskülönben elmondanám.

- De nekem tudnom kell - mondja a másik.

Tovább unszolja a fiút, s Jo két-három ilyen biztatás után újra felemeli a fejét, megint körülnéz az udvaron, és így szól halkán:

- Hát mondok valamit. Elvittek! No itt van.

- Elvittek? Éjszaka?

- Az ám! - Jo nagyon aggódik, nehogy meghallja valaki, és újra körülnéz, sőt felpillant a háromméteres deszkapalánk tetejére is, kilehelkedik a résein is, nehogy az a valaki, akire gyanakszik, felülről kihallgassa, vagy a túlsó oldalán legyen elbújva.

- Kicsoda vitt el onnét?

- Nem szabad megmondanom a nevét - feleli Jo. - Nem szabad, Sir.

- De nekem tudnom kell, a kisasszony miatt, tudnom kell. Megbízhatok bennem, Jo. Senki más nem fogja megtudni.

- Ó, csak hogy nem tudom - feleli Jo, ijedten rázogatva a fejét -, máris meg nem hallotta-e?

- De hiszen nincs itt.

- Nincs-e? Nincs-e? - mondja Jo. - Ő mindenütt ott van, egyszerre mindenütt.

Allan zavarodottan nézi a fiút, de aztán észreveszi, hogy van valami komoly értelme is ennek az elképesztő feleletnek. Türelmesen várja, hogy megmagyarázzák neki a dolgot, Jo pedig, akit ez a türelem jobban kihoz a sodrából, mint bármi más, végre megadja magát, és kétségbeesetten a fülébe súg egy nevet.

- Úgy! - szól Allan. - Miért, hát mit csináltál?

- Semmit, Sir. Nem csináltam soha semmit, amivel bajba keveredhettem volna, kivéve, hogy nem álltam odébb.

Allan elgondolkozik egy kicsit, aztán az asszony felé fordulva, de fél szemmel Jót nyugtatgatva szüntelenül, azt mondja:

- Nem olyan hálátlan ő, mint gondolja. Megvolt rá az oka, hogy elment akkor éjszaka, még ha nem is jó oka.

- Köszönöm szépen, Sir! Köszönöm! - kiált fel Jo. - No lássa! Lássa, milyen szigorú volt hozzám. De mondja csak el majd annak a kisasszonynak, amit most ez az úr mondott, és akkor jól van, akkor nincs semmi baj.

- Most pedig, Jo - szól Allan, nézegetve a fiút -, eljössz majd velem, és keresünk neked egy jobb helyet ennél, ahol lefekhetsz, és ahol nem találhatnak rád. Ha te az utca egyik oldalán mész, én meg a másikon, el tudjuk kerülni a feltűnést, s tudom, hogy nem szöksz meg, ha megígéred nekem.

Az asszony eddig a batyuján ült, és figyelmesen hallgatta őket; most feláll, és a csomagot felveszi.

- Csak mondja majd el a kisasszonynak - ismétli Jo -, hogy én nem akartam neki bajt csinálni, és hogy mit mondott ez az úr! - s ezzel csoszogva, remegve, pislogva, bólogatva, az arcát maszatolgatva s félig sírva, félig nevetve búcsút mond az asszonynak, és megindul Allan Woodcourt után, az utca másik oldalán, szorosan a házak mellé lapulva. Így érnek ki Tom-all-Alone'sból mind a ketten, s így folytatják útjukat a tisztább levegőjű és napfényben fürdő utcákon át.

Allan a törvényszéki negyed felé veszi az útját, mert a régi betegéhez, a lelkes kis Miss Flite-hoz akar fordulni tanácsért, hogy hol találhatna valami átmeneti szállást vagy menedéket a fiú számára. A rongy- és palackkereskedésnél azonban minden megváltozott. Miss Flite már nem lakik itt, a bolt becsukott, Miss Flite a madaraival együtt átköltözött bizonyos Mrs. Blinderhez, a Bell Yardba; s minthogy ez a szomszédban van, hamarosan oda is ér; ahol aztán Miss Flite lerohan elébe a lépcsőn, és könnyes szemmel, tárt karokkal fogadja.

- Édes jó doktorom! - kiált fel Miss Flite. - Nagyra becsült, érdemdús, jeles orvostudorom! - Néha furcsa kifejezéseket használ, de a barátsága olyan őszinte és szívből jövő, amilyent csak a legtisztább józan észről lehet elvárni, és amilyent ettől a legtöbbször hiába várunk el. Allan, aki mindig nagyon türelmes vele, megvárja, amíg befejezi az áradozását, aztán rámutat a kapu alatt reszkető Jóra, és elmondja Miss Flite-nak, hogy miért hozta el magával.

- Hol találhatnék neki szállást pillanatnyilag valahol errefelé? Ön olyan okos asszony, és annyi mindent tud, adjon hát tanácsot nekem.

Miss Flite mérhetetlenül büszke lesz erre a dicséretre, és törni kezdi a fejét a dolgon, de sok időbe telik, amíg egy jó gondolata akad. Mrs. Blindernek minden szobája ki van adva, ő maga a szegény Gridley szobájában lakik most.

- Gridley! - kiált fel Miss Flite, és összecsapja a kezét, miután vagy hússzor megismételte ezt az örömkialtást. - Gridley! Hát persze! Úgy van! Édes jó orvosom! György tábornok úr majd segít rajtunk.

Miss Flite aztán elmeséli orvosának, hogy György tábornok, akit ő gyakran meg szokott látogatni, ismeri az ő kedves Jarndyceffját is, és köze van a többiekhez is. Allan kezd megnyugodni, hogy talán csakugyan jó helyre indulnak. Meg is mondja ezt Jónak, biztatásképpen, hogy most már nemsokára befejezik ezt a sok járást-kelést; aztán elindulnak a tábornokékhöz. Szerencsére ez sincs messze.

A György-féle Céllövölde és Vívócsarnok külső képét, a hosszú bejáratot és a nagy üres hodályt Allan Woodcourt jó előjelnek érzi. Sokat ígérő magának György úrnak az alakja is, aki gallér nélkül, pipával a szájában, a lovassági kard és a súlyzók által kifejlesztett hatalmas karizmaival, melyek kidagadnak a könnyű ingujján át, reggeli öltözékében lépked elébük.

- Parancsoljon, Sir - mondja György úr, katonás tisztelegéssel. Aztán barátságosan mosolyogva az egész arcával odafordul Miss Flite-hoz, aki nagy ünnepélyességgel és némi késedelemmel elintézi végre a bemutatás nagy szertartását. - Parancsoljon, Sir - mondja erre György úr még egyszer, és újra tiszteleg. - Bocsásson meg, Sir - teszi hozzá -, de ön tengerész, ugyebár?

- Büszke vagyok rá, hogy annak néz - feleli Allan -, de én bizony csak hajóorvos vagyok.

- Igazán? A fejemet tettem volna rá, hogy igazi kék kabátos, Sir.

Allan elmeséli neki mindazt, amit Jóról tud, s a huszár komoly arccal hallgatja végig.

- És ez az a gyerek, Sir, ugyebár? - kérdi, kinézve a bejárat felé, ahol Jo ácsorog, és bámulja a meszelt falra festett nagybetűket, amelyeknek semmi jelentésük nincs az ő szemében.

- Ő az - mondja Allan. - És a következő a nehézségem vele, György úr. Nem akarom őt betenni egy kórházba, még ha el is tudnám intézni, hogy azonnal fölvegyék, mert egy félóraig sem maradna meg ott. Ugyanez áll a szegényházra is, feltéve, hogy lenne türelmem Ponciustól Pilátusig futkosni és a bolondját járatni magammal a különböző hivatalokban, hogy felvétessem valahová... mert ki nem állhatom ezt az egész hivatalrendszert.

- Ki nem állhatja azt senki emberfia, Sir - feleli György úr.

- Meg vagyok róla győződve, hogy nem maradna meg egyik helyen sem, mert rettenetesen fél attól az embertől, aki megparancsolta neki, hogy tűnjön el innét. Tudatlanságában azt képzei, hogy ez az ember mindenütt ott van, és mindenről tudomást szerez.

- Bocsánatot kérek, Sir - szól közbe György úr -, de nem említette meg ennek az embernek a nevét. Vagy talán ez titok, Sir?

- A fiú titkolja. De Bucketnek hívják.

- Bucket, a detektív, kérem?

- Az.

- Ismerem ezt az embert, Sir - mondja a huszár, nagy füstfelhőt eregetve és keresztbe rakva a karját -, és a fiúnak annyiban igaza is van, hogy kétségtelenül egy... szemfüles, minden hájjal megkent alak.

György úr jelentősegteljesen fújja tovább a füstöt, és szótlanul nézegeti Miss Flite-ot.

- Mármint legalább azt szeretném, ha Mr. Jarndyce és Summerson kisasszony megtudhatnák, hogy ez a Jo, akinek olyan különös a története, újra megkerült, és hogy beszélhessenek vele, ha akarnak. Ezért szeretném őt egyelőre elhelyezni akármilyen szerény szálláson, de rendes embereknél, akik hajlandók lennének befogadni - mondja Allan. - Nem ismer véletlenül valakit a környéken, aki befogadná őt egy időre úgy, hogy előre fizetek érte?

- Hát kérem alázattal - mondja György úr -, mi ugyan kissé vándorcigány módjára élünk. Tetszik látni, miféle hely ez. De rendelkezésére áll a fiúnak egy csendes sarok itt, ha ön is jónak látja ezt a megoldást, Sir.

A pipájának széles lendítésével ábrázolva a szavait, György úr az egész épületet felkínálja a látogatójának.

- Meg kell azonban mondanom önnek - folytatja Allan -, hogy a fiú siralmasan leromlott állapotban van, s hogy talán... nem mondom, hogy így van, de talán... már annyira legyöngült, hogy nem is fog tudni felgyógyulni többé.

- A ön véleménye szerint pillanatnyilag veszélyes az állapota, Sir? - kérdi a huszár.

- Igen, sajnos attól félek, hogy igen.

- Hát akkor - feleli a huszár határozott hangon - minél hamarabb bekerül az utcáról, annál jobb. Hé, Phil! Hozd csak be!

Mr. Squod kibiceg az egyik fal mentén, hogy végrehajtsa a parancsszót, a huszár pedig, miután végigszívta a pipáját, lerakja. Jót behozzák. Jo nem Mrs. Pardiggle egyik tokahupa indiánja, se nem Mrs. Jellyby egyik gyapjas báránkája, mert semmi köze sincs az egész Borriobule-Ghé-hez, a távolság és az ismeretlenség nem szépíti őt meg, nem valódi, külföldön született vadember: ő csak közönséges honi áru. Hazai piszoktól szutykos, hazai férgek élösködnek a bőrén, hazai nyavalyák pusztítják belsejét, hazai rongyok fedik külsejét - valódi, angol földön termett, angol ég alatt tenyésző, hazai műveletlenség aljasítja le halhatatlan lelkét a dögvoráson levő állatok színvonalára. Állj elő, Jo, úgy, amint vagy! Nem vagy érdekes, a lábad sarkától a fejed búbjáig nincs tebenned semmi vonzó, semmi rokonszenves.

Becsoszog lassan György vívócsarnokába, és megáll, mint egy rakás szerencsétlenség, a földre szögezett szemmel. Mintha tisztában lenne vele, hogy mindenki riadozik, húzódozik tőle, részben azért, amilyen, részben pedig azért, amit okozott.

- Ide figyelj, Jo! - szól Allan. - Ez itt György úr.

Jónak egy darabig még jár a szeme a padlón ide-oda, aztán felnéz egy pillanatra, s máris újra lesüti a szemét.

- György úr olyan barátsággal van hozzád, hogy ad neked itt szállást. Itt biztonságban leszel. Egyelőre nincs más dolgod, mint szót fogadni és megerősödni egy kicsit. No, figyelj most György úrra. Látom, hogy akar neked mondani valamit.

- Csupán azt akartam neki megmutatni, Sir - mondja György úr -, hogy hová fekkhet le, hogy istenigazában kialhassa magát. Hát nézz ide. - A huszár beszéd közben átsétál vele a lövölde túlsó végébe, és kinyitja az egyik kis fülke ajtaját. - Ez lesz a helyed, látod! Van itt matrac is, és itt nyugodtan pihenhetsz, ha jól viseled magad, amíg csak Mr. Woodcourt jónak látja. Ne ijedj meg, ha lövéseket hallasz, csak a céltáblára lőnek, nem rád. Hanem még valamit ajánlanék, Sir - fordul György úr a látogatójához. - Phil, gyere ide!

Phil a szokásos hadimozdulataival megközelíti őket.

- Ezt az embert, Sir, úgy szedték fel csecsemőkorában az utcacsatornából. Ennélfogva el lehet képzelni, hogy megérti ezt a szegény gyereket, és együtt érez vele. Igaz-e, Phil?

- Persze hogy igaz, főnök úr - válaszolja Phil.

- Hát szóval azt gondoltam, Sir - mondja György úr -, hogy jó lenne talán, ha ez az ember elvinné őt megfürdetni, és ha néhány shillingért vásárolhatna neki valami olcsó ruhaneműt...

- Okos beszéd, György úr, kedves barátom - feleli Allan, elővéve az erszényét.

Nyomban el is küldik Phil Squodot és Jót a javítási munkálatok elintézésére. Miss Flite, aki oda van örömében, hogy ilyen sikeresnek bizonyult a közreműködése, most már siet, ahogy csak tud, a törvényszékre. Allan is felhasználja az alkalmat, és elmegy orvosságokat szerezni; hamar megkapja egy közeli gyógyszertárban, aztán visszatér, és csatlakozik a lövöldében fel-alá sétálgató huszárhoz, s lépést tartva együtt sétálgatnak tovább ide-oda.

Amikor kiment az orvosságért, Sir - szólal meg György úr -, gondolkoztam a dolgon, s most már biztos vagyok benne, hogy én ismerem a Lincoln's Inn Fieldsen azt a lakást, ahová Bucket felvitte a gyereket, az elbeszélése szerint. Ha ő nem is tudja, kinél járt, én megmondhatom önnek. Tulkinghornnál. Ez a neve.

Allan kérdő tekintettel ismétli meg a nevet.

- Tulkinghorn. Így hívják, Sir. Ismerem őt, tudom róla azt is, hogy már előzőleg kapcsolatot tartott fenn Buckettel egy elhunyt személy dolgában, aki megkárosította. Ismerem őt, Sir... sajnos ismerem.

Allan persze megkérdezi, hogy miféle ember.

- Miféle ember? Úgy tetszik érteni, hogy kinézésre milyen?

- Nem, azt hiszem, látásból eléggé ismerem. Úgy értem, miféle, ha dolga akad vele az embernek?

- Hát azt meg tudom mondani önnek, Sir - feleli a huszár, s hirtelen megtorpan, keresztbe fonja a karját széles mellén, s csak úgy lángol és tüzel az arca a haragtól -, gyalázatos, rosszféle ember! Lassan kínzó, kegyetlen, komisz ember. Annyi irgalom, annyi emberség sincs benne, mint egy ócska, rozsdás karabélyban. Olyan ember ő, kérem, isten engem úgy segéljen, aki egymaga több gondot, nyugtalanságot és több lelkifurdalást szerzett nekem, mint az összes többi ember együttvéve. Ilyen ember ez a Mr. Tulkinghorn!

György úr olyan indulatba jött, hogy kénytelen megtörölni széles homlokát az inge ujjába. Még miután az angol himnusz végigfűtyülésével kifújta magából a mérgét, még azután is önkéntelenül meg-megrázza a fejét, és ki-kiszalad a melléből egy-egy nehéz lélegzet.

Jo és a kísérője nemsokára visszaérkeznek, és Phil gondosan, óvatosan lefekteti a fiút a matracra. Allan saját kezűleg beadja neki előbb a szükséges orvosságokat, aztán rábízza Philre a gyógyszereket, és ellátja utasításokkal. Az idő közben alaposan előrehaladt, már délelőttre jár. Allan hazamegy átöltözni és megreggelizni; aztán anélkül hogy szükségét érezné lepihenni, elmegy Mr. Jarndyce-hoz, hogy elmesélje neki Jo megkerülését.

Mr. Jarndyce aztán visszamegy vele Jóhoz, s útközben bizalmasan a tudtára adja, hogy fontos okok miatt jobb lesz minél kisebb port verni föl a dolog körül, s látszik rajta, hogy ő is nagyon komolyan veszi az ügyet. Mr. Jarndyce-nak Jo újra elmondja lényegileg ugyanazt amit reggel, minden változtatás nélkül. Csak annyi a különbség, hogy Jo szekere még nehezebben dögög, mint eddig, még üresebben kong a hangja.

- Hadd feküdjek csak itt nyugton - mondja Jo akadozva -, és ha valaki arra jár, amerre azelőtt a sarkot söpörtem mindég, nagyon megköszönném, ha lenne szíves beszólni Mr. Snagsbyhez, és csak annyit mondani, hogy a Jo, akit ismer azelőttől, most odébbáll, hogy kell neki. Igen meghálálnám, csak ne lennék ilyen nyomorult, amilyen vagyok.

Annyit beszél a papírkereskedőről egész nap s másnap is, hogy a jólelkű Allan, miután megkérdezi Mr. Jarndyce véleményét, magára vállalja, hogy ellátogat a Cook's Courtba; annál is inkább, mivel a szekér kezd végképp kátyúba jutni. Este aztán, Jo nagy öröme, Mr. Snagsby meg is jelenik a Lövöldében, és elbeszélget vele, amíg a fiú ki nem fárad.

Mert a keservesen dögögő szekér közeledik az útja végéhez, és már nagyon göröngyös, kövecses kapaszkodón vonszolja magát tovább. Egész nap, egész éjszaka lihegve erőlködik fölfelé a kaptatón, kimerülten és elcsigázva. A kelő nap nem sokszor fogja már megpillantani küzdelmes dögögését.

Phil Squod a lőporos és füstös ábrázatával egyszerre működik betegápolóként és puskaművesként a sarokbeli kis asztalkájánál; gyakran átpillant hozzá, biccent egyet zöld posztósipkás fejével, biztatón felhúzogatja a fél szemöldökét, és így szól:

- Kitartás, fiam! Ne hagyd magad, fiam!

Igen sokszor megjelenik Mr. Jarndyce is, Allan Woodcourt pedig majdnem szüntelenül ott van; s mindketten sokat eltűnődnek azon, hogy a sors milyen furcsán összebogozta ennek a kitaszított senkifíának az életét másokéval, annyira különböző emberekével.

Jo ma alszik, vagy csak fekszik kábultan, s Allan Woodcourt, aki éppen megérkezett, megáll előtte, és nézi a lesóványodott alakját. Egy kis idő múlva óvatosan leül az ágy szélére, arccal a fiú felé - ugyanúgy, ahogy az iratmásoló szobájában ült le - s a mellére, aztán a szívére teszi a kezét.

György úr az ajtóban áll meg, némán és mozdulatlanul. Phil abbahagyta a halk csörömpölését, megállt a kezében a kis kalapácsa. Mr. Woodcourt orvosi figyelemmel és komolysággal néz körül, jelentőségteljes pillantást vet a huszárra, és int Philnek, hogy vigye ki az asztalkáját.

- Nohát, Jo! Mi baj van? Ne ijedj meg.

Allan egy darabig merően figyeli őt, aztán egészen a füléhez hajolva halkan és érthetően ezt kérdi:

- Jo! Tanultál-e valaha életedben imádkozni?

- Nem én, soha, Sir.

- Még csak egy rövidke kis imát se tudsz?

- Nem tudok, Sir. Semmit se tudok.

Jo egy rövid időre visszaesik a kábultságába vagy az álmába, majd hirtelen felébred, és heves erőfeszítésekbe kezd, hogy felkeljen az ágyból.

- Maradj, Jo! Mi a baj? Mit akarsz?

- Mennem kell, Sir - feleli riadt, vad tekintettel -, itt az idő, Sir, és mennem kell oda, abba a temetőbe.

- Feküdj vissza, és úgy meséld tovább. Miféle temetőbe, Jo?

- Ahová őt földbe tették, aki nagyon jó volt hozzám, bizony, nagyon jó. Itt az idő, Sir, és nekem is mennem kell oda, abba a temetőbe, hogy tegyenek melléje. Oda akarok menni, temessenek oda. Mindig azt mondta nekem, hogy aszongya: „Ma én is éppen olyan szegény vagyok, mint te, Jo”, aszongya. Meg akarom neki mondani, hogy most meg én vagyok éppen olyan szegény, mint ő, és azért jöttem, hogy tegyenek melléje.

- Majd később, Jo. Majd ha eljön az ideje.

- Ó! De megígéri, Sir, hogy kivisznek oda, és melléje fektetnek?

- Megígérem, hogyne.

- Köszönöm, Sir. Köszönöm, Sir. Előbb el kell majd kérni a rácsos kapu kulcsát, mert addig nem vihetnek be, mindig be van ám zárva. És a lépcsőre is vigyázni kell, mert van ott egy lépcső, amit én szoktam mindig söprögetni azelőtt. Nagyon besötétedett, Sir. Nem hoznak semmi világosságot, Sir?

- Mindjárt itt lesz, Jo.

Mindjárt. A szekér recseg, darabokra megy szét, s a rögös út már a legvégére jár.

- Jo, fiam, szegénykém!

- Hallom, amit mond, Sir, hallom a sötétben, de csak tapogatódzok, tapogatódzok... hadd fogjam meg a kezét.

- Jo, utánam tudod-e mondani, amit mondok?

- Utána mondok én mindent, Sir, amit maga mond, mert tudom, hogy jól mondja.

- MIATYÁNK...

- Miatyánk!... Igen, ez jól van mondva. Sir, nagyon jól.

- KI VAGY A MENNYEKBEN...

- Vagy a mennyekben... jön-e már a világosság, Sir?

- Itt van már. SZENTELTESSÉK MEG A TE NEVED!

- Szentel... tessenek meg a... te...

Felragyog a világosság a hosszú, sötét éjszakára. Meghalt!

Igen, meghalt, Felséges Uram. Meghalt, tisztelt Karok és Rendek, nemes Lordok. Meghalt, Nagytiszteletű Urak, meghalt, igaz hitű és hamis hitű, minden rendű és rangú Főtisztelendő urak. Meghalt, emberek, halljátok mindnyájan, akik úgy jöttetek a világra, isteni részvétellel a szívetekben. Így halnak ők meg körülöttünk minden áldott nap, minden áldott éjszaka.

35. Gyúlnek a viharfelhők

Odalent Lincolnshire-ben a kastély megint behunya sok-sok szemét, de ébren van a városi palota. Sir Leicester a könyvtárszobában elszunnyadt a haza érdekében, egy parlamenti bizottsági jegyzőkönyv olvasása mellett. Milady abban a szobában üldögél, ahol a Guppy nevű fiatalembert fogadta annak idején. Rosa is vele van; írt neki, és felolvasott neki. Most valami hímzésen vagy ilyesféle csinos kis kézimunkán dolgozik a lány, s ahogy előrehajtott fejjel öltöget, milady szótlanul nézegeti őt - nem is első ízben a mai nap folyamán.

- Rosa!

A szép kis falusi arcoeska vidáman pillant fel. Aztán zavartan és meglepődve elkomolyodik, ahogy meglátja milady tekintetét.

- Nézd meg az ajtót, be van-e csukva jól.

- Igenis. - Odamegy, visszajön, és még nagyobb szemet mereszt.

- Bizalmasan akarok neked mondani valamit, fiam, mert tudom, hogy megbízhatok a ragaszkodásodban, ha az ítélőképességedben nem is. Ne szólj erről a világon senkinek, ami közöttünk történik.

A szép kis félénk lány nagyon komolyan megígéri, hogy méltó lesz milady bizalmára.

- Tudod te azt - kérdi lady Dedlock, intve neki, hogy jöjjön közelebb a székével - tudod te azt, Rosa, hogy én hozzád egészen más vagyok, mint a többiekhez?

- Tudom, milady. Sokkal kedvesebb hozzám. De hát én sokszor azt gondolom magamban, hogy csak én ismerem milady igazi természetét.

- Sokszor azt gondolod, hogy csak te ismered az én igazi természetemet? Szegény kisfiam, szegény kisfiam!

Gúnyos megvetéssel mondja ezt - ámbár nem Rosa-ra vonatkozóan, s elmerengve, nézi a lányt.

- Nem gondolod, Rosa, hogy megnyugtató vagy számomra, hogy jólesik nekem a közelléted? Nem tudod elképzelni, hogy a fiatalságod, a természetességed, a szereteted örömet okoz nekem?

- Nem tudom, milady, nem merem én azt hinni. De bárcsak úgy lenne, tiszta szívemből kívánom.

- Úgy van, kicsikém.

A csinos arcoeska elpirulna örömeiben, ha ez a szép arc nem nézne szembe vele olyan sötét kifejezéssel. Félénken várja Rosa a magyarázatot.

- S ha azt mondanám neked ma, hogy „Eredj! Elbocsátlak isten hírével!”, hát ezt nagy fájdalommal mondanám, nagyon rosszul esne nekem, és nagyon egyedül maradnék.

- Asszonyom! Megharagítottam valamivel?

- Semmivel. Gyere ide.

Rosa lekuporodik a zsámolyra milady lábához.

- Mondtam neked, Rosa, ugye, hogy szeretnék boldoggá tenni. Megvannak az okaim, hogy azt mondjam, sokkal jobb a számodra, ha nem maradsz itt tovább. Nem szabad itt maradnod. Már elhatároztam, hogy nem fogsz itt maradni. Írtam a vőlegényed apjának, ma este érkezik. Mindezt a te érdekedben csinálom.

A kislány sírva, zokogva csókolgatja az asszony kezét, és azt hajtogatja, hogy mi lesz vele, ha el kell válniok. Az asszonya megcsókolja az arcát, de nem felel semmit.

- Nohát, gyerekem - mondja végre -, szerencsésebb körülmények közé kerülsz, és légy nagyon boldog. Légy nagyon boldog, és szeressenek!

Kibontakozik Rosa öleléséből, és elhagyja a szobát. Késő délután, amikor újra megjelenik a lépcsőkön, már hűvösebb és gögösebb, mint valaha. A lakáj Mr. Rouncevellt jelentette, ezért jött ki milady a szobájából.

Mr. Rouncewell még nincs a könyvtárban, de mindjárt ott lesz. Ott van azonban sir Leicester, akivel előbb néhány szót szeretne beszélni milady.

- Sir Leicester, szeretnék magával... de úgy látom, el van foglalva.

- Ó, dehogy! szó sincs róla. Csak Mr. Tulkinghorn van itt.

Ő mindig kéznél van. Mindenütt ott lábatlankodik. Nem lehet tőle megszabadulni, nincs előle menekvés egy pillanatra sem.

- Bocsásson meg, Lady Dedlock. Ha megengedi, magukra hagyom önöket.

- Nem szükséges - mondja az asszony, a tekintete azonban világosan azt fejezi ki: „Nagyon jól tudja, hogy hatalmában áll itt maradni, ha kedve tartja.”

Sir Leicester miladyhez fordul.

- Bocsánat. Mit kívánt mondani?

- Csak annyit, hogy Mr. Rouncewell van itt (az én meghívásomra jött el), s hogy a legokosabb lenne, ha véget vetnénk ennek az egész ügynek a lánnal. Halálra unom már ezt a kérdést.

- S mit tehetek én... miben lehetek itt... a segítségére? - kérdi Sir Leicester kissé megzavarodva.

- Kéressük fel őt ide, és intézzük el vele a dolgot. Lenne olyan szíves felhívatni őt?

A komornyik elindul megkeresni a vasas urat, megtalálja és felhossa. Sir Leicester kegyesen fogadja ezt a vasérc-embert.

- Hogy van, Mr. Rouncewell? Remélem, jól szolgál az egészsége? Foglaljon helyet. (Az ügyvédem, Mr. Tulkinghorn.) Milady - Sir Leicester ünnepélyes kézmozdulattal átnyújtja a vasgyártót Lady Dedlocknak -, milady beszélni óhajt önnel, Mr. Rouncewell. Hm!

- A legnagyobb örömmel - feleli a vasas úr -, a legnagyobb örömmel állok bármikor Lady Dedlock rendelkezésére, tartom szerencsémnek.

- Kérem, Sir - mondta Lady Dedlock szórakozottan -, engedje meg, hogy megkérdezzem, történt-e azóta valami ön és a fia között, fiának a rögeszméjével kapcsolatosan.

- Ha az emlékezetem nem csal, Lady Dedlock, amikor a legutóbbi alkalommal szerencsém volt önnel beszélgetni, azt mondtam, hogy a legkomolyabban tanácsolni fogom a fiamnak, hogy tegyen le erről a... rögeszméjéről. - A vasgyártó egy kis nyomatékkaal ismétli meg az asszony kifejezését.

- És azt tette?

- Ó! Természetesen azt tettem.

Sir Leicester helyeslőleg és elismerőleg bólint egyet. Kifogástalan eljárás. Ha a vasas úr megígérte, hogy ezt fogja tenni, akkor meg is kellett tennie. Ebben a tekintetben nincsen különbség a nemesfémek és a nemtelenek között. Helyes, kifogástalan eljárás.

- S ő letett róla, kérem?

- Sajnos igazán nem tudok erre határozott választ adni önnek, Lady Dedlock. Attól félek, hogy nem. Vagy talán eddig még nem. A mi életkörülményeink között mi sokszor megkötjük magunkat a... rögeszméink mellett, s így aztán eléggé megnehezül, hogy tegyünk róluk. Mi azt hiszem, a magunk módján komolyan szoktuk venni a dolgokat.

- Ugyanis - folytatja milady - gondolkoztam ezen a dolgon, s úgy döntöttem, hogy ha ön nem tud kezeskedni arról, hogy a fia felhagyott a rögeszméjével, akkor a legokosabb, ha a lányt mindjárt elküldöm.

- Erről nem tudok kezeskedni, Lady Dedlock. Egy percig sem tudok róla kezeskedni.

- Hát akkor a legokosabb, ha elmegy a lány. Küldjük-e vissza a faluba, vagy akarja mindjárt magával vinni, vagy mi a kívánsága, kérem?

- Lady Dedlock, ha szabad őszintén megmondanom...

- Feltétlenül.

- Szívesebben venném azt a megoldást, amely rögtön megszabadítja önöket az alkalmatlanságtól, és eltávolítja a leányt a jelenlegi helyéről.

- Hogy őszintén szóljak én is - feleli az asszony, változatlanul ugyanazzal a színlelt szórakozottsággal -, én is szívesebben venném. Úgy értsem tehát, hogy rögtön magával viszi?

A vasas úr meghajtja magát mereven, mint a vas.

- Sir Leicester, legyen szíves, csöngessen. - Mr. Tulkinghorn előlép az ablakából, és meghúzza a csengőt. - Elfelejtettem, hogy ön is itt van. Köszönöm. - Az ügyvéd meghajtja magát, és visszamegy csendesen a helyére. A villámgyors komornyik megjelenik, megkapja az utasítást, hogy kit hozzon elő, eltűnik, előhossa, akit kell, aztán újra elvonul.

Rosa szemén látszik, hogy sírt, s még mindig bánatos. Ahogy belép, a vasgyártó feláll, karon fogja, és megáll vele az ajtóban, indulásra készen.

- Gondodat viselik, látod - mondta milady a fáradt hangján -, vigyázni fognak rád, jó kezekben leszel. Megmondtam, hogy derék jó kislány vagy, és nincs miért sírnod.

- Végül mégiscsak úgy látszik - szólal meg Mr. Tulkinghorn hátratett kézzel közelebb lépegetve -, mintha azon sírna, hogy el kell mennie.

- Ó, mert még nem elég jól nevelt - feleli Mr. Rouncewell olyan hirtelenséggel, mintha megörülne neki, hogy lefőzheti az ügyvédet. - Ha itt maradt volna még sokáig, Sir sokat fejlődhetett volna még, kétségtelenül.

- Kétségtelenül - feleli Mr. Tulkinghorn higgadtan.

Rosa elzokogja, hogy nagyon sajnálja, hogy itt kell hagynia miladyt, hogy nagyon boldog volt Chesney Woldban, hogy nagyon boldog volt milady mellett, és hogy köszöni, köszöni, nagyon sokszor köszöni miladynek a jóságát.

- Hallgass már, te kis bolond számár! - csitítja őt a vasgyártó halkán, de nem haragosan. - Legyen eszed, ha szereted Watot!

Milady csak közönyösen int neki búcsút: „Jól van, fiam, jól van! Derék kislány vagy. No eredj!”

Sir Leicester fennköltén visszavonult az egész ügy elől, Mr. Tulkinghorn újra csönget, a komornyik újra besurran, s Mr. Rouncewell Rosa-zal együtt elhagyja a házat.

Ma Lady Dedlock egyedül vacsorázik fent a szobájában. Az ügyvéd beüzen, tisztelettel kérdezteti, hogy fogadná-e őt egy-két percre milady, ha megvacsorázott. Milady fogadja, most mindjárt. Mr. Tulkinghorn megjelenik, és elnézést kér, hogy vacsora közben alkalmatlanodik, még ha engedélyt is kapott rá. Ahogy magukra maradnak, az asszony int neki, hogy hagyja ezeket a tréfákat, térjen a tárgyra.

- Mit óhajt, Sir?

- Nos, Lady Dedlock - szól az ügyvéd, s közel húzva hozzá egy széket, leül, és dörzsölgetni kezdi a lába szárát az ócska nadrágban, lassan, föl-le le-föl, föl-le -, mondhatom, kissé meglepett a viselkedése.

- Ugyan?

- Igen, határozottan meglepett. Erre nem voltam elkészülve. Kénytelen vagyok ezt úgy tekinteni, hogy ön megszegte a megegyezésünket és a nekem tett ígéretét. Ez új helyzetet teremt köztünk, Lady Dedlock.

- Nem egészen értem, hogy mit akar mondani.

- Ó, dehogynem érti, dehogynem érti, Lady Dedlock. Ne játszunk most a szavakkal, ne párbajozunk a szavakkal. Tudja jól, hogy szerette ezt a lányt.

- No és, Sir?

- Tudja jól, és én is tudom, hogy nem az ön által kifejtett okokból küldte őt el, hanem azért, hogy eltávolítsa őt a leleplezések és kellemetlenségek elől, amelyek az ön feje fölött lebegnek.

- No és, sir?

- No és - feleli az ügyvéd, s keresztbe rakja a lábát, és simogatni kezdi a felülső térdét - nekem kifogásom van ez ellen, Lady Dedlock. Veszedelmes cselekedetnek tartom. Szerintem ez teljesen fölösleges dolog volt, s csak arra alkalmas, hogy a házban mindenféle szóbeszédet szüljön, találgatásokat, gyanakvást, tudom is én, mit. Ráadásul megszegése a megegyezésünknek. Önnek ugyanannak kellett volna maradnia, aki volt.

- Nohát, Sir - kezdi az asszony -, ha én a titkom tudatában...

Az ügyvéd azonban félbeszakítja:

- Kérem, Lady Dedlock, ez nem az ön titka többé. Engedje meg nekem. Ebben áll éppen a nagy tévedése. Ez az én titkom, amelyet Sir Leicester és a család érdekében őrzök. Ha az ön titka lenne, Lady Dedlock, akkor mi most nem lennénk itt, és nem folytatnánk ezt a beszélgetést.

- Teljesen igaza van. Tehát ha én *ennek* a titoknak a tudatában megteszek mindent, ami tőlem telik, hogy megkíméljek egy ártatlan lányt az engem fenyegető szégyentől, akkor csak a szilárd elhatározásomat váltom valóra. És ebben engem senki a világon meg nem ingathat. - Az asszony nagyon megfontoltan és nagyon határozottan beszél, és egy szikrával sem látszik indulatosabbnak, mint a szenvtelen ügyvéd. Ami Mr. Tulkinghornt illeti, ő csak szakszerűen

tárgyalja és taglalja tovább a kérdést, mintha az asszony csupán az ügyben szereplő érzéketlen adat, lélektelen ügyszer lenne.

- Igazán? Hát akkor - feleli - látja, Lady Dedlock, nem lehet megbízni önben. A megegyezésünk felborult. Egy olyan eszes asszony és olyan erős jellem, mint ön, könnyen meg fogja érteni, ha kijelentem, hogy részemről semmisnek tekintem ezt a megegyezést, és a magam útján fogok továbbhaladni.

- Megértem, és tudomásul veszem.

Mr. Tulkinghorn meghajtja magát.

- Csak ennyit kívántam mondani, s nem háborgatom tovább, Lady Dedlock.

Amint kifelé indul a szobából, az asszony megállítja egy pillanatra.

- Ez az a figyelmeztetés - kérdi -, amit kapnom kellett? Nem szeretném félreérteni a szavait.

- Nem egészen az a figyelmeztetés, amiről szó volt, Lady Dedlock, mert arra csak abban az esetben került volna sor, ha a megegyezésünk fel nem borul. De lényegében ugyanaz... lényegében ugyanaz. A különbséget csupán egy jogászelve érz.

- Nincs szándékában több figyelmeztetést küldeni?

- Úgy van. Nincs szándékomban.

- Azt tervezi, hogy ma este felvilágosítja Sir Leicestert?

- Ez a kérdés veleje! - mondja Mr. Tulkinghorn halványan elmosolyodva, és óvatosan rázogatja a fejét az asszony felé. - Nem, nem ma este.

- Holnap?

- Mindent megfontolva helyesebb, ha nem válaszolok erre a kérdésre, Lady Dedlock. Ha azt mondanám, hogy magam sem tudom még, mikor, ön nem hinne nekem, s csak kár lenne a szóért. Lehet, hogy holnap. De inkább nem mondanék semmit, ha szabad. Ön készen áll, tudomásul vette a helyzetet, és nem táplál olyan reményeket, amelyekre az események esetleg rácsúfolhatnak. Jó estét kívánok, ajánlom magam.

Milady leveszi a kezét az arcáról, sápadtan utánapillant a halkán kifelé lépkedő ügyvédnek, és még egyszer megállítja az ajtóban.

- Itt óhajt még maradni a házban egy ideig? Hallom, hogy a könyvtárszobában írt valamit. Visszamegy oda?

- Csupán a kalapomért. Hazamegyek.

Lady Dedlock biccent egyet feléje, de inkább a szemével, mint a fejével, olyan habkönnyű, furesa a mozdulata; s az ügyvéd elhagyja a szobát. Amikor már kívül van, megnézi a zsebóráját, de nem biztos benne, hogy jól jár-e, nem késik-e egy-két percet. A lépcsőházban egy pompás, gyönyörű ingaóra áll, amely híres a pontosságáról, s ez ritka dolog a pompás és gyönyörű óráknál. „Mohát, mit mondasz te? - fordul Mr. Tulkinghorn a híres órához. - Mit mondasz te?”

Ha most azt mondaná: „Ne menj haza!” - akkor lenne csak híres óra belőle - ha valamennyi este közül, amelyet már végigmutatott, pont ma este, és valamennyi öreg és fiatal ember közül, akik már megállottak előtte, pont ennek az öreg embernek azt mondaná: „Ne menj haza!” Csengő, tiszta hangján elüti a háromnegyed nyolcat, és tovább tiktakol. „Ejnye - motyogja Mr. Tulkinghorn szemrehányóan a zsebórájának -, hiszen te rosszabbul jársz, mint

hittem volna. Két percet késni! Így nem sokáig fogod lopni az időmet.” Micsoda zsebóra lenne ez, ha a rosszért jóval fizetne, és válaszképpen így ketyegne vissza: „Ne menj haza!”

Kilép az utcára, és hátratett kézzel végigsétál a gögös paloták közt, melyeknek a titkai, gondjai-bajai, jelzálogterhei és egyéb kényes ügyei jórészt mind az ő fekete atlaszmellénye alatt vannak elraktározva. Végigbaktat a közönségesebb utcák forgatagán, a számtalan jármű, számtalan gyalogos nyüzsgésében és zshivajgásában, arcába világítanak a lobogó kirakati lámpák, arcába fúj a csípős szél, lökdösik előre a tolongásban, taszigálják könyörtelenül az útjára, de nem jön szembe vele senki, aki odasúgná neki: „Ne menj haza!”

Holdfényes éjszaka van, de a fogyatkozni kezdő telihold csak most kelt fel London nagy őserdeje fölött. A csillagok ragyognak, mint Chesney Woldban ragyogtak a toronyszoba tetősétányára. Az az asszony is őket nézi éppen - ez az asszony, amint az ügyvéd újabban nevezi őt magában. Ennek az asszonynak nagyon nyugtalan a lelke, szűknek érzi odabent a nagy termeket. Nyomasztják őt, nem bírja tovább, egyedül akar sétálni a közeli parkban.

Semmin sem lepődnek meg körülötte, akármit csinál, mert olyan szeszélyes; úgyhogy ez az asszony magára kap valamit, és elindul sétálni egyedül a holdfényben. A lakáj kikíséri őt a kulccsal. Kinyitja előtte a kertajtót, átadja neki kérésére a kulcsot, aztán visszaküldik. Milady sétálni fog egy kicsit, hogy megenyhüljön a fejfájása. Körülbelül egy óra múlva jön haza, de lehet, hogy később. Nincs szüksége további kíséretre. A kerti kapu becsapódik mögötte, rákattan a zár, és milady eltűnik a lakáj szeme elől a falombok sötétjében.

Nagyon csendes az éjszaka. Fényesen süt a hold, magányt és némaságot áraszt oda, ahová levilágít. Hallgat az éjszaka, nemcsak a poros országutakon meg a dombtetőkön, nemcsak a kertek alatt és az erdők fölött, nemcsak a folyón, nemcsak a harmatos és zöld parti rétek mentén, nemcsak a kedves szigetekskék, a mormogó zsilipek és a susogó nádasok közt csillogó vízen, hallgatagon kíséri a folyót a házak sűrű sorai közt is, amerre sok-sok híd táncoltatja tükörképét a habjaiban, amerre kofahajók, rakodópartok, árukikötők csúfítják el, és egy kis csöndet és nyugalmat borít ez az éjszaka még London vad őserdejére is. A tornyai, a csúcsai, a székesegyház magányos nagy kupolája mind légiesebbé válnak, szurtos háztetőit bevonja a holdsugár finom, sápadt izzása; az utcák elcsöndesedtek, a lárma megszélidült, a gyalogosok léptei lassabban és békésebben kopognak végig a kövezeten. Azon a tájon, amerre Mr. Tulkinghorn lakik, s amerre a Kancellária juhászai *expens-nótákat* furulyáznak, s ki nem eresztik juhaikat a karámból és a karmukból, amíg pörére, kopaszra le nem nyírták őket, ezen a tájon minden zaj távoli zümmögéssé, halk dongássá folyik össze a holdvilágos éjszakában, mintha a város egyetlen, óriás, remegő üvegbura lenne.

Mi volt ez? Ki sütött el egy puskát vagy egy pisztolyt? Mi történt? Hol történt?

A gyér járókelők osszerezzennek, megtorpannak és körülnéznek. Kinyílik néhány ablak, néhány ajtó, s kijönnek az emberek érdeklődni. Hangos dörrenés volt, visszhangot vert harsány csattanásával. De már újra csönd van.

Nem zavarták meg vajon Mr. Tulkinghornt? Az ablakai sötétek, a kapuja csukva. Évek óta mutogat már lefelé a mennyezetről az a makacs római anélkül, hogy jelentene valamit a kézmozdulata. Aki mindig ugyanazt ismételteti, az semmit sem mond soha - mint valamennyi római, sőt valamennyi angol, akinek sohasem volt egynél több gondolata. De aztán a napkelte után nemsokára megjönnek az emberek, hogy kitakarítsák a lakást. És vagy a rómainak van valami egészen új mutatnivalója, vagy pedig az háborodott meg hirtelen, aki a takarítók közül elsőnek lépett be ide; mert ahogy felnéz a kinyújtott kézre, aztán lenéz oda, ahová mutat, egyszerre sikoltozni kezd, és kirohan a szobából. A többiek is benéznek, sikoltozni és menekülni kezdenek, s egykettőre riadalom támad az utcán.

Mi történt? A római az asztalra mutat le, a majdnem egészen tele borosüvegre, egy borospohárra és két gyertyára, amelyek hirtelen kialudtak, alighogy meggyújtották őket. Egy üres székre mutat, meg egy tenyérnyi vagy nem sokkal nagyobb foltra a földön, a szék előtt. Ahányan csak belépnek a homályos szobába, valamennyien megnézik az asztalon és a földön látható dolgokat, aztán felnéznek a rómaira, és valamennyiük szemében úgy tűnik fel ez a titokzatos és félelmetes alak, mintha megbénított és néma tanúként állna ott.

Éveken át mesélik majd a kísérteties történeteket arról a nehezen eltüntethető foltról ott a padlón; és a római ezentúl sokkal jelentőségteljabban mutogat majd le a mennyezetről, mint Mr. Tulkinghorn idejében. Mert Mr. Tulkinghorn ideje lejárt mindörökre; a római pedig a gyilkos kézre mutatott ezen az éjszakán, amely kioltotta az ügyvéd életét, aztán csak tehetetlenül mutatta reggelig az arca borult testét, amely keresztüllőtt szívvel feküdt a padlón.

Ha Mr. Bucket tudna két szót váltani a rómaival - csak két szót -, sok lóást-futást megtakarítana magának. De nem tud. Ennélfogva Mr. Bucketnek rengeteg dolga támad, jön-megy egész délelőtt, egész délután, mindenütt ott van, csakugyan, egyszerre és egyidőben a legkülönbözőbb helyeken, estefelé pedig felkeresi György urat, régi barátját.

Alighogy belépett a Vívócsarnokba, megáll, és a hátát az ajtónak veti. A huszár kissé csodálkozva üdvözlí a váratlan vendéget.

- Nahát, György - mondja Mr. Bucket -, a kötelesség az kötelesség, és a barátság az barátság. Hacsak tehetem, elkerülöm, hogy ez a kettő összeütközzön. Őrizetbe kell vennem magát.

- Őrizetbe? És miért? - kérdi a huszár, kövé válva a megdöbbenéstől.

- Nos, György - mondja Mr. Bucket, kövér mutatójával intve a barátját, hogy fogja fel ésszel az esetet -, hivatalos kötelességem a tudomására adni, hogy amit ezentúl mond, azt mind felhasználhatják maga ellen. Ennélfogva, György, nagyon ügyeljen a szavaira. Nem hallott semmit véletlenül egy gyilkosságról?

- Gyilkosságról?

- Figyeljen ide, György - mondja Mr. Bucket, jelentőségteljesen mozgatva a tekintélyes mutatóját. - Tartsa jól az eszében, amit az előbb mondtam. Nem hallott-e véletlenül egy gyilkosságról?

- Nem. Hol történt gyilkosság?

- Vigyázzon, György - mondja Mr. Bucket -, ne keverje bele magát még jobban. Megmondom, miért tartóztattam le magát. Gyilkosság történt a Lincoln's Inn Fieldsben, meggyilkoltak egy Tulkinghorn nevű úriembert. Lelőtték az éjszaka. Ezért veszem őrizetbe magát.

A huszár a mögötte álló székre rogy le, nagy verejtékcseppek ütköznek ki a homlokán, és az arca halálsápadtra válik.

- Bucket! Lehetetlenség, hogy Mr. Tulkinghornt megölték volna, és hogy maga énrám gyanakszik.

- György - feleli Mr. Bucket, a mutatóját működtetve -, ez egyáltalában nem lehetetlenség, sőt pontosan ez a helyzet. Tegnap este tíz órakor követték el a tettet. Mármint, maga biztosan tudja, hogy hol járt tegnap este tíz órakor, és biztosan igazolni is tudja ezt tanúkkal.

- Tegnap este! Tegnap este! - ismételgeti a huszár töprengve. Aztán az eszébe villan hirtelen. - Jóságos isten, hát ott jártam tegnap este!

- Én is úgy értesültem, György - mondja Mr. Bucket nagy megfontoltsággal. - Én is úgy értesültem. S azt is hallottam, hogy maga nagyon gyakran megfordult ott. Sokszor látták magát ott ténferegni, s azt is hallották nemegyszer, hogy pereltek egymással, és lehetséges... nem mondom, hogy biztosan így van, érti, de lehetséges... hogy hallották, amikor magát veszedelmes, gyilkos, fenyegetődző alaknak nevezte.

A huszár levegő után kapkod.

- Nohát, György - mondja Mr. Bucket, és leteszi a kalapját az asztalra, olyan képpel, mintha az a komoly munka, amihez lát, valamilyen kárpitosmunka lenne inkább, nem másféle természetű -, szeretném a dolgot barátságosan intézni. Megmondom magának őszintén, hogy száz guinea jutalmat tűzött ki Sir Leicester Dedlock báró úr. Mi ketten, maga meg én, mindig jó barátságban voltunk, nekem azonban teljesítenem kell a kötelességemet, s ha már valakinek meg kell kapnia ezt a száz guinea-t, miért ne kapjam én inkább, mint valaki más. Mindebből remélem, világosan megérti, hogy kénytelen vagyok letartóztatni magát, és hogy ha a fene megesz engem, akkor is le fogom tartóztatni. Hívjak-e segítséget, vagy intézzük el simán a dolgot egymás között?

György úr már összeszedte magát, és katonásan feláll.

- Mehetünk - mondja -, kész vagyok.

- György - folytatja Mr. Bucket -, megálljunk csak még egy percre! - Kárpitosszerű ügybuzgalmával, mintha a huszár csak egy ablak lenne, amire függönyt kell felszerelnie, elővesz a zsebéből egy pár kézibilincset. - Ez nagyon súlyos vád, György, s így szól a kötelességem.

A huszár haragosan elvörösödik, s egy pillanatig tétovázik, de aztán odatartja neki a két összetett kezét.

- Itt van! - mondja. - Tegye fel!

Mr. Bucket egy másodperc alatt felcsatolja a bilincseket.

- Jó lesz így? Elég kényelmesek? Ha nem, csak mondja meg, mert barátságosan akarom intézni a dolgot, amennyire csak összefér a kötelességemmel, és hoztam magammal egy másikat is, itt van a zsebemben. - Ezt úgy mondta el, mint egy becsületes kereskedő, aki a vevője teljes megelégedésére óhajtja házhoz szállítani a megrendelést. - Megfelel így? Akkor jó - mondja, miközben egy köpönyeget szed elő az egyik sarokból, és ráadja a huszárra. - No lám! Ki vesz így észre valamit?

- Senki - feleli a huszár. - De minthogy én tudom, tegye meg nekem még azt az egyet, hogy húzza a szememre a kalapomat.

Mr. Bucket megteszi, aztán felveszi a saját kalapját is, a fejébe nyomja, és elindul foglyával, végig az utcákon. A huszár keményen lépked, mint mindig, de a fejét talán nem tartja olyan egyenesen; Mr. Bucket pedig a könyökével kormányozza őt, át az útkeresztezéseken, bekanyarodva a sarkokon.

36. Eszter elbeszélése

Amikor Dealból hazaérkeztem, egy levél várt rám Caddy Jellybytől (mert csak így hívtuk őt továbbra is mindnyájan), amelyben azt írta, hogy már jó ideje gyengélkedik, és minthogy az egészsége most még rosszabbra fordult, ki sem tudná mondani, mennyire örülne, ha meglátogatnám. Caddy ekkor már az anyja volt egy gyenge kis csecsemőnek - én pedig a keresztanyja -, egy pirinyó, öreg arcú kis kukacnak, akinek az arcszínét alig lehetett megkülönböztetni a főköttője szegélyétől, s aki a sovány, hosszú ujjú kezecskéit örökösen az álla alatt tartotta összekulcsolva. Csak feküdt így egész nap, csillogó, pötty szemét nyitva tartva s csodálkozva, hogy hogyan sikerülhetett ő ilyen aprócskára és gyengécskére. Ha megmozdították, sírni kezdett nyomban, de máskülönben békétűrő volt. Caddy tervei, amiket betegsége alatt faragott a kis Eszter neveltetéséről, a kis Eszter férjhezmeneteléről, sőt a saját öregségéről is, amikor nagyanyja lesz majd a kis Eszter kis Eszterkéinek, olyan kedvesen leplezték le odaadó szeretetét élete büszkesége iránt, hogy kísértésbe jönnék elmesélni néhányat közülük, ha idejében észbe nem kaptam volna, hogy így nagyon elkalandozok az elbeszélésemmel.

Visszatérek hát a levélre. Caddy babonát csinált magának énbőlőlem, ami csak állandóan erősödött benne attól a régi-régi éjszakától fogva, amikor ott aludt el az ölembe hajtott fejjel. Komolyan hitt benne, hogy jót tesz neki, ha én a közelében vagyok. Ennélfogva a gyámapám beleegyezésével siettem Caddyhez lóhalálában, ő pedig Prince-szel együtt úgy fogadott, mint még embert soha.

Másnap megint elmentem hozzá, harmadnap megint. Könnyű volt a felutazgatás, mert csak valamicskével korábban kellett kelnem reggelente, s el tudtam intézni indulás előtt az elszámolásokat és a gazdasszonyi dolgaimat. Mikor azonban a harmadik látogatásom után este hazaérkeztem, gyámapám így szólt hozzám:

- Ej, anyókám, anyókám, ez nem lesz így jó. Addig jár a korsó a kútra, míg el nem törik, és addig fog járni Durden néni a postakocsin, míg tönkre nem teszi az egészségét. Felmegyünk Londonba egy kis időre, és beköltözünk a régi lakásunkba. Ez el van hát intézve, hanem itt van a másik dolog... hogy érzi magát Caddy?

- Nem jól, gyámapám. Nagyon beteg, s attól félek, sokáig fog tartani, amíg az egészsége és az ereje újra a régi lesz.

- Mennyi időt ért az alatt, hogy sokáig? - kérdezte gyámapám gondterhelten.

- Több hét is lesz belőle, félek.

- Ó! - Zsebre vágta a kezét, és sétálgatni kezdett a szobában föl-alá, bólogatva, hogy ő is attól félt. - No és, mi a véleménye az orvosáról, Eszter? Jó doktornak tartja?

Őszintén meg kellett vallanom, hogy semmi rosszat nem tudnék rá mondani, de éppen aznap délután állapodtunk meg Prince-szel, hogy elhívunk tanácskozásra egy másik orvost is.

- Hát ott van mindjárt Woodcourt - felelte gyámapám hirtelen.

Én nem gondoltam őrát, és meglepődtem kissé a neve hallatára. Egyszerre eszembe jutott minden, ami Mr. Woodcourttal volt kapcsolatos, és egy pillanatra megzavarodtam.

- Nincs talán kifogása ellene, anyókám?

- Kifogásom ellene? Ó, dehogy, gyámapám!

- És mit gondol, a betegnek sem lesz kifogása ellene?

Éppen ellenkezőleg, nagyon jól tudtam, hogy Caddy rendkívül megbízik benne, és nagyon szereti.

- Hát akkor jól van - mondta gyámapám. - Woodcourt itt járt máma, s holnap majd beszélek vele a dolgról, szívem.

Másnap Londonba utaztunk. Régi lakásunk üresen állt s egy félóra alatt úgy berendezkedtünk benne, mintha el se jöttünk volna onnét soha. Mr. Woodcourt nálunk ebédelt Ada születésnapja tiszteletére, s nagyon jókedvűek voltunk, ámbár Richard üres helye nagy hiányt jelentett persze, kivált egy ilyen alkalommal. Ettől a naptól fogva hosszú ideig - nyolc vagy kilenc hétig egyfolytában, úgy emlékszem - majdnem mindig Caddynél voltam; s így történt, hogy ebben az időben kevesebbet láttam Adát, mint megismerkedésünk óta bármikor. Gyakran eljött ő is Caddyhez, de ott az volt a feladatunk, hogy a beteget mulattassuk, és igyekezzünk felvidítani, úgyhogy sohasem beszélgettünk bizalmas kettesben, ahogy szoktunk.

Adán kívül még más látogatóink is voltak. Elsősorban természetesen itt volt Prince, aki a leckeórái között sietősen be-benézett. Akárhogyan is érezte magát Caddy a valóságban, Prince-nek mindig azt mondta, hogy már majdnem egészen jól van - amit én is mindig megerősítettem. Ettől Prince mindig olyan jókedvű lett, hogy sokszor még a táncmesteri csöpp hegedűjét is előszedte a zsebéből, és húzott rajta egyet-kettőt, hogy megcsudálkoztassa a kisbabát. Aztán eljött néha Mrs. Jellyby. Szórakozott arccal érkezett, ahogy szokott, leült, közönyös tekintetét az unokájára emelte, de a szeme a messzeségbe nézett, a távolba meredt, talán a borriobulói partok felé, egy bennszülött csecsemőről ábrándozva. Aztán ott volt az öreg Mr. Turveydrop, aki miatt reggeltől estig, estétől reggelig örökké elővigyázattal voltak mindenre. Aztán utolsónak itt volt a látogatóink közül Mr. Jellyby. Őt igazán nagyon szerettem, ahogy esténként csöndesen beállított, félénk hangon megkérdezte Caddytől, hogy van, aztán leült, a falhoz támasztotta a fejét, és meg sem kísérelte, hogy többet beszélgesse ennél.

Nem számítottam a látogatóink közé Mr. Woodcourtot, mert ő most már Caddy rendes kezelőorvosa volt. A beteg hamarosan gyógyulni is kezdett a keze alatt, ami igazán nem csoda, hiszen olyan szeretettel, olyan hozzáértéssel, olyan fáradhatatlanul, annyi gonddal ápolta őt. Sokszor találkoztam ez alatt az idő alatt Mr. Woodcourttal, noha nem voltam annyit együtt vele, mint gondolni lehetne, mert gyakran hazaszaladtam, amikor őt vártuk, tudván, hogy Caddy jó kezekben lesz. De hát mindamellett sűrűn láttuk egymást.

Caddy gyógyulófélben volt már, amikor kezdtem észrevenni a változást az én drága Adámban. Nem tudnám megmondani, hogy miben vettem észre először, mert sok apróságban nyilvánult meg, amik önmagukban jelentéktelenek voltak. De ahogy összeraktam magamban mind, azt sütöttem ki belőlük, hogy Ada nem olyan vidám és őszinte már velem szemben, mint amilyen volt. A szeretete és gyöngédsége változatlan volt, de bujkált benne valamilyen csöndes szomorúság, amiről nem szólt nekem, s amiből mintha titkos lelkifurdalást olvastam volna ki.

- Szóval hát, Durden néni - mondta gyámapám egy este, becsukva a könyvét, ahogy hármasban üldögeztünk -, szóval hát Woodcourt teljesen meggyógyította Caddy Jellybyt? Vidám és makkegészséges megint?

- Igen - mondtam -, és olyan hálás neki, hogy Mr. Woodcourt gazdag embernek képzelheti magát, gyámapám.

- Bárcsak az is lenne - felelte -, kívánom neki tiszta szívből.

Ezt én is kívántam, ha már erről volt szó. Meg is mondtam.

- Az ám! Hiszen gazdaggá is tennénk szívesen, a Dáriusnál is gazdagabbá, csak értenénk a módját. Nem igaz, anyókám?

Nevettem a kézimunkám fölé hajolva, és azt feleltem, hogy ebben én nem vagyok olyan bizonyos, mert a gazdagság elronthatná őt, pedig nagyon sok embernek szüksége van rá, s nehezen tudnák őt nélkülözni, például olyanok, mint Miss Flite vagy akár maga Caddy s még sokan mások.

- Az igaz - felelte gyámapám. - Erről el is felejtkeztem. De abban azért egyetértünk, hogy legalább olyan gazdaggá tennénk őt, hogy meg tudjon élni rendesen, nem? Hogy ne legyenek gondjai, és legyen meg a lelki nyugalma a munkájához, nem? Hogy legyen meg a saját boldog otthona, a maga házi tűzhelye... talán a házőrző angyalával együtt, nem?

- Az már egészen más - mondtam. - Ebben természetesen mindnyájan egyetértünk.

- Hát persze - mondta gyámapám -, persze hogy mindnyájan. Woodcourt engem nagyon érdekel, nagyon sokra becsülöm őt, ki is kérdezgettem a terveiről tapintatosan. Roppant nehéz segítséget felajánlani egy szabad és független embernek, aki amellet teljes joggal büszke és önérzetes természetű, mint ő. Mégis nagyon szeretnék segíteni rajta, ha tudnám, hogy hogyan.

Mr. Woodcourt soha, egy pillanatra sem feledkezett meg az ígéretéről, attól a perctől fogva, hogy arra kértem, legyen jó barátja Richardnak. Még annak idején, Londonba érkezése napján rögtön felkereste, és azóta is jóformán mindennap találkoztak. És Caddy betegsége alatt nem jutottam hozzá, hogy meglátogassam Richardot, s minthogy még nem is láttam a lakását, egy reggel azt indítványoztam Adának, menjünk el hozzá. Egy kicsit meglepődtem, látván, hogy habozik, s hogy nem sugárzik úgy az örömtől, mint ahogyan vártam.

- Drágám - kérdeztem -, csak nem történt köztetek valami nézeteltérés, mialatt én olyan sokáig távol voltam tőletek?

- Nem, Eszter, dehogy.

- Vagy talán nem is találkoztatok? - kérdeztem.

- De igen, találkoztunk - felelte Ada.

Csupa könny a szeme, és csupa szerelem az arca! Nem voltam képes kiokosodni ebből.

Hamarosan elkészültünk, és útnak indultunk. Borús idő volt, szemerkélt a hideg eső, elállt, meg-megeredt. Fakó, fénytelen nap volt, olyan délelőtt, amikor minden rideg és barátságtalan, mintha ölből lenne. A házak komoran néztek le ránk, a por a szemünkbe szállt, a füst felénk csapott, nem lehetett alkudozni velük, kíméletlen és könyörtelen volt minden.

Richard egy csúf épület második emeletén lakott. Amikor beléptünk hozzá, egy poros iratkötegekkel borított asztalnál ült, mintha a saját lelkét tanulmányozgatná ezekből a poros tükrökből. Akárhová néztem, mindenütt a baljóslatú felírást olvashattam csak: *Jarndyce és Jarndyce*.

Nagy szeretettel fogadott bennünket. Leültünk.

- Ha egy kicsit hamarabb jöttek volna - mondta -, még itt találják Woodcourtot. Nincs nála jobb gyerek az egész világon. Mindig tud magának időt szakítani, hogy benézzen hozzám. És olyan jókedvű, olyan élénk, vidám, olyan okos, olyan megbízható, olyan... szóval minden, ami én nem vagyok... hogy még ez a szoba is felderül tőle, ha megjön.

- Ő nem bízik olyan lelkesen, Ada - folytatta Richard, csüggedt pillantást vetve az iratkötegeire -, mint én, de hát ő csak kívülálló, nem ismeri a dolgok rejtelmét. Pedig nagyon szépen haladunk. Igazán lépésről lépésre ássuk magunkat előre. Fel fogjuk rázni az egész álomszuszék társaságot, jegyezze meg, amit mondtam!

A reménykedése már rég fájdalmasabban érintett, mint a csüggedt pillanatai, annyira nem hasonlított az igazi bizakodáshoz.

- Olyan jólesik látni a mi kedves kis anyókánkat - mondta Richard, míg Ada továbbra is szótlánul és mozdulatlanul ült mellette -, úgy megszoktam már őt, s most is olyan éppen az arca, olyan megértő és részvevő, mint a régi jó időkben...

- Ó! Nem, nem! - Mosolyogva csóváltam a fejem.

- Akárcsak a régi jó időkben - folytatta Richard meleg hangján, és megfogta a kezemet testvéri gyöngédséggel -, úgyhogy nem akarom őt megtéveszteni semmiben sem. Bizony, néha ingadozom, ez az igazság. Van úgy, hogy bizakodom, drágám, s van úgy, hogy... nem esem éppen kétségbe, de majdnem. Ó - mondta Richard, s szelíden eleresztette a kezem, és sétálni kezdett a szobában -, úgy elfáradtam már!

Fel-alá járkált néhány percig, aztán ledobta magát a kerevetre.

- Úgy belefáradtam már - ismételte keserűen. - Úgy elcsigázza az embert.

A könyökére támaszkodott, és eltűnődve bámulta a padlót, amikor Ada felállt, levetette a sapkáját, odatérdelt melléje, két karját a nyaka köré fonta, hogy a hajának arany zuhataga végigomlott a fiú fején, aztán felém fordította az arcát. Ó, milyen szerelem, milyen odaadás sugárzott erről az arcról!

- Eszter - mondta teljes nyugalommal -, nem megyek többé haza, drágám.

Egyszerre derengeni kezdett előttem a világosság.

- Soha többé. Ezentúl itt maradok, az én kedves uramnál. Több mint két hónapja már, hogy megesküdtünk. Menj haza nélkülem, Eszter, egyetlenem, én soha többé nem megyek haza! - Ezekkel a szavakkal Ada a mellére vonta Richard fejét, s nem is engedte el. S ha láttam életemben szerelmeseket, akiket igazán csak az ásó-kapa választhat el egymástól, hát most itt láhattam őket magam előtt.

- Mondd el Eszternek, drágám - szólalt meg Richard, megtörve a csendet -, meséld el neki, hogyan történt.

Odaléptem Adához, mielőtt még ő felém indulhatott volna, s megöleltem.

- Édes bogaram - mondtam -, egyetlenem, szegény kis angyalkám!

Rettenetesen sajnáltam. Nagyon szerettem Richardot, mégis egyszerre elfogott a szánalom Ada iránt.

- Eszter, meg tudsz nekem bocsátani? John bácsi meg fog nekem bocsátani? Amim csak volt - mondta Ada -, az mind Richardé volt, ő pedig nem akarta elfogadni; mi mást tehettem volna, mint hogy hozzámenjek feleségül, amikor annyira szeretem?

- Maga pedig úgy el volt foglalva, csodálatos Durden nénénk - mondta Richard -, hogy akkoriban nem lehetett magával beszélni. Amellett hirtelen határoztuk el az egészet. Fogtuk magunkat egy délelőtt, elindultunk és megházasodtunk.

- És amikor már megtörtént, Eszter - mondta Ada -, attól fogva folyton azon törtem a fejem, hogyan mondjam el neked, s hogy mit kellene csinálnom. Néha azt gondoltam, meg kell mondanom neked egyenesen, néha meg azt, hogy nem szabad tudnod róla, s el kell titkolnom John bácsi előtt. Nem tudtam, mitévő legyek, és annyit kínlódtam magamban.

Milyen önző is voltam, hogy ez már előbb nem jutott az eszembe! Nem is tudom már, mit mondtam nekik. Szomorkodtam miattuk, és mégis úgy szerettem őket, s úgy örültem, hogy ők is szeretnek engem. De nem azért voltam ott, hogy elbúsítsam őket, igyekeztem hát összeszedni magam.

Lecsillapodtam, megnyugodtam; aztán Ada elővette a kebléből jeggyűrűjét, megcsókolta, és felhúzta az ujjára. Beszélgettünk, nevettünk sokat, telt-múlt az idő, míg végül aztán kénytelen voltam a hazamenetelre gondolni. Ez volt még csak a legrosszabb, a búcsúzás - de aztán ezen is túlestünk valahogyan -, Adát megcsókoltam még egyszer utoljára, és nevetve elfutottam.

Mire leértem a földszintre, bezzeg sírtam, zokogtam! Szinte úgy éreztem, hogy mindörökre elvesztettem Adát. Olyan elhagyatott, olyan üres lett minden nélküle, olyan kétségbeejtő volt hazamenni egyedül, hogy egy jó ideig nem is tudtam magamhoz térni.

Gyámapámat már otthon találtam, a sötét ablakban állt, elgondolkozva. Ahogy beléptem, felderült az arca, és leült a helyére, de mihelyt én is leültem, meglátta az arcomat a gyertya világánál.

- Anyókám - mondta -, maga sírt.

- Hát igen, gyámapám - mondtam -, egy kicsit, sajnos. Ada olyan nagy bajban volt, és olyan szomorú, gyánapám.

Átkaroltam a széke támláját, s láttam, hogy a tekintetemből és a lány üres helyéből kezdi megérteni, mi történt.

- Férjhez ment, ugye, drágám?

Elmeséltem neki az egészet, s hogy Ada első gondja az volt, meg fog-e neki bocsátani John bácsi.

- Nincs szükség az én bocsánatomra - felelte. - Segítse őket az Isten, őt is meg az urát is! Szegény jó kislány, szegény jó kislány! Szegény jó Rick!

Hallgattunk, csönd volt, amíg gyámapám újra meg nem szólalt sóhajtvá:

- Bizony, drágám, a Puszta-ház gyorsan kiürül.

- De megmarad az asszonya, gyámapám - mondtam félénken s kicsit szégyenlősen, de mégis megkockáztatva, mert olyan szomorú volt a hangja. - És az majd megtesz minden tőle telhetőt, hogy felvidítsa - tettem hozzá.

- Sikerülni fog neki, szívem.

Felém fordította a régi, sugárzó apai tekintetét, megfogta a kezemet a régi, megszokott mozdulatával, és úgy ismételte:

- Sikerülni fog neki, szívem. A Puszta-ház azért mégis gyorsan kiürül!

Bántott, hogy csak ennyit beszéltünk erről. Egy kis csalódást éreztem.

37. A nyom

Mr. Bucket mostanában igen sokat tanácskozik a kövér mutatóujjával, a fennforgó körülmények között. A füléhez tartja, és legott bizalmas értesüléseket sug neki; a szájára teszi, és segít neki titokban tartani a dolgokat; megdörzsöli vele az orrát, mitől nyomban megélesedik a szimatja; ide-oda rázogatja a bűnös orra előtt, és megbűvöli, romlásba taszítja vele. A nyomozó osztály jósai mindig előre megmondják, ha Mr. Bucket sokat tanácskozik a mutatóujjával, hogy rettenetes bosszúállás fog lesújtani nemsokára valakire.

A tér és az idő nem korlátozza Mr. Bucket mozgását. Mint a túlvilágra távozottak, ma itt van, holnap nincs sehol; de, igazán emberfölötti módon, holnapután egyszerre megint csak itt van újra. Ma este véletlenül benéz sir Leicester Dedlock városi palotájának a kapuján a fáklyatartók között, holnap talán megint Chesney Wold tetősétányán lépeget, ahol az öreg ügyvéd sétálgatott hajdanában, akinek a szellemét száz guinea-vel kell majd kiengesztelni. A fiókjait, szekrényeit, íróasztalát, zsebeit, minden holmiját, amije csak volt, végigvizsgálja Mr. Bucket. Néhány óra múlva aztán kettesben marad a rómaival, és összehasonlíthatják a mutatóujjukat.

A temetés napján nagy tömeg gyűlik össze Lincoln's Inn Fieldsen. Sir Leicester Dedlock személyesen vesz részt a szertartáson. A temetésrendezők, gyászhuszárok, a porig sújtott tömérdek fogat és még több gyalogos lábszár között csöndesen, elrejtve ül Mr. Bucket a kocsijában, ahonnét a leeresztett ablakredőny mögül kényelmesen megfigyelheti az egész tömeget. Éles szeme van az ilyesmihez - mihez nincs? -, hol az egyik ablakán néz ki a kocsinak, hol a másikon, hol a házakat lesi, hol a tömegben pillant végig, az emberek feje fölött, s így aztán semmi el nem kerüli a figyelmét.

- Szóval te is itt vagy, kedves életem párja, úgy? - szól magában Mr. Bucket, ahogy észreveszi Mrs. Bucketet, nagy öröme, az elhunyt kapujában, a lépcsőn. - Itt vagy tehát!

A gyászmenet még nem indult el, a legelső díszes, címeres kocsiban Mr. Bucket arra használja a két kövér mutatóujját, hogy egy hajszálnyira félrehúzza az ablakfüggönyt, amíg kikukucskál mögüle.

S valóban nagy jelét adja házastársi ragaszkodásának, hogy még mindig Mrs. Bucketet nézi. „Hát itt vagy, életem párja, úgy? - dünnyögi magában újra. - És lakónőnk is veled van. Észrevettelek, Mrs. Bucket, remélem, jól szolgál a kedves egészséged, drágám!”

Többet aztán egy szót sem szól Mr. Bucket, csak ül a helyén fürkészhet, figyelmes szemmel, végigüli a menetet, s amikor lehetősége nyílik rá, ahogyan előre kitervezte, észrevétlenül kilép a kocsiból. Sir Leicester Dedlock palotájába megy, mostanában félig-meddig ez az ő otthona. Jön-megy, jár-kel benne a nap minden szakában, szívesen látott, nagy fontosságú ember ő most ott, ismeri már az egész házat.

A lakáj megállítja az előcsarnokban.

- Megint jött egy levél magának, Mr. Bucket, a posta hozta - és átnyújtja a levelet.

- Megint egy, úgy? - mondja Mr. Bucket.

Felsétál a nagy könyvtárból nyíló kis könyvtárszobába, s felbontja a levelét. Ez már a hatodik az elmúlt huszonnégy órán belül.

- És ezt is - dünnyögi magában Mr. Bucket - ugyanaz a kéz írta, és ugyanazt a két szót tartalmazza.

Miféle két szót?

Ráfordítja a kulcsot az ajtó zárjára, kioldozza fekete zsebkönyvét (sok ember sorsa van abba beleírva), a levél mellé letesz egy másikat, és ez áll mind a kettőben, érélyes betűkkel: „LADY DEDLOCK.”

- Igen, igen - dünnyögi Mr. Bucket. - De hát én ennek a névtelen levélírónak a felvilágosítása nélkül is meg tudtam volna nyerni a kitűzött jutalmat.

Beteszi a leveleket a Sors könyvébe, és éppen idejében nyitja ki az ajtót, hogy behozzák az ebédjét egy jókora tálcán, egy boroskancsóval együtt. Minthogy a kancsóban *sherry* van, s minthogy Mr. Bucket mindennél többre becsül egy korty igazi, aranybarna kelet-indiai sherryt, tölt magának, és felhajtja a poharát, s a nyelvével csettintgetve hozzá addig folytatja ezt a jóleső iddogálást, amíg eszébe nem jut valami.

Mr. Bucket csöndesen kinyitja a szomszéd szobába vezető ajtót, és benéz. A nagy könyvtár üres, a tűz kialvóban van a kandallóban. Mr. Bucket pillantása körülrepdes a szobában sólyomszárnyakon, aztán letelepszik azon az asztalon, ahová az érkező leveleket szokták rakni. Ott hever néhány Sir Leicesternek szóló levél. Mr. Bucket közelebb lép, és megvizsgálja a címzéseket.

- Nem - dörmögi magában -, egyik sem az a kézírás. Csak énvelem leveleznek. Várhatok vele Sir Leicester Dedlock báró úr előtt holnapig.

Ezután visszatér az ebédjéhez, és jó étvággyal befejezi; majd szundít egyet, aztán behívják a szalonba. Ott fogadja őt néhány napja minden délután Sir Leicester, hogy megtudakolja, van-e valami jelentenivalója.

- Van-e valami közölnivalója, detektív úr? - kérdezi Sir Leicester.

- Hát... ma este nem, Sir Leicester Dedlock báró úr.

- Mert szabadon rendelkezhet az időmmel bármikor - folytatja Sir Leicester -, tekintve, hogy a törvény megsértett méltóságáról van szó. Ha eddig még nem szólítottam volna fel a detektív urat, hogy használja fel minden ügyességét és hozzáértését ennek a szégyenletes bűnténynek a felderítésére, akkor nagyon szeretném megragadni ezt a mostani alkalmat, hogy kipótoljam ebbeli mulasztásomat. Ne legyen tekintettel a költségekre, kérem. Kész vagyok viselni valamennyit. Bármilyen kiadása is merüljön fel az ügynek a nyomozása kapcsán, magamra vállalom mind, tétozás nélkül.

Mr. Bucket megismétli a Sir Leicesternek kijáró meghajlást, feleletül erre a nagylelkűségére.

- Sir Leicester Dedlock báró úr, engedelmevel és magunk között szólván, annyit mindenesetre közölhetek, hogy én már befejezettnek tekintem az ügyet. Nagyjából már készen vagyok vele... gyönyörű ügy... gyönyörű szép ügy... s ami még hiányzik a teljes megoldásához, az is a kezemben lesz néhány órán belül, úgy számítom.

- Ezt igazán nagy örömmel hallom - mondja Sir Leicester. - Ezért rendkívül nagy dicséretet érdemel, detektív úr.

- Sir Leicester Dedlock báró úr - feleli Mr. Bucket igen komoly hangon -, remélem, nemcsak hogy dicséretet fogok érdemelni hanem meg is lesz elégedve mindenki a munkámmal. Ezt szeretném. Ha gyönyörű ügynek nevezem - folytatja Mr. Bucket, gondterhelt pillantást vetve Sir Leicester felé -, csak a magam szempontjából beszélek. Más szemszögből nézve az ilyen ügyek többé-kevésbé mindig kisebb-nagyobb kellemetlenségekkel járnak. Roppant furcsa bizalmas családi és magánügyeket tudunk meg néha.

Mr. Bucket (még mindig gondterhelten) megkérdezi, hogy alkalmas lesz-e tehát holnap délelőtt, amennyiben csakugyan tisztázódni fog addigra az ügy, a számításai szerint.

- Bármilyen időpont alkalmas számomra - feleli Sir Leicester.

Mr. Bucket elvégezte körülményes meghajtását, leért az előcsarnokba, s megállt a kandalló előtt - amelyben barátságosan pattogott a tűz ezen a kora téli estén -, hogy a lakájt megbámulja.

- Hát maga megvan vagy százkilencven centiméter, igaz? - mondja Mr. Bucket.

- Kilencvenegy - mondja a lakáj.

- Igazán? Hanem hát megvan hozzá a szélessége is, arányos a termete, s ezért nem tűnik fel annyinak. Nem a nyápic emberek közül való, azt nem lehet magára fogni. Megmintázták már valaha? - kérdi Mr. Bucket, műértő szakszerűséggel forgatva a szemét és a fejét.

Nem, a lakájt még nem mintázták meg soha.

- Pedig magát érdemes lenne, tudja - mondja Mr. Bucket. - Van nekem egy barátom, akiről egy szép napon egyszer csak hallani fogjuk majd, hogy beválasztották a Királyi Akadémiára a szobrászok közé, az biztosan sokért nem adná, ha márványba véshetné a maga termetét. Milady nincs itthon, ugye?

- Egy vacsorán vesz részt.

- Sokat jár el hazulról, ugye?

- Igen.

- Nem csoda! - mondja Mr. Bucket. - Egy ilyen bájos, ilyen előkelő, ilyen gyönyörű asszony minden társaságnak a dicsőségére válik, emeli a vendégség fényét, bárhová is megy. A maga apjának is ez volt a hivatása, mint magának?

A felelet tagadó.

- Az enyémnek igen - mondja Mr. Bucket. - Az én apám előbb istállófiú volt, aztán szolga, aztán inas, aztán komornyik, aztán tisztartó lett, és végül vendéglős. Mindenki tisztelte, becsülte, amíg élt, mindenki megsiratta holtában. Utolsó percéig mindig azt vallotta, hogy az egész pályafutásának legtisztességesebb része az volt, amelyet inassorban töltött. És ez igaz is. Van egy bátyám, aki szolgál, sőt egy sógorom is. Miladynek milyen a természete?

- Jó - feleli a lakáj -, amelyet várni lehet tőle.

- Ó! - mondja Mr. Bucket. - Szóval el van kényeztetve egy kicsit? Szeszélyeskedő egy kicsit? Teremtöm, mit is lehet kívánni tőle, ha valaki ilyen szép asszony? De mi csak annál jobban szeretjük őt azért, igaz?

A lakáj, halványlila térdnadrágjában, zsebre vágott kézzel, kinyújtóztatja selyemharisnyás, szobrászatra méltó lábszárait, s az igazi gavallérember magatartásával jelenti ki, hogy ezt nem tagadhatja. Aztán kocsizörgés hallatszik, és erőlesen megszólal a csengő.

- Angyalt emlegettünk - mondja Mr. Bucket -, s már itt is van!

Feltárul az ajtó, Lady Dedlock keresztülsiet az előcsarnokon. Még mindig nagyon sápadt, félgyászt visel, és két gyönyörű karperecet. Vagy az ékszerek szépsége, vagy az asszony szép karja, de valamelyik nagyon magára vonja Mr. Bucket érdeklődését. Mohón nézi, és közben valamit zörget a zsebében - talán félpennyseket.

Milady észreveszi az embert, és kérdő pillantást vet a másik lakájra, aki vele együtt érkezett.

- Mr. Bucket, milady.

Mr. Bucket meghajol és előrelép, tanácsadó mutatóujjával végigsimítva a bajusza helyét.

- Sir Leicesterrel akar beszélni, arra vár?

- Nem, milady, már beszéltem vele!

- Talán számomra van valami mondanivalója?

- Nem, milady, pillanatnyilag nincs.

- Tett újabb felfedezéseket?

- Néhányat, milady.

Mindezt csak úgy futtában beszélnek. Az asszony jóformán meg sem áll, megy tovább egyedül, felsuhog a lépcsőn.

- Bűbájos egy asszony - mondja Mr. Bucket, visszasétálva a lakájhoz. - Igazán bűbájos. De nincs valami jó színben. Talán nem jó az egészsége?

Nem jó az egészsége, a lakáj közli vele. Milady sokat szenved a fejfájástól.

Igazán? Ó de kár! Mr. Bucket sok sétát ajánlana a fejfájás ellen. Hát szokott is sétálni, bólint rá a lakáj. Sokszor két óra hosszat is egyfolytában, ha nagyon előveszi őt. Még éjszaka is.

- És azt biztosan tudja, hogy százkilencvenegy centiméter a magassága? - kérdi Mr. Bucket. - Ne haragudjon, hogy félbeszakítom egy pillanatra.

Egészen biztosan tudja.

- Olyan jó arányos a termete, hogy nem hittem volna ennyinek. Az udvari testőröknek, pedig jóvágású fiúknak tartják őket, sokkal aránytalanabb az alakjuk. Szóval éjszaka is szokott sétálni, igazán? De persze ha holdvilág van?

Igen, persze. Ha süt a hold! Természetesen. Hogyne!

- De gondolom, maga nemigen szokott sétálni? - kérdi Mr. Bucket. - Nem nagyon ér rá az ilyesmire, igaz?

Ráadásul, a lakáj kijelenti, nem is szeret sétálni. Szívesebben kocsikázik.

- Azt elhiszem - mondja Mr. Bucket. - Lényeges különbség. Most, hogy eszembe jut - folytatja Mr. Bucket a kezét melengetve és vígan nézve a lobogó tüzet -, milady aznap este is sétálni volt, amikor ez a dolog történt.

- Persze, de még mennyire! Én kísértem ki a kertajtóig.

- De aztán egyedül hagyta. Tudom. Láttam magukat.

- Én nem láttam magát - mondta a lakáj.

- Meglehetősen sietős volt az utam - feleli Mr. Bucket -, mert egy nagynénemet mentem meglátogatni, aki kint lakik Chelsea-ben... pont a híres régi Pékház mellett, csak éppen két házzal odébb... kilencvenéves öreg néni, egyedül él, s van egy kis vagyona. Igen, véletlenül éppen akkor mentem el én is arra. Megálljunk csak. Hány óra is lehetett? Még nem volt tíz.

- Fél tíz volt.

- Igaza lehet. Annyi volt. És ha nem csaltak a szemeim, milady egy bő fekete köpönyeget viselt, széles rojtokkal, ugye?

- Persze hogy azt.

Persze hogy ő volt. Mr. Bucketnek még egy kis dolga van odafent, vissza kell még mennie az emeletre, de igazán nagyon kellemesen elbeszélgettek, s ha a lakáj megengedi, kezét ráz vele, és hajlandó lenne-e - semmi egyebet nem kér tőle -, hajlandó lenne-e egyszer, ha lesz egy szabad félórája, rászánni arra a királyi akadémikus szobrászra, mindkettejük hasznára?

Másnap reggel Mr. Bucket idejében talpon van, s kipihenten az éjszakai álomtól, készülődik a csatába. Kicsinosítja magát egy tiszta ing és egy vizes hajkefe segítségével, aztán bekebelezi reggelijét, kezdve két ürücombbal mint tárgyalási alappal, s folytatva teával, tojással, pirított kenyérrel és lekvárral, a megfelelő mennyiségben. Miután erőt merített ezekből a nyersanyagokból, megkéri a lakájt, hogy „csak említse meg csöndesen Sir Leicester Dedlock báró úrnak, hogy mihelyt hajlandó a rendelkezésemre állani, én is nyomban állok a rendelkezésére”. Az a kegyes válasz érkezik erre, hogy Sir Leicester siettetni fogja az öltözködését, és tíz perc múlva átmegy a könyvtárszobába. Mr. Bucket tehát felmegy ebbe a helyiségbe, s odaáll a tűz elé, és az állához illesztett mutatóujjal nézi az égő széndarabokat.

Mr. Bucket a gondolataiba merül - mint aki előtt súlyos feladatok állnak -, de higgadt, nyugodt, biztos a dolgában. Arckifejezését nézve akár egy híres kártyás is lehetne, aki nagy tétre játszik - mondjuk legalábbis száz guinea forog kockán -, s már a kezében van a játszma, de a hírnevéhez méltóan, az utolsó húzásig mesterien akarja végigjátszani a lapját. Sir Leicester kissé megkésve megjelenik.

- Sajnálom, hogy meg kellett váratnom, detektív úr, de ma kissé későbben keltem a megszokottnál. Nem vagyok egészen jól. Én... köszvényben szenvedek... - Sir Leicester csak annyit készült mondani, hogy nem jó az egészsége, s ezt is mondta volna mindenki másnak, de ez a Mr. Bucket úgyis mindent tud mindenről, s ezek a mostani események megint kiváltották belőlem a bajt.

Némi nehézségek árán leül a helyére szenvedő arccal, Mr. Bucket pedig kissé közelebb lép, s megáll a könyvtárasztal mellett, rátámaszkodva nagy kezével.

- Engedélyt szeretnék kérni, Sir Leicester Dedlock báró úr, hogy kulcsra zárhassam az ajtót.

- Zárja.

- Bezárom, mindenesetre. - Mr. Bucket ügyesen és halkan elvégzi ezt az óvatossági rendszabályt, s pusztán megszokásból letérdel egy pillanatra, hogy úgy fordítsa a kulcsot, hogy ne lehessen bekukucskálni a kulcslyukon. - Tegnap délután említettem, Sir Leicester Dedlock báró úr, hogy már nagyon kevés hiányzik hozzá, és tisztán fog állni előttem az ügy. Most hát kiegészítettem azzal a kevéssel, és a kezemben vannak a bizonyítékok a tettes ellen, a gyilkosság elkövetője ellen.

- A katona ellen?

- Nem, Sir Leicester Dedlock, nem a katona ellen.

Sir Leicester csodálkozó arcot vág, aztán megkérdi:

- És már le is tartóztatta azt az embert?

Mr. Bucket egy kis szünet után válaszol:

- Nő.

Sir Leicester hátradől a karosszékében, és elakadt lélegzettel nyögi ki: „Szent isten!”

- Nos, Sir Leicester Dedlock báró úr - kezdi Mr. Bucket kiegyenesedve előtte, bal kezével rátenyerelve a könyvtárasztalra, jobb kezének mutatóujját pedig parancsoló mozdulattal jártatva ide-oda -, kötelességem, hogy előkészítsem önt, mielőtt megismertetném olyan körülmények láncolatával, amelyek valószínűleg, sőt azt kell mondanom, bizonyosan megfogják önt döbbszteni, Sir. Ön azonban úriember, Sir Leicester Dedlock báró úr, s én nagyon jól tudom, mit jelent az, úriembernek lenni. Az úriember bátran és egyenes derékkal tudja elviselni a csapásokat, ha elkerülhetetlenek. Az úriember szilárdan állja a vihart, bárhonnan is támadjon rá. Mármint - folytatja Mr. Bucket - arra is hadd kérjem meg, egy pillanatig ne törődjön azzal, hogy *énnekem* a tudomásomra jutott ez vagy az. Annyi minden jutott már nekem a tudomásomra, előkelő és hétköznapi emberekről egyaránt, hogy eggyel több értesülés vagy eggyel kevesebb itt se nem oszt, se nem szoroz.

- Köszönöm, hogy előkészít rá - feleli Sir Leicester egy kis szünet után, s meg se moccan a keze, se a lába, se egyetlen arcvonása -, ámbár azt hiszem, fölöslegesen. Hanem folytassa, kérem, legyen szíves. És üljön is le, ha nincs kifogása ellene.

Mr. Bucketnek nincs semmi kifogása ellene. Egy széket húz magának.

- E rövid bevezetés után tehát, Sir Leicester Dedlock báró úr - mondja - rátérek a tárgyra. Lady Dedlock...

Sir Leicester kiegyenesedik ültében, és vadul rámered a detektívre. Mr. Bucket mutatóujja szelíden és békéltetően kezd járni.

- Lady Dedlockot az egész világ csodálja, tetszik tudni. Igen, mindenki bámulja őt... mindenki nagyra tartja öladyságát - mondja Mr. Bucket.

- Nagyon szeretném, detektív úr - feleli Sir Leicester hidegen -, ha a feleségem nevét teljesen kihagynánk ebből a beszélgetésből.

- Sir Leicester Dedlock báró úr, ez teljességgel lehetetlen. Amit közölnöm kell, az öladyságról szól. Az egész mondanivalóm körülötte forog.

- Detektív úr - mondja Sir Leicester keményen, lángoló szemmel és remegő ajkakkal -, ön tudja, mi a feladata. Teljesítse a feladatát, de ügyeljen, nehogy túllépjen rajta. Azt nem szeretném. Azt nem tűrném el.

Mr. Bucket a haragos szempárt nézi, amely most elfordul tőle, s a mutatóujjával szinte kitapogatva a következő lépését, halk hangon így folytatja:

- Sir Leicester Dedlock báró úr, kötelességemmé vált közölnöm önnek, hogy az elhunyt Mr. Tulkinghorn már régóta bizalmatlanságot, sőt határozott gyanút táplált Lady Dedlock iránt.

- Ha erről egy szót is ki mert volna ejteni előttem, a saját kezemmel öltem volna meg! - kiált fel Sir Leicester, lecsapva az asztalra.

- Sir Leicester Dedlock, az elhunyt Mr. Tulkinghorn titokzatos és zárkózott ember volt, s hogy kezdettől fogva mi lehetett tulajdonképpen a szándéka, azt én nem tudom megmondani, arra nem vállalkozhatom. De a saját szájából tudom, hogy már régen arra gyanakodott, hogy Lady Dedlock egy kézírás révén rájött egy bizonyos egyén nyomára, aki nagy szegénységben élt, s aki az ő szeretője volt, még mielőtt ön udvarolni kezdett volna neki, és akihez feleségül kellett volna mennie - Mr. Bucket elhallgat egy pillanatra, és aztán megfontoltan megismétli -, akihez hozzá kellett volna mennie feleségül... kétségtelenül. Az elhunyttól tudom, hogy amikor ez az egyén nemsokára meghalt, ő arra gyanakodott, hogy Lady Dedlock titokban felkereste a szegényes szállását és a szegényes sírját. A saját kutatásaim alapján tudom, hogy Lady Dedlock valóban tett ilyen látogatásokat szobalányának a ruhájában, ugyanis az elhunyt Mr. Tulking-

horn megbízott engem, hogy nyomozzam le öladységét... engedelmet kérek ezért a kifejezésért, de általában ezt szoktuk használni... s én le is nyomoztam őt, mindent kiderítettem róla ezzel kapcsolatban. Szembesítettem a szobalányt a Lincoln's Inn Fields-i irodában egy tanúval, aki Lady Dedlockot kalauzolta, s a kétségnek az árnyéka sem férhet hozzá, hogy a szobalány ruháját viselte, a lány tudta nélkül. Az a meggyőződésem, hogy az elhunyt Mr. Tulkinghorn a halála percéig folytatta a nyomozásait, sőt hogy azon az utolsó estéjén még volt egy nézeteltérése Lady Dedlockkal ebben a kérdésben. Mármost terjessze mindezt Lady Dedlock elé, kérem, Sir Leicester Dedlock báró úr, s kérdezze csak meg öladységét, nem ment-e el, Mr. Tulkinghorn távozása után még az irodájába, azzal a szándékkal, hogy erről a tárgyról tovább beszélgesse vele, nem ment-e el az ügyvédhez egy bő fekete köpönyegben, melynek széles rojtjai vannak.

Sir Leicester mereven ül a helyén, mint a szobor, s csak nézi a kegyetlen mutatóujjat, amely a szívében vájkal, és megdermeszti benne a vért.

- Közlje öladységével, Sir Leicester Dedlock báró úr, hogy mindezt tölem hallotta, Bucket felügyelőtől, a nyomozóosztály tagjától. És ha öladysége bármilyen tekintetben is vonakodnék elismerni mindezt, mondja meg neki, hogy ennek nincs semmi értelme, mert Bucket felügyelő tisztában van a helyzettel, s azt is tudja, hogy elment egy katona mellett (ahogyan ön nevezte, ámbár már nem szolgál a hadseregben), és tudja, hogy milady is tudja, hogy a lépcsőházban elhaladt a katona mellett. Mármost, Sir Leicester Dedlock báró úr, miért adtam én elő mindezt itt önnek?

Sir Leicester, kezébe temetve az arcát, csak felnyög egyet, s arra kéri, hallgasson el egy percre. De aztán csakhamar leereszti a kezét, s annyira meg tudja őrizni a külső nyugalma és méltóságát, noha az arca éppen olyan fehér, mint az ősz haja, hogy Mr. Bucket egy kis meghökkent tiszteletet kénytelen érezni iránta. Fagyos és dermedt a viselkedése, azonkívül Mr. Bucket hamarosan észreveszi, hogy szokatlanul lassan is beszél, és időnként furcsán akadozik a hangja. Tagolatlan hangokkal töri most meg a csendet, de aztán mégis győz az önuralma, és elmondja, milyen érthetetlen előtte, hogy egy olyan hűséges, olyan odaadó és buzgó úriember, mint a néhai Mr. Tulkinghorn, miért nem közölte vele soha ezt a szomorú, ezt a lesújtó, ezt a váratlan, ezt a kétségbeejtő, ezt a hihetetlen értesülését.

- Ezt is - feleli Mr. Bucket -, ezt is méltóztassék megkérdezni öladységétől, Sir Leicester Dedlock báró úr. Méltóztassék csak megkérdezni. Ön azt fogja hallani, hacsak nagyot nem tévedtem, hogy az elhunyt Mr. Tulkinghornnak szándékában állt közölni önnel az egészet, sőt azt is, hogy ezt a szándékát tudatta is öladységével. Talán, mit lehet tudni, éppen aznap reggel készült elmondani mindent, amikor én a holttestét szemléltem meg! Ön nem tudja, Sir Leicester Dedlock báró úr, hogy mit szándéksom én mondani és csinálni öt perc múlva, s ha, tegyük fel, most lekaszabolnak engem, akkor azon is csodálkozhatna, hogy miért nem tettem vagy mondtam előbb, ugyebár?

Igaz. Sir Leicester egy kis nehézség árán leküzdi azokat a tagolatlan hangokat, és azt mondja:

- Igaz.

- Akit le kell tartóztatnom, jelenleg itt tartózkodik a palotában - folytatja Mr. Bucket -, s az a szándékom, hogy itt fogom őrizetbe venni, az ön jelenlétében. Sir Leicester Dedlock báró úr, ne szóljon, kérem, semmit, ne is mozduljon, ne legyen ideges a letartóztatás miatt. Szeretném, ha az egész ügy tisztán állna ön előtt, elejétől végéig.

Mr. Bucket csönget, odamegy az ajtóhoz, néhány szót suttog a lakájnak, aztán becsukja az ajtót, és megáll mögötte karba tett kézzel. Egy-két percnyi feszült várakozás után az ajtó lassan kinyílik, és belép rajta a francia szobalány - Mademoiselle Hortense.

Abban a pillanatban, ahogy belépett, Mr. Bucket becsapja az ajtót, és nekitámaszkodik háttal. A hirtelen zajra a lány megfordul, és csak most veszi észre Sir Leicestert a karosszékekben.

- Bocsánat - motyogja sietve -, bocsánat. Nekem azt mondták, nincs bent senki.

Az ajtó felé lép, s szemtől szembe találja magát Mr. Buckettel. Egyszerre görcsösen végigrándul az arca, és halálsápadtra válik.

- A lakónőnk, Sir Leicester Dedlock - biccent feléje Mr. Bucket. - Néhány hete nálunk lakik albérletben ez a külföldi kisasszony.

- Mit érdeklí az Sir Leicestert, angyalom? - mondja Mademoiselle, tréfás hangot erőltetve magára.

- Majd mindjárt kiderül, angyalom - feleli Mr. Bucket.

Mademoiselle Hortense mogorva, fenyegető pillantást vet feléje, de aztán keskeny arca lassacskán gúnyosan mosolygósra válik.

- Milyen titokzatos maga - mondja. - Be van talán rúgva?

- Eléggé józan vagyok, angyalom - feleli Mr. Bucket.

- Az előbb érkeztem ide, ebbe az undok házba, a feleségével együtt. Néhány perce csak, hogy elváltam tőle. Odalent azt mondták nekem, hogy itt van fent a felesége. Erre feljövök, és nincs itt a felesége. Mi értelme van ennek, hogy így a bolondját járatják velem, szeretném tudni - kérdi Mademoiselle, s nyugodtan keresztbe teszi a karját, de a sötét arcbőre alatt úgy ver a vér, mintha az óra ütne.

Mr. Bucket csak a mutatóujját rázza meg előtte feleletül.

- Jaj istenem, maga szerencsétlen hülye! - kiált fel Mademoiselle hátravetve a fejét és felnevetve. - Engedjen ki innen, maga piszok disznó, le akarok menni a földszintre! - Fenyegetően toppant egyet a lábával.

- Most pedig - mondja Mr. Bucket hidegen és határozott hangon - szépen leül oda a pamlagra, Mademoiselle.

- Nem ülök le sehova - feleli, s szünet nélkül rázza a fejét hozzá.

- No, Mademoiselle - ismétli Mr. Bucket, csupán a mutatóujjával hangsúlyozva a dolgot - üljön le szépen a pamlagra.

- Miért?

- Mert letartóztatom gyilkosság vádja miatt, amivel maga tökéletesen tisztában van. Nohát, hacsak lehet, szeretnék udvarias lenni magával, minthogy nő és külföldi. De ha nem lehet, akkor kénytelen leszek goromba lenni, odakint pedig még gorombább embereim vannak. Ennélfogva barátilag azt ajánlom, hogy üljön le oda arra a pamlagra, mielőtt még egyet is számolnék, de ebben a szent pillanatban!

Mademoiselle szót fogad, csak torokhangon jegyzi meg, mialatt még sebesebbé válik a lüktetés sötét arcbőre mögött:

- Ördög! Maga egy ördög!

- Tehát ez a fiatal nő, a mi albérlőnk, Sir Leicester Dedlock báró úr - mondja Mr. Bucket, s ettől fogva a mutatóujja többé meg sem áll -, ez a fiatal nő volt lady Dedlock szobalánya abban az időben, amiről beszéltem, s ez a fiatal nő amellet, hogy tele volt szenvedélyes haraggal és indulattal öladysége ellen, mikor elbocsátotta őt a szolgálatából...

- Hazugság! - kiáltja Mademoiselle. - Én mondtam fel neki.

- Mondja, miért nem fogadja meg a tanácsomat? - kérdi Mr. Bucket rábeszélő, sőt majdnem könyörgő hangon. - Csodálkoznom kell, hogy miért nem vigyáz a szájára. Aztán kicsúszik majd rajta olyasmi, amit felhasználhatnak maga ellen, tetszik érteni? Biztos lehet benne, hogy ez lesz a vége. Ne törődjön avval, amit én most beszélek, csak majd akkor, ha a tárgyaláson tanúskodom maga ellen. Most nem magának szól ez.

- Elbocsátott, még mit nem! - kiáltja Mademoiselle dühtől tajtékozva. - Öladysége elbocsátott! Cc! Szép kis öladysége! Hát majd van eszemben megmaradni egy ilyen hölgy szolgálatában, hogy tönkretegyem a tisztességemet, egy ilyen gyalázatos nő mellett!

- Bizony isten nem értem magát! - figyelmezteti Mr. Bucket. - Mindig úgy tudtam, hogy a franciák jól neveltek és udvariasak, igazán azt képzeltem mindig. És akkor azt kell látnom, hogy egy nő így beszéljen itt Sir Leicester Dedlock báró úr előtt!

- Ez egy lóvá tett szerencsétlen! - kiabál Mademoiselle. - Füttyölök rá! Köpök az előkelőségre, köpök a házára, köpök a bambaságára - mindezt a szőnyegen mutatja be Mademoiselle. - Ó, micsoda nagy ember! Ó, milyen fennkölt, milyen csodálatos! Jesszus Máriám! Cc!

- Ez az indulatos külföldi lány tehát, Sir Leicester Dedlock - folytatja Mr. Bucket -, mérgében azt is a fejébe vette, hogy neki valami követelnivalója van a néhai Mr. Tulkinghorntól is, amiért részt vett azon a szembesítésen az irodájában, melyről már beszámoltam önnek; holott bőkezűen megfizették a fáradságáért és az időpocséklásáért.

- Hazugság! - kiált közbe Mademoiselle. - Nekem nem kell az ő pénze, nem kell egy fillérje se!

- Mármost hogy azért jött-e hozzám lakni, mert akkor már előre elhatározta a tettét, és így akart engem félrevezetni, erről most nem mondok véleményt; tény az, hogy nálunk lakott albérletben, mialatt a néhai Mr. Tulkinghornnak járt a nyakára veszekedni, és folyton az irodája körül ólálkodott. Azután elkövették a gyilkosságot, Sir Leicester báró úr, melynek ismeri már a körülményeit. Behívtak, és rám bízta az ügyet. Megvizsgáltam a tett színhelyét, a holttestet, az iratokat, mindent. Az értesülesem alapján letartóztattam a katonát, akit a ház körül láttak lebzselni azon az éjszakán, majdnem a gyilkosság időpontjában, s azonkívül egyszer régebben véletlenül kihallgatták egy éles hangú szóváltását az elhunytal... sőt a tanú szerint egyenesen fenyegette az elhunytat. Ha azt kérdené tőlem, Sir Leicester Dedlock báró úr, hogy hittem-e a katona bűnösségében az első perctől fogva, őszintén megvallanám, hogy nem. Mindazonáltal lehetett volna ő is a gyilkos, s éppen elég bizonyíték szólt ellene, hogy kötelességem legyen őrizetbe venni és előzetes letartóztatásban tartani a továbbiakig. Most tessék figyelni!

Mr. Bucket előrehajol kissé izgatottan a saját előadásától, s mutatóujjával kísértetiesen dőf egyet a levegőbe, bevezetőül ahhoz, amit mondani fog.

- Este, ahogy hazamentem, Sir Leicester Dedlock báró úr, ott találtam ezt a kisasszonyt, a feleségemmel kettesben vacsoráztak. Mindig ömlengett és áradozott, hogy mennyire szereti Mrs. Bucketet, már attól a perctől fogva, hogy lakónak ajánlkozott nálunk, de amit ezen az estén csinált, az több volt mindennél... valóban eltúlozta a dolgot. Ugyanúgy eltúlozta a nagy siránkozást és a nagy tiszteletet az elhunyt Mr. Tulkinghorn emléke iránt. Ahogy ott ült velem szemben az asztalnál, késsel a kezében, egyszerre csak belém hasított az a gondolat, hogy ő tette.

Alig lehet érteni, ahogy Mademoiselle a foga közt elsziszegi: „Gonosz ördög”!

- Hol járt ő a gyilkosság estéjén? - folytatja Mr. Bucket. - Hol járt? Színházban volt. (Csakugyan ott volt, azóta kinyomoztam, a tett előtt is, a tett után is.) Tudtam, hogy agyafúrt ellenfélre akadtam benne, és hogy nagyon nehéz lesz a bizonyítás, csapdát állítottam hát neki... egy olyan csapdát, amilyent még soha nem állítottam, s olyasmit kockáztattam meg, amit még soha életemben. Azalatt gondoltam ki magamban, mialatt beszélgettem vele vacsora közben. Amikor aztán felmentünk lefeküdni, minthogy a házunk nem nagy, és ennek a kisasszonynak igen éles a füle, betömtem a feleségem száját a lepedővel, nehogy felkiálthasson meglepetésében, és mindent előadtam neki... Drágám, az eszébe ne jusson még egyszer, máskülönben összekötözöm a két bokáját. - Mr. Bucket hirtelen félbeszakítva önmagát, zajtalanul odalépett Mademoiselle-hez s a vállára tette súlyos tenyerét.

- Mi baja van már meg? - kérdi a lány.

- Eszébe ne jusson még egyszer - mondja Mr. Bucket figyelmeztető ujjal -, hogy kiugrik az ablakon. Ez a bajom. No látja! Karoljon csak belém. Nem kell felállnia, majd én leülök maga mellé.

Mademoiselle hasztalanul igyekszik megnedvesíteni a száraz ajkát. Nyöszörögve kínlódik, küszködik magával, aztán végül engedelmeskedik.

- Most már megint rendben vagyunk. Ez az ügy, Sir Leicester Dedlock báró úr, sohasem lehetett volna azzá, ami, Mrs. Bucket segítségével, akinek százezer nő között sem akad párja! Hogy elaltassam a gyanút ebben a kisasszonyban, azóta be sem tettem a lábam a lakásunkba, azonban állandó érintkezésben voltam a feleségemmel üzenetek útján, melyeket a pékkenyérbe és a tejeskannába rejtettünk. Amikor a lepedővel betömtem a száját, ezt suttogtam Mrs. Bucket fülébe: „Szívem, el tudod-e altatni a gyanúját, fel tudod-e őt tartani állandóan azzal, hogy mindig elmeséled neki, mennyire gyanakszom a katonára meg így meg úgy meg ez meg az? Képes lennél-e szünet nélkül, éjjel-nappal szemmel tartani őt? Mered-e vállalni, hogy a tudtom nélkül ezentúl semmit se tehessen, hogy a foglyom legyen anélkül, hogy sejtene, hogy ne menekülhessen többé előlem, ha ő követte el a gyilkosságot?” Mrs. Bucket erre azt felelte nekem, már amennyire a lepedőtől beszélni tudott: „Merem vállalni, Bucket!” És gyönyörűen végig is csinálta!

- Hazugság! - vág közbe Mademoiselle. - Hazugság az egész, barátom!

- És hogyan váltak be a számításaim, Sir Leicester Dedlock báró úr, az adott esetben? Amikor arra számítottam, hogy ez a zabolátlan kisasszony megint el fogja túlozni a dolgot valami más irányban, tévedtem-e vagy pedig igazam volt? Igazam volt. Mibe vágta bele a fejszáját? Ne méltóztassék meghökkenni rajta! Lady Dedlockra próbálta kenni a gyilkosságot.

Sir Leicester felemelkedik, aztán újra visszaesik a székébe.

- S amikor hallotta, hogy mindig itt vagyok, annál jobban nekibuzdult, holott szándékosan voltam itt. Nyissa csak ki, Sir Leicester Dedlock, ezt a zsebkönyvemet, amit bátor vagyok odadobni, és nézze meg azokat a leveleket, amiket kaptam. Két szó áll mindegyikben: LADY DEDLOCK. Méltóztassék megnézni azt is, amelyiket önnek címeztek, s amelyiket éppen ma reggel tartóztattam fel; abban négy szó áll: LADY DEDLOCK A GYILKOS. Most mit tetszik szólni hozzá, hogy Mrs. Bucket a leshelyéről végignézte, amint ez a kisasszony megírta ezeket a leveleket? Most mit tetszik szólni hozzá, hogy Mrs. Bucket egy félórán belül megszerezte a tintát, amivel íródtak, a levélpapírt, a hiányzó fél lapokat meg mindent? - kérdi Mr. Bucket diadalmasan.

Két dolog vehető észre, ahogy Mr. Bucket az előadása végéhez közeledik. Az egyik az, hogy szinte valamilyen félelmetes tulajdonjogot nyer lassan a Mademoiselle fölött. A másik pedig az, hogy a lány körül szinte láthatóan fogy a levegő.

- Kétségtelen, hogy őladysége ott volt a helyszínen az események időpontjában - mondja Mr. Bucket -, és ez a mi külföldi barátnőnk meglátta őt, azt hiszem, a lépcsőház felső részéből. Őladysége, a katona és a mi külföldi barátnőnk elég közel suhantak el egymás mellett. De hát minthogy ennek most már nincsen semmiféle jelentősége, nem is vesztegetem rá tovább a szót. Megtaláltam a pisztoly fojtását, amivel lelőtték a néhai Mr. Tulkinghornt. Az ön kastélya, Chesney Wold nyomtatott ismertetésének volt egy darabja. Ez nem sokat jelent, mondaná ön, Sir Leicester Dedlock báró úr. Nem sokat! De ha a mi külföldi barátnőnk olyan biztonságban érzi magát, hogy jónak látja a lap megmaradt részét összetépni apróra, és ha Mrs. Bucket megtalálja és összerakosgatja a darabkákat, s kiderül, hogy a fojtás hiányzik belőle éppen, akkor kezd a dolog furcsa színezetet ölteni!

- Ez mind óriási hazugság! - vág közbe Mademoiselle. - Maga itt hetet-havat összehord. Befejezte a mesélést, vagy még mindig nem hagyja abba?

- Sir Leicester Dedlock báró úr - folytatja Mr. Bucket, aki örömet leli a teljes cím elmondásában, és erőt kell vennie magán, ha bármit is elhagy belőle olykor -, az ügy utolsó mozzanata, amelyről még be akarok számolni, azt bizonyítja, hogy mennyire szükség van a türelemre a mi hivatásunknál, és hogy mennyire nem szabad soha elsietni a dolgot. Tegnap a tudtán kívül szemmel tartottam ezt az ifiasszonyt, amikor a temetést nézte a feleségemmel, aki szándékosan vitte el oda, s már annyi bizonyítékom volt ellene, hogy okvetlenül letartóztattam volna, ha fiatalabb és tapasztalatlanabb vagyok. Tegnap este pedig, hasonlóképpen, amikor hazaérkezett őladysége, akit igazán mindenki bámul és nagyra tart, s aki igazán úgy festett... Uram, Teremtőm! mint a habokból kikelő Vénusz, szinte ezt mondhatná az ember... olyan bántó és olyan kellemetlen volt arra gondolnom, hogy ártatlanul gyilkossággal vádolják őt, hogy már-már azon voltam, véget vetek ennek a dolognak. De mi hibázott volna nekem akkor? Sir Leicester Dedlock báró úr, akkor nekem hiányzott volna még a fegyver. Ez a letartóztatott ifiasszony a temetés után tegnap azt ajánlotta Mrs. Bucketnek, hogy tegyenek egy kis kirándulást társaskocsin, menjenek ki egy környékbeli jó hírű uzsonnázóhelyre. Mármost, kérem, annak a vendéglőnek a közelében van egy tó. Teázás közben ez a kisasszony felment a zsebkendőjéért a szobába, ahol a kalapjukat letették. Elég sokáig maradt, s amikor visszatért, egészen ki volt melegedve. Mihelyt hazaérkeztek, Mrs. Bucket mindezt jelentette nekem, a többi észrevételével és gyanújával egyetemben. Éjszaka, holdfénynél néhány embe-remmel átkutattuk a tavacsát, és előkerült a pisztoly, amely legfeljebb hat órája volt a víz alatt... Nono, drágám, karoljon csak jobban belém, és tartsa nyugodtan a karját, nem fog fájni, ne féljen!

Mr. Bucket egy szempillantás alatt rákattintja a csuklójára a bilincset.

- Az egyik megvan - mondja a detektív. - No most a másikat, drágám. Egy-kettő, s készen is vagyunk.

Mr. Bucket feláll, a lány is feláll.

- Ide hallgasson hát, angyalom - szólal meg, miután gúnyosan bólogatott néhányat a fejével -, ide hallgasson. Maga nagyon okos fiú. Hanem vissza tudja-e hívni őt az életbe?

- Nem nagyon - feleli Mr. Bucket.

- Nem? Furcsa. És ide hallgasson még egyszer. Maga nagyon okos fiú. De tud-e tisztességes úrihölgyet csinálni *őbelőle*? Ezek után?

- Ne gonoszkodjon - mondja Mr. Bucket.

- Vagy egy gögös úriembert *őbelőle*? - kiáltja Mademoiselle, kimondhatatlan megvetéssel intve Sir Leicester felé. - Ó, ugye! Hát akkor nézzen csak rá! Ő, a szegényke! Hahaha! Hahaha!

- Gyerünk, gyerünk - mondja Mr. Bucket. - Indulás.

- Szóval ezt egyiket sem tudja megcsinálni? Hát akkor csinálhat velem, amit akar. Mindegy, a halálnál úgysem jöhet rosszabb. Gyerünk, angyalom. Agyó, öregúr! Sajnálom magát, és lenézem magát!

Ahogy kimondta az utolsó szavakat, összeharapja a száját, mintha lakattal zárná le, s nem szól többet. Lehetetlenség leírni, hogy miként jut ki vele az utcára Mr. Bucket, de valahogyan megoldja a dolgot különleges módszerével; körüllebegi, beburkolja a lányt, mint egy felhő, leandalog vele a lépcsőn, mint egy köznapi Jupiter a szerelme tárgyával.

Sir Leicester, amikor egyedül hagyják, meg sem moccan a helyén, mintha még mindig a detektívet hallgatná, mintha még mindig le lenne kötve a figyelme. Végre aztán mégis körülnéz a szobában, észreveszi, hogy üres, feláll, hátratulja a székét, és bizonytalan lábbal tesz egy-két lépést, megkapaszkodva az asztal szélében. Aztán megtorpan, megint érthetetlen hangokat motyog, felemeli a tekintetét, és mintha nézne valamit.

A jóisten tudja, mit néz, mit lát. Talán Chesney Wold zöld lombjait, zöld pázsitját, a szép kastélyt, ősei festményeit a falakon, idegeneket, akik betörtek oda, detektíveket, akik durva kézzel beletúrnak a magánéletébe, legféltettebb kincsei közé, feléje mutató ujjakat ezrével, feléje vigyorgó csúfondáros arcokat ezrével. De ha csakugyan ilyen árnyak suhannak ide-oda a szeme előtt, ilyen árnyak riogatják, van egy árnykép, akit még közöttük is tisztán fel tud ismerni.

Annak az asszonynak a képe ez, akivel szemben sohasem volt egyetlen önző gondolata sem, legfeljebb annyi, hogy minden büszkeségét, öntudatos gögénének mély gyökereit legfőképpen ez az asszony táplálta. Ő az, akit szeretett, csodált, nagyra tartott, akit példaképül állított a világ elé. Ő az, aki az élete minden merev jólneveltségén, minden görcsös formáságain túl a szeretetnek és a szerelemnek élő forrása volt a szívében, amelyet ennél érzékenyebben semmilyen csapás nem sújthatott volna. Őt nézi, őt látja, szinte teljesen megfeledkezve önmagáról, s nem sokáig bírja elviselni a fájdalmas látványt, hogy ennek az asszonynak le kell zuhannia a magas emelvényről, amely annyira megillette őt.

De még mielőtt összeroskadna, a beteg lábát és a hasogató köszvényét feledve, még mielőtt elterülne a földön, tagolatlan motyogásai ellenére is ki tudja mondani tisztán és érthetően ennek az asszonynak a nevét, s a hangjában sokkal inkább szomorúság és részvét cseng, mint szemrehányás.

38. Menekülés

Bucket detektívfelügyelő, a nyomozó osztály tagja még nem csapott le az áldozatára, hanem még csak az erőt gyűjtötte egy jóízű alvással ehhez az imént elbeszélte nagy leleplezéséhez, amikor egy kétfogatú postakocsi indult el Lincolnshire-ből, hogy London felé vegye útját az éjszakában, megállás nélkül robogva végig a fagyos téli országúton.

Vasúti sínek szelik majd keresztül-kasul nemsokára ezt a vidéket, és dübörgő, zakatoló fényes mozdonyok és vonatok száguldanak majd végig a széles éjszakai tájon, mint tüzes fekete meteorok, hogy a hold is elsápad mellettük; de egyelőre még mindez ismeretlen errefelé, habár a jövetelét már kezdik sejteni. Az előkészületek már folynak, a mérések megtörténtek, a pálya már ki van cövekelve. Belefogtak a hidak építésébe, s a még össze nem kötött pillérek elhagyatottan néznek egymással farkasszemet az országutak és a folyók fölött; imitt-amott már felhányták a töltést kis szakaszokon, s úgy hagyták, akadálnak, hogy a tömérdek szekérnek és talyigának legyen min le-föl bukdácsolnia; háromlábú, hosszú póznák láthatók a dombtetőkön, amerre alagútról járja a szóbeszéd; mindenütt nagy a felfordulás, a zűrzavar, minden úgy fest, mintha csüggedten abbahagyták volna.

Robog a postakocsi a fagyos országúton, robog az éjszakában, s egy szikrát sem aggasztja őt a vasút gondolata.

Mrs. Rouncewell ül a kocsiban, aki hosszú-hosszú évek óta házvezetőnő Chesney Woldban, s most is ott volna a helye, ha valami egészen rendkívüli esemény útnak nem indítja London felé. Mire a zimankós éjszaka fogyni kezd, a hajnali ködben be is futnak a városba. Mi szél hozta ide Mrs. Rouncewellt ilyen szokatlan időben és ilyen hirtelenséggel?

Nem is a Dedlock-palota felé veszi első útját, nem. Egészen máshová megy előbb. Csak délfelé jelenik meg gazdájának a városi palotájában, és Lady Dedlocknak is az az első kérdése, hogy mi szél hozta ide Mrs. Rouncewellt ilyen váratlanul.

- Gondok, bajok, milady. Súlyos gondok. Ó, milady, beszélhetnék egy szót önnel?

Mi történhetett, amitől ez a csendes, nyugodt öregasszony így remeg?

- Mi a baj? Üljön le, pihenjen egyet, egészen kifulladt.

- Jaj, milady! Megtaláltam a fiamat... a kisebbiket, aki olyan régen elment katonának. Börtönben ül.

- Adósság miatt?

- Jaj, dehogy, milady. Kifizettem volna én minden adósságát boldogan.

- Hát akkor miért van börtönben?

- Gyilkossággal vádolják, milady, pedig olyan ártatlan benne, mint... mint én magam. Mr. Tulkinghorn meggyilkolásával vádolják.

Mit akar Mrs. Rouncewell ezzel a pillantásával és ezzel a könyörgő mozdulatával?

- Lady Dedlock, drága jó asszonyom, édes, kedves jó asszonyom! Legyen szíve hozzám! A családot szolgáltam én már akkor is, amikor milady még meg sem született. Hűségesen ragaszkodom a családhoz. De gondoljon az én kedves jó fiamra, akit igazságtalanul vádolnak.

- De hát én nem vádolom.

- Nem, milady nem. De mások igen, és börtönben ül, és veszedelem fenyegeti. Jaj, Lady Dedlock, ha egy szót is tudna szólni, amivel tisztázhatná őt, szóljon, könyörgöm!

Milady szép szeme elképedve nézi az asszonyt, aki megtalálta rég elveszett fiát, a kedvencét, Rouncewell Györgyöt, a huszárt - s most az fenyegeti, hogy újra elveszti, még rettenetesebb módon és most már igazán örökre, ha le nem tudják mosni róla a szörnyű vádat... Milady döbbenetesen nézi az asszonyt, és segítene is rajta, csak tudná, hogyan.

Mrs. Rouncewell egészen meg van zavarodva. Előszed egy levelet is, amit tegnap este kapott, alkonyatkor, átadja miladynek, de arra kéri, ne olvassa el, csak majd ha ő elment. Milady forgatja a kezében a levelet, aztán amikor az öreg házvezetőnő végül otthagyja őt magára, feltépi. Egy papiros van benne. A papirosra egy újságkivágás van ráragasztva, amely a holttest felfedezéséről szól, hogy miként találták meg arccal a földre borulva, átlőtt szívvel; s hogyan tartóztatták le Rouncewell György obsitos huszárörrmestert, gyilkossággal vádolva. Alája pedig ezt írták: LADY DEDLOCK A GYILKOS.

Kiejti a kezéből a papírt. Leesik a földre, de hogy mennyi ideig fekszik ott, azt Lady Dedlock nem tudná megmondani; mindenesetre még ott hever, ahová leesett, mikor az egyik inas jelenti neki, egy Guppy nevű fiatalember van itt. Valószínűleg többször is megismételték milady előtt ezt a nevet, mert még mindig a fülében cseng, amikor kezdi megérteni, miről van szó.

- Küldje be.

A fiatalember belép. Az asszony már felvette és a kezében tartja a levelet, és igyekszik összeszedni a gondolatait.

- Az első percben talán megbocsáthatatlannak fogja tartani méltóságod ezt a látogatást olyasvalaki részéről, akit méltóságod sohasem látott nagyon szívesen... remélem azonban, hogy ha elmondhatom méltóságodnak, miért jöttem, akkor nem fog hibáztatni érte - mondja Mr. Guppy.

- Hát mondja.

- Köszönöm az engedelmet, milady. Arra kérem, vegye különösen figyelembe, hogy nem személyes szempontok hoztak ide. Azért jöttem, hogy figyelmeztessem méltóságodat a veszélyre, amely fenyegeti. Azok a levelek nem semmisültek meg annak idején, ahogy gondoltuk. Azok a levelek, amelyeket el kellett volna hoznom méltóságodnak. Ha azokból kipattanhat valami, hát az kipattant.

Mr. Guppy felszedi a kalapját, és feláll.

- Milady, maga tudja legjobban, van-e abban valami, amit mondtam, vagy nincsen. De akár van, akár nincs, én mindenesetre Summerson kisasszony kívánsága szerint jártam el, amikor abbahagytam, amibe belefogtam, s megsemmisítettem, amit addig csináltam, amennyire csak lehetett, márpedig számomra ez elegendő. Ha az lenne a helyzet, hogy ok nélkül vettem magamnak a bátorságot, és nem létező veszedelemre figyelmeztettem volna méltóságodat, remélem, igyekezni fog elfelejteni a vakmerőségemet. Engedelmevel most búcsút veszek, és biztosíthatom méltóságodat, hogy részemről soha többé nem fenyegeti az a veszély, hogy még egyszer alkalmatlankodjam önnek.

Az asszony alig veszi tudomásul egy pillantással ezt a búcsúzkodást; de miután Guppy elment, nemsokára meghúzza a csöngőt.

- Hol van Sir Leicester?

A lakáj jelenti, hogy Sir Leicester pillanatnyilag a könyvtárban van egyedül, bezárkózva.

- Volt valaki látogatója Sir Leicesternek ma délelőtt?

- Voltak néhányan, hivatalos ügyben.

Szóval mindennek vége! A neve szájról szájra jár, a férje már tudja a bűnét, közhírré teszik majd a szégyenét - talán már terjed is, mialatt itt tűnődik fölötte -, ráadásul a régóta várt mennykőcsapáshoz váratlanul azzal is megvádolja őt egy láthatatlan kéz, hogy meggyilkolta az ellenségét.

Az asszonyt lassan hatalmába keríti egy iszonyatos érzés, hogy az üldözője elől nincs menekülése, akár él, akár meghalt ez a konok és lerázhatatlan üldöző - amilyen a nagyon is jól ismert testi mivoltában volt, olyan változatlanul konok és lerázhatatlan a koporsójában is -, nincs előle menekülés, csak a halálba. A szégyen, a félelem, a lelki furdalás és keserű gyötrellem összekeveredik benne, föléje tornyosul, leteperi a földre, elhagyja őt az önbizalma, a lelkiereje is, úgy tépi ki belőle és ragadja magával a rettenetes szélvihar, mint egy falevelet.

Sietve papirosra vet néhány sort a férjének, borítékba teszi, lepecsételi, és otthagyja az asztalán:

„Ha értem jönnének, vagy azzal vádolnának, hogy én gyilkoltam őt meg, higgye el nekem, hogy teljesen ártatlan vagyok. Több jót ne is higgyen aztán rólam, mert semmi másban nem vagyok ártatlan, ami vádat hallott vagy hallani fog a terhemre róni. Azon a végzetes estén ő közölte velem, hogy le fogja leplezni ön előtt a vétkemet. Miután elváltunk, én is elmentem hazulról, azzal az ürüggyel, hogy sétálni megyek a parkba, mint szoktam néha, de voltaképpen azért, hogy utána menjek, és még egyszer utoljára könyörögjek neki, ne nyújtsa tovább ezt a szörnyű kínszenvedésemet - ön nem is tudja, milyen régóta tartott már engem ebben a bizonytalanságban -, hanem adja meg nekem a kegyelemdöfést már másnap reggel.

Amikor odaértem, a háza sötét volt és néma. Kétszer becsengettem az ajtaján, de senki sem jelentkezett, úgyhogy hazajöttem.

Nincs többé otthonom. Nem leszek többé a terhére. Remélem, jogos haragjában képes lesz majd kitörölni emlékezetéből azt a méltatlan asszonyt, akire annyi nagylelkű szeretetét pazarolta - aki mélységes szégyenében nemcsak az ön szeme elé nem akar kerülni többé, hanem önnönmaga elől is menekül -, és aki most utoljára búcsúzik el öntől ebben a levélben...”

Gyorsan felöltözik, fátyolt vesz, lerakja minden ékszerét, pénzét, fülét, lesurran a lépcsőn, amikor éppen üres az előcsarnok, nyitja-csukja a nagy kaput, s már el is tűnt a fagyos, süvítő szélben.

A Dedlock-palota, ahogyan magas rangjához illik, szenvtelenül néz farkasszemet a kietlenül nagyszabású utca többi épületével, és semmiféle külső jelét nem adja annak, hogy odabent valami hiba van a kréta körül. Pedig belülről fel van bolydulva az egész ház. Cselédek futkosnak le-föl a lépcsőkön, vadul rángatják a csöngőket, orvosokért szaladnak, és Lady Dedlockot keresik mindenfelé, de hiába, sehol sem találják. Amióta utoljára becsöngette magához a lakájt, senki sem látta, senki sem tud róla semmit. A férjének címzett levelét megtalálják az asztalán, de egyelőre még nem lehet biztosan tudni, nem kapott-e Sir Leicester egy korábbi üzenetet, egy meghívást a túlvilágról, amelynek személyesen kell eleget tennie. A földön fekvő találtak rá.

Ágyára fektetik, dörzsölik, gyúrnák, legyezgetik, jeges borogatást raknak a fejére, mindent megpróbálnak, hogy magához térítsék. Mégis elmúlik a nap, leszáll az éjszaka, mire odáig jutnak, hogy kezd megnyugodni a hörgő lélegzete, s a fennakadt szeme először rezdül meg a véletlenül elébe tartott gyertya lángjára. Amikor délelőtt összeesett, szép, délceg úriember volt. Most beesett arccal fekszik az ágyában, önmagának az árnyéka, fonnyadt aggastyán lett belőle.

A kedvence, hűséges házvezetőnője ott áll az ágya mellett. Ez az első dolog, amit észrevesz, és szemlátomást örül is neki. Miután hasztalanul igyekszik szavakkal kifejezni magát, a kezével jelzi, hogy ceruzát kér. Egy kis pihenés után lassan, megváltozott, reszkető betűkkel felírja: „Chesney Wold?”

Nem, feleli neki a házvezetőnője, nem Chesney Woldban van, hanem Londonban. Ma délelőtt lett rosszul a könyvtárszobában. Milyen szerencse, hogy ő, Mrs. Rouncewell véletlenül éppen feljött Londonba, és ápolhatja.

- Nem súlyos a betegsége, Sir Leicester, nem veszedelmes természetű. Holnapra már sokkal jobban lesz, Sir Leicester. Az urak is mind azt mondják. - Mrs. Rouncewell szép, öreg arcán peregnek a könnyek, mialatt beszél.

A férfi körülnéz a szobában, különös figyelemmel szemlélgeti az orvosokat, akik az ágyánál állnak, aztán leírja:

„Milady?”

- Milady elment hazulról, még mielőtt ön rosszul lett volna. Sir Leicester, s még nem is tudja, hogy ön beteg.

A férfi újra rámutat a leírt szóra, nagyon izgatottan. Próbálják őt megnyugtatni mindnyájan, de megint rámutat, fokozódó izgatottsággal. Ahogy a többiek mind egymásra néznek, és nem tudnak mit felelni, újra a táblája után nyúl, és odaírja:

„Milady? Hol van, az isten szerelmére?” - és esdeklőn nyöszörög hozzá.

Okosabbnak látják odaadni neki Lady Dedlock levelét, amelynek senki nem is sejti a tartalmát. Az öreg házvezetőnő felbontja, odatartja elébe, hogy elolvashassa. Sir Leicester kétszer is végigolvassa nagy erőfeszítéssel, aztán lefordítja, hogy senki ne láthassa, és nyöszörögve fekszik a párnáján. Visszaesik megint az ájulásába, lehunyódik a szeme, s csak egy óra múlva nyitja ki újra.

Az írótablára megint szükség van, de Sir Leicesternek nem jut eszébe a szó, amit le akar írni. Nézni is keserves, milyen gyötrelmesen kínlódik emiatt, mennyire szeretné leírni, ha tudná. Már leírt egy nagy *B* betűt, s itt megakadt. Aztán egyszerre, kínlódásának a tetőpontján, eléje írja: „Mr.” Az öreg házvezetőnőnek eszébe jut, hogy talán Mr.Bucket. Hála istennek! Ez az, őt akarja.

Mr. Bucket éppen a földszinten várakozik, a megbeszélésük szerint. Jöjjön fel?

Lehetetlenség félreérteni Sir Leicester forró vágyát, hogy beszélni akar vele, sem azt a kívánságát, hogy a házvezetőnő kivételével menjen ki mindenki a szobából. Pillanatok alatt eltűnnek, és bejön Mr. Bucket.

- Sir Leicester Dedlock báró úr, nagy sajnálattal látom, hogy ilyen beteg lett. Remélem, hamarosan összeszedi magát.

Sir Leicester a kezébe nyomja az asszony levelét, és mereven figyeli az arcát, mialatt olvassa. Mr. Bucket szemében már olvasás közben felcsillan a megértés fénye, már tudja is, miről van szó, és begörbített ujjal bólogat Sir Leicester felé, az utolsó szavakat átfutja:

- Értem, Sir Leicester Dedlock báró úr, értem, mit kíván.

Sir Leicester felírja a táblára:

„Mindent megbocsátok. Keresse...”

Mr. Bucket itt megállítja a kezét.

- Meg fogom őt találni, Sir Leicester Dedlock báró úr! Hanem a nyomozást azonnal meg kell kezdenem. Egy perc veszteni való időnk sincs.

Sir Leicester az asztalon álló kis fémdoboz felé pillant. Mr. Bucket olyan sebesen követi a tekintetét, mint a gondolat.

- Hozzam ide, Sir Leicester Dedlock báró úr? Igenis. Nyissam ki valamelyik kulccsal ezek közül? Igenis. A legkisebbikkel? Hát persze. Vegyem ki belőle a pénzt? Kiveszem. Számoljam meg? Hamar meglesz. Húsz meg harminc az ötven, meg húsz az hetven, meg ötven az százhúsz, meg negyven az százhatvan. Tegyem el a költségekre? Elteszem, és természetesen majd elszámolok róla. Ne kíméljem a költségeket? Nem, nem fogom.

Már-már szinte csodálatos, hogy milyen gyorsan és milyen biztonsággal érti meg Mr. Bucket ezeket a fejbólintásokat. Mrs. Rouncewellnek káprázik a szeme, mialatt a gyertyát tartja, a detektív villámgyors mozdulataitól, aki már útra készen, indulóban is van.

- Ön, ugyebár, György édesanyja, asszonyom; ezért jött fel, azt hiszem? - kérdi tőle Mr. Bucket halkán, félrehúzódva vele, amíg a kabátját gombolgatja.

- Igen, kérem, a kétségbeesett édesanyja vagyok.

- Onnét tudom, hogy éppen az előbb beszélt nekem erről György. Nohát, akkor mondok önnek valamit. Nem kell már kétségbeesnie, ne aggódjon tovább. A fia szabad. Ej, hát most meg ne kezdjen sírni, most az a dolga, hogy viselje gondját Sir Leicester Dedlock báró úrnak, és az úgy nem fog menni, ha sír. Szóval nincs már semmi baj a fiával, mondom, kiszabadul, és az üdvözlétét küldi, ölelteti, csókoltatja, s reméli, hogy ön sem haragszik rá. Teljesen tisztázva van, makulátlan becsületben bocsátották el, ezt akarta ő mindenáron; annyi folt sem maradt rajta, mint amennyi az ön becsületén van, pedig az biztosan olyan fehér, mint a hó, akármibe fogadnék. Elhiheti, amit mondok, mert én fogtam le a fiát. Nagyszerűen viselte magát akkor is, remek egy ember, és ön is remek egy öreg hölgy; anya is, fia is, mind a kettő egy pár, mintaemberek... Sir Leicester Dedlock báró úr, el fogom intézni, amit rám bízott. Teljesen nyugodt lehet afelől, hogy egy pillanatra sem térek le az útról, se nem alszom, se nem mosdom, se nem borotválkozom mindaddig, amíg meg nem találtam, akit keresnem kell. Tehát az ön részéről minden meg van bocsátva, és tolmácsoljam a legmelegebb érzéseit? Ezt fogom tenni, Sir Leicester Dedlock báró úr. Addig is javulást kívánok önnek és azt, hogy minél előbb elsimuljanak ezek a családi ügyek... mint ahogyan, Istenem, Uram, annyi sok ilyen családi ügy elsimult már, mióta világ a világ, és annyi sok el fog még simulni az idők végezetéig.

Befejezván a szónoklatát, Mr. Bucket kabátban, kalapban csöndesen kivonul. Első teendője az, hogy beveszi magát Lady Dedlock lakosztályába, és végigkutat mindent, hátha valami csekélységre akad, ami a segítségére lehet.

Nyitogatja, csukogatja a fiókokat, belenéz minden szekrénybe, dobozba, ékszeres ládikába, tokokba, számos tükör veri vissza a képmását. Az egyik szekrény belső fiókjából kiszedett egy kecses kis dobozt. Beletúr a nagy kezével néhány kesztyű közé, melyek olyan puhák és finomak, hogy alig érzi őket, s ráakad egy fehér zsebkendőre.

- Hm! Hát te mit keresel itt? - szól Mr. Bucket, odatartva a zsebkendőt a világosság felé. - Lássunk csak! Miért őriznek itt téged? Te mit titkolgatsz? Kié vagy te? Miladyé vagy másé?

Addig beszélget a zsebkendővel, amíg megtalálja rajta: „Summerson Eszter.”

- Ohó! - Mr. Bucket elhallgat egy pillanatra, és a füléhez emeli az ujját. - No, téged elviszünk.

Ugyanolyan nyugodtan és gondosan fejezi be a kutatásait, ahogy elkezdte, mindent pontosan visszatesz a helyére, a zsebkendő kivételével; s már le is osont, kinn is van az utcán. Még egy pillantást vet Sir Leicester szobájának félhomályos ablakára, aztán nekiiramodik, előre, rohanva, a legközelebbi bérkocsiállomásra, és megmondja a kocsisnak, hogy hajtson György céllövöldéjébe. György úrtól megtudja Summerson kisasszony címét, és már hajtat is tovább.

Az egész házban egyedül Mr. Jarndyce van még fenn, ő is éppen lefeküdni készült már. A türelmetlen csöngetésre leteszi a könyvét, és lemegy kaput nyitni, házikabátosan.

- Ne tessék megijedni, Sir. - Egy perc, és az éjszakai látogató máris bizalmasan beszélget vele az előcsarnokban, a becsukott ajtó kilincsén tartva a kezét. - Már volt szerencsém találkozni önnel. Bucket felügyelő vagyok. Nézze meg ezt a zsebkendőt, Sir, Summerson Eszter kisasszonyé. Negyedórával ezelőtt találtam, egy fiókban eldugva, Lady Dedlockéknál. Egy perc veszteni való időm sincs. Emberélet forog kockán. Ön ismeri Lady Dedlockot?

- Ismerem.

- Ma kipattant valamiféle ügy náluk. Családi ügy. Sir Leicester Dedlock báró úr rosszul lett... gutaütés érte, vagy szélhűdés... elájult, és jó ideig nem lehetett magához téríteni. Értékes időt veszítettünk ezzel. Lady Dedlocknak délután nyoma veszett. Hagyott egy levelet az urának, amely rosszra enged következtetni. Tessék átfutni. Itt van, ez az!

Mr. Jarndyce elolvassa a levelet, aztán megkérdi Mr. Bucketet, hogy mi a véleménye a dologról.

- Nem tudom, mit gondoljak. Öngyilkosságnak látszik. Mindenesetre percről percre nő ennek a veszélye. Száz fontot adnék minden nyert óráért mostantól fogva. Hát szóval, Mr. Jarndyce, Sir Leicester Dedlock báró úr megbízott engem, hogy kutassam fel, találjam meg a feleségét... mentsem meg, és vigyem meg neki a teljes bocsánatát. Fel vagyok hatalmazva, van pénzem rá, de még valami kell nekem. Summerson kisasszonyra van szükségem.

Mr. Jarndyce zavartan ismétli:

- Summerson kisasszonyra?

- Nézze csak, Mr. Jarndyce - mondja Mr. Bucket, aki mindvégig nagy figyelemmel leste minden arcerezdülését -, én úgy beszélek önnel, mint egy emberséges gondolkodású úriemberrel, és olyan sürgető, rendkívüli körülmények között, amilyenek nem sokszor fordulnak elő az életben. Ha nem jó halogatni a dolgokat, hát most igazán nem jó; és ha sohasem tudná aztán megbocsátani magának, hogy késedelmet okozott valamiben, hát most ez az eset áll fenn. Nyolc-tíz óra ment veszendőbe, és mondom, legalább száz fontot ér mindegyik, amióta Lady Dedlock eltűnt. Megbíztak a felkutatásával. Bucket felügyelő a nevem. Mindazokon felül, amik a lelkét nyomják, még úgy tudja, hogy gyilkossággal is vádolják. Ha egyedül követem őt, minthogy nincsen tudomása arról, amit Sir Leicester Dedlock báró úr közölt

velem, esetleg valamilyen kétségbeesett lépésre ragadtatja magát. De ha egy fiatal hölgy kíséretében követem, akinek az alakja teljesen megfelel egy olyan fiatal hölgy alakjának, aki rokonszenves a számára... nem kérdezek semmit, és nem is akarok többet mondani ezzel... akkor meg lesz nyugodva afelől, hogy jó barátként jövök. Ha utol tudom érni, és ott van velem ez a fiatal hölgy, hogy előreküldjem beszélni vele, hát megmentem és visszahozom az asszonyt, ha még életben van. De ha egyedül megyek, nem tudok felelősséget vállalni érte, hogy mi történik. Repül az idő, már lassan egy órára jár. Ha elüti az egyet, megint odavan egy óra, és attól fogva már nem is százat, hanem ezer fontot ér mindegyik.

Ez mind igaz. Mr. Jarndyce arra kéri őt, hogy várja itt meg, amíg ő beszél Summerson kisasszonnyal. Mr. Bucket kiáll a kapuba, és ott várja a lányt.

Kiáll a kapuba, és képzeletében felmászik egy magas torony tetejébe, s onnét néz szét, köröskörül, a messzeségbe. Sok-sok magányos alakot lát így, csatangolnak mindenfelé az utcákon; sok magányos alak kóborol a mezőkön, országutakon, sok alszik a szénaboglyák tövében. Magányos alakok hajolnak a víz fölé a hidak pillérei mögött meg a sötét alsó rakpartokon.

Hol lehet az az asszony? Ha a zsebkendő elébe tudná varázsolni azt a kunyhót, ahol milady találta, s ahol egy csecsemő szemfedője volt, ott vajon megtalálná, akit keres? Az elhagyott, puszta vidéken most is sápadt kék lánggal lobognak a téглаégető kemencék, tépi a szél a rozoga viskók szalmafedelét, a vizes agyag csonttá fagyott - megy ott egy magányos alak, megy a hófúvásban, viszi a maga baját, mintha kiverték volna mindenholnan.

39. Eszter elbeszélése

Már lefeküdtem és aludtam, amikor gyámapám bekopogtatott hozzám, és arra kért, hogy azonnal keljek fel. Magamra kaptam valamit, hogy halljam, mi történt, s ő aztán egy-két bevezető szó után elmondta, hogy Sir Leicester Dedlockéknál minden kipattant, s anyámnak nyoma veszett; hogy egy ember vár rám odalent a kapuban, akinek a megbízása, hogy kutassa őt fel, és vigye meg neki Sir Leicester teljes bocsánatát, s hogy ez az ember azt szeretné, ha én elkísérném. Olyan riadtság, rémület, szorongás, félelem fogott el, bármennyire is igyekeztem megemberelni magamat s erőt venni az izgatottságomon, hogy még órák múlva is éreztem, nem tudok az eszemhez térni.

Felöltöztem azonban nagyon sietve, kabátot, kendőt vettem anélkül, hogy felköltöttem volna Charleyt vagy bárkit, s lementem Mr. Buckethez, mert ő volt az az ember, akire rábízták a titkot. Az előszobában gyámapám gyertyája mellett a detektív elolvasta nekem azt a levelet, melyet anyám az asztalán hagyott, aztán, azt hiszem, tíz perccel azután, hogy felébresztettek, ott ültem Mr. Bucket mellett a kocsiban, és már robogtunk is az utcán sebesen.

Még nem járhattunk nagyon messze a lakásunktól, amikor megálltunk egy mellékutcában, egy kivilágított, gázlámpás, hivatalos külsejű épület előtt. Mr. Bucket engem is bevitt, s leültetett egy karosszékre a lobogó tűzzel égő kandalló mellé. Egy óra múlt, ahogy a falióráról láttam. A szobában két rendőrtiszt ült, csöndesen írtak közös íróasztaluknál, és kifogástalanul tiszta, rendes egyenruhájukban egy szikrát sem hasonlítottak olyan emberekhez, akik egész éjszaka fent vannak; és egyáltalában, az egész hely nyugodalmasnak látszott, kivéve a pincesorból felhallatszó ajtócsapkodást néha, meg ahogy kiszóltak a szobákból odalent; de ezzel sem törődött senki, ügyet sem vetettek rá.

Egy harmadik egyenruhás férfi, akit Mr. Bucket behívott, és a fülébe suttozta az utasításait, elment, a másik kettő aztán egymással tanácskozott, s az egyiküknek Mr. Bucket fojtott hangon tollba mondott valamit. Anyám személyleírása volt, amin dolgoztak, megtudtam, mert amikor kész lett, Mr. Bucket odahozta nekem, és suttozva felolvasta. Igazán nagyon pontos személyleírás volt.

A másik tiszt, aki közel hajolva nézte, most lemásolta, aztán beszólított egy egyenruhás rendőrt (a külső szobában voltak néhányan), átadta neki, s a rendőr kiment. Mindezt a legnagyobb gyorsasággal csinálták, egy pillanatnyi időpocsékolás nélkül, mégsem sietett látzólag egyikük sem. Mihelyt az iratot útjára bocsátották, a két rendőrtiszt visszaült a helyére, és csöndesen folytatták a félbeszakított munkájukat, írtak tovább nagy gonddal, csinos betűkkel. Mr. Bucket elgondolkozva sétált fel és alá, majd a cipője talpát kezdte melegíteni a tűznél, előbb az egyiket, aztán a másikat.

- Jól fel van öltözve, Summerson kisasszony? - kérdezte, ahogy összetalálkozott a pillantásunk. - Kegyetlen hideg éjszaka van, bizony nem arra való, hogy egy fiatal hölgy odakint töltse. Lehet, hogy hosszú utunk lesz, de ha jól végződik, hát annyi baj legyen, kisasszony.

- Adná Isten, hogy jól végződne! - mondtam.

Megnyugtatóan bólogatott.

- Az a fő, kisasszony, hogy ne gyötörje magát, ne eméssze magát. Akárhogyan is alakul, őrizze meg a nyugalmát, a hidegvérét, ez a legfontosabb; magának is jobb úgy, nekem is jobb, Lady Dedlocknak is jobb, és Sir Leicester Dedlock báró úrnak is jobb.

Nagyon kedves, nagyon szeretetreméltó volt hozzám igazán; elnéztem őt, ahogy szárítgatta a cipőjét a tűznél, és nyomogatta az arcát a mutatóujjával, nagy bizalmat kezdtem érezni a megnyugtató okossága iránt. Még nem volt háromnegyed kettő, mikor odakint lódobogás, kerekek zörgése hallatszott..

- Hát indulhatunk, Summerson kisasszony - mondta.

A karját nyújtotta, a két rendőrtiszt pedig udvariasan kikísért bennünket. Egy faeton, egy nyitott hintó várt ránk a kapuban, postakocsissal és postalovakkal. Mr. Bucket felsegített a kocsiba, ő maga pedig kiült a bakra. Az egyenruhás ember, akit ezért a kocsióért küldött, kérésére feladott neki egy eloltott kézilámpást; Mr. Bucket néhány szót beszélt a kocsishoz, aztán nekiiramodtunk.

Egy szikrát sem voltam biztos benne, hogy nem álmodom-e az egészet. Sebesen robogott velünk a kocsi, keresztül-kasul tömérdek utcán, úgyhogy hamarosan elvesztettem a tájékozódó képességemet, fogalmam sem volt, merre járunk, csak annyit tudtam, hogy átmentünk egyszer a folyón, és megint visszajöttünk, s még mindig egy nyirkos, folyóparti, mélyen fekvő városrész szűk sikátorain vágtatunk keresztül, kikötőépületek, hajóműhelyek, víztartályok, raktárak, áruk felhalmozott tornyai, emelődaruk, felvonóhidak és hajók árbocai között. Végre megálltunk egy locspocsos sarkon, egy keskeny útkanyarodónál. A folyó felől fűtyült a szél; láttam, hogy útitársam leszáll, s a lámpája fényénél tanácskozni kezd néhány emberrel, akik félig rendőrnek, félig matrónak látszottak. A málladozó falon ki tudtam venni a kifüggesztett jegyzék felírását: „Vízbe fűltek.”

Igyekeztem nyugodtan viselkedni. Még mindig azt éreztem, hogy csak egy iszonyatos álom ez az egész. Odahívtak az egyik csónakról egy embert; a hosszú csizmája és a kalapja is csuromvizes volt, mint az ázott szivacs; Mr. Bucket suttogott vele valamit, aztán mind a ketten lementek a csúszós lépcsőkön, mintha a ladikosnak lenne valami titkos mutatnivalója. További tárgyalások után Mr. Bucket (akit úgy látszik, mindenki ismert, s akinek mindenki engedelmeskedett) bement a többiekkel az épületbe, s engem otthagyt a kocsiban. A kocsis fel-alá topogott a lovai mellett, hogy melegítse magát. Az ár emelkedett, hallottam a zajából, az úttest végében meg-megtörtek a hullámok, mintha felém akarnának rohanni.

Mr. Bucket végre kijött, elsötétítette a lámpáját, és újra felült a bakra. Úgy láttam, visszafelé megyünk azon az úton, amerre jöttünk. Egy másik őrszoba vagy mentőállomás előtt újra megálltunk egy percre, s megint átmentünk a folyó túlsó oldalára. Útitársamnak, aki jól betakaródzva ült fent a bakon, soha egy pillanatra sem lankadt el a figyelme; de amikor a hídon haladtunk keresztül, akkor - ha lehetséges - még éberebben figyelt, mint eddig. Felállt, hogy átnézzen a híd karfáján; leszállt, hogy visszamenjen egy sötét női alak után, aki elsuhant mellettünk, aztán lenézett a fekete folyóba, az örvénylő mély vizekbe. Félelmetes volt a folyam, homályos és rejtelmes, sebesen hömpölygött az alacsony partok között, tele volt ijesztő és kivehetetlen rajzokkal, ami egyaránt lehetett árnyék is és valóság is, mind; halálos és titokzatos volt a folyó. Azóta sokszor láttam már napsütésben is, holdfényben is, de sohasem tudtam megszabadulni ennek az éjszakai utazásnak az emlékeitől. Számomra a lámpák mindig homályosan égnek a hídon, mindig emlékezni fogok a metsző szélre, a kocsikerekek egyhangú csikorgására s a kocsilámpák visszaverődő fényére, amelyek sápadtan néznek farkasszemet velem - mint egy emberi arc, amely a hullámokból emelkedik ki.

Zörögtünk, robogtunk végig az üres, néptelen utcákon, s lassacskán kiértünk a kövezetről a sima, sötét országútra, s lassan elhagyogattuk magunk mögött a házakat is. Nemsokára felismertem, hogy Saint Albans felé megyünk. Barnetben már várt ránk egy pár pihent ló; éppen

csak lovakat váltottunk, és mentünk tovább. Csakugyan nagyon hideg volt, a földeket hó borította, noha éppen nem havazott.

- Magának régi jó ismerőse ez az országút, Summerson kisasszony - mondta Mr. Bucket biztató, jókedvű hangon.

- Igen - feleltem. - Sikerült már megtudnia valamit?

- Eddig még semmi olyat, amin biztosan elindulhatnék - mondta. - De még korai is lenne.

Benézett útközben minden kocsmába, ahol már égett a lámpa, vagy ahol még nem oltották el (elég sok volt abban az időben, mert ezen az országúton jártak a vásárosok, a hajtók, a csiszárok), és leszállt minden vámsorompónál is, beszélgetni az örökkel. Hallottam, ahogyan italt rendelt, csörgette a pénzét, ahogyan nyájaskodott, vidáman barátkozott fűvel-fával; azonban valahányszor visszaült a bakra, az arca mindig újra megmerevedett, pillantása figyelmessé vált, s mindig ugyanolyan komoly hangon szólt oda a kocsisnak:

- Indulás komám!

Evvel a sok megállással aztán már öt óra is elmúlt, s talán fél hatra járt, amikor még mindig néhány mérföldnyire voltunk Saint Albanstól; Mr. Bucket kijött az egyik ilyen fogadóból, és hozott nekem egy csésze teát.

- Igya meg, Summerson kisasszony, jól fog esni magának. Most már kezd egy kicsit magához térni, ugye?

Megköszöntem neki, és azt feleltem, hogy remélem, igen.

- Nagyon meg lehetett döbbenve eleinte - mondta. - Uram isten! Hisz igazán nem csoda. Ne beszéljen hangosan, kedvesem. Rendben vagyunk már. Ő előttünk jár.

Örömben nem is tudom, mit kiáltottam, azaz kiáltottam volna, ha fel nem emeli az ujját figyelmeztetően, úgyhogy elhallgattam.

- Erre ment el, gyalog, az este, nyolc vagy kilenc óra tájt. A highgate-i hídvámnál hallottam róla először, de akkor még nem voltam biztos a dolgomban. Azóta állandóan követjük a nyomát, néha elvesztettem, újra megeltem, aztán megint megszakadt valamerre, de most már biztos, hogy előttünk jár... Pincér, fogjad ezt a csészét, tányérostul. No, ha nem estél a fejed lágyára, akkor kapd el ezt a félkoronást a másik kezeddal, lássuk! Egy-kettő-három, hopp, ott van ni! No, komám, csördítsen a nyakuk közé, tudnak-e vágtatni ezek a lovacsák?

Hamarosan megérkeztünk Saint Albansba, s már lassan virradt, amikor kiszálltunk. Ott-hagytuk a kocsit a postaállomáson; Mr. Bucket pihent lovakat rendelt, hogy várjanak készen bennünket, aztán a karját nyújtotta, és elindultunk hazafelé.

- Minthogy ez a maguk állandó lakóhelye, Summerson kisasszony, tetszik érteni - mondta a detektív -, szeretném megtudni hogy nem érdeklődött-e maga iránt vagy Mr. Jarndyce iránt valaki, aki megfelel a mi leírásunknak. Nemigen remélem, de azért elképzelhető.

Amikor a domboldalon mentünk fölfelé, körüljártatta éles tekintetét - éppen világosodott -, és megjegyezte, hogy biztosan emlékszem még rá, hogy itt jöttem egyszer lefelé egy este a kis szobalányommal és a szegény Jóval.

Csodálkoztam, hogy hát ezt meg honnét tudja.

- Találkoztak egy emberrel, ott mindjárt a domb mögött, emlékszik, kisasszony - mondta Mr. Bucket.

Hogyne, nagyon jól emlékeztem erre is.

- Hát az én voltam - mondta a detektív.

Látván a meglepetésemet, hozzátette:

- Lejöttem aznap egy kétkerekű kocsival, mert a fiút kerestem. A városban már nyomoztam kissé utána, és megtudtam, hogy kikkel szokott együtt lenni; s éppen a tégláégetők felé indultam, hogy megkeressem, amikor megláttam magukat, kisasszony, amint vitték őt haza.

- Elkövetett valamit Jo? - kérdeztem.

- Nem volt ellene semmilyen vád - mondta Mr. Bucket, szenvtelenül leemelve a kalapját -, de azt hiszem, nem állt minden gyanún felül. Nem. Nem azért kerestem. Éppen Lady Dedlocknak e miatt az ügye miatt kerestem, hogy ne járjon el a szája. Többet fecsegett, mint amennyit kellett volna, miután tett egy kis alkalmi szolgálatot, amit az elhunyt Mr. Tulkinghorn megfizetett neki. Úgyhogy eltanácsoltam őt Londonból, és rá kellett szánnom még egy délutánt, hogy még messzebbre tanácsoljam.

- Szegény szerencsétlen! - mondtam.

- Szegény feje, bizony - bólintott rá Mr. Bucket -, elég sok bajt okozott Londonban is, Londontól távol is, mindenütt. Képzelterti, kisasszony, hogy majdnem hanyatt vágódtam, mintha a mennykő ütött volna belém, amikor azt kellett látnom, hogy befogadták őt magukhoz.

- Miért? - kérdeztem.

- Miért, kedves kisasszonykám? - felelte Mr. Bucket. - Hát ott aztán igazán nem lehetett volna lakatot tenni a szájára. Olyan kereplője volt, hogy el nem tudta volna hallgattatni semmivel.

A ház elé értünk. Figyelmesen nézegette a kerti utat, gondosan kereste a lábnyomokat, mielőtt felnézett volna az ablakokra.

- Azt az idős fiatalurat mindig abban a szobában szállásolják Summerson kisasszony, ha vendégségben van maguknál? - kérdezte, Mr. Skimpole rendes szobája felé pillantva.

- Hát ismeri Mr. Skimpole-t? - kérdeztem csodálkozva.

- Mi is a neve, hogy tetszett mondani? - felelte Mr. Bucket, odatartva felém a fülét. - Skimpole? Igen? Már sokat tűnődtem magamban, hogy vajon mi lehet a neve. Skimpole. De talán csak nem John Skimpole, se nem Jacob?

- Harold - mondtam.

- Harold. Értem. Furcsa jószág ez a Harold, az már biztos nézett rám Mr. Bucket jelentőségteljesen.

- Sajátságos ember - mondtam.

- Fogalma sincsen a pénz értékéről - mondta Mr. Bucket. - De azért elveszi!

Önkéntelenül is azt feleltem erre, hogy úgy látom, Mr. Bucket ismeri őt.

- Hát akkor elmesélem ezt magának, Summerson kisasszony - mondta a detektív. - Jót fog tenni magának, ha nem jár szakadatlanul egyugyanazon a dolgon az esze; elmesélem. Ő mutatta meg nekem, hogy hol találom meg Jót. Már elhatároztam magamban aznap este, hogy becsöngetek a kapun, és egyenesen megkérdezem, hol van a fiú, ha másként nem megy, de gondoltam, előbb azért még körülnézek, van-e valami lehetőség, hogy áll a helyzet, s feldobtam egy kavicsot abba az ablakba, ahol mozogni láttam valakit. Harold kinyitotta, s mihelyst megláttam őt, máris tudtam, hogy ez az én emberem. Megnyugtattam tehát előbb egy kicsit, hogy nem akartam felzavarni a háziakat, akik már lefeküdtek, és hogy milyen sajnálatos

dolog, ha ilyen csavargónak szállást adnak jóságos lelkű fiatal hölgyek; aztán azt mondtam, nagyon megérne nekem öt fontot, ha megszabadíthatnám a házat Jótól anélkül, hogy lármát és alkalmatlanságot kellene okoznom. Mire ő felhúzta a szemöldökét, és vidáman így felelt: „Nekem hiába emleget öt fontot, barátom, mert én az ilyen dolgokban járatlan gyermek vagyok, és fogalmam sincsen a pénz értékéről!” Természetesen megértettem, hogy mit jelent, ha ilyen könnyen veszi a dolgot; s mivel most már egészen biztos voltam benne, hogy az én emberem, begöngyöltem az ötfontos bankóba egy kavicsot, és feldobtam neki. Nagyszerű! Harold nevet, ragyog, olyan ártatlan képet vág, hogy még, és azt mondja „Csakhogy én nem tudom, mit ér az ilyesmi. Mit csináljak én evvel?” És milyen arcot csinált hozzá, teremtőm! Persze megmondta, hogy hol van Jo, és én meg is találtam.

Csúnya árulásnak tartottam ezt Mr. Skimpole részéről gyámapámmal szemben; olyasminnek, ami már több volt, mint gyerekes felelőtlenség, amit már nem lehetett a naivitás köntösébe takargatni.

- Köntösébe, kisasszonykám? - felelte Mr. Bucket. - Köntösébe? Hát adok magának egy jó tanácsot, Summerson kisasszony, aminek hasznát veheti a férjeura, ha majd férjhez ment, és boldog családot alapított. Ha azt mondja magának valaki, hogy ő nem ért a pénzhez, hogy ő teljesen járatlan, együgyű ember a pénzdolgokban, akkor nagyon vigyázzon a saját pénzére, kisasszony, mert holtbiztos, hogy elszedi magától, hacsak szerét ejtheti. Most hát, miután elmondtam ezt a kis figyelmeztetést, engedje meg, drágám, hogy meghúzzam ezt a csöngőt itt, és térjünk vissza a mi ügyünkhöz.

Azt hiszem, egyáltalán nem is tért el ettől egy pillanatra sem, se a gondolata, se a figyelő tekintete, mint ahogyan nekem is csak az járt az eszemben szakadatlanul. Álmélkodva fogadott az egész ház, hogy így megjelentem minden értesítés nélkül, kora hajnalban és Mr. Bucket kíséretében, s a csodálkozásukat csak növelte a kérdezősködésem. Azonban nem járt nálunk senki. Kétségtelenül igazat beszéltek, nem keresett senki bennünket.

- Akkor hát - mondta útitársam - induljunk máris azokhoz a tégláégetőkhöz, Summerson kisasszony, sietve. Ott magára szeretném bízni a kérdezősködést jórészt, ha lesz olyan szíves, és vállalja. Minél természetesebb hangot ütünk meg, annál jobb; és a legtermészetesebb hang a maga hangja, kisasszonykám.

El is indultunk nyomban. Ahogy megérkeztünk a konyhához, mivel az ajtaja félig nyitva volt, benyitottam.

Csak hárman voltak odabent. Reggelineél ültek, a kisgyerek a sarokban aludt az ágyon. Jenny hiányzott közülük, a halott csecsemő anyja. A másik asszony rögtön felállt, amint meglátott, a férfiak is mogorván felém biccentettek egyet, ámbár szótlanul és haragos képpel ültek a helyükön, mint rendesen. Ahogy Mr. Bucket is belépett a nyomomban, összenéztek.

Megkérdeztem természetesen, hogy szabad-e bejönnünk. Liz (csak így ismertem őt) át akarta adni nekem a székét, én azonban egy zsámolyra telepedtem le a tűzhely mellett, Mr. Bucket pedig leült az ágy szélére.

- Liz - mondtam -, egész éjszaka utaztam, hóban-fagyban, mert egy hölgy után szeretnék tudakozódni...

- Aki itt járt, tudja - vágott közbe Mr. Bucket, higgadt és barátságos arccal fordulva mindhármuk felé. - Arról a hölgyről beszél a kisasszony. Aki tegnap este itt járt, tudják, arról a hölgyről.

- És ki mondta ezt magának, hogy egyáltalán járt itt valaki? - kérdezte Jenny ura, aki abbahagyta a falatozást a kérdésemre, s most a detektívet méregette a tekintetével.

- Egy Jackson Mihály nevű ember - vágta rá Mr. Bucket habozás nélkül -, aki kék bársony munkásruhát viselt, dupla soros gyöngyház gombokkal.

- Az is inkább törődhetne a maga dolgával, az a tudom is én, kicsoda - morogta a férfi.

- Azt hiszem, munka nélkül van éppen - mentegetődzött Mr. Bucket Jackson Mihály nevében -, így aztán ráér beszélgetni.

Az asszony nem ült le a székére, hanem a törött támláját markolászta, és zavartan álldogált felém fordulva.

- Nagyon szeretnék beszélni Jennyvel - mondtam -, mert tudom biztosan, hogy elmondana nekem mindent, amit csak tud, arról a hölgyről, akit okvetlenül utol kell érnem, aki miatt nagyon-nagyon nyugtalan vagyok, el sem tudják képzelni, mennyire. Sokára jön meg Jenny? Hová ment?

Az asszony nagyon szeretett volna válaszolni, a férfi azonban egy káromkodás kíséretében megrúgta a lábát ormóttan csizmájával. A másik férfi lassan felém fordította bozontos fejét.

- Nem nagyon szeretem, ha úrinépek járnak a nyakamra a saját házamban, mint ahogyan már mondtam egyszer, s azt hiszem, a kisasszony is hallotta. Én békében hagyom az ő házukat, hát igazán furcsa, hogy ők nem tudják békén hagyni az enyémet. Tudom, lenne nagy haddelhadd, ha én menegetnék hozzájuk vendégségbe. Azonban hát, nekem nem annyira a kisasszony ellen van panaszom, mint inkább mások ellen, s hajlandó vagyok felelni a kérdésére udvariasságból, ámbár ki kell jelentenem, hogy sem zaklatni, sem faggatni nem hagyom magam. Sokára jön-e meg Jenny? Sokára. Hogy hová ment? Londonba ment.

- Tegnap este ment el? - kérdeztem.

- Hogy tegnap este ment-e el? Hát tegnap este ment el! - felelte egy durcás, dacos fejmozdulattal.

- De itthon volt még, amikor az a hölgy jött? És mit mondott neki az a hölgy? És hová ment az a hölgy? Kérem szépen, könyörgök, legyenek szívesek, mondják meg nekem - mondtam -, mert nagy bajban vagyok, és meg kell tudnom.

- Ha az uram beszélni hagyna, hiszen senkinek sem ártok vele, egy szót se mondok én olyat...

- kezdte az asszony félénken.

- Az urad - mondta a férje egy lassú és nyomatékos káromkodás kíséretében - kitekeri a nyakadat, ha beleütöd az orrodát olyasmibe, ami nem rád tartozik.

Újabb szünet után a távollevő asszony férje ismét felém fordult, és a szokott mogorva kényszeredettséggel így válaszolt:

- Hogy itthon volt-e Jenny, amikor a hölgy jött? Igen, itthon volt, amikor a hölgy jött. Hogy mit mondott neki az a hölgy? Hát jó, elmondom, amit mondott. Azt mondta: „Emlékszik-e még rá, hogy egyszer eljöttem ide, arról a kisasszonyról beszélni magával, aki meglátogatta magukat? Emlékszik-e, hogy milyen szép kis összeget hagytam itt azért a zsebkendőért, ami a kisasszonyé volt?” Hát emlékezett. No és aztán, hogy most otthon van-e a kisasszony? Nem, nem volt otthon a kisasszony. No és, tessék ide hallgatni. A hölgy úton volt, egyes-egyedül, akármilyen furcsának is találtuk ezt, s kérdezte, hogy megpihenhet-e ott, ahol a kisasszony ül, vagy egy órára. Megpihenhet, mondtuk. Így is történt. Aztán elment... lehetett negyed tizenkettő után öt perccel, de lehetett negyed egy után is öt perccel, tudom is én, nincs nekünk zsebóránk, de még csak falióránk se, hogy tudjuk az időt. Hogy hová ment? Nem tudom, hogy

hová ment. Ő ment jobbra, Jenny meg ment balra; az egyikük ment egyenesen Londonba, a másik egyenesen ellenkező irányba. Ennyi volt az egész.

- Nem sírt az a hölgy? - kérdeztem.

- Ördögöt sírt - felelte Jenny ura. - Pocsék állapotban volt a cipője is, pocsék állapotban volt a ruhája is, de nem sírt az... én legalábbis nem láttam.

- És amikor elindult innét... - akartam tovább kérdezni, de Jenny ura türelmetlenül félbeszakított:

- Amikor elindult innét, egyenesen nekivágott az északi országútnak. Kérdezze meg az embereket az országútnál, ha nem hisz nekem a kisasszony, akkor megtudhatja, hogy így volt-e. Ezzel be is fejeztük. Ennyi volt az egész.

Mr. Bucketre pillantottam, s látván, hogy ő már fel is állt, és indulni készül, megköszöntem nekik, amit elmondtak, és elbúcsúztam tőlük.

- Nohát, Summerson kisasszony - szólt Mr. Bucket, ahogy távoztunk onnét -, náluk van lady Dedlock órája. Ez az egy biztos.

- Látta? - kiáltottam fel.

- Annyi, mintha láttam volna - felelte. - Máskülönben miért beszélt volna az az ember „negyed tizenkettő múlt öt perccel”-ről meg „negyed egy múlt öt perccel”-ről, meg hogy neki nincs zsebórája, s nem tudhatja az időt? Öt perccel! Nem szokták ők ilyen finoman felaprózni az időt. Legfeljebb ha félórákban számolnak máskülönben. No, tetszik látni, vagy odaadta őladysége az óráját, vagy elvették tőle. Azt hiszem inkább, hogy odaadta. De vajon miért adta oda? Vajon mit kapott érte?

Néhányszor elismételte ezt a kérdést, miközben sietősen lépegettünk, mintha a különböző lehetséges feleleteket latolgatná magában, amelyek eszébe jutottak.

- Lehetséges - mondta Mr. Bucket -, lehetséges, hogy őladysége felküldte őt Londonba, hogy egy üzenetet vigyen magának, Summerson kisasszony, s lehetséges, hogy az ura azért kapta az órát, hogy elengedje őt. Nem elég tiszta így ez a megoldás, nem tetszik nekem eléggé, de ez is elképzelhető.

Még egyszer beszóltunk mihozzánk, mert egy sietős kis üzenetet akartam küldetni gyám-apámnak, aztán sürgősen visszamentünk oda, ahol a kocsit hagytuk. Már fogták is be a lovakat, ahogy megláttak bennünket közeledni, s néhány perc múlva újra az országúton jártunk.

Virradatkor megint esni kezdett a hó, és most már erősen havazott. Sötét nap volt, a levegő elnehezedett, és a sűrű hóesésben alig láttunk az orrunknál tovább. Noha kemény hideg volt, a hó csak félig fagyott meg, és olyan zajjal csikorgott a lovak patái alatt, mintha kagylókkal borított tengerparton kocsiztunk volna, s ahol megtörték, csúszós sárrá olvadt. A lovaink néha mérföldes útszakaszokon keresztül botladoztak, meg-megcsúsztak, úgyhogy kénytelenek voltunk időnként megállni és pihentetni őket. Az egyik háromszor is elesett útközben, és úgy remegett, olyan ideges lett, hogy a kocsisnak végül is le kellett szállnia a nyergesről, és a zablájánál fogva kellett vezetnie.

Nem tudtam se enni, se aludni, s olyan nyugtalanná tett ez a sok késlekedés és lassúság, amivel haladtunk, hogy az az ostoba kívánságom támadt, hogy leszállok, és gyalog megyek. De aztán mégis engedtem Mr. Bucket józanabb eszének, és a helyemen maradtam. Őbenne egész idő alatt tartotta a lelket, hogy bizonyos örömét lelte a vállalt feladatában, szerette a

munkáját; leugrott minden háznál, ahol elhaladtunk; régi jó ismerősként szólítgatott meg vadidegeneket, akikkel még soha életében nem találkozott; beszaladt melegedni minden konyhába, ahol füstöt látott; leült beszélgetni, inni, parolázni minden csapszékbe, minden ivóba, barátkozott minden szekeressel, kováccsal, kerégyártóval, minden vámőrrel; mégsem volt soha az az érzésem, hogy vesztegeti az időt, s mindig elkomolyodva, figyelő arccal ült vissza a bakra, és hivatalos hangon szólt oda a kocsisnak: „Indulás, komám!”

Mikor legközelebb lovakat váltottunk, visszafelé jövet az istállóudvarból odalépett hozzám, havasan, lucskosan, térdig gázolva, taposva, csoszogva a hóban-sárban, mint Saint Albans óta már annyiszor, és beszólt a kocsiba az ajtó mellől:

- Ne csüggedjen, Summerson kisasszony. Egészen biztos, hogy elhaladt erre. Most már pontosan tudjuk, hogy milyen volt a ruhája, s láttak egy ilyen öltözetű nőt erre menni.

- Még mindig gyalog?

- Még mindig gyalog. Azt hiszem, oda igyekszik, ahol az az úr lakik, akit a kisasszony említett, ámbar az nem nagyon egyezik nekem, hogy az az úr aránylag közel lakik Sir Leicester Dedlock báró úr birtokához.

- Én olyan keveset tudok róluk - mondtam. - Lehet, hogy valaki más is lakik errefelé, akiről én nem is hallottam.

- Igaz, kétségtelen. Hanem arra az egyre kérem, ne fakadjon sírva, drágám, ne eméssze magát, hacsak lehet, mert az semmire sem jó... Indulás, komám!

A hó és a dara egész nap hullott, szakadatlanul. A sűrű köd már kora reggel leszállt, és egy percre sem ritkult, nem akart fölszakadni. Még ilyen utakat életemben nem láttam. Sokszor attól féltem, hogy eltévedtünk, és már régen a szántóföldeken járunk, vagy ráhajtottunk a lápra. Ha arra gondoltam, mióta vagyunk már úton, teljesen határozatlan és nagyon hosszú időnek tűnt fel előttem, és az a furcsa érzésem volt, hogy ezek a kétségbeesett aggodalmaim azelőtt is mindig, örök életemben gyötörtek.

Ahogy haladt velünk az idő, s haladtunk mi is, lassan az a rossz sejtelmem kezdett támadni, hogy útitársam elvesztette az önbizalmát, elcsüggedt. Az emberekkel szemben ugyanúgy viselkedett, mint eddig, de egyre komolyabb arccal ült vissza mindig a bakra. Láttam, hogy milyen gondterhelten simogatja mutatójával a szája szélét szünet nélkül, az egyik hosszú és fáradságos útszakaszunkon végig.

Végre aztán, amikor lovakat váltottunk, közölte velem, hogy most már furcsállja a dolgot, mert olyan régen elvesztettük a nyomát annak az ismert öltözetű hölgynek. Semmit sem jelent, magyarázta, ha időnként eltűnik a nyom egy időre, aztán megint felbukkan valahol odébb, de ezúttal egészen megfoghatatlanul tűnt el előlünk, s azóta sem akadtunk még rá.

A legközelebbi állomásunkon azonban ugyanúgy jártunk, mint az előzőn, nem tudtunk meg semmi újat. Egy tágas, nagy vendégfogadó állt itt egymagában, egyedülálló, de barátságos, erős, hatalmas épület volt; már be is hajtottunk a széles kapubejárata alatt, mielőtt még magamhoz térhettem volna, s a kocsiajtómhoz odalépett a fogadósné a szép lányaival, és arra kért, szálljak ki, s pihenjek meg egy kicsit, amíg a lovakat kifogják-befogják, úgyhogy illetlenségnek éreztem volna visszautasítani. Felvezettek az emeletre egy fűtött szobába, és magamra hagytak.

Sarokszoza volt, emlékszem, két irányba néző ablakokkal az egyik oldalról az istállókra és a kocsiszínekre láttam, s az udvarra, amely egy mellékútra nyílt. Az udvaron a lovászegények a fáradt, lucskos lovainkat fogták ki a sáros kocsiból, a hátsó kapu fölött a nehéz cégtáblát

himbálgatta a szél, s végig lehetett látni a mellékúton, a másik oldalról pedig egy fenyves-erdőre nézett az ablakom. A sűrű, fekete fenyőfák ágait lehúzta a hó, s nagy foszlányokban hullott róluk zajtalanul. Odakint már készülődött az este, s a sivár alkonyat még kietlenebbnek látszott az ablaktáblán tükröződő kandallótűz vidám lobogása mellett. Kinéztem a hóba, az egyenes fenyőtörzsek közé, követtem szememmel az olvadás útját a fehér felszínen, amerre besüppesztette és elhalványította az aláaknázott hótakarót.

Rémülten láttam egyszer csak, hogy mindnyájan ott állnak körülöttem. Eszembe jutott, hogy mielőtt elájultam volna, keményen küzdöttem ellene. Egy széles pamlagra fektettek le, párnák közé, a kandalló mellett, s a kedves, bájos fogadósné azt mondta nekem, hogy ma éjszaka már nem szabad továbbutaznom, hanem ágyba kell feküdnöm. De olyan remegés fogott el attól való félelmemben, hogy itt tartanak, hogy az asszony hamarosan visszavonta, amit mondott, és kiegyeztünk egy félórás pihenőben.

Jószívű, aranyos teremtés volt, ő is meg a három szép lánya is, akik mindnyájan körülöttem serénykedtek. Hoztak nekem forró levest és sült csirkét, Mr. Bucket pedig valahol másutt szárítgatta a ruháját, és vacsorázott; de nem bírtam enni, hiába állítottak oda a tűz mellé egy csinos kis kerek asztalkát megterítve, pedig igazán nem akartam elrontani a kedvüket. Végül mégis le tudtam nyelni egy kis pirított kenyeret és egy kis forralt bort, ami csakugyan nagyon jólesett.

Percnyi pontossággal, ahogy letelt a félóra, a kocsi zörögve beállt a kapu alá, és a fogadósék lekísértek. Átmelekedtem közben, jó erőre kaptam, megnyugtattak a kedveskedésükkel. A tűzfénytől és a lámpáktól világos ablakok, amelyek olyan barátságosan néztek utánunk a hideg éjszakába, hamarosan eltűntek a szemünk előtt, és mi megint a lucskos havat dagasztottuk, gázoltuk tovább. Keserves kínládással haladtak a lovaink, a tönkrement utak azonban nem voltak rosszabbak, mint eddig, és a következő állomás csak kilencmértöldnyire esett. Ahogy megálltunk lovat váltani, szorongó nyugtalansággal pillantottam Mr. Bucketre, de már láttam is az arcán, hogy nem hallott semmi újat, mert még jobban elkomolyodva nézte a lovászokat. Visszadőltem az ülésemen, s jóformán még abban a másodpercben behajolt hozzám, magasra emelt lámpásával, izgatottan és teljesen megváltozva, Mr. Bucket.

Mi történt? - kérdeztem felrezenve. - Itt van? Megtalálta?

- Nem, nem. Ne áltassa magát, drágám, ilyesmivel. Senki sincs itt. De most már tudom!

A szemöldöke, a haja tele volt hópelyhekkal, a ruháját is vastagon belepte a hó.

- Hát Summerson kisasszony - mondta, mutatóujjával a kocsi bőrözését ütögetve -, ne érezze most csalódásnak, amit tenni készülök. Ismer engem, ugye? Bucket felügyelő a nevem, és megbízhat bennem. Hosszú utat tettünk meg, mindegy, ne is törődjön vele... Hé, négy lovat fogjanak be, az előző állomásra visszük őket vissza! Gyorsan!

Az udvaron mozgás támadt, és az istállóból kiszaladt egy ember, hogy megkérdezze, hogyan értette. Oda-e vagy vissza?

- Vissza, mondtam már! Vissza! Nem ért a szóból? Vissza!

- Vissza? - kérdeztem csodálkozva. - Vissza London felé? Hát visszamegyünk?

- Visszamegyünk, Summerson kisasszony - felelte. - Egyenesen vissza, mint a nyíl. Ismer engem, ugye? Ne féljen semmitől. A másikat fogom követni, hogy a fészkes fene...!

- A másikat? - kérdeztem. - Kicsodát?

- Jennynek nevezte, úgy hiszem. Őt fogom követni... Hamar azt a négy lovat, egy ezüstpénzt kaptok fejenként. Ne aludjatok ott, hé!

- Csak nem hagyja cserben azt, akit keresünk...!

- Nem hagyom cserben, drágám! De a másikat fogom követni... Mozogjatok már ezekkel a lovakkal. Menjen előre egy ember lóháton az előző állomásra, és küldessen onnét is valakit a következő állomásra, hogy mindenütt várjanak bennünket négy pihent lóval, végig Londonig, mindenütt... Ne féljen semmit, kisasszonykám!

A parancsaival és ahogy fel-alá rohangált, siettetve az embereket, általános izgalmat és felfordulást okozott a postaállomáson, ami majdnem olyan ijesztő volt számomra, mint ez a hirtelen visszafordulás. De aztán a legnagyobb zűrzavar kellős közepén egy lovas elvágatott, hogy megrendelje a négyes váltásainkat, és egykettőre befogták a lovainkat.

40. Egy téli nap és egy téli éjszaka

A Dedlock-palota, ahogyan rangjához illik, még mindig közönyösen nézi a kietlenül nagyszabású utcát, ahol egész nap szakadatlanul szitál a hó a járókelőkre. Bent, a nagy virágházban pirospozsgás arcok fordulnak el a kinti zimankós világtól a kandallótűz felé, mint furcsa, délszaki növények. Ki van adva a rendelkezés, hogy milady lement Lincolnshire-be, de minden percben várják a visszajövetelét.

Sir Leicester ágyban fekszik, s noha tud már beszélni egy kicsit, de nagy nehézségek árán s alig érthetően. Az orvosok csöndet, pihenést, teljes nyugalmat rendeltek, és adtak neki valamilyen ópiumos fájdalomcsillapító szert, mert a régi ellensége komiszul gyötri. Aludni sem képes, ámbár néha úgy tűnik, mintha elszunnyadna, tompa és éber félálomba merülne. Mikor meghallotta, hogy milyen irgalmatlan idő van odakint, az ágyát közelebb viteti az ablakhoz, és a fejpárnáit úgy igazította, hogy láthassa a hófúvást és havas esőt. Nézi is aztán reggeltől estig, az egész téli napon át.

A házban csak suttogás folyik, de Sir Leicester keze a legkisebb neszre a ceruzája után nyúl. Az öreg házvezetőnő, aki mellette ül, előre tudja, hogy mit akar leírni, és halkán odahajol hozzá:

- Nem, nem jött még vissza a detektív, Sir Leicester. Késő este indult csak tegnap. Még nem sok ideje, hogy elment.

Sir Leicester visszahúzza a kezét, és tovább nézi a havazást, míg végül aztán a sok nézéstől olyan sűrűn és sebesen kezd zuhogni előtte, hogy kénytelen egy percre behunyni a szemét, mert szédülés fogja el.

Már akkor elkezdte nézni a hóesést, amikor kivilágosodott. Még dél sincs, amikor elhatározza, hogy ideje előkészíteni milady számára a lakosztályát. Nagyon hideg, nedves az idő. Fűtsenek be jól milady szobáiba. Mondja meg nekik, hogy várjuk miladyt. Járjon utána mindennek, kérem. Ezeket az utasításokat írja fel a táblájára, és Mrs. Rouncewell fájó szívvel engedelmeskedik.

- Mert attól félek, György - mondja az öreg hölgy a fiának, aki odalent várakozik, hogy együtt lehessen az anyjával, ha az ráér néha-néha -, attól félek, drágám, hogy milady soha többé nem teszi be ide a lábát, ebbe a házba.

- Ez nagyon rossz előérzet, édesanyám.

- Se Chesney Woldba, soha többé, fiam.

- Az még rosszabb lenne. De hát miért, édesanyám?

- Amikor tegnap beszéltem miladyvel, György, úgy nézett ki... és úgy nézett rám is, mintha máris a nyakára hágtak volna azok a lépések a Kísértet útján!

- Ugyan, ugyan! Csak ijesztgeti magát, anyám, ezekkel a régi kísértethistóriákkal.

- Nem, fiam, nem, nem. Nem, drágám. Hatvan esztendeje lesz már, hogy a családnál vagyok, és azelőtt soha életemben nem féltem tőle egy szikrát sem. De megtört a jég, drágám, vége, vége lesz az ősrégi, nagy Dedlock családnak.

- Remélem, hogy nem, édesanyám.

- Ó, édes fiam, hiszen én is remélem - feleli az öreg hölgy, a fejét csóváltatva és leeresztve az összekulcsolt kezét. - De ha mégis valóra válnak a félelmeim, és meg kell majd mondani Sir Leicesternek, ki fogja megmondani neki?

- Ezek itt milady szobái?

- Igen, ez volt a lakosztálya, így hagyta, amikor elment.

- Ejnye, ejnye - mondja a huszár, miután körülnézett, lehalkítva a hangját. - Most már kezdem érteni, hogy miért jutnak eszébe ilyen gondolatok, édesanyám. Rettenetes nézni az ilyen szobákat, szörnyű hangulatuk támad, ha ilyen szépen be vannak rendezve valakinek a számára, és az a valaki, akiről az ember már megszokta, hogy mindig bennük legyen, most bajban van, és az isten tudja, hol jár.

György alighanem eltalálta az igazságot. Miként minden elválás előreveti a legvégső nagy elválás árnyékát, ugyanúgy az üres szobák is, az ismerős lakójuk meghitt jelenlététől megfosztott szobák is mindig arról beszélnek bánatos némaságukkal, hogy egyszer majd ilyen lesz a te szobád is, az én szobám is. Milady díszes lakosztálya kietlenné és sivárrá vált így elhagyatva; s hiába rakják a cselédek szakadatlanul a tüzeket, hiába tolják be a karosszékeket és a pamlagokat a meleg üveg kályhaellenzők közé, melyek áteresztik a tűz fényét, hogy a rőt lobogás bevilágít a legtávolabbi sarkokba is, hiába - nehéz, sötét felhő ül a szobák felett, és ezt semmiféle fény el nem oszthatja.

Az öreg házvezetőnő és a fia megvárják, amíg a cselédek elvégzik a feladatukat, aztán Mrs. Rouncewell felmegy az emeletre. Sir Leicestert reggel kézbe vette a komornyikja, és sikerült is elfogadható állapotba hoznia, amennyire csak a körülmények megengedték. Feltámasztotta kispárnákkal, ősz haját megfésülte, az ágyneműjét csinosan megigazgatta, őt magát pedig belebújtatta egy udvarképes házikabátba. A szemüvege és a zsebórája ott van mellette a keze ügyében. Annyival biztatóbbnak látszik most az állapota, hogy Mrs. Rouncewell elmondja neki végre az ő nagy újságját - hogy megtalálta elveszett fiát, hazajött.

- György? Hazajött György, a fia, Mrs. Rouncewell?

Az öreg házvezetőnő törülgeti a szemét.

- Hála legyen a jóistennek, haza, Sir Leicester.

Talán új reménykedést önt belé egy elveszettnek a megkerülése, egy réges-régen világgá ment embernek a hazatérése? Hasztalanul kérlelik, hogy ne erőltesse a beszédet; elhatározza, és beszél is - zavaros, lármás, vastag hangon, de már érthetően.

- Miért nem mondta ezt nekem, Mrs. Rouncewell?

- Csak tegnap történt, s én nem tudtam, elég jól érzi-e magát ahhoz, Sir Leicester, hogy ilyenekről beszélhessek.

- Hol van a fia, Mrs. Rouncewell, hol van György?

Mrs. Rouncewell kénytelen bevallani, hogy itt a házban.

- Jöjjön fel a szobámba. Jöjjön fel azonnal.

Sir Leicester, amennyire mozogni képes, megigazítja magát egy kicsit a fogadására. Aztán megint nézi a hóesést, és megint fülel, várja a visszatérő lépteket. Az utcát odalent bőven felhíntették szalmával, hogy tompítsák a kocsizörgéseket, és megtörténhet esetleg, hogy nem hallja meg milady érkezését.

Így fekszik az ágyában, amikor a házvezetőnő visszaérkezik a huszár fiával együtt. György úr csöndesen odalépdél az ágyhoz, meghajtja magát, kihúzza a mellét, és megáll elvörösödött arccal, a lelke mélyéből szégyenkezve.

- Atyaisten, hát csakugyan Rouncewell György! - kiált fel Sir Leicester. - Emlékszik még rám, György?

- Igazán nagyon gyenge emlékezőtehetségemnek kellene lenni, Sir Leicester, ha nem emlékeznék önre.

- Ha magát nézem, Rouncewell György - mondja Sir Leicester erőlködve -, mintha egy kisfiút látnék Chesney Woldban... nagyon jól emlékszem... nagyon jól.

Nézi a huszárt, amíg el nem futja szemét a könny, aztán megint a havazás felé fordítja a tekintetét.

- Bocsánatot kérek, Sir Leicester - mondja a huszár -, de megengedné nekem, hogy felemeljem kissé? Kényelmesebben feküdne, Sir Leicester, ha megengedné, hogy megigazítsam egy kicsit.

- Hát ha lesz szíves, Rouncewell György... Legyen olyan jó.

A huszár átkarolja és megemeli őt, mint egy kisgyereket, s szépen úgy fekteti, hogy jobban szembe legyen az ablakkal.

- Köszönöm. Magának erős keze van - mondja Sir Leicester -, és mégis olyan finom és szelíd, mint az édesanyjáé. Köszönöm szépen.

Int neki, jelzi, hogy ne menjen el. György ott marad az ágy mellett és csöndesen várja, hogy kérdezzenek tőle valamit.

- Miért akart titokban maradni? - Sir Leicesternek egy kis idejébe telik, amíg kimondja ezt a kérdést.

- Igazán nincs sok dicsekednivalóm magammal, Sir Leicester, és... és arra szerettem volna kérni, Sir Leicester, hogy kegyes engedelmével továbbra is nagyjából titokban tarthassam a kilétemet. Hogy mi okom van erre, azt nem nehéz kitalálni. Bármennyire is eltérhetnek az emberek véleményei a különböző dolgokról, abban az egyben, azt hiszem, általában mindenki egyetért, Sir Leicester, hogy nincsen sok dicsekednivalóm magammal.

- Katona volt - mondja Sir Leicester -, és hűségesen szolgálta a hazáját.

Sir Leicester láthatólag okvetlenül el akar mondani valamit, amit a fejében forgat, még mielőtt visszamerülne a hallgatásba, és megpróbál egy kicsikét feljebb ülni az ágyban.

- Azt akartam még mondani - folytatja aztán Sir Leicester -, azt akartam még mondani, hogy ez a mostani rosszullétem sajnos éppen egybeesett egy kis félreértéssel köztem és milady között. Ezt nem úgy értem, hogy bármi nézeteltérés támadt volna köztünk. Azt óhajtom kijelenteni itt maguk előtt, hogy amennyiben rosszabbra fordulna az állapotom, amennyiben nem gyógyulnék fel többé, vagy abban az esetben, ha sem beszélni, sem írni nem lennék képes többé, ámbár jobbat remélek...

Az öreg házvezetőnő szótlanul sír, a huszár keresztbe tett karral és kissé lehajtott fejjel figyel, tisztelettudóan.

- Azt óhajtom tehát kijelenteni, hogy a Lady Dedlockkal való viszonyom teljesen változatlan. Hogy semmiféle kifogásra nincs okom ellene. Hogy mindig is a legmélységesebb szeretettel voltam eltelve iránta, és hogy ez a szeretetem semmit sem csökkent. Mondják ezt meg neki, és

mondják meg mindenkinek. Semmiféle rendelkezésemet vissza nem vonok, amit az ő javára tettem. Semmit vissza nem veszek, amit neki szántam. Képességeimnek teljesen a birtokában vagyok, mint láthatják, s visszavonhatnám, ha ez lenne a szándékom... de semmit vissza nem vonok, amit valaha életemben tettem vagy rendeltem az ő javára.

Sir Leicester kimerült, megerőltette magát, s most visszaejti fejét a párnára, behunyja a szemét - de csak egy percre, aztán megint nézni kezdi a hóesést, és figyelni kezdi a tompa zajokat.

Most kezd lemenni a nap. A köd és az ólmos esővé olvadt hóesés sötétebbre válik, a tűz fénye élénkebben táncol a falon, a szoba bútorain. Odakint nő a homály, az utcákon kigyulladnak sorra a fényes gázlángok. A nagyvilági emberek, akik végighajtottak a felhintett szalmán, és becsöngettek „érdeklődni a beteg iránt”, kezdenek hazakocsizni, kezdenek átöltözni, vacsorához ülni.

Most kezd rosszabbul lenni Sir Leicester - szorongás, nyugtalanság fogja el, nagy fájdalmai vannak. Mrs. Rouncewell meggyújt egy gyertyát, de felszólítják, hogy oltsa el, mert még nincs olyan sötét. Pedig elég sötét van már - nem is lesz sötétebb egész éjszaka. Egy kis idő múlva újra megpróbálkozik vele. Nem kell! Oltsa el. Még nincsen olyan sötét, még mindig nincs.

Az öreg házvezetőnő rájön, hogy Sir Leicesternek azért nincs még elég sötét, mert azzal áztatja magát, hogy még nem jár olyan későre az idő.

- Édes jó Sir Leicester, drága gazdám - suttogja szelíden Mrs. Rouncewell -, hadd kérjem arra, hogy ne feküdjön itt ilyen sötétségben, ne virrasszon itt várakozva és számolva a percek. Engedje meg, hogy behúzzam a függönyöket, hogy meggyújtsam a gyertyákat és hogy egy kicsit barátságosabbá tegyem ezt a szobát. Azért a toronyóra ugyanúgy fogja ütni az időt, Sir Leicester, azért ugyanúgy el fog telni az éjszaka. És ugyanúgy haza fog jönni milady.

- Tudom, Mrs. Rouncewell, de rosszul érzem magam... és olyan régen elment már az a detektív.

- Nem olyan régen, Sir Leicester. Még huszonnégy órája sincs.

- De hát ez nagyon sok idő. Ó, nagyon sok idő!

Az öreg házvezetőnő szótlanul üldögel hát a sötétben; aztán csöndesen járkálni kezd ide-oda - hol a tüzet piszkálgatja, hol az ablakba áll, és néz kifelé az éjszakába. Végül aztán megszólal Sir Leicester, megint összeszedve magát:

- Igaza van, Mrs. Rouncewell, attól nem lesz rosszabb a helyzet, ha be is valljuk magunknak. Későre jár az idő, és még mindig nem jöttek meg. Gyújtsanak világot!

Meggyújtják a gyertyákat, befüggönyzik az ablakokat, és Sir Leicester most már csak a zajokat fülelheti.

Megjön az éjfél, az üres és kopár éjfél. Kocsi már alig jár az utcán, egyéb késői zajok pedig errefelé egyáltalán nincsenek. A cselédség engedélyt kapott a lefekvésre (amit szívesen vesznek, mert a múlt éjszaka végig fent voltak), csak Mrs. Rouncewell és György virrasztanak Sir Leicester szobájában. György félóránként szabályosan átmegy abba a lakosztályba, ahol annyira kell ügyelni a tűzre és a rendre; időnként meghosszabbítja őrzését az előcsarnokig, kinéz a kapun, visszamegy, és leadja a jelentést a legrútább esős, csatakos éjszakáról - a szakadatlanul tartó havas esőről és a fagyos lucsokról, amely bokáig ér még a gyalogjárón is.

A huszárnak, ahogy végigmegy az üres, nagyszabású palotán - valaha, Chesney Woldban nem volt előtte ismeretlen az ilyesmi -, eszébe jutnak régi emlékei. Magasra tartott gyertyával a kinyújtott kezében felmegy a lépcsőkön, bejárja a fontosabb szobákat. Az elmúlt hetek

fordulataira gondol, gyorsan váltakozó szerencséjére, aztán a falusi gyerekkorára; az asszonyra gondol, aki ezekből a szobákból tűnt el; a ház ura jár az eszében, meg a rosszat sejtő szavak, hogy: „Ki fogja neki megmondani?” Üres a ház, ahogy újra fölfelé lépet a nagy fölépcsőn, üres, mint az éjszaka nyomasztó csöndje.

- Minden elő van készítve a szobákban, Rouncewell György?

- Minden, Sir Leicester, a legnagyobb rendben.

- Nincs semmi hír?

A huszár megrázza a fejét.

- Nincs valami levél vagy üzenet, amiről esetleg megfeledeztek?

De tudja jól, hogy ilyesmiről szó sem lehet, és visszajeti fejét a párnára, meg sem várja a választ.

41. Eszter elbeszélése

Hajnali három óra lett, mire a London környéki házak végre felváltották a mezőket, és körülfogtak bennünket épületsorokkal, utcákkal. Sokkal rosszabb, sokkal keservesebb utunk volt, mint amikor nappal mentünk végig ezeken az országutakon, mert mind a havas eső, mind az olvadás szakadatlanul tartott; útitársam erélye és kitartása azonban egy pillanatra sem ernyedett el. Képtelen voltam megérteni a határozottságát és önbizalmát, amivel ezt a visszafelé utazásunkat irányította. Igazán nagyon bíztam benne, azt hiszem, hogy Mr. Bucket helyesen jár el, és hogy biztosan nagyon is megvan rá az oka, ha azt az asszonyt követi; mégis az egész idő alatt gyötörtem magam kérdésekkel, töprengésekkel. Mi lesz a folytatása, ha meg is találjuk, megéri-e, és mivel fogja ez kárpótolni a nagy időveszteségünket?

Egy főutcában álltunk meg, egy bérkocsiállomás előtt. Útitársam kifizette az embereinket, akik olyan sárosak voltak, mintha a kocsival együtt őket is végigvonszolták volna a lovak az országutakon; rövid utasítással elbocsátotta őket, miután engem kíségetett a helyemről, és beültetett az egyik bérkocsiba.

- Ejnye, ejnye - mondta közben -, de átázott, drágám!

Én eddig észre sem vettem ezt. A kocsis átszaladt az utca túlsó oldalára, és hozott az istállóból egy ölnyi száraz, tiszta szalmát. Közös erővel szétteregették a kocsiban, körülötmek vele, s nagyon jólesően kezdett melegíteni.

- No most, kisasszonykám - szólt be hozzám Mr. Bucket az ablakon, miután rám csukták az ajtót -, megyünk, lenyomozzuk ezt az asszonyt. Lehet, hogy egy kis időbe fog telni a dolog, de maga ne is törődjön ezzel.

Újra elindult velünk a kocsi. Hogy hová mentünk, fogalmam sem volt, de azt kellett gondolnom, hogy kiválasztottuk London legszűkebb és legcsúfabb sikátorait. Néha-néha kiszélesedett az utca, vagy a többinél nagyobb épület elé értünk, amely jól ki volt világítva. Ilyenkor megálltunk, és Mr. Bucket bement tárgyalni ezekbe az épületekbe, az utazásunk kezdetén meglátogatott hivatalhoz hasonló rendőrhivatalokba. Máskor le-leszállt egy-egy utcasarkon vagy egy-egy árkádos átjáró alatt, és titokzatos jeleket adott a kis lámpásával, amire hasonló jelek válaszoltak innen-onnan a sötétségből, mint megannyi szentjánosbogár, aztán újabb tárgyalásokat, tanácskozásokat tartottak. Apránként kezdett a nyomozásunk szűkebb és áttekinthetőbb területre korlátozódni. Végül aztán az egyik rendőrrel egy elég hosszú beszélgetést folytatott Mr. Bucket, s ahogy befejezte, láttam rajta, hogy felélénkült, és nagyon tetre kész.

- Csak azt akarom mondani, Summerson kisasszony - mondta -, hogy ne ijedjen meg, akár-hogyan is forduljanak a dolgok. Nyomában vagyunk annak az asszonynak, és lehet, hogy szükségem lesz a segítségére, mielőtt még magam is tudnám. Nem szívesen kérem ilyesmire, de megtenné nekem, drágám, hogy gyalogoljon egy kicsit?

Nyomban leszálltam persze, és belékaroltam. Ámbár izgatott és zavarodott voltam, ahogy átmentünk az utcán, mégis úgy rémlett, hogy megismerem a környéket.

- Nem Holbornban vagyunk? - kérdeztem.

- De igen - mondta Mr. Bucket. - Ismeri a kerületet? Hát hová igyekszünk most?

- Úgy nézem, a Chancery Lane-re.

- Annak keresztelték el - bólintott Mr. Bucket.

Befordultunk a Lane-re, és ahogy tocsogtunk a latyakos utcán, a toronyórák a fél hatot kezdték ütni. Némán és sietősen szedtük a lábunkat, ahogyan csak tudtuk a csúszós sárban, amikor egy szembejövő köpenyes férfi megállt előttünk, és lelépett a keskeny járdáról, hogy helyet adjon nekem. Ugyanebben a pillanatban egy meglepett felkiáltást hallottam, és valaki az én nevemet mondta, mégpedig Mr. Woodcourt. Rögtön megismertem a hangját, nem tévesztettem volna össze senkiével.

Olyan váratlanul történt az egész, és olyan - nem is tudom, örömmel-e vagy fájdalommal érintett, mintha messze idegen országban hallottam volna meg a hangját.

- Édes jó Summerson kisasszony, hát maga kint jár az utcán ilyen hajnalban és ilyen szörnyű időben?!

Gyámapámtól már hallotta, hogy valami rendkívüli ügyben elhívtak hazulról, és ezt mindjárt meg is mondta, hogy megkíméljen a további magyarázatoktól. Mondtam neki, hogy éppen most érkezünk meg a kocsival, és megyünk... de ekkor kénytelen voltam Mr. Bucketre pillantani.

- Hát tetszik tudni, Mr. Woodcourt - meghallotta tőlem a nevét -, mi most éppen a következő utcába megyünk. Bucket felügyelő vagyok.

Mr. Woodcourt nem törődve a tiltakozásommal, levetette gyorsan a köpönyegét, és a vállamra kanyarította.

- Nagyon jó ötlet - mondta Mr. Bucket, segédkezve neki - kitűnő ötlet.

- Elkísérhetem magukat? - kérdezte, Mr. Woodcourt, nem tudom, hogy tőlem-e vagy a társamtól.

- Hát hogye! - kiáltott fel Mr. Bucket, magára véve a kérdést. - Teremtő Atyám! Természetesen!

Egy percre sem tartott ez az egész párbeszéd, s máris közrefogtak, most már köpönyegesen.

- Éppen Richardtól jövök - mondta Mr. Woodcourt. - Nála ültem este tíz óra óta.

- Jaj istenem, hát beteg?

- Nem, nem beteg, igazán, csak nincsen egészen jól. Rosszkedvű és bágyadt volt... tudja, hogy mennyire gyötri magát néha... és Ada értem küldetett, természetesen, s amikor hazaértem, ott találtam az üzenetét, és egyenesen átmentem hozzájuk. Nohát, Richard aztán hamarosan annyira jobban lett, hogy náluk maradtam, amíg néhány órára jóízűen el nem aludt. Remélem, azóta Ada is jóízűen alszik.

Közben egy másik szűk utcácskába kanyarodtunk be.

- Mr. Woodcourt - mondta Mr. Bucket, aki élesen figyelte őt egész idő alatt -, nekünk most dolgunk van itt egy papírkereskedőnél, bizonyos Mr. Snagsbynél. Mi a szósz, ön ismeri őt, ugye? - Olyan gyorsan járt az esze, hogy már észre is vette Mr. Woodcourton, hogy ismeri.

- Igen, ismerem, felületesen. Egyszer már jártam itt nála.

A rendőr, akivel Mr. Bucket utoljára beszélgetett, ott állt a hátunk mögött szótlanul. Csak akkor vettem észre, amikor megjegyeztem, hogy valaki jajgat odabent, és a rendőr közbeszólt:

- Ne tessék megijedni, kisasszony - mondta. - Csak a Snagsbyék cselédje.

- Ugyanis - mondta Mr. Bucket - a lány epileptikus, és csúnya rohamai voltak az éjszaka, tetszik tudni. Nagyon hátráltató körülmény a számomra, mert meg akarok tudni tőle bizonyos dolgokat, úgyszólván okvetlenül magához kell téríteni valamiképpen.

A házból sírás, nyöszörgés hallatszott, halkan, messziről. Mr. Bucket a lámpás kis fénykörével világítva magának az utat, odament a kapuhoz, és bekopogtatott. Másodszori zörgetésére ajtót nyitottak neki, bement, mi pedig kint maradtunk az utcán. De a kis fénykör hamarosan újra megjelent, s vele együtt Mr. Bucket is. Komoly arccal lépett oda hozzánk.

- Jöjjön be, kérem, Summerson kisasszony - mondta -, s üljön le a tűz mellé. Mr. Woodcourt, úgy hallom, hogy ön orvos. Legyen szíves, és nézze meg ezt a lányt, hogy mit lehetne vele csinálni, hogyan lehetne magához téríteni. Van nála egy levél, ami okvetlenül kell nekem. A ládájában nincs, úgyszólván szerintem nála kell lennie valahol, de olyan görcsökben fekszik, hogy hozzá sem lehet nyúlni, ha nem akar neki bajt okozni az ember.

Mind a hárman bementünk a házba. A bejárati folyosón egy rémült, bánatos képű kis ember állt, szürke kabátban; udvarias alaptermészetű és szelíd szavú emberkének látszott.

- Lefelé tessék, Mr. Bucket, erre, kérem - mondta. - Elnézését kérem a kisasszonynak a konyha miatt, nappalinak szoktuk használni hétköznap mindig. Onnét nyílik Gusztis szobája, ahol a szegény lélek fekszik, nagyon oda van!

Lementünk mindnyájan a lépcsőn Mr. Snagsby kíséretében, mert ő volt a kis ember, amint csakhamar rájöttem. A felesége, Mrs. Snagsby a konyhában ült a tűz mellett, vörösre gyulladt szemmel és roppant szigorú arccal.

- Édesem - szólt Mr. Snagsby, aki utolsónak lépett be -, függesszük fel, hogy ne sokat cifrázzam a szót, drágám, függesszük fel az ellenségeskedést, csak egy percre legalább, ezen a hosszú-hosszú éjszakán, amíg bemutatom Bucket felügyelő urat, Mr. Woodcourtot és a kisasszonyt.

Az asszony roppant nagy csodálkozással nézett ránk, ami érthető is volt, és különösen engem méregetett nagyon ellenségesen. Mr. Bucket átvette a szót.

- Hát kérem, Mr. Snagsby - mondta -, az lesz a legokosabb, ha Mr. Woodcourtal együtt bemegy szépen a maga Gusztijához...

- Az én Gusztim! Mr. Bucket! - kiáltott fel Mr. Snagsby. - Folytassa csak, folytassa, kérem. Legközelebb már ezt is rám fogják majd.

- És tartja a gyertyát - folytatta Mr. Bucket anélkül, hogy helyesbítette volna a szavát -, vagy tartja a lányt, vagy segédkezik valamiben, amire kéri. Jól tudom, hogy milyen szolgálatkész, milyen emberséges, milyen melegen érző szívé a felebarátai iránt. (Mr. Woodcourt, lenne olyan szíves megnézni azt a lányt; és ha megtalálja nála azt a levelet, legyen olyan jó azonnal ideadni nekem, mihelyst megszerezte!)

Amazok ketten kimentek, Mr. Bucket pedig leültetett a tűzhely mellé a sarokba, lehúzta az átázott cipőimet, odatámasztotta száradni őket a rácshoz, és közben egész idő alatt beszélt.

- Ne érezze magát feszélyezve, kisasszony, egy csöppet sem, hogy Mrs. Snagsby ilyen barátságatlanul fogadja, mert ő egy nagy tévedésben van, csupán ez az oka. És mindjárt ő maga is rá fog jönni erre, és nagyon szégyellni fogja magát, mert máskülönben kifogástalanul helyes gondolkodású hölgy. - Mr. Bucket, ahogy a tűz mellett állt, vizes kalapját, sálkendőjét szorongatva a kezében, most Mrs. Snagsby felé fordult. - Hát legelőször is azt akarom mondani, hogy az egészet maga csinálta.

Mrs. Snagsby előbb megrémült egy kicsit, aztán megenyhült az arckifejezése, s végül dadogva megkérdezte:

- Hogy érti ezt, Mr. Bucket?

- Hogy ezt hogy érti Mr. Bucket? - ismételte a férfi, s láttam az arcán, hogy mialatt beszélt, szakadatlanul azt fülelte, mi van már avval a levéllel. - Megmondom, kérem, megmondom, hogy ezt hogyan értem. Menjen el, asszonyom, a színházba, és nézze meg az *Othellót*. Magának való szindarab.

Mrs. Snagsby engedelmesen megkérdezte, hogy miért.

- Miért? - mondta Mr. Bucket. - Mert maga is oda fog jutni, ha nem vigyáz magára. A kutyafáját neki, hiszen most is, mialatt itt beszélek, nagyon jól tudom, hogy mi jár az eszében, még evvel a kisasszonnyal kapcsolatban is, itt ni. És mi történt az este? Az este megjelent itt valaki, megjelent itt nagyon nyomorult állapotban valaki, és maga meglátta őt, asszonyom, hogy a cselédjükkal beszélget, s odaad a lánynak egy írást, egy írást, amiért nem sajnálnék száz fontot. Mit csinál ön erre? Elbújik, meglesi őket, aztán ráront arra a lányra, holott nagyon jól tudja, milyen betegségben szenved, és milyen kicsiség is képes kiváltani szegényből a rohamait, ráront, kérem, olyan váratlanul és olyan dühösen, hogy aztán, Teremtőm, Atyám! - a lány persze oda van, és nem lehet magához téríteni, amikor egy emberélet múlhat a szaván!

Nem tréfált, komolyan beszélt; a szoba egyszerre forogni kezdett velem. De mindjárt meg is állt. Mr. Woodcourt lépett be, kezébe nyomott Mr. Bucketnek egy papírlapot, és megint kiment.

- Nos, Mrs. Snagsby - szólt Mr. Bucket, miután gyorsan egy pillantást vetett a papírra -, az egyetlen dolog, amivel jóváteheti még, ha most magunkra hagy bennünket, hogy négy-szemközt beszélhessek a kisasszonnyal. És ha tud valahogyan segíteni annak az úrnak itt a szomszéd szobában, vagy ha ki tud találni valamit, amivel hamarabb életre lehet kelteni azt a lányt, hát rajta, csinálja gyorsan, szaporán!

Az asszony már kint is volt, Mr. Bucket pedig becsukta utána az ajtót.

- Hát elég erősnek érzi magát, drágám, bízik magában? - fordult hozzám.

- Tökéletesen - feleltem.

- Kinek az írása ez?

Anyám írása volt. Ceruzával írták, egy gyűrött, szakadozott átázott papírdarabra - esetlenül volt összehajtogatva levélnek, és nekem volt címezve, gyámapám házához.

- Ismeri az írást - mondta a detektív -, s ha elég erősnek érzi magát ahhoz, hogy felolvassa nekem, hát akkor olvassa, kérem! De ügyeljen benne minden szóra!

Más-más időben írt több részből állt. A következőket olvastam:

- „Két okból jöttem el ide a konyhába. Először is azért, hogy még egyszer láthassam az egyetlenemet, ha lehetséges, csak hogy láthassam, nem azért, hogy beszéljek vele. A másik célom az volt, hogy kijátszhassam az üldözést, és eltűnhessek. Ne kárhoztasd ezt az asszonyt. Csak azért segítettem nekem, mert a lelkére beszéltem, hogy ez az én egyetlenemnek az érdekében történik. Emlékszel, neki meghalt a kisgyereke. A férfiak beleegyezését megfizettem, de az asszony önként volt a segítségemre.”

- „Jöttem ide.” Ezt akkor írta - mondta a detektív -, amikor ott megpihent. Ez igazolja az én feltevésemet. Igazam volt.

A következő rész később íródott:

- „Nagy távolságokat bejártam már, sok órája kóborlók, és tudom, hogy nemsokára meg kell halnom. Nincs semmi más célom, mint meghalni. Amikor elindultam, rosszabb szándékom volt, de megmenekedtem tőle, hogy még evvel a bűnnel is tetézzem a többi vétkeimet. A fagy, a víz és a kimerültség elég lesz ahhoz, hogy holtan találjanak majd rám, de nem ezek miatt halok meg, ámbár ezektől szenvedek. Így kellett történnie, hogy egyszerre omoljon össze minden körülöttem és bennem, és hogy a rettegés és a lelkifurdalás öljön meg.”

- Bátorság, bátorság - mondta Mr. Bucket. - Már csak néhány szó van hátra.

Ezek megint később íródtak - úgy látszik, majdnem egészen sötétben már.

- „Mindent elkövettem, hogy ne találjanak rám. Hamar elfelejtenek majd, és így nem kell majd öneki annyira szégyenkeznie miattam. Nincs nálam semmi, amiről felismerhetnék. Ettől az írástól is megválok most. Sokat gondoltam arra a helyre, ahol elnyugszom majd, ha el tudok jutni odáig. Isten veled. Bocsáss meg.”

Mr. Bucket, a karjával támogatva szelíden, leültetett egy székre.

- Ne csüggedjen el! Ne tartson komisznak, drágám, hogyha arra kérem, húzza fel a cipőjét, mihelyt úgy érzi, hogy képes rá, és legyen útra készen.

Megtettem, amire kért. Mindnyájan el voltak foglalva a szegény lánnyal, hallottam Mr. Woodcourt hangját, aki a többieket irányítgatta, és beszélt a lánnyal. Végre aztán bejött hozzám Mr. Buckettel együtt, és arra kért, próbáljak én beszélni vele. Most már biztos, hogy tud felelni a kérdésekre, ha nyugtató hangon szólnak hozzá, és nem ijesztik meg. A kérdések pedig, mondta Mr. Bucket, a következők: hogyan jutott ehhez a levélhez, mi történt közte és a levél átadója között, és hová ment az a valaki, akitől a levelet kapta? Igyekeztem, amennyire csak tudtam, összeszedni a gondolataimat, és átmentem velük a másik szobába.

A szegény lány a földön ült, ahová lefektették. A többiek körülállták, de egy kis levegőt hagytak neki azért. Nem volt szép lány, gyengének, betegesnek látszott, de az arca bánatos és jóindulatú, kedves arc volt, noha még kissé zavarodottan nézett. Letérdeltem melléje a földre, és a vállamra vontam szegénynek a fejét, mire ő átkarolta a nyakamat, és sírva fakadt.

- Szegénykém, szegénykém - mondtam, a homlokához szorítva az arcom, mert csakugyan magam is sírtam és reszkettem -, kegyetlenségnek látszik, hogy most így nyaggatjuk, de annyi minden függ attól a levélről, higgye el, hogy egy óra alatt se tudnám elmondani magának.

Azt kezdte mondogatni megható hangon, hogy ő nem akart semmi rosszat - nem akart semmi rosszat, tessék elhinni, Mrs. Snagsby!

- Tudjuk mi azt jól mindnyájan - mondtam -, de mondja el, könyörgök, hogy miként jutott hozzá.

- Elmondom, drága kisasszony, elmondom úgy, ahogy történt. Elmondom a színtiszta igazságot, Mrs. Snagsby, kérem.

- Elhiszem, elhiszem - mondtam. - Hát hogyan történt?

- Elküldtek valamiért az este, tetszik tudni, drága kisasszony... már egészen sötét volt, későre járt... és amikor visszaérkeztem, egy sáros, csuromvizes szegény asszony állt itt a ház előtt, és nézegette a kaput. Mikor látta, hogy be akarok jönni, utánam szólt, visszahívott, és megkérdezte, hogy itt lakom-e. Mondtam, hogy itt. Erre aztán azt mondta, hogy nem nagyon ismerős errefelé, és eltévedt; keres valamilyen helyeket, de nem tud odatalálni... Jaj istenem, mit

csináljak? Nem hiszi el nekem! Nem mondott nekem semmi rosszat, és én se mondtam neki semmi rosszat, igazán, Mrs. Snagsby, tessék elhinni!

Meg kellett nyugtatni őt az asszonyának, amit Mrs. Snagsby, bevallom, töredelmes bűnbánattal meg is tett, s csak azután tudtuk folytatni a beszélgetést.

- Szóval nem tudott odatalálni? - mondtam.

- Nem tudott! - kiáltotta a lány a fejét rázva. - Nem! Nem bírt odatalálni. És olyan gyenge, olyan törődött, olyan nyomorúságos volt... Azt kérdezte tőlem, tudom-e, hogy merre van a temető. Melyik temető? - kérdeztem. A szegények temetője, mondta. Az a szegénytemető, amely nincs messze innét, és ahová egy bolthajtás vezet, meg egy kőlépcső, és vasrácsos kapuja van.

A lány arcát néztem, és szelíden biztatgattam, hogy folytassa, amikor észrevettem, hogy Mr. Bucket pillantása megváltozott, riadttá vált.

- Jaj istenem, jaj istenem! - kiáltotta a lány, hátrasimítva a haját. - Mit csináljak, mit csináljak? Azt a temetőt kérdezte, ahová azt az embert eltemették, aki altatószereket vett be... akiről mesélt nekünk Mr. Snagsby, mikor hazajött... Szóval azt kérdezte tőlem, el tudnám-e magyarázni neki az utat oda. Mondtam, hogy el, és el is magyaráztam. És ő csak nézett rám, nézett rám, olyan szemmel, mintha vak lenne, és folyton tántorgott hátrafelé. Aztán előszedte ezt a levelet, megmutatta, és hogy átvenném-e tőle, és elküldetném-e úgy, hogy a küldöncöt majd ott kifizetik a háznál? Jól van, mondtam, megteszem, ha nincs benne semmi rossz, s ő azt felelte, hogy nincs... nincs benne semmi rossz. Elvettem hát tőle, mire elbúcsúzott, isten áldjon meg engem, és elment.

- Elment? És...?

- Igen! - kiáltotta a lány, kitalálva a kérdésemet előre. - Igen, arrafelé ment, amerre megmutattam neki az utat!

Mr. Woodcourt finoman átvette tőlem a lányt. Mr. Bucket rám adta a köpönyeget, s már kint is voltunk az utcán. Mr. Woodcourt habozni látszott, én azonban így szóltam hozzá:

- Ne hagyjon itt most!

- Jobb lesz - tette hozzá Mr. Bucket is -, jobb lesz, ha velünk jön, Mr. Woodcourt, szükség lehet magára, ne lopjuk az időt!

Erről az útról a legzavarosabb emlékeim vannak. Annyira vissza tudok emlékezni, hogy se nappal nem volt még, se éjszaka nem volt már - éppen hajnalodon, de a lámpák égtek még az utcán; a havas eső még mindig hullott, bokáig járt benne mindenütt az ember. Emlékszem a víztől csöpögő tetőpárkányokra, a feketedő jég- és hóbuckákra és a kerület szűk sikátoraira, amelyeken végighaladtunk. A házak falán a foltok ijesztő emberi alakokat öltöttek; hatalmas zsilipek nyíltak és csukódtak a fejemben vagy a fejem fölött a levegőben; a nem létező dolgok megfoghatóbbnak látszottak a valóságosaknál.

Végre ott álltunk egy sötét és nyomorúságos fedett átjáró alatt, egy árva lámpa világított a végében, a vasrácsos kapu fölött, a virradat bágyadtan igyekezett behatolni ide. A kapu zárva volt. Mögötte látszott a szörnyű temetőkert. Ámbár az éjszakai sötétség csak lassan, vonakodva oszlott szét benne, halványan ki tudtam venni néhány gyalázatos állapotban levő sírhalmot és fejfát, sírkövet, benyomorítva szurtos házfalak közé. A kapu lépcsőjén pedig, a mindenfelől szivárgó, csepergő nedvesség undok tócsáiban egy asszonyi alak feküdt - a szájalomtól és az iszonyattól felkiáltottam, amint megláttam -, Jenny, a halott csecsemő anyja.

Előrerohantam, de megállítottak. Mr. Woodcourt arra kért végtelenül komoly hangon, sőt könnyes szemmel, hogy mielőtt odamennék a földön fekvő alakhoz, hallgassam meg egy percre, amit Mr. Bucket mondani akar. Meghallgattam, úgy emlékszem, biztos, hogy meghallgattam.

- Summerson kisasszony, azonnal meg fogja érteni, amit mondani akarok. Gondoljon csak arra, hogy ruhát cseréltek a kunyhóban.

- Ruhát cseréltek a kunyhóban - ismételttem magamban a szavakat, s megértettem, amit önmagukban jelentettek, de semmiféle egyéb értelmet nem bírtam hozzájuk kapcsolni.

- És az egyikük visszajött Londonba - mondta Mr. Bucket -, a másik pedig továbbment. S aki továbbment, az is csak egy darabig ment, a megbeszélésük szerint, hogy félrevezesse a nyomozást, aztán keresztülvágott a földeken, és visszament haza. Gondolja csak meg!

Ezt is el tudtam ismételni magamban, de halvány fogalmam sem volt arról, hogy mit jelenthetnek. Ott feküdt előttem a lépcsőn a halott kisgyerek anyja. Ott feküdt, fél kezével átkarolva az egyik vasrácsot, mintha magához akarná ölelni. Ott feküdt az az asszony, akin minél előbb segítenünk kellene - ők pedig feltartanak engem! Láttam Mr. Woodcourt arcán az ünnepélyes és részvevő kifejezést, de nem fogtam fel, hogy mit jelent. Láttam, hogy megérinti a másik férfi vállát, s visszatartja őt. Láttam, hogy fedetlen fővel áll a csípős hidegben, levette a kalapját valami előtt.

Még azt is meghallottam, amint egymás közt rólam beszéltek:

- Ő menjen oda?

- Jobb, ha ő megy. Hadd érintse legelőször az ő keze. Neki több joga van hozzá, mint nekünk.

Odaléptem a kapuhoz, és lehajoltam. Megemelttem a fekvő súlyos fejét, felém fordítottam, és kisimítottam arcából a haját. Anyám volt, kihűlve, holtan!

42. Remények

Más eseményekről szóló fejezetre térek át az elbeszélésemben. Annyi vigasztalásban volt részem, olyan jók voltak hozzám mindnyájan, akik körülvettek, hogy nehéz meghatottság nélkül visszagondolni rá. Annyit beszéltem már magamról, és még mindig annyi van hátra, hogy nem akarok sok szót vesztegetni a bánatom leírására. Beteg lettem, de nem tartott sokáig. Más eseményekről szóló fejezetre térek át.

A betegségem idején még mindig Londonban voltunk, a lakásunkban, s gyámapám meghívására Mrs. Woodcourt is odaköltözött hozzánk. Mikor gyámapám úgy gondolta, hogy már eléggé megerősödtem és rendbe jöttem ahhoz, hogy a régi szokásunk szerint elbeszélgethessünk, fogtam a kézimunkámat, és letelepedtem melléje a helyemre. Ő tűzte ki az időpontot, s kettesben voltunk.

- Isten hozta, Durden anyó - üdvözölt. - Hát újra itt van, drágám. El akarom mondani magának, hogy mi a tervem. Úgy gondolom, hogy itt maradunk még egy fél évig vagy talán még tovább is... majd meglátjuk. Szóval letelepszünk itt egy kis időre.

- És mi lesz azalatt a Pusztá-házzal? - kérdeztem.

- Ej, hát a Pusztá-ház tanuljon meg gondoskodni magáról - felelte. - A Pusztá-ház nagyon messze van Adától, drágám, Adának pedig nagy szüksége van magára.

- Igazán magára vall, gyámapám - mondtam -, hogy ilyesmire is gondol, és ilyen boldog meglepetést szerez mindkettőnknek.

- Nem vagyok én olyan önzetlen, szívecském, mint amilyennek maga szeretne beállítani. Amellett szeretnék minél többet és minél gyakrabban hallani Adáról, ha már így eltávolodtunk egymástól szegény jó Rickkel. És nemcsak Adáról, hanem róla is, szegény gyerekről.

- Találkozott ma reggel Mr. Woodcourttal, gyámapám?

- Minden reggel találkozom Mr. Woodcourttal, Durden néni.

- Még mindig csak azt mondja Richardról?

- Ugyanazt. Arról nem tud, hogy valami határozott testi betegsége lenne a fiúnak. Mégis nyugtalankodik miatta... ki ne nyugtalankodna?

Ada az utóbbi időben mindennap meglátogatott bennünket, de előre tudtuk, hogy ez csak addig fog tartani, amíg teljesen fel nem gyógyulok. Jól tudtuk persze, hogy a meleg kis szívében ugyanolyan hálát és szeretetet érez az ő John bácsija iránt, mint azelőtt, és Richardról sem tettük fel, hogy igyekeznék távol tartani őt mitőlünk; de azt is tudtuk másrészt, hogy Ada kötelességének érzi az urával szemben, hogy ritkábban keressen fel bennünket. Gyámapám finom érzékenységevel hamar kipuhította ezt, és iparkodott a lány tudomására hozni, hogy szerinte is igaza van.

- Szegény, kedves, szerencsétlen, félrevezetett Richard! - mondtam. - Mikor ébred már fel ebből a rossz álomból?

- Egyelőre nem azon az úton van, drágám - felelte gyámapám. - Minél több baj éri, annál jobban fog neheztelni rám... mert az ő szemében minden bajnak én vagyok a fő forrása. Igen, Durden néni. Most pedig hadd térjek rá Mrs. Woodcourtra. Ő hogy tetszik magának, drágám?

Váratlanul ért ez a furcsa kérdés. Azt feleltem rá, hogy szeretem őt, s úgy találom, hogy mostanában sokkal kedvesebb, mint azelőtt.

- Én is úgy találom - mondta gyámapám. - Kevesebbet beszél a családfájukról. Nem esik olyan sok szó a Morgan ap... hogy is hívjákról?

Én is így értettem, beismertem; ámbár igazán nem okozott nekünk semmiféle kárt ez a híres ősök, még ha többet kellett volna beszélnünk róla, akkor sem.

- Mindegy - mondta gyámapám -, de azért pihenjen csak békében az erdős-völgyes hazájában, jobb, ha nem háborgatjuk annyit. Szóval egyetértünk. Mármost szerintem az a legokosabb, Durden néni, ha egyelőre itt tartjuk Mrs. Woodcourtot, ugye?

- Igen. Azonban...

- Tudja, Eszter - mondta gyámapám -, éppen az útjába esünk Woodcourtnak, és így akármikor meglátogathatja az anyját, ami mindkettejük számára kellemes; Mrs. Woodcourt pedig nagyon otthonosan érzi magát nálunk, és szereti magát, anyóka.

Igen. Ez így volt. Tagadhatatlanul. Egy szavam sem lehetett ez ellen. Magam sem ajánlhattam volna jobb megoldást, valami mégis bántott titokban.

- Jól van - mondta gyámapám. - Hát akkor így lesz. Egyhangúan megszavaztuk.

Egy terítőt hímeztem éppen az olvasóasztalára. Most megmutattam, és rendkívül tetszett neki. Miután elmagyaráztam a mintát is meg mindazt a sok gyönyörűséget, ami fokról fokra láthatóvá lesz majd, gondoltam, visszatérek az előbbi beszélgetésünkre.

- Említette annak idején, kedves jó gyámapám, még amikor Ada távozása előtt egyszer Mr. Woodcourtról beszélgettünk, hogy úgy hiszi, külföldön akar szerencsét próbálni. Beszélte vele azóta erről?

- Beszéltem, anyókám, elég sokszor.

- És ő eldöntötte már, hogy megy?

- Inkább azt, hogy nem, úgy hiszem.

- Talán valami más lehetőség nyílt meg előtte, biztosan - mondtam.

- Hát... igen... talán - felelte gyámapám, nagy megfontolással kezdve neki a válasznak. - Egy yorkshire-i városkában orvosra van szükség a szegény sorsú betegek részére, s az állást körülbelül egy fél év múlva kell betölteni. Szépen fejlődő, virágzó helység, a fekvése is gyönyörű... folyók, utcák, város is meg vidék is, gyárak, mezők... azt hiszem, egy ilyen ember számára való. Úgy értem, olyan ember számára, aki talán magasabbra tör, többre szeretné vinni az átlagnál (ami majdnem minden embernek eszébe jut néha, merem állítani), de aki végül megelégszik ezzel az átlagos színvonallal, ha azt látja, hogy hasznos és becsületes munkát végezhet, még ha kénytelen is megmaradni a hétköznapi keretei között. A kiválóbb emberek, azt hiszem, mind becsvágyóak, de én azt a fajta embert szeretem, aki nyugodt önbizalommal vág neki az útnak, ahelyett hogy kapkodva igyekezne mindenáron felülemelkedni az átlagon. Woodcourt ilyenfajta ember.

- És meg fogja kapni azt az állást? - kérdeztem.

- Hát, anyókám - felelte gyámapám mosolyogva -, jós nem vagyok, biztosra nem mondhatom. Woodcourtnak nagy a tekintélye, igen jó neve van. Azonkívül voltak ott a hajótörésnél oda-valósi emberek is, úgyhogy bármilyen furcsa, de azt kell mondanom, a legméltóbb pályázónak van ezúttal a legtöbb esélye.

Többet aztán nem beszéltünk erről, se a Pusztaház jövő sorsáról nem szólt gyámapám egy szót sem. Ez volt azonban az első nap, hogy gyászban ültem ott mellette, s én ennek tulajdonítottam a hallgatását.

Ettől fogva mindennap meglátogattam az én drága Adámat a sötét, barátságtalan odúban, ahol laktak. Rendszerint délelőtt mentem, de máskor is, ha akadt egy szabad óráim, máris kötöttem fel a sapkámat, és indultam sietve a Chancery Lane felé.

Richardot gyakran nem is találtam otthon. Máskor meg, ha otthon volt, írt, vagy periratokat olvasott az asztalánál, amely telis-tele volt írásokkal, s amelyhez nem volt szabad nyúlni. Ada úgy beragyogta ezt a nyomorúságos odút, mint egy fényes csillag. Úgy megszépítette, úgy elvárásolta, hogy egészen más hely lett belőle. Az én drágám ugyan sápadtabbnak látszott, mint odahaza, s valamiképp csöndesebbé vált, az arca azonban olyan gondtalanságot árult el, hogy félig-meddig azt kellett hinnem, Richard iránti szerelmében se lát, se hall, s nem veszi észre, hová vezet a fiú útja.

Egy délután azonban, amikor kettesben, bizalmasan beszélgettünk, váratlanul kitört belőle a keserűség.

- Eszter, egyetlenem, én úgy szeretnék jó feleség lenni! Mikor hozzamentem Richardhoz, nagyon jól tudtam, hogy miféle sors vár rá. Boldog életem volt énnekem veletek, soha semmi baj, nyugtalanság nem bántott, szeretettel viseltétek a gondomat; azt azonban nagyon jól tudtam, hogy Richardot milyen veszedelem fenyegeti. Amikor megházasodtunk, még volt egy kis reményem, hogy képes leszek talán meggyőzni őt a tévedéséről... De ha nem lett volna meg ez a reményem, akkor is hozzamentem volna, akkor is, ugyanúgy! Nehogy azt hidd, édes, drága Eszter, hogy én nem láttam azt, amit te látsz, és én nem félek attól, amitől te félsz. Senki sem ismeri őt jobban, mint én. A világ minden bölcsessége is kevés ahhoz, hogy úgy kiismerhesse Richardot, mint az én szerelmem kiismerte.

Szerény, szelíd hangon beszélt, csendesén és lágyan, csak a remegő ujjai árulták el végtelen izgatottságát.

- De amikor hozzamentem, szentül feltettem magamban, hogy sohasem áruolom el neki, hogy mennyire bánkódom miatta, és nem teszem őt még szerencsétlenebbé ezzel is. Azt akarom, hogy ne lásson szomorúságot az arcomon, amikor hazajön. Azt akarom, hogy olyannak lásson, ha rám néz, amilyennek szeret, és ez tartja bennem a lelket.

Éreztem, hogy egyre jobban reszket. Vártam, hogy mit fog még mondani, s már kezdtem is sejteni félig-meddig, hogy mi lesz az.

- És még valami más is tartja bennem a lelket, Eszter.

Egy pillanatra elhallgatott.

- Várom valamire, lehet, hogy nemsokára egy nagy segítségem érkezik. Ha aztán rám néz majd Richard, lehet, hogy olyasvalakit szoríthatok a mellemre, aki meggyőzőbb szónok lesz énnálam, akinek nagyobb hatalma lesz az enyémnél, hogy megmutassa neki a helyes utat, és visszahódítsa őt magunknak.

Átkarolt, s én magamhoz öleltem.

- És ha annak az apróságnak sem fog sikerülni, Eszter, én akkor is tovább várok. Bizalommal nézek a jövőbe. Ezek a remények tartják bennem a lelket, s tudom, hogy ezután is tartani fogják. Ámbár sokszor még ezek is elhagynak, és rettegés fog el valamitől.

Csútitani próbáltam a drágámat, s megkérdeztem, hogy mitől. Zokogva, könnyezve válaszolta:

- Attól, hogy nem éri meg a gyereke megszületését.

Sohasem felejttem el azt az időt, amikor naponta jártam Richardékhoz. A nyomorúságos odút, amelyet akkoriban úgy megszipitott Ada ragyogása, azóta se láttam, nem is óhajtom látni, csak egyszer jártam ott azóta, az emlékezetemben azonban gyászos dicsfény lebegi körül, és örökké így fog élni bennem az emléke.

Nem múlt el egyetlen nap sem, hogy el ne mentem volna hozzájuk. Eleinte néha, kétszer vagy háromszor, ott találtam Mr. Skimpole-t is. Tunyán zongorázgatott, és felajzott élénkséggel fecsegett, ahogy szokta. Én azonban, amellet, hogy erős volt a gyanúm, a látogatásai nem szaporítják Richard pénzét, még azt is éreztem, hogy az ő gondtalan vidámsága sehogyan sincs összhangban mindazzal, amit Ada életének mélyebb folyásáról tudtam. Azt is észrevettem ezenkívül, hogy Ada is így érez. Ennélfogva hosszú töprengés után elhatároztam, hogy felkeresem Mr. Skimpole-t, és megpróbálom tapintatosan értésére adni a nézeteimet.

El is indultam egy reggel, Charley kíséretében, Somers Town felé. A házukhoz közeledve nagy kedvem lett volna visszafordulni, mert egyre jobban éreztem, milyen reménytelen kísérlet, ha az ember Mr. Skimpole-t akarja meggyőzni, és hogy milyen óriási a valószínűsége annak, hogy végül hatalmas vereséget fogok szenvedni. De hát, gondoltam, ha már itt vagyok, essünk át a dolgon. Remegő kézzel kopogtattam be Mr. Skimpole-ékhoz - remegő kézzel, a szó szoros értelmében, mert a kopogtató hiányzott az ajtóról -, s hosszas vitatkozás és magyarázkodás után végre beengedett egy ír nő, aki a ház tövében aprított gyújtóst az érkezésemkor, mégpedig úgy, hogy a piszkavassal összetörte az esővízes hordó fedelét.

Mr. Skimpole a szobájában heverészett a pamlagán, fuvolázgatott, és el volt ragadtatva a megtiszteltetéstől. Mit óhajtok, mit kívánok, mit parancsolok, miben állhat a rendelkezésemre?

Azt feleltem, hogy ővele szeretnék beszélni, ha megengedi.

- Édes jó Summerson kisasszony, a legnagyobb örömmel! Persze - tette hozzá, közelebb húzva a székét és elbűvölően mosolyogva rám -, persze ha nem valami üzleti ügyről van szó. Akkor a legnagyobb örömmel!

- Nem üzleti ügyben jöttem, természetesen - feleltem -, de nem nagyon kellemes, amit mondani szeretnék.

- Hát akkor, édes jó Summerson kisasszony - szólt a legőszintébb vidámsággal -, hát akkor ne mondja. Ki se eressze a száján. Miért mondana el olyasmit, ami nem kellemes? Én sosem mondok ilyet. És maga minden tekintetben sokkal kellemesebb lény, mint én. Maga tökéletesen kellemes, én tökéletlenül vagyok kellemes. És ha én soha ki sem ereszték a szájamon kellemetlen dolgokat, mennyivel kevésbé szabad ezt magának! Hát szóval ezt elintéztük, s beszéljünk valami másról.

Ámbár zavarba jöttem, volt annyi bátorságom, hogy megmondjam, én mégis szeretném elmondani azt a dolgot.

- Szerintem nagy hiba lenne - mondta Mr. Skimpole habkönnyű nevetésével -, ha fel tudnám tenni Summerson kisasszonyról, hogy képes hibákat elkövetni. De nem tudom!

- Mr. Skimpole - szóltam a szemébe nézve -, olyan sokszor mondta már előttem, hogy mennyire járatlan az élet köznapi ügyeiben...

- A mi három bankházbéli barátunkra gondol, a fontra, a shillingre, és melyik a harmadik, a kisöccsük? A penny? - szólt közbe Mr. Skimpole élénken. - Azt sem tudom, mi fán teremnek!

- Úgyhogy talán - folytattam - ezen a címen megbocsátja majd a merészségemet. Azt hiszem, nagyon komolyan tudomásul kell vennie, hogy Richard szegényebb, mint volt.

- Jézus Máriám! - mondta Mr. Skimpole. - Én is szegényebb vagyok, mint mondják.

- És nagyon nehéz helyzetbe került.

- Ugyanaz az eset velem is, szóról szóra! - mondta Mr. Skimpole ragyogó ábrázattal.

- És Adának mindez sok titkos nyugtalanságot okoz most; s minthogy azt hiszem, nem lenne olyan nyugtalan, ha nem zavarnák őket látogatásokkal, és minthogy Richard lelkét is örökké ugyanaz a gond nyomja, arra gondoltam, hogy bátorkodhatom talán közölni önnel... hogy jobb lenne... ha nem...

Nagyon keservesen jutottam el idáig, amikor Mr. Skimpole egyszerre megragadta mindkét kezemet és sugárzó arccal, élénken, elevenen közbevágott, és befejezte helyettem a mondatot:

- Ha nem mennék többet hozzájuk? Hát persze hogy nem megyek, édes jó Summerson kisasszony, semmi esetre sem. Miért is mennék? Ha elmegyek valahová, azért megyek, hogy jól érezzem magam. Bajokért, bánatokért nem megyek sehová. A bajok úgyis eljönnek hozzám, ha kellek nekik. Hát az utóbbi időben igen kevés örömöm telt a mi kedves jó Richardunkban, s most a maga gyakorlati okossága rávilágított ennek az okaira is. Ifjú barátainkból kihalt az a fiatalos regényesség, ami olyan elbűvölő volt bennük valaha, és bizonyára azt gondolják magukban: „Ennek az embernek fontokra van szüksége.” Ez így is van, nekem örökké fontokra van szükségem... nem a magam számára, hanem a kereskedők számára, akik mindig fontokat akarnak tőlem. Azonkívül arra is gondolnak nyilván a mi ifjú barátaink, hogy: „Ez az ember már kapott fontokat, adtunk neki kölcsön”, és ez is igaz. Én folyton kölcsönkérek fontokat. A mi fiatal barátaink prózaivá váltak (ami nagyon szomorú), s így elkótyavetyélték azt a tehetségüket, hogy örömet szerezzenek nekem. Mi a csudának mennék hát el hozzájuk? Szamárság!

Sugárzó mosollyal nézett a szemembe, mialatt így érvelt, s most egyszerre, egészen meglepően, önzetlen jóakarat csillant fel a tekintetében.

- Azonkívül pedig - mondta, a gondtalan meggyőződés hangján folytatva az okoskodását -, ha bajért, kellemetlenségért nem megyek sehová... ami a létezésem céljának megcsúfolása volna, és fonák, torz cselekedet... miért mennék el olyan helyre, ahol én szerzek bajt, kellemetlenséget a látogatásommal? Ha most felkeresném a mi ifjú barátainkat ebben a beteges, kiegyensúlyozatlan lelkiállapotukban, ezzel bajt okoznék nekik. Kellemetlen dolgok jutnának rólam az eszüikbe. Azt gondolnák talán: „Ez az ember kölcsönkért tőlünk fontokat, és nem tudja visszafizetni”, mert természetesen nem tudom, ez aztán igazán vitán felül áll! A jóindulat is azt követeli tehát, hogy ne menjek a közelükbe... és nem is fogok.

Befejezésül nyájasan kezet csókolt nekem, és hálálkodott. Ezt csak Summerson kisasszony finom tapintata volt képes így felfedezni a számára.

Meg voltam zavarodva, arra gondoltam azonban, hogy ha a fő célt elértük, mindegy, hogy milyen nyakatekert úton jutott el odáig, s hogy mennyire kiforgatott mindent. Mégis elhatároztam, hogy még valamit elmondok neki, és úgy képzeltem, hogy itt aztán nem tud kifogni rajtam.

- Mr. Skimpole - mondtam -, engedje meg, hogy elmondjam azt az egyet, mielőtt befejezném a látogatásomat, hogy rendkívül nagy csodálkozással hallottam a leghitelesebb forrásból nemrégiben, hogy ön tudta, kivel ment el Pusztaházáról az a szegény fiú, és hogy ön pénzt fogadott el akkor. Gyámapám előtt nem említettem ezt a dolgot, mert nem akarok neki fölösleges fájdalmat okozni, de mondhatom, hogy rendkívül nagy csodálkozással kellett hallanom.

- Csak nem? Igazán, csodálkozással, édes jó Summerson kisasszony? - nézett rám kérdően, magasra vonva barátságos szemöldökét.

- Roppant nagy csodálkozással.

Mr. Skimpole egy darabig eltűnődött, rendkívül nyájas és furcsa arckifejezéssel, aztán abbahagyta a töprengést, és nyugodtan, nagyon megnyerő hangon így szólt:

- Hiszen tudja, milyen gyerek vagyok. Miért csodálkozik?

Nem óhajtottam részletesen belemenni ebbe a kérdésbe, minthogy azonban arra kért, magyarázzam meg neki, mert igazán nagyon kíváncsi rá, tudomására hoztam a legszelídebb kifejezésekkel, amennyire csak lehetett, hogy a viselkedésében nem volt tekintettel bizonyos erkölcsi kötelességeire, úgy látszik. Nagyon érdekelte és szórakoztatta mindez, s azt felelte rá: „Nem, csakugyan?”, őszinte gyerekességgel.

- Tudja, én nem akarom azt a látszatot kelteni, hogy felelősnek érzem magam. Erre képtelen lennék. A felelősségtudat számomra mindig túl magas volt... vagy túl alacsony - mondta Mr. Skimpole. - Még azt sem tudom, hogy alatta állok-e vagy fölötte; de ahogy kiveszem a maga szavaiból, kedves jó Summerson kisasszony (márpedig a maga gyakorlati okossága és világos észjárása köztudomású), valahogy úgy képzelem, hogy főként a pénzkérdésen múlik a dolog, igaz?

Meggondolatlanul elismertem ezt.

- Ó! Hát akkor, látja - mondta Mr. Skimpole a fejét csóváltatva -, én ezt sohasem fogom megérteni.

Felálltam, hogy induljak, s még annyit mondtam, hogy nem kellett volna visszaélnie a gyámapám bizalmával, s hagynia, hogy megvesztegessék.

- Kedves jó Summerson kisasszony - felelte utánozhatatlan őszinte vidámságával -, engem nem lehet megvesztegetni.

- Még Mr. Bucketnek sem? - kérdeztem.

- Nem - mondta. - Senkinek sem. Én semmiféle értéket nem tulajdonítok a pénznek. Nem érdekel, nem törődöm vele, nem értek hozzá, nem kell nekem a pénz, nem is őröm meg... mindjárt továbbadok rajta. Hogyan lehetne engem megvesztegetni?

Jeleztem, hogy nekem más a véleményem, noha nem vagyok képes érvekkel támogatni.

- Ellenkezőleg - mondta Mr. Skimpole -, éppen én vagyok az az ember, aki az ilyen esetekben filozófusként tud eljárni. Nem vagyok rabja semmiféle előítéleteknek, nem vagyok megkötözve, mint az olasz csecsemők a pólyáikban. Szabad vagyok, mint a madár. S úgy érzem, fölötte állok minden gyanúnak, mint Caesar neje.

Azt a könnyedséget, ahogy mindezt előadta, azt a játékos pártatlanságot, amivel meggyőzte önmagát, mialatt labdázgatott a kérdéssel, biztos, hogy a világon senki nem tudná utánozni!

- Figyelje meg jól ezt az esetet, Summerson kisasszony. Befogadnak a házukba egy fiút, és ágyba dugják, olyan állapotban, amely ellen súlyos kifogásaim vannak. A fiú már ágyban van, amikor jön egy ember, a szakálla kender. Az ember a fiút keresi, akit befogadtak a házba, és bedugtak az ágyba, olyan állapotban, amely ellen súlyos kifogásaim vannak. Az ember előszed egy bankót, és a fiút keresi, akit befogadtak a házba, és bedugtak az ágyba, olyan állapotban, amely ellen súlyos kifogásaim vannak. Skimpole elfogadja a bankót az embertől, aki a fiút keresi, akit befogadtak a házba, és bedugtak az ágyba, olyan állapotban, amely ellen súlyos kifogásaim vannak. Ezek a tények. Jól van. Skimpole-nak vissza kell utasítani a bank-

jegyet? De *miért* kell visszautasítani Skimpole-nak a bankjegyet? Skimpole tiltakozik: „Mire jó ez? - kérdi Buckettől. - Én nem értek ehhez, én nem tudom ennek hasznát venni, vegye vissza.” Bucket mégis arra kéri Skimpole-t, hogy fogadja el. Van-e valami oka Skimpole-nak, aki nem rabja semmiféle előítéleteknek, hogy elfogadja a bankjegyet? Van. Skimpole megérti ezeket az okokat. Mik ezek? Skimpole így érvel magában: ez egy hasznos ragadozó, egy buzgó detektív, értelmes ember, olyan egyéniség, aki sajátos képességeit, éles felfogását és minden tetterejét határozott mederbe terelte, egy cél szolgálatába állította, terveit hajszálfinom pontossággal tudja kidolgozni és végrehajtani, aki megtalálja a mi barátainkat és ellenségeinket egyaránt, ha megszöknek előlünk, visszaszerzi tulajdonunkat, ha elrabolják tőlünk, megnyugtató módon megtorolja a halálunkat, ha meggyilkolnak bennünket. Ez a tevékeny rendőrtiszt, ez az értelmes ember megtanulta a mestersége tapasztalatai alapján, hogy vakon bízson a pénz hatalmában; azt látta, hogy nagyon hasznos számára ez az eszköz, és hogy a társadalomnak is nagy hasznára tudja fordítani. Szabad-e nekem megingatnom Bucketnek ezt az erős hitét, csupán azért, mert én nem hiszek a pénz hatalmában? Kicsorbíthatom-e szántsándékkal Bucketnek ezt a jó kardját? Hiszen megbénítanám őt a szó szoros értelmében a következő nyomozására; megtehetem-e ezt? Azután meg: ha csúnya dolog Skimpole-tól, hogy elfogadja a bankjegyet, még csúnyább dolog Buckettől, hogy felajánlja... annyival is csúnyább, mert Bucket egy tapasztalt, komoly férfi. Hát Skimpole nem akar rossz véleménnyel lenni Bucketről; Skimpole, az ő kis szemszögéből, lényegesen fontosnak tartja a dolgok általános rendjére és összhangjára nézve, hogy jó véleménnyel legyen Bucketről. Az állam határozottan fel is szólítja, hogy bízzék meg Bucketben. És Skimpole megbízik benne. A többi nem az ő dolga. Megbízik benne, és nincs tovább!

Ezekre a fejtegetésekre nem tudtam mit válaszolni, ennél fogva elbúcsúztam tőle. Mr. Skimpole azonban hallani sem akart róla, hogy csupán a kis „Coavinses” kíséren haza, és ő is velünk jött. Ragyogó hangulatban volt, és változatos csevegésével elszórakoztatott végig az egész úton, végül pedig, mielőtt elváltunk volna, kijelentette, hogy soha életében nem fogja elfelejteni, milyen finom tapintattal hoztam tudtára mindezt a mi ifjú barátainkról.

És most elérkeztem elbeszélésemnek egy engem igazán nagyon közről érintő részéhez. Teltek a hónapok, az én kis Adám változatlanul beragyogta szépségével a silány odújukat, Richard járt a törvényszékre napról napra, még jobban kimerülve és elcsigázva, csak ült ott egész nap, és lassacskán a Kancellária egyik fő látványossága lett belőle. Rögeszméje annyira fogva tartotta, hogy a vidámabb perceiben sokszor maga is bevallotta, még friss levegőt se szívna soha, „ha Woodcourt nem lenne”.

Amint már említettem, a nap minden órájában felkerestem őket, ha ráértem. Este rendszerint Charley is elkísért, és bérkocsin mentünk haza; máskor pedig gyámapám várt rám nem messze, és ilyenkor gyalog sétáltunk haza kettesben. Egy este nyolc órára beszélt meg velem a találkozót. Nem tudtam pontosan ott lenni, mert Adának varrtam valamit, és egy-két percet késtem miatta. Mr. Woodcourt velem jött, mert már besötétedett.

Amikor odaértünk a szokott találkozóhelyünkre - nem volt messze, Mr. Woodcourt már máskor is gyakran elkísért odáig -, gyámapámat nem találtuk ott. Vártunk rá egy félóráig, sétáltunk fel-alá, de nem jött, nyoma sem volt. Belenyugodtunk, hogy valami dolga akadt, vagy itt volt, és már elment; Mr. Woodcourt felajánlotta, hogy hazakísér.

Ez volt az első sétánk együtt, nem számítva az egészen rövid kis utakat a találkozóhelyünkig. Richardról és Adáról beszélgettünk végig az egész úton. Amikor hazaértünk, és felmentünk az emeletre, sem a gyámapámat, sem Mrs. Woodcourtot nem találtuk otthon. Ugyanabban a szobában voltunk, ahová az én piruló Adámat felkísértem, amikor még csak a szíve válasz-

tottja volt az ő fiatal szerelmese, ugyanabban a szobában, ahonnét gyámapámmal néztük őket, néztük a napfényben lépkedő alakjukat, ifjúságuk tavaszán, tele reményekkel és ígéretekkel.

A nyitott ablakban álltunk, s néztük az utcát odalent, amikor Mr. Woodcourt megszólított. Egy pillanat alatt megértettem, hogy szeret. Egy pillanat alatt megértettem, hogy a himlő-helyes arcom számára most is ugyanaz, ami volt. Egy pillanat alatt megértettem, hogy amit én részvétnak és szánalomnak tartottam, az szerelem volt, hűséges, tiszta szerelem. Istenem, későn kellett ezt megtudnom... már késő, már késő! Ez volt az első gondolatom. Már késő!

- Amikor hazaértem - mondta -, amikor visszaérkeztem, éppen olyan szegényen, mint ahogy útnak indultam, és találkoztam magával, aki akkor kelt fel a betegágyából, és máris mások gondját viselte a szíven, tele gyöngédséggel, segítő szándékkal...

- Ó, Mr. Woodcourt, könyörgök, ne mondja ezt! - kérleltem. - Nem érdemlem meg ezt a nagy dicséretet. Nagyon sok önző gondolatom volt énnekem akkor, nagyon sok!

- Isten a tanúja, egyetlen szerelmem - mondta -, hogy ez a tiszta igazság. Nem tudja azt maga, hogy hány embernek nyerte meg a szívét-lelkét, hogy milyen szerelmet képes ébreszteni!

- Ó, Mr. Woodcourt - kiáltottam fel -, nagy dolog az, szerelmet ébreszteni! Nagy dolog az, szerelmet ébreszteni! Büszke vagyok és boldog vagyok ennek a hallatára, és látja, hull a könnyem, örömben és bánatomban... de nekem nem szabad a maga szerelmére gondolnom.

- Drága Eszter, csak annyit hadd mondjak még, hogy a maga kedves képe, amit a lelkemben magammal vittem külföldre, a hazaérkezésem után mennyei szerelemmé vált bennem. Mindig reméltem, hogy egyszer elmondhatom ezt magának, mihelyt a szerencse első kis sugara rám esik. Mindig féltem tőle, hogy hiába fogom ezt elmondani. Ma este beteljesedtek mind a reményeim is, a félelmeim is, egyszerre. Bántja magát, amit beszélek. Nem szólok hát többet.

- Kedves jó Mr. Woodcourt - mondtam -, el kell még mondanom valamit magának ma este, mielőtt elválnánk. Nem tudom úgy elmondani, ahogyan szeretném... sohasem fogom tudni úgy elmondani... azonban... azonban végtelenül hálás vagyok, és... és... nem fogom elfelejteni ezt a halálom órájáig. Ne higgye, kedves, drága Mr. Woodcourt, ne higgye, hogy valaha is elfelejthetem ezt az estét, vagy hogy amíg csak a szívem dobog, egy percre is kialudhat benne annak a boldogsága és büszkesége, hogy maga szeretett engem.

Megfogta a kezemet, és megcsókolta. Erőt vett magán újra, s ettől én is még jobban összeszedtem magamat.

- Úgy veszem ki az előbbi szavaiból - mondtam -, hogy sikerült hála istennek, amit szeretett volna, ugye?

- Sikerült - felelte. - Mr. Jarndyce segítségével megkaptam az állást, s maga, aki ismeri őt jól, el tudja képzelni, mennyire a segítségemre volt.

- Az isten áldja meg őt érte - mondtam, kezet adva Mr. Woodcourtnak. - De mit csinál majd Richard, ha maga elmegy?

- Egyelőre még nem kell mennem. Akkor se hagynám el, drága Summerson kisasszony, ha mennem kellene.

Úgy éreztem, még egy másik kérdést is érintenem kell, mielőtt elválnánk.

- Mr. Woodcourt - mondtam -, örömmel fogja hallani a saját szájamból, mielőtt jó éjszakát mondanánk egymásnak, hogy tiszta és derűs jövő vár rám, s én nagyon boldog vagyok, nagyon szerencsésnek érzem magam, és nincsen a világon semmi megbánnivalóm vagy kívánnivalóm.

Ezt igazán nagy örömmel hallja, válaszolta.

- Gyerekkorom óta - folytattam - elhalmozott a jóságával a világ legjobb szívű embere, akihez a ragaszkodás, a hála és szeretet ezer szála kötöz.

- Magam is így érzek - felelte. - Mr. Jarndyce-ről beszél, tudom.

- Tudhatja, hogy milyen kiváló ember - mondtam -, de nagyon kevesen ismerhetik úgy az igazi jellemét, az igazi nagyságát, mint ahogyan én ismerem.

Még egyszer kezet nyújtottam neki.

- Jó éjszakát - mondtam. - Isten vele!

- Jó éjszakát, a holnapi találkozásunkig, ugye? A másikat pedig vegyem úgy, hogy örökre búcsút mondunk ennek a témának kettőnk között?

- Igen.

- Jó éjszakát. Isten vele!

Elment. Megálltam a sötét ablak előtt, és néztem az utcát. Egy perc sem telt el a távozása után, és máris elhagyott minden lelkierőm. Nem láttam az utcát a patakzó könnyeimtől.

De nem a bánat és a szomorúság könnyei voltak ezek. Egyetlen szerelmének nevezett, és azt mondta, hogy örök életében így fog érezni irántam, mint ma este; s ettől majd megszakadt a szívem boldogságában.

Aznap este nem mertem találkozni senkivel. Még ahhoz sem volt bátorságom, hogy meg-lássam magam a tükörben, mert féltem, hogy egy kis lelkifurdalásom támad a könnyeim miatt. Sötétben mentem fel a szobámba, sötétben imádkoztam, és sötétben feküdtem le aludni.

Nagyon korán keltem fel másnap, és elhívtam Charleyst sétálni. Vettünk virágot a reggeliző-asztalra, hazamentünk, kiraktuk, sűrögtünk-forogtunk. Még mindig olyan korán volt, hogy a reggeliig bőven volt időm leckét adni Charleynak; Charley (aki a nyelvtanban, régi gyöngy tárgyában azóta se haladt egy szikrát sem) jeles eredménnyel fejezte be a leckeórát; s egyáltalán nagyon kiválóan működtek. Gyámapám felkiáltott, amikor belépett: „Mi a szösz, anyókám, maga szebb ma reggel, mint a virágai!”

Mrs. Woodcourt pedig elszavalt és lefordított egy részt a *Mewlinwillinwodd*-ból, amelyben egy hegycsúcshoz hasonlított engem, fölötte a kelő nappal.

Mindez olyan kedves volt tőlük, hogy remélhetőleg ettől még jobban hasonlítani kezdtem a hegycsúcshoz. Reggeli után az alkalomra vártam, és leselkedtem egy ideig, míg észre nem vettem, hogy gyámapám egyedül van a szobájában - a tegnapi esti szobában. Gazdasszonyi kulcsaimat csörgetve bementem hozzá, és becsuktam magam mögött az ajtót.

- Nos, Durden néni - mondta gyámapám (néhány levele érkezett a reggeli postával, és írt valamit) -, mi tetszik? Pénz kellene?

- Nem, dehogy, van még nálam elég.

- Még ilyen Durden néni nem is volt a világon - mondta gyámapám -, akinél ilyen sokáig tartson a pénz.

Letette a tollat, hátradőlt a székén, és a szemembe nézett.

- Édes jó gyámapám - szóltam -, beszélni szeretnék magával. Valami hibát követtem volna el?

- Hibát, édes kis szívem!

- Talán nem voltam olyan, amilyen szerettem volna lenni, amióta... megvittem a választ a levelére, gyámapám?

- Olyan volt, amilyennek csak kívánhattam, egyetlenem.

- Igazán örülök, hogy ezt mondja, - feleltem. - Emlékszik, azt kérdezte tőlem: „Ez itt a Pusztaház asszonya?” És én azt feleltem: „Igen, ez.”

- Úgy van - bólintott rá gyámapám. Átkarolta a vállam a fél karjával, mintha meg akarna védelmezni valami ellen.

- Azóta - mondtam -, azóta csak egyetlenegyszer beszéltünk erről.

- És én akkor azt mondtam, hogy a Pusztaház hamar kiürül; s így is volt, szívem.

- Én pedig azt feleltem - emlékeztettem őt félénken: - „De megmarad az asszonya.”

Csak tartott átkarolva, védelmező mozdulattal.

- Édes jó gyámapám - mondtam -, tudom, hogy mennyire átérezte mindazt, ami történt. De most már eltelt egy csomó idő, és éppen ma reggel mondta, hogy én ismét jól vagyok, úgyhogy talán tőlem várja, hogy újra szóba hozzam a dolgot. A Pusztaház asszonya leszek, amikor jónak látja.

- Lám - felelte vidáman -, milyen egyformán jár az eszünk! Nekem is ez az egyetlen gond forog a fejemben, szegény jó Rick kivételével... súlyos kivétel. Amikor bejött hozzám az előbb, akkor is evvel foglalkoztam. Hát mikor kapja meg a Pusztaház az asszonyát, anyókám?

- Amikor magának tetszik, gyámapám.

- A jövő hónapban?

- A jövő hónapban, édes jó gyámapám.

- Jó, legyen tehát a jövő hónapban az a nap, amikor életem legszebb és legjobb lépését megteszem... amikor a világ legboldogabb és legirigylésreméltóbb embere válik belőlem... az a nap, amikor a Pusztaház megkapja az ő kicsi asszonyát - mondta gyámapám.

Átkaroltam a nyakát két kézzel, és megcsókoltam őt, mint azon a napon, amelyiken megvittem a választ a levélre.

43. Acél és vas

A György-féle Céllövölde és Vívócsarnok kiadó, a felszerelését kiárusították, maga György úr pedig Chesney Woldban kísérgeti Sir Leicestert a sétalovaglásain, ott lovagol mindig szorosan mellette, mert Sir Leicester nagyon bizonytalan kézzel fogja a kantárszárat. Ma azonban nem ezzel foglalkozik György. Ma úton van, fel északra, a vasas vidékre, ahol körül akar nézni egy kicsit.

Ahogy megérkezik a vasas vidékre, fent északon, lassacskán elmaradoznak mögötte a Chesney Wold lombjaihoz hasonló üde, zöldellő erdőségek, és helyettük szenesgödrök, salakrakások, gyárkémények, vörös téglafalak, satnya növényzet, perzselő tűz és sűrű, soha szét nem oszló füstfelhők kezdik a tájkép jellegzetes vonásait alkotni. Ezek között lovagol a huszár, forgatva a fejét, állandóan nézelődve, hogy merre lehet vajon, amit ő keres.

Egy élénk, forgalmas városban végre, ahol nagy vascsőrpölést és több tüzet és füstöt talál, mint amennyivel eddig összesen találkozott, egy fekete vizű csatorna hídján a huszár megállítja a lovát, s megkérdezi egy munkástól, hogy nem ismeri-e véletlenül a Rouncewell nevet.

- Hogy nem ismerem-e, ifiúr, - feleli a munkás. - Hát az annyi, mintha a magam nevét se ismerném.

- Hát olyan jól ismerik őket errefelé, pajtás? - kérdi a huszár.

- Rouncewelléket? No, azt elhiszem!

- És útbaigazítana engem? Mert őket keresem - mondja a huszár, nézelődve maga körül.

- A bankot, a gyárat vagy a házat? - kérdi a munkás.

- Hm, hm! Olyan nagy emberek ezek a Rouncewellék, úgy látszik - dörmögi a huszár az állát vakargatva -, hogy szinte kedvem lenne visszafordulni inkább... Hát én nem is tudom, hogy melyiket keresem. Mit gondol, megtalálom Mr. Rouncewellt a gyárban?

- Azt nem könnyű megmondani, hogy hol találhatja őt meg. Ilyenkor kint szokott lenni a gyárban vagy ő, vagy a fia, ha idehaza van; de lehet, hogy nincs is a városban, mert a tárgyalásai miatt sokat utazik.

És merre van a gyár? Merre? Hát látja ott azokat a kéményeket, igen, a legmagasabbakat? Látja, igen, látja. Nohát, akkor figyelje csak mindig azokat a kéményeket, és menjen egyenesen feléjük, aztán egyszer csak meglátja majd balfelől őket, körülkerítve egy nagy téglafallal, egészen végig az utca egyik oldalán, hát ott kell befordulni. Az a Rouncewell-gyár.

A huszár megköszöni a felvilágosítást, és lassan, lépésben továbblovagol, nézelődve jobbra-balra. Nem fordul vissza, hanem otthagyja a lovát egy vendéglőben, ahol a Rouncewell-gyár néhány munkása ebédel éppen, mint a fogadóstól megtudja. A Rouncewell-gyár néhány munkása ugyanis éppen most jött ki ebédszünetre, s ellepik a fél várost. Izmos, erős embereknek látszanak ezek a Rouncewell-gyári munkások - s egy kissé kormosnak is.

György odaér a téglakerítés kapujához, és benéz; tömérdek vas hever szanaszét mindenfelé, a feldolgozás különféle állapotában és minden elképzelhető alakban-rudakban, lemezekben, hasábokban; tartályok, edények, tengelyek, kerekek, fogaskerekek, forgatókarok, sínek; furcsa és képtelen alakzatokká csavart, sajtolt, hajlított különleges gépalkatrészek; rozsdássá vénült tört és ócskavasrakások hegyei; a távolabbi öntödék, ahol megifjodva izzanak és bugybo-

rékolnak; gőzkalapács tündöklő tűzijátéka, melynek csapásai alatt szikraesőt hánynak; vas mindenütt, vörösizzásban, fehérizzásban vagy hidegfeketén; vasíz, vasbűz és bábeli vaslárma az egész nagy gyártelepen.

- Hát itt aztán megfájdulhat a feje az embernek! - dünnyögi magában a huszár, amint körülnéz, keresve valami irodafélét. - Ki jön itt? Ejnye, de hasonlít hozzám, amilyen valaha voltam, mielőtt a nyakamba vettem volna a világot. Biztosan az unokaöcsém, ha a családi vonások öröklődni szoktak...

- Bocsásson meg, de ugyebár a fiatal Mr. Rouncewellhez van szerencsém?

- Igen.

- Az apjaurát keresem, uram. Szeretnék beszélni vele.

A fiatalember azt feleli, hogy szerencséje van, jókor jött, mert éppen itt van az édesapja, s elvezeti az irodába, ahol megtalálható. Az irodában ülő úriember láttára György úr hirtelen nagyon elvörösödik.

- Kit jelentsek be édesapámnak? - kérdi a fiatalember.

György, akinek tele van a feje vasdolgokkal, kétségbeesésében az „Acél” nevet mondja, s így is mutatják be. A fiatalember kimegy, s ő ott marad kettesben az íróasztalnál ülő úriemberrel, aki előtt pénztárnaplók fekszenek, meg néhány rajzlap, furcsa idomokkal és ravasz ábrákkal teleírva. Az asztal szélén egymásra hányva néhány vasdarab hever, melyeket szándékosan törtek el, különféle célokat szolgáló különféle képességeik kipróbálására.

- Parancsoljon, Acél úr, miben állhatok a rendelkezésére? - mondja az úriember, miután a látogatója helyet foglalt.

- Hát kérem, Mr. Rouncewell - feleli György előredőlve, bal kezét a térdén, kalapját pedig a kezében tartva, és igyekszik elkerülni a bátyja tekintetét -, nem tudom, hogy szívesen fogadja-e ezt a látogatásomat, és el vagyok készülve arra is, hogy tolakodásnak tartja majd. Én katona voltam, a lovasságnál szolgáltam annak idején, és az egyik bajtársam, akivel valaha elég jó barátságban voltam, önnek az öccse volt, ha nem csalódom. Volt önnek egy öccse, ugyebár, aki elég sok gondot okozott a családnak, világgá ment, és soha semmire se volt jó, csak arra, hogy ne háborgassa a rokonait?

- Mondja csak, uram - feleli a vasgyártó -, biztos az, hogy magát Acélnak hívják?

A huszár dadogni kezd, és felnéz a másikra. A bátyja felugrik, a nevéen szólítja, és megragadja mind a két kezét.

- Ej, de gyorsan vált az eszed az enyémhez képest! - kiált fel a huszár könnybe lábadt szemmel. - Lefőztél! Hogy vagy, édes jó öregem? Álmomban sem hittem volna, hogy így megörölsz nekem, igazán. Hogy vagy, édes jó öregem? Hát hogy vagy?

Kezet szorítanak, összeölelkeznek, aztán előlről kezdik, újra meg újra, s a huszár egyre csak azt hajtogatja: „Hát hogy vagy, édes jó öregem?”, és hogy mennyire nem képzelte volna álmában sem, hogy így megörül majd neki a bátyja!

- Annyira nem - mondja, miután részletesen elmesélte, hogy mi minden előzte meg ezt a mostani idejövételét -, hogy eszem ágában sem volt leleplezni magamat. Arra gondoltam, hogy ha a nevem említésére úgy látom majd, hogy nem haragszol rám nagyon, akkor lassan rászánom magam, és írok neked egy levelet. De azon sem csodálkoztam volna, bátyám, ha egyáltalán még a híremet se szívesen hallod!

- Majd meglátod odahaza minálunk, György, hogy milyen szívesen halljuk a híredet, hogy milyen nagy újságnak tartjuk mi ezt - feleli a bátyja. - Nagy nap van ma a háznál éppen, nem is jöhetnél volna jobbkor, te bronzképű öreg katona, te! Ma fogok megállapodni Watt-tal, a fiammal, hogy mához egy évre feleségül vesz egy olyan szép, olyan jó kislányt, amelyet hetedhét országban sem láttál. Holnap indul a kislány Németországba, az egyik unokahúgoddal együtt, hogy egy kicsit még kicsiszolódjon a nevelése. Ezt ünnepeljük ma, és te leszel a nap hőse.

György úr először úgy visszaretten ettől a lehetőségtől, hogy őszintén és mindenáron le akar mondani erről a kilátásba helyezett megtiszteltetésről. De legyőzik, fölébe kerekedik a bátyja és az unokaöccse, s hazaviszik magukkal szép, előkelő házukba, melynek az egész berendezésén látni lehet a szülők eredeti egyszerű szokásainak és a megváltozott életkörülményeiknek s a már jó módban felnőtt gyerekek igényeinek kellemes keveredését. György úr nagy elfogódottsággal nézi a bájos, jól nevelt unokahúgait és a szép Rosa-t, bátyjának a leendő menyét; megilletődve veszi tudomásul a lelkes, meleg fogadtatást, melyben ezek az ifjú hölgyek részesítik, úgy érzi magát, mintha álmodna. Fájdalmasan lesújtja őt unokaöccsének tiszteletteljes viselkedése is, mardosó lelkipurdalása támad, hogy ő egy gaz semmirekellő. De hát nagy az öröm, a társaság roppant vidám, jókedvű, a mulatságnak se vége, se hossza; úgyhogy György mégiscsak végigcsinálja katonásan az egészet, s amikor megígéri, hogy eljön majd az esküvőre vőfélynak, ezt általános lelkesedéssel fogadják. Zúgó fejjel fekszik le aludni György úr ezen az estén a bátyja házában, a nagy mennyezetes ágyba.

A két testvér másnap reggel bezárkózik a vasgyártó szobájába, s az idősebbik éppen azt magyarázgatja okos, világos szavaival, hogy szerinte hogyan tudná a legjobban alkalmazni Györgyöt a vállalatánál, amikor György megfogja a kezét, és félbeszakítja.

- Bátyám, milliószor köszönöm neked ezt a testvérinél is melegebb fogadtatást, és még több milliószor köszönöm a te testvérinél is jobb indulatú szándékaidat. De én már határozottam a sorsomról. Mielőtt azonban erről kezdenék beszélni, szeretnék tőled tanácsot kérni egy családi ügyben. Miként - mondja a huszár, összekulcsolva a két karját és sziklaszilárd pillantással nézve a bátyja szemébe -, miként lehetne rávenni édesanyámat, hogy tagadjon ki engem?

- Nem értem, György, amit kérdezel - feleli a vasgyártó.

- Azt kérdem, bátyám, miként lehetne rávenni édesanyámat, hogy tagadjon ki engem. Valahogyan okvetlenül rá kell őt venni.

- Hogy tagadjon ki a végrendeletéből, ezt akarod mondani?

- Persze hogy ezt. Egyszóval - mondja a huszár még nagyobb határozottsággal - azt akarom mondani, hogy tagadjon ki!

- Édes jó György - feleli a bátyja -, okvetlenül ragaszkodsz ehhez?

- Okvetlenül! alávalóság lenne tőlem, hogy visszajöttem. Máskülönben sosem tudhatnám, mikor állok odébb megint. Nem azért settenkedtem vissza, hogy kiraboljam a gyerekeidet, hogy kifossszam őket, sőt téged is, bátyám, a jogos részetekből. Én, aki már réges-régen eljátszottam a jussomat! Csak úgy maradhatok itthon, és csak úgy járhatok felemelt fejjel, ha anyám kitagad. Mondjad hát. Te híres, okos, nagyeszű ember vagy, hát meg tudod mondani nekem, hogy miként lehetne ezt megcsinálni.

- Meg tudom mondani neked, György - feleli a vasgyártó lassan és megfontoltan -, hogy miként nem lehet ezt megcsinálni. Gondolj csak anyánkra, jusson eszedbe, milyen megrendülés volt számára, amikor megtalált téged. Hát azt hiszed, van olyan hatalom a világon, ami rá tudná venni őt egy ilyen lépésre a kedvenc fiával szemben? És megérné a kockázatot, hogy

megbántuk őt (a drága jó öreget!) egy ilyen javaslat felvetésével? Nem, György! Bele kell nyugodnod, hogy *nem* leszel kitagadva. Azonban - a vasgyártó arcán mosoly bujkál, ahogy elnézi öccsét, aki kétségbeesetten kezd töprengeni -, azonban meg tudod oldani a dolgot ugyanúgy, mintha ez történt volna, azt hiszem.

- Hogyan, bátyám?

- Ha már ez a szándékod, hát rendelkezhetsz te is tetszésed szerint az örökségről, ha az a szerencsétlenség érne, hogy rád hagynak valamit, tudod.

- Igaz! - mondja a huszár, és tovább tűnődik. Aztán a bátyja vállára teszi a kezét, és komoly arccal megkérdezi: - Nem mondanád meg ezt a feleségednek és a családnak is, bátyám?

- Megmondom.

- Köszönöm. Köszönöm. Nagy kő esik le a szívemről - mondja a huszár, s egy nagyot lélegzik, aztán leereszti karba tett kezét a két térdére -, pedig nagyon szerettem volna, hogy ki legyen tagadva!

A két testvér, ahogy így szemben ül, nagyon hasonlít egymáshoz; ámbár bizonyos nehézkes egyszerűség és a világi dolgokban való járatlanság kizárólag a huszár tulajdona.

- Nos - folytatja György úr belenyugodva a helyzetbe - hát akkor még csak azt mondom el, hogy mik az én terveim. Testvéri szeretettel felajánlottad, hogy vonuljak be ide, vegyem ki a részem a te tudásodnak és kitartó munkádnak a gyümölcseiből. Hálás szívvel köszönöm. Több ez, mint testvéri jóakarat, amint már mondtam; hálás szívvel köszönöm neked - mondja a huszár, és sokáig rázogatja bátyja kezét. - Hanem, valljuk be őszintén, bátyám, én csak olyan... én csak olyan burján vagyok, és késő lenne már elültetni engem egy szép rendes kertben.

- Édes jó György - feleli a másik bizakodóan mosolyogva s az öccse felé fordítja nyugodt, érélyes arcát -, bízd ezt rám, hadd próbáljam meg.

György megrázza a fejét.

- Ha valakinek, hát neked biztosan sikerülne, nem kétlem, de nem megy, nem lehet, kérem! Úgy fordult tudniillik másfelől, hogy Sir Leicester Dedlock valami kis hasznomat tudja venni a betegsége óta... amit a családi gyász hozott rá, és szívesebben veszi ezt a segítséget anyáknak a fiától, mint akárki mástól.

- Hát édes jó György - feleli a másik, s egy egészen kicsikét elborul az őszinte arca -, ha te szívesebben szolgálsz Sir Leicester Dedlock háza népének a soraiban...

- Látod - kiált fel a huszár a szavába vágva, s megint a térdére ereszti a kezét -, látod, bátyám, ez az, itt van ni! Teneked nem tetszene az ilyesmi. Én pedig nem bánom. Te nem vagy hozzászokva, hogy parancsoljanak neked, én igen. Nálad minden a legnagyobb rendben és fegyelemben van, nálam mindent rendben és fegyelemben kell tartani. Másképp kezeljük a dolgokat, más-más szemszögből nézzük őket. Nem akarom felhozni az én kaszárnnyába való modoromat, mert tegnap este igazán zavartalanul és jól éreztem magam köztetek, és idővel talán észre se vennétek már rajtam. De jobb helyem van nekem Chesney Woldban, több ott a hely az ilyen burján számára, mint itt, és amellet a mi drága jó öregünknek is öröm lesz. Úgyhogy elfogadom sir Leicester Dedlock ajánlatát. Ha eljövök majd jövőre vőfélynek, vagy akármikor, ha itt leszek, lesz mindig annyi eszem, hogy ne sokat emlegetsem cseléd mivoltomat. Hálás szívvel köszönöm neked még egyszer, és büszkén gondolok a Rouncewell-házra, amelyet te alapítottál, bátyám.

- Ismered magadat, György - feleli a bátyja, viszonzva a kézszorítását -, és talán engem is jobban ismersz, mint én magam. Csináld hát, ahogy jónak látod. Csak ne veszítsük el egymást megint, csináld, ahogyan jónak látod.

- Attól ne félj! - mondja a huszár. - No, mielőtt még hazafelé indítanám a lovamat, szeretnék megkérni, bátyám, hogy légy szíves, nézd át ezt a levelemet. Elhoztam magammal, hogy itt adjam postára, mert Chesney Wold neve esetleg fájdalmasan érintené azt, akinek szól.

Átnyújtja a szép kerek betűkkel sűrűn teleírt levelet a vasgyártónak, aki olvasni kezdi:

Kedves Summerson Eszter kisasszony!

Minthogy Bucket felügyelő közölte velem, hogy egy bizonyos személy iratai között egy hozzám címzett levelet találtak, legyen szabad tudomására hoznom kisasszonynak, hogy ez a régi levél csak néhány külföldről küldött utasítást tartalmazott arra nézve, hogy mikor, hol és hogyan adjak át egy másik, lezárt levelet egy fiatal és szép, akkor még hajadon hölgynek, Angliában. Amit pontosan teljesítettem is.

Legyen szabad továbbá tudatnom a kisasszonnyal, hogy tőlem csupán a kézírás azonosságának megállapítása végett kérték el, máskülönben nem adtam volna oda a birtokomban levő levelek közül még ezt a legártatlanabbnak tetszőt sem, hacsak előzőleg keresztül nem lövik a koponyámat.

Legyen szabad továbbá tudatnom a kisasszonnyal, hogy ha sejtettem volna egy bizonyos boldogtalan úriemberről, hogy még életben van, nem lett volna addig nyugtom, amíg meg nem találom a rejtkehelyét, és megosztottam volna vele az utolsó garasomat is, mind a kötelességem, mind pedig az érzéseim szavára hallgatva. Azonban azt jelentették róla (hivatalosan), hogy vízbe fulladt, és valóban a tengerbe esett egy írországi kikötőben egy szállítóhajó fedélzetéről, éjszaka, néhány órával azután, hogy a hajó befutott Nyugat-Indiából, amint magam is hallottam mind a hajó tisztjeitől, mind pedig a legénységtől, s ezt (hivatalosan) meg is erősítették.

Legyen szabad továbbá kijelentenem, hogy vagyok és maradok a kisasszonynak mindig kész, hűséges szolgálja és jelen levelem kereteit messze meghaladó ragyogó tulajdonságainak és nagyrabecsült érdemeinek odaadó tisztelője

György

- Egy kicsit szertartásos - mondja a bátyja, zavart képpel hajtogatva össze ismét a levelet.

- De nincs benne semmi, amit ne lehetne elküldeni egy kifogástalan úrikisasszonynak? - kérdi az öccse.

- Nincs, semmi.

Ennélfogva tehát lepecsételik, és odateszik az aznapi postára váró vasas levelek közé. Miután ez is megtörtént, György úr szeretettel elbúcsúzik az egész családtól, és nyergelni indul. A bátyja azonban nem akar ilyen gyorsan elválni tőle, és felajánlja, hogy elkíséri őt egy könnyű nyitott kocsin addig a helyig, ahol éjszakázni szándékozott, és ott is marad vele reggelig - egy legény pedig velük lovagol odáig György úr szürkéjén, a Chesney Wold-i öreg telivéren. Az ajánlatot örömmel elfogadják, aztán kellemes kocsizás, kellemes vacsora és kellemes reggeli következik, mind testvéri kettesben. Még egyszer kezet ráznak, hosszasan és szeretettel, aztán elválnak; a vasgyártó megindul a tűz és a füst felé, a huszár pedig a zöldellő tájak felé. Kora délután felhangzik a faszor gyepén tompa ügetése, amíg katonásan végiglovagol az öreg szilfák alatt, képzeletbeli kardját csörgetve és sarkantyújának emlékét pengetve.

44. Eszter elbeszélése

Gyámapám egy reggel, néhány nappal a beszélgetésünk után leragasztott borítékot nyomott a kezembe és azt mondta: „Ez a jövő hónapra van, drágám.” Kétszáz fontot találtam benne.

Nekifogtam hát a szükséges előkészületeknek a legnagyobb csendben. Még Adának se szóltam a terveinkről. Csak az egy Mrs. Woodcourttal tettem kivételt. Neki elmondtam, hogy feleségül megyek gyámapámhoz, és hogy már régebben eljegyeztük egymást. Lelkesen helyeselte. Mindent megtett volna a kedvemért, észrevehetően megszelídült, sokkal kedvesebb volt hozzám, mint az első találkozásunk idején.

Persze közben nem hanyagolhattam el gyámapámat, és persze nem hanyagolhattam el az én drága Adámat sem. Így aztán volt mindig tennivalóm bőven, aminek nagyon örültem. Charley pedig ki sem látszott a sok szabás-varrásból. Richard egyébként megint nekibuzdult, s lázas izgalommal lótot-futott egész nap, mert a Jarndyce-ügyet új tárgyalásra tűzték ki, s olyan biztató hírek hallatszottak, hogy be kell vallanom, még én is reménykedni kezdtem.

Az ülőszék megnyitása már nagyon közeledett, amikor gyámapámat elhívták, le kellett utaznia Yorkshire-be Mr. Woodcourt ügyei miatt. Mondta nekem már előzőleg, hogy le kell majd mennie személyesen. Egy este éppen Adáéktól jöttem haza, és leültem a szobámban új ruháim közé, nézegettem őket eltűnődve, amikor levelet hoztak. Gyámapám írta, arra kért benne, hogy utazzam utána a yorkshire-i városkába, és megírta azt is, hogy melyik postakocsin foglalt számomra helyet, és hogy reggel hány órakor indul a kocs Londonból. Utóiratában azt is hozzátette, hogy nem leszek nagyon messzire Adától.

A legkevésbé sem számítottam erre az utazásra, de egy félóra alatt becsomagoltam, elkészültem, és másnap korán reggel, a kitűzött időben elindultam. Egész nap utaztam, és egész nap törtem a fejem, hogy vajon mire kellek én ott, ilyen messze; hol erre gondoltam, hol arra, de még csak a közelében sem jártam az igazságnak soha, egy percre sem.

Este lett, mire megérkeztem, gyámapám várt rám a kocsinál. Mentünk egyenesen vacsorázni a szállodába. Mihelyt kettesben maradtunk az asztalnál, gyámapám így szólt:

- Ugye nagyon kíváncsi, anyóka, hogy miért hívtam ide magát?

- Hát - feleltem - ha nem is képzelem magam bajadérnak, se magát kékszakállnak, gyámapám, egy kicsit azért kíváncsi vagyok.

- Akkor hát elmondom, nem várok vele reggelig - mondta -, hadd alhasson tőle nyugodtan, szívem. Nagyon szerettem volna kifejezésre juttatni valamilyen módon, hogy milyen hálás vagyok Woodcourtnak, hogy mennyire méltányolom az emberséges viselkedését azzal a szegény Jóval szemben meg a felbecsülhetetlen szolgálatait, amiket fiatal rokonaimnak tett. Amikor végleg eldőlt, hogy itt fog megtelepedni, az az ötletem támadt, hogy talán elfogadna tőlem egy igénytelen, de alkalmas kis lakásfélét, ahol a maga ura lehet. Ennélfogva kerestettem egy ilyen kis házat, és találtam is egyet nagyon olcsón, s helyrehoztam kissé, és berendeztem a számára, hogy lakható legyen. De tegnapelőtt, amikor átsétáltam megnézni, és jelentették, hogy készen vannak, rájöttem, hogy mégsem értek eléggé a háztartás dolgaihoz, és nem tudom megállapítani, úgy van-e minden, ahogyan lennie kellene. Üzentem hát a világ legjobb kis gazdasszonyának, hogy jöjjön, és nézze meg, mondjon véleményt, adjon tanácsot. El is jött - mondta gyámapám -, s most itt ül, és sír és nevet egyszerre!

Mert olyan kedves volt, olyan jószívű volt, olyan csodálatos ember volt.

- No, no! - mondta gyámapám. - Ejnye, ejnye, hogy zokog, anyókám, hogy zokog!

Annyi jókedv bujkált benne, hogy kénytelen voltam én is vele együtt nevetni hamarosan, és szinte elszégyelltem magam, hogy egyáltalán könnyeket potyogtattam. De amikor lefeküdtem aludni, sírtam. Kénytelen vagyok bevallani, hogy sírtam; remélem, csak örömben, ámbar nem vagyok benne egészen biztos, hogy csak örömben.

Gyönyörű nyári reggelre ébredtünk; reggeli után elindultunk karonfogva a ház felé, amelyről a gazdasszonyi magas szakvéleményemet kell majd nyilvánítanom. A kőkerítés egyik oldalsó kapuján, melynek a kulcsa nála volt, egy virágoskertbe léptünk, s az első dolog, amin megakadt a szemem, az volt, hogy a virágok csoportjai és az ágyak ugyanúgy voltak elrendezve, mint az én virágágyaim odahaza.

- Látja, drágám - mondta gyámapám, s csendesen megállt, és ragyogó arccal követte a pillantásomat -, kölcsönvettem a terveit, mert tudom, hogy úgysem lehetne jobbat kitalálni.

Keresztülmentünk egy szép kis gyümölcsöskerten, ahol a zöld lombok között piroslott a cseresznye, és az almafák árnyéka táncolt a fűvön, s odaértünk a házhoz - olyan volt, mint egy babaház, falusi laknak berendezve; de gyönyörű, bájos, derűs, nyugalmas kis villa volt, mosolygó, buja táj vette körül; csillogott a folyó a távolban, sűrű, nyári lombok közt csörgedezett emitt, amott meg egy duruzsló malom kerekét forgatta; egy réten folyt keresztül a kedves városka alatt, ez volt a legközelebb eső pontja, a réten pedig krikettezők tarka csoportjai gyülekeztek, és egy fehér sátor tetején egy zászlót csattogtatott a lágy nyugati szél. És mindenütt, ahogy végigmentünk a csinos szobákon, kiléptünk a kis falusi erkélyajtókon, elsétáltunk a tornác vadszőlővel, lonccal, kúszójázminnal befuttatott faoszlopai alatt, mindenütt, a tapéták mintáiban, a bútorok színében, a szép holmik elrendezésében, mindenütt az *én* ízlésemet ismertem fel, az *én* kis szokásaimat, az én kis módszereimet, amiket mindig nevetve dicsértek, az én szájam íze szerint való dolgokat mindenütt.

- No és most - mondta gyámapám, akit még soha nem láttam ilyen büszkének és jókedvűnek, mint most, mialatt nézte, hogy mennyire tetszik nekem minden -, és most, anyókám, végül nézzük meg a ház nevét is.

- Hogy hívják, édes jó gyámapám?

- Jöjjön, gyerekem - mondta -, nézzük meg.

A főbejárathoz vezetett, amit eddig elkerült, s mielőtt kiléptünk volna az ajtón, megállt, és megkérdezte tőlem:

- Édes kislányom, hát nem találta még ki, hogy mi a neve ennek a háznak?

- Nem én! - mondtam.

Kiléptünk a kapun és megmutatta a homlokzat felírását: „PUSZTA-HÁZ”.

Egy közeli padhoz vezetett, leültünk egymás mellé a sűrű lombok alatt, kezébe vette a kezemet, és így beszélt:

- Édes kislányom, a mi kettőnk ügyével én igazán a maga boldogságát céloztam. Mikor megírtam azt a levelet, amire maga elhozta nekem a választ - mosolygott, ahogy felidézte -, talán túlságosan szem előtt tartottam a magam boldogságát, de a magáét is. Hogy vajon előhozakodtam volna-e az én régi álomommal, hogy egyszer majd elveszem magát feleségül, mert sokszor álmodoztam erről, mikor még maga nagyon fiatal volt... hogy előhozakodtam volna-e valaha is ezzel, ha másként alakulnak a körülmények, azt most fölösleges kérdez-

getnem magamtól. Előhozakodtam vele, megírtam a leveletem, maga pedig elhozta rá a választ. Figyel rám, gyerekeim?

Remegtem, rázott a hideg, de figyeltem minden szavára. Mozdulatlanul néztem az arcát, s ahogy a lombokon áttörő napsugarak körülcsillogták fedetlen fejét.

- Hallgassa csak, amit mondok, szívecském, de ne szóljon semmit. Most rajtam a sor, most nekem kell beszélnem. Hogy mikor kezdtem először kételkedni benne, vajon egyáltalán boldoggá tenném-e én magát, az mindegy, nem fontos. Woodcourt hazaérkezett, és nekem hamarosan eloszlottak még a kétségeim is.

Átkaroltam a nyakát, mellére hajtottam a fejemet, s úgy pityeregtem.

- Hajtsa ide a fejét - mondta, szelíden magához ölelve. - Én most már a gyámja és az apja vagyok. Hajtsa ide a fejét nyugodtan.

Csítítóan, mint a levelek lágy zizegése, nyájas derűvel, mint az érlelő szép nyári idő, és áldott melegséggel, mint a sugárzó napfény, beszélt tovább:

- Értsen meg jól, drága kislányom. Nem kételkedtem én abban, hogy amilyen hűséges és kötelességtudó, velem is elégedetten és boldogan élt volna; láttam azonban, hogy van valaki, akivel boldogabban élne. Nincs abban semmi csodálatos, hogy én rájöttem Woodcourt titkára, amikor még Durden néni nem is sejtette. Hát szóval Allan Woodcourt már régen beavatott engem a bizalmába, én viszont csak tegnap, egy-két órával a maga érkezése előtt árultam el neki az én titkomat. Mert nem akartam, hogy az én Eszteremből egy csepp is kárba vesszen; nem engedtem volna, hogy csak eltűnjék őt a Morgan ap Kerrig nemzetségében, nem, nem, még akkor sem, ha nekem adták volna aranyban Wales összes hegyeit!

Elhallgatott, hogy megcsókolja a homlokomat, s én újra zokogni kezdtem.

- No, no, anyóka! Ne sírjon hát! - mondta. - Szóval elhatároztam, hogy egy morzsáját sem hagyom veszendőbe menni az én Eszterkém értékének, és bizalmasan félrevontam Mrs. Woodcourtot. „Nézze csak, asszonyom - mondtam neki. - Látom jól... de különben is tudom... hogy a maga fia szereti az én gyámkislányomat. Abban is egészen bizonyos vagyok továbbá, hogy az én gyámkislányom is szereti a maga fiát, de fel akarja áldozni a szerelmét a hűsége és a kötelessége kedvéért, és olyan lelkiismeretesen, olyan teljes odaadással akarja feláldozni, hogy az ember észre se venne rajta semmit, hiába figyelné őt éjjel-nappal.” Aztán elmondtam neki a mi egész történetünket... a mi kettőnkét... a magáét és az enyémet. „Hát jöjjön el hozzánk, asszonyom - mondtam neki -, most már tudja mindezt; jöjjön el, és lakjon nálunk. Jöjjön el, és nézze meg az én kislányomat, figyelje napról napra minden lépését, s amit tapasztal, azt szögezze szembe a származásával”... Mert elmondtam neki a maga származását, semmi kedvem nem volt szépítgetni előtte... „Aztán majd mondja meg nekem, hogy mi az igazi tiszta származás, hogy mi a valódi előkelőség, ha végérvényesen döntött ebben a kérdésben.” Nohát, tisztelet, becsület az ősi walesi vérnek, drágám! - kiáltott fel gyámapám lelkesen, - Azt hiszem, azóta már éppen olyan melegen, éppen olyan bámulattal, éppen olyan szeretettel dobogtatja Mrs. Woodcourt szívét Durden néniért, mint ahogy az én vérem az én szívemet!

Gyöngéden felemelte a fejemet, s amíg kapaszkodtam a nyakába, egyszerre hogy megértettem most ezt a védelmező mozdulatát.

- Még egy utolsó szót hadd mondjak. Mikor Allan Woodcourt beszélt magával, drágám, az én tudtommal és beleegyezésemmel tette; de nem biztattam őt egy szóval sem, nem én, mert ez a meglepetés az én nagy jutalmam, és olyan fősvény voltam, hogy egy morzsájáról sem akartam lemondani. Be is fejezem evvel. Édes jó kislányom, Allan Woodcourt ott állt a maga édesapja

halálos ágyánál... ott állt az édesanyja halálakor is. Ez a Pusztaház itt. Ma asszonyt hoztam ebbe a házba, egy kicsi asszonyt; és isten látja lelkem, életem legszebb napja ez a mai nap.

Felállt, és engem is felsegített. Már nem voltunk kettesben. Ott állt mellettem az uram - ahogyan immár hét boldog esztendő óta nevezem.

- Allan - mondta gyámapám -, fogadja el tőlem a világ legjobb feleségét. Tudom, hogy megérdemli, s ennél többet mit mondhatnék magáról! Fogadja el vele együtt ezt a kis otthont, ez az ő hozománya. Fogadjanak be engem is néha a boldog fészkükbe, és akkor mit áldoztam én fel? Semmit, a világon semmit.

Még egyszer megcsókolt, aztán könnyes szemmel, lágyabb hangon még ezt mondta:

- Eszter, egyetlenem, egy kis búcsúzkodásféle is van ebben, annyi sok hosszú esztendő után. Tudom, hogy az én tévedésem magának egy kis fájdalmat okozott. Bocsásson meg öreg gyámapjának, felejtse el neki, és fogadja őt vissza a régi szeretetébe...

A zöld lombok árnyékából kilépett a napfényre, megállt, vidáman felénk fordult, és így szólt:

- Majd megtalálnak itt valahol. Nyugati szél fúj, anyókám, tisztán nyugati!

Micsoda boldogság volt nekünk az a nap - micsoda öröm, micsoda nyugalom, mennyi hála és milyen remények töltöttek el bennünket azon az áldott napon! Az esküvőnkét még abban a hónapban készültünk megtartani, de hogy mikor költözünk majd be a saját házukba, az Richardtól és Adától függött.

Másnap együtt utaztunk haza mind a hárman. Mihelyt megérkeztünk Londonba, Allan egyenesen Richardéhoz indult, hogy megvigye neki a boldog újságokat. Ahogy gyámapámmal hazaértünk, megtudtuk, hogy már háromszor is keresett engem egy fiatalember a nap folyamán, s amikor harmadszor itt járt, megmondták neki, hogy csak este tízre várnak bennünket, mire ő azt az üzenetet hagyta, hogy „tíz óra körül újra benéz”. Mind a háromszor hagyott egy-egy névjegyet: MR. GUPPY.

Törtem a fejem, hogy vajon mit akarhat tőlem ez a makacs látogató, s nevettem, ahogy eszembe jutott, mert mindig éreztem valami humorosat Mr. Guppyban, és el is meséltem aztán a gyámapámnak, hogy milyen ajánlatot tett nekem egyszer, és hogyan szívta vissza később.

- Ezek után természetesen fogadnunk kell a hőst - mondta gyámapám.

Meg is mondtuk mindjárt, hogy vezessék majd be Mr. Guppyt, ha újra megjelenik; s alighogy megmondtuk, Mr. Guppy már meg is érkezett.

Zavarba jött, hogy gyámapámat is ott találta a szobában, de összeszedte magát, és jó estét kívánt neki.

- Jó estét, uram - felelte gyámapám. - Hogy van?

- Köszönöm, Sir megvagyok - mondta Mr. Guppy. - Engedje meg, kérem, hogy bemutassam édesanyámat, Mrs. Guppyt, Old Street Roadból, és bizalmas jó barátomat, Mr. Joblingot.

Gyámapám kérte őket, hogy foglaljanak helyet, s mind a hárman leültek.

- Hát kérem szépen, Mr. Jarndyce - kezdte Mr. Guppy rövid gondolkozás után, nagy gyönyörűségére az anyjának, aki avval fejezte ki az elragadtatását, hogy Mr. Joblingot a könyökével bökdöste, és feltűnőeket kacsingatott rám -, úgy képzeltem, hogy egyedül találom Summerson kisasszonyt, s őszintén szólva nem nagyon számítottam az ön becses jelenlétére, Mr. Jarndyce.

De talán elmesélte önnek Summerson kisasszony, hogy miről volt szó egyszer régebben miközöttünk?

- Igen - felelte gyámapám mosolyogva -, Summerson kisasszony említette nekem a dolgot.

- Hát ez megkönnyíti a helyzetemet - mondta Mr. Guppy. Uram, én kitöltöttem a gyakornoki időmet Kenge és Carboyéknál, s merem remélni, hogy mindenkinek a megelégedésére. Most aztán (miután átestem egy vizsgán, amibe igazán belekékülhet az ember, annyi fölösleges sületlenséget kérdeznek tőle, amikre semmi szüksége sincs) bejegyeztek az ügyvédi kar tagjai közé, és megkaptam az okleveletem, s ha tetszik, szívesen meg is mutatom.

- Köszönöm, Mr. Guppy - mondta gyámapám. - Készséggel elismerem így is oklevelének az érvényességét.

Mr. Guppy így hát leeresztette a kezét, és folytatta:

- Nekem magamnak nincs vagyonom, édesanyámnak azonban van valamije egy kis évjáradék formájában, és mindig lesz a háznál néhány font készpénz a perek vitelénél adódó költségekre, kamatmentesen, s ez nagy előny, tetszik tudni - mondta Mr. Guppy meghatódva.

- Kétségtelenül nagy előny - felelte gyámapám.

- *Vannak* összeköttetéseim - folytatta Mr. Guppy -, vannak ismeretségeim Lambethben, a Walcot tér tájékán. Ennélfogva ebben a kerületben vettem ki lakást, mégpedig potom pénzért, a barátaim szerint (az adója nevetségesen alacsony, és a lakbérben benne foglaltatik a felszerelt ingóságok használata), s az a szándékom, hogy hamarosan megnyitom ott az önálló ügyvédi irodámat.

Ennek hallatára Mr. Guppy anyja szenvedélyes fejrázogatásban tört ki, és huncutul mosolygott vissza mindenkire, aki feléje pillantott.

- A lakás különálló ház természetesen, és hat szobából áll, nem számítva a mellékhelyiségeket - mondta Mr. Guppy. - A barátaim szerint nagyon kényelmes, tágas bérlemény. Jobling barátom a segítségemre lesz majd, ott fog dolgozni az irodámban, és ott is fog lakni a házban. Édesanyám szintén ott fog lakni a házban, ha majd a jelenlegi, Old Street úti lakásának a szerződése lejár; úgyhogy nem lesz hiány a társaságban. Főlsleges tehát mondanom önnek, Sir - folytatta Mr. Guppy -, hogy Summerson kisasszony képét a szívembe vésve hordtam azelőtt, és hogy tettem neki egy házassági ajánlatot.

- Igen, hallottam - felelte gyámapám.

- Olyan körülmények - folytatta Mr. Guppy -, melyek fölött nem volt hatalmam, átmenetileg elhomályosították ezt a képet egy időre. Ebben az időben Summerson kisasszony nagyon szépen, nemesen viselkedett, sőt azt is hozzátehetném, hogy nagylelkűen. Nos, uram - mondta Mr. Guppy -, most olyan elhatározás érlelődött meg a lelkemben, hogy viszonzni szeretném ezt a nagylelkű viselkedést. Úgy találtam, hogy az a kép, amelyről már azt hittem, kitörlődött a szívemből, *nem* törlődött ki. Fejet hajtok hát előtte, s hajlandó vagyok megismételni az ajánlatomat. Szeretném felajánlani Summerson kisasszonynak a Walcot téri házamat, az ügyvédi irodámat és a kezemet.

- Magamra vállalom, uram - mondta gyámapám nevetve, s meghúzta a csöngőt -, hogy válaszoljak az ön ajánlatára Summerson kisasszony nevében. Hálásan köszöni az ön nemes jó szándékát, s jó éjszakát kíván önnek és minden jót.

- Ó! - mondta Mr. Guppy üres tekintettel. - Annyit jelentsen ez, uram, hogy elfogadja? Vagy visszautasítja? Vagy gondolkozni akar rajta?

- Határozottan visszautasítja, kérem alássan! - felelte gyámapám.

Mr. Guppy nem akart hinni a fülének, ránézett a barátjára, aztán az anyjára (aki hirtelen nagy méregbe gurult), aztán a földre, aztán a mennyezetre.

- Igen? - mondta. - Hát akkor, Jobling, ha olyan jó barátom vagy, jobban tennéd, ha kivetnéd innét az anyámat, ahol nem látják őt szívesen, ahelyett hogy csak ülsz ott.

Mrs. Guppy azonban nem volt hajlandó kimenni semmi áron. Hallani sem akart róla.

- Hát akkor menjenek innen! - fordult dühösen gyámapámhoz. - Mit képzelnék? Maguknak nem elég jó az én fiam? Szégyellhetik magukat! Menjenek innen! Kifelé!

- Édes jó asszonyom - mondta gyámapám -, ez nem nagyon indokolt kérés, hogy menjek ki a saját szobámból.

- Nem érdekel! - mondta Mrs. Guppy. - Ki innen! Ha mi nem vagyunk elég jók maguknak, hát menjenek, és keressenek jobbat! Menetnek!

- Anya - szólt közbe a fia -, lesz szíves elhallgatni?

- Nem leszek! - felelte Mrs. Guppy. - Nem hallgatok, Vilmos! Amíg ő ki nem megy innét, addig nem!

De aztán mégis Mr. Guppy és Mr. Jobling szorosan közrefogták, és sikerült lecipelniük, igazán az akarata ellenére; s ahány fokkal lejjebb került a lépcsőn, annyi fokkal emelte mindig magasabbra a hangját, szüntelenül követelve, hogy azonnal induljunk, és keressünk magunknak jobbat, ha az ő fia nem elég jó nekünk, de mindenekelőtt takarodjunk innét.

45. Az új élet

Megkezdődött a Kancellária új ülészaka, és gyámapám kapott egy értesítést Kenge és Carboyéktól, hogy két nap múlva újra tárgyalásra kerül a per. Megbeszéltük Allannel, hogy elmegyünk mi is aznap délelőtt a törvényszékre. Richard rettenetes nyugtalanságban volt, azonkívül gyenge egészségben is. Westminsterben tárgyalták a pert. Tárgyalásra került ez ott már százszor is, merem állítani; most mégsem tudtam kivenni a fejemből azt a gondolatot, hogy ezúttal *talán* eljutnak valami eredményre. Reggeli után rögtön elindultunk hazulról, hogy idejében ott legyünk a Westminster Hallban, és gyalog sétáltunk végig a forgalmas utcákon - olyan boldog és furcsa érzés volt! - kettesben.

Ahogy bandukoltunk, arról beszélgetve, hogy hogyan segíthetnénk Richardon és Adán, egyszerre csak valaki rám kiált: „Eszter! Drága Eszter! Eszter!” Caddy Jellyby volt. Kidugta a fejét egy kis bérkocsi ablakán, mert mostanában ezen járt a tanítványaihoz (olyan sok volt neki), mintha száz méterről akarna megölelni. Megírtam neki levélben mindent, amit gyám-
apám tett, de nem tudtam szakítani magamnak egy percet sem, hogy felkeressem. Megálltunk persze, a kedves, melegszívű lány lázas elragadtatással fogadott, lelkesen kezdte mesélni azt az estét, amikor a virágokat hozta nekem, ölelgetett, agyonszorongatta az arcomat (a kalapomat, mindent), nem hagyta abba semmi áron, dédelgetett, becézgetett, úgyhogy a végén kénytelen voltam beülni hozzá a kis bérkocsiba, csak hogy meglegyen a nyugalma, s hadd mondjon és csináljon velem, amit akar. Allan odaállt az ablakhoz, s ugyanúgy örült, mint Caddy; de isten csodája, hogy egyáltalán megszabadultam, mert csak nagy nehezen kerültem ki a kocsiból, nevetve, kipirulva s igazán rendetlenül, aztán néztünk Caddy után, és ő is nézett vissza utánunk a kocsiablekből, amíg el nem tűnt a szemünk elől.

Emiatt aztán elkéstünk vagy egy negyedórát s mire odaértünk a Westminster Hallba, az ülés már megkezdődött. Még rosszabb volt, hogy a Kancellária tárgyalótermét zsúfolásig megtöltötte a szokatlanul nagy tömeg, s alig lehetett az ajtóhoz férni, és se nem láttuk, se nem hallottuk, hogy mi történik odabent. Valami mulatságos dolog folyhatott, mert időnként nevetések hallatszottak, és rá egy kiáltás: „Csöndet kérek!” Valami érdekes dolog lehetett, mert mindenki lökdösődött és tolakodott előre.

Megkérdeztük egy mellettünk álló úrtól, nem tudja-e milyen ügyet tárgyalnak. Azt felelte, hogy a Jarndyce és Jarndyce-ügyet. Megkérdeztük tőle, nem tudja-e véletlenül, hogy miről volt szó benne. Azt már igazán nem tudja, felelte, se ő, se más, soha nem is tudta senki, de ahogy hallja, befejezték. Befejezték mára? - kérdeztük. Nem, nem, felelte, befejezték örökre.

Befejezték örökre!

Ennek a hihetetlen feleletnek a hallatára egészen elképedve néztünk egymásra. Lehetséges volna, hogy végre valahára Richard és Ada megkapják az örökségüket, és gazdagok lesznek?

Nem tartott sokáig a bizonytalanságunk, mert hamarosan megmozdult a tömeg, és özönlani kezdtek kifelé az emberek, kipirult arccal, a füledt, rossz levegőt terelgetve maguk előtt. Még mindig nagyon fel voltak vidulva, mintha egy bohózat előadásáról vagy a cirkusból tódulnának kifelé, és nem egy törvényszéki tárgyalásról. Félreálltunk, és néztük, hogy mikor tűnik fel egy ismerős arc; aztán egyszerre nagy iratsomókat kezdtek kihordozni - iratzacs-kóba csomagolt kötegeket, hatalmas, mindenféle alakú papírhalmazokat, hogy roskadoztak alattuk, akik cipelték, és egyelőre ledobták a terhüket akárhová, a folyosó kövére, s mentek vissza a többiért. Egy pillantást vetettünk ezekre az iratokra, s mivel mindenütt a Jarndyce és Jarndyce felírást láttuk rajtuk, megkérdeztünk egy hivatalos külsejű embert, aki ott állt a

papírhegyek között, hogy csakugyan befejeződött-e a per. „Be, be! Végérvényesen befejeződött!” - mondta, és ő is nevetésben tört ki.

Ekkor pillantottuk meg Mr. Kenge-et; nyájas előkelőséggel lépegetett kifelé az ülésteremből. Ahogy meglátott minket, választékos udvariassággal emelte meg előttem a kalapját.

- Hogy van, kisasszony? Örülök a szerencsének. Mr. Jarndyce nem jött el?

- Nem jött el. Ő nem jön ide soha - mondtam.

- Hát talán jó is, hogy ma nincsen itt - felelte Mr. Kenge -, mert bizonyára csak megerősödött volna az ő hajthatatlan előítéleteiben, ha szabad így neveznem az igen tisztelt barátom távollétében ezt az ő egyéni felfogását; indokolatlanul bár, de csak megerősödött volna benne.

- Mit végeztek ma, kérem? - kérdezte Allan.

- Tessék? Parancsol? - szólt Mr. Kenge tündöklő udvariassággal.

- Mit végeztek ma?

- Mit végeztünk? - ismételte Mr. Kenge. - Értem. Szóval hogy mit végeztünk? Hát nem sokat végeztünk, kérem... nem sokat. Megakadtunk, akadály gördült elénk hirtelen, az utolsó pillanatban, már-már a cél előtt, mondhatnám.

- Megakadtak?

- Úgy van, uram, elakadtunk - felelte Mr. Kenge. - Ne felejtse el, Mr. Woodcourt - folytatta méltóságteljesen -, hogy ennek a nagy pernek a számos nehézsége, előre nem látható fordulatok, eljárási módok, mennyi fáradságot, mennyi szakértelmet, mennyi tudást és tehetséget, mennyi szellemi munkát emésztettek fel. Évek hosszú során át pazarolta képességeit a Jarndyce és Jarndyce-ügyre az ügyvédi kar díszvirága, mondhatnám, és érett bölcsességét, ha szabad hozzátennem, a bírói testület színe-java. Mindez a köz érdekében történt, uram, s ha így van, meg is kell fizetni ezt a sok munkát pénzben vagy a pénznek megfelelő ellenértékben.

- Mr. Kenge - mondta Allan, aki egy szempillantás alatt felfogta, hogy mi történt -, ne haragudjon, de nagyon sietünk. Úgy értsen vajon, hogy az egész hagyatéki vagyon ráment a perköltségekre?

- Hát, hm, azt hiszem, igen - felelte Mr. Kenge.

- És a per ezért jutott kátyúba? Önmagától semmivé vált?

- Nyilván - felelte Mr. Kenge.

- Édes egyetlenem - suttogta Allan -, Richardnak meg fog hasadni a szíve!

Megdöbbenés és rémület ült az arcán. Úgy ismerte Richardot, mint a tenyerét, tudtam jól, de magam is eleget láttam, hogyan megy tönkre a fiú egyre jobban; s most Ada szavai jutottak eszembe, aki odaadó szerelmében előre megsejtett valamit, és úgy csengtek-bongtak ezek a szavak a fülemben, mint a lélekharang.

- Amennyiben Mr. Carstone-nal akarnak találkozni - mondta Mr. Kenge -, megtalálják majd az ülésteremben. Jó napot, Sir, jó napot, Summerson kisasszony.

- Drága szerelmem - mondta Allan -, most hagyd egy kicsit rám, akit amúgy is rám bízál. Vidd meg haza ezt a hírt, aztán gyere át később Adáékhoz!

Nem engedtem, hogy kikísérjen és kocsiba ültessen, hanem arra kértem, hogy siessen azonnal Richardhoz. Gyámapámat otthon találtam, és rendre elmeséltem neki mindent. Mint érdekelt fél, egy csöppet sem lett izgatott a hírektől, amiket hoztam.

- Anyókám - mondta -, hogy vége szakadt a pernek, bármi áron is, ez olyan nagy szerencse, amire nem is számítottam volna. Hanem az én szegény kis rokonaim!

Egész délelőtt róluk beszélgettünk, megtárgyaltuk, hogy mit lehetne itt csinálni. Délután gyámapám elkísért Richardékhoz, s a kapuban elváltunk. Felmentem a lépcsőn. Ada meghallotta a lépteimet, s elébem jött a kis folyosóra, és a nyakamba borult; de tüstént összeszedte magát, és elmondta, hogy Richard már több ízben kérdezősködött utánam. Allan az ülésterem egyik sarkában akadt rá, ott üldögélt kővé meredve, mesélte Ada. Ahogy felrázták, előrerohant, és láthatólag rá akart rivallni a bíróra, szilaj hangon kezdett mondani valamit. De elakadt a szava, vér öntötte el a száját, és Allan hazahozta.

Csukott szemmel feküdt a pamlagon, ahogy beléptem. Az asztalon orvosságok álltak, a szobát levegőssé tették, amennyire csak lehetett. Besötétítették, s nagy rendet és csendet teremtettek benne. Allan ott állt a feje felől, és gondterhelten nézte. Mintha minden szín kiment volna Richard arcából, és most láttam csak igazán, alvó arcát figyelve, hogy milyen elnyűtt, milyen elcsigázott ez a fiú. De szép volt, réges-régen nem láttam már ilyen szépnek.

Leültem melléje csöndesen. Lassacskán kinyitotta a szemét, és megszólalt gyenge hangon, de a régi mosolyával:

- Durden néni, csókoljon meg, drágám!

Meglepetve és örömmel tapasztaltam, hogy a rossz állapota ellenére is milyen jókedvű és bizakodó. Ki sem tudja fejezni szavakban, mondta, hogy mennyire örül a mi készülő házasságunknak. Az uram volt az ő őrzőangyaluk, mondta, s kérte ránk az Isten áldását, és kívánt nekünk minden örömet és boldogságot, amit csak adni tud az élet.

Lehetőleg minél többet beszéltünk a jövőről, s ő többször is elmondta, hogy okvetlenül ott akar lenni az esküvőnkön, hacsak meg tud állni a lábán. De nem tett neki jót a sok beszéd, s ha elhallgatott, mi is elhallgattunk.

Beesteledett; s egyszer aztán arra nyitottam ki a szememet, hogy a gyámapám ott áll a kis előszobában.

- Ki az, Durden néni? - kérdezte Richard.

Allanre néztem, hogy mit csináljak, igent bólintott, úgyhogy Richardhoz hajoltam, és megmondtam neki. Gyámapám látta mindezt, és csöndesen odalépett mellém. Rátette a tenyerét Richard kezére.

- Ó - mondta Richard -, maga jó ember, Sir, maga jó ember! - És kicsordult a könny a szeméből, most először.

Gyámapám leült a helyemre, és nem engedte el Richard kezét.

- Édes jó Rick - mondta -, a felhők szétoszlottak, kitisztult az ég. Most már tisztán látunk. Mindnyájan meg voltunk kissé kavarodva többé-kevésbé. Annyi baj legyen most már! Hát hogy érzed magad, édes fiam?

- Nagyon gyengének érzem magam, Sir, de remélem, jobban leszek. Előlről kell kezdenem az életemet.

- Helyes, igaz, jól mondod! - kiáltott fel gyámapám.

- Most már nem fogom többé úgy kezdeni, mint eddig - mondta Richard bánatos mosollyal. - Megtanultam a leckét, Sir. Kemény lecke volt, de higgye el, igazán higgye el, hogy most már okultam belőle.

- Jól van, jól van - vigasztalta őt gyámapám -, jól van, édes fiacskám, jól van, jól van!
- Arra gondoltam, Sir - folytatta Richard -, hogy sehová a világon nem szeretnék annyira menni, mint őhözájuk... Durden néni és Woodcourt házába. Ha leköltözhetnék hozzájuk, mielőtt egy kicsit összeszedem magam, azt hiszem, hamarabb meggyógyulnék ott, mint bárhol másutt.
- Hiszen én is éppen erre gondoltam, Rick - felelte gyámapám -, és a mi anyókánk is, éppen ma beszéltünk erről Durden nénivel. Az urának sem lesz kifogása ellene, tudom jól.
- Csak egy rossz álom volt ez az egész! - mondta Richard, hevesen megszorítva gyámapám mindkét kezét.
- Rossz álom, Richard, semmi más.
- És maga, aki olyan jó ember, ugye el tudja majd felejtani ezt a rossz álmot, és meg tud majd bocsátani az álmodozónak, ha fölébredt?
- Hát hogyan tudnék. Hiszen én is csak álmodozó vagyok, Rick!
- Új életet fogok kezdeni! - mondta Richard csillogó szemmel.

Az uram közelebb lépett Adához, s láttam, hogy figyelmeztetően emeli fel a kezét, komoly arccal int gyámapámnak.

- Hát mikor mehetek el innét, mikor mehetek el arra a szép vidékre, ahol újra megtalálom majd a régi jó időket, ahol lesz elég erőm elmondani, hogy ki volt nekem Ada, ahol fel tudom majd sorolni sok-sok hibámat, vakságomat, ahol arra kell majd készülnöm, hogy útmutatója legyek a születendő gyerekemnek? - mondta Richard. - Mikor mehetek már?
- Édes jó Rick - felelte gyámapám -, majd ha elég erős leszel hozzá.
- Ada, kedvesem!

Fel akart emelkedni egy kicsit. Allan feljebb ültette úgy, hogy Ada mellére hajthassa a fejét, mert ezt akarta.

- Sok bajt szereztem neked, egyetlenem. Utadba akadtam, beárnyékoltam az életedet, a házasságunkkal belevittelek a szegénységbe, gondokba, eltékoztam a vagyondát. Megbocsátod nekem mindezt, Ada, mielőtt új életet kezdenék?

Mosoly suhant végig az arcán, ahogy Ada fölébe hajolt és megcsókolta. Lassan lehajtotta a fejét a felesége mellére, szorosabbra fonta a két karját a nyaka körül, aztán egy búcsúzó zokogás csuklott fel belőle, és megkezdte az új életét. De nem a földi életét, ó, nem ezt! Azt a másikat, amelyik helyreigazítja ezt az ittenit.

Késő este, amikor már minden elcsendesedett, a szegény háborodott Miss Flite jött el hozzám, és sírva mesélte, hogy szabadon eresztette a madarait.

46. Odalent Lincolnshire-ben

Más idők járnak Chesney Wold fölött, néma csend borul a kastélyra, néma csend borul a családi krónika néhány lapjára is. Az köztudomású, hogy a szép Lady Dedlock a parkban nyugszik, a mauzóleumban, a nagy fák sötét boltozata alatt, ahol éjjelente hallani lehet a bagoly huhogását; de hogy honnét hozták haza erre a magányos, madárdalos, erdei pihenőhelyére, és hogy hogyan halt meg, az a legnagyobb rejtély.

A fák közt kanyargó gyalogösvény felől és a kis völgyhorpadásból, a páfrányokon át néha lódobogás hallatszik ide, erre az elhagyatott helyre. Aztán megjelenik Sir Leicester - bénán, rokkantan -, majdnem vak, görnyedten ül a lován, de még így is méltóságteljes jelenség, és egy délceg, szálfaegyenes férfi lovagol szorosan mellette. Mikor bizonyos távolságra érnek a mauzóleum elé, Sir Leicester beidegzett lova magától megáll, s Sir Leicester leveszi a kalapját, és néhány percre szótlanul magába mélyed, mielőtt továbbmennének.

A vakmerő Boythornnal még mindig dühöng a háborúskodás, ámbár bizonytalan megszakításokkal; hol hevesen fellángol, hol kialszik, libeg-lobog, mint a nyugtalan tűz. Az igazság az, hogy amikor Sir Leicester véglegesen leköltözött Lincolnshire-be, Mr. Boythorn hajlandónak mutatkozott lemondani az újtogáról és belemenni mindenben, amit Sir Leicester csak akart; Sir Leicester azonban ezt az engedékenységet a betegsége vagy a szerencsétlensége iránt való elnézésnek fogta fel, és olyan felháborodással fogadta, olyan magasztosan sértve érezte magát, hogy Mr. Boythorn kénytelen volt hamarjában egy törvénybe ütköző birtokháborítást elkövetni, hogy a szomszédja egy kicsit összeszedhesse magát. Azóta Mr. Boythorn megint kiszögezteti a rettenetes tábláit a vitatott átjárónál, és (pici madarával a fején) továbbra is indulatos kirohanásokat intéz Sir Leicester saját otthonának a védelmében, azonfelül a kis templomban is ugyanolyan kihívóan semmibe veszi őt, mint régen. De azt beszélik, hogy amikor a legdühösebben fenekedik régi ellenségére, akkor van tulajdonképpen a legnagyobb jóakarattal iránta, és hogy Sir Leicester engesztelhetetlen méltóságában nem is sejti, mennyire a kedvében járnak. Még kevésbé sejti, hogy az ellenfelével milyen közel kerültek egymáshoz boldogtalanságukban, két nővérnek a sorsán át; az ellenfelét pedig, aki azóta már tudja ezt, nem olyan fából faragták, hogy megmondja neki. A civakodás tehát tovább folyik, mindkét fél teljes meglegedésére.

A park egyik házikójában, a kastélyból is látható kapusházban, ahol valaha, mikor egyszer megáradtak a vizek odalent Lincolnshire-ben, milady látta mindig a kapus gyereket az ablakából, ott van elszállásolva a délceg lovas, az egykori huszár. Régi hivatásának néhány ereklyéje bent lóg a falon, és annak a béna kis emberkének, aki rendszerint az istállóudvar körül látható, az a kedvenc szórakozása, hogy kifényesítse ezeket az ereklyéket. Nagyon szorgalmas kis ember, örökké tisztogatja a zablákat, kengyelvasakat, a lószerszámok láncait, gombjait és egyáltalán mindent, amit ki lehet fényesíteni az istállóudvar tájékán - ott ül a szerszámkamra ajtajában, és reggeltől estig csiszolgat, dörzsölget. Megtépázott, hibás kis ember, nem esik nagyon messze valamilyen vén, korcs fajta kutyától, valamilyen alaposan elagyabugyált kóbor kutyától. A Phil névre hallgat.

Jólesik látni a nagyszerű öreg házvezetőnőt (újabbán kissé nagyothall), hogy a fiával karonfogva megy mindig a templomba, és megfigyelni - amire egyébként kevés embernek nyílik alkalmá, mert mostanában nem járnak vendégek a házba -, jólesik megfigyelni, milyen viszonyban van velük Sir Leicester.

A kastély nagyobbik felét lezárták, és idegenek többé nem látogathatják; de Sir Leicester mindennek ellenére továbbra is fenntartja megcsappant udvartartását, folytatja előkelő életmódját a hosszú szalonban, elüldögél a régi helyén, milady képe alatt. Esténként csak ez a része van megvilágítva a hosszú szalonnak, s itt is széles spanyolfalak veszik körül a fényt, mely mintha fogyna, egyre fogyna benne, míg egyszer aztán végképp ki nem alszik majd. Nem kell már sok idő, csakugyan, s Sir Leicester számára ki fog hunyni minden világosság, és meg fog nyílni előtte a mauzóleum nyirkos ajtaja, ez a szorosan csukódó és könnyörtelennek látszó nehéz ajtó, hogy befogadja.

Nem is annyira emberi lények tulajdona ez a nagyszabású, tekervényes épület, se nem a kísérteties képmásaiké, nem is annyira a Dedlockok ősi családjáé ez a ház, hanem inkább a dörgő visszhangok ősi családjáé, akik a legkisebb zajra kikelnek száz meg száz kriptájukból, és döngve-bongva járkák keresztül-kasul az egész kastélyt. Elég, ha leejt valaki egy fésűt éjszaka a hálósobája padlójára, máris útnak indít vele orvul lopakodó lépteiket, végigkalandozni az összes folyosót, összes lépcsőházat, használtat, elhagyottat egyaránt. Olyan hely ez, ahol nemigen szeretne az ember egyedül lenni; ahol a szobalány felsikolt, ha kiugrik egy parázs a tűzből, rászokik arra, hogy minduntalan sírva fakadjon télen, nyáron, tavasszal, ősszel, lassan búskomorságba esik, aztán felmond, és más helyet keres.

Ilyen lett Chesney Wold. Nagyobbik fele üressé vált, sötétségbe borult, alig változik benne valami, ha jön a nyár, ha megy a tél; nem lobog rajta zászló nappal, nem világít fényes ablaksora az éjszakában; nem jön-megy a tarka vendégsereg, nem öntenek lelket a hideg, halott szobákba a látogatók - kihalt a szenvedély és a gőg odalent Lincolnshire-ben, még a kíváncsi idegenek számára is, s átadta a kastélyt a néma, bús örök nyugalomnak.

47. Eszter elbeszélése véget ér

Hét boldog esztendeje vagyok már a Pusztá-ház asszonya, hét teljes éve. Azt a néhány szót, amit még hozzá kell tennem az eddig elbeszélétekhez, most már hamarosan leírom, aztán elválunk egymástól örökre, én és az az ismeretlen barátom vagy barátnőm, aki olvassa ezeket a sorokat.

Karjaimba adták az én drága Adámat, és hosszú heteken át nem is hagytam el őt egy pillanatra sem. A kisgyerek, akire olyan nagy feladatok vártak, megszületett, mielőtt még kinőtt volna a fű az apja sírján. Fiú lett, és én meg az uram meg a gyámapám az apja nevére kereszteltük.

Megérkezett hát a segítség, amire úgy számított az én angyalom, ámbár más lett a rendeltetése, az örök bölcsesség akaratából. Nem az apját, hanem az anyját kellett ennek a kisbabának megvigasztalnia, lelket öntenie belé, s meg is volt hozzá a hatalma. Látnom kellett, hogy mekkora erő van gyenge kis kezecskéjében, miként gyógyítja érintésével Ada sebzett szívét, hogyan ébreszt benne reménykedést, bizakodást - új értelmet nyert számomra Isten jósága és szeretete.

Haladtak, boldogultak, a gyerek fejlődött, és lassacskán végre megértem azt is, hogy ott sétált Ada, karján a kisfiával, az én vidéki kertemben. Akkor már férjnél voltam. Én voltam a világ legboldogabb asszonya.

Gyámapám is nálunk volt akkor, s egyszer megkérdezte Adát, hogy mikor akar hazamenni.

- Mert mind a két házban otthon van, drágám - mondta -, de a régebbi Pusztá-háznak joga van elsőbbséget követelni. Ha eléggé összeszedték magukat, drágám, a kisfiával, a kisfiammal együtt, jöjjenek, és foglalják el az otthonukat.

Ada az ő „édes, drága John bácsijának” hívta őt. Nem, mondta Mr. Jarndyce, nem: most már a gyámapjának kell szólítania. Attól fogva gyámapja lett Adának is és a kisfiúnak is; régi emléke fűződött ehhez a megszólításhoz. A gyámapjának nevezte hát Ada, és azóta is mindig csak így hívja. A gyerekek nem is ismerik őt más néven. Gyerekek, mondom: mert nekem is van két kicsi leánykám.

Nehéz elhinni, hogy Charley (még mindig nagy kerek szemeket mereszt, és nem nagy tudósa a nyelvtannak) férjhez ment egy molnárhoz a szomszédságunkban. Pedig így van, sőt most is, ahogy felnézek az íróasztalomról, ahol ezeket a sorokat írom, kora nyári reggel, az ablakomból látom a malmukat, éppen megindul újra a kereke. Remélem, a molnár nem fogja elkényeztetni és elrontani Charleyt, de nagyon szereti, és Charley eléggé nagyra van a házasságával, mert az ura derék, jómódú ember, és rendkívül kapós volt legénykorában. Ami az én kis szobalányomat illeti, szinte azt hihetném, hogy megállt fölötte az idő, és meg se mozdult hét évig, mint a malom kereke az előbb egy félóraig, mert a kis Emma, Charley húga pontosan ugyanaz most számomra, mint ami azelőtt Charley volt. Tom, Charley öccse pedig, igazán alig merem bevallani, hogy meddig jutott a számtanban az iskolában, de azt hiszem, a tizedes törtekig. Mindegy, akárhogy is volt, most a molnárnál inaskodik; derék, jó fiú, szemérmes gyerek, minduntalan beleszeret valakibe, aztán szégyelli magát miatta.

Caddy Jellyby éppen nálunk töltötte az elmúlt ünnepeket, s kedvesebb, mint valaha, egész nap ki-betáncolt a házban a gyerekekkel, mintha soha életében nem kellett volna táncórákat adnia. Most van egy saját kis kocsija a bérkocsi helyett, és két teljes mérfölddel nyugatabbra költöztek a Newman utcától. Rengeteget dolgozik, mert az ura (derék, nagyszerű férj) megrokkant, és nagyon keveset tud csak segíteni. Caddy mindamellettt végtelenül elégedett, és

lelkes odaadással végzi a munkáját. Mr. Jellyby náluk tölti az estéit, az új lakásukban, s ugyanúgy támasztja fejével a falat, mint azelőtt a régiben. Úgy hallottam, hogy Mrs. Jellyby nagyon sokat szenvedett lányának méltatlan házassága és méltatlan foglalkozása miatt, remélem azonban, hogy idővel majd csak kiheveri a dolgot. Nagy csalódás érte, Borriobule-Ghében csalódott, rosszul sikerült az egész, ugyanis Borriobule-Ghé királya mindenkit el akart adni rumért, aki kibírta élve az ottani éghajlatot; de aztán a nők egyenjogúsítására adta a fejét, s most a nők választójogáért harcol, ami még több levelezéssel járó Hivatás, ahogy Caddy meséli, mint a régi volt. Majdnem megfeledkeztem Caddy szegény kislányáról. Már nem olyan kis kukac, de süketnéma. Nem hinném, hogy volt valaha jobb anyja Caddynél, aki a kevés kis ráérő idejében tömérdek süketnéma jelet és módszert magol, hogy enyhítse a gyereke keserves sorsát.

Látom már, hogy sohasem fogok végezni Caddyvel, mert most meg Pipi jut az eszembe és az öreg Mr. Turveydrop. Pipi a vámhivatalnál van, és hihetetlenül jól megy a sora. Az öreg Mr. Turveydrop, ámbár hajlamos lett a gutaütésre, még mindig körülhordozza a városban az ő választékos viselkedését, még mindig a régi örömeinek él, és még mindig hisznek benne, mint régen. Rendíthetetlen pártfogója Pipinek, s úgy tudják, hogy a végrendeletében ráhagyta az öltözőszobájabeli kedvenc francia állóóráját - ámbár nem az ő tulajdona.

Az első pénzünk, amit félre tudtunk tenni, kibővítettük szép kis házunkat, hozzáépítettünk egy „dörmögőszobát” külön a gyámapám részére, és fényes ünnepséggel avattuk fel, mikor legközelebb lejött hozzánk látogatóba. Könnyedén szeretném mindezt még leírni, mert sietek már a végére, be akarom fejezni, de ahogy órála írok, könnybe lábad a szemem.

Nem tudok úgy ránézni, hogy eszembe ne jusson szegény Richard, amint utoljára jó embernek nevezte őt. A legszeretőbb apja Adának és a szép kisfiának, nekem pedig ugyanaz, aki mindig volt, és hogy mi volt ő a számomra, hogyan tudnám én azt elmondani? Az uramnak ő a legjobb és legkedvesebb barátja, a gyerekeinknek a kedvence; mindnyájan mélységesen tiszteljük, és végtelenül szeretjük. És noha úgy tekintek fel rá, mintha felsőbbrendű lény volna, mégis olyan meghitt, könnyed és bizalmas barátságban vagyok vele, hogy jóformán csodálkoznom kell magamon. Azóta is megtartottam régi neveimet és ő is az övét; és ha nálunk van, soha nem ülök máshová, mint melléje, a régi helyemre. „Durden néni, anyóka!” - ez járja, akárcsak régen; s én is ugyanúgy felelem: „Édes jó gyámapám!”

Nem emlékszem rá, hogy valaha is, egy pillanatra is keletre fordult volna a szél attól a naptól fogva, hogy odavitt engem a bejárat elé, és megmutatta a felírást: „Pusztá-ház”. Egyszer szóba hoztam előtte, hogy úgy látszik, újabban sohasem fúj keletről a szél, és azt felelte rá, hogy nem, csakugyan így van, örökre elköltözött arról a világtájáról azon a szent napon.

Ada, azt hiszem, szebb, mint valaha életében. A bánat, ami egy ideig látszott az arcán is - mert már nem látszik rajta -, mintha megtisztította volna még az ő ártatlan vonásait is. Ha felnézek rá néha, ahogy tanítgatja az én kis Richardomat, fekete ruhában, mert még mindig azt viseli, nehéz kifejezni, hogy milyen szeretetet érzek. Az én kis Richardomnak hívom a kisfiát! De hát Richard azt szokta mondogatni, hogy neki két mamája van, és az egyik én vagyok.

Nem vagyunk gazdagok, de mindig boldogultunk, és jól megélünk abból, amink van. Ha az urammal sétálok valamerre, még nem fordult elő, hogy ne hallottam volna hálálkodó megjegyzéseket tenni rá. Akármilyen rendű és rangú háznak lépem át a küszöbét, mindenütt az ő dicséretével fogadnak, vagy az ő dicséretét olvashatom ki a hálás tekintetekből. Nincs olyan nap, hogy ne annak a tudatával hajtsam le álomra a fejem, hogy segített valakinek a baján, megkönnyítette valamelyik szenvedő embertársa sorsát. Tudom, hogy még a gyógyít-

hatatlan betegek is sokszor, nagyon sokszor hálás szavakkal köszönik meg utolsó óráikban türelmes orvosi segítségét.

Sőt még engem is dicsérnek az emberek, mint a doktor feleségét. Sőt még engem is szeretnek az emberek, ahogy jövök-megyek, és olyan nagy teketóriázást csinálnak velem, hogy igazán szégyellem magam. Neki köszönhetem mindezt, az én szerelmemnek, az én büszkeségemnek! Az ő kedvéért szeretnek engem, mint ahogyan én is mindent az ő kedvéért csinállok, mindent a világon.

Tegnap vagy tegnapelőtt este, miután sokat sürögtem-forogtam előzőleg, mert Ada, a gyámapám és a kis Richard fogadására készülődöm, akik holnap érkeznek, kiültem a tornácra - a felejthetetlen emlékü tornácunkra -, éppen ezt a helyet választottam; s még mindig ott üldögéltem, mikor Allan hazaérkezett.

- Aranyos anyókám - mondta -, mit csinál itt?

- Olyan szépen süt a hold - feleltem -, és olyan gyönyörű az este, hogy kiültem ide, Allan, és csak gondolkozom.

- És miről gondolkozik, drágám? - kérdezte erre Allan.

- Ej, de kíváncsi maga! - mondtam. - Szinte szégyellem megmondani, de azért megmondom. Az én régi arcomra gondoltam, hogy milyen is volt.

- És mit gondol róla, szorgalmatos méhecském? - kérdezte Allan.

- Azt gondoltam, hogy én azt hiszem, maga akkor se szerethetett volna engem jobban egy szikrával sem, ha meg is maradt volna a régi arcom.

- Ha megmaradt volna olyannak, amilyen volt? - kérdezte Allan nevetve.

- Igen, olyannak, amilyen volt, úgy értem.

- Édes jó Durden néni - mondta Allan, a karjába öltve a karomat -, szokott maga néha a tükörbe nézni?

- Hát persze hogy szoktam. Tudja jól, hogy szoktam.

- És nem vette még észre, hogy szebb, mint valaha életében?

Nem vettem még észre, nem tudom, hogy azóta is észrevettem-e. De azt tudom, hogy az én drága kis csibéim nagyon helyesek, s hogy Ada gyönyörű teremtés, és hogy az uram nagyon szép ember, és hogy a gyámapámnak van a világon a legkedvesebb, legderűsebb jóakarató arca, és hogy mindnyájan nagyon jól megvannak az én nagy szépségem nélkül is... még ha netalán fel is tennénk, hogy...

(Vége)

A regény szereplői

A LORDKANCELLÁR

MISS FLITE *a madaraival, a Kancellária ügyfele*

GRIDLEY *a shropshire-i ember, szintén ügyfél*

KROOK *zsibárus, rongy- és palackkereskedő a Lincoln's Inn Fielden*

ADA CLARE és RICHARD CARSTONE *unokatestvérek és Jarndyce-örökösök*

JOHN JARNDYCE *a nagybátyjuk, szintén ügyfél*

SUMMERSON ESZTER *a gyámleánya*

MISS BARBARY *Eszter keresztanyja*

MRS. RACHAEL *hogyan vinné el az ördög*

MR. (TÁRSALGÓ) KENGE *a Kenge és Carboy iroda beltagja*

MR. GUPPY (VILMOS) *ügyvédbojtár Kenge és Carboynál*

MRS. JELLYBY *közügyekkel foglalkozó hölgy*

CADDY *a lánya, tintás ujjakkal*

MR. JELLYBY *a férje, aki nem szól egy szót sem*

SIR LEICESTER DEDLOCK BÁRÓ *Chesney Wold ura*

LADY DEDLOCK *a felesége*

MR. TULKINGHORN *az ügyvédjük*

MRS. ROUNCEWELL *házvezetőnő Chesney Woldban*

A VASGYÁRTÓ *Mrs. Rouncewell fia*

WATT *a vasgyártó fia*

ROSA *lady Dedlock szobalánya*

MADMOISELLE HORTENSE *lady Dedlock másik szobalánya*

GYÖRGY ÚR *kiszolgált huszárőrmester, Céllovölde és Vívócsarnok-tulajdonos a Haymarketen*

PHIL SQUOD *a segédje (kicsit hibás)*

HAROLD SKIMPOLE *John Jarndyce barátja, volt orvos és valóságos gyermek*

LAWRENCE BOYTHORN *Mr. Jarndyce barátja és Dedlockék szomszédja*

CHARLEY *Coavinses végrehajtó kislánya*

JO *utcaseprő fiú és csavargó*

JENNY *szegény asszony, téglavető felesége*

MR. SNAGSBY *törvényszéki papírkereskedő a Cursitor utcában*

MRS. SNAGSBY *a féltékeny felesége*

GUSZTI *epilepsziás cseléd lányuk*

„NEMO” törvényszéki iratmásoló (*Hawdon kapitány*)

SMALLWEED *nagypapa, uzsorás*

IFJABB SMALLWEED *vagy Nudli, gyakornok a Kenge és Carboy irodában*

Mr. JOBLING *Mr. Guppy barátja és kartársa, állás nélkül*

ALLAN WOODCOURT *hajóorvos és miss Flite jeles orvostudora*

MRS. WOODCOURT *az édesanyja (a Morgan up Kerrig nemzetségéből)*

MR. BUCKET *detektívfelügyelő a nyomozóosztályról*

MR. TURVEYDROP *a választékos viselkedéséről ismert úr*

PRINCE *a fia, tánctanár*

MRS. PARDIGGLE *szintén közéleti hölgy, Mrs. Jellyby barátnője*

A KIS SWILLS *az Arany Nap zenehumoristája - és még sokan a környékről meg messzebből is, felnőttek és gyerekek, szegények és gazdagok, jók is, rosszak is vegyesen.*